

Jozef Záhora (ed.)

Prípravné konanie – možnosti a perspektívy

**PRÍPRAVNÉ KONANIE –
MOŽNOSTI A PERSPEKTÍVY**

Jozef Záhora (ed.)

PRÍPRAVNÉ KONANIE – MOŽNOSTI A PERSPEKTÍVY

Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej
konferencie s medzinárodnou účasťou konanej
dňa 21. apríla 2016

Vzor citácie:

Záhora, J. (ed.) Přípravné konanie – možnosti a perspektívy. Praha: Leges, 2016, 368 s.

Zostavil:

prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.

Recenzenti:

prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc., Univ. Priv. Prof.

doc. JUDr. Dezider Bango, CSc.

Programový výbor:

prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.

prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.

doc. JUDr. Peter Polák, PhD.

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Přípravné konanie – možnosti a perspektívy: zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 21. apríla 2016 / Jozef Záhora (ed.). – Vydání první. – Praha: Leges, 2016. – 368 stran. – (Teoretik) ISBN 978-80-7502-153-3

343.132/.133 * (437.6) * (4)

– přípravné řízení trestní – Slovensko

– přípravné řízení trestní – země Evropské unie

– sborníky konferencí

343 – Trestní právo [16]

Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0356-12.

This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0356-12.

**AGENTÚRA
NA PODPORU
VÝSKUMU A VÝVOJA**

Vydalo Nakladatelství Leges, s. r. o., Lublaňská 4/61, Praha 2,
v roce 2016 jako svou 354. publikaci.

Edice Teoretik

Vydání první

Návrh obálky Michaela Vydrová

Za odbornou a jazykovou stránku příspěvků odpovídají autoři. / Za odbornú a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

Rukopis neprošel jazykovou úpravou. / Rukopis neprešiel jazykovou úpravou.

Sazba Gradis

Tisk Carter Reproplus, s. r. o.

www.knihyleges.cz

© Paneurópska vysoká škola n. o.

ISBN 978-80-7502-153-3

Obsah

Obsah	5
Predhovor	9
Program	11
Príhovor prezidenta Policajného zboru Gen. PaedDr. Tibora Gašpara	14
<i>prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.</i>	
Základné východiská navrhovanej koncepcie prípravného konania	22
<i>prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.</i>	
Přípravné řízení a rekodifikace českého trestního procesu	36
<i>doc. JUDr. Sergej Romža, PhD.</i>	
Význam a miesto predprípravného konania v systéme trestného konania	44
<i>JUDr. Lucia Laciaková</i>	
Postup pred začatím trestného stíhania	53
<i>prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.</i>	
Alternatívne spôsoby začatia trestného stíhania	66
<i>doc. JUDr. Peter Polák, PhD.</i>	
Postup a obsah jednotlivých foriem prípravného konania	74
<i>Mgr. JUDr. Zoltán Perhács, PhD.</i>	
Organizácia a orgány predsúdneho konania	96
<i>doc. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.</i>	
Přípravné řízení – bilance a perspektivy	104
<i>JUDr. Eva Viktoria Malíková</i>	
Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní a jednotlivé dôkazné prostriedky	117
<i>JUDr. Juraj Chylo, PhD.</i>	
Právo na obhajobu v prípravnom konaní	129
<i>doc. JUDr. Alexandr Nett, CSc.</i>	
K problematice účasti obviněného při vyšetřovacích úkonech	137
<i>JUDr. Peter Čopko, PhD.</i>	
Prehlbovanie práva na obhajobu v prípravnom konaní – možnosti a limity	142
<i>JUDr. Milan Valašík</i>	
Zabezpečenie dôkazu obhajcom	152
<i>JUDr. Ján Zanolit, PhD.</i>	
Dozor a rozhodnutia prokurátora v prípravnom konaní	158
<i>JUDr. Miroslav Růžička, Ph.D.</i>	
Dozorová a instanční působnost státního zástupce v přípravném řízení v ČR	177

<i>JUDr. Ján Šanta, PhD.</i>	
Zaistenie nároku poškodeného v prípravnom konaní podľa § 50	
Trestného poriadku	197
<i>JUDr. Peter Štíft</i>	
Ingerencie sudcu pre prípravné konanie	208
<i>JUDr. Daniel Petričko</i>	
Sudca v prípravnom konaní	215
<i>Plk. JUDr. Václav Kučera, prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc.</i>	
Možnosti a perspektivy využitia videointerakcie pri vyšetrovaní trestných činů	223
<i>doc. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD., plk. Ing. Stanislav Šišulák, PhD.</i>	
Problémy súvisiace s dokazovaním domáceho násillia orgánmi činnými	
v trestnom konaní	242
<i>doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.</i>	
Väzba, možnosti náhrady väzby a ich využívanie v praxi	254
<i>doc. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.</i>	
Znalecké dokazovanie v prípravnom konaní	262
<i>doc. JUDr. Simona Ferenčíková, PhD.</i>	
Možnosti ukladania ochranného liečenia v prípravnom konaní	271
<i>Dr. et JUDr. Libor Klimek, PhD.</i>	
K prípravám transpozície Smernice 2012/29/EÚ o obetiach	282
<i>JUDr. Miloš Deset, PhD.</i>	
Spolupracujúci obvinený vs. agent – trestno-procesné prostriedky boja proti	
organizovanému zločinu	286
<i>JUDr. Dominik Škohel</i>	
Kontradiktórnosť v súvislosti s výsluchom svedka v prípravnom konaní	291
<i>JUDr. Michal Žofčák</i>	
Úradné záznamy – hodnovernosť a ich použiteľnosť ako listinného dôkazu	
v prípravnom konaní	298
<i>prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.</i>	
Medzinárodná justičná spolupráca v prípravnom konaní trestnom	303

Contents

Contents	7
Preface	9
Conference Programme	11
Speech of the President of the Police Force Gen. PaedDr. Tibor Gašpar	14
<i>prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.</i>	
Base Elements of the Proposed Concept of Pre-trial Proceedings	22
<i>prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.</i>	
Preliminary Proceedings and Recodification of the Czech Criminal Procedure	36
<i>doc. JUDr. Sergej Romža, PhD.</i>	
The Purpose and Position of Proceedings prior to Commencement of Criminal Prosecution in Slovak Criminal Proceedings	44
<i>JUDr. Lucia Laciaková</i>	
Procedure before the Start of the Criminal Prosecution	53
<i>prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.</i>	
Alternative Methods of Prosecution	66
<i>doc. JUDr. Peter, Polák, PhD.</i>	
The Procedure and the Content of the Particular Forms of Preliminary Proceedings	74
<i>Mgr. JUDr. Zoltán Perhács, PhD.</i>	
The Organization and the Authorities of the Pre-trial Proceedings	96
<i>doc. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.</i>	
Pre-trial Proceedings – Evaluation and Perspectives	104
<i>JUDr. Eva Viktoria Malíková</i>	
Subject and Extent of Criminal Evidence in Preliminary Proceeding and Individual Evidentiary Measures	175
<i>JUDr. Juraj Chylo, PhD.</i>	
Right of Defense in Pre-trial Proceedings	129
<i>doc. JUDr. Alexandr Nett, CSc.</i>	
Participation of the Accused during the Investigative Acts	137
<i>JUDr. Peter Čopko, PhD.</i>	
Strengthening the Rights of the Defence in the Pre-trial Proceedings – Possibilities and Limits	142
<i>JUDr. Milan Valašik</i>	
Securing Evidence by Defense Attorney	152
<i>JUDr. Ján Zanolit, PhD.</i>	
Supervision and Decisions Made by Prosecutors in Pre-trial Proceedings	158

<i>JUDr. Miroslav Růžička, Ph.D.</i>	
Public Prosecutor's Supervision and the Deciding of Remedies in Framework the Preliminary Proceedings in the Czech Republic	177
<i>JUDr. Ján Šanta, PhD.</i>	
Securing Victim's Claim in the Pre-trial Proceedings Pursuant art. 50 of the Code of Criminal Procedure	197
<i>JUDr. Peter Štift</i>	
Interference of the Pre-trial Judge	208
<i>JUDr. Daniel Petričko</i>	
The Judge in Pre-trial	215
<i>plk. JUDr. Václav Kučera, prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc.</i>	
Possibilities and Perspectives of Using of Video Interaction in Investigation of Crimes	223
<i>doc. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD., plk. Ing. Stanislav Šišulák, PhD.</i>	
Problems of the Domestic Violence Evidence Gathering	242
<i>doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.</i>	
Custody, Possibilities using Alternatives to the Custody in Practise	254
<i>doc. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.</i>	
Expert Evidence in Pre-trial	262
<i>doc. JUDr. Simona Ferenčíková, PhD.</i>	
Opportunities for Imposing of Protective Treatment in Pre-trial Proceeding	271
<i>Dr. et JUDr. Libor Klimek, PhD.</i>	
Towards Transposition of the Directive 2012/29/EU	282
<i>JUDr. Miloš Deset, PhD.</i>	
The Crown Witness vs. Agent – the Measures of Criminal Procedure Law for Fighting against the Organized Crime	286
<i>JUDr. Dominik Škohel</i>	
Contradiction in the Context of the Interview of a Witness in the Pre-trial process	291
<i>JUDr. Michal Žofčák</i>	
Official Records – Reliability and Admissibility of them as Evidence in the Pre-trial Process	298
<i>prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.</i>	
International Judicial Cooperation in the Pre-trial Proceeding	303

Predhovor

Preface

Prípravné konanie, ako prvá časť trestného konania, a prípravné konanie, ako jeho obligatórne štádium, sú len časťou celku. Základnou črtou kontinentálneho procesného systému je množstvo dôkazov vykonávaných v predsúdnom štádiu, teda v prípravnom konaní a pomerne rozsiahle rozhodovacie právomoci polície a prokurátora, ako zástupcu štátu. Účelom prípravného konania je zistiť trestný čin, odhaliť jeho páchatela, vykonať neodkladné a neopakovateľné úkony, poprípade zaistiť iné dôkazy, ktoré sú nevyhnutné pre ďalšie rozhodnutie vo veci. Kvalitou vykonania prípravného konania je determinované celé trestné konanie a kvalita dôkazov vykonaných v prípravnom konaní je často rozhodujúca pre usvedčenie páchatela. Zásadným problémom slovenského trestného konania sú priefahy v trestnom konaní, prípravné konanie nevynímajúc. Veľmi významnou mierou sa na dĺžke celého trestného konania podieľa aj prípravné konanie. Organizácia a personálne zabezpečenie prípravného konania sú často menené na základe politických rozhodnutí bez hlbších teoretických analýz.

Efektívne naplnenie cieľov trestného konania je priamo úmerné kvalitou prípravného konania, a to ako z pohľadu legislatívnej úpravy, organizačného, personálneho i materiálno-technického charakteru jeho zabezpečenia i jeho bezprostrednej aplikačnej úrovne. V týchto intenciách sa riešiteľský kolektív Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy podujal spracovať výskumnú úlohu „Optimalizácia prípravného konania trestného v podmienkach Slovenskej republiky“. Hlavným výstupom bude legislatívny návrh na usporiadanie prípravného konania trestného v Slovenskej republike.

Hľadanie optimálneho modelu musí nevyhnutne vychádzať z dôkladného poznania existujúcej úpravy de lege lata, využitia všetkých konštruktívnych teoretických návrhov, odporúčaní efektívnych záverov aplikačnej praxe a v neposlednom rade využitia moderných a osvedčených postupov, resp. inštitútov zahraničných trestno-procesných úprav. Problematika posúdenia, aký typ trestného konania by najviac zodpovedal stavu spoločnosti a potrebám postihu kriminality, charakteru právneho systému, právnym tradíciám, ako aj otázke, či je vôbec treba pristúpiť k jeho zásadnej zmene, sa javila ako veľmi zložitá. Výber optimálneho variantu trestno-procesnej úpravy závisel na porovnaní predností a nevýhod oboch základných modelov trestného konania, to znamená na jednej strane kontinentálneho a na druhej strane anglo-amerického (adverzatívneho) procesu, vrátane posúdenia personálnych, technických a finančných možností štátu zabezpečiť takýto model trestného konania.

Riešitelia si dali za cieľ v teoretickej polohe pripraviť optimálnejší model prípravného konania pre potreby Slovenskej republiky, ktorý by bol schopný efektívnejšie naplňovať všetky požadované funkcie prípravného (predsúdneho) konania za súčasného zabezpečenia všetkých garantovaných práv a slobôd dotknutých subjektov. Spomínaná výskumná úloha je podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0356-12. Od začiatku riešenia výskumnej úlohy sa vytvoril priestor na vedeckú rozpravu o aktuálnych problémoch prípravného konania trestného nielen pre členov riešiteľského kolektívu, ale i za aktívnej účasti teoretickej fronty (zástupcovia právnických fakúlt z SR a ČR) i aplikačnej praxe (zástupcovia prezídia Policajného zboru SR, Generálnej prokuratúry SR, Najvyššieho štátneho zastupiteľstva ČR, Slovenskej advokátskej komory, Najvyššieho súdu ČR, Ministerstva spravodlivosti SR atď.). V odborných diskusiách na vedeckých konferenciách, publikovaných výstupoch či už vo forme

vedeckých štúdií alebo odborných článkov boli, prezentované viaceré veľmi zaujímavé, podnetné a konštruktívne myšlienky, názory a odporúčania, ktoré sú súčasťou vystúpení jednotlivých autorov.

Konferencia „Prípravné konanie – možnosti a perspektívy“ nadväzuje na konferenciu konanú na Paneurópskej vysokej škole v roku 2014 na tému „Aktuálne problémy prípravného konania trestného“. Cieľom konferencie, Prípravné konanie – možnosti a perspektívy je predstavenie základných východísk pre navrhovanú koncepciu prípravného konania a vyvolanie odbornej diskusie k navrhovaným zmenám.

Sme radi, že sme na konferencii okrem zástupcov z akademických kruhov v zásade zo všetkých právnických fakúlt, mohli v hojnom počte privítať aj zástupcov z praxe, najmä Policajného zboru ako hlavného realizátora prípravného konania, Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, Kancelárie Verejného ochrancu ľudských práv, Najvyššieho štátneho zastupiteľstva Českej republiky, Slovenskej advokátskej komory, ministerstiev spravodlivosti Slovenskej republiky a Českej republiky.

Program

Conference Programme

celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou „Prípravné konanie – možnosti a perspektívy“

organizovanej v rámci riešenia vedecko-výskumnej úlohy „Optimalizácia prípravného konania trestného v podmienkach Slovenskej republiky“ podporovanej APVV na základe zmluvy č. APVV-0356-12.

21. apríla 2016

08³⁰–09⁰⁰ h	prezentácia účastníkov	
09⁰⁰–09¹⁰ h	otvorenie konferencie	
09¹⁰–09³⁰ h	<i>Gen. PaedDr. Tibor Gašpar</i> prezident Policajného zboru	Príhovor prezidenta Policajného zboru
Blok I. 09³⁰–11⁰⁰ hod.	<i>prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.</i> Fakulta práva PEVŠ	Základné východiská navrhovanej koncepcie prípravného konania
	<i>prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.</i> Právnická fakulta Univerzity Karlovy	Přípravné řízení a rekodifikace českého trestního práva procesního
	<i>doc. JUDr. Sergej Romža, PhD.</i> Právnická fakulta UPJŠ	Význam a miesto predprípravného konania v systéme trestného konania
	<i>JUDr. Lucia Laciaková</i> Fakulta práva PEVŠ	Postup pred začatím trestného stíhania
	<i>prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.</i> Právnická fakulta Trnavskej univerzity	Alternatívne spôsoby začatia trestného stíhania
	<i>doc. JUDr. Peter, Polák, PhD.</i> Fakulta práva PEVŠ	Postup a obsah jednotlivých foriem prípravného konania
	<i>Mgr. JUDr. Zoltán Perhács, PhD.</i> Fakulta práva PEVŠ	Organizácia a orgány predsúdneho konania
	<i>doc. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.</i> Právnická fakulta MU Brno	Přípravné řízení – bilance a perspektivy
	Diskusia	
11⁰⁰–11²⁰ h	Coffee break	

Blok II. 11²⁰–13⁰⁰ hod.	<i>JUDr. Eva Viktoria Malíková,</i> Fakulta práva, PEVŠ	Rozsah dokazovania a jednotlivé dôkazné prostriedky
	<i>JUDr. Juraj Chylo, PhD.</i> Okresná prokuratúra Bratislava II.	Právo na obhajobu v prípravnom konaní
	<i>doc. JUDr. Alexandr Nett, CSc.,</i> Právnická fakulta UP Olomouc	K problematice účasti obvineného pri vyšetrovacích úkonech
	<i>JUDr. Peter Čopko, PhD.</i> Právnická fakulta UPJŠ	Prehlbovanie práva na obhajobu v prípravnom konaní - možnosti a limity
	<i>JUDr. Milan Valašik,</i> Advokátska kancelária Valašik & Partners	Zabezpečenie dôkazu obhajcom
	<i>JUDr. Ján Zanolit, PhD.</i> Úrad špeciálnej prokuratúry	Dozor a rozhodnutia prokurátora v prípravnom konaní
	<i>JUDr. Miroslav Růžička, Ph.D.</i> Nejvyšší státní zastupitelství ČR	Dozorová a instanční působnost státního zástupce
	<i>JUDr. Ján Šanta, PhD.</i> Úrad špeciálnej prokuratúry	Zaistenie nároku poškodeného v prípravnom konaní podľa § 50 Trestného poriadku
	<i>JUDr. Peter Štíft</i> Krajský súd v Bratislave	Ingerencie sudcu pre prípravné konanie
	<i>JUDr. Daniel Petričko</i> Krajský súd v Košiciach	Sudca v prípravnom konaní
	Diskusia	
13¹⁰–14¹⁰h	Obed	
Blok III. 14²⁰–16³⁰ hod.	<i>Plk. JUDr. Václav Kučera,</i> <i>prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc.,</i> Fakulta práva PEVŠ	Možnosti a perspektivy využitia videointerakcie pri vyšetrovaní trestných činů
	<i>JUDr. Lubomíra Kubišová</i> Ministerstvo spravodlivosti SR	Elektronický systém monitoringu osôb v prípravnom konaní
	<i>doc. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.,</i> <i>plk. Ing. Stanislav Šišulák, PhD.</i> Akadémia PZ v Bratislave	Problémy súvisiace s dokazovaním domáceho násillia orgánmi činnými v trestnom konaní
	<i>doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.,</i> Právnická fakulta Trnavskej univerzity	Väzba, možnosti náhrady väzby a ich využívanie v praxi
	<i>doc. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.</i> Právnická fakulta UMB	Znalecké dokazovanie v prípravnom konaní
	<i>doc. JUDr. Simona Ferenčíková, PhD.</i> Právnická fakulta UPJŠ	Možnosti ukladania ochranného liečenia v prípravnom konaní

	<i>JUDr. Libor Klímek, PhD.</i> Fakulta práva PEVŠ	K pripravám transpozície Smernice 2012/29/EÚ o obetiach
	<i>JUDr. Miloš Deset, PhD.</i> Právnická fakulta Trnavskej univerzity	Spolupracujúci obvinený vs. agent – trestno-procesné prostriedky boja proti organizovanému zločinu
	<i>JUDr. Dominik Škohel</i> Fakulta práva PEVŠ	Kontradiktórnosť v súvislosti s výsluchom svedka v prípravnom konaní
	<i>JUDr. Michal Žofčák</i> Fakulta práva PEVŠ	Dôveryhodnosť úradných záznamov policajtov ako listinných dôkazov v prípravnom konaní
	<i>prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.</i> Fakulta práva PEVŠ	Medzinárodná justičná spolupráca v prípravnom konaní
	Diskusia	
16³⁰ h	Záver konferencie	

Príhovor prezidenta Policajného zboru Gen. PaedDr. Tibora Gašpara

Speech of the President of the Police Force Gen. PaedDr. Tibor Gašpar

Vážené dámy, vážení páni,

moje vystúpenie je zamerané na vybrané otázky prípravného konania z pohľadu orgánov činných v trestnom konaní v pôsobnosti Policajného zboru.

Základnou úlohou orgánov činných v trestnom konaní, ktorými sú v rámci Policajného zboru (vo všeobecnosti) vyšetrovateľ Policajného zboru a poverený príslušník Policajného zboru (policajt), je **efektívny výkon prípravného konania**, o ktorom možno hovoriť v prípade jeho skončenia v zákonnej lehote, pri **zabezpečení požadovanej kvality** (vyjadrenej počtom, príp. podielom trestných vecí vrátených prokurátorom na doplnenie vyšetrovania z celkového počtu trestných vecí skončených predložením veci prokurátorovi) a **zákonnosti vyšetrovania**, najčastejšie vyjadrenej podielom vybraných rozhodnutí policajta zrušených prokurátorom v prípravnom konaní z celkového počtu vydaných vybraných rozhodnutí policajta.

Ďalším štatistickým ukazovateľom, ktorý sa sleduje, je objem vo vyšetrovaní, ktorý zahŕňa nápad spisov v porovnaní s počtom skončených spisov a má dopad na rozpracovanosť spisov na policajta, na základe ktorého je možné urobiť si predstavu o jeho zaťaženi.

Na úvod prehľad vyššie popísaných parametrov vo vzťahu k vyšetrovaniu (vykonávanému vyšetrovateľom Policajného zboru) od roku 2010.

Základné štatistické údaje za posledných 6 rokov:

do 31. 12. 2013 sa vykazoval priemerný počet a od 1. 1. 2014 plánovaný počet vyšetrovateľov

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
nápad celkom	66 222	66 452	64 051	63 940	60 196	57 177
z toho prešlo z minulého obdobia	23 271	22 578	23 311	21 324	19 707	15 675
skončené spisy celkom	45 891	45 011	44 778	45 282	43 026	41 669
výsledná rýchlosť vyšetrovania (TČ, P, Z, OZZ) v %	64,52	64,55	62,87	66,08	64,68	64,51
vrátené spisy na doplnenie vyšetrovania prokurátorom	1 259	1 429	1 262	1 021	773	689
kvalita vyšetrovania v %	94,09	93,19	93,93	94,75	95,81	96,03
uznesenia vydané	80 465	79 709	76 687	77 911	72 269	68 356
uznesenia zrušené prokurátorom	1 996	2 658	2 560	2 288	2 149	1 772

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
zákonnosť vyšetrovania v %	97,52	96,67	96,66	97,08	97,03	97,41
priemerný počet vyšetrovateľov	1 021,00	982,00	1 020,00	1 064,00	1 075,00	1 102,00
rozpracovanosť na vyšetrovateľa	19,22	21,44	18,29	16,78	13,64	12,39
nápad vecí na vyšetrovateľa	64,85	67,67	62,78	60,09	48,90	46,30
ukončených vecí na vyšetrovateľa	45,39	46,26	44,31	43,00	34,95	33,74

Z uvedenej tabuľky možno zistiť, že rýchlosť vyšetrovania sa za sledované obdobie výraznejšie nemenila, od roku 2013 dokonca mierne klesala a to napriek tomu, že kvalita i zákonnosť vyšetrovania od roku 2011 mierne rástla a hlavne, zvyšoval sa počet vyšetrovateľov, čo pozitívne ovplyvnilo rozpracovanosť na vyšetrovateľa (z 19,22 v roku 2010 na 12,39 v roku 2015).

Podľa dôvodovej správy k zákonu č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok bolo „základným cieľom predkladanej rekodifikácie zefektívnenie, zjednodušenie, zrýchlenie a zhospodárnenie trestného procesu, čím sa zabezpečí účinnejšia ochrana práv a oprávnených záujmov fyzických osôb a právnických osôb, ako aj ochrana celospoločenských záujmov“, ktorý sa však ani po desiatich rokoch nedarí naplniť.

Faktory ovplyvňujúce rýchlosť prípravného konania

1. Posilňovanie zásady kontradiktórnosti v prípravnom konaní.
2. Nedostatočné využívanie odklonov.
3. Nedostatočné využívanie postupu podľa § 204 Trestného poriadku (super rýchle konanie).

1. Posilňovanie zásady kontradiktórnosti v prípravnom konaní

Na tému kontradiktórnosť v trestnom konaní sa veľa diskutovalo pred rekodifikáciou Trestného poriadku, ale úvahy na túto tému pokračujú i dnes, lebo rekodifikácia nenaplnila ambície, ktoré do nej boli vkladané, pričom prax nám ukazuje, že v súčasnosti platná právna úprava má stále rezervy a jednou z nich je nesporne tá, že došlo k posilňovaniu kontradiktórnosti v súdnom, ale paradoxne aj v predsúdnom konaní (hoci prípravné konanie sa nenazýva prípravným bezdôvodne).

V zásade kontradiktórnosti sa premieta zásada verejnosti, ústnosti (čítanie výpovedí svedkov z prípravného konania by malo byť skôr výnimočné a len v nevyhnutých prípadoch), bezprostrednosti (nezávislý súd by mal rozhodovať iba na základe dôkazov, ktoré boli pred ním vykonané v priebehu hlavného pojednávania) a rovnosti strán (resp. rovnosti zbraní účastníkov konania). Každá strana musí mať zásadne možnosť nielen predložiť dôkazy a argumenty, ale musí mať i možnosť zoznámiť sa s každým dokladom a pripomienkou predloženými v prípravnom konaní.

Pôvodne bolo deklarovaným cieľom rekodifikácie zrýchlenie fázy predsúdneho konania a tým aj celého trestného konania prenesením ťažiska dokazovania na konanie pred súdom, kde sa mali dôkazy vykonať kontradiktórnym spôsobom. Prípravné konanie už nemalo slúžiť na zdĺhavé vykonávanie dokazovania najprv pred vznesením obvinenia, potom druhýkrát po vznesení obvinenia a znovu do tretice po podaní obžaloby v konaní pred súdom (týka sa to najmä výsluchov svedkov), avšak prax je naďalej iná.

Prípravné konanie (ak nejde o veci vybavované s využitím odklonov) sa aj dnes vykonáva v podobnom širokom rozsahu ako pred rokom 2005. Prispela k tomu nie celkom jednoznačná právna úprava ako aj tendencia súdov z dôvodu podľa § 241 ods. 1 písm. f) Trestného poriadku odmietnuť obžalobu a vrátiť vec prokurátorovi, ak zistí závažné procesné chyby, najmä pre porušenie práva na obhajobu z dôvodu absencie kontradiktórnosti vykonania dôkazov. Prípravné konanie však nemá (mať) povahu kontradiktórneho konania, má byť vykonané pod dozorom prokurátora, ktorý postup policajta môže usmerňovať pokynmi a pod kontrolou sudcu pre prípravné konanie. Jeho účelom má byť zabezpečiť podklady pre súdne konanie.

V súvislosti s predsúdny konaním Trestný poriadok prakticky pôvodne prevzal úpravu postupu pri a po prijatí trestného oznámenia platnú do 1. 10. 2002, ktorá vylúčila proces obstarávania podkladov, vysvetlení a stôp trestného činu, ako postupu po prijatí trestného oznámenia. Zákonom č. 491/2008 Z. z. bol okruh úkonov rozšírený o výsluch osoby, ktorá mala spáchať trestný čin. V praxi však prokuratúra vyžaduje vykonanie úkonov nad rámec platnej právnej úpravy a to v podstate v rozsahu právnej úpravy platnej do 1. 10. 2002. De facto sa dostávame do situácie, že pred začatím trestného stíhania sa vykonávajú úkony, ktoré sa následne opakujú po začatí trestného stíhania.

V tomto prípade aplikácia inštitútov a procesných pravidiel, ktoré mali zjednodušiť zrýchliť postup pred začatím trestného stíhania a samotné prípravné konanie, paradoxne v praxi znamená **nárast počtu procesných úkonov, čím dochádza k zbytočnému predlžovaniu vyšetrovania, resp. skráteného vyšetrovania.**

Otázkou zostáva, či tento stav je v súlade s čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, z ktorého vyplýva, že každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prieťahov, a či je v súlade s čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, podľa ktorého každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná.

Riešením by mohla byť zmena predprípravného konania a prípravného konania ako celku (§§ 196–229 Trestného poriadku).

Obdobná je situácia aj v prípade postupu policajta v **skrátenom vyšetrovaní** v zmysle § 203 Trestného poriadku.

Podľa § 203 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku policajt vykoná výsluch svedka iba v prípade, že ide o neopakovateľný úkon, neodkladný úkon alebo ak ide o svedka, ktorý bol osobne prítomný pri páchaní trestného činu, v ostatných prípadoch vyžiada iba vysvetlenie, o ktorom spíše záznam, avšak pri dokumentovaní „výjazdových vecí“ (páchateľ pristihnutý pri trestnom čine, bezprostredne po ňom alebo zastihnutý na úteku), sa svedok, ktorý by nebol osobne prítomný pri páchaní trestného činu, takmer nevyskytuje, snáď iba nestranný pozorovateľ, ktorý sledoval priebeh trestného činu z určitej vzdialenosti (napr. z balkóna svojho bytu). Policajt teda pri dokumentovaní napr. obyčajnej krádeže na ulici, paradoxne, smie neformálne vypočuť iba nestranných pozorovateľov trestného činu, čo mu dáva aj vzhľadom na potrebu zabezpečenia ďalších dôkazov, o ktorých bude reč neskôr, malú šancu ukončiť prípravné konanie naozaj rýchlo.

Pri trestných veciach, ktoré nevzišli z výjazdu, a teda pri nich neprichádza do úvahy tzv. super rýchle konanie s možnosťou ukončenia skráteného vyšetrovania do 48 hodín od zadržania

podozrivého, by mala byť šanca na uplatnenie § 203 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku väčšia, ale má v takýchto prípadoch vlastne opodstatnenie, keďže záznam tu netvorí bezprostredný podklad pre sudcu na vypočutie osoby na hlavnom pojednávaní? Nehovoriac o tom, že význam postupu podľa § 204 Trestného poriadku vidia sudcovia našich trestných súdov takmer výlučne v možnosti rozhodnúť trestným rozkazom, čím dávajú jasne najavo, že zásada kontradiktórnosti trestného konania je na okraji ich záujmu.

Podľa § 203 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku policajt vyhľadá a zabezpečí dôkazy, aby mohli byť vykonané v ďalšom konaní, o čom urobí záznam. Čo sa týka tejto odchýlky skráteného vyšetrovania v porovnaní s vyšetrovaním, možno ju hodnotiť ako pozitívnu v porovnaní s predošlou úpravou, nakoľko ide o pretavenie úvahy o tom, že dokazovanie má byť doménou súdu, do praxe orgánov činných v trestnom konaní, ale bez doplnenia ďalších ustanovení Trestného poriadku ju možno považovať, tak ako úpravu prvej odchýlky, iba za kozmetický zákrok bez reálneho obsahu.

Ustanovenie § 203 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku pripúšťa tri výklady. Policajt pri vyhľadaní a zabezpečení dôkazov postupuje iba podľa ustanovení § 196 až 213 Trestného poriadku, teda nemá možnosť vykonať žiadny z úkonov podľa § 71 až 161 tohto zákona (ani výsluch obvineného, obhliadku miesta činu atď.), alebo policajt pri vyhľadaní a zabezpečení dôkazov postupuje podľa ustanovení § 196 až 213 Trestného poriadku ako aj ustanovení § 71 až 118 Trestného poriadku, teda rovnako ako v prvom prípade nemá možnosť vypočuť obvineného, vykonať konfrontáciu, ale ani zrealizovať rekogníciu, obhliadku miesta činu a ďalšie úkony. A je tu ešte posledná možnosť, a to že policajt musí pri vyhľadaní a zabezpečení dôkazov postupovať aj podľa § 119 až 161 Trestného poriadku a vtedy ustanovenie § 203 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku vôbec nedáva zmysel a odchýlka nie je použiteľná. Posledný záver potvrdzujú zistenia, že toto ustanovenie sa vôbec nevyužíva.

Riešenie by mohlo spočívať v novelizácii Trestného poriadku. Priestor na to stále existuje. Keďže skrátené vyšetrovanie do značnej miery spomaľuje aj nadužívanie ustanovení § 142 až 150 Trestného poriadku, ktoré sa týkajú **znaleckej činnosti**, bolo by potrebné považovať aj nad doplnením § 203 Trestného poriadku napríklad novým (tretím) odsekom, ktorý by stanovil, že ak pre zložitost' objasňovanej skutočnosti nie je postačujúce odborné vyjadrenie alebo písomné potvrdenie podľa § 141 Trestného poriadku, nemožno skrátené vyšetrovanie vykonať.

Na rýchlosť, resp. efektivitu vyšetrovania (skráteného vyšetrovania) má v súvislosti so znaleckou činnosťou dopad aj nedostupnosť znalcov v niektorých špecifických odvetviach. Napríklad v rámci vyšetrovania trestných činov extrémizmu býva často potrebné za účelom objasnenia skutočností dôležitých pre trestné konania vypracovanie znaleckého posudku, resp. odborného vyjadrenia, avšak v podmienkach Slovenskej republiky neexistuje samostatný znalecký odbor zapísaný v Zozname znalcov, tlmočníkov a prekladateľov vedenom Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, ktorý by zastrešoval problematiku trestných činov extrémizmu, čo spôsobuje, že za účelom vypracovania znaleckého posudku sú najčastejšie priberaní znalci „ad hoc“ napríklad z odboru história, ktorí musia pred podaním znaleckého posudku zložiť sľub. V jednom prípade bolo potrebné obrátiť sa na odborníka z Českej republiky. Napríklad v rámci Bratislavského kraja možno uviesť, že Policajný zbor v súčasnosti využíva pomoc len jedného znalca, ktorý skladá sľub, čiže ide o odborníka, ktorého nemožno zaradiť medzi znalecké organizácie alebo ústavy. Vo všeobecnosti možno povedať, že ak sa aj podarí nájsť nejakého odborníka na túto problematiku, často nie je zo strany takejto osoby záujem vykonávať znaleckú činnosť v tejto oblasti.

Prax však aj pri tomto druhu trestnej činnosti ukazuje, že znalci sú priberaní aj vtedy, keď je potrebné zodpovedať otázky na tzv. „notoriety“, teda všeobecne známe skutočnosti, ako je napríklad význam hákového kríža, symboly SS, „hajlovanie“ a pod.

Ako už bolo uvedené vyššie, policajti priberajú znalcov do trestného konania v miere, ktorá dlhodobo znepokojuje vedenie Policajného zboru nielen preto, že zahŕňa činnosti, ktoré sú časovo náročné alebo kde chýbajú odborníci, ale tiež z dôvodu, že výrazne zaťažujú štátny rozpočet. Ako vidno z nižšie uvedenej tabuľky, len v skrátrenom vyšetrovaní, kde by mala byť znalecká činnosť okrajovou záležitosťou, na ňu Policajný zbor vynakladá milióny eur.

Základné štatistické údaje vo vzťahu k znaleckej činnosti v rámci skrátneho vyšetrovania za posledných 5 rokov:

rok	Počet znaleckých posudkov	Suma vyplatená MV SR za znalecké posudky	Počet skončených vecí	Podiel znaleckých posudkov na skončených veciach
2011	13 800	5 272 021	102 787	13,4 %
2012	14 220	4 534 826	100 102	14,2 %
2013	14 234	5 324 100	99 687	14,3 %
2014	14 329	4 895 525	95 104	15,1 %
2015	14 068	4 807 396	87 016	16,2 %

V súvislosti so zefektívnením trestného konania vo vzťahu k znaleckej činnosti možno za pokrok považovať novelu ustanovenia § 142 Trestného poriadku účinnú od 01. 01. 2016, na základe ktorej odpadla povinnosť priberať do trestného konania dvoch znalcov na vyšetrenie duševného stavu.

2. Nedostatočné využívanie odklonov

Volanie po širšom uplatnení restoratívnej spravodlivosti (obnovujúcej nie trestajúcej) bolo motivované snahou individualizovať trestný postih, pozitívne motivovať páchateľov trestných činov k životu v súlade so zákonom, aktívne zapojiť do riešenia trestných vecí osoby poškodené trestnou činnosťou, riešiť efektívne preťaženie súdov ako aj orgánov činných v trestnom konaní, riešiť nedostatok kapacity väznic, zlacniť trestné a civilné konanie a nájsť účinné formy prevencie kriminality.

Odklon v trestnom konaní znamená trestno-procesný spôsob vybavenia trestnej veci bez toho, aby bolo nariadené hlavné pojednávanie. Predstavuje alternatívu v spôsobe vybavenia trestnej veci, a v prípade podmieneného zastavenia trestného stíhania, podmieneného zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného a zmiernu aj procesnú alternatívu k postrestaniu páchateľa. Patrí sem:

1. podmienené zastavenie trestného stíhania,
2. podmienené zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného,
3. zmier,
4. konanie o dohode o vine a treste,
5. trestný rozkaz.

Zámernom zákonodarcu pri rekodifikácii Trestného poriadku bolo dosiahnutie 70%-ného podielu odklonov na celkovo skončených trestných veciach, k čomu, ako vidno z nižšie uvedenej tabuľky, nedošlo, keďže od roku 2011 sa pohybuje na úrovni okolo 20 %, pričom v najväčšie mie-

re sa v praxi orgánov činných v trestnom konaní využíva dohoda o vine a treste, na ktorej priebeh nemá poškodený – obeť žiadny dosah, resp. sa nevyžaduje jej súhlas s týmto postupom.

Základné štatistické údaje k odklonom v prípravnom konaní za posledných 5 rokov (len vyšetrovanie):

Prečiny, zločiny a OZZ – forma	2011	2012	2013	2014	2015
NPO (§ 232) – Dohoda o vine a treste	2 445	2 431	2 485	2 204	1 997
Podmienečné zastavenie trestného stíhania (§ 216)	332	304	294	233	212
Zmier (§ 220)	85	67	85	45	53
Celkom odklonov	2 862	2 802	2 864	2 482	2 262
Celkom skončené	12 650	12 466	11 589	11 116	10 688
Podiel odklonov v skončených veciach	22,63 %	22,48 %	24,73 %	22,33 %	21,16 %
Spolupracujúci obvinený, podmienečné zastavenie tr. stíhania (§ 218)	1	1	3	1	0

V roku 2015 bolo vo vyšetrovaní odklonom skončených 2 262 spisov (údaj bez inštitútu podľa § 218 Trestného poriadku, ktorý sa využíva minimálne), čo je o 220 spisov menej ako k 31. 12. 2014, kedy to bolo 2 482 spisov, čo je medziročný pokles o 8,86 %. Z celkového počtu skončených vecí so známym páchatelom bolo skončených odklonom 21,16 % vecí, čo je o 1,17 % vecí menej ako k 31. 12. 2014, kedy to bolo 22,33 % vecí. Zákonodarcu však predpokladal, že takýmto spôsobom malo byť skončených 70 % vecí. Najvyšší podiel skončených spisov odklonom z celkového počtu skončených vecí so známym páchatelom bol v Nitrianskom kraji a to 42,41 % a najnižší v Banskobystrickom kraji a to 6,49 %.

Základné štatistické údaje k odklonom v prípravnom konaní za posledných 5 rokov u poverených príslušníkov:

Prečiny – forma ukončenia	2011	2012	2013	2014	2015
NPO (§ 232) – Dohoda o vine a treste	1 105	932	873	743	591
Podmienečné zastavenie trestného stíhania (§ 216)	1 677	1 338	1 230	990	761
Zmier (§ 220)	357	258	257	211	186
Celkom odklonov	3 139	2 528	2 360	1 944	1 538
NPO celkom	14 745	15 477	16 004	14 722	12 740
Podiel odklonov v skončených veciach	21,29 %	16,33 %	14,74 %	13,20 %	12,07 %

Za odklon ako súčasť restoratívnej spravodlivosti je možné v rámci trestného konania považovať iba zmier upravený v § 220 – § 227 Trestného poriadku.

Zmier prichádza do úvahy v konaní o prečine, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov, ak s týmto postupom súhlasí obvinený aj poškodený, pričom obvinený musí ďalej splňať tieto podmienky:

- vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný, a nie sú dôvodné pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo vykonané slobodne, vážne a určito,
- nahradí škodu, pokiaľ bola činom spôsobená, alebo urobil iné opatrenia na náhradu škody, alebo inak odstránil ujmu vzniknutú trestným činom a
- zloží na účet súdu a v prípravnom konaní na účet prokuratúry peňažnú sumu určenú konkrétnemu adresátovi na všeobecne prospešné účely, a táto peňažná suma nie je zrejme neprimeraná závažnosti spáchaného trestného činu a vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného činu, na mieru akou bol trestným činom dotknutý verejný záujem, na osobu obvineného a na jeho osobné a majetkové pomery považuje takýto spôsob rozhodnutia za dostačujúci.

Za dôležité považujem pripomenúť znenie ustanovenia § 226 Trestného poriadku, podľa ktorého, ak prokurátor zmier neschválil, hoci obvinený uskutočnil vyhlásenie podľa § 220 ods. 1, že spáchal skutok, pre ktorý je stíhaný, nie je možné v ďalšom konaní prihladiť na toto vyhlásenie ako na dôkaz. Vyhlásenie obvineného nemá povahu priznania sa ku skutkovým okolnostiam spáchaného prečinu a priznania zavinenia v trestnoprávnom zmysle. Obvinený vyhlásenie vykonáva výlučne za účelom dosiahnutia výhody v trestnom konaní, pričom postačí stručné a úplne všeobecné vyhlásenie, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný, s odkazom na skutok opísaný v uznesení o vznesení obvinenia, čo sa však v praxi nerealizuje a ani nezohľadňuje.

Aj z vyššie uvedenej tabuľky vyplýva, že zmier je naďalej a dlhodobo iba okrajovou záležitosťou.

Príčiny nevyhovujúceho stavu možno pripísať:

- nízkej motivácii policajtov uprednostniť zmier pred inými spôsobmi ukončenia veci, lebo, vo väčšine okresov, prokurátori vyžadujú rovnaký rozsah dokazovania ako pri návrhu na podanie obžaloby,
- tomu, že prokurátor až po skončení vyšetrovania (teda vykonaní dokazovania v rozsahu potrebnom na usvedčenie obvineného), hoci ide o prípad vhodný do mediácie, lebo súhlas so zmierom dal obvinený i poškodený, volí, či podá obžalobu alebo schváli zmier, prípadne podmiennečne zastaví trestné stíhanie, čím vlastne obchádza vôľu strán vyjadrenú ich súhlasom riešiť následky prečinu zmierom,
- neochote orgánov činných v trestnom konaní odovzdať väčšiu časť zodpovednosti za skončenie veci na probačných a mediačných úradníkov, čo je však možno spôsobené skôr neznalosťou, prípadne dokonca ignorovaním možnosti ukončiť vec zmierom,
- viazanosti policajtov lehotami na skončenie veci, ktorá núti policajtov voľiť medzi istotou ukončenia veci v lehote a neistotou možného neúspechu mediácie v trestnej veci odovzdanej policajtom probačnému a mediačnému úradníkovi za týmto účelom.

Riešenie vidím v tom, že rozsah dokazovania pri tomto druhu odklonu bude smerovať len k objasneniu základných okolností významných pre tento spôsob rozhodnutia veci, ktoré má zodpovedať pragmatickým kritériám nevyhnutnej potrebnosti. Nie je potrebné vykonávať dokazovanie v takom rozsahu, ako v prípade postavenia obvineného pred súd.

3. Nedostatočné využívanie postupu podľa § 204 Trestného poriadku (super rýchle konanie)

Kapitolou samou o sebe je zrýchlené skrátené vyšetrovanie alebo super rýchle konanie podľa § 204 Trestného poriadku, ktoré od svojho vzniku bojuje s aplikačnými problémami. Ich podstata spočíva v dôvodoch, popísaných vyššie, ku ktorým sa ešte pridáva fakt, že vykonanie dokazovania (bez využitia možností podľa § 203 Trestného poriadku) musí policajt stihnúť v 48 hodinovej lehote.

Základné štatistické údaje k postupu podľa § 204 Trestného poriadku (super rýchle konanie) za posledných 5 rokov:

rok	Super rýchle konanie podľa § 204 TP	Počet vecí skončených NPO	Podiel super rýchleho konania na veciach skončených NPO
2011	1 988	24 208	8,2 %
2012	3 352	24 658	13,6 %
2013	3 896	24 656	15,8 %
2014	3 762	22 956	16,4 %
2015	3 317	20 828	15,9 %

Výsledkom postupu podľa § 204 Trestného poriadku je vo väčšine prípadov trestný rozkaz, ktorý, ako bolo uvedené vyššie, možno zaradiť medzi odklony.

Pri odklonoch zákonodarca predpokladal, že budú účinným prostriedkom riešenia trestných vecí, avšak, ako vyplýva z uvedenej tabuľky, ani super rýchle konanie neprispieva dostatočnou mierou k naplneniu ambície zákonodarcu v podobe 70 % podielu odklonov na veciach skončených v trestnom konaní, pričom riešenie nevyhovujúceho stavu v tejto oblasti spočíva v dôslednom využívaní inštitútov, ktoré majú orgány činné v trestnom konaní a súdy k dispozícii.

Základné východiská navrhovanej koncepcie prípravného konania¹

Base Elements of the Proposed Concept of Pre-trial Proceedings

Jaroslav Ivor²

Abstrakt: Príspevok je zhrnutím doterajších názorov na optimalizáciu prípravného konania trestného pre potreby Slovenskej republiky. Ide o výskumnú úlohu podporovanú Agentúrou na podporu výskumu a vývoja. Východiská rešpektujú fakt, že slovenské prípravné konanie je súčasťou kontinentálneho právneho systému. Vychádzajú z našich historických skúseností a tradícií. Analýzy de lege lata a de lege ferenda prezentujú najmä možné formy prípravného konania, predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní, procesné postavenie a úlohy subjektov prípravného konania. Uvažované východiská a námety riešenia môžu byť využité najmä v legislatívnej i aplikačnej praxi.

Abstract: The report is a summary of the current views for the optimization of the preliminary criminal proceedings reflecting the needs of the Slovak Republic. It is a research task supported by the Agency for the Promotion of Research and Development. Starting points respect the fact that the Slovak preliminary procedure is part of the continental legal system. They are based on our historical experiences and traditions. Analyses de lege lata and de lege ferenda mainly present the possible forms of the preliminary proceedings, subject and scope of taking of evidence in preliminary proceedings, the process and the roles of the subjects in the preliminary proceedings. The considered starting points and suggested solutions can be used especially in legislation but in application practice as well.

Kľúčové slová: prípravné konanie, optimalizácia, skrátené vyšetrovanie, vyšetrovanie, zásada oportunitu.

Key words: pre-trial proceedings, optimization, summary of investigation, investigation, discretionary prosecution.

Súčasný dynamický vývoj spoločnosti v jej vnútroštátnych i medzinárodných súvislostiach prináša stále nové ohrozenia spoločenských vzťahov, na ktoré je spoločnosť okrem iných prostriedkov povinná reagovať i prostriedkami trestného práva. Efektívna realizácia tohto cieľa v intenciách ochrany pred kriminalitou vo všetkých jej podobách je predmetom najmä trestného konania, o ktorom sa vedú už desaťročia, a to nielen u nás, významné a zaujímavé odborné diskusie, pričom ich zjednocujúcim prvkom je snaha o zvýšenie jeho efektívnosti.

Nemožno nesúhlasiť s viackrát opakovaným záverom, že prípravné resp. predsúdne konanie je jedno z kľúčových štádií trestného konania, ktoré predurčuje charakter celého trestného konania a významným spôsobom podmieňuje jeho úspešný výsledok.

Efektívne naplnenie cieľov trestného konania je priamo úmerné kvalitou prípravného konania, a to ako z pohľadu legislatívnej úpravy, organizačného, personálneho i materiálno-technického charakteru jeho zabezpečenia i jeho bezprostrednej aplikačnej úrovne. V týchto intenciách sa riešiteľský kolektív Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy podujal spracovať výskumnú úlohu „Optimalizácia prípravného konania trestného v podmienkach Slovenskej republiky“.

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0356-12/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0356-12.

² Prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc., Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, Tomášikova 20, 821 02 Bratislava, e-mail: jaroslav.ivor@paneurouni.com.

Riešitelia si dali za cieľ v teoretickej polohe pripraviť optimálnejší model prípravného konania pre potreby Slovenskej republiky, ktorý by bol schopný efektívnejšie naplňať všetky požadované funkcie prípravného (predsúdneho) konania za súčasného zabezpečenia všetkých garantovaných práv a slobôd dotknutých subjektov. Spomínaná výskumná úloha je podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja. Od začiatku riešenia výskumnej úlohy sa vytvoril priestor na vedeckú rozpravu o aktuálnych problémoch prípravného konania trestného nielen pre členov riešiteľského kolektívu, ale i za aktívnej účasti teoretickej fronty (zástupcovia právnických fakúlt z SR a ČR) i aplikačnej praxe (zástupcovia prezídia Policajného zboru SR, Generálnej prokuratúry SR, Najvyššieho štátneho zastupiteľstva ČR, Slovenskej advokátskej komory, Najvyššieho súdu ČR, Ministerstva spravodlivosti SR atď.). V odborných diskusiách na vedeckých konferenciách, publikovaných výstupoch či už vo forme vedeckých štúdií alebo odborných článkov boli prezentované viaceré veľmi zaujímavé, podnetné a konštruktívne myšlienky, názory a odporúčania, ktoré sa pokúsím načrtnúť a zhrnúť do určitých základných východísk riešenia výskumnej úlohy, teda hľadania optimálneho modelu prípravného konania trestného pre podmienky Slovenskej republiky.

Hneď na úvod si treba uvedomiť, že hľadanie optimálneho modelu prípravného konania je permanentný proces, ktorý je ovplyvňovaný existujúcou legislatívnou úpravou, vnútornou, organizačnou a personálnou štruktúrou, historickými súvislosťami a tradíciami, aktuálnou spoločensko-politickou situáciou, medzinárodnými súvislosťami ako právnymi, tak spoločensko-politickými i reálnymi poznatkami trestnoprávnej teórie a aplikačnej praxe. Hľadanie optimálneho modelu musí nevyhnutne vychádzať z dôkladného poznania existujúcej úpravy *de lege lata*, využitia všetkých konštruktívnych teoretických návrhov, odporúčaní efektívnych záverov aplikačnej praxe a v neposlednom rade využitia moderných a osvedčených postupov, resp. inštitútov zahraničných trestno-procesných úprav.

Ešte skôr ako sa budeme zaoberať niektorými základnými východiskami novej koncepcie prípravného konania, bolo by vhodné zaoberať sa a vyriešiť tak povediac „prejudiciálnu“ otázku tejto odbornej diskusie a to, či prípravné konanie musí byť nevyhnutnou a teda obligatórnou súčasťou nášho trestného konania. V odbornej diskusii, ktorá sa viedla na túto tému najmä začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia napríklad Musil odpovedá na túto otázku jednoznačne záporne: „Nie je“.³ Ako argument využíva komparáciu s normatívnymi úpravami angloamerického trestného systému, ktoré prípravné konanie v našom ponímaní, ako procesnú činnosť, vôbec nepozná. Do určitej miery má táto argumentácia racionálny základ. Musil však konštatuje, že úspešné fungovanie tohto systému je viazané na široký kontext právnych, inštitucionálnych a sociálnych podmienok ovplyvnených i špecifickým historickým vývojom a zároveň uzatvára, že v našich pomeroch nie sú na jeho uplatnenie podmienky. S uvedeným záverom možno jednoznačne súhlasiť.

Ako prvým východiskom uvažovanej koncepcie je uvedomenie si, že naše trestné konanie je súčasťou kontinentálneho právneho systému, čo vytvára konštantu vo vzťahu k akýmkoľvek úvahám o charaktere a podstate koncepcie prípravného konania. Ďalším limitom kreovania koncepcie prípravného konania sú historické korene nášho právneho poriadku a rovnako tak právne vedomie našich občanov, ktoré sa historicky vyvíjalo. Kontinentálne prípravné konanie má svoje korene v inkvizičnom konaní. Náš trestný poriadok nesie veľmi obdobné stopy, keď ten istý človek bol vyšetrovateľom, prokurátorom a sudcom. Tento inkvizičný proces sa u nás po-

³ Musil, J.: Koncepcie přípravného řízení trestního, Právník č. 8/1990, s. 732. Podobne Musil, J.: Reforma přípravného řízení, AUC, Iuridica č. 1/1993, s. 31.

stupom času modifikoval do súčasnej podoby, kedy sa táto trojjediná funkcia rozdelila medzi tri samostatné inštitúcie – políciu, prokuratúru a súd.⁴

Ako už bolo povedané, prípravné konanie je jedným zo štádií trestného konania. Z hľadiska vzťahu prípravného konania k hlavnému pojednávaniu možno v podmienkach kontinentálneho právneho systému prezentovať tri základné koncepcie:

1. Koncepcia „silného“ prípravného konania, ako rezíduum inkvizičného procesu, kde prípravné konanie sa považuje za „generálnu skúšku“ hlavného pojednávania, na ktorom sa už iba zopakujú dôkazy vykonané v prípravnom konaní.
2. Koncepcia „slabého“ prípravného konania, ktorého účelom je iba umožniť prokurátorovi rozhodnúť sa, či podá obžalobu a ťažisko dokazovania a rozhodovania je na hlavnom pojednávani.
3. Koncepcia „zmiešaného“ typu prípravného konania, ktorá je charakteristická relatívne silným prípravným konaním s úplným a všestranným objasnením veci, pričom ťažisko dokazovania má ale zostať na hlavnom pojednávani.⁵

Pokiaľ ide o československú resp. slovenskú históriu koncepcie prípravného konania trestného tá sa sledujúc jednotlivé etapy vývoja právnej úpravy prípravného konania na našom území od roku 1950 posúvala od koncepcie „silného“ ku koncepcii „slabého“ prípravného konania, avšak nikdy nebola zaznamenaná jej čistá podoba.

Platný trestný poriadok v súčasnosti je svojím obsahom ešte stále charakteristický silnými prvkami inkvizičného procesu, no zároveň obsahuje mnoho progresívnych procesných inštitútov adverbálneho typu. Uvedené platí najmä pokiaľ ide o účel, predmet prípravného konania, procesné postavenie jeho subjektov a hlavne o rozsah procesného dokazovania.

V tejto súvislosti je potrebné si uvedomiť, že napriek medzinárodnoprávnym limitom pre oblasť nášho trestného konania, Európska únia nepožaduje od svojich členských štátov prijatie žiadneho konkrétneho modelu trestného konania, žiadnej konkrétnej koncepcie prípravného konania. V jednotlivých členských štátoch pri väčších či menších rozdielnostiach legislatívnych úprav prevláda koncepcia kontinentálneho resp. inkvizičného typu prípravného konania, pričom stále viac krajín implementuje do tejto konzervatívnej koncepcie úspešne či menej úspešne (napr. Taliansko) aj prvky angloamerického kontradiktórneho konania. Ani v najbližšej budúcnosti, napriek veľmi intenzívnej europeizácii trestného práva však nemožno očakávať v rámci Európskej únie určitú unifikáciu alebo väčšiu harmonizáciu modelov prípravného konania.

Pre stanovenie východísk ústavných limitov nášho trestného konania resp. prípravného konania trestného je potrebné uplatniť bez zvyšku najvšeobecnejšie limity:

- a) štátne orgány (t. j. orgány činné v trestnom konaní) môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý stanoví zákon (čl. 2 ods. 2 Ústavy SR),
- b) každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá (čl. 2 ods. 3 Ústavy SR),
- c) povinnosti možno ukladať len na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd (čl. 13 ods. 1 Ústavy SR).

Súčasná podoba prípravného konania jednoznačne naplňa všetky medzinárodné práva a ústavné požiadavky. Úprava de lege lata je výsledkom rekodifikácie slovenského trestného práva z roku 2005, aj keď už poznamenaná viacerými novelizáciami. Historické východiská koncepcie prípravného konania v SR nastoľujú potrebu zachovania kontinuity medzi predchádzajúcimi normatívnymi úpravami a normatívnymi úpravami de lege ferenda, pričom z hľadiska legisla-

⁴ Romža, S.: Koncepcia prípravného konania, Košice 2010, s. 15.

⁵ Fryšták, M.: Dokazování v přípravém řízení, Brno, Masarykova univerzita, 2014, s. 60–61; taktiež c. d. v poznámke č. 2, s. 17.

tívno-technického prichádza do úvahy iba novelizácia zákona. Uvedené však neznamená, že za žiadnych okolností nemožno prekročiť rámec, teda že nemožno do normatívnej úpravy *de lege ferenda* implementovať nové prvky, nové inštitúty, ktoré doposiaľ neboli vlastné nášmu prípravnému konaniu. Naopak, tým je iba deklarovaná požiadavka, aby akékoľvek nové inštitúty boli zakomponované do normatívnej úpravy veľmi citlivo, rešpektujúc pritom „duch“ zákonov, kontinentálne právne tradície nášho trestného procesu.⁶

V kontinentálnom modeli je právnou súčasťou trestného konania predsúdne konanie, ktoré buď celé alebo aspoň jeho časť býva označovaná ako prípravné konanie. Za historický predel sa v tomto smere považuje prijatie francúzskeho zákonníka o trestnom súdnom konaní v roku 1808 za vlády cisára Napoleona, ktorý uzákonil rozdelenie trestného konania na dve základné časti a stal sa základom pre vznik kontinentálneho modelu trestného konania, ktorý sa v priebehu 19. storočia rozšírili v rôznych modifikáciách vo väčšine štátov Európy.⁷

Už samotné formálne označenie prípravného konania predurčuje jeho charakter, podstatu a účel ním sledovaný. Väčšina trestnoprávnych teoretikov sa zhoduje i na funkciách, ktoré má plniť, pričom sú formulované najmä štyri základné funkcie prípravného konania – vyhľadávacia, zabezpečovacia, verifikačná (filtračná) a odklonná.⁸

Tieto funkcie musí naďalej zabezpečovať i optimalizovaný model prípravného konania. Tohoto účelu a funkciám musia zodpovedať i základné zásady uplatňované v prípravnom konaní ako sú zásada stíhania len zo zákonných dôvodov, zdržanlivosti a primeranosti, súdnej ochrany zásahov do základných práv a slobôd, prezumpcie neviny, legality a oportunitu, zásada oficiality, *ne bis in idem*, práva na obhajobu, konania bez prietahov a zásada náležitého zistenia skutkového stavu.

V súvislosti so skúmaním prípravného konania je nevyhnutné zmieniť sa o prvom štádiu trestného konania – postupe pred začatím trestného stíhania, ktoré spolu tvoria predsúdne konanie, ako prvá časť trestného konania. Účelom postupu pred začatím trestného stíhania je prijímanie trestných oznámení a iných podnetov o skutočnostiach nasvedčujúcich spáchanie trestného činu, preskúmanie ich obsahu a rozhodnutie o spôsobe ďalšieho postupu a vybavenia veci (§ 196 až 198 TP).⁹ Toto štádium je z hľadiska jeho účelu, obsahu i procesných dôsledkov odlišné od prípravného konania, preto je naďalej aktuálne ponechať mu status samostatného procesného štádia. Tento záver si dovoľujeme prezentovať napriek tomu, že v niektorých trestných poriadkoch európskych štátov je toto štádium spájané s prípravným konaním resp. má iný názov alebo obsah, ako je tomu napríklad v Českej republike, kde postup pred začatím trestného stíhania je súčasťou prípravného konania s úlohami uvedenými v ustanoveniach § 157 až 159b TP ČR.

Platný Trestný poriadok síce v ust. § 196 až 198 uznáva *de facto* postup pred začatím trestného stíhania za samostatné štádium, jeho legálne vymedzenie však napríklad v jeho výkladových ustanoveniach absentuje. *De lege ferenda* by okrem legálnej definície postupu pred začatím trestného stíhania bolo vhodné uvažovať aj o niektorých ďalších návrhoch, ako napríklad ponechať koncepciu rozsahu rozhodnutí pred začatím trestného stíhania, avšak redukovať predkladanie rozhodnutí policajta prokurátorovi iba na prípady, v ktorých oprávnená osoba (poškodený, oznamovateľ) podá proti týmto rozhodnutiam opravný prostriedok za účelom preskúmania

⁶ C. d. v poznámke č. 2, s. 21–22.

⁷ Polák, P.: Funkcia prípravného konania, In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného; Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3. 4. 2014, Bratislava.

⁸ Ivor, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé doplnené a prepracované vydanie, Bratislava, Iura Edition 2010, s. 558–559.

⁹ Ivor, J., Záhora, J.: Repetitórium trestného práva, Bratislava, Wolters Kluwer 2016, s. 178.

ich zákonností a dôvodnosti. Až po prijatí rekodifikovaného trestného poriadku došlo k novelizácii ust. § 196 ods. 2, ktorou sa umožňuje doplniť trestné oznámenie o výsluch „osoby, ktorá mala spáchať trestný čin.“ V týchto súvislostiach sa dôvodne navrhuje nahradenie tohto pojmu pojmom podozrivý, pričom jeho obsah definovať napr. i využitím kriminalistických hľadísk a tento pojem rozšíriť i pre prípravné konanie vo všeobecnosti t. j. nielen pre prípady zadržania podozrivej osoby de lege lata. Výsluch podozrivého, po príslušnom procesnom vymedzení, by mohol byť následne zaradený medzi dôkazné prostriedky.

Vo vzťahu k vymedzeniu prípravného konania, ako štádia trestného konania, je nevyhnutné pripomenúť si výkladové ustanovenie § 10 ods. 15 TP, podľa ktorého sa „prípravným konaním rozumie úsek od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej.

V tejto súvislosti sa žiada uviesť, že koncepcia začatia trestného stíhania bola v minulosti a inak tomu nie je ani v súčasnosti, poznamenaná neustálou konfrontáciou zástancov dvoch koncepcií, koncepcie podľa ktorej so začatím trestného stíhania nebolo potrebné spájať súčasne vznesenie obvinenia voči podozrivému, teda koncepcie, ktorá pripúšťa začatie trestného stíhania „vo veci“ a koncepcie, podľa ktorej integrálnou súčasťou začatia trestného stíhania je aj vznesenie obvinenia podozrivému, teda koncepcia začatia trestného stíhania „vznesením obvinenia“.¹⁰

Inštitút začatia trestného stíhania vo veci uznesením má v našich podmienkach historickú tradíciu od roku 1961 (predtým začatie vyšetrovania). Až novela zákonom č. 247/1994 Zb. zrušila tzv. začatie trestného stíhania vo veci a trestné stíhanie sa začínalo až momentom vydania uznesenia o vznesení obvinenia. Novela trestného poriadku realizovaná zákonom č. 272/1999 Z. z. opätovne zaviedla inštitút začatia „trestného stíhania vo veci“, pričom túto koncepciu si osvojil a potvrdil i rekodifikovaný trestný poriadok z roku 2005.

V týchto intenciách odporúčame ponechať koncepciu začatia trestného stíhania vo veci podľa úpravy de lege lata, na diskusiu je však otázka, či nezvážiť de lege ferenda úpravu podmienok na začatie trestného stíhania vyjadriť pozitívne t. j. napr.: ak zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že bol spáchaný trestný čin a nie je dôvod na postup podľa § 197 ods. 1 alebo 2, policajt začne trestné stíhanie bez meškania, najneskôr však do 30 dní od prijatia trestného oznámenia, ak ho treba doplniť.¹¹ Pokiaľ ide o formu začínania trestného stíhania v našich podmienkach sa osvedčila forma uznesenia. Aj keď ide len o rozhodnutie deklarátorneho charakteru, jasne oddeľuje štádium prípravného konania, vymedzuje skutok a jeho trestnoprávnu kvalifikáciu, vymedzuje vecnú a miestnu príslušnosť na konanie, jasne garantuje povinnosť dozoru prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na analogicky veľmi diskutovaný, nejasný a polemický inštitút „záznamu o zahájení úkonov trestného konania“ podľa § 158 ods. 3 českého trestného poriadku.¹² Jeho legislatívna úprava a nedostatky z nej plynúce sú predmetom viacerých kritických názorov.¹³

Ďalšou nemenej významnou a diskutovanou otázkou je problematika foriem prípravného konania. Platný trestný poriadok de lege lata upravuje dve základné formy prípravného konania – vyšetrovanie (§ 200 TP) a skrátené vyšetrovanie (§ 202 TP), no de facto pripúšťa i ďalšiu formu – postup podľa § 204 TP. Táto koncepcia foriem prípravného konania nachádza svoj odraz i v určitých formách konania pred súdom, pričom základným kritériom delenia jednotlivých

¹⁰ C. d. v poznámke č. 2, s. 70.

¹¹ C. d. v poznámke č. 2, s. 72.

¹² Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní, Praha, Nakladatelství C. H. Beck 2013, s. 498.

¹³ Napr. Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016, s. 842. i c. d. v poznámke č. 3, s. 67 a nasl.

foriem je závažnosť resp. typová kategorizácia deliktov – trestných činov obsiahnutá v trestnom zákone. Táto koncepcia foriem prípravného konania vychádza z predpokladu, ktorý síce nemožno absolutizovať, no v zásade je správny, totiž že čím závažnejší trestný čin, tým je aj skutkovo a právne zložitejší a vyžaduje si rozsiahlejšie a kvalifikovanejšie vyhľadávanie a vykonávanie dôkazov. Aj pri komparácii úprav prípravného konania v štátoch Európskej únie nachádzame koncepciu viacerých foriem prípravného konania (s rôznymi názvami), avšak rešpektujúcu diferenciáciu podľa princípu závažnosti deliktov.

Východiská riešenia foriem prípravného konania môžu v najvšeobecnejšej rovine vychádzať buď z princípu univerzality, teda akceptovania jediného modelu, v ktorom sa bude realizovať prípravné konanie, alebo z princípu diferenciácie, ktorá znamená rôznorodosť foriem prípravného konania vychádzajúc z kategorizácie deliktov podľa ich závažnosti.

V prospech princípu diferenciácie foriem prípravného konania svedčí aj odporúčanie Rady Európy a Európskej únie.¹⁴ Rada Európy ani Európska únia však nestanovujú svojím členským štátom prijať určitý model trestného resp. prípravného konania, v tomto smere neexistuje unifikácia trestného práva v rámci Európskej únie.

V týchto intenciách by mohla budúca koncepcia nášho prípravného konania zachovať a aj dôsledne legislatívne zakotviť tri formy prípravného konania t.j. podľa platnej úpravy vyšetrovanie, schválené vyšetrovanie a postup podľa § 204 TP. Táto tretia forma však musí byť de lege ferenda riadne pomenovaná. Absencia názvu de lege lata prináša v trestno-procesnej teórii i aplikačnej praxi rôznosť pomenovaní ako napr. osobitne skrátené vyšetrovanie, super rýchle vyšetrovanie, expresné vyšetrovanie, super skrátené vyšetrovanie atď.

Domnievame sa, že hoci podľa súčasnej právnej úpravy ide iba o subkategóriu skráteného vyšetrovania, vzhľadom na osobitosť situácie, v ktorej sa uplatňuje, rozsah nevyhnutných procesných úkonov a prísne stanovené lehoty, možno konštatovať, že ide o samostatnú resp. osobitnú formu prípravného konania. Pokiaľ ide o názov, možno uvažovať o osobitne skrátenom vyšetrovaní resp. jednoduchšom pomenovaní „zrýchlené vyšetrovanie“. Aj táto forma by si však vyžadovala dôslednejšiu, obsiahlejšiu a precizovanejšiu právnu úpravu, vychádzajúc najmä zo skúseností a poznatkov aplikačnej praxe.

Bez akýchkoľvek diskusií možno konštatovať záver, resp. východiská pre ďalšie skúmanie, že dokazovanie má v prípravnom konaní svoju nezastupiteľnú úlohu. Jeho predmet a rozsah je limitovaný vzťahom prípravného konania a hlavného pojednávania, modelu kontinentálneho a anglo-amerického trestného konania, europeizáciou trestného práva a v podmienkach Slovenska je jeho výsledkom i legislatívna úprava po rekodifikácii z roku 2005, ktorá je však predmetom kritiky a diskusií vzhľadom k pôvodne deklarovanému odformalizovaniu a zrýchleniu celého trestného konania.

Podľa § 2 ods. 10 Tr. por. je účelom dokazovania zistiť skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti a to v rozsahu, ktorý je nevyhnutný pre každé rozhodnutie orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Dokazovanie ako procesná činnosť najmä v prípravnom konaní úzko súvisí s kriminalistikou, ktorej výsledky sa priamo prejavujú pri vyhľadávaní a zabezpečovaní rôznych dôkazov a využívaní viacerých dôkazných prostriedkov, či už podľa Trestného poriadku alebo osobitných zákonov (§ 119 ods. 2 TP). Kriminalistika ako forenzná disciplína vypracúva technické a taktické postupy na odhaľovanie, predchádzanie a vyšetrovanie trestnej činnosti.

¹⁴ Slepíčka, Z.: Požiadavky Európskej únie a Rady Európy na trestní řízení a novela českého trestního řízení, Trestní právo č. 6/2000, s. 2.

Zodpovedať seriózne otázku predmetu a rozsahu dokazovania v prípravnom konaní nie je možné bez riešenia vzájomného vzťahu prípravného konania a hlavného pojednávania, ktoré sa tak stáva akousi „predbežnou otázkou“ tohto problému.¹⁵ Právna úprava zákona č. 141/1961 Zb. bola založená na silnom type prípravného konania a charakterizovaného rozsiahlym dokazovaním v jeho rámci, ktorý bol v podstate identický s rozsahom dokazovania na hlavnom pojednávaní. Takmer všetky novelizácie trestného poriadku od roku 1990 až po rekodifikáciu slovenského trestného práva v roku 2005 mali potlačiť v minulosti evidentne precenený význam prípravného konania a posilniť zásadu, že ťažiskom dokazovania je konanie pred súdom.

Pri najvšeobecnejšom vymedzení predmetu a rozsahu dokazovania rekodifikovaný trestný poriadok v ust. § 119 ods. 1 použil termín „dokazovanie v trestnom konaní“, na rozdiel od ust. § 89 ods. 1 českého trestného poriadku, ktorý požíva termín „dokazovanie v trestnom stíhaní“, ktorým tak vymedzuje dokazovanie až po začatí trestného stíhania konkrétnej osoby (s výnimkou neodkladných a neopakovateľných úkonov).

Predmetom dokazovania, bez ohľadu na konkrétny prípad, treba rozumieť povinnosť dokazovať v podstate tri okruhy skutočností.¹⁶

- a) okolnosti dôležité pre rozhodnutie vo veci samej (t. j. okolnosti exemplifikatívne vymedzené v § 119 ods. 1 TP),
- b) okolnosti dôležité pre použitie tzv. odklonov (t. j. na vydanie rozhodnutia bez uskutočnenia riadne formalizovaného trestného procesu),
- c) okolnosti dôležité pre postup v trestnom konaní (napr. skutočnosti odôvodňujúce prerušenie trestného stíhania, pokračovania v ňom, dočasné odloženie vznesenia obvinenia atď.).

Rozsahom dokazovania možno rozumieť stanovenie hraníc dokazovania, teda množstvo a kvalita dôkazov, ktorými má byť preukázaný okruh dokazovaných skutočností vymedzený predmetom dokazovania. Tento okruh je v každej veci závislý na skutočných podmienkach a okolnostiach tohto prípadu a samozrejme na práve prebiehajúcom štádiu trestného konania. Napriek kritike možno objektívne konštatovať, že rekodifikácia trestného procesu z roku 2005 výrazne zasiahla i do koncepcie dokazovania a ďalej posunula ťažisko dokazovania do hlavného pojednávania s tým, že podstatne obmedzila rozsah dôkazov v prípravnom konaní.

Pokiaľ ide o prvé štádium trestného konania – postup pred začatím trestného stíhania, trestný poriadok určuje zhromaždenie iba niektorých dôkazov ako napr. trestné oznámenie podľa § 196 ods. 1 TP, ale i vykonanie rôznych neodkladných, neopakovateľných, či zaistovacích úkonov, ktorými sa zároveň začne trestné stíhanie. Progresívnym riešením bola aj legálna definícia neodkladného úkonu (§ 10 ods. 17 TP) a neopakovateľného úkonu (§ 10 ods. 18 TP). V tejto súvislosti treba pripomenúť aj názor Ústavného súdu ČR (sp. zn. I. ÚS 290/98), podľa ktorého podmienky neodkladnosti a neopakovateľnosti je potrebné podľa okolností každého konkrétneho prípadu posudzovať pre každý prípad úplne individuálne.¹⁷

V prípravnom konaní je okruh dokazovaných okolností limitovaný skutkom, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie a účasťou obvineného na jeho spáchaní. Základným zmyslom dokazovania v prípravnom konaní je preto de lege lata zabezpečenie dostatočného skutkového podkladu pre rozhodnutie o tom, či

- a) má byť podaná obžaloba (§ 239 TP),
- b) má byť začaté konanie o dohode o vine a treste (§ 232 TP),
- c) má byť ukončené trestné stíhanie meritórnym rozhodnutím:

¹⁵ Záhora, J. a kol.: Dokazovanie v trestnom konaní, I. vyd., Praha: Leges 2013, s. 50.

¹⁶ Ivor, J. Záhora, J.: Repetitórium trestného práva, Bratislava, Wolters Kluwer, 2016, s. 164.

¹⁷ C. d. v poznámke č. 3, s. 94.

- postúpenie veci (§ 219 TP),
- zastavenie trestného stíhania (§ 215 TP),
- podmienkové zastavenie trestného stíhania (§ 216 TP),
- podmienkové zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného (§ 218 TP),
- zmier a zastavenie trestného stíhania (§ 220 TP),
- prerušenie trestného stíhania (§ 228 TP).

d) má byť podaný súdu samostatný návrh na uloženie ochranného opatrenia (§ 236 TP).¹⁸

Rozsah dokazovania v prípravnom konaní je v zásadných smeroch limitovaný troma okolnosťami:

1. Policajt postupuje vo vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní z vlastnej iniciatívy, samostatne, s cieľom čo najrýchlejšie zadovážiť dostatočný objem podkladov na objasnenie skutku, pričom sám posúdi rozsah dôkazov potrebných na posúdenie prípadu a zistenie páchatela trestného činu (§ 201 ods. 2, 3 a 4 TP, podobne i formulácia ust. § 208 TP).
2. Rozsah dokazovania je de lege lata upravený expressis verbis iba pri skrátenom vyšetrovaní (§ 203 TP).
3. Z procesného postavenia prokurátora, ako „pána prípravného konania“ vyplývajú viaceré jeho právomoci a kompetencie, ktorými môže výrazne ovplyvňovať rozsah dokazovania v prípravnom konaní:
 - oprávnenie dávať záväzné pokyny policajtovi podľa § 230 ods. 2 písm. a) TP na postup podľa § 199 TP, vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie, teda určovať, ktoré konkrétne dôkazy má policajt vyhľadať, zabezpečiť, vykonať resp. v akom rozsahu,
 - oprávnenie vrátiť vec na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania podľa § 230 ods. 2 písm. d) TP s pokynmi na vyhľadanie alebo vykonanie konkrétnych dôkazov,
 - oprávnenie zmeniť rozsah úkonov, ktoré sa ešte majú vykonať podľa § 203 ods. 2 TP, ak sa skrátené vyšetrovanie neskončilo do 2 mesiacov od vznesenia obvinenia alebo vo veci nariadiť vyšetrovanie a takto ovplyvniť rozsah dokazovania.

Pre úplnosť treba poznamenať, že pri postupe podľa § 204 TP (osobitne skrátené vyšetrovanie) je rozsah dokazovania limitovaný jednak ustanovením § 203 ods. 1 písm. a), b) TP a jednak časovým hľadiskom t.j. možnosťou vyhľadávania a vykonania dôkazov nanejskôr do 48 hodín od zadržania osoby pri páchaní prečinu a jej odovzdaním súdu. V prípade, že ak prokurátor nebude spokojný s rozsahom dokazovania, je oprávnený podľa § 204 ods. 2 TP vrátiť spis policajtovi na doplnenie skráteného vyšetrovania teda dokazovania.

Vychádzajúc z rozboru právnej úpravy prípravného konania de lege lata, ako i aktuálnych poznatkov aplikačnej praxe prevláda takmer jednoznačný záver, že ak sa nejedná o veci vybavované s využitím odklonov, prípravné konanie sa s ohľadom na rozsah dokazovania naďalej vykonáva v podobne širokom rozsahu ako pred rokom 2006. Prispela k tomu okrem iného aj nie celkom jednoznačná úprava, ako aj tendencia súdov odmietnuť obžalobu a vrátiť vec prokurátorovi podľa § 241 ods. 1 písm. f) TP.

Nejednoznačnosť právnej úpravy a rozdielnosť aplikácie ustanovení o dôkazoch zabezpečených a vykonaných v prípravnom konaní a ich použiteľnosti v konaní pred súdom predpokladá precizovanie úpravy de lege ferenda, pričom inšpiráciu treba hľadať v zjednocujúcom stanovisku Najvyššieho súdu SR č. Tpj. 63/2009 (publikované v Zbierke stanovísk súdov SR 30/2010).

¹⁸ Ivor, J.: Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní. In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného; Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej dňa 3. 4. 2014, Praha: Leges, 2014, s. 38.

Logicky z toho vyplýva záver, že v prípadoch, keď sa trestná vec nevyrieši využitím niektorého z odklonov (odklony predpokladajú priznanie obvineného), je potrebné ťažisko dokazovania (ako v právnej úprave tak aplikačnej praxi) reálne presunúť čo najskôr do štádia súdneho konania. V tomto smere sa javí ako potrebné priamo v zákone jednoznačnejšie stanoviť – zníženie rámca na vykonávanie dôkazov v prípravnom konaní iba na neodkladné, neopakovateľné a zaistovacie úkony, ďalšie dôkazy obmedziť na ich vyhľadanie a zabezpečenie tak, aby mohli byť vykonané v ďalšom konaní. V úprave de lege ferenda by však mala byť väčšia pozornosť venovaná inštitútu záznamu o zabezpečených dôkazoch, pričom priamo v zákone by mali byť upravené formálne i obsahové náležitosti takéhoto záznamu resp. aj (v internej úprave ministerstva vnútra resp. prokuratúry aj napr. spracovaním vzoru alebo formuláru takéhoto záznamu s cieľom zjednotenia aplikačnej praxe).

Bolo by vhodné jednoznačnejšie vyjadriť napríklad v ustanovení § 2 Tr. por. v novom odseku za ods. 10, že účelom predsúdneho konania je v čo najkratšom čase zabezpečiť podklady pre súdne konanie, vyhľadať, zabezpečiť dôkazy a vykonať iba tie, ktoré sú neodkladné a neopakovateľné alebo ich prokurátor považuje za potrebné vykonať, inak budú všetky dôkazy vykonané v súdnom konaní.¹⁹

Napriek všetkému, čo bolo k otázke predmetu a rozsahu dokazovania v prípravnom konaní povedané a konštatované sa iba „pomocná“ úloha prípravného konania, nemožno však túto úlohu podceňovať. Ak totiž dôjde v prípravnom konaní k procesným pochybeniam, mnohokrát je v ďalších štádiách konania ich odstránenie značne náročné alebo úplne nereálne. Kvalita vykonania prípravného konania do značnej miery ovplyvní priebeh a úspešnosť dokazovania na hlavnom pojednávaní a tým aj jeho výsledok. Prípravné konanie tak nepochybne ovplyvňuje úspešnosť a celkovú efektívnosť trestného konania.

Rekodifikovaný trestný poriadok okrem iného zaviedol aj legálnu definíciu pojmu subjektu trestného konania, ktorý sa rozumie podľa § 10 ods. 11: „Každý, kto má a vykonáva vplyv na priebeh konania a komu tento zákon na uskutočnenie tohto vplyvu priznáva určité právo alebo ukladá povinnosti.“ Bolo by preto chybou, nezahrnúť do diskusií o optimalizácii prípravného konania aj niektoré východiská koncepcie subjektov prípravného konania.

Orgány činné v trestnom konaní sú de lege lata prokurátor a policajt. V tejto súvislosti sa koncepcia postavenia policajta v prípravnom konaní musí vysporiadať s viacerými aktuálnymi otázkami, pričom predovšetkým pôjde o nasledovné otázky:

1. ktorým príslušníkom Policajného zboru sa prizná status policajta v trestnom, resp. prípravnom konaní;
2. aká bude organizačná štruktúra Policajného zboru u tých príslušníkov, ktorým sa prizná právomoc na úseku trestného konania;
3. aké budú vzájomné vzťahy medzi policajtmi, ktorí majú postavenie orgánov činných v trestnom konaní a aké budú ich vzťahy k prokurátorovi;
4. ktoré rozhodnutia môže prijímať policajt v prípravnom konaní.²⁰

Činnosť Policajného zboru je upravená zákonom č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov. Je to ozbrojený bezpečnostný zbor, ktorý plní úlohy súvisiace s vnútorným poriadkom, bezpečnosťou, bojom proti zločinnosti, vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem a úlohy, ktoré mu vyplývajú z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky. Policajný zbor plní významné úlohy aj v súvislosti s trestnými konaniami.

¹⁹ C. d. v poznámke č. 16, s. 48.

²⁰ C. d. v poznámke č. 2, s. 147.

Nie každý príslušník Policajného zboru je však orgánom činným v trestnom konaní. Za subjekt trestného konania sa považuje policajt, ktorého legálna definícia je uvedená v ustanoveniach § 10 ods. 8, 9 a 10 TP. Tento pojem priniesol a je používaný až od účinnosti rekodifikovaného trestného poriadku. Pojem policajta v zmysle citovaných ustanovení sa ďalej diferencuje (vyšetrovať, poverený príslušník PZ resp. iných zborov, ako aj príslušník Policajného zboru, ktorý nie je vyšetrovateľom alebo povereným príslušníkom PZ), pričom táto diferenciácia vychádza z rôznosti foriem prípravného konania i kategorizácie trestných činov.²¹

Súčasnú legislatívnu vymedzenie resp. skôr organizačné určenie, ktorý príslušník Policajného zboru bude mať procesné postavenie policajta nie je optimálne. Osobitne nedostatočné je súčasné normatívne vymedzenie povereného príslušníka Policajného zboru, ktorého úpravu je potrebné hľadať nielen v trestnom poriadku, ale i v internom právnom akte ministerstva vnútra (Nariadenie Ministerstva vnútra SR č. 175/2000 o vymedzení príslušnosti útvarov PZ a útvarov MV SR pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatelov a o postupe v trestnom konaní) resp. Vyhláske Ministerstva vnútra SR č. 648/2008 Z. z. o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní.

Z prezentovaného normatívneho vymedzenia pojmu „poverený príslušník PZ“ vyplýva, že dotknuté subjekty trestného konania, nech to už bude obvinený, poškodený, svedok, či iný subjekt prípravného konania, objektívne nemá možnosť zistiť, resp. overiť si, či určitý príslušník PZ má v popise služobnej činnosti určenú náplň skrátené vyšetrovanie, resp. či tento bol písomným rozkazom nadriadeného poverený vykonávaním služobných činností v skrátenom vyšetrovaní. Otázka statusu povereného príslušníka nemôže byť ponechaná na úpravu obsiahnutú v internom normatívnom akte, keď dotknutý subjekt nemá možnosť oboznámiť sa s jeho obsahom, nakoľko tento nie je zverejnený v Zbierke zákonov).²²

Ani z komparácie so zahraničnými úpravami postavenia policajta v trestnom konaní vyplývajúcimi z rôznosti organizačného usporiadania polície v štátoch EÚ a jej úloh v prípravnom konaní nemožno jednoznačne hovoriť o optimálnom modeli postavenia policajta v trestnom konaní. Napriek tomu možno uviesť, že vo viacerých krajinách zaznamenávame zhodný prvok a tým je v organizačnom usporiadaní polície vyčlenenie osobitnej služby špecializovanej na plnenie úloh trestného konania a tým je justičná polícia (Taliansko, Francúzsko) resp. vyšetrovacie útvary. V tejto súvislosti mi nedá nepoukázať na nie celkom šťastný a optimálny vývoj organizačného usporiadania útvarov vyšetrovania, resp. postavenia vyšetrovateľov v rámci Policajného zboru v podmienkach Slovenskej republiky: v roku 1990 vznikol Úrad vyšetrovania PZ MV SR, v roku 1995 došlo k jeho transformácii na sekciu vyšetrovania a kriminalisticko-expertíznych činností PZ, v roku 2002 vznikla sekcia justičnej polície MV SR, od roku 2004 došlo k fúzii služieb kriminálnej polície a justičnej polície vznikom Úradu justičnej a kriminálnej polície, od roku 2008 Úrad justičnej a kriminálnej polície PPZ, od roku 2011 transformácia výlučne na Úrad kriminálnej polície PPZ a od roku 2015 jednotný Úrad kriminálnej polície PPZ, ktorý už má iba zložku odboru vyšetrovania. Obdobne zákon o Policajnom zbore pri prijatí v roku 1993 v ust. § 4 uvádzal, že „samostatnou organizačnou súčasťou PZ sú úrady vyšetrovania, organizované spravidla podľa organizácie súdov“, neskôr sa toto ustanovenie novelou upravilo na znenie „samostatnou organizačnou súčasťou PZ sú úrady justičnej polície a útvar kriminalisticko-expertíznych činností. Úrady justičnej polície sú organizované spravidla podľa organizácie súdov“. Platné znenie zákona o PZ už neobsahuje ani zmienku o útvaroch vyšetrovania (s vý-

²¹ Perhács, Z.: Policajt ako subjekt v trestnom konaní, In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného, Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3. 4. 2014, Bratislava, s. 157–170.

²² C. d. v poznámke č. 2, s. 148.

nimkou úpravy § 4 ods. 30 možnosti ministra zriadiť osobitné útvary na odhaľovanie a vyšetrovanie trestných činov vo veciach patriacich do právomoci Špecializovaného trestného súdu) a v organizácii PZ sa úplne vypustila justičná polícia, ktorej úlohy prevzala kriminálna polícia. V tejto súvislosti je stále aktuálnou otázka špecializácie služieb resp. útvarov v rámci Policajného zboru a zároveň spájanie operatívno-pátracích (neprocesných) činností Policajného zboru v rámci odhaľovania najmä latentnej kriminality a trestno-procesných činností PZ formou vyšetrovania a skráteného vyšetrovania. V tomto smere odporúčam de lege ferenda návrat k špecializácii a vytvoreniu organizačne samostatnej služby justičnej polície, pričom uvažovať so zaradením do tejto služby aj poverených príslušníkov PZ. Tejto koncepcii by svedčili aj argumenty aplikačnej praxe, najmä zo strany prokuratúry či advokácie o nedostatočnej odbornej erudícii policajtov realizujúcich prípravné konanie, osobitne však u poverených príslušníkov PZ. Minimálnou požiadavkou a kvalifikačným predpokladom pre zastávanie funkcie povereného príslušníka PZ by preto malo byť vysokoškolské bezpečnostné alebo právnické vzdelanie.

Pokiaľ ide o procesné postavenie policajta v prípravnom konaní je treba akceptovať ust. § 230 ods. 2 písm. a) TP, podľa ktorého je policajt pri svojom postupe o rozhodovaní procesne samostatný, pričom je viazaný iba záväzným pokynom prokurátora. Vzájomný vzťah prokurátora a policajta výstižne vyjadril nálež Ústavného súdu, keď konštatoval, že prokurátor v rámci dozoru nad prípravným konaním dbá na dodržiavanie základných zásad trestného konania, ako aj ustanovení zákona v postupe a v rozhodovaní policajta.²³ Koncepcia vzťahu policajta a prokurátora založená rekodifikovaným trestným poriadkom je aj pro futuro vyhovujúca a to aj v otázke kompetencií v rozhodovacej činnosti a nevyžaduje zásadné zmeny.

Pokiaľ ide o východiská koncepcie postavenia prokurátora v prípravnom konaní je potrebné začať konštatáciou, že pre kontinentálny typ trestného konania je príznačné silné postavenie prokurátora v predsúdnom konaní. Aj u nás sa historicky vyvíjala legislatívna úprava prokuratúry ako „strážcu zákonosti“ a koncepcia prokuratúry ako monokratického orgánu.

Súčasná ústavná ústavno-právna či zákonná úprava prokuratúry, aj napriek rôznym názorom o premene na štátne zastupiteľstvo, zaradenie do rezortu spravodlivosti či námietkam o reziduách sovietskeho modelu, je akceptovateľná a dáva základné predpoklady pre jej optimálne fungovanie a plnenie úloh v trestnom konaní aj v budúcnosti.

Pokiaľ ide o realizáciu zásady legality, bolo by vhodné nadviazať na nastúpený pozitívny trend v presadzovaní prvkov oportunitity do činnosti a rozhodovania prokurátora, založený prijatím „rekodifikovaného“ trestného poriadku. Zásadu legality je vhodné zachovať aj naďalej, avšak jej oslabenie v prospech zásady oportunitity je nevyhnutnosťou.²⁴

Vo vzťahu k plneniu povinností dozoru prokurátora nad prípravným konaním bude potrebné hľadať ďalšie cesty jeho zefektívnenia, či obsahové i formálne, resp. jeho konkrétnym vyjadrením v právnej úprave, čím zároveň s posilnením jeho postavenia zvýšiť jeho zainteresovanosť na výsledkoch prípravného konania a tým aj zodpovednosť za prípadný neúspech podanej obžaloby. Uvažovať však možno o oslabení právomocí prokurátora v prospech sudcu pre prípravné konanie u niektorých úkonoch zasahujúcich do základných práv a slobôd, kde je de lege lata založená kompetencia prokurátora.

Naopak, de lege ferenda je potrebné postavenie prokurátora pri jeho rozhodovaní v prípravnom konaní posilniť, a to presadzovaním ďalších procesných inštitútov, ktoré sú vyjadrením zásady oportunitity, a to predovšetkým vo forme odklonov. Konkrétne napr. v ustanoveniach o náležitostiach obžaloby (§ 235 TP) by bolo vhodné doplniť aj konštatovanie, že v danej veci nie

²³ Nálež ÚS III. ÚS 126/05.

²⁴ C. d. v poznámke č. 2, s. 133.

sú vhodné odklony, čím by sa priamo zakotvila povinnosť prokurátora skúmať túto otázku ešte pred podaním obžaloby.

Sudca pre prípravné konanie ako nový inštitút trestného práva procesného bol novo upravený a zakotvený do nášho poriadku rekodifikovaným trestným poriadkom s účinnosťou od 1. 1. 2006. Tento inštitút je vymedzený prostredníctvom obsahu jeho činnosti v ust. § 10 ods. 3 TP. Doterajšie právne názory i poznatky aplikačnej praxe, ako i komparácie so zahraničnými úpravami poukazujú na záver, že platná úprava je pre najbližšiu budúcnosť dostatočná. Neznamená to však, že de lege ferenda nemožno uvažovať napríklad o rozšírení inštitútov, v prípade ktorých by sudca pre prípravné konanie rozhodol o zásahoch do základných práv a slobôd pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní, kedy podľa platnej úpravy rozhoduje prokurátor (napr. príkaz na prehliadku iných priestorov a pozemkov podľa § 101 ods. 1 T/) alebo zapojenie sudcu pre prípravné konanie priamo do vykonávania niektorých úkonov pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní v prípadoch niektorých neodkladných a neopakovateľných úkonov, kde by mal garantovať ich zákonnosť a použiteľnosť aj v konaní pred súdom alebo v prípadoch niektorých osobitých procesných úkonov ako napr. výsluch agenta.

Vo vzťahu k východiskám koncepcie postavenia obvineného a jeho obhajcu je nevyhnutné zachovať limity garantované medzinárodnými zmluvami, Ústavou SR a ďalšími vnútroštátnymi právnymi normami.

Opakovane diskutovanými a súčasne pro futuro sa javia byť otvorenými otázky účasti obvineného a obhajcu na vyšetrovacích úkonoch a najmä možnosť obhajcu, či obvineného v prípravnom konaní vyhľadávať, obstarávať a vykonávať dôkazy.

V našej trestno-procesnej teórii i legislatívnych úpravách došlo k zjednoteniu názorov v tom, že účasť obhajcu na úkonoch prípravného konania je považovaná za nutnosť jednak z hľadiska záujmov obvineného, aby už v prípravnom konaní bol zistený skutočný stav veci a jednak prispieva ku garantovaniu zákonnosti vyšetrovacích úkonov.

Súčasná koncepcia redukovanej – obmedzenej účasti obhajcu a obvineného na vyšetrovacích úkonoch, ktorých výsledok môže byť použitý ako dôkaz v konaní pred súdom je správna.²⁵ De lege ferenda by rozsah, v akom sa obvinený a jeho obhajca budú zúčastňovať úkonov v prípravnom konaní, bude objektívne limitovaný rozsahom dokazovania, ktoré bude možné v prípravnom konaní realizovať.

V tejto súvislosti je potrebné doplniť, že hoci platný Trestný poriadok výslovne nerieši otázku práva osoby podávajúcej vysvetlenie resp. vypočúvanej ešte pred vznesením obvinenia v štádiu pred začatím trestného stíhania na právnu pomoc advokáta, toto právo mu garantuje čl. 47 ods. 2 Ústavy SR. Tento názor obdobne vyjadril i Ústavný súd SR, podľa ktorého „Právo na obhajobu do okamihu nadobudnutia právneho postavenia obvineného sa nezaručuje podľa čl. 50 ods. 3. Je implikované v ochrane podľa čl. 47 ods. 2 Ústavy.“²⁶

Pokiaľ ide o možnosť obhajcu a obvineného vyhľadávať, obstarávať a vykonávať dôkazy už v prípravnom konaní, platný trestný poriadok priznáva obhajcovi a obvinenému obstarávať resp. predkladať dôkazy, avšak vôbec sa nezmieňuje o možnosti a spôsobe vykonávania dôkazov v prípravnom konaní. De lege lata je spôsob vykonávania dôkazov normatívne upravený iba pre orgány činné v trestnom konaní a súd.

Tento deficit právnej úpravy spôsobuje výrazné obmedzenie práv obhajoby v prípravnom konaní najmä vzhľadom na všeobecne proklamovanú zásadu kontradiktórnosti konania. Spôsoby zabezpečenia a vykonávania dôkazov už v prípravnom konaní, síce môžu ovplyvniť jeho dĺžku,

²⁵ C. d. v poznámke č. 2, s. 162.

²⁶ Nález Ústavného súdu SR, II. ÚS 34/1999.

no v každom prípade de lege ferenda by si vyžadovali aj zákonnú úpravu, pričom nepochybné do úvahy prichádzajú aj inšpiratívne riešenia prichádzajúce do úvahy zo zahraničných trestno-procesných úprav.

Právny status poškodeného v trestnom konaní v úprave de lege lata v zásade vyhovuje medzinárodným štandardom a v mnohých smeroch je širší ako v iných zahraničných úpravách. Pokiaľ ide o prípravné konanie trestné, stále diskutovanou otázkou je riešenie tzv. dispozičného práva poškodeného, teda súhlasu s trestným stíhaním. Súčasná koncepcia viaže toto dispozičné právo len na existenciu príbuzenského vzťahu poškodeného k páchatelovi a to pri taxatívne vymenovaných trestných činoch (§ 211 TP). V tejto súvislosti je na diskusiu otázka zrušenia podmienky príbuzenského vzťahu a súčasne precizovanie výpočtu trestných činov v citovanom ustanovení trestného poriadku.

Pokiaľ ide o úpravu otázky, dokedy môže poškodený v trestnom konaní uplatniť nárok na náhradu škody, podľa platnej úpravy (§ 46 ods. 3 TP) tak môže urobiť najneskôr do skončenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania. V záujme posilnenia práv poškodeného by bolo vhodné priznať poškodenému právo uplatniť si nárok na náhradu škody najneskôr na hlavnom pojednávaní pred začatím dokazovania. Máme na mysli predovšetkým reakciu na prípady postupu podľa § 204 TP, kedy poškodený v stanovenej lehote 48 hodín objektívne nemusí stihnúť ustáliť výšku spôsobenej škody a uplatniť nárok na jej náhradu relevantným spôsobom.

Na záver, aj keď by táto otázka z hľadiska závažnosti, mala byť diskutovaná medzi prvými, je potrebné zmieniť otázku rýchlosti prípravného konania resp. konania bez zbytočných prietahov.

Aj napriek tomu, že v Trestnom poriadku sú stanovené lehoty na skončenie prípravného konania, v skutočnosti tieto lehoty nie sú dodržiavané. Podľa správ Generálnej prokuratúry sú prietahy v prípravnom konaní pretrvávajúcim a dlhodobým problémom. Prietahy z pohľadu policajtov sú zapríčinené predovšetkým vysokou zaťaženosťou a rozpracovanosťou vecí, poddimenzovaným personálnym stavom vyšetrovateľov a poverených príslušníkov PZ, pomerne veľkou fluktuáciou policajtov a tiež s tým spojeným aj nedostatkom praktických skúseností a trestnoprávných vedomostí počas krátkej vyšetrovateľskej praxe.²⁷

Právo na bezprietahové konanie je najčastejšie sa vyskytujúcim právom, ktorého porušenie namietajú účastníci trestného konania na ústavnom súde resp. Európskom súde pre ľudské práva.

Vyriešenie mnohých legislatívnych, organizačných či personálnych problémov naznačených v tomto vystúpení, čiže optimalizácia prípravného konania by nepochybne prispela i k zrýchleniu a zefektívneniu prípravného konania a trestného konania vôbec.

Literatúra

- Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení, Brno, Masarykova univerzita, 2014.
- Ivor, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé doplnené a prepracované vydanie, Bratislava, Iura Edition 2010.
- Ivor, J., Záhora, J.: Repetitórium trestného práva, Bratislava, Wolters Kluwer 2016.
- Ivor, J.: Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní, In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného; Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej dňa 3. 4. 2014, Bratislava.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016.

²⁷ Záhora, J.: Právo na prejednanie vecí v „primeranej lehote“, In: Aktuálne problémy prípravného konania, s. 262.

- Musil, J.: Koncepcie přípravného řízení trestního, Právník č. 8/1990. Podobne Musil, J.: Reforma přípravného řízení, AUC, Iuridica č. 1/1993.
- Nález ÚS III. ÚS 126/05.
- Perhács, Z.: Policajt ako subjekt v trestnom konaní, In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného, Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3. 4. 2014, Bratislava.
- Polák, P.: Funkcia prípravného konania, In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného; Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3. 4. 2014, Bratislava.
- Romža, S.: Koncepcia prípravného konania, Košice 2010.
- Slepička, Z.: Požadavky Evropské unie a Rady Evropy na trestní řízení a novela českého trestního řízení, Trestní právo č. 6/2000.
- Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní, Praha, Nakladatelství C. H. Beck 2013, s. 498.
- Záhora, J. a kol.: Dokazovanie v trestnom konaní, I. vyd., Praha: Leges 2013, s. 50.
- Záhora, J.: Právo na prejednanie veci v „primeranej lehote“, In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného; Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3. 4. 2014, Bratislava.
- Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, C. H. Beck 2014, Praha, I. vyd.

Přípravné řízení a rekodifikace českého trestního procesu

Preliminary Proceedings and Recodification of the Czech Criminal Procedure

Jiří Jelínek¹

Abstrakt: V České republice byla provedena dosud jen poloviční rekodifikace trestního práva. V roce 2009 byl přijat nový trestní zákoník, ale dosud nebyl přijat nový trestní řád, takže platí mnohokrát novelizovaný trestní řád z roku 1961. Rekodifikace trestního práva procesního, která měla být přijata současně s rekodifikací hmotného práva, je stále odkládána. Tato situace má své nevýhody, ale i výhody, protože je možné stále zvažovat optimální úpravu českého trestního procesu. Jednou z důležitých otázek českého trestního řízení je právní úprava přípravného řízení. Jednou z důležitých otázek přípravného řízení je pak otázka jednotné či diferencované struktury přípravného řízení, tedy jedné či více forem přípravného řízení. Autor zastává názor, že by bylo žádoucí vrátit se zpět k právní úpravě kategorizace deliktů v trestním zákoníku, nově ji upravit, odstranit tak nedostatky rekodifikovaného trestního zákoníku z roku 2009, a poté promítnout hledisko kategorizace deliktů do trestního práva procesního. Jednotlivým kategoriím deliktů by potom mimo jiné odpovídaly rozdílné formy přípravného řízení.

Abstract: Only the half-recodification of criminal law has been made in the Czech Republic so far. New Criminal Code was adopted in 2009 but new Criminal Procedure Code has not been adopted yet. The recodification of criminal procedure law, which was supposed to be adopted simultaneously with the recodification of substantive criminal law, keeps being postponed. That situation has its disadvantages but also its advantages since it is still possible to consider what the most suitable regulation of the Czech criminal proceedings shall be. One of the important questions of the Czech criminal proceedings is the legal regulation of preliminary proceedings. Then, one of the important question of preliminary proceedings is the matter of single or differentiated structure of preliminary proceedings, thus single form or more forms of preliminary proceedings. The author advocates that it would be desirable to return to the legal regulation of categorization of delicts in the Criminal Code, amend that and, by doing so, eliminate the deficiencies of the recodified Criminal Code from 2009 and then reflect the issue of categorization of delicts in criminal procedure law. Subsequently, the different forms of preliminary proceedings shall be in accordance with the individual categories of delicts.

Klíčová slova: Trestní řád, rekodifikace trestního řádu, kategorizace trestných činů.

Key words: Criminal Procedure Code, recodification of Criminal Procedure Code, categorization of crimes.

I. Úvod

V České republice (oproti Slovenské republice) dosud nebyla provedena celková rekodifikace trestního práva. V roce 2009 byl přijat nový trestní zákoník (zák. č. 40/2009 Sb.), který nahradil předchozí trestní zákon z roku 1961 (zák. č. 140/1961 Sb.) a od té doby do současnosti (psáno v dubnu 2016) byl sedmnáctkrát novelizován a další novelizace jsou ve stavu legislativního projednávání. Zákododárce dále přijal v roce 2011 nový zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (zák. č. 418/2011 Sb.), čímž formálně ukončil rekodifikaci trestního prá-

¹ Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc., Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Náměstí Curieových 7, 116 40 Praha 1, Česká republika, e-mail: jelinek@prf.cuni.cz.

va hmotného, ale zcela nový trestní řád dosud přijat nebyl.² Rekodifikace procesního práva, která měla být podle mého názoru současná s rekodifikací hmotného práva, je neustále odkládána. Současný stav proto v mírné nadsázce charakterizují jako epochu poloviční rekodifikace českého trestního práva.³

I když v minulosti bylo zpracováno několik věcných návrhů nového trestního řádu, žádný z návrhů dosud nedoputoval do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Aktuální i neaktuální změny trestního řádu byly a jsou řešeny dílčími novelami více než stokrát novelizovaného trestního řádu z roku 1961.

V letech 2015 a 2016 znovu ožily plány na celkovou rekodifikaci trestního práva procesního, jehož výrazem má být zcela nový trestní řád. Zdá se, že v horizontu několika let by mohl být nový trestní řád přijat.

Stav poloviční rekodifikace trestního práva má své nevýhody, ale i výhody, protože je možné stále zvažovat optimální úpravu českého trestního procesu. Jednou z důležitých otázek českého trestního řízení je budoucí právní úprava přípravného řízení. A jednou z důležitých otázek přípravného řízení je pak otázka jednotné či diferencované struktury přípravného řízení, tedy jedné či více forem přípravného řízení.

II. Platná právní úprava forem českého přípravného řízení

Platná česká právní úprava zná od novely trestního řádu z roku 2001 (zák. č. 265/2001 Sb., účinný od 1. 1. 2002) *tři formy přípravného řízení*, které se liší podmínkami, za kterých je lze konat, rozsahem opatřovaných nebo prováděných důkazů i způsobem jejich ukončení. Kritérii mezi jednotlivými formami přípravného řízení je zejména závažnost trestných činů, o kterých se má řízení konat. Těmito formami jsou:

- a) Standardní přípravné řízení.
- b) Rozšířené přípravné řízení: Vyšetřování trestných činů, o nichž koná řízení v prvním stupni krajský soud (§ 168 odst. 1 českého tr. řádu). Příslušnost krajského soudu jako soudu prvního stupně je uvedena v ustanovení § 17 českého tr. řádu.
- c) Zkrácené přípravné řízení: Jde o řízení o nejméně závažných trestných činech a jeho smyslem má být vyhledat možné důkazy pro potřeby soudního řízení s cílem postavit obviněného v co nejkratší době před soud. Předpoklady pro konání zkráceného přípravného řízení jsou uvedeny v ustanovení § 179a českého tr. řádu.

Český trestní řád užívá pouze pojmu „zkrácené přípravné řízení“. Termíny „standardní přípravné řízení“ a „rozšířené přípravné řízení“ jsou pojmy, které používá nauka a aplikační praxe.

Platná současná právní úprava s účinností od 1. 1. 2002 nahradila předchozí právní úpravu, ve které existovala pouze jedna forma přípravného řízení. Jak již bylo řečeno shora, otázka jednotné struktury před soudního stadia trestního řízení, anebo diferencované struktury náleží k aktuálním otázkám budoucí podoby přípravného řízení.

² Pro úplnost třeba uvést, že zák. č. 418/2011 Sb., má kromě převažující hmotněprávní části i stručná procesní ustanovení upravující zvláštnosti trestního řízení ve věcech právníků osob.

³ Srov. Jelínek, J.: Česká trestní politika v epoše poloviční rekodifikace českého trestního práva, in Romža, S. (ed.): Trestná politika státu – historie, současnost a perspektivy. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2015, s. 9–11.

III. Zpátky k rekodifikaci trestního práva hmotného

Nové pojetí trestného činu a nová kategorizace trestných činů jsou nejvýznamnější změny, které přinesla poloviční rekodifikace českého trestního práva, jejímž výrazem je nový trestní zákoník (zák. č. 40/2009 Sb. v platném znění).⁴

Kategorizací rozumím rozdělení soudně trestných deliktů do určitých skupin podle jejich typové závažnosti odrážející materiální stránku soudně trestných deliktů. V případě aktuální české úpravy můžeme hovořit o zákonné kategorizaci, při které jsou jednotlivé kategorie trestných činů přímo zakotveny v trestním zákoníku.⁵

Kategorizace může mít různou podobu, a to podobu jednoho soudně trestného deliktu – tzv. monopartice, jako tomu bylo podle právní úpravy do 31. 12. 2009. Může mít podobu dvou kategorií soudně trestných deliktů, pak hovoříme o bipartici (takovou podobu mělo naše trestní právo od roku 1970 do 1. 7. 1990, kdy existovaly dvě kategorie soudně trestných deliktů nazvané „trestný čin“ a „přechin“, a znovu bipartici zavedl trestní zákoník z roku 2009 s účinností od 1. 1. 2010). Soudně trestné delikty mohou být rozděleny i do tří kategorií – hovoříme o tzv. tripartici. Tripartici (zločin, přechin, přestupek) znal rakouský trestní zákoník z roku 1852, o kterém pojednám v další části textu. Na území České republiky jsme nikdy neznali rozdělení do více než tří kategorií soudně trestných deliktů, tj. kvadrupartici čili čtyři kategorie soudně trestných deliktů, kterou zná například platné trestní právo Ruské federace. Ruský trestní zákon z roku 1996, který vešel v účinnost 1. 1. 1997, rozlišuje v článku 15 odst. 1 v závislosti na formě zavinění, charakteru a stupni společenské nebezpečnosti jednání čtyři kategorie trestných činů: trestné činy nevelké závažnosti, trestné činy střední závažnosti, závažné trestné činy a zvláště závažné trestné činy.⁶

Český trestní zákoník definuje přechiny v ustanovení § 14 odst. 2 pozitivně jako všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

Zločiny jsou vymezeny negativně jako trestné činy, které nejsou přechiny (§ 14 odst. 3). Ve výroku rozsudku, jímž se obžalovaný uznává vinným, soud podle okolností uvede buď označení „přechin“, nebo „zločin“, nejde-li ovšem o trestný čin mladistvého, který se vždy nazývá „provinění“ (§ 6 odst. 1 zák. mládeže).

Pro určení, zda jde o přechin nebo zločin, není rozhodující konkrétní výměra trestu odnětí svobody, kterou soud v konkrétním případě pachateli trestného činu uloží, ani minimální hranice trestu odnětí svobody, kterou soud může pachateli uložit, ale u úmyslných trestných činů horní hranice trestní sazby uvedená v zákoně. Všechny nedbalostní trestné činy jsou přechiny, bez ohledu na stanovenou trestní sazbu. V trestním zákoníku tedy u žádného trestného činu není uvedeno, zda se jedná o zločin nebo přechin, toto určení se musí provést podle kritérií uvedených v § 14 odst. 2 tr. zák.

K zákonnému vymezení přechinu (§ 14 odst. 2) je ovšem třeba uvést, že zákonodárce zvolil nevhodnou formulaci. Slovní spojení trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby „do pěti let“ běžně trestní zákon ani trestní řád neužívají a toto spojení by se dalo také vyložit (mnohem spíše) jako „méně než pět let“. Pro trestní sazbu 0 až 5 let, tj. včetně pěti let, se obvykle uží-

⁴ Jelínek, J.: Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů, Bulletin advokacie č. 10/2009 s. 36–42.

⁵ Kromě zákonné kategorizace můžeme rozlišovat ještě tzv. soudcovskou kategorizaci, podle které by ve stanovených případech právní úprava ponechávala na soudci, aby rozhodl, zda v konkrétním případě je ten či onen delikt zločinem či přechinem – tak tomu bylo například v československé tzv. Přípravné osnově trestního zákona o zločinech a přechinech z roku 1926.

⁶ Srov. např. Brilliantov, A. V. a kol.: Komentarij k ugolovnovu kodeksu Rossijskoj federacii, 1. díl., 2. vydání, Moskva: Prospekt, 2015, s. 39 a násled.

vá spojení „nepřevyšující pět let“. Takovou formulaci obsahuje například § 314a odst. 1 tr. řádu („samosoudce koná řízení o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let“). Taková formulace je jistě mnohem přesnější než ta, kterou zvolil zákonodárce při vymezení přečinu. Nicméně záměrem zákonodárce, byť chybně vyjádřeným, patrně bylo, aby přečiny byly všechny úmyslné trestné činy s horní hranicí trestní sazby trestu odnětí svobody nepřevyšující 5 let.

Další nedostatek českého trestního zákoníku záleží v tom, že zákonodárce výslovně neuvádí, jak posuzovat trestný čin, který v základní skutkové podstatě je přečinem, ale ve kvalifikované skutkové podstatě je za něj možné uložit trest odnětí svobody vyšší než pět let. Podle mého názoru, pokud půjde o nedbalostní trestný čin, půjde stále o přečin. Jen pro zajímavost slovenská právní úprava tuto situaci předvídá přímo v trestním zákoně – v § 11 odst. 2 slov. tr. zák. se uvádí, že o zločin jde i tehdy, když v přísnější skutkové podstatě přečinu spáchaného úmyslně je stanovena horní hranice trestní sazby přísnější než pět let.

V kategorii zločinů můžeme dále rozlišovat jako podkategorii zvlášť závažné zločiny (§ 14 odst. 3 tr. zák.). Jsou jimi ty úmyslné trestné činy, na které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Dělení na zločiny a zvlášť závažné zločiny jako podkategorie zločinů se děje podle horní hranice trestní sazby uvedené v zákoně. Se spácháním zvlášť závažného zločinu jsou spojeny další důsledky pro pachatele. Jen u zvlášť závažných zločinů je trestná příprava k trestnému činu, pokud to trestní zákon u příslušného trestného činu stanoví (§ 20 tr. zák.), je možné mimořádně zvýšit trest odnětí svobody (§ 59 tr. zák.), výjimečný trest je možné uložit jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje (§ 54 tr. zák.), pachatel zvlášť závažného zločinu se zásadně zařazuje do věznice se zvýšenou ochranou [§ 56 odst. 2 písm. d) tr. zák.], trest propadnutí majetku je možné uložit, odsuzuje-li soud pachatele za zvlášť závažný zločin, jímž pachatel získal nebo se snažil získat majetkový prospěch (§ 66 odst. 1).

Uvedené členění trestných činů na přečiny a zločiny (resp. zvlášť závažné zločiny) přináší řadu možností.

Existují trestné činy, které jsou ve všech svých variantách přečiny vzhledem k trestní sazbě trestu odnětí svobody, který lze za ně uložit (útisk podle § 177, omezování svobody vyznání podle § 176, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 tr. zák., násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 352 a četné další případy).

V jiném případě je trestný čin v základní skutkové podstatě přečinem, v dalších, kvalifikovaných skutkových podstatách je zločinem, případně i zvlášť závažným zločinem (například organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 odst. 1, 2 je přečinem, podle § 340 odst. 1, 3 zločinem, podle § 340 odst. 1, 4 zvlášť závažným zločinem). Obdobnou triádu (přečin, zločin, zvlášť závažný zločin) nalezneme například u trestného činu křivého obvinění podle § 345 nebo padělání a pozměnění veřejné listiny podle § 348 tr. zák. a v četných dalších případech.

Variantou předchozí možnosti je případ, kdy v základní skutkové podstatě je trestný čin přečinem (§ 345 odst. 1 – vzpoura vězňů), v kvalifikovaných skutkových podstatách již zvlášť závažným zločinem (§ 344 odst. 1, 2 nebo § 344 odst. 1, 3).

Ve zvláštní části nalezneme samozřejmě trestné činy, které vzhledem k trestní sazbě posoudíme vždy jako zločiny (například vražda novorozeného dítěte matkou podle § 142 tr. zák.) nebo jako zvlášť závažné zločiny (vražda podle § 140 odst. 1, vražda podle § 140 odst. 2 tr. zák., účast na organizované zločinecké skupině podle § 361 tr. zák.).

Velmi ojedinělá (a to nejen z hlediska dělení trestných činů) je pak koncepce trestného činu opilství podle § 360 tr. zák. Jednání podle § 360 tr. zák. totiž může být přečinem, zločinem, do-

konce i zvláště závažným zločinem, v závislosti na tom, jaký „jinak trestný čin“ byl v nepřičetnosti pachatelem spáchán – viz věta za středníkem v § 360 odst. 1 tr. zák. a § 14 tr. zák.⁷

Při přijetí nového trestního zákoníku z roku 2009 bylo sice deklarováno, že nová kategorizace trestných činů se má projevit nejen v trestním právu hmotném, ale má být i základním prvkem v připravované rekodifikaci trestního práva procesního,⁸ k čemuž ovšem zatím ani po šesti letech po přijetí trestního zákoníku nedošlo, dodávám.

IV. Promítnutí hmotněprávní kategorizace do procesního práva

Kategorizace trestných může mít své důsledky jak hmotněprávní, tak procesní.

Hmotněprávní důsledky mohou být rozličné, od vyloučení či přípustění trestnosti vývojového stadia trestné činnosti (například vyloučení přípravy u přečinů či zločinů), přísnější posuzování recidivy u toho kterého deliktu, přes uložení určitého druhu trestu pro určitou kategorii deliktu, výkon trestu v určitém typu věznice, možnost podmíněného propuštění, zahlazení odsouzení a četné jiné důsledky.

Promítnutí hmotněprávní kategorizace soudně trestných deliktů do procesního práva se může projevit například v otázce příslušnosti soudů (v prvním stupni okresní soud nebo krajský soud), obsazení soudu (senát, samosoudce), přípustění vazby (například u přečinů zásadně nepřipustné), délky trvání vazby u jednotlivého typu deliktu jak v předsoudním stadiu trestního řízení, tak v řízení před soudem, omezení či přípustění určitého typu důkazního prostředku (například policejního úředního záznamu), formy přípravného řízení (pro každou kategorii trestného činu určitá forma přípravného řízení, anebo pro nejméně závažné delikty možnost nekonat přípravné řízení vůbec), způsobu projednání věci v hlavním líčení, možnosti vyřídít věc trestním příkazem, možnosti aplikovat jednotlivé formy odklonu v trestním řízení, možnosti vyhotovit zjednodušený písemný rozsudek, využití nebo nevyužití opravných prostředků v určité kategorii deliktů a při řešení mnohých dalších otázek.

Dá se zjednodušeně říci, že hmotněprávní důsledky kategorizace i procesní důsledky mohou být četné a bude záležet na zákonodárci, jak důsledně toto hledisko bude uplatňovat. V trestním právu procesním se pochopitelně hledisko kategorizace deliktů v hmotném právu nemůže uplatňovat jako hledisko jediné, protože se bude střetávat s jinými oprávněnými hledisky, například skutkovou náročností či složitostí právního posouzení, požadavky závazných mezinárodních dokumentů, požadavku specializace určitých soudů při rozhodování určitého typu (druhu) trestních věcí apod. Nicméně jako jedno z výchozích hledisek při stanovení teoretické koncepce budoucí rekodifikace českého trestního práva procesního můžeme stanovit požadavek kategorizace podle závažnosti trestného činu.

V. Kde hledat vzory? Například v rakouském trestním právu (historickém)

Rakouský trestní zákon z roku 1852 (č. 117/1852 ř. z.) platný na území dnešní České republiky rozděloval trestné činy podle závažnosti na zločiny, přečiny a přestupky. Tato trichotomie, uvádí

⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2016, s. 145–146.

⁸ Šámal, P.: Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného, Bulletin advokacie č. 10/2009, s. 23.

Miříčka, byla zavedena teprve platným trestním zákonem z roku 1852 podle vzoru práva francouzského. Trestní zákon z roku 1803 znal pouze zločiny a těžké přestupky policejní.⁹

Rakouský trestní zákoník rozlišoval trestné činy podle závažnosti a toto rozlišení mělo funkci legislativně technickou i kriminálně politickou.

Zločiny byly považovány za těžší trestné činy než přečiny a přestupky, což mělo význam hmotněprávní (například s určitými kategoriemi byly spojeny určité trestněprávní následky) i význam procesněprávní (s určitými kategoriemi byla spojena příslušnost soudů v k rozhodování o té které kategorii deliktu). Přečiny se sice pokládaly zásadně za činy těžší než přestupky, což však v zákoně nebylo důsledně provedeno, ale vlastní význam tohoto dělení byl procesní – přestupky soudil zpravidla soud okresní, přečiny soud krajský nebo porotní.¹⁰

Důsledky hmotněprávní kategorizace trestných činů a vztah kategorizace deliktů k soudní příslušnosti výstižně popisuje Solnař v učebnici trestního práva z roku 1947.¹¹ Autor uvádí: „Podle trestního zákona z roku 1852 má rozlišení tyto důsledky:

- a) Hlavním trestem za zločiny jest trest žaláře¹² a trest smrti, za přečiny a přestupky zpravidla trest vězení nebo trest peněžitý; také následky odsouzení bývají u zločinů těžší;
- b) Zločin vyžaduje zlého úmyslu, kdežto přečin a přestupek lze spáchat jak dolosně, tak i kulposně;
- c) Zločiny a přečiny náležejí zásadně před soudy krajské (a soudy porotní), přestupky vždy před soudy okresní;
- d) U přečinů a přestupků vyskytují se určité odchylky při extradici, následcích odsouzení a promlčení.¹³

Autor dále uvádí, že někdy bývá tripartice de lege ferenda nepříznivě kritizována a bývá doporučováno odstranit nepatrné činy z okruhu soudní jurisdikce vůbec, ostatní pak buď dělit do dvou skupin (zločiny, přečiny) nebo již dále nerozlišovat. Poslední řešení, které by se spokojovalo s jediným trestem na svobodě lze vytknout, uvádí Solnař v roce 1947, že příliš nivelizuje trestné činy různé povahy a závažnosti, které by bylo nutné trestní jurisdikci ponechat. Tento princip, tj. princip jediné kategorie soudně trestného deliktu, byl proveden v zákoně č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, který označoval trestný čin mladistvého jako provinění, a pokud mladistvé trestal trestem odnětí svobody, činil tak jediným způsobem trestu, tj. zavřením. Zvláštní povaha trestního práva mládeže tento postup plně odůvodňuje. Naproti tomu bývá doporučována bipartice a systém tzv. paralelních trestů, které by postihovaly dvě kategorie trestných činů rozlišených podle stupně zavržitelnosti. Tak bylo v nepřijaté osnově československého trestního práva z roku 1926, která rozdělovala, vyloučivši přestupky, trestné činy na zločiny a přečiny podle toho, byl-li nebo nebyl-li čin spáchán z nízkého smýšlení.¹⁴

VI. Možnosti řešení

Vydeme-li ze zásady, že přípravné řízení v novém rekodifikovaném trestním řádu nemá mít jednotnou, ale diferencovanou formu a že základem pro vytvoření jednotlivých forem příprav-

⁹ Miříčka, A.: Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní. Praha: Věšhrd, 1934, s. 38.

¹⁰ Miříčka, A.: Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní. Praha: Věšhrd, 1934, s. 38.

¹¹ Solnař, V.: Trestní právo hmotné. Část obecná. Praha: nákladem knihovny Sborníku věd právních a státních, 1947.

¹² Žalář se podle rakouského trestního zákoníku dělil „podle tuhosti“ na dva stupně, a to žalář bez přívlastku a „těžký žalář“, srov. § 14 tr. zák. z roku 1852. Podle délky trvání na doživotní a dočasný (§ 17 cit. zák.).

¹³ Solnař, V.: Op. cit. s. 53.

¹⁴ Solnař, V.: Op. cit. s. 53.

ného řízení má být hmotněprávní kategorizace trestných činů, potom se musíme vrátit zpět k rekodifikovanému trestnímu zákoníku z roku 2009 a zabývat se znovu kategorizací trestných činů.

Vyjdeme-li pokud možno z dosavadního stavu včetně užití terminologie, potom jako ideální se mi jeví zavedení tripartice trestných činů, označených jako přečin, zločin, zvláště závažný zločin.

Přečiny by bylo třeba vymezit úžeji než tak činí platná právní úprava, nejlépe jako úmyslné i nedbalostní trestné činy, za které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě (alternativně tři) léta. Takové vymezení by splňovalo požadavek méně závažných věcí, o kterých by se mohlo konat rychlé, neformální přípravné řízení, což dosud při platném zákonném vymezení přečinů možné není. Proto o těchto nově definovaných přečinech se mohlo konat jen formalitami omezené šetření v předsoudním stadiu trestního řízení (nazvané například jako dosud zkrácené přípravné řízení), byly by v přípravném řízení omezeny procesní úkony i důkazy (například jen na výsledcích podezřelého, ostatní důkazy by se jen vyhledaly a zajistily pro případné provedení před soudem), řízení by muselo proběhnout v krátkém časovém limitu, podával by se návrh na potrestání (nebo zjednodušená obžaloba), rozhodoval by o nich samosoudce okresního soudu a v řízení před soudem by bylo možné vyřídit takovou kategorii deliktů trestním příkazem nebo jiným typem odklonu. Odchylkou od tohoto typického průběhu trestního řízení by mohl být případ úmyslných přečinů, u kterých by mohl být rozsah dokazování v předsoudním stadiu rozšířen, například o výsledky svědka, jde-li o neodkladný nebo neopakovatelný úkon, případně rekognici, pokud by byla neodkladným úkonem. Dozorový státní zástupce by mohl rozhodnout, že rozsah dokazování ve zjednodušeném přípravném řízení bude širší, anebo že ve výjimečných případech by se i o přečinech konalo standardní přípravné řízení.

Druhou kategorií soudně trestných deliktů, tj. zločiny, by bylo možné vymezit negativně jako dosud jako trestné činy, které nejsou přečinem ani zvláště závažným zločinem. O nich by se konalo standardní přípravné řízení za podmínek v zásadě podobných platné právní úpravě, podávala by se obžaloba a v prvním stupni by zásadně rozhodoval okresní soud jako soud prvního stupně.

Tripartice by si vyžádala vytvoření nové kategorie trestných činů, a to zvláště závažných zločinů, které by přestaly být již jen podmnožinou zločinů jako je tomu dosud podle platné právní úpravy, ale staly by se plně hodnotnou kategorií trestných činů s hmotněprávními a i procesními konsekvencemi. Nová kategorie zvláště závažných zločinů, tj. úmyslných trestných činů, na které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let, by se v přípravném řízení vyšetřovala ve formě rozšířeného přípravného řízení, obžaloba by se podávala zásadně u krajského soudu jako soudu prvního stupně, rozhodoval by senát.

Alternativou k mému návrhu tří kategorií trestných činů a tří forem přípravného řízení by mohla být taková právní úprava, ve které by se o nejméně závažné kategorii, tj. o přečinech, vůbec nekonalo přípravné řízení, a samotné trestní řízení by začínalo až řízením před soudem. Takové řešení by si ovšem vyžadovalo ještě užší vymezení kategorie přečinů, než jsem navrhoval.

Jsem si samozřejmě vědom, že hmotněprávní kategorizace odrážející typovou závažnost trestného činu nemůže být absolutním kritériem procesní formy přípravného řízení, že přistupují ještě kritéria jiná, například skutková jednoduchost kauzy, složitost či jednoduchost procesních úkonů nebo právní složitost věci. Nicméně přesto se domnívám, že kategorizace trestných činů by měla být základem procesní diferenciací formy přípravného řízení.

Proti řešení, které navrhuji, lze očekávat námitky poukazující na to, že rekodifikace hmotného práva již byla ukončena, případně modifikované dodatkem, že rekodifikace hmotného práva

byla ukončena úspěšně. K této námitce jen uvádím, že pokud zákonodárce v roce 2009 postuloval tak nepromyšleně, že rekodifikoval trestní právo hmotné bez trestního práva procesního, vytvořil situaci, která se v budoucnosti vymstí. V oddělené rekodifikaci trestního práva hmotného a trestního práva procesního již byly zakódovány problémy, které bude nutné řešit v budoucnosti a které spočívají v opakované novelizaci ať již trestního zákoníku nebo trestního řádu. Při budoucí rekodifikaci trestního práva procesního se ostatně bude muset stejně zasáhnout do trestního práva, takže koordinovaná novelizace trestního zákoníku a současná rekodifikace českého trestního řádu by byla žádoucí.

Mám za to, že materiální kategorizace soudně trestných deliktů má být spjata s příslušnou diferenciovanou procesní formou, což se má projevit i v diferencovaných formách přípravného řízení. Současný český právní stav kategorizace trestných činů to nedovoluje (zejména proto, že kategorie přečinů je vymezena velmi široce a z hlediska společenské závažnosti představují přečiny značně nesoudrodou kategorii deliktů), a proto je nutné se vrátit zpět k reformě trestního práva hmotného a trpělivě pracovat na shora nastíněném návrhu.

Při této příležitosti, tedy nové kategorizaci soudně trestných deliktů by bylo žádoucí vyřešit i další systémové problémy českého trestního práva hmotného, a to vymezení rozdílů mezi soudně trestnými delikty a administrativními delikty fyzických osob (ty jsou jasně vymezeny jen v oblasti majetkových deliktů) nebo kriminalizace či dekriminalizace určitých skutků (například zbytečné kriminalizace skutku dnes postihovaného jako úvěrový podvod podle § 211 odst. 2 tr. zák.) či problém předčasně dokonáných trestných činů, jimiž je trestní zákoník z roku 2009 zaplaven.

Ovšem ani souběžná rekodifikace trestního práva hmotného a trestního práva procesního nemůže zabránit tomu, aby trestní kodexy nebyly novelizovány častěji, než je potřebné, jak o tom mohou svědčit zkušenosti slovenské. Na Slovensku došlo k současné rekodifikaci trestního práva hmotného a trestního práva procesního v roce 2005, a přesto dochází k opakované novelizaci těchto základních kodexů.

Omezený rozsah tohoto příspěvku mi nedovoluje zabývat se všemi aspekty budoucích forem přípravného řízení v českém trestním řádu a všemi aspekty mého návrhu. Pokusil jsem se nastínit možnost, která by neměla být vylučována při zvažování, jakým způsobem zdokonalit českou právní úpravu trestního řízení.

Literatura

- Brilliantov, A. V. a kol.: Komentarij k ugovolnovu kodeksu Rossijskoj federacii, 1. díl., 2. vydání, Moskva: Prospekt, 2015.
- Jelínek, J.: Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů, Bulletin advokacie č. 10/2009.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2016.
- Jelínek, J.: Česká trestní politika v epoše poloviční rekodifikace českého trestního práva, in Romža, S. (ed.): Trestná politika štátu – história, súčasnosť a perspektívy. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2015.
- Miříčka, A.: Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní. Praha: Všehrd, 1934.
- Solnař, V.: Trestní právo hmotné. Část obecná. Praha: nákladem knihovny Sborníku věd právních a státních, 1947.
- Šámal, P.: Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného, Bulletin advokacie č. 10/2009.

Význam a miesto predprípravného konania v systéme trestného konania

The Purpose and Position of Proceedings prior to Commencement of Criminal Prosecution in Slovak Criminal Proceedings

Sergej Romža¹

Abstrakt: Predprípravné konanie je jedným zo štádií trestného konania, pričom z chronologického a vecného hľadiska ide i štádium, ktorým trestné konanie začína, aj keď ide o fakultatívne štádium. Význam a miesto tohto štádia, v štruktúre trestného konania je v neposlednom rade vyjadrený aj prostredníctvom funkcie, ktoré plní, vo vzťahu k ďalším štádiám, ako aj k celému trestnému konaniu. Jednoducho predprípravné štádium podmieňuje a predurčuje charakter ďalších procesných štádií.

Abstract: Proceedings prior to commencement of criminal prosecution is one of the procedural stages of criminal proceedings. Chronologically and factually it is also a stage in which criminal proceedings is initiated, even if it is facultative stage, and therefore may not be part of any criminal proceedings. The importance and place of this stage is in the structure of Slovak criminal proceedings not least expressed through the functions it performs in relation to the next stage (preparatory proceedings), as well as the whole criminal proceedings. Proceedings prior to commencement of criminal prosecution determines the character of further procedural stages of criminal proceedings.

Kľúčové slová: Trestné konanie; predprípravné konanie; štádia trestného konania; subjekty trestného konania; orgány činné v trestnom konaní; trestné oznámenie; podnety na začatie trestného stíhania; previerka podnetov; rozhodnutia pre začatie trestného stíhania; funkcie predprípravného konania.

Key words: Criminal proceedings; proceedings prior to commencement of criminal prosecution; stages of criminal proceedings; subjects of criminal proceedings; authorities acting in criminal proceedings; criminal complaint; initiate prosecutions; clearance proposing the initiation of prosecutions; decisions in proceedings prior to commencement of criminal prosecution; functions of proceedings prior to commencement of criminal prosecution.

I. Vymedzenie pojmu a podstaty štádia trestného konania

Pod pojmom štádium trestného konania treba rozumieť určitý ucelený úsek trestného konania, pre ktorý je významný špecifický cieľ, účel, procesné hranice (formálne hranice vymedzujúce jeho začiatok a koniec), ako aj špecifický predmet a rozsah dokazovania, či obstarávania podkladov a v konečnom dôsledku aj špecifický okruh subjektov participujúcich na jeho priebehu, vrátane špecifického okruhu procesných rozhodnutí.

Musil, J., pod pojmom štádium trestného konania rozumie: „jednotlivé časové úseky, v priebehu ktorých orgány činné v trestnom konaní, prípadne ďalšie orgány a subjekty, plnia postupne svoje úlohy (povinnosti) a vykonávajú svoje práva, s cieľom dosiahnuť účel trestného konania.“²

Od pojmu procesné štádium trestného konania je potrebné dôsledne odlišovať jednotlivé fázy, v ktorých prebiehajú jednotlivé štádia trestného konania, ktoré vo všeobecnosti možno

¹ Doc. JUDr. Sergej ROMŽA, PhD., vedúci katedry trestného práva, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Právnická fakulta, Kováčska ul. č. 26, 041 80 Košice, e-mail: sergej.romza@upjs.sk.

² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, P., ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní právo procesní. 2. přepracované vydání, PRAHA: C. H. BECK, 2003, s. 512.

formálne rozdeliť na začatie, priebeh a skončenie danej fázy, prípadne ako osobitnú fázu, toho ktorého štádia trestného konania možno označiť aj príslušné rozhodnutia, u ktorých v prípade, že z chronologického hľadiska spadajú do záveru príslušného štádia, zároveň s ním aj formálne splývajú.

Trestným konaním sa rozumie konanie podľa Trestného poriadku (§ 10 ods. 14 Trestného poriadku).

Pravidelný priebeh procesu sa musí odohrávať v určitej vecnej a chronologickej postupnosti. Jednoducho jednotlivé úseky trestného konania musia na seba logicky nadväzovať a vytvárať tak účelový (homogénny) a teda organický celok, ktorý bude objektívne spôsobilý naplniť generálny účel trestného konania.

II. Význam predprípravného konania v systéme trestného konania

Význam predprípravného konania, v celkovej štruktúre trestného konania, podstatným spôsobom ovplyvňuje a podmieňuje skutočnosť, že postup orgánov činných v trestnom konaní, v tomto štádiu trestného konania, je sťažený nedostatkom relevantných informácií o trestnom čine, ktoré sa tu iba začínajú zhromažďovať, a sú preto neúplné, nedostatočne overené a obtiažne zhodnotiteľné. Navyše tu pôsobí riziko znehodnotenia takýchto informácií, a to či už prirodzene prebiehajúcimi procesmi, ktoré majú vplyv na ich určitosť, závažnosť a výpovednú hodnotu alebo aj úmyselnými zásahmi páchatela trestného činu, prípadne u iných zainteresovaných osôb. Uvedené sa týka tak produkovaných výsluchov (v súvislosti s procesom vnímania, zapamätania si, ako aj reprodukcie jednotlivých skutkových okolností, vo vzťahu k zabúdaniu, potláčaniu a prekryvaniu vnímaných a zapamätaných skutočností, inými neskoršími zážitkami vnímajúcej osoby, ovplyvňovanie takejto osoby zo strany páchatela, prípadne iných osôb, ako aj úmyselné zatajovanie niektorých skutočností a pod.) tak aj potrebných podkladov, ako aj stôp trestného činu (napr. stopy je potrebné zadokumentovať v medziobdobí, skôr ako dôjde k ich znehodnoteniu).³

Z uvedených dôvodov je nevyhnutné v tomto úseku trestného konania postupovať s čo najväčším utajením a urýchlene. Tým sa na strane jednej zaisťuje potrebné čo najrýchlejšie objasnenie relevantných skutočností, ako aj zistenie predpokladaného páchatela trestnej činnosti (podozrivého) a na druhej strane sa chránia podozrivé osoby, pred unáhľenými rozhodnutiami o vznesení obvinenia.⁴

Význam predprípravného konania zvyšuje aj skutočnosť, že tu dochádza k významnému prieniku s normami (osobitne procesnými) iných právnych odvetví, predovšetkým penitenciárneho charakter, ale rovnako tak správneho, či civilného práva.

Predprípravné konanie nadobúda na význame aj vzhľadom na skutočnosť, že sa tu uplatňujú viaceré základné zásady trestného konania (napr. zásada zisťovania skutkového stavu bez dovodných pochybností – § 2 ods. 1 Trestného poriadku; zásada legality – § 2 ods. 5 Trestného poriadku; zásada oficiality – § 2 ods. 6 Trestného poriadku; zásada vyhľadávania – § 2 ods. 10 Trestného poriadku).

Samozrejme nejde o taxatívny výpočet uplatňovaných zásad v tomto štádiu trestného konania, ale tieto sú dopĺňané uplatňovaním zásad hodnotenia dôkazov, či zásady súdnej ochrany zásahov do základných práv a slobôd.

³ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., NOVOTNÝ, F., DOUCHA, J.: Přípravné řízení trestní. PRAHA: C. H. BECK, 1997, s. 13.

⁴ C. d. v poznámke č. 2, s. 13 a násl.

III. Funkcie predprípravného konania

Predprípravné konanie nemožno vnímať len autonómne, ale v kontexte vecne a chronologicky nadväzujúcich procesných štádií trestného konania, osobitne prípravného konania a hlavného pojednávania.

Jedna z možných ciest pri skúmaní a formulovaní účelu a významu prípravného konania sa javí analýza názorov na funkcie, ktoré by malo prípravné konanie plniť. V odbornej verejnosti je všeobecne ustálený názor, že podstata problematiky funkcií prípravného konania sa obyčajne vyjadruje v otázke, čomu toto štádium, na rozdiel od iných štádií trestného konania slúži, aký je jeho cieľ. Funkcie prípravného konania teda zároveň charakterizujú jeho určitý osobitný (špecifický) charakter, ktorým sa toto štádium trestného konania líši od jeho ďalších štádií.

Možno tak hovoriť o všeobecnom význame prípravného konania a o jeho osobitnom účele, ktorý sa dá vyjadriť funkciami, ktoré prípravné konanie plní, resp. má plniť.⁵

Uvedené možno bez výhrad vzťahovať aj podmienky predprípravného konania, ktoré spolu s prípravným konaním tvorí predsúdne konanie.

V tejto súvislosti rovnako ako v prípade prípravného konania, možno celkom spoľahlivo identifikovať nasledovné funkcie, ktoré predprípravné konanie plní, vo vzťahu k ďalším štádiám trestného konania, ako aj celému trestnému konaniu:

1. vyhľadávacia;
2. fixačná;
3. verifikačná (filtračná);
4. odklonná.⁶

ad 1.) Vyhľadávacia funkcia predprípravného konania, spočíva v tom, že sa v tomto štádiu vyhľadávajú informácie o tom, že skutok, pre ktorý bolo podané trestné oznámenie, či iný podnet, vykazuje obligatórne pojmové znaky skutkovej podstaty konkrétneho trestného činu, ako aj informácie o tom, kto tento skutok spáchal.

ad 2.) Fixačná funkcia predprípravného konania, spočíva v tom, že sa procesne fixujú po-minuteľné informácie, podstatné pre kvalifikované rozhodnutie o podanom trestnom oznámení, či inom podnete na začatie trestného stíhania. Vymedzenie fixačnej funkcie v uvedenom rozsahu, platí pri súčasnej koncepcii začatia trestného stíhania. V prípade naplnenia úvah de lege ferenda, o zrušení inštitútu začatia trestného stíhania „vo veci“, by nadobudla zmieňovaná funkcia iné dimenzie, predovšetkým vo vzťahu k potrebe a možnosti zrealizovať neodkladné a neopakovateľné úkony, a rovnako tak zaistovacie úkony.

ad 3.) Verifikačná (filtračná) funkcia predprípravného konania, spočíva v potrebe zabrániť situácii, aby osobám podozrivým zo spáchania trestného činu, nebolo predčasne a nedôvodne vznášané obvinenie, a teda, aby tieto osoby boli vystavené difamujúcim účinkom s tým spojených, nakoľko vznesenie obvinenia je výrazným zásahom do občianskym práv obvineného. Navyše filtračná funkcia slúži k naplneniu jedného zo základných cieľov trestného konania, a tým je zrýchlenie trestného konania (procesná ekonómia).

⁵ POLÁK, P.: Funkcie prípravného konania. In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného, PRAHA, Leges, 2014, s. 33.

⁶ C. d. v poznámke č. 1, s. 532 a nasl. Rovnako porov. c. d. v poznámke č. 4, s. 33 a nasl.; Funkciami prípravného konania sa rovnako vo svojich prácach zaoberal Stanislav WALTOS, porov.: VALTOŠ, S.: Akcesorické funkcie prípravného řízení. In: Právník, 1967, č. 6, s. 514; ale rovnako tak pan Musil, porov. MUSIL, J.: Funkce přípravného řízení, profesní profil a kvalifikační příprava policejního vyšetřovatele. In: Kriminalistika, 1994, č. 1 s. 60 a nasl. Rovnako porov.: IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA edition, 2010, s. 558 a nasl.

ad 4.) **Odklonná funkcia predprípravného konania**, slúži na naplnenie samotnej podstaty, účelu, ktorý je sledovaný restoratívnou justíciou. Uvedená funkcia sa v predprípravnom konaní uplatňuje predovšetkým vo vzťahu k možnosti riešiť niektoré skutky (trestné činy) menšej závažnosti prostriedkami iných odvetví (napr. správneho, či civilného práva), ktoré sa javia efektívnejšie pre naplnenie deklarovaného cieľa.⁷

IV. Miesto predprípravného konania v systéme trestného konania

V súvislosti *so statusom predprípravného konania*, jeho miestom a významom v rámci trestného konania, je potrebné sa primárne vysporiadať s otázkou, či predprípravnému konaniu svedčí status samotného štádia trestného konania. Legitimita položenej otázky vyplýva zo skutočnosti, že Trestný poriadok, na rozdiel od prípravného konania, neobsahuje legálnu definíciu predprípravného konania. Napriek uvedenému je zrejmé, že predsúdne konanie je tvorené dvoma úsekmi trestného konania, ktoré na seba vecne aj chronologicky nadväzujú. Táto skutočnosť v konečnom dôsledku vyplýva aj zo systematického členenia druhej časti Trestného poriadku, keď prvá hlava je formálne označená ako „postup pred začatím trestného stíhania“ a druhá hlava ako „prípravné konanie“.

Som toho názoru, že predprípravné konanie, vykazuje všetky *signifikantné atribúty procesného štádia*, medzi ktoré nepochybne patria *procesné hranice vymedzujúce* jeho začiatok a koniec. V tejto súvislosti začiatok predprípravného konania možno stotožniť s prijatím trestného oznámenia alebo iného podnetu na začatie trestného stíhania a jeho koniec pripadá na začiatok prípravného konania, teda na začiatok trestného stíhania, resp. na vydanie niektorého z procesných rozhodnutí, predpokladaných v ust. § 197 ods. 1, 2 Trestného poriadku.

Medzi ďalšie atribúty predprípravného konania nepochybne patrí **špecifický cieľ, účel a obsah**.

Cieľom predprípravného konania je zistenie dôvodného predpokladu.

- či sa skutok stal;
- či tento skutok je trestným činom;
- zistenie konkrétne zodpovednej osoby, ale to iba v tom prípade, ak so začatím trestného stíhania je spojené aj vznesenie obvinenia voči konkrétnej osobe, v zmysle ust. § 206 ods. 1 Trestného poriadku;
- a v konečnom dôsledku aj zistenie dôvodov neprípustnosti, či neúčelnosti trestného stíhania;

Účelom predprípravného konania, vo všeobecnosti, je preveriť do akej miery je podané trestné oznámenie, či iný podnet, dôvodné.

V konečnom prípade, však účelom predprípravného konania je vytvorenie spoľahlivého skutkového základu, pre kvalifikované rozhodnutie policajta, či prokurátora, niektorým zo spôsobov ustanovených v § 197 ods. 1, 2 Trestného poriadku, či ust. § 199 ods. 1 Trestného poriadku.

Deklarovaný účel predprípravného konania možno naplniť realizáciou preverky.

Obsahom predprípravného konania je preverka trestného oznámenia, či iného podnetu na začatie trestného stíhania a to prostriedkami, ktorých okruh – výpočet, je obsiahnutý v ust.

⁷ Trestný poriadok v ust. § 197 ods. 1 písm. a), b) umožňuje prokurátorovi alebo policajtovi uznesením vec odovzdať príslušnému orgánu na prejednanie priestupku alebo iného správneho deliktu, prípadne odovzdať inému orgánu na disciplinárne konanie. V konečnom dôsledku ust. § 197 ods. 2 Trestného poriadku, umožňuje prokurátorovi alebo policajtovi odložiť vec, ak je trestné stíhanie neúčinné vzhľadom na okolnosti uvedené v § 215 ods. 2 Trestného poriadku.

§ 196 ods. 2 Trestného poriadku. Trestný poriadok v ust. § 196 ods. 2 TP, priznáva policajtovi a prokurátorovi, možnosť na preverenie trestného oznámenia, vykonať:

- výsluch oznamovateľa alebo poškodeného;
- vyžiadať písomné podklady oznamovateľa alebo inej osoby, či orgánu;
- výsluch osoby, ktorá podľa trestného oznámenia mala spáchať trestný čin;

Z prezentovaného prehľadu okruhu prostriedkov previerky je zrejmé, že ide o **redukovaný okruh prostriedkov**, ktoré policajt, či prokurátor, môže v tomto štádiu využiť za účelom trestného oznámenia, či iného podnetu na začatie trestného stíhania.

Nazdávam sa, že práve redukovaný okruh prostriedkov previerky podnetov na začatie trestného stíhania, neumožňuje OČTK, naplniť deklarovaný cieľ a účel predprípravného konania, teda vytvoriť spoľahlivý skutkový základ pre kvalifikované rozhodnutie o podanom trestnom oznámení, či inom podnete.

Naopak, som toho názoru, že redukovaný okruh využiteľných prostriedkov previerky trestného oznámenia, či podnetov na začatie trestného stíhania, objektívne núti OČTK rozhodovať o začatí trestného stíhania na základe obmedzenej sumy informácií o spáchanom skutku, kedy sa musia spoľahnúť výlučne na informácie obsiahnuté v podanom trestnom oznámení a informácie, ktoré si OČTK obstarali s využitím prostriedkov previerky, normatívne deklarovaných v ust. § 196 ods. 2 Trestného poriadku.

Tento stav vedie k predčasnému a nedôvodnému začatiu trestného stíhania.

Tento stav vedie k nedôvodnému štatistickému navyšovaniu vecí, v ktorých bolo začaté trestné stíhanie, teda štatistickému navyšovaniu kriminality.

Tento stav vedie k neúmernému a nedôvodnému zaťažovaniu OČTK nápadom trestnej činnosti, ktoré bolo možné vybaviť už v predprípravnom konaní.

Na základe uvedeného teda možno konštatovať, že predprípravné konanie si neplní predpokladanú filtračnú funkciu, vo vzťahu k prípravnému konaniu, ako aj celému trestnému konaniu.

V tejto súvislosti je zrejmé, že snahou zákonodarcu, pokiaľ ide o redukcii prostriedkov previerky podnetov na začatie trestného stíhania, bolo zrýchliť trestné konanie. Otázkou však je, či redukcii prostriedkov previerky podnetov na začatie trestného stíhania, snahou a zámerom eliminovať preferovanie, možno naplniť deklarovaný účel. Nazdávam sa, že opak je pravdou, o čom svedčí aj historický kontext normatívnej úpravy inštitútu preverovania, osobitne vo vzťahu k novele Trestného poriadku, realizovanej zákonom č. 422/2002, kde ambíciou zákonodarcu bolo úplne eliminovať preverovanie. Aplikačná prax však medzičasom ukázala, že s koncepciou eliminácie preverovania sú spojené úskalia, na ktoré zákonodarca reagoval viacerými novelami trestného poriadku, ktoré postupne rozširovali okruh prostriedkov previerky podnetov na začatie trestného stíhania.

V. Úvahy nad statusom predprípravného konania de lege ferenda

K uvedenému stavu zaujal pomerne jednoznačné – rigorózne stanovisko aj kolektív autorov učebnice Trestného práca procesného, keď v tejto súvislosti poznamenáva, že „samotné oznámenie spravidla nepostačuje na to, aby si orgán činný v trestnom konaní, urobil záver o tom, či je alebo nie je podozrenie zo spáchania trestného činu dôvodné, a preto v súlade so zásadou legality, oficiality a vyhľadávacou zásadou, musí takéto oznámenie preveriť.“⁸

⁸ CÍSAŘOVÁ, D. – FENYK, J. a kol.: Trestní právo procesní, 4. aktualizované vydání; PRAHA; LINDE; 2006, s. 420.

Koncepcia predprípravného konania, de lege ferenda, bude nepochybne podmienená koncepciou prípravného konania, osobitne bude závisieť od toho, či bude zachovaná súčasná koncepcia začatia trestného stíhania.

V prípade zachovania súčasnej koncepcie začatia trestného stíhania, vo vzťahu k predprípravnému konaniu, **de lege ferenda**, je potrebné vysporiadať sa viacerými parciálnymi otázkami a prijať tomu korešpondujúce legislatívno-technické opatrenia:

1. Predovšetkým, de lege ferenda, by bolo žiaduce formálne priznať a deklarovať procesné hranice predprípravného konania, tak ako je tomu v prípade prípravného konania,⁹ a teda predprípravné konanie by sa začínalo spísaním úradného záznamu, z obsahu ktorého by mohli byť zrejmé skutkové okolnosti, na základe ktorých konanie začína, ako aj spôsob akým sa OČTK o nich dozvedel. Alternatívne predprípravné konanie, by začínalo vykonaním neodkladných, resp. neopakovateľných úkonov, v prípade ak by sa trestné stíhanie začínalo vznesením obvinenia podozrivému;

Dôvodnosť navrhovaného formálneho vymedzenia začiatku predprípravného konania (jeho procesných hraníc), vyplýva z potreby zreteľne od seba odlíšiť celkom neformálnu fázu, ktorá síce vecne súvisí s trestným konaním, avšak nie je Trestným poriadkom reglementovaná, nakoľko sa v rámci nej realizuje operatívno – pátracia činnosť, podľa osobitných predpisov.¹⁰

Koniec predprípravného konania, samozrejme pripadol na vydanie niektorých z rozhodnutí podľa ust. § 197 ods. 1, 2 Trestného poriadku, resp. ust. § 199 ods. 1 Trestného poriadku. Alternatívne, v prípade, ak by sa trestné stíhanie začínalo vznesením obvinenia, by koniec predprípravného konania pripadol práce na vydanie uznesenia o vznesení obvinenia.

2. pokiaľ ide o vyriešenie otázky **okruhu prostriedkov previerky podnetov** na začatie trestného stíhania, tento je potrebné, de lege ferenda rozšíriť o možnosť OČTK priberať do konania znalcov, či odborníkov, za účelom spracovania znaleckého posudku, či odborného vyjadrenia, ktorých odborné znalosti nemôže suplovať intuícia OČTK.

Zároveň je potrebné rozšíriť okruh prostriedkov previerky podnetov na začatie trestného stíhania aj o možnosť vyžadovať **vysvetlenia** od dotknutých osôb. Som toho názoru, že vysvetlenia, ako neformálny prostriedok previerky, je spôsobilý efektívne naplniť deklarovaný účel predprípravného konania, ale aj účel celého trestného konania, ktorým je zrýchlenie a zefektívnenie odhaľovania a objasňovania trestnej činnosti. Práve aplikáciou inštitútu vysvetlení, dochádza k reálnemu presunu ťažiska z predsúdneho konania, do konania pred súdom na hlavnom pojednávaní.

VI. Normatívna úprava predprípravného konania vo vybraných zahraničných trestnoprávných kódexoch

Normatívna úprava predprípravného konania obsiahnutá v zahraničných trestnoprávných kódexoch je zdrojom inšpirácie a zároveň východiskom pre našu národnú normatívnu úpravu.

Pokiaľ ide o systém *common law*, modelovým prípadom je normatívna úprava trestného stíhania vrátane postupu pred začatím trestného stíhania v USA. Trestné stíhanie v USA sa nezačína formálnym právnym rozhodnutím, ale polícia najprv neformálne prezentuje podnety a oznámenia, prostredníctvom rôznych vyšetrovacích techník, napr. obhliadkou, miesta činu,

⁹ ROMŽA, S.: Koncepcia prípravného konania, BRNO; TRIBUN EU; 2010; s. 91.

¹⁰ ROMŽA, S.: Kriminalisticko-taktické a trestnoprocesné aspekty inštitútu začatia trestného stíhania; KOŠICE, TYPOPRES; 2001; s. 9; Rovnako porov.: ROMŽA, S.: Začatie trestného stíhania a neodkladné a neopakovateľné úkony; Justičná revue č. 3–4/1995; s. 10.

zaistňovaní stôp trestného činu a dotazovaním osôb, ktoré môžu poskytnúť potrebné informácie. Pokiaľ by však chcela využiť postupov zasahujúcich do práv a slobôd občanov, ako napr. domových a iných prehliadok (searches), zaistenia veci (scizures) alebo elektronického odpočúvania (electronic eavesdropping/electronic surveillance), musí mať predchádzajúci súdny príkaz (warrant), ktorý vydáva mimoprocený sudca (magistrate) na základe riadne osvedčeného dôvodného predpokladu, že bol spáchaný trestný čin a že tento úkon je potrebný pre ďalšie objasňovanie veci (probable cause).¹¹ Akonáhle je dostatočne odôvodnené trestné stíhanie určitej osoby, polícia prikróči k zatknutiu (arrest) podozrivého alebo väčšinou v prípade menej závažných trestných činov k vydaniu písomného predvolania podozrivého (citation) aby sa dostavil na súd na prejednanie prípadu, a to podľa voľnej úvahy polície (discretion). Aj keď sa v poslednom období vydávajú častejšie namiesto zatknutia predvolania na súd, stále je prevažne používané zatknutie, ktoré je považované za prejav symbolickej funkcie štátnej zvrchovanosti v oblasti justície.¹² BARCKLAY v tejto súvislosti poznamenáva, že „pri komparácii s európskymi právnymi systémami je príliš zdôrazňovaný tento pomer zatknutia, keď tu ide skôr o teoretickú otázku, nakoľko dostupné štatistiky ukazujú, že aj v Európe je zatknutých príliš veľa osôb podozrivých zo spáchania závažných zločinov.“¹³

Rakúsky Trestný poriadok rozlišuje predbežné vyšetrovanie (voruntersuchung), ktoré spravídla vykonáva vyšetrujúci sudca, a to osobne a bezprostredne (§ 93 ods. 1 StPO). Predbežné vyšetrovanie je štádium trestného konania, ktoré zodpovedá úseku nášho prípravného konania, po začatí trestného stíhania, kedy sa vykonáva v plnom rozsahu procesná činnosť.¹⁴ Úsek trestného konania (voruntersuchung) sa formálne označuje ako predbežné objasňovanie (vorerhebungen), ktoré sa na rozdiel od prípravného konania vykonáva v absolútnej väčšine prípadov. Predbežné objasňovanie je štádium trestného konania, ktoré začína prijatím trestného oznámenia a končí sa začatím predbežného vyšetrovania, resp. podaním obžaloby v prípade, keď sa predbežné vyšetrovanie nevykonáva. Predbežné objasňovanie vykonáva prokurátor prostredníctvom vyšetrujúceho sudcu, okresných súdov a bezpečnostných úradov. Vyšetrujúci sudca a sudca okresného súdu má pri predbežnom objasňovaní rovnaké práva a povinnosti, ako má vyšetrujúci sudca pri predbežnom vyšetrovaní (porov. § 88 ods. 1, 2 StPO).

Rakúsky Trestný poriadok ukladá vykonanie prvého zásahu (der erste Zugriff) bezpečnostným úradom (porov. § 24 StPO). Bezpečnostné úrady, medzi ktoré tiež patria starostovia (predstavení obcí) pátrajú po trestných činoch a prečinoch, pokiaľ nie sú vyšetrované len na žiadosť účastníka, a len vtedy ak môže vykonať neodkladný úkon vyšetrujúci sudca robí neodkladné opatrenia, ktoré nestrpia odklad, ktoré slúžia na objasnenie veci alebo môžu zabrániť odstráneniu stôp trestného činu alebo úteku páchateľa. Domovú prehliadku alebo predbežné zaistenie osôb môžu bezpečnostné úrady vykonať len v prípadoch predpokladaných Trestným poriadkom (porov. § 24 StPO).

Z hľadiska trestných oznámení, ako aj ich previerka a to procesnými, ako aj neprocesnými prostriedkami. Predbežné objasňovanie sa vykonáva za tým účelom, aby boli obstarávané pod-

¹¹ MARCUS, P. – WHITEBREAD, CH. H.: Criminal procedure, HBJ – GILBERT LAW SUMMARIES.

¹² DAMASKA, M.: Outline of the American Pre-trial Criminal Proces, materiál predložený na seminári o revízii trestného práva organizovanom CEELI v spolupráci s Najvyšším súdom ČSFR v PRAHE, v dňoch 12. – 16. novembra 1990, s. 2.

¹³ BARCAY, G. C.: England and Wales, Criminal Justice Systems in Europe, HEUNI Helsinki, FINLAND, 1990, s. 11.

¹⁴ ROXIN, C.: Strafverfahrensrecht 18. Auf. I. MUNCHEN, BECK, 1983, s. 54. Rovnako porov.: MOOS, R.: Zur reform Strafprozessrechts und der Sanktionenrechts für Bagatelldelikte, Wien, Springer 1981, s. 32. PIKNA, B.: Několik poznámek k bavorské (německé) úpravě přípravného řízení z pohledu připravované rekodifikace trestněprávních předpisů. Kriminalistický sborník, 1996, č. 8, s. 292–297.

klady nevyhnutné na začatie trestného stíhania proti určitej osobe alebo odloženie veci. Najrozšírenejším prostriedkom previerky trestných oznámení sú podávané vysvetlenia. Pri podávaných vysvetleniach, ktoré majú neformálny charakter sa nevyžaduje na rozdiel od výsluchu prisaha. Medzi procesné prostriedky previerky trestných oznámení predovšetkým patria:

- výsluch;
- zadržiavanie podozrivej osoby;
- obhliadka;
- domová prehliadka.

Francúzsky Trestný poriadok ovplyvňoval v minulosti, a rovnako je tomu aj v súčasnosti, väčšinu trestnoprocesných kódexov kontinentálnej Európy. Postup pred začatím trestného stíhania, ktorý z obsahového hľadiska zodpovedá nášmu predprípravnému konaniu je formálne označený ako „Pátranie a kontrola totožnosti a je upravený v „titule II“ francúzskeho Trestného poriadku. Pátranie ako všeobecná forma previerky podnetov na začatie trestného stíhania prichádza do úvahy v prípade zjavného trestného činu alebo deliktu. Ako zjavný trestný čin alebo delikt je kvalifikovaný taký skutok, ktorý sa aktívne pácha, alebo ktorý bol práve spáchaný (porov. čl. 53 Trestného poriadku). Rozhodujúcu časť činnosti označovanej ako „pátranie“ vykonávajú úradníci súdnej polície. Súdna polícia je poverená zisťovať porušenie zákona v zmysle Trestného zákona, zhromažďovať o tom dôkazy a pátrať po páchateloch, pokiaľ nie je začaté vyšetrovanie. V rámci pátrania – previerky podnetov na začatie trestného stíhania je možné využiť tak procesné, ako aj neprocesné prostriedky. Najpoužívanejším neprocesným prostriedkom previerky – pátrania sú vysvetlenia.

Medzi procesné prostriedky previerky patria predovšetkým:

- obhliadka;
- výsluch;
- zadržanie podozrivého;
- zadržanie páchatela trestného činu kýmkoľvek;
- rekognícia;
- pribratie znalca.

Nemožnosť dôkazne použiť policajné protokoly o podaných vysvetleniach v konaní pred súdom, je však vo Francúzsku obchádzaná tým spôsobom, že v konaní pred súdom je ako „svedok z počutia“ vypočutý policajt, ktorý výsluch vykonal.¹⁵

VII. Záver

Z predchádzajúceho výkladu je zrejmé, že predprípravné konanie je veľmi významným štádiom trestného konania, aj keď jeho význam v kontexte ďalších štádií trestného konania nemožno preceňovať. O jeho obmedzenom význame svedčí okrem iného aj skutočnosť, že ide o fakultatívne štádium trestného konania. Napriek tomu, že ide o fakultatívne štádium trestného konania, ako aj napriek tomu, že predprípravné konanie, predovšetkým vo vzťahu ku hlavnému pojednávaniu plní iba pomocnú funkciu (úlohu), svoju podstatu podmieňuje, či a v akom rozsahu sa uplatnia vecne a chronologicky nadväzujúce procesné štádiá, a teda v konečnom dôsledku podmieňuje aj to, či sa podarí naplniť úlohy a ciele celého trestného konania.

¹⁵ Bližšie porov.: FRANCOUZSKÝ TRESTNÍ ŘÁD, PRAHA. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1991. Rovnako porov.: Verwebarkeit von Anserungen gegenüber Polizei organen in der Hauptfuenhandlung. Verhandlungen des 11. Osterreichischen Juristentages. Wien. Manz. 1992. s. 136 a 221.

V každom prípade tak ako to už bolo zmieňované pri riešení viacerých parciálnych otázok, úspešne pochopiť miesto a význam predprípravného konania, v celej štruktúre trestného konania, nemožno autonómne, izolovane, ale v kontexte ostatných procesných štádií, ako organickú súčasť celého systému, vrátane jej jednotlivých prvkov.

Jednoducho pri hľadaní optimálneho modelu statusu predprípravného konania v systéme trestného konania je nevyhnutné uplatniť holistický prístup.

Záverom možno spoľahlivo konštatovať, že predprípravnému konaniu patrí pevné miesto v štruktúre trestného konania, že funkcie a účel, ktoré predprípravné konanie v rámci trestného konania plní, nemožno delegovať na iné procesné štádiá.

Literatúra

- CÍSAŘOVÁ, D. – FENYK, J. a kol.: Trestní právo procesní, 4. aktualizované vydání; PRAHA; LINDE; 2006.
- BARCLAY, G. C.: England and Wales; Criminal Justice Systems in Europe; HEUNI HELSINKI, FINLAND, 1990.
- DAMASKA, M.: Outline of the American Pre – trial Criminal Process, materiál predložený na seminári o revízií trestného práva organizovanom CEELI v spolupráci s Najvyšším súdom ČSFR v PRAHE, v dňoch 12. – 16. novembra 1990.
- IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA edition, 2010.
- MARCUS, P. – WHITHBREAD, CH. H.: Criminal procedure, HBJ – GILBERT LAW SUMMARIES.
- MOOS, P.: Der Aussergerichtliche tatusgleich für Erwachsene a/s Strafrechtlichen Sanktionersatz, VBI 1997.
- MUSIL, J.: Funkce přípravného řízení, profesní profil a kvalifikační příprava policejního vyšetřovatele. In: Kriminalistika, 1994, č. 1.
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, P., ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní právo procesní. 2. přepracované vydání, PRAHA: C. H. BECK, 2003.
- PIKNA, B.: Několik poznámek k bavorské (německé) úpravě přípravného řízení z pohledu připravované reko-difikace trestněprávních předpisů. Kriminalistický sborník č. 8/1996.
- POLÁK, P.: Funkce přípravného konania. In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného, PRAHA, Leges, 2014.
- ROMŽA, S.: Konceptia prípravného konania, BRNO; TRIBUN EU; 2010.
- ROMŽA, S.: Kriminalisticko-taktické a trestnoprocesné aspekty inštitútu začatia trestného stíhania; KOŠICE, TYPOPRES; 2001.
- ROMŽA, S.: Začatie trestného stíhania a neodkladné a neopakovateľné úkony; Justičná revue č. 3–4/1995.
- ROXIN, C.: Strafverfahrensrecht, 18. Auf. I. MÜNCHEN, BECK, 1983.
- ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., NOVOTNÝ, F., DOUCHA, J.: Přípravné řízení trestní. PRAHA: C. H. BECK, 1997.
- VALTOŠ, S.: Akcesorické funkce přípravného řízení. In: Právník, 1967, č. 6.

Postup pred začatím trestného stíhania¹

Procedure before the Start of the Criminal Prosecution

Lucia Laciaková²

Abstrakt: Príspevok obsahuje podrobnú analýzu postupu pred začatím trestného stíhania, počnúc podaním trestného oznámenia, jeho doplnením, až po rozhodnutie orgánov činných v trestnom konaní o veci, pričom kladie dôraz na § 230 ods. 1 Trestného poriadku, ktorým zákonodarcu zaviedol do praxe viaceré problematické postupy. Konkrétne rozšírenie výkonu dozoru prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti aj v štádiu pred začatím trestného stíhania a s tým súvisiaci zásah do procesnej samostatnosti policajtov.

Abstract: The presented article contains a detailed analysis of the procedure prior to the criminal prosecution, from reporting a crime by a criminal complaint, supplementing the criminal complaint, to the decision of the Authority of Law Enforcement on the matter, with the emphasis on paragraph 230 section 1 of Code of Criminal Procedure, by which the legislator introduced into practice several problematic processes. Precisely extension of supervision of the Prosecutor over observance of legality in the stage prior to the criminal prosecution and related intervention upon the procedural autonomy of police officers.

Kľúčové slová: postup pred začatím trestného stíhania, policajt, prokurátor, dozor prokurátora, procesná samostatnosť policajtov.

Key words: Procedure prior to the criminal prosecution, police officer, prosecutor, supervision of the prosecutor, procedural autonomy of police officers.

Úvod

Trestné konanie, ktoré definuje zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“) v § 10 ods. 15 ako konanie podľa tohto zákona, sa vnútorne delí na dve časti: predsúdne konanie a súdne konanie. Samotné predsúdne konanie sa ďalej člení na dve samostatné štádiá, konkrétne na postup pred začatím trestného stíhania a prípravné konanie. Obe fázy trestného konania, ktoré predchádzajú súdnemu konaniu sú významné z hľadiska riadneho fungovania trestnej politiky v štáte, riadneho fungovania trestného súdnictva a v neposlednom rade aj pre úspešný boj s kriminalitou.³ V porovnaní s explicitnou definíciou prípravného konania⁴ vyznieva pomerne zvláštne, že legálnu definíciu postupu pred začatím trestného stíhania Trestný poriadok neuvádza.⁵

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0356-12/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0356-12.

² JUDr. Lucia Laciaková, interná doktorandka, Ústav verejného práva, Fakulta práva PEVŠ, Tomášikova 20, 821 02, Bratislava. e-mail: Laciakova.Lucia@gmail.com.

³ MAGVAŠIOVÁ, A., ČENTĚŠ, J. 2005. *Predsúdne konanie a Trestný poriadok*. Žilina: Poradca podnikateľa. 2005. s. 1.

⁴ Prípravným konaním v zmysle legálnej definície uvedenej v § 10 ods. 15 Trestného poriadku rozumieme úsek od začatia trestného stíhania, do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej. Prípravné konanie je druhým a zároveň posledným štádiom predsúdneho konania.

⁵ Zjednodušene môžeme povedať, že je to činnosť orgánov činných v trestnom konaní, ktorá je spojená s preskúmaním trestných oznámení a iných podnetov o trestnej činnosti.

Samotnému prípravnému konaniu, ktoré je obligatónym štádiom trestného konania, môže predchádzať štádium označené zákonodarcom ako postup pred začatím trestného stíhania, t. j. predprípravné konanie, ktoré možno považovať za fakultatívne štádium trestného konania. Jeho fakultatívnosť vyplýva zo skutočnosti uvedenej v § 199 ods. 4 Trestného poriadku, v zmysle ktorej je možné trestné stíhanie, *de facto* prípravné konanie, začať aj vykonaním zaistovacích, neodkladných alebo neopakovateľných úkonov. Je však otázne, či aj v prípade vykonania týchto úkonov neprebehlo, aj keď vo výrazne skrátenej forme, štádium postupu pred začatím trestného stíhania. Z povahy veci je totiž zrejmé, že orgány činné v trestnom konaní vykonávajú zaistovacie, neodkladné alebo neopakovateľné úkony na základe určitých informácií, ktoré obsahujú skutočnosti nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin. Aj keď ide o neformálne podnety, prebieha zo strany orgánov činných v trestnom konaní vždy určité preverovanie informácií v nich obsiahnutých.

Postup pred začatím trestného stíhania

Postup pred začatím trestného stíhania je upravený v prvej hlave, druhej časti Trestného poriadku s názvom Predsúdne konanie, konkrétne v ustanoveniach § 196 až § 198. Toto štádium trestného konania ako už bolo vyššie uvedené nie je explicitne definované v Trestnom poriadku, avšak stotožňujem sa s nasledovnou definíciou: „Ide o úsek trestného konania, ktorý začína prijatím oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, alebo iného podnetu o takýchto skutočnostiach a končí začatím trestného stíhania, alebo odovzdaním, odložením alebo odmietnutím veci v zmysle § 197 ods. 1 Trestného poriadku.“

Prijatie trestného oznámenia

Orgány činné v trestnom konaní stíhajú všetky trestné činy o ktorých sa dozvedeli, z úradnej povinnosti, a to bez ohľadu na to, akým spôsobom ich zistili. Trestné konanie musia vykonávať ihneď, akonáhle sa dozvedia o trestnom čine, aby trest nasledoval čo možno najrýchlejšie po spáchaní trestného činu. Uvedené je vyjadrením zásady oficiality, ktorá je kľúčovou zásadou vzťahujúcou sa na začatie trestného konania. Oznámenie o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin (ďalej len „trestné oznámenie“) je povinný prijať každý prokurátor⁶ alebo policajt.⁷ Táto obligatórna povinnosť im vyplýva *ex lege* z ustanovenia § 196 ods. 1 prvá veta Trestného poriadku, v zmysle ktorej sa trestné oznámenie podáva prokurátorovi alebo policajtovi. Trestný poriadok umožňuje občanom realizovať ich právo na podanie trestného oznámenia v zmysle § 62 ods. 3 Trestného poriadku aj na súde. Z dikcie tohto ustanovenia však vyplýva, že na súde je možné podať trestné oznámenie len ústne do zápisnice, pričom súd ju bez odkladu pošle prokurátorovi.

Trestné oznámenie môže smerovať proti konkrétnej osobe alebo môže byť podané na neznámeho páchatela. Z hľadiska potrieb praxe orgánov činných v trestnom konaní je dôležitá a v praxi často využívaná možnosť vypočutia osoby, označenej v trestnom oznámení alebo inom podnete na trestné stíhanie ako páchatela. Výpoveď tejto osoby už v danom štádiu konania možno považovať za efektívny prostriedok slúžiaci na dôsledné vyhodnotenie okolností uvádzaných

⁶ Prokurátorom sa v zmysle § 6 ods. 1 a ods. 2 zákona č. 154/2001 Z. z. o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry rozumie štátny občan Slovenskej republiky, ktorý bol vymenovaný do funkcie prokurátora, po tom ako splnil zákonné požiadavky uvedené v ods. 2 rovnakého zákona.

⁷ Policajtom sa na účely Trestného poriadku rozumie taxatívny výpočet subjektov obsiahnutý v § 10 ods. 8 písm. a) až h), ods. 9 a ods. 10 Trestného poriadku.

v trestnom oznámení a posúdenie toho, či bol spáchaný trestný čin. Výsluch bude potrebný v prípade niektorých majetkových, násilných, ohrozovacích trestných činov a podobne.⁸ Povinnosťou každého orgánu činného v trestnom konaní je, aby trestné oznámenie, o ktorom nie je príslušný konať, bez meškania odstúpil vecne a miestne príslušnému orgánu. Právne posúdenie skutku, pre ktorý bolo trestné oznámenie podané, zakladá vecnú príslušnosť policajta. Trestné oznámenie, ktoré sa týka trestného činu patriaceho do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu, sa odstúpi Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry SR.

Prijatie trestného oznámenia nie je procesným, ale len administratívnym úkonom a až po jeho prijatí sa posudzuje jeho obsah. Bezodôvodné neprijatie trestného oznámenia môže mať za následok vyvodenie disciplinárnej ako aj trestnej zodpovednosti.⁹ Postup pred začatím trestného stíhania je ovládaný zásadou písomnosti. Trestné oznámenie, zápisnice a ostatné zabezpečené podklady sa zakladajú do vyšetrovacieho spisu. Podľa § 62 ods. 1 Trestného poriadku je možné trestné oznámenie urobiť písomne, ústne do zápisnice, telegraficky, telefaxom, elektronickými prostriedkami, podpísanými so zaručeným elektronickým podpisom podľa osobitného zákona¹⁰ alebo bez zaručeného elektronického podpisu. V prípade trestného oznámenia, ktoré je urobené telegraficky, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami, bez zaručeného elektronického podpisu treba toto potvrdiť písomne alebo ústne do zápisnice v lehote troch pracovných dní, inak sa o takomto trestnom oznámení nekoná. Samotné podanie sa posudzuje podľa obsahu, nie formy. Nezáleží na tom, ako je podanie označené alebo či je vôbec označené, pretože pre účely trestného konania je rozhodujúci jeho obsah, čo *de facto* pre orgány činné v trestnom konaní¹¹ znamená povinnosť preskúmať každé podanie ohľadne toho, či neobsahuje skutočnosti nasvedčujúce tomu, že došlo k spáchaniu trestného činu.

Trestný poriadok v § 62 ods. 2 upravuje situáciu, keď sa trestné oznámenie podáva ústne. V takom prípade je oznamovateľ poučený zo strany orgánov činných v trestnom konaní¹² o zodpovednosti za vedomé uvedenie nepravdivých údajov, vrátane následkov krivého obvinenia, o možnosti a podmienkach poskytnutia ochrany pred neoprávneným postihom v pracovnoprávnom vzťahu podľa osobitného predpisu a vypočutí o okolnostiach, za ktorých bol trestný čin spáchaný, o osobných pomeroch toho, na koho sa oznámenie podáva, o dôkazoch a výške škody ako aj o iných následkoch, ktoré boli spôsobené trestným činom; ak je oznamovateľ súčasne poškodeným alebo jeho splnomocnencom, musí sa vypočuť aj o tom, či žiada, aby súd rozhodol o jeho nároku na náhradu škody v trestnom konaní. Výsluch oznamovateľa sa vykoná tak, aby sa získali podklady na ďalšie konanie.

Doplnenie trestného oznámenia

Zásada náležitého zistenia skutkového stavu veci ukladá orgánom činným v trestnom konaní predovšetkým zistenie činu, ktorý je v trestnom oznámení uvedený ako trestný čin, okolností

⁸ MANDALÍK, R. 2012. Základné zásady trestného konania v predprípravnom konaní. In: *Justičná revue*, č. 11, roč. 2012, s. 1315–1323.

⁹ MAGVAŠIOVÁ, A., ČENTĚŠ, J. 2005. *Predsúadne konanie a Trestný poriadok*. Žilina: Poradca podnikateľa. 2005. s. 59.

¹⁰ Bližšie pozri zákon č. 215/2002 Z. z. o elektronickom podpise a o zmene a doplnení niektorých zákonov a vyhlášku NBÚ č. 135/2009 Z. z. o formáte a spôsobe vyhotovenia zaručeného elektronického podpisu, spôsobe zverejňovania verejného kľúča úradu, podmienkach platnosti pre zaručený elektronický podpis, postupe pri overovaní a podmienkach overovania zaručeného elektronického podpisu, formáte časovej pečiatky a spôsobe jej vyhotovenia, požiadavkách na zdroj časových údajov a požiadavkách na vedenie dokumentácie časových pečiatok.

¹¹ Orgánmi činnými v trestnom konaní sa v zmysle § 10 ods. 1 Trestného poriadku rozumiejú prokurátor a policajt.

¹² Resp. v prípade, že sa trestné oznámenie podáva ústne do zápisnice na súde, je povinným subjektom na poučenie oznamovateľa súd.

za ktorých bol spáchaný, miesta a času konania, jeho príčiny, následku a osoby páchatelov. Orgán činný v trestnom konaní sa musí presvedčiť o opodstatnenosti trestného oznámenia, a to dôkladným preskúmaním všetkých okolností uvedených v trestnom oznámení. Podané trestné oznámenie, v praxi nezriedka neposkytuje dostatočný podklad na rozhodnutie o veci. Súčasná právna úprava pripúšťa doplnenie prijatého trestného oznámenia.¹³

V prípade ak orgány činné v trestnom konaní po prijatí trestného oznámenia zistia, že je ho potrebné doplniť, je v zmysle § 196 ods. 2 prvá veta Trestného poriadku možné doplnenie vykonať výsluchom oznamovateľa alebo poškodeného, alebo vyžiadaním písomných podkladov od oznamovateľa, alebo inej osoby, či orgánu tak, aby mohol rozhodnúť podľa § 197 alebo § 199 Trestného poriadku, v lehote do 30 dní od prijatia trestného oznámenia. Na základe novely Trestného poriadku vykonanej zákonom č. 491/2008 Z. z. sa do § 196 ods. 2 druhá veta Trestného poriadku doplnila možnosť orgánov činných v trestnom konaní, trestné oznámenie doplniť aj výsluchom osoby, k okolnostiam nasvedčujúcim spáchanie trestného činu, osoby ktorá podľa trestného oznámenia alebo iného podnetu mala spáchať trestný čin. V zmysle § 196 ods. 2 tretia veta Trestného poriadku má táto osoba právo na odopretie výpovede, ak by výpoveďou spôsobila nebezpečenstvo trestného stíhania sebe, alebo svojmu príbuznému v priamom rade, svojmu súrodencovi, osvojiteľovi, osvojencovi, manželovi alebo druhovi, alebo iným osobám v rodinnom alebo obdobnom pomere, ktorých ujmu by právom pociťovala ako vlastnú, nesmie však byť vypočúvaná v prípadoch ustanovených § 129 Trestného zákona. Takáto osoba má zároveň právo na právnu pomoc advokáta. Z uvedeného je zrejmé, že osoba, ktorá mala podľa trestného oznámenia spáchať trestný čin má právo odoprieť vypovedať za *de facto* rovnakých podmienok ako svedok.¹⁴ Rovnako sa na túto osobu vzťahuje zákaz výsluchu podľa § 129 Trestného poriadku. Uvedená novela zaviedla do Trestného poriadku aj možnosť predvedenia oznamovateľa ako aj osoby, ktorá mala podľa trestného oznámenia spáchať trestný čin, v prípade ak sa bez dostatočného ospravedlnenia nedostaví pred orgán činný v trestnom konaní po tom, ako bol riadne predvolaný.

Súčasná právna úprava postupu pred začatím trestného stíhania sa tak po novele č. 491/2008 Z. z. priblížila právnej úprave nastolenej zákonom č. 247/1994 Z. z., ktorým sa menil a doplňal Trestný poriadok. V zmysle vyššie uvedeného zákona sa pred začatím trestného stíhania vykonávalo policajné preverovanie. Na druhej strane, vzhľadom na rastúce množstvo trestných oznámení, je v tejto novele možné vidieť snahu zákonodarcu v rámci tohto štádia zaviesť akúsi filtráciu trestných oznámení. V praxi sa často oznamovatelia podaním trestného oznámenia snažia riešiť rôzne občiansko-právne, obchodné spory alebo spory iného charakteru. Nie je ojedinelým prípadom trestné oznámenie, ktorého motívom je predovšetkým získanie dôkazov na účely občianskeho súdneho konania.

Trestný poriadok v § 196 ods. 3 a 4 pamätá aj na situácie, kedy k spáchaniu trestného činu došlo na občianovi Slovenskej republiky, v inom štáte Európskej únie, než v Slovenskej republike. V takomto prípade priznáva Trestný poriadok poškodenému právo podať trestné oznámenie o tomto čine v štáte kde má bydlisko. Prokurátor a prostredníctvom prokurátora policajt, je povinný bez meškania postúpiť takéto trestné oznámenie príslušnému orgánu toho členského štátu Európskej únie, na ktorého území bol trestný čin spáchaný, za predpokladu, že nie je príslušný vo veci tohto trestného oznámenia konať sám.

Vychádzajúc z ustanovenia § 196 ods. 2 a § 199 ods. 1 prvá veta Trestného poriadku je povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní rozhodnúť o trestnom oznámení bez meškania,

¹³ MANDALÍK, R. 2012. Základné zásady trestného konania v predprípravnom konaní. In: *Justičná revue*, č. 11, roč. 2012, s. 1315–1323.

¹⁴ Porovnaj § 130 ods. 2 Trestného poriadku, ktorý vymedzuje právo svedka odoprieť výpoveď.

najneskôr však do 30 dní, ak je potrebné trestné oznámenie doplniť. Aj keď ide o lehotu zákonnú (jej dĺžka vyplýva priamo zo zákona), svojou povahou sa jedná o lehotu poriadkovú, nakoľko jej nedodržanie nemá za následok stratu práva alebo jeho oslabenie.¹⁵ Lehota 30 dní na rozhodnutie o podanom trestnom oznámení je fakultatívna a začína plynúť odo dňa, kedy bolo trestné oznámenie doručené alebo prokurátorom odovzdané miestne a vecne príslušnému policajtovi, alebo odo dňa doručenia miestne a vecne príslušnému prokurátorovi, pokiaľ tento vo veci začne konať sám.¹⁶ V praxi je častou objektívnou príčinou nedodržania tejto lehoty potreba predvolávania (často aj opakovaného) oznamovateľov ako aj osôb, voči ktorým trestné oznámenie smeruje a s tým spojené šetrenia k ustáleniu adresy, kde dané osoby preberajú poštu, dlhá doba vybavovania dožiadaní policajtov, zo strany iných štátnych orgánov a inštitúcií (v prípade ekonomickej trestnej činnosti je to tradične potreba vyžiadania výpisov z účtov v bankách, vyžiadanie informácií zo zahraničia – Interpol, Europol atď.) a podobne.

Pri vybavení trestného oznámenia postupujú orgány činné v trestnom konaní aj s ohľadom na zásadu rýchlosti konania. V tomto kontexte si dovoľujem poukázať na judikatúru Ústavného súdu Slovenskej republiky, v zmysle ktorej je jednou zo základných pojmových náležitostí sťažnosti, v prípadoch, keď sa ňou namieta porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa článku 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky¹⁷ to, že musí smerovať proti aktuálnemu a trvajúcemu zásahu, zo strany orgánov verejnej moci do základných práv sťažovateľa. Ak trestné oznámenie, ktoré bolo predmetom konania pred príslušným orgánom činným v trestnom konaní, bolo právoplatne odmietnuté, stav právnej neistoty sťažovateľa bol odstránený.¹⁸

Za problematické považujem aj nedostatočné odôvodnenie uznesenia zo strany policajta, ktorým sa rozhoduje v zmysle § 197 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku. V praxi sa často stáva, že odôvodnenie uznesenia, ktorým sa odmieta trestné oznámenie, je naformulované stroho, vágne a veľmi stručne v tom zmysle, že skutočnosti uvádzané oznamovateľom nenapĺňajú znaky skutkovej podstaty trestného činu. Takéto odôvodnenie je z môjho pohľadu nepostačujúce, nakoľko neposkytuje dostatočný výklad pre oznamovateľa alebo poškodeného, prečo sa policajt, resp. prokurátor rozhodol odmietnuť trestné oznámenie. Na dôvažok to takmer automaticky spôsobí reakciu oznamovateľa, resp. poškodeného, vo forme sťažnosti proti predmetnému uzneseniu.

Pri posúdení toho, či konanie, ktorého sa trestné oznámenie týka je trestným činom, je potrebné hodnotiť naplnenie zákonných znakov konkrétnej skutkovej podstaty trestného činu, ako aj okolnosti trestného činu z hľadiska jeho závažnosti. Šámal v tejto súvislosti hovorí o zásade subsidiarity trestnej represie, podľa ktorej štát založený na princípoch právneho štátu má uplatňovať prostriedky trestného práva zdržanlivo, pretože trestné právo a trestnoprávnu kvalifikáciu určitého konania ako trestného činu je potrebné považovať za „ultima ratio“.¹⁹ V tomto kontexte si dovoľujem uviesť judikatúru Ústavného súdu Slovenskej republiky, podľa ktorej právo fyzickej osoby na začatie trestného konania voči označenej osobe na základe podaného trestného oznámenia nepatrí medzi základné práva a slobody podľa druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky a ani ho nemožno odvodiť z niektorého zo základných práv alebo slobôd.²⁰ Podľa platných právnych predpisov nemá ten, kto podal trestné oznámenie zákonom garantované právo, t. j.

¹⁵ PERHÁCS, Z. 2007. Začatie trestného stíhania a vznesenie obvinenia. In: *Justičná revue*, č. 11, roč. 2007, s. 1402.

¹⁶ MAGVAŠIOVÁ, A., ČENTĚŠ, J. 2005. *Predsúdne konanie a Trestný poriadok*. Žilina: Poradca podnikateľa. 2005. s. 60.

¹⁷ Zákon č. 460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných zákonov.

¹⁸ Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky, č. III. ÚS 87/05.

¹⁹ ŠÁMAL, P. 2010. Subsidiarita trestní represe ve vztahu k jednotlivým skutkovým podstatám trestných činů v Trestním zákoníku. In: *Trestněprávní revue*, č. 5, roč. 2010, s. 133–140.

²⁰ Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky, č. II. ÚS 42/00.

nárok, na to, aby na základe jeho trestného oznámenia bolo začaté trestné stíhanie. Oznamovateľ má právo na to, aby mu uznesenie podľa § 197 Trestného poriadku bolo doručené, a tiež právo na podanie sťažnosti proti nemu a následne sa môže domáhať ochrany svojich práv ďalšími prostriedkami. Vymedzenie trestného činu, stíhanie páchatela a jeho potrestanie je vecou vzťahu medzi štátom a páchatelom trestného činu. Štát prostredníctvom svojich orgánov rozhoduje podľa pravidiel trestného konania o tom, či bol trestný čin spáchaný a kto ho spáchal. Účelom tohto procesu je prioritne osvedčenie toho vzťahu medzi páchatelom a štátom, a ochrana celospoločenských hodnôt, a nie bezprostredná ochrana individuálnych, subjektívnych hmotných práv oznamovateľa trestného činu.²¹

Rozhodnutie o veci

Po prijatí trestného oznámenia musí policajt alebo prokurátor o trestnom oznámení rozhodnúť niektorým z nasledovných spôsobov:

- uznesením podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku, začne trestné stíhanie;
- uznesením podľa § 197 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku, odovzdá vec príslušnému orgánu na prejednanie priestupku alebo iného správneho deliktu;
- uznesením podľa § 197 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku odovzdá vec inému orgánu na disciplinárne konanie;
- uznesením podľa § 197 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku vec odloží, ak je trestné stíhanie neprípustné alebo ak zanikla trestnosť činu;
- uznesením podľa § 197 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku vec odmietne;
- uznesením podľa § 197 ods. 2 Trestného poriadku môže vec odložiť, ak je trestné stíhanie neúčelné, vzhľadom na okolnosti uvedené v § 215 ods. 2 Trestného poriadku.

Uznesenie sa v odpise doručí oznamovateľovi a poškodenému. V lehote 48 hodín uznesenie doručí policajt aj prokurátorovi. Nakoľko Trestný poriadok pre uznesenie orgánov činných v trestnom konaní podľa § 197 ods. 1 a 2 nevyžaduje žiadne osobitné náležitosti, musí takéto uznesenie spĺňať náležitosti uvedené v § 176 ods. 1 písm. a) až e) Trestného poriadku. Každé uznesenie musí obsahovať označenie orgánu, ktorý ho vydal, príslušné ustanovenie Trestného poriadku, podľa ktorého bolo vydané, popis skutku a jeho právne posúdenie a ďalšie stanovené náležitosti. Ak sa orgán činný v trestnom konaní dopustí nejakej chyby alebo inej zrejmej nesprávosti pri vyhotovení uznesenia, môže túto chybu opraviť. Môže však ísť len o takú chybu, opravou ktorej sa nemení podstata uznesenia. Podstatné nesprávosti, ako napr. nesprávna právna kvalifikácia skutku, možno odstrániť len v opravnom konaní.²²

Rozhodnutie podľa § 197 ods. 1 alebo ods. 2 Trestného poriadku nevytvára prekážku právoplatne skončenej veci, t. j. *rei iudicatae*. Táto skutočnosť umožňuje aby policajt alebo prokurátor po doplnení nových skutočností mohol začať trestné stíhanie pre ten istý skutok, pre ktorý pôvodne rozhodol spôsobom podľa § 197 ods. 1 alebo ods. 2 Trestného poriadku. V prípade takéhoto postupu netreba zrušiť pôvodné rozhodnutie, nakoľko to, ako už bolo vyššie uvedené nie je zákonnou prekážkou v ďalšom procesnom postupe orgánov činných v trestnom konaní.

V prípade rozhodnutí podľa § 197 ods. 1 písm. a) a písm. b) Trestného poriadku ide o prípady, v ktorých policajt alebo prokurátor po preskúmaní trestného oznámenia dôjde k záveru, že skutok, ktorého sa trestné oznámenie týka, nemožno posúdiť ako trestný čin ale z obsahu trest-

²¹ Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky, č. IV. ÚS 55/09 a IV. ÚS 180/09.

²² MANDALÍK, R. 2012. Základné zásady trestného konania v predprípravnom konaní. In: *Justičná revue*, č. 11, roč. 2012, s. 1315–1323.

ného oznámenia vyplýva, že skutok možno posúdiť ako priestupok, iný správny delikt alebo disciplinárne previnenie. Odovzdať vec príslušným orgánom na prejednanie priestupku, iného správneho deliktu alebo na disciplinárne konanie možno len za predpokladu, že samotný priestupok, iný správny delikt alebo disciplinárne previnenie nie sú premlčané.²³

Rozhodnutie podľa § 197 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku je obligatórnym rozhodnutím, ktorým je povinný o trestnom oznámení rozhodnúť policajt alebo prokurátor, ak z jeho obsahu vyplývajú skutočnosti, že bol spáchaný trestný čin, avšak bola zistená niektorá z okolností neprípustnosti trestného stíhania uvedená v § 9 ods. 1 písm. a) až písm. g) Trestného poriadku alebo zanikla trestnosť činu.²⁴ Vydanie takéhoto rozhodnutia prichádza do úvahy iba vtedy, ak je zrejmé, že skutok sa stal a tento je trestným činom a navyše je preukázané, že skutok spáchala konkrétna osoba.

Ak z obsahu trestného oznámenia alebo jeho doplnenia je zrejmé, že skutok sa nestal, alebo skutok opísaný v trestnom oznámení nie je trestným činom, ani priestupkom, iným správnym deliktom alebo disciplinárnym previnením, policajt alebo prokurátor uznesením podľa § 197 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku vec odmietne. Bude tak postupovať najmä vtedy ak skutok nevykazuje niektorý z obligatórných znakov skutkovej podstaty trestného činu. Trestné oznámenie sa rovnako odmietne aj vtedy ak je jeho obsah nejasný alebo zmätočný.²⁵ Pre ucelenosť problematiky dopĺňam, že policajt ani prokurátor nie je viazaný právnou kvalifikáciou skutku uvedenou v trestnom oznámení.

Podľa § 197 ods. 2 Trestného poriadku môže prokurátor alebo policajt postupovať vtedy, ak by trestné stíhanie, vzhľadom na okolnosti uvedené v § 215 ods. 2 Trestného poriadku, bolo neúčelné a vec uznesením odloží.

Uznesenie policajta alebo prokurátora podľa § 197 ods. 1 alebo 2 Trestného poriadku sa musí doručiť oznamovateľovi a poškodenému. V praxi ide obvykle o totožnú osobu. Osoby, ktorým sa uznesenie doručuje sú oprávnené podať voči uzneseniu sťažnosť²⁶ a to v lehote 3 dní od oznámenia uznesenia, orgánu, proti ktorého uzneseniu sťažnosť smeruje. Uznesenie vydané policajtom je tento do 48 hodín povinný doručiť prokurátorovi. Prokurátor je *ex lege* povinný preskúmať takéto uznesenie policajta, ako aj konanie, ktoré vydaniu uznesenia predchádzalo. Ak je sťažnosť oprávnenej osoby podaná skôr, než prokurátor zo zákona preskúmal predložené uznesenie, rozhodovanie o sťažnosti má prednosť.²⁷ Prokurátor je povinný oznámiť oprávneným osobám výsledok preskúmania bez meškania.

Ak policajt alebo prokurátor nerozhodne o trestnom oznámení spôsobom uvedeným v § 197 ods. 1 písm. a) až d) Trestného poriadku alebo v § 197 ods. 2 Trestného poriadku, začne na podklade skutočností uvedených v trestnom oznámení alebo jeho doplnení trestné stíhanie podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku, vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania. Týmto krokom sa trestné konanie dostáva do druhého štádia predsúdneho konania, t. j. prípravného konania.

²³ MINÁRIK, Š. et al. 2006. *Trestný poriadok – stručný komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2006. s. 515–516.

²⁴ Ibidem. s. 516.

²⁵ MAGVAŠIOVÁ, A., ČENTĚŠ, J. 2005. *Predsúdne konanie a Trestný poriadok*. Žilina: Poradca podnikateľa. 2005. s. 61.

²⁶ V tomto kontexte poukazujeme na ustálenú judikatúru Ústavného súdu Slovenskej republiky (pozri napr. rozhodnutie Ústavného súdu č. 543/2012), v zmysle ktorej je súčasťou základného práva na inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, aj právo dotknutej osoby požiadať o ochranu svojich práv príslušné orgány prokuratúry či už prostredníctvom podnetu alebo opakovaného podnetu, pričom tomuto právu zodpovedá povinnosť príslušných orgánov prokuratúry zákonom ustanoveným postupom sa takýmto podnetom (podaním) zaoberať a o jeho vybavení dotknutú osobu vyznameniť.

²⁷ MAGVAŠIOVÁ, A., ČENTĚŠ, J. 2005. *Predsúdne konanie a Trestný poriadok*. Žilina: Poradca podnikateľa. 2005. s. 61.

Dozor prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti

Prokuratúra Slovenskej republiky, v zmysle článku 149 Ústavy Slovenskej republiky chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických osôb, právnických osôb a štátu. Samotná Ústava Slovenskej republiky takouto právnou úpravou nevymedzuje bližšie postavenie prokuratúry. Okrem článku 150, v ktorom stanovuje, že na čele prokuratúry je generálny prokurátor, ktorého vymenúva a odvoláva prezident Slovenskej republiky na návrh Národnej rady Slovenskej republiky, v článku 151 zakotvuje, že podrobnosti o vymenúvaní a odvolávaní, právach a povinnostiach prokurátorov a organizácii prokuratúry ustanoví zákon. Uvedeným zákonmi sú predovšetkým zákon č. 153/2001 Z.z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov a zákon č. 154/2001 Z.z. o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry v znení neskorších predpisov.

V zmysle § 230 ods. 1 Trestného poriadku je dozor prokurátora rozdelený do dvoch fáz predsúdneho konania, a to do fázy pred začatím trestného stíhania a do fázy prípravného konania. V rámci úloh a postavenia prokurátora v predsúdnom konaní možno hovoriť o troch funkciách:

- funkcia dozoru pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní,
- funkcia inštančného orgánu, t. j. rozhodovanie o sťažnostiach proti uzneseniam policajtov,
- funkcia rozhodovacia a návrhová.²⁸

Dovolím si v tomto kontexte uviesť definíciu pojmu „dozor prokurátora v predsúdnom konaní“ tak, ako ju definuje Šanta a Valašík: *„Dozor prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní je zákonom upravená systematická činnosť prokurátora, zameraná na zisťovanie stavu zákonnosti v postupe a rozhodovaní policajta, a to špecifickými metódami a prostriedkami, s možnosťou vykonania niektorého z úkonov alebo aj celého vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania a vydania prokurátorom zákonom prípustného rozhodnutia.“*²⁹

Krátky historický exkurz do histórie dozoru prokurátora napovedá, že prvý krát je dozor prokurátora nad vyšetrovaním zakotvený v Trestnom poriadku č. 64/1956 Zb. o trestnom konaní súdom, v jeho druhej časti s názvom vyšetrovacie orgány, konkrétne v § 172. Ten výslovne v ods. 1 až 3 zakotvoval, že za účelom čo najobjektívnejšieho preverenia vykonávajú vyšetrovatelia prokuratúry na rozkaz prokurátora vyšetrovania alebo jednotlivé vyšetrovacie úkony, najmä výsluch obvineného, i vo veciach, ktoré vyšetrujú iné vyšetrovacie orgány. V § 173 tohto znenia Trestného poriadku boli zakotvené úkony, na vykonanie ktorých bol oprávnený len prokurátor, v § 174 rozsah predchádzajúceho súhlasu prokurátora pre vyšetrovacie orgány a v § 175 oprávnenie prokurátora ukladať orgánom Ministerstva vnútra vykonanie takých úkonov, ktoré boli tieto orgány oprávnené vykonať a ktoré boli potrebné na objasnenie veci alebo zistenie páchatela. Pre úplnosť dodávam, že ešte staršie znenie Trestného poriadku – t. j. zákon č. 87/1950 Zb. ešte neupravoval dozor prokurátora.³⁰ Neskorší Trestný poriadok, zákon č. 141/1961 Zb. už poznal ingerenciu prokurátora do štádia pred začatím trestného stíhania, aj keď nie tak intenzívnu ako ju zakotvuje súčasný Trestný poriadok.³¹ Dozor prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti

²⁸ ČENTĚŠ, J. 2008. Prokuratúra v Slovenskej republike – ústavné limity a pôsobnosť v trestnej oblasti. Citované podľa ŠANTA, J. VALAŠÍK, M. 2014. *Dozor prokurátora v predsúdnom konaní – právna úprava, teória, história*. In: *Justičná revue*, č. 1, roč. 2014, s. 79.

²⁹ ŠANTA, J. VALAŠÍK, M. 2014. *Dozor prokurátora v predsúdnom konaní – právna úprava, teória, história*. In: *Justičná revue*, č. 1, roč. 2014, s. 85.

³⁰ Ibidem. s. 85–86.

³¹ ZANOVIT, J. 2014. Teoretické a praktické problémy dozoru prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní. In: ZÁHORA, J. 2014. *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges. 2014. s. 109.

v štádiu pred začatím trestného stíhania bol do predchádzajúceho Trestného poriadku, t. j. zákona č. 141/1961 Zb. zavedený zákonom č. 422/2002 Z. z., ktorým sa menil a dopĺňal Trestný poriadok. Dôvodová správa k tomuto zákonu uvádza, nasledovne: „rozširuje sa dozor prokurátora nad zachovávaním zákonnosti aj na predprípravné konanie, čo je jedna z hlavných požiadaviek predvstupových rokovaní s Európskou úniou, ohľadom 24. kapitoly (Spolupráca v oblasti spravodlivosti a vnútorných záležitostí)“.³² V súčasnosti je dozor prokurátora v predsúdnom konaní obsiahnutý v § 230 ods. 1 Trestného poriadku, v zmysle ktorého prokurátor vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a zároveň v prípravnom konaní.

Dozor prokurátora pred začatím trestného stíhania

V tomto štádiu vykonáva prokurátor dozor nad dodržiavaním zákonnosti v zmysle § 230 ods. 1 Trestného poriadku. Dbá na to, aby všetky trestné činy boli zistené a ich páchatelia spravodlivo potrestaní podľa zákona. Taktiež je povinný zabezpečiť, aby nikto nebol nezákonne stíhaný (zadržaný) alebo ukrátený na svojich právach, najmä na práve na obhajobu. Pri výkone dozoru používa stanovené prostriedky. Je oprávnený vydávať pokyny, vyžadovať materiály za účelom preskúmania rozhodnutia a konania, ktoré predchádzalo jeho vydaniu, zrušiť nezákonné alebo neopodstatnené rozhodnutie policajta, sám vykonať jednotlivé úkony alebo vybaviť trestné oznámenie a rozhodnúť vo veci.³³

Tak, ako už bolo vyššie uvedené, vo vzťahu k tomuto štádiu Trestný poriadok priznáva prokurátorovi oprávnenie dávať záväzné pokyny na postup podľa § 197 Trestného poriadku. V zmysle § 198 ods. 1 Trestného poriadku môže prokurátor po prijatí trestného oznámenia postupovať podľa § 197 ods. 1 alebo 2 alebo odovzdať trestné oznámenie policajtovi, o čom bez meškania písomne upovedomí oznamovateľa a poškodeného. Samozrejme môže o trestnom oznámení rozhodnúť aj sám, v praxi však toto oprávnenie prokurátori nevyužívajú, resp. ak áno, tak len vo výnimočných prípadoch a trestné oznámenia odovzdávajú na vybavenie policajtom. Policajti teda *de facto* vybavujú takmer všetky trestné oznámenia, či už im boli priamo doručené oznamovateľmi, alebo im boli odovzdané prokurátorom. V konečnom dôsledku, ak prokurátor odovzdá trestné oznámenie policajtovi na vybavenie, nezbavuje sa tým zodpovednosti za to, čo sa bude s predmetným trestným oznámením diať ďalej. S uvedeným úzko súvisí § 197 ods. 3 Trestného poriadku v zmysle ktorého je policajt povinný každé uznesenie podľa § 197 ods. 1 alebo 2 Trestného poriadku doručiť prokurátorovi, najneskôr do 48 hodín. Výsledkom tejto právnej úpravy je skutočnosť, že prokurátori musia preskúmať všetky uznesenia policajtov vydané podľa § 197 Trestného poriadku. Ide pritom o prácu pomerne náročnú z časového hľadiska, pričom prokurátori môžu potvrdiť, že veľká časť trestných oznámení je neopodstatnených. Aby bolo možné urobiť si predstavu o aké počty ročne ide, dovoľujem si poukázať na oficiálnu štatistiku Generálnej prokuratúry za rok 2015.³⁴ V roku 2015 napadlo na všetky prokuratúry 77.459 trestných vecí z registrov Pv a Kv (veci v ktorých sa konalo vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie) a 66.410 vecí z registrov Pn a Kn (z väčšej časti išlo o trestné oznámenia).

Vychádzajúc z vyššie uvedeného som toho názoru, že ustanovenie § 230 ods. 1 Trestného poriadku, ktorým sa rozšíril dozor prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti aj v štádiu pred za-

³² Ibidem. s. 109–110.

³³ MANDALÍK, R. 2012. Základné zásady trestného konania v predprípravnom konaní. In: *Justičná revue*, č. 11, roč. 2012, s. 1315–1323.

³⁴ Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2015. [online][cit. 16. 04. 2016]. Dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statisticka-rocenka-o-cinnosti-prokuratury-slovenskej-republiky-za-rok-2015-3931.html>.

čatím trestného stíhania veľmi nešťastne spôsobilo v praxi viacero negatívnych následkov. Ja sa vo svojom článku zameriam len na tie najklúčovejšie dva z nich.

Prvý negatívny následok súčasnej právnej úpravy

Prvým negatívnym následkom súčasnej právnej úpravy je opakované oboznamovanie sa prokurátorov s tým istým prípadom a s tým súvisiace zvýšenie pracovnej vyťaženia prokurátorov. Prokurátori sa musia oboznámiť s uznesením vyšetrovateľa, ktorým rozhodol v zmysle § 197 ods. 1 písm. a) až d) Trestného poriadku alebo § 197 ods. 2 Trestného poriadku. V prípade potreby ho zrušiť a vrátiť policajťovi, resp. ho potvrdiť. Následne sa s ním stretávajú opäť v prípadoch, kedy je podaná oprávnenou osobou, riadne a včas sťažnosť proti takému uzneseniu policajťa, resp. žiadosť o preskúmanie uznesenia policajťa. V prvom prípade sa prokurátor oboznamuje s uznesením za účelom kontroly dodržania zákonnosti zo strany policajťa, t. j. dodržania zákonom predpísaných náležitostí predmetného uznesenia ako rozhodnutia v zmysle Trestného poriadku. Zákonnosť a opodstatnenosť rozhodnutí policajťa, vydaných v zmysle § 197 Trestného poriadku, preskúmava prokurátor *ex offio*. Rozhodnutie preskúmava po jeho doručení. Nesprávne alebo nezákonné rozhodnutie je prokurátor oprávnený zrušiť z úradnej povinnosti. Predovšetkým zisťuje, či bol konaním podozrivého spáchaný trestný čin, či boli pre rozhodnutie zabezpečené dostatočné podklady, či bolo konanie, ktoré je predmetom trestného oznámenia alebo iného podnetu správne právne posúdené, či nedošlo k premlčaniu trestného stíhania a podobne. Trestný poriadok neustanovuje lehotu, v ktorej je prokurátor oprávnený zrušiť neopodstatnené alebo nezákonné rozhodnutie. V záujme právnej istoty by tak mal však urobiť najneskôr v lehote, ktorú Trestný poriadok ustanovuje v § 230 ods. 2 písm. e) pre zrušenie uznesení vydaných podľa § 214, § 215 a § 228 Trestného poriadku.³⁵

V druhom prípade sa s daným uznesením ako aj celým spisovým materiálom stretáva prokurátor v zmysle uplatňovania si práva jednotlivca, t. j. oznamovateľa alebo poškodeného na podanie sťažnosti. Oznamovateľ, resp. poškodený svojou sťažnosťou žiada preskúmať uvedené uznesenie ako aj postup, ktorý jeho vydaniu predchádzal. Za sťažnosť je potrebné považovať každé podanie, v ktorom je vyslovený nesúhlas s rozhodnutím.³⁶ V prípade podanej sťažnosti, dozorujúci prokurátor ako nadriadený orgán, postupom podľa § 192 a nasl. Trestného poriadku preskúma správnosť všetkých výrokov napadnutého uznesenia, proti ktorému sťažnosť smeruje ako aj konanie, ktoré predchádzalo jeho vydaniu. Predtým zisťuje, či sťažnosť bola podaná oprávnenou osobou, v zákonnej lehote a u príslušného orgánu. Aby bolo toto preskúmanie možné musí spis obsahovať všetky doklady (doklad o doručení, obálku ku ktorej je sťažnosť pripojená a podobne). Prokurátor podrobne preskúma napadnuté rozhodnutie a skutočnosti uvedené v sťažnosti za účelom posúdenia jej dôvodnosti. Po preskúmaní všetkých týchto skutočností môže prokurátor rozhodnúť o sťažnosti, jej zamietnutím podľa § 193 ods. 1 písm. a), b) alebo c) Trestného poriadku alebo zrušením napadnutého uznesenia podľa § 194 Trestného poriadku. Ak sťažnosť zamietne z formálnych dôvodov, znamená to, že sa sťažnosťou nebude vecne zaoberať. Pokiaľ prokurátor posúdi sťažnosť ako nedôvodnú, vo svojom uznesení o zamietnutí sťažnosti sa musí vysporiadať s právne relevantnou argumentáciou sťažovateľa.³⁷

³⁵ MANDALÍK, R. 2012. Základné zásady trestného konania v predprípravnom konaní. In: *Justičná revue*, č. 11, roč. 2012, s. 1315–1323.

³⁶ V záujme urýchlenia konania sa umožňuje aby policajt, ktorý uznesenie vydal, mohol sám vyhovieť sťažnosti. Pokiaľ policajt podanej sťažnosti nevyhoví, podľa § 190 ods. 2 písm. a) Trestného poriadku predloží spisový materiál na rozhodnutie príslušnému prokurátorovi.

³⁷ MANDALÍK, R. 2012. Základné zásady trestného konania v predprípravnom konaní. In: *Justičná revue*, č. 11, roč. 2012, s. 1315–1323.

Do úvahy prichádza tiež preskúmanie postupu policajta, ktorý postupoval podľa § 197 Trestného poriadku, ak prokurátora o to požiadal oznamovateľ alebo poškodený žiadosťou. Podľa dôvodovej správy k Trestnému poriadku, preskúmanie postupu policajta na podklade žiadosti (na rozdiel od preskúmania postupu na základe sťažnosti) spočíva v tom, že oznamovateľ alebo poškodený môže žiadať o preskúmanie postupu policajta od podania trestného oznámenia do vydania rozhodnutia podľa § 197 Trestného poriadku a zároveň po uplynutí zákonnej sťažnostnej lehoty proti rozhodnutiu podľa § 197 Trestného poriadku. Na základe doručenej žiadosti prokurátor bezodkladne vyžiada od príslušného policajta spis. Policajt, ktorý predkladá žiadosť, predloží celý spisový materiál týkajúci sa veci spolu so svojím eventuálnym vyjadrením. Prokurátor preskúmava skutočnosti uvedené v žiadosti. V prípade nanovo uplatnených alebo skôr neznámych relevantných skutočností môže eventuálne vydať pokyn na doplnenie trestného oznámenia a opätovné, zákonu zodpovedajúce, rozhodnutie vo veci. V prípade neopodstatnenej žiadosti, túto odloží bez vykonania opatrenia. O výsledku bezodkladne upovedomí žiadateľa v stanovenej lehote 30 dní.³⁸

Stotožňujem sa s názorom Zanolita, ktorý tvrdí, že: „Domnievam sa, že účel Trestného poriadku by bol dostatočne naplnený aj vtedy, ak by prokurátorovi boli doručované len také uznesenia policajta, podľa § 197 Trestného poriadku, proti ktorým oznamovateľ alebo poškodený podal sťažnosť.“³⁹ V tejto súvislosti si kladím otázku, či štát v dobrej vôli ochrancu práv svojich občanov nezašiel až do extrému, kedy do zákona zakotvil povinnosť prokurátora kontrolovať zákonnosť jedného a toho istého rozhodnutia policajta v procese predsúdneho trestného konania dva krát, t. j. pred začatím trestného stíhania, kedy prokurátorovi policajt doručuje v lehote 48 hodín uznesenie vo veci, ako aj následne po podaní sťažnosti oprávnenou osobou. Domnievam sa, že zákonodarca chcel predmetnou zmenou § 230 ods. 1 Trestného poriadku poskytnúť zvýšenú ochranu občanom, proti nezákonnému rozhodnutiu zo strany orgánov činných v trestnom konaní. Je však diskutabilné, či je to správny postup. Dovoľujem si dodať, že občania právneho štátu by mali poznať svoje zákonné práva a trvať na ich naplnení. Sami by teda mali vyvíjať aktivity smerujúce k realizácii svojich práv. Som toho názoru, že štát nemôže vystupovať z pozície ochrancu jednotlivcov tým, že stanoví, že preventívne sa bude kontrolovať zákonnosť rozhodnutí orgánov činných v trestnom konaní, pre prípad, že by si jednotlivci neuplatnili svoje zákonné právo podať sťažnosť proti príslušnému uzneseniu policajta, v zmysle § 186 Trestného poriadku resp. žiadosť o preskúmanie uznesenia, v zmysle § 198 ods. 2 Trestného poriadku. Úlohou štátu nie je vytvárať preventívne ochranné systémy tam, kde majú jednotlivci aj iné právne možnosti, ale naopak viesť svojich občanov k vyššiemu právnemu povedomiu a k uplatňovaniu svojich zákonných práv. Je to predsa stále jednotlivec, komu predmetné právo prináleží a preto by to mal byť rovnako jednotlivec, kto si svoje právo bude uplatňovať. Bez preventívnej ingerencie štátu. Z toho dôvodu si myslím, že by plne postačovalo, keby zákon zakotvoval prokurátorovi povinnosť preskúmať zákonnosť rozhodnutia a konania, ktoré mu predchádzalo v prípade, riadne a včas podanej sťažnosti zo strany oznamovateľa, resp. poškodeného.

Druhý negatívny následok súčasnej právnej úpravy

Druhým negatívnym následkom, ktorý právna úprava uvedená v § 230 ods. 1 Trestného poriadku priniesla je narušenie procesnej samostatnosti policajtov, a teda tým pádom aj naruše-

³⁸ Ibidem. s. 1315–1323.

³⁹ ZANOVIT, J. 2014. Teoretické a praktické problémy dozoru prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní. In: ZÁHORA, J. 2014. *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges. 2014. s. 114.

nie jednej z garancií zákonnosti trestného konania. Procesná samostatnosť policajta je zakotvená v § 201 ods. 2 Trestného poriadku, v zmysle ktorého policajt postupuje vo vyšetrovaní alebo skrátene vyšetrovaní tak, aby čo najrýchlejšie zadovážil podklady na objasnenie skutku v rozsahu potrebnom na posúdenie prípadu a zistenie páchatela trestného činu. Podľa ods. 3 vyššie uvedeného ustanovenia, okrem prípadu, na ktorý je potrebné rozhodnutie alebo súhlas sudcu pre prípravné konanie alebo prokurátora vykonáva policajt všetky úkony samostatne a je povinný ich vykonať v súlade so zákonom a včas. Trestný poriadok kladie dôraz na dodržiavanie procesnej samostatnosti policajtov. Do tohto kontextu však nezapadá § 230 ods. 1 Trestného poriadku, kedy bola procesná samostatnosť policajtov narušená zákonom zakotvenou obligatórnou ingerenciou zo strany prokurátora, čím sa *de facto* prokurátor stal pánom sporu aj v tomto štádiu trestného konania. Prokurátor sa obligatórne musí oboznámiť s rozhodnutím policajta o veci a následne má povinnosť, po podanej sťažnosti⁴⁰ opätovne preskúmať rozhodnutie ako aj konanie, ktoré predchádzalo jeho prijatiu. Policajt sa teda *de iure* dostal do podriadenej pozície, kedy zodpovednosť za rozhodnutie o veci je prenesená na prokurátora. Protiargument, ktorý by v tejto súvislosti mohol odznieť je ten, že policajt má stále zákonom priznanú procesnú samostatnosť pri úkonoch pred začatím trestného stíhania. Dovoľujem si oponovať tomuto tvrdeniu. Nakoľko každé rozhodnutie policajta o veci podlieha možnosti sťažnosti, policajti v praxi využívajú možnosť preventívnych konzultácií s prokurátormi už v štádiu pred začatím trestného stíhania. Dôvodom týchto konzultácií je väčšinou snaha policajtov vopred prejednať postup vo veci s prokurátorom, aby sa vyhlí možným procesným pochybenia, ktoré by im neskôr v eventúálnom konaní o sťažnosti mohli byť zo strany prokurátora vytknuté v kontexte zákonnosti konania, ktoré predchádzalo vydaniu rozhodnutia vo veci samej. Preto je v praxi veľmi častým javom, že policajti konzultujú aj úkony predprípravného konania s prokurátorom, čím *de facto* absolútne negujú svoju procesnú samostatnosť zakotvenú zákonom. Napriek nášmu formalizovanému trestnému konaniu, som jednoznačne toho názoru, že by sa mala posilniť procesná samostatnosť policajtov, dbať na ich kontinuálne vzdelávanie a odovzdávanie skúseností zo starších kolegov na mladších, čím by sa zabezpečila kontinuita v miere ich vedomostí a praktických skúseností. Taktiež by im malo byť *ex lege* umožnené niesť zodpovednosť za svoje rozhodnutia. Zároveň by sa tým naplnila zákonná požiadavka na ich procesnú samostatnosť. **Na základe vyššie uvedeného som jednoznačne toho názoru, že dozor prokurátora by sa mal vzťahovať len na také rozhodnutia policajta, proti ktorým bola riadne a včas podaná sťažnosť, oprávnenou osobou. V opačnom prípade, t. j. v prípade nepodania sťažnosti zo strany oprávnenej osoby, by platila prezumpcia správnosti rozhodnutia policajta vo veci, vychádzajúca zo zásady jeho procesnej samostatnosti.**

Záver

Postup pred začatím trestného stíhania je nepochybne veľmi dôležitým, iniciačným štádiom trestného konania. Z praktických skúseností aplikácie Trestného poriadku sa ukazuje, že súčasná právna úprava postupu pred začatím trestného stíhania poskytuje primeraný základ pre vybavenie veci v tomto štádiu. Výnimkou je § 230 ods. 1 Trestného poriadku, ktorý, tak ako bolo uvedené v tomto príspevku zaviedol do praxe viaceré problematické konotácie postupu pred začatím trestného stíhania z pohľadu orgánov činných v trestnom konaní. Konkrétne rozšírenie výkonu dozoru prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti aj v štádiu pred začatím trestného stíhania a s tým súvisiaci zásah do procesnej samostatnosti policajtov.

⁴⁰ Eventuálne žiadosti podľa § 198 ods. 2 Trestného poriadku.

Literatúra

- MAGVAŠIOVÁ, A., ČENTĚŠ, J. 2005. *Predsúdne konanie a Trestný poriadok*. Žilina: Poradca podnikateľa. 2005.
- MANDALÍK, R. 2012. Základné zásady trestného konania v predprípravnom konaní. In: *Justičná revue*, č. 11, roč. 2012.
- MINÁRIK, Š. et al. 2006. *Trestný poriadok – stručný komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2006.
- PERHÁCS, Z. 2007. Začatie trestného stíhania a vznesenie obvinenia. In: *Justičná revue*, č. 11, roč. 2007.
- ŠÁMAL, P. 2010. Subsidiarita trestní represe ve vzťahu k jednotlivým skutkovým podstatám trestných činů v Trestním zákoníku. In: *Trestněprávní revue*, č. 5, roč. 2010.
- ŠANTA, J. VALAŠIK, M. 2014. *Dozor prokurátora v predsúdnom konaní – právna úprava, teória, história*. In: *Justičná revue*, č. 1, roč. 2014.
- ZÁHORA, J. (ed.) 2014. *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges. 2014.
- Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2015. Dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statisticka-rocenka-o-cinnosti-prokuratury-slovenskej-republiky-za-rok-2015-3931.html>.
- Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky, č. III. ÚS 87/05.
- Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky, č. II. ÚS 42/00.
- Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky, č. IV. ÚS 55/09.
- Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky, č. IV. ÚS 180/09.

Alternatívne spôsoby začatia trestného stíhania

Alternative Methods of Prosecution

Ivan Šimovček¹

Abstrakt: Príspevok je venovaný zaoberať inštitútu začatia trestného stíhania z hľadiska historického vývoja, jeho komparácie zo obdobnými zahraničnými úpravami a z hľadiska návrhov de lege ferenda na zmenu platného stavu v zmysle alternatívnych spôsoboch začatia trestného stíhania.

Abstract: The article was given to address the Institute of prosecution in terms of historical development, its comparison of similar foreign and modifications to the conclusions de lege ferenda to change the current status in terms of alternative ways of prosecution.

Kľúčové slová: Trestné konanie, začatie trestného stíhania, podozrivý, alternatívne spôsoby začatia trestného stíhania.

Key words: Criminal proceedings, prosecution, suspect, alternative methods of prosecution.

Úvod

Prípravné konanie nadväzuje na výsledky postupu pred začatím trestného stíhania. Je to úsek trestného konania od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o vine a treste alebo do právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní. Účelom prípravného konania je čo najrýchlejšie obstaráť dôkazy potrebné pre rozhodnutie, či sa má podať obžaloba, príp. návrh na schválenie dohody o vine a treste, alebo či má orgán činný v trestnom konaní ukončiť trestné konanie už v tomto štádiu niektorým z rozhodnutí vo veci samej (napr. uznesením o schválení zmieru). Základným cieľom prípravného konania je splniť jeho zabezpečovaciu a verifikačnú funkciu.

Dôraz sa kladie na zabezpečenie dôkazov, resp. prameňov dôkazov potrebných pre konanie pred súdom (najmä pre hlavné pojednávanie) ale aj pre iné rozhodnutia v prípravnom konaní. Vo vzťahu ku konaniu pred súdom má preto prípravné konanie predbežnú povahu, to znamená, že ťažisko dokazovania má spočívať v konaní pred súdom a v prípravnom konaní sa majú obstaráť dôkazy, resp. pramene dôkazov, ktoré by sa mohli vykonať pred súdom. Je zrejmé, že od kvality dokazovania v prípravnom konaní často závisí úspešnosť samotného konania pred súdom.

Verifikačná funkcia prípravného konania zabraňuje tomu, aby boli pred súd postavené nevinné osoby. Orgány činné v trestnom konaní sú povinné obstarávať dôkazy svedčiace v prospech obvineného s rovnakou starostlivosťou ako v jeho neprospech, tak aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie. Verifikačná funkcia predchádza tomu, aby sa na súdy dostávali nedostatočne objasnené prípady.

Trestné stíhanie začína vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania (§ 199 ods. 1 Trestného poriadku, (ďalej len „TP“). Podmienkou začatia je, že zistené okolnosti odôvodňujú záver (podozrenie), že bol spáchaný trestný čin. Ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania, trestné stíhanie sa môže začať aj vykonaním zaistovacieho, neodkladného alebo neopakovateľného úkonu. V ta-

¹ Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc., Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, e-mail: ivan.simovcek@truni.sk.

komto prípade musí policajt ihneď po vykonanom úkone vydať uznesenie o začatí trestného stíhania, v ktorom uvedie, ktorým úkonom sa začalo trestné stíhanie.

Uznesenie o začatí trestného stíhania musí okrem všeobecných náležitostí obsahovať aj opis skutku s uvedením miesta, času, príp. iných okolností, za akých k nemu došlo, o aký trestný čin v tomto skutku ide, a to jeho zákonným pomenovaním a uvedením príslušného ustanovenia Trestného zákona. Uznesenie neobsahuje odôvodnenie.

Historické aspekty začatia trestného stíhania na území Slovenska

Trestné konanie bolo na území Uhorska Slovenska upravené zákonným článkom č. XXXIII/1896 o trestno-žalobnom pravotnom poriadku s účinnosťou od 1. 1. 1900. Daná úprava trvala až do roku 1950, keď bola nahradená novým trestným poriadkom (zákon č. 87/1950 Zb.)² Prípravné konanie malo dve formy vyhľadávanie (stopovanie) a vyšetrovanie. Cieľom stopovania bolo zisteniu skutočností relevantných pre podanie obžaloby.

Účelom vyšetrovania uskutočňovaného vyšetrojúcim sudcom bolo zistenie skutočností odôvodňujúcich buď zastavenie trestného konania, resp. nariadenie hlavného pojednávania, ktoré už vtedy bolo považované za ťažiskovú fázu trestného konania. Súčasne existovalo aj predbežné konanie, ktoré predstavovalo prechod medzi prípravným konaním a hlavným pojednávaním a jeho obsahom bolo podanie obžaloby a predvolania na hlavné pojednávanie.

Závažnosť trestných činov deliktov rozlišovala trestné stíhanie na základe verejnej obžaloby prokurátorom a trestné stíhanie na základe súkromnej obžaloby (menej závažné trestné činy, ako ublíženie na cti, ľahké ublíženie na zdraví, poškodenie cudzieho majetku a pod.).

Cieľom stopovania bolo vypátrať a ustáliť dáta, ktoré sú potrebné, aby žalobník sa mohol vyznať v otázke podania (pozdvihnutia) alebo nepodania obžaloby. Stopovanie riadilo kráľovské zástupníctvo (VIII. hlava, § 83 zák. čl. XXXIII/1896). Cieľom vyšetrovania bolo vyriešiť otázku, či treba nariadiť hlavné pojednávanie alebo zrušiť trestnoprávne stopovanie (IX. hlava, § 102 zák. čl. XXXIII/1896).

Vyšetrovanie začínalo len na základe návrhu alebo zo zákona. Zo zákona bolo vyšetrovanie povinné, ak išlo o zločin, za ktorý bolo možné uložiť trest smrti alebo trest odňatia slobody nad 5 rokov, ak bol páchateľ prichytený na mieste činu, ak sa obvinený priznal k spáchaniu trestného činu a priznanie bolo v súlade s výsledkami stopovania, na návrh kráľovského zástupníctva a ak sa prípad začal len na podklade jednej súkromnej žaloby. Z začať vyšetrovanie bolo možné len pre skutok, uvedený v návrhu a len proti osobe, obvinenej z tohto skutku (§ 104 zák. čl. XXXIII/1896). Vyšetrovanie vykonával vyšetrojúci sudca, ktorý konal z úradnej povinnosti (ex offio). Dozor nad vyšetrovaním vykonáva obžalobná rada súdnej stolice § 109 zák. čl. XXXIII/1896). Možno tu konštatovať, že daná úprava inštitút začatia trestného stíhania, tzv. len vo veci vôbec nepoznala.

Rovnako už spomínaný trestný poriadok z roku 1950 (č. 87/1950 Zb.)³ inštitút začatia trestného stíhania nepoznal. Ak sa prokurátor dozvedel o trestnom čine, vykonával vyšetrovanie, pokiaľ vec už nebola dostatočne vysvetlená. Vyšetrojúci prokurátor bol povinný urobiť všetko, čo bolo potrebné na zabezpečenie úspešného vykonania trestného konania. Za tým účelom predovšetkým zbieral dôkazy o skutočnostiach dôležitých pre rozhodnutie súdu, či už svedči-

² Laclavíková, M., Švecová, A.: *Pramene práva na území Slovenska. II – 1790–1918*. Trnava, TYPI 2012, s. 570–579.

³ Vyhláška ministra spravodlivosti zo dňa 31. decembra 1952 o úplnom znení trestného poriadku. Podľa č. IV zákona č. 67/1952 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa trestný poriadok, vyhlasujem v prílohe úplné znenie zákona č. 87/1950 Zb., o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok), ako vyplýva z neskorších predpisov.

li v neprospech obvineného či v jeho prospech, najmä vypočúval obvineného a svedkov, staral sa o to, aby obvinený mohol byť postavený pred súd a aby nemaril trestné konanie. Prokurátor mohol z dôležitých dôvodov nariadiť osobám, ktoré pravdepodobne bolo treba vypočuť ako obvinených alebo ako svedkov, aby sa toho istého alebo aj budúceho dňa nevzdávali z miesta, ktoré určil.

Inštitút začatia trestného stíhania bol do nášho trestného poriadku zakotvený v roku 1956 (zák. č. 64/1956 Zb. účinný od 01. 07. 1961 do 31. 12. 1961) ako reakcia na vyslovene triedne motivované trestné procesy v päťdesiatych rokoch. Podľa tohto trestného poriadku vyšetrovanie sa začalo, ak sa zistili skutočnosti, ktoré nasvedčovali tomu, že bol spáchaný trestný čin. Vyšetrovanie začínal vyšetrovací orgán uznesením; ak sa nezačalo vyšetrovanie na rozkaz prokurátora, doručil sa mu odpis tohto uznesenia najneskôr do 24 hodín. Účelom inštitútu začatia trestného stíhania bolo okrem iného zabrániť začatiu trestného stíhania tam, kde na to neboli zákonné dôvody, čím sa tento inštitút stal významnou zárukou pre občanov proti bezdôvodnému stíhaniu a ujám, ktoré sa spájajú s trestným stíhaním.⁴

Nový československý trestný poriadok z roku 1961 (zák. č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnym s účinnosťou od 1. 1. 1962) v § 160 ods. 1 upravil začatie trestného stíhania takmer rovnako ako súčasne platný trestný poriadok. Trestné stíhanie začínal vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán, ak zistené skutočnosti nasvedčovali tomu, že bol spáchaný trestný čin, a ak nebol dôvod na odloženie, resp. odovzdanie veci (§ 159 ods. 2 a 3). Trestné stíhanie sa začínalo uznesením. Ak hrozilo nebezpečenstvo z omeškania, vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán začal trestné stíhanie vykonaním zabezpečovacích úkonov podľa ustanovení druhého až piateho oddielu štvrtej hlavy trestného poriadku. Po ich vykonaní vyhotovil bez meškania uznesenie.

Z uvedeného vyplýva mierne zúžená alternatíva začatia trestného stíhania vo veci len na zabezpečovacie úkony. Začatie trestného stíhania bolo nevyhnutným predpokladom vykonania zabezpečovacích úkonov a dokazovania v zmysle jednotlivých dôkazných prostriedkov.

Uvedená úprava začatia trestného stíhania prežila aj zmenu spoločenského režimu v roku 1989 a pretrvala až do roku 1994, kedy došlo k zrušeniu inštitútu začatia trestného stíhania zákonom č. 247/1994 Zb., ktorým sa menil a dopĺňal Trestný poriadok s účinnosťou od 1. 10. 1994. Podľa § 160 ods. 1 tohto novelizovaného Trestného poriadku, ak zistené skutočnosti nasvedčovali tomu, že bol spáchaný trestný čin, a ak bol dostatočne odôvodnený záver, že ho spáchala určitá osoba, vyšetrovateľ bez meškania začal trestné stíhanie, ak nebol dôvod na odovzdanie alebo odloženie veci (§ 159 ods. 2 a 3).

Trestné stíhanie sa začínalo vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, ktoré sa obvinenému oznámilo do troch dní alebo najneskôr na začiatku jeho prvého výsluchu. Uznesenie o vznesení obvinenia obsahovalo opis vyšetrovaného skutku s uvedením miesta, času, prípadne iných okolností, za ktorých k nemu došlo, aby skutok nemohol byť zamenený s iným, o aký trestný čin v tomto skutku ide, a to jeho zákonným pomenovaním a uvedením príslušného ustanovenia Trestného zákona, a dôvody, pre ktoré je obvinený stíhaný.

Podľa tejto právnej úpravy nebola možná alternácia začatia trestného stíhania, nakoľko začať trestné stíhanie bolo možné len vznesením obvinenia proti konkrétnej osobe. Ak trestné stíhanie nebolo možné začať preto, lebo osoba, ktorá by mohla byť obvinená, nebola ešte známa, vyšetrovateľ alebo policajný orgán mohol vykonávať zabezpečovacie úkony a dokazovanie (štvrtá a piata hlava TP) len ako neodkladné alebo neopakovateľné úkony. Neodkladným úkonom bol taký úkon, ktorý vzhľadom na nebezpečenstvo jeho zmarenia, zničenia alebo straty nezniesol

⁴ Růžek, A. a kol.: Československé trestné konanie. 2. vydanie. Bratislava, Obzor 1977, s. 208.

z hľadiska účelu trestného konania odklad na dobu, kým sa začne trestné stíhanie. Neopakovateľným úkonom bol taký úkon, ktorý nebolo možné vykonať pred súdom.

Ak nešlo o neodkladné alebo neopakovateľné úkony, bolo možné pred začatím trestného stíhania vyžiadať si len vysvetlenia, o ktorých sa spísal úradný záznam. Tento záznam slúžil prokurátorovi a obvinenému na zváženie návrhu, aby osoba, ktorá takéto vysvetlenie podala, bola vypočutá pred súdom ako svedok, a súčasne súdu na úvahu, či takýto dôkaz vykoná. Záznam v konaní pred súdom nebolo možné použiť ako dôkaz. Ak ten, kto podal vysvetlenie, bol neskôr vypočúvaný ako svedok alebo ako obvinený, nemohol mu byť záznam predložený.

Spôsob začínania trestného stíhania vydaním uznesenia o vznesení obvinenia konkrétnej osobe vytrval až do prijatia novely Trestného poriadku zákonom č. 272/1999 Zb. s účinnosťou od 1. 11. 1999, kedy sa slovenská právna úprava vrátila opäť k inštitútu začatia trestného stíhania vo veci, teda viac menej späť k pôvodnému Trestnému poriadku z roku 1961. Táto úprava začatia trestného stíhania vo veci bola v celom rozsahu prijatá aj v rekodifikovanom Trestnom poriadku z roku 2005. (zák. č. 301/2005 Z. z.).

Komparácia zahraničných úprav začatia trestného stíhania

Pre možné závery v danom príspevku som zvolil aj komparáciu právnej úpravy začatia trestného stíhania vo vybraných štátoch.

Veľká Británia

Treba na začiatku uviesť, že britský systém trestného práva je založený na odlišných princípoch a pravidlách. Súdne konanie (trial) začína na základe obžaloby v prípadoch obzvlášť závažných trestných činov. Je to konanie pred sudcom a porotou na Kráľovskom súde. Pre menej závažné trestné činy sú určené polícia a magistrátne sudy.

V roku 2003 bol prijatý Criminal Justice Act 2003 (CJA), ktorý upravil činnosť polície v tejto oblasti a doplnil už predtým prijatý Police and Criminal Evidence Act 1984, známy ako (PACE) a päť základných kódexov (Codes of Practice), upravujúcich postup polície napríklad pri zadržaní osoby, pri výsluchu, vyhľadávaní dôkazov a pod.

Pre začatie trestného stíhania sú množné nasledujúce spôsoby:

1. Polícia zaistí podozrivú osobu bez toho že ju obviní z trestného činu. Podozrivý je vzatý na policajnú stanicu a vypočutý k danej veci. Až po jeho vypočutí je formálne obvinený z trestného činu.
2. Prokurátor informuje magistrátneho úradu a magistrátneho úradníka, že obvinený spáchal trestný čin. Magistrátne súd vyzve osobu takto označenú, aby sa dostavila na magistrátne súd a vyjadrila k danému obvineniu. Daný postup nie je možný pri vraždách a závažnejších trestných činoch.
3. Len polícia môže začať obžalobné konanie s obvinením podozrivej osoby.
4. Iné obžalovacie agentúry a jednotlivci môžu využiť len inštitút predvolanie (výzvy na dostavenie sa) podozrivej osoby. Ak polícia začne konať na základe takéhoto predvolanie podozrivej osoby, túto najskôr vypočuje a varuje ju, že môže byť obžalovaná z trestného činu uvedeného vo výzve.

Zadržanie podozrivej osoby políciou je možné len u tých trestných činov, kde je zadržanie zo zákona umožnené. Zadržanie podozrivého možno aj súkromnou osobou bez obvinenia z trestného činu. Takto zadržaný musí byť neodkladne odovzdaný polícii s informáciou, z akého trestného činu súkromná osoba, ktorá vykonala zadržanie, obviňuje zadržanú osobu. s. 33

Novela Criminal Justice Act 2003 zaviedla povinnosť prokurátora vydať obvinenému obvinenie z trestného činu v písomnej forme spolu s písomným predvolaním pred magistrátny súd, kde sa obvinený má vyjadriť k danému obvineniu. Ďalším spôsobom riešenia je, že zadržaný podozrivý je prepustený zo zadržania políciou bez toho, že by bol obvinený z trestného činu.⁵

Poľsko

Podľa čl. 303 až 305 súčasne platného poľského Trestného poriadku (Kodeks postępowania karnego) prijatého zákonom č. 89/1997, ak je dostatočne odôvodnené podozrenie o tom, že bol spáchaný trestný čin, prokurátor vydá uznesenie o začatí trestného stíhania, v ktorom je opísaný skutok trestného činu a jeho právna kvalifikácia. Začatie trestného stíhania je podmienkou, aby polícia mohla zhromažďovať dôkazy podľa ustanovení Trestného poriadku a tieto predkladať prokurátorovi, ktorý začal trestné stíhanie.

V priebehu celého vyšetrovania alebo vyhľadávania (dochodzenia) nedochádza k obvineniu z trestného činu a procesné postavenie osoby, proti ktorej sa vedie trestné stíhanie je na úrovni podozrivého, ktorý má však rovnaké procesné práva ako obvinený. Po skončení vyšetrovania v lehote 14 dní (vo väzobných veciach v lehote 7 dní) od skončenia vyšetrovaniam vydá prokurátor uznesenie o vznesení obvinenia konkrétnej osobe (čl. 331–332 Kodeksu postępowania karnego).

Rusko

Podľa súčasne platného Trestného kódexu Ruskej Federácie (Ugolovno-processual'nyj kodeksa Rossijskoj Federacii) dôvodmi na začatie trestného stíhania sú trestné oznámenie, seba obvinenie páchatela, informácie o spáchanom trestnom čine postúpené vyšetrovateľovi (prokurátorovi) z iných zdrojov a pokyn prokurátora vyšetrovateľovi alebo vyhľadávaciemu orgánu (organu doznania) začať trestnú vec (čl. 140 Trestného kódexu Ruskej Federácie). Začatie trestnej veci (vozbuzdenije ugolovnogo dela) v prípadoch súkromných a súkromno-verejných obvinení je možné len na základe trestného oznámenia poškodeného. (čl. 147 Trestného kódexu Ruskej Federácie). Vydaním uznesenia o začatí v trestnej veci vyšetrovateľ začína prípravné vyšetrovanie, kedy môže vykonávať všetky procesné úkony prípravného vyšetrovania v plnom rozsahu, prípadne so súhlasom prokurátora. Po zistení dostatočných skutočností na odôvodnený záver, že trestný čin, vo veci ktorého bolo začaté v trestnej veci, spáchala konkrétna osoba, vyšetrovateľ vydá uznesenie o obvinení tejto osoby zo spáchania trestného činu (čl. 171 Trestného kódexu Ruskej Federácie).

Švajčiarsko

Trestné konanie s začína na základe oznámenia, vlastného pozorovania alebo predbežného šetrenia políciou, návrhom na začatie trestného konania (tzv. návrhové delikty) alebo poverením (tzv. poverovacie delikty). Forma návrhu na začatie konania vyplýva z kantonálneho trestného práva procesného (návrh môže byť písomný alebo podaný ústne do zápisnice). V prípade poverovacích deliktov polícia začne konať na základe úradného poverenia.

Ak nechce polícia čakať na podanie návrhu (pri informáciách len vzdialene indikujúcich podozrenie z trestnej činnosti, menovite v oblasti hospodárskej kriminality), začne vykonávať ako prvé štádium trestného konania tzv. neformálne resp. neoficiálne predbežné šetrenie.

⁵ Sprack, J.: A Practical Approach to Criminal Procedure. Tenth Edition. New York. Oxford University Press, Inc. 2014, s. 12–33.

Závažnejšie trestné činy spadajú do vyšetrovania a spravidla sa odovzdávajú vyšetrojúcemu sudcovi, resp. tento ich aspoň dozoruje. Novšie švajčiarske trestné poriadky detailnejšie predpisujú, v ktorých prípadoch musí polícia bezodkladne oboznámiť o začatí policajného šetrenia a v ktorých prípadoch vyšetrojúci sudca musí konanie prevziať a začať vyšetrovanie. Ak je vyšetrojúci sudca zároveň aj riadiacim vyšetrovania, hovorí sa o jednočlennom predbežnom konaní. Pri dvojčlennom predbežnom konaní podlieha polícia štátnemu zastupiteľstvu. V danom prípade vyšetrojúci sudca môže otvoriť vyšetrovanie len na základe návrhu štátneho zástupcu.

Na záver predbežného šetrenia polícia podá správu dozorujúcemu orgánu (vyšetrojúcemu sudcovi, štátnemu zástupcovi) o tom, že mu odstupuje podané trestné oznámenie a navrhuje začať trestné stíhanie.⁶

Česko

Česká právna úprava začatia trestného stíhania, vychádzajúca z pôvodného československého Trestného poriadku z roku 1961 (zák. č. 141/1961 Zb. Trestní řád v znení noviel), ktorý však bol v danej oblasti významne pozmenený. Podobne ako v slovenskom zák. č. 247/1994 Zb. trestné stíhanie sa začína vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania konkrétnej osoby ako obvineného (§ 160 ods. 1. zák. č. 141/1961 Zb.). Začatie trestného stíhania je podmienkou na vykonávanie úkonov podľa štvrtej hlavy tohto zákona.

Úkony, ktoré boli vykonané pred začatím trestného stíhania, netreba opakovať, ak boli vykonané v zmysle zákona (§ 164 ods. 2 zák. č. 141/1961 Zb.) V zmysle zákona policajný orgán obstaráva potrebné podklady a nevyhnutné vysvetlenia a zaisťuje stopy trestného činu. O vysvetleniach, ktoré nemajú povahu neodkladného alebo neopakovateľného úkonu sa spíše úradný záznam. Šetrenie policajta musí smerovať k odhaleniu skutočností, ktoré nasvedčujú tomu, že bol spáchaný trestný čin a umožnia určiť osobu jeho páchatela (§ 158, ods. 1 zák. č. 141/1961 Zb.).

Osobitne je upravený postup policajného orgánu a prokurátora pri vykonaní výsluchu svedka a rekognícii v prípade neodkladného a neopakovateľného úkonu. V danom prípade sa úkon vykoná na návrh štátneho zástupcu za účasti sudcu. Sudca zodpovedá za zákonnosť vykonania tohto úkonu a do priebehu úkonu môže zasahovať len s cieľom garancie jeho zákonnosti. Sudca nie je však oprávnený preskúmať záver štátneho zástupcu, že navrhnutý úkon je úkonom neodkladným alebo neopakovateľným (§ 158a zák. č. 141/1961 Zb.).

Odlíšnym spôsobom je upravený spôsob začatia trestného stíhania v prípadoch skráteného prípravného konania (§ 179a a nasl. zák. č. 141/1961 Zb.), ktoré sa vykonáva o trestných činoch, kde je príslušný v prvom stupni konať okresný súd a pri ktorých horná hranica trestu odňatia slobody neprekračuje päť rokov, ak podozrivý bol pristihnutý pri čine alebo bezprostredne po ňom, v priebehu preverovania trestného oznámenia alebo iného podnetu na trestné stíhanie boli zistené skutočnosti, odôvodňujúce začatie trestného stíhania a možno očakávať, že podozrivého bude možné v dvojtyždenej lehote (§ 179b ods. 4) postaviť pred súd (§ 179a ods. 1).

Skrátené prípravné konanie začína spísaním záznamu o začatí úkonov trestného konania. Orgán vykonávajúci skrátené prípravné konanie vykoná úkony podľa štvrtej hlavy len ak ide o neodkladné a neopakovateľné úkony. Osoba, proti ktorej sa vedie trestné konanie má v tomto konaní postavenie podozrivého s rovnakým rozsahom práv ako obvinený. Osobe podozrivej zo spáchania trestného činu sa oznámi podozrenie z trestného činu, čo má za následok začatie plynutia dvojtyždenej lehoty na skončenie skráteného prípravného konania (§ 179b ods. 4). Trest-

⁶ Riklin, F.: Strafprozessrecht. 2004/2005, s. 157–160 In: www.unifr.ch/strr (stiahnuté dňa 15. 3. 2016).

né stíhanie v skrátenom prípravnom konaní začína až doručením návrhu na potrestanie súdu, v skutočnosti jeho doručením obvinenému.⁷

Alternatívne spôsoby začatia trestného stíhania (návrhy *de lege ferenda*)

Prvou otázkou je postavenie podozrivého a obvineného v trestnom koní z hľadiska rozsahu ich procesných práv a povinností. Pri porovnaní európskych štandardov⁸ procesných práv týchto subjektov možno dospieť k názoru, že úroveň procesných práv obidvoch subjektov by mala byť rovnaká. Aj na Slovensku boli už vypracované návrhy v tomto zmysle, že podozrivým je osoba, u ktorej vzhľadom na čas, miesto, spôsob a okolnosti vykonania činu alebo na zanechané stopy alebo iné okolnosti sa možno domnievať, že je páchatelom, spolupáchatelom alebo účastníkom trestného činu. Orgán činný v trestnom konaní tejto osobe oznámi, že je podozrivá, najneskôr pred jej prvým podaním vysvetlenia k danému podozreniu.

Rozsah práv podozrivého by zodpovedal rozsahu práv obvineného podľa súčasne právnej úpravy (§ 33 a nasl. TP). Podozrivý by musí byť pred podaním vysvetlenia poučený o svojich právach a následkoch krivého obvinenia. K jeho procesným právam možno zaradiť najmä právo

- vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, z ktorých je podozrievavý a k dôkazom o nich, uvádzať okolnosti, navrhovať, predkladať a obstarávať dôkazy podporujúce jeho obhajobu, právo odoprieť vysvetlenie, ak by týmto spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo svojmu príbuznému v priamom rade, svojmu súrodencovi, osvojiteľovi, osvojencovi, manželovi alebo iným osobám v rodinnom alebo inom pomere, ktorých ujmu by právom pociťoval ako vlastnú ujmu, právo na právnu pomoc zvoleného obhajcu, s ktorým sa môže radiť aj počas úkonov vykonávaných orgánom činným v trestnom konaní; s obhajcom sa však v priebehu svojho vysvetlenia nemôže radiť o tom, ako odpovedať na položenú otázku, právo
- nazretia do svojich poznámok skôr, než odpovie, právo na vyhotovenie rovnopisu zápisnice o úkone na vlastné náklady, právo na pribratie tlmočníka, ak neovláda jazyk, v ktorom sa vedie konanie apod.⁹

Druhou otázkou je, či vôbec potrebujeme inštitút obvineného z trestného činu, Odpoveď na danú otázku nie je jednoznačná a treba ju hľadať vo viacerých rovinách.

Najskôr je tu hľadisko členenia trestných činov. Vychádzajúc zo zahraničných právnych úprav trestného konania (Švajčiarsko, Rusko) by sme mohli kategorizovať trestné činy na súkromné (na otvorenie trestnej veci by sa vyžadovalo trestné oznámenie osoby) a verejné, kde by prokurátor konal na základe poverenia (tzv. poverovacie trestné činy). Poverovacími trestnými činmi by boli zo zákona niektoré úmyselne spáchané prečiny a všetky zločiny a obzvlášť závažné zločiny. Rovnako všetky väzobné veci by sa považovali za poverovacie trestné činy.

Oprávneným na vydanie poverenia by bol vyšetrojúci sudca, ktorý by bol na čele vyšetrovacieho tímu. Vyšetrojúcemu sudcovi, rozsah jeho práv a povinností by zodpovedal súčasnému postaveniu suchu pre prípravné konanie, okrem postavenia samosudcu v prípade postupu podľa § 204 ods. 1 T, by sa zodpovedal prokurátor, ktorý by ďalej vykonával dozor nad policajným šetrením veci.

⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 3. vydání. Praha, Leges 2012, s. 811.

⁸ Európsky dohovor o ľudských právach. In: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLK.pdf, (stiahnuté dňa 29. 3. 2016).

⁹ Návrh novely TP z júna 2013.

Začatie policajného šetrenia by mohlo mať dve alternatívy. V prípade súkromných trestných policajt vyhotoví záznam o začatí úkonov trestného konania na objasnenie a preverenie skutočností dôvodne nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, v ktorom uvedie skutkové okolnosti, pre ktoré konanie začína, a spôsob, akým sa o nich dozvedel. Odpis záznamu pošle do 48 hodín od začatia policajného šetrenia prokurátorovi.¹⁰

V prípade tzv. poverovacích trestných činov by policajné šetrenie začalo na základe rozhodnutia vyšetrojúceho sudcu, vydaného na základe návrhu prokurátora.

V rámci policajného šetrenia by policajt (prokurátor) bol oprávnený zaobstarávať podklady a vyžadovať nevyhnutné vysvetlenia od fyzických a právnických osôb a štátnych orgánov a zaisťovať stopy trestného činu. K ďalším úkonom policajného šetrenia možno zaradiť vyžadovanie odborných vyjadrení a znalecké posudky, obstarávať písomné materiály, vykonávať obhliadku miesta činu, v prípade splnenia zákonných podmienok zadržať podozrivého a vykonávať neodkladné a neopakovateľné úkony.

Vychádzajúc z českej právnej úpravy,¹¹ ak by bolo potrebné v rámci policajného šetrenia vykonať neodkladný alebo neopakovateľný úkon spočívajúci vo výsluchu svedka alebo v rekognícii, na návrh prokurátora sa takýto úkon vykoná za účasti vyšetrojúceho sudcu, ktorý bz zodpovedal za zákonnosť vykonania takéhoto úkonu.

Na záver by som chcel zodpovedať otázku potreby inštitútu začatia trestného stíhania (§ 199 ods. 1 TP). Nazdávam sa, že trestné konanie, vyžadujúce rešpektovanie všetkých atribútov jeho spravodlivosti, vyjadrené v základných zásadách trestného konania, nepotrebuje inštitút začatia trestného stíhania. Naopak jeho využívanie umožňuje nerešpektovať všetky procesného práva obvineného v úseku od začatia trestného stíhania do vznesenia obvinenia konkrétnej osobe.

Rovnako sa treba zamyslieť, či je potrebný inštitút aj začatia trestného stíhania vznesením obvinenia (§ 206 a nasl. TP). Rovnako ako v predchádzajúcom prípade, nazdávam sa, že inštitút vznesenia obvinenia nie je potrebný, nakoľko rovnaké práva by mal už od oznámenia podozrenia zo spáchania trestného činu podozrivý, z ktorého by sa rovno stal obžalovaný doručením obžaloby, resp. návrhu na schválenie dohody o vine súdu a osobe podozrivej.

Návrhy de lege ferenda uvedené v tomto príspevku nie sú detailne prepracované, ide skôr o základnú filozofiu začínania trestného stíhania. Jej prijatie by si samozrejme vyžiadalo kompletné prepracovanie súčasne platnej právnej úpravy predsúdneho konania.

Literatúra

Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 3. vydání. Praha, Leges 2012.

Laclavíková, M., Švecová, A.: Pramene práva na území Slovenska. II – 1790–1918. Trnava, TYPI 2012.

Růžek, A. a kol.: Československé trestné konanie. 2. vydanie. Bratislava, Obzor 1977.

Riklin, F.: Strafprozessrecht. 2004/2005, s. 157–160 In: www.unifr.ch/strr (stiahnuté dňa 15. 3. 2016).

Sprack, J.: A Practical Approach to Criminal Procedure. Tenth Edition. New York. Oxford University Press, Inc. 2014.

¹⁰ § 158 ods. 3 Trestního řádu České republiky (Zák. č. 141/1961 Sb.).

¹¹ § 158a Trestního řádu (Zák. č. 141/1961 Sb.).

Postup a obsah jednotlivých foriem prípravného konania¹

The Procedure and the Content of the Particular Forms of Preliminary Proceedings

Peter Polák²

Abstrakt: Prípravné konanie sa vždy vykonávalo vo viacerých formách, pričom historicky je odôvodnená existencia minimálne dvoch foriem prípravného konania. Zásadný rozdiel medzi formami prípravného konania vždy bol a aj je v ich obsahu a v organizačnom zabezpečení ich vykonávania. Taktiež všeobecne platí, že jedna forma prípravného konania sa používala pre konanie o menej závažných trestných činoch a jedna pre konanie o závažnejších trestných činoch. Na skúsenostiach vyplývajúcich z vývoja a zo súčasných foriem prípravného konania možno formulovať aj perspektívy efektívnej úpravy postupu a obsahu foriem prípravného konania. V tomto spočíva aj zameranie a cieľ príspevku.

Abstract: Preliminary proceedings have always been executed in several forms. Historically, existence of at least two of those forms is justified. The fundamental difference between the forms of preliminary proceedings is and has always been in their contents and organization of their execution. It is also generally accepted that one form of preliminary proceedings has been used for proceedings about less serious crimes and another one for proceedings about more serious ones. Based on the experience stemming from development and from current forms of preliminary proceedings it is also possible to formulate perspectives of effective regulation on procedure and contents of the forms of preliminary proceedings. And this is the main focus and objective of this contribution.

Kľúčové slová: prípravné konanie, formy prípravného konania, obsah foriem prípravného konania, priebeh foriem prípravného konania.

Key words: preliminary proceedings, forms of preliminary proceedings, contents of forms of preliminary proceedings, course of forms of preliminary proceedings.

Úvod

V poradí druhým štádiom trestného konania, a zároveň aj obligatórny štádium predsúdneho konania, je **prípravné konanie**. Prípravné konanie Trestný poriadok (zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, ďalej len „Trestný poriadok“ alebo „TP“) v § 10 ods. 15 definuje ako „úsek trestného konania od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznání viny a prijatí trestu (ďalej len „dohoda o vine a treste“) alebo do právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej“ (týmito rozhodnutiami sú postúpenie veci podľa § 214, zastavenie trestného stíhania podľa § 215 TP, podmienkové zastavenie trestného stíhania podľa § 216 TP, podmienkové zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného podľa § 218 TP, schválenie zmiernosti a zastavenie trestného stíhania podľa § 220 TP a prerušenie trestného stíhania podľa § 228 TP).

V priebehu prípravného konania majú byť orgánmi činnými v trestnom konaní čo najrýchlejšie v potrebnom rozsahu objasnené všetky skutočnosti dôležité pre posúdenie prípadu

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0356-12/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0356-12.

² Doc. JUDr. Peter Polák, PhD., vedúci Ústavu verejného práva Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy, Bratislava, e-mail: peter.polak@paneurouni.com.

vrátane osoby páchatela a následkov činu (porovnaj § 201 ods. 2 TP). Vychádzajúc z legálnej definície prípravného konania, ako aj z ustanovenia § 201 ods. 2 Trestného poriadku, jeho základnou úlohou je zabezpečiť podklady pre rozhodnutie, či má byť podaná obžaloba alebo návrh na schválenie dohody o vine a treste a vecou sa má zaoberať súd, alebo zabezpečiť podklady pre iné rozhodnutia vo veci samej tak, teda či sa má od ďalšieho trestného stíhania dočasne alebo natrvalo upustiť. Kordík na margo účelu a významu prípravného konania uviedol, že „**prípravné konanie, z pohľadu štádií trestného konania, má v širšom slova zmysle ako celok čo najdôkladnejšie zabezpečiť podklady pre rozhodnutie vo veci, v užšom význame je účelom prípravného konania zabezpečiť podklady pre hlavné pojednávanie, ergo dokazovanie v prípravnom konaní má vo vzťahu k dokazovaniu na hlavnom pojednávaní pomocnú úlohu.**“³

Prípravné konanie je teda dôležitým štádiom trestného konania. Jeho riadne vykonanie je často rozhodujúce pre výsledok celého procesu. Začína sa vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania alebo vykonaním zaisťovacieho úkonu, neodkladného alebo neopakovateľného úkonu, napríklad obhliadky miesta činu (§ 199 ods. 1 TP) a končí sa niektorým z už spomínaných spôsobov ukončenia prípravného konania. Prípravné konanie o trestných činoch sa vykonáva vo forme **vyšetrovania** alebo **skrátenejšieho vyšetrovania** (§ 200 až 210 TP). Ak sú splnené podmienky, tak prichádza do úvahy osobitný postup v rámci skrátenejšieho vyšetrovania podľa § 204 Trestného poriadku, pre pomenovanie ktorého procesualisti používajú viaceré pojmy, napríklad „**zrýchlené skrátenejšie vyšetrovanie**“,⁴ „**osobitne skrátenejšie vyšetrovanie**“,⁵ „**postup v skrátenejšom vyšetrovaní pri zadržení podozrivého**“ alebo „**super skrátenejšie vyšetrovanie**“.⁶ Z týchto pojmov sa vzhľadom na charakter postupu podľa tohto ustanovenia javí ako najvýstižnejší pojem „**osobitne skrátenejšie vyšetrovanie**“. Prichádza však do úvahy aj jednoduchší pojem, napríklad „**zrýchlené vyšetrovanie**“.

Väčšina procesualistov sa prikláňa k názoru, že formami prípravného konania sú len vyšetrovanie (§ 200 TP) a skrátenejšie vyšetrovanie (§ 202 TP). „Zrýchlené vyšetrovanie“ alebo tiež „osobitne skrátenejšie vyšetrovanie“, teda postup podľa § 204 Trestného poriadku, je len osobitným procesným postupom v rámci skrátenejšieho vyšetrovania, s ktorým má viacero zhodných znakov, napríklad aj pre tento postup platia odchýlky od vyšetrovania, uvedené v ustanovení § 203 ods. 1 Trestného poriadku. Tento názor má oporu aj v úprave a systematike Trestného poriadku, ktorý druhý diel druhej hlavy druhej časti (§§ 200 až 210) nazýva „Vyšetrovanie a skrátenejšie vyšetrovanie“. Opodstatnenie tohto názoru vyplýva aj zo skutočnosti, že podstatnými rozdielmi oproti postupu v štandardnom skrátenejšom vyšetrovaní zostali v postupe podľa § 204 Trestného poriadku len možnosť aplikácie tohto postupu na prípady osôb, ktoré boli zadržané ako podozrivé pri páchaní prečinu alebo bezprostredne po ňom, a zároveň povinnosť prokurátora podať obžalobu súdu do 48 hodín od zadržania osoby, ak osobu neprepustil na slobodu. V ostatnom je postup policajta a prokurátora identický so štandardným skrátenejším vyšetrovaním. Napriek tomu odlišnosti postupu podľa § 204 Trestného poriadku evokujú, že ide fakticky o ďalšiu formu prípravného konania, ktorá však nie je formálne legislatívne definovaná.

V súvislosti s formami prípravného konania treba tiež jednoznačne potvrdiť, že vyšetrovanie a skrátenejšie vyšetrovanie sú formami, alebo inak povedané spôsobmi, či postupmi, ako sa

³ KORDÍK, M.: Trestné stíhanie vo veci vo vzťahu k obvinenému a poškodenému v trestnom konaní – súčasný stav a pripravovaná novela, In: Predsúdne konanie. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 25. septembra 2008. Bratislava: Akadémia PZ, s. 80.

⁴ Porovnaj IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 568.

⁵ Porovnaj IVOR, J., ZÁHORA, J.: Repetitórium trestného práva. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 184.

⁶ Porovnaj BARTOŠOVÁ, L.: Ustanovenie § 204 Trestného poriadku a jeho uplatňovanie v praxi. In: Policajná teória a prax, roč. 15, č. 1/2007, s. 46.

prípravné konanie (najmä dokazovanie v prípravnom konaní), vykonáva a preto by sa nemali považovať za časové úseky (fázy) prípravného konania. Vyšetrovanie, ako formu prípravného konania možno hodnotiť ako štandardný procesný postup, najmä z pohľadu postupu pri dokazovaní a skrátené vyšetrovanie, prípadne postup podľa § 204 Trestného poriadku, ako neštandardný procesný postup. Neštandardnosť alebo odlišnosť pritom spočíva predovšetkým v zjednodušenom procesnom postupe, najmä pokiaľ ide o postup pri dokazovaní, ako aj o kratšie predpokladané, respektíve striktne vyjadrené, lehoty trvania postupu.

1. Vývojové tendencie úpravy foriem prípravného konania

Ak sa použije na hodnotenie foriem prípravného konania, ako jednej z častí modelu trestného konania uskutočňovaného v našich teritoriálnych podmienkach, historická metóda, potom možno urobiť jednoznačný záver, že zákonodarca sa už v minulosti snažil o legislatívne vymedzenie viacerých, poväčšine dvoch, foriem prípravného konania. Jednotiacim prvkom rôznych legislatívnych úprav bola spravidla snaha o úpravu jednej štandardnej formy a jednej neštandardnej formy. Neštandardnosť, alebo dá sa povedať aj osobitosť, sa spravidla prejavovala v zjednodušení procesného postupu v porovnaní so štandardným postupom, ale aj v organizačnom zabezpečení jeho priebehu. Nasvedčuje tomu aj prehľad vývoja úpravy foriem prípravného konania v územných podmienkach Slovenskej republiky.

Prvými modernými procesnými predpismi, uplatňovanými v súvisiacich a súčasných teritoriálnych podmienkach Slovenskej republiky, boli trestno-procesné kódexy bývalej rakúsko-uhorskej monarchie. Po vzniku Československej republiky v roku 1918 sa stali až do roku 1950 súčasťou právneho poriadku tohto nástupníckeho štátu, a to tak, že na území dnešnej Českej republiky bol uplatňovaný rakúsky, takzvaný Glasserov Trestný poriadok – zákon č. 119/1873 ríšskeho zákonníka, a na území dnešnej Slovenskej republiky bol uplatňovaný uhorský Trestný poriadok – zákonný článok XXXIII z roku 1896.

Rakúsky Trestný poriadok upravoval dve formy prípravného konania, a to „prípravné vyhľadávanie“ a „prípravné vyšetrovanie“. Pri menej závažných trestných činoch sa pred podaním obžaloby konalo len menej formálne a neprocesné „prípravné vyhľadávanie“, ktoré pod dozorom štátneho zástupcu vykonávali spravidla bezpečnostné zbory – polícia a četníctvo. Úkony v rámci „prípravného vyhľadávania“ mohli vykonávať aj vyšetrojúci sudcovia alebo štátni zástupcovia. Na základe výsledkov prípravného vyhľadávania potom štátny zástupca mohol podať obžalobu alebo trestnú vec inak vybaviť, napríklad ukončením trestného konania.⁷ Naproti tomu „prípravné vyšetrovanie“, ktorému spravidla predchádzalo „prípravné vyhľadávanie“, bolo obligatórnou formou predsúdneho konania, ak mala byť podaná obžaloba pre zločin, o ktorom bol oprávnený rozhodovať porotný súd, alebo v prípade trestného konania proti neprítomnému. Prípravné vyšetrovanie vykonával spravidla vyšetrojúci sudca a to procesným spôsobom. Pri ostatných trestných činoch záviselo od úvahy štátneho zástupcu (prokurátora), či navrhol pred podaním obžaloby túto formu predsúdneho konania.⁸ Vzhľadom na uvedené skutočnosti možno o „prípravnom vyhľadávaní“ a „prípravnom vyšetrovaní“ hovoriť nie len ako o formách prípravného konania, ale aj ako o štádiách prípravného konania. Je to v prípade, ak prípravné ko-

⁷ Porovnaj znenia ustanovení § 84 až 90 rakúskeho Trestného poriadku – In: Československý trestní řád a vedlejší předpisy trestního řízení soudního platné v zemích České a Moravsko-slezské. Praha: nakladatelství V. Linhart, 1948.

⁸ Porovnaj § 91 až 101 rakúskeho Trestného poriadku – In: Československý trestní řád a vedlejší předpisy trestního řízení soudního platné v zemích České a Moravsko-slezské. Praha: nakladatelství V. Linhart, 1948.

nanie pozostávalo z obidvoch foriem prípravného konania, teda ak sa konalo najprv „prípravné vyhľadávanie“ a následne „prípravné vyšetrovanie“.

Podobnú, ale predsa do určitej miery odlišnú úpravu obsahoval uhorský Trestný poriadok. Úprava poznala takzvaný „prípravný úsek“ trestného konania, ktorý tvorili „stopovanie“ (používal sa aj pojem „vyhľadávanie“) a „vyšetrovanie“. „Stopovanie“ sa na rozdiel od „vyšetrovania“ nepovažovalo za súdne štádium trestného konania. „Stopovanie“ malo podľa § 83 uhorského Trestného poriadku za úlohu vypátrať a zistiť skutočnosti postačujúce k tomu, aby na obvineného mohol podať štátny zástupca obžalobu. „Stopovanie“, respektíve jeho jednotlivé úkony na základe podaného oznámenia o trestnom čine pod dohľadom štátneho zástupcu, a to na základe jeho pokynu či žiadosti, vykonávali bezpečnostné úrady a orgány (napr. polícia, žandárstvo, ale aj starostovia obcí), okresné sudy a taktiež aj vyšetrojúci sudcovia krajského súdu. Polícia a žandárstvo v rámci „stopovania“ vykonávali neprocesné výsluchy podozrivých či obvinených osôb, svedkov, poškodených a znalcov (takzvané neprísazné výsluchy). Na vykonanie obhliadky miesta, domovej prehliadky, osobnej prehliadky a odňatia veci potrebovali podľa § 96 až 98 uhorského Trestného poriadku predchádzajúce súdne nariadenie týchto úkonov, ktoré na žiadosť bezpečnostných orgánov vydávali okresné sudy alebo vyšetrojúci sudcovia krajských súdov. Procesné (takzvané prisazné) výsluchy svedkov a znalcov, zabavovanie poštových zásielok a donucovanie k vydaniu dôkazných predmetov mohli v rámci „stopovania“ vykonávať len okresné sudy alebo vyšetrojúci sudcovia krajských súdov. Taktiež „stopovanie“ o trestných činoch spáchaných mladistvými osobami mohli vykonávať len okresné sudy alebo vyšetrojúci sudcovia. Ak na základe výsledkov „stopovania“ štátny zástupca nadobudol presvedčenie, že môže podať proti obvinenej osobe obžalobu pre stíhaný trestný čin, tak „stopovanie“ ukončil a vypracoval obžalobný spis, ktorý zaslal na vecne a miestne príslušný prvostupňový súd alebo v zákonom stanovených prípadoch navrhol vyšetrojúcemu sudcovi vykonať druhé štádium prípravného úseku, teda „vyšetrovanie“. Ak výsledky „stopovania“ nasvedčovali tomu, že „stopovanie“ treba podľa § 101 uhorského Trestného poriadku zastaviť (ak nešlo o trestný čin, ak bolo treba na podanie obžaloby súhlas alebo návrh a tento nebol oprávnenou osobou daný, alebo ak nebolo možné v trestnom konaní pokračovať pre nedostatok dôkazov), tak štátny zástupca vydal rozhodnutie o zastavení „stopovania“, čím sa ukončilo celé trestné konanie.⁹

„Vyšetrovanie“ bolo druhým štádiom „prípravného úseku“ trestného konania, pričom bolo považované za súdne štádium trestného konania. Jeho úlohou bolo procesným spôsobom zistiť také poznatky o trestnom čine a jeho páchatelovi, na základe ktorých bolo možné rozhodnúť, či je prípustné hlavné pojednávanie alebo či sa má trestné konanie zastaviť. Bežne teda nasledovalo „vyšetrovanie“ po „stopovaní“, ale v praxi sa často stávalo, že „vyšetrovanie“ sa nekonalo a trestnú vec štátny zástupca žaloval na súde. V praxi bol bežný aj opačný postup, že sa nekonalo „stopovanie“ ale priamo sa po podaní podnetu, že bol spáchaný trestný čin, začalo „vyšetrovanie“. V tomto smere bolo dôležité ustanovenie § 103 uhorského Trestného poriadku, ktoré upravovalo dôvody kedy sa vždy muselo konať „vyšetrovanie“ bez ohľadu na to, či sa predtým konalo v tej istej trestnej veci aj „stopovanie“.

Vyšetrovanie sa vždy konalo o zločinoch, za ktoré bolo možné uložiť trest smrti alebo trest odňatia slobody na doživotie, o trestných činoch, za ktoré bolo možné uložiť trest odňatia slobody s dolnou hranicou najmenej päť rokov, okrem tých, pri ktorých bol páchatel pristihnutý pri čine alebo ku spáchaniu ktorých sa priznal, ďalej o tých trestných činoch u ktorých „vyšetrovanie“ navrhol štátny zástupca alebo ak to považoval za potrebné žalobný senát krajského

⁹ Porovnaj RÁLIŠ, A.: Trestné právo procesné. Bratislava: Nakladateľstvo Justitia Bratislava, 1942, s. 121 až 126.

súdu.¹⁰ „Vyšetrovanie“ mohlo byť vedené len proti určitému trestnému činu a proti konkrétnej osobe, ktorá bola z tohto trestného činu obvinená. „Vyšetrovanie“ a úkony s ním spojené vykonával spravidla sám vyšetrojúci sudca krajského súdu. Vyšetrojúci sudca mohol požiadať o vykonanie niektorého procesného úkonu iného vyšetrojúceho sudcu, alebo príslušný okresný súd. Vyšetrojúci sudca mohol požiadať alebo poveriť vykonaním niektorých úkonov aj bezpečnostné orgány (kriminálnu políciu alebo takzvanú pátraciu službu žandárstva). Výnimočne mohol byť vykonaním celého „vyšetrovania“ poverený príslušný okresný súd a to na základe rozhodnutia žalobného senátu krajského súdu. Podstata „vyšetrovania“ spočívala v zisťovaní a vykonávaní dôkazov za účelom rýchleho zistenia pravého stavu veci a skutočného páchatela, prípadne účastníkov, **a to v rozsahu vlastného účelu vyšetrovania, teda či sa má nariadiť hlavné pojednávanie.** Preto sa vedľajšie okolnosti a podrobnosti nemali zisťovať. Jednotlivé úkony „vyšetrovania“ spočívali predovšetkým v zisťovaní a zaistovaní stôp trestného činu, v zaistení obvineného, ktorý sa pokúšal ujsť, v zabavení dôkazných predmetov, v súdnej obhliadke, v domovej alebo osobnej prehliadke, vo výsluchu obvineného, svedkov, znalcov, a to podľa konkrétnych okolností prípadu. Úkony vykonané v rámci „stopovania“ sa mali opakovať len vtedy, ak boli neúplné, prípadne ak bolo treba odstrániť pochybnosti respektíve nejasnosti, alebo ak išlo o taký dôkaz, pri ktorom bol predpoklad, že sa nemohol vykonať na hlavnom pojednávaní. Úkony sa vykonávali bez účasti strán trestného konania, teda bez účasti štátneho zástupcu a obvineného. Výnimky sa týkali len takých výsluchov svedkov alebo znalcov, pri ktorých sa dalo dôvodne predpokladať, že sa nemôžu zúčastniť hlavného pojednávania. V týchto prípadoch mali strany právo sa výsluchov zúčastniť a klást vypočúvaným osobám aj otázky. Okrem toho strany boli prizývané na vykonanie súdnych obhliadok, domových prehliadok alebo zabavenia dôkazných predmetov. Strany mali taktiež právo na nazeranie do spisov, a to štátny zástupca kedykoľvek. Obvinený mohol nazeráť do spisov len ak to nebolo v rozpore s účelom „vyšetrovania“. Ak po vykonaní „vyšetrovania“ dospel vyšetrojúci sudca k názoru, že vyšetrovanie možno ukončiť, vyzval strany aby sa k veci vyjadrili. Vyjadrenie mohlo spočívať v tom, že obvinený alebo štátny zástupca navrhli doplniť „vyšetrovanie“ o vykonanie ďalších dôkazov. Ak sa štátny zástupca vyjadril, že vypracuje žalobný spis a podá obžalobu, „vyšetrovanie“ sa ukončilo a trestná vec sa postúpila do konania na súde. „Vyšetrovanie“ sa mohlo podľa § 128 uhorského Trestného poriadku skončiť zastavením vyšetrovania a to najmä vtedy, ak bolo zistené, že nejde o trestný čin, že trestný čin nespáchal obvinený, alebo že boli zistené prekážky trestnosti. „Vyšetrovanie“ bolo možné aj prerušiť alebo postúpiť. O zastavení „vyšetrovania“ alebo o jeho prerušení alebo postúpení mohol rozhodnúť len žalobný senát krajského súdu.¹¹

Prvým procesným kódexom, ktorý bol prijatý po takzvanej právnickej dvojročnici v rokoch 1948 až 1950, majúcej za cieľ rekodifikáciu všetkých vtedajších právnych odvetví, bol zákon č. 87/1950 Zb. O trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok), s pôsobnosťou pre celé územie Československa, ktorý nahradil predchádzajúce Trestné poriadky z čias Rakúsko-Uhorska. Tento trestno-procesný predpis bol samozrejme poplatný dobe, v ktorej bol prijatý a uplatňovaný. Trestný poriadok z roku 1950 posilnil inkvizičné prvky prípravného konania a ponechal široký priestor pre účelové zneužitie trestného práva ako nástroja politického boja.¹² Trestný poriadok z roku 1950 konštituoval silné prípravné konanie, ktorého výsledky mohli byť takmer bez obmedzenia uplatnené na hlavnom pojednávaní. Úloha hlavného pojednávania bola de facto degradovaná na mechanické opakovanie výsledkov prípravného konania, ktoré prejudikovalo súdne

¹⁰ Žalobný senát bol senát krajského súdu, ktorý sa skladal z troch sudcov z povolania, pričom jeho úloha spočívala v kontrole činnosti vyšetrojúceho sudcu – poznámka autora.

¹¹ Porovnaj RÁLIŠ, A.: Trestné právo procesné. Bratislava: Nakladateľstvo Justitia Bratislava, 1942, s. 126 až 131.

¹² MUSIL, J.: Koncepcie prípravného řízení trestního (úvahy de lege ferenda), s. 731.

rozhodnutie.¹³ Zrušil sa inštitút vyšetrojúceho sudcu a celé prípravné konanie bolo podľa § 84 ods. 2 Trestného poriadku z roku 1950 zverené do rúk prokurátora, ktorý mal spravidla sám osobne vykonávať všetky vyšetrovacie úkony. Ostatným bezpečnostným orgánom mohol zveriť ich vykonávanie len výnimočne. Išlo teda o prokurátorský, respektíve policajný typ prípravného konania. Samotné prípravné konanie bolo upravené v ustanoveniach §§ 76–136 Trestného poriadku z roku 1950 a vykonávalo sa vo forme vyhľadávania alebo vyšetrovania.¹⁴ Vyhľadávanie o trestných činoch vykonávali orgány Zboru národnej bezpečnosti, respektíve nadriadení príslušníkov ozbrojených zborov alebo nimi poverený orgán. Tieto subjekty sa označovali ako orgány povolané na vyhľadávanie. O výsledku vyhľadávania orgány povolané na vyhľadávanie podávali správu vždy prokurátorovi, ktorý bol oprávnený na vykonávanie ďalších opatrení, napríklad na vyšetrovanie, prípadne rozhodnutie o veci.

Vyšetrovanie vykonával prokurátor osobne, aj keď podľa Trestného poriadku z roku 1950 mohol vyšetrovaním poveriť orgány Zboru národnej bezpečnosti, čo v praxi aj využíval. Ak bola vec dostatočne objasnená v rámci vyhľadávania, tak prokurátor podal obžalobu. V prípade ak tomu tak nebolo, vykonal vyšetrovanie. Ak sa prokurátor o trestnom čine dozvedel iným spôsobom než tak, že mu vec bola odovzdaná orgánom Zboru národnej bezpečnosti, tak sa vyhľadávanie vôbec nekonalo. To, že sa prokurátor otrestnom čine dozvedel a zakročil, bolo rozhodujúcim momentom pre určenie, či bola vec v štádiu vyhľadávania alebo vyšetrovania. Prokurátor bol taktiež oprávnený od každého úradu a verejného orgánu žiadať vysvetlenia a správy a orgánom povolaným na vyhľadávanie nariadiť, aby vykonal jednotlivé vyšetrovacie úkony.¹⁵ Prípravné konanie sa nemohlo konať verejne a bolo tajné z dôvodu, že v prípravnom konaní bolo potrebné zobrať a zaistiť také dôkazy, ktoré svedčili o vine obvineného, ale aj tie, ktoré svedčili v jeho prospech.¹⁶

Prípravné konanie skončilo podaním obžaloby prokurátorom, a to vtedy, ak bolo podozrenie voči obvinenému dostatočne odôvodnené. V niektorých prípadoch obžaloba nebola podaná, aj keď podozrenie zo spáchania trestného činu bolo dostatočne odôvodnené. V prípade ak sa vo veci viedlo vyšetrovanie, tak sa mohlo prípravné konanie podľa Trestného poriadku z roku 1950 skončiť zastavením trestného stíhania podľa § 89, prerušením trestného stíhania podľa § 88 alebo taktiež postúpením veci podľa § 90.

V roku 1956 bol prijatý zákon č. 64/1956 Zb. O trestnom konaní súdnom, nový Trestný poriadok. Trestný poriadok z roku 1956 poznal už len jednu formu prípravného konania a to vyšetrovanie, ktoré bolo zverené vyšetrovateľom prokuratúry¹⁷ a vyšetrovateľom ministerstva vnútra.¹⁸ V zákone teda už nebolo upravené vyhľadávanie a jeho úprava nevychádzala z fikcie, že vyšetrovanie osobne vykonáva prokurátor. Vyšetrovanie bolo jedinou formou prípravného konania, pričom konanie vykonávané pred začatím vyšetrovania nebolo, rovnako ako v predchádzajúcej úprave, nijakým spôsobom upravené. Trestný poriadok z roku 1956 v podstate položil základy dnešnej organizačnej koncepcii prípravného konania, podstatu ktorej tvorí konanie vykonávané vyšetrovateľmi z rezortu ministerstva vnútra pod dozorom prokurátora. Keďže bol na rozdiel

¹³ MUSIL, J.: Funkce přípravného řízení, profesní profil a kvalifikační příprava policejního vyšetrovatele, s. 64.

¹⁴ VOJÁČEK, L. a kol.: Československé právní dějiny (1918–1992), s. 190.

¹⁵ RŮŽIČKA, M.: Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. 2005, s. 35–36.

¹⁶ RŮŽIČKA, M.: Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. 2005, s. 31.

¹⁷ Podľa § 172 ods. 1 Trestného poriadku z roku 1956 vyšetrovatelia prokuratúry vykonávali vyšetrovanie alebo jednotlivé vyšetrovacie úkony na príkaz prokurátora a to za účelom čo najobjektívnejšieho preverenia.

¹⁸ Podľa Trestného poriadku z roku 1956 vykonávali vyšetrovatelia ministerstva vnútra vyšetrovanie vo veciach, o ktorých bol príslušný konať v prvom stupni krajský súd (§ 13 ods. 1 Trestného poriadku z roku 1956). Reálny stav bol však taký, že vyšetrovatelia ministerstva vnútra vykonávali vyšetrovanie o trestných činoch uvedených v § 13 ods. 1 Trestného poriadku z roku 1956 a ďalej o trestných činoch s nimi súvisiacimi.

od predchádzajúcej úpravy zverený prokurátorovi dozor nad vyšetrovaním, bola tým vlastne daná a zdôraznená podriadenosť vyšetrovateľa ministerstva vnútra prokurátorovi. Tým vlastne Trestný poriadok z roku 1956 vyšetrovateľovi nepriznával procesnú samostatnosť, pretože všetky rozhodnutia, ktoré vyšetrovateľ pri vyšetrovaní vykonával, podliehali súhlasu prokurátora. Trestný poriadok z roku 1956 prvý krát zakotvil inštitút vyšetrovateľov v rezorte ministerstva vnútra. Vyšetrovanie začínalo vydaním uznesenia, ktoré vydával vyšetrovací orgán ak sa zistili skutočnosti, ktoré nasvedčovali tomu, že bol spáchaný trestný čin. Ak pokyn na začatie nedal samotný prokurátor, uznesenie bol vyšetrovací orgán povinný doručiť do 24 hodín aj prokurátorovi. Išlo teda o začatie vyšetrovania vo veci pre určitý trestný čin. Ak bol na základe zistených skutočností odôvodnený záver, že trestný čin spáchala konkrétna osoba, vydal vyšetrovací orgán uznesenie, v ktorom túto osobu stíhal ako obvineného. Odpis uznesenia sa musel opätovne do 24 hodín doručiť prokurátorovi a obvinenému do troch dní, najneskôr však pri prvom výsluchu (§ 176 až 178 TP z roku 1956). Rozsah vyšetrovania bol upravený v ustanovení § 182 Trestného poriadku z roku 1956. Trestný poriadok z roku 1956 zaviedol aj inštitút skončenia vyšetrovania, s čím bolo spojené aj oboznámenie sa obvineného a jeho obhajcu s výsledkami vyšetrovania (§ 183 a 184 TP z roku 1956). Po skončení vyšetrovania bol vyšetrovací orgán povinný predložiť spisy s návrhom konečného opatrenia bez odkladu prokurátorovi. Následne bol výhradne prokurátor podľa Trestného poriadku z roku 1956 oprávnený vo veci podať obžalobu (§ 189), uznesením zastaviť trestné stíhanie (§ 192), prerušiť trestné stíhanie (§ 193) alebo vec postúpiť (§ 194). Prokurátor mohol súdu podať aj samostatne návrh na ochranné opatrenie (§ 195). Lehota na skončenie vyšetrovania bola dva mesiace a mohol ju predĺžiť dozorujúci prokurátor, krajský prokurátor, respektíve generálny prokurátor.

Dňa 1. 1. 1962 sa stal účinným zákon o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) č. 141/1961 Zb. (ďalej len Trestný poriadok z roku 1961). Trestný poriadok z roku 1961 v čase nadobudnutia účinnosti upravoval len jednu formu prípravného konania, a to vyšetrovanie, ktoré vykonávali **vyšetrovatelia verejnej bezpečnosti** (v skratke VB) a **vyšetrovatelia štátnej bezpečnosti** (v skratke ŠtB). Vyšetrovali sa všetky trestné činy, dokonca aj tie, ktoré boli nakoniec okresným súdom, prokurátorom alebo vyšetrovateľom po skončení vyšetrovania postúpené na vybavenie miestnym ľudovým súdom. Miestne ľudové sudy boli zriadené zákonom č. 38/1961 Zb., aby prejednávali tzv. „previnenia“ a trestné činy s nižšou spoločenskou nebezpečnosťou.¹⁹

Veľký význam pre prípravné konanie, z hľadiska jeho foriem, mala novela Trestného poriadku z roku 1961, vykonaná zákonom č. 57/1965 Zb. Táto novela zaviedla dve formy prípravného konania **vyšetrovanie a vyhľadávanie**, pričom zdôraznila význam začatia trestného stíhania, ako aj vznesenia a oznámenia obvinenia. Zavedením vyhľadávania, ako zjednodušenej formy prípravného konania, sa realizovala zásada, že **priamo orgán, ktorý zistí spáchanie trestného činu, má objasniť prípad v medziach procesných predpisov tak, aby sa na základe získaných dôkazov mohla podať obžaloba**. Vyhľadávanie sa zverilo vykonávať **vyhľadávaciemu orgánu**, ako novému orgánu činnému v trestnom konaní, a to v zákonom vymedzenom rozsahu. Právna úprava Trestného poriadku z roku 1961 vykonaná novelou z roku 1965 mala vytvoriť podmienky k zrýchleniu a zjednodušeniu postihu trestných činov skutkovo i právne jednoduchších a súčasne prehĺbiť záruky zákonnosti. Vyhľadávanie možno považovať za zjednodušenú formu prípravného konania, pretože malo zjednodušiť a zrýchliť konanie pri zisťovaní a objasňovaní skutkovo a právne jednoduchších trestných činov za súčasného dodržiavania zákonnosti.

¹⁹ Previnenie bol špecifický druh deliktu, definovaný v zákone č. 38/1961 Zb., ktorý vzhľadom na svoje vymedzenie bol niečím medzi administratívnym deliktom a trestnoprávnym deliktom – poznámka autora.

Vyhľadávanie bolo upravené v treťom oddiele druhej časti Trestného poriadku z roku 1961, v ustanoveniach §§ 168–170. Táto forma zjednodušeného prípravného konania sa realizovala od roku 1965 až do 30. 9. 1994, kedy bolo vyhľadávanie ako forma prípravného konania na základe novely Trestného poriadku 1961, vykonanej zákonom č. 247/1994 Z. z., zrušené. Vyhľadávanie ako zjednodušená forma prípravného konania bolo zavedené do platnej právnej úpravy z dôvodu rýchlejšieho a efektívnejšieho postupu pri stíhaní trestných činov, ktorých povaha zaručovala, že zistenie objektívnej pravdy o udalosti a jej páchatelovi nebolo spravidla príliš zložitú. Kladly vyhľadávania spočívali v tom, že celé konanie spravidla vykonal jeden vyhľadávací orgán od prvotných úkonov na mieste činu až po návrh na konečné opatrenie prokurátorovi, takže celú vec dokonale poznal a tiež v tom, že lehota určená na ukončenie vyhľadávania bola jeden mesiac na rozdiel od vyšetrovania (dva mesiace), čím došlo k skráteniu trestného procesu a páchatel bol skôr postavený pred súd.

V konečnom dôsledku však zavedenie vyhľadávania, ako ďalšej formy prípravného konania, neprinieslo z hľadiska procesnej formy zásadné zmeny, pretože od vyšetrovania sa líšilo iba v niektorých odchyľkách. Napríklad obvinenie sa nevznášalo uznesením, ale sa obvinenému oznamovalo do zápisnice o výsluchu obvineného, pri úkonoch vyhľadávania bola vyhlásená účasť obhajcu, a z meritórnych rozhodnutí mohol vyhľadávací orgán vydať len uznesenie o prerušení trestného stíhania.

„Vyhľadávanie ako ďalšia forma prípravného konania sa nestalo osobitným prínosom pre skvalitnenie trestného konania, skôr podnietilo hľadanie iných, nenáročnejších foriem objasňovania trestných činov menšej závažnosti“.²⁰ Od zavedenia inštitútu vyhľadávania v roku 1965 až do prijatia novely Trestného poriadku z roku 1961 zákonom č. 178/1990 Zb. sa vyhľadávanie konalo o trestných činoch taxatívne vymenovaných v § 168 ods. 1 Trestného poriadku, a to o trestných činoch rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 132 ods. 1, neoprávneného užívania veci z majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 133, podielníctva na škode majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 134 ods. 1 a 3, zatajenia veci z majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 135, poškodzovania majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 137, všeobecného ohrozenia podľa § 180 ods. 1, poškodzovania a ohrozovania prevádzky všeobecne prospešného zariadenia podľa § 184, nedovolennej výroby liehu podľa § 194a, násilia proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi podľa § 197a, opilstva podľa § 201, výtržníctva podľa § 202, príživníctva podľa § 203, kupliarstva podľa § 204, ohrozovania mravnosti podľa § 205, ohovárania podľa § 206, neposkytnutia pomoci podľa § 207 a 208, ublíženia na zdraví podľa § 221 ods. 1 a § 223, ručacky podľa § 225 ods. 1, porušovania domovej slobody podľa § 238, krádeže podľa § 247 ods. 1, sprenevery podľa § 248 ods. 1, neoprávneného používania cudzej veci podľa § 249, podvodu podľa § 250 ods. 1, podielníctva podľa § 251 ods. 1 a § 252, zatajenia veci podľa § 254, poškodzovania cudzej veci podľa § 257 ods. 1, neplnenia odvodovej povinnosti podľa § 267 ods. 1 Trestného zákona z roku 1961, o trestných činoch uvedených v § 294 ods. 1 Trestného zákona z roku 1961 a o trestných činoch podľa § 3 zákona č. 74/1958 Zb. o trvalom usídlení kočujúcich osôb. Takto vymedzená vecná príslušnosť pre vyhľadávanie platila až do roku 1990, pričom do zrušenia vyhľadávania v roku 1994 sa ešte viac krát zmenila.

Od účinnosti novely Trestného poriadku z roku 1961 vykonanej zákonom č. 178/1990 Zb. s účinnosťou od 1. 7. 1990 až do účinnosti ďalšej jeho novely vykonanej zákonom č. 558/1991 Zb. s účinnosťou od 1. 1. 1992, sa vyhľadávanie vykonávalo o trestných činoch, na ktoré zákon ustanovoval trest odňatia slobody, ktorých horná hranica neprevyšovala jeden rok. Aj v tomto smere však došlo ešte v rámci trvania vyhľadávania k ďalšej zásadnej zmene. Od účinnosti nove-

²⁰ ČIČ, M. a kol.: Funkcia a význam trestného zákonodárstva. Bratislava: Univerzita Komenského, 1987, s. 100.

ly Trestného poriadku zákonom 1961 vykonanej zákonom č. 558/1991 Zb. až do zániku inštitútu vyhľadávania ku dňu 30. 9. 1994, sa vyhľadávanie vykonávalo o trestných činoch, ktorých horná hranica trestu odňatia slobody neprevyšovala dva roky. Z vyššie uvedených skutočností vyplýva jednoznačná tendencia rozširovania vecnej príslušnosti vyhľadávania, teda snaha menej závažné trestné činy riešiť v rámci prípravného konania zjednodušenou formou.

Od vzniku inštitútu vyhľadávania až po jeho zánik sa uplatňovala výnimka z vyhľadávania vyššie spomenutých trestných činov, a to tak, že sa podľa § 161 ods. 2 Trestného poriadku z roku 1961 konalo vyšetrovanie aj o trestných činoch, o ktorých sa inak vykonávalo vyhľadávanie, v prípadoch ak boli splnené nasledujúce podmienky:

- a) ak bol obvinený vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave,
- b) ak išlo o konanie proti mladistvému, ušlému alebo proti osobe, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony, alebo ktorej spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená, alebo ak boli vzhľadom na telesné alebo duševné chyby obvineného pochybnosti o jeho spôsobilosti náležite sa brániť
- c) ak to nariadil prokurátor.
- d) ak bolo potrebné vykonať vyšetrovanie aspoň o jednom z trestných činov, vykonávalo sa vyšetrovanie o všetkých trestných činoch toho istého obvineného a proti všetkým obvineným, ktorých trestné činy spolu súviseli.

Okrem toho sa vyhľadávanie vykonávalo aj o prečinoch, teda o tých deliktach ale len vtedy, ak sa v priebehu objasňovania prečinov objavila potreba vykonať zadržanie a otvorenie zásiek, alebo ak boli podmienky na spoločné konanie o trestnom čine, o ktorom sa konalo vyhľadávanie a o prečine.

Vyhľadávanie v súlade s ustanovením § 158 ods. 2 Trestného poriadku z roku 1961 v znení počas platnosti inštitútu vyhľadávania vykonávali tieto vyhľadávacie orgány:

- a) orgány Zboru národnej bezpečnosti (od 1. januára 1992 poverené orgány Policajného zboru),
- b) v Zbore nápravnej výchovy aj poverené orgány tohto zboru o trestných činoch jeho príslušníkov (od 1. januára 1993 v zbore väzenskej a justičnej stráže aj poverené orgány tohto zboru o trestných činoch jej príslušníkov),
- c) v ozbrojených silách aj velitelia alebo orgány nimi poverené o trestných činoch osôb podliehajúcich ich veliteľskej právomoci, pokiaľ na tieto trestné činy zákon neustanovoval prísnejší trest ako trest odňatia slobody s hornou hranicou nepresahujúcou jeden rok, a o trestných činoch taxatívne vymenovaných v § 294 ods. 1 Trestného zákona 1961 (od 1. júla 1990 v ozbrojených silách aj velitelia alebo orgány nimi poverené o trestných činoch osôb podliehajúcich ich veliteľskej právomoci).

Podľa ustanovení § 158 ods. 3, § 160 a § 170 Trestného poriadku z roku 1961, platných počas existencie inštitútu vyhľadávania, ako vyhľadávacie orgány pôsobili aj:

- náčelníci nápravno-výchovných ústavov alebo orgány nimi poverené, ak išlo o trestné činy osôb vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo väzbe,
- orgány pohraničnej stráže vo veciach ochrany štátnych hraníc (do 1. januára 1993),
- kapitáni lodí pri diaľkových plavbách o trestných činoch spáchaných na tejto lodi.

„V roku 1968 a začiatkom roku 1969 došlo k prudkému rastu delikvencie asociálnych a čiastočne aj protisocialistických živlov, ktorý nastolil problém ich rýchleho a účinného stíhania, aby sa urýchlila konsolidácia hospodárskych i politických problémov.“²¹ Takýmito slovami odôvod-

²¹ RŮŽEK, A. a kol.: Československé trestné konanie, Bratislava: Obzor. 1987, s. 34.

nil vtedajší režim prijatie osobitnej úpravy postupu orgánov činných v trestnom konaní, pričom tento postup nahrádzal u niektorých trestných činov postup podľa vtedy platnej úpravy prípravného konania. V tejto súvislosti bolo dňa 22. 8. 1969 ako dočasné riešenie vydané **zákonné opatrenie predsedníctva Federálneho zhromaždenia č. 99/1969 Zb. „o niektorých opatreniach nutných na upevnenie a ochranu verejného poriadku“**.

O trestných činoch, ktoré boli taxatívne vymenované v tomto zákonnom opatrení rozhodoval samosudca na okresnom súde. Pri konaní o týchto trestných činoch sa primerane používali predpisy Trestného poriadku s týmito odchýlkami:

- a) prípravné konanie podľa Trestného poriadku sa nekonalo, konanie pred súdom sa začínalo na podklade trestného oznámenia orgánov Zboru národnej bezpečnosti (ďalej len ZNB),
- b) samosudca vec predbežne neprerokúval a mohol ju vrátiť na došetrenie iba v prípade, ak zistil, že nepatrí do jeho právomoci (napr. ak nešlo o trestný čin taxatívne vymenovaný v zákonnom opatrení),
- c) účasť obhajcu sa pripúšťala až v konaní na súde,
- d) zadržanie orgánmi ZNB mohlo trvať až tri týždne, ak bol potrebný taký čas na náležité objasnenie veci, najmä na zistenie organizátorov akcií narušujúcich verejný poriadok,
- e) „objasnenie“ sa vykonávalo neprocesným postupom a z tohto konania bol vylúčený prokurátor.

Z uvedených skutočností možno urobiť záver, že tento osobitný postup nemal charakter formy prípravného konania, ale išlo o postup *sui generis*, ktorý prípravné konanie nahrádzal. Z nášho hľadiska pri skúmaní zjednodušených foriem prípravného konania je zaujímavé najmä to, že v tomto opatrení bolo prípravné konanie úplne vynechané a konanie pred súdom sa začínalo len na podklade trestného oznámenia orgánov ZNB. Za povšimnutie tiež stojí to, že čas zadržania orgánmi ZNB mohol trvať až tri týždne. Možno konštatovať, že dokonca ešte aj v rámci socialistických pomerov išlo o neobvyklú právnu úpravu, ktorá nemohla mať dlhé trvanie. Toto zákonné opatrenie platilo do 31. 12. 1969.

V roku 1969 došlo k viacerým trestnoprávnym úpravám v oblasti hmotného práva, na ktoré nadväzoval aj Trestný poriadok. Zrušil sa zákon o miestnych ľudových súdoch (zákon č. 38/1961 Zb.) a s ním aj kategória deliktov „previnenie“. Federálnym zhromaždením ČSSR (teda vtedajším federálnym parlamentom) bol prijatý **zákon č. 150/1969 Zb. o prečinoch** (ďalej len „zákon o prečinoch“), ktorým zákonodarca „reagoval“ na skúsenosti z riešenia deliktov podľa zákonného opatrenia Federálneho zhromaždenia č. 99/1969 Zb. Týmto zákonom sa zaviedol popri trestných činoch nový druh trestnoprávných deliktov – prečin, ktorý bol vymedzený v § 1 zákona o prečinoch nasledovne: „Prečinom je spoločenský nebezpečný čin, ktorého znaky sú uvedené v zákone o prečinoch a ktorý nedosahuje stupeň spoločenskej nebezpečnosti trestného činu. Čin, ktorého stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť je nepatrný nie je prečinom, aj keď inak vykazuje jeho znaky.“ Zákon o prečinoch sa premietol do Trestného poriadku 1961 jeho novelou, vykonanou zákonom č. 149/1969 Zb., s účinnosťou od 1. 1. 1970, ktorou sa zaviedlo „**objasňovanie prečinov**“, upravené v ustanoveniach §§ 179a až 179f. Objasňovanie prečinov síce nebolo formou prípravného konania, ale môžeme ho považovať za formu konania „*sui generis*“, ktorá mala vyriešiť, či určité konanie je alebo nie je prečin a kto je páchatelom prečinu, aby mohlo byť prijaté adekvátne meritórne rozhodnutie. Objasňovanie prečinov vykonávali orgány vykonávajúce objasňovanie, ktoré však boli identické s vyhľadávacími orgánmi. Podľa autorov učebnice Československého trestného konania zmyslom tejto zákonnej úpravy bolo „umožniť pružnejší postup v štádiu predchádzajúcom konanie pred súdom a zabezpečiť, aby prečiny ako činy me-

nej závažné a skutkovo jednoduché sa objasňovali rýchlejšie a ich páchatelia boli bezprostredne po čine potrestaní“.²²

Ako už bolo uvedené, objasňovanie ako vlastná forma konania o prečinoch bola súčasťou trestného konania, nebola však formou prípravného konania, teda úseku od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, postúpenia veci, prerušenia alebo zastavenia trestného stíhania. Vo veciach, v ktorých sa vykonávalo iba objasňovanie, účinky začatia trestného stíhania a vznesenia obvinenia nastali až po doručení návrhu prokurátora na potrestanie súdu – § 314b ods. 1 Trestného poriadku z roku 1961 v znení zákona č. 149/1969 Zb., pretože objasňovanie sa vykonávalo pred začatím trestného stíhania. Úprava objasňovania bola značne jednoduchšia, ako úprava vyhľadávania a vyšetrovania, a práve toto zjednodušenie konania malo zabezpečiť urýchlené objasnenie veci a potrestanie páchatela. Hlavné rozdiely medzi objasňovaním a vtedy platnými formami prípravného konania boli tieto:

- a) rozhodnutie o začatí trestného stíhania sa nevydávalo,
- b) obvinenie sa nevznášalo ani neoznamovalo,
- c) pred podaním návrhu na potrestanie sa ten, proti ktorému sa konanie viedlo, neoboznamoval s výsledkami objasňovania,
- d) nepripúšťala sa účasť obhajcu,
- e) dôkazy podľa piatej hlavy Trestného poriadku 1961 sa okrem niektorých výnimiek nevykonávali,
- f) rozhodnutia orgánov, ktoré vykonávali objasňovania mali v prevažnej miere formu opatrení a v týchto prípadoch proti nim nebola prípustná sťažnosť, objasňovanie bolo menej formálne, ako formy prípravného konania.²³

Zákon o prečinoch bol zrušený novelou Trestného poriadku 1961, vykonanou zákonom č. 178/1990 Zb., s účinnosťou od 1. 7. 1990, čo malo za následok zrušenie rozlišovania trestnoprávnych deliktov na „trestné činy“ a „prečiny“, a tým aj zánik objasňovania prečinov.

Podstatné zmeny do systému prípravného konania priniesla v roku 1994 novela Trestného poriadku 1961, vykonaná zákonom č. 247/1994 Z. z., s účinnosťou od 1. 10. 1994. Novela zrušila vyhľadávanie a zaviedla len jednu formu prípravného konania – vyšetrovanie. Vyšetrovanie, ktoré vykonávali vyšetrovatelia Policajného zboru a prokurátori, sa konalo o všetkých trestných činoch, u ktorých bolo možné viesť trestné stíhanie proti určitej osobe, to znamená o trestných činoch, u ktorých bol známy páchatel. O trestných činoch, u ktorých nebol známy páchatel sa vykonávalo preverovanie, resp. vykonávali sa neodkladné a neopakovateľné úkony prípravného konania. Preverovanie o trestných činoch, u ktorých horná hranica trestu odňatia slobody neprevyšovala tri roky, vykonávali policajné orgány, ako novovytvorený inštitút orgánov činných v trestnom konaní, a o ostatných trestných činoch vyšetrovatelia. Nová právna úprava umožnila vykonávať neodkladné a neopakovateľné úkony nielen vyšetrovateľom, ale aj policajným orgánom pred začatím trestného stíhania. Tieto však museli byť vykonané spôsobom uvedeným vo štvrtéj a piatej hlave Trestného poriadku 1961.²⁴ Išlo v podstate o zabezpečovacie úkony, pričom policajné orgány ich mohli vykonávať len u trestných činov patriacich do ich pôsobnosti. Preverovanie predchádzalo prípravnému konaniu vo forme vyšetrovania, a jeho úlohou bolo nahromadiť dostatočné množstvo podkladového materiálu a relevantných skutočností o odhalenom, resp. zistenom trestnom čine a jeho páchatelovi, potrebných pre začatie trestného stíhania

²² RŮŽEK, A. a kol.: Československé trestné konanie. Bratislava: Obzor. 1987, s. 37.

²³ RŮŽEK, A. a kol.: Československé trestné konanie. Bratislava: Obzor. 1987, s. 38.

²⁴ Ustanovenia 4. hlavy Trestného poriadku 1961 upravovali inštitúty zaistenia osôb a vecí pre účely trestného konania a fakticky aj zaistenia informácií pre účely trestného konania a 5. hlava Trestného poriadku 1961 upravovala inštitúty dokazovania – poznámka autora.

a vznesenie obvinenia podľa § 160 ods. 1 Trestného poriadku 1961 v znení zákona č. 247/1994 Z. z. Ak však boli od počiatku dané dôvody pre začatie trestného stíhania a vznesenie obvinenia, preverovanie sa nevykonávalo.

Napriek tomu, že Trestný poriadok 1961 v zmysle spomínanej novely poznal len pojem „preverovania trestných činov“, v praxi sa vžilo pomenovanie „policajné preverovanie“. **Policajné preverovanie sa vykonávalo v prvých dvoch štádiách trestného konania, a to v takzvanom predprípravnom a prípravnom konaní, podľa toho či, sa trestné konanie začínalo prijatím podnetu na preverovanie, vtedy sa vykonávalo v predprípravnom konaní, alebo prijatím podnetu a vykonaním niektorého z neodkladných a neopakovateľných úkonov, vtedy sa vykonávalo v prípravnom konaní.** Z pohľadu trestného konania bolo policajné preverovanie jedinou formou predprípravného konania a podľa názoru Nesvadbu jednou z dvoch foriem prípravného konania.²⁵ S týmto jeho názorom možno polemizovať, lebo ak vychádzame z vtedy platnej definície prípravného konania, a to, že „**prípravným konaním je úsek od začatia trestného stíhania alebo od vykonania neodkladných alebo neopakovateľných úkonov (§ 158 ods. 4 až 6) do podania obžaloby, postúpenia veci, prerušenia alebo zastavenia trestného stíhania pred podaním obžaloby**“ – (§ 12 ods. 11 Trestného poriadku z roku 1961 v znení zákona č. 247/1994 Zb.), potom preverovanie mohlo byť formou prípravného konania, len keď sa v rámci preverovania vykonal neodkladný alebo neopakovateľný úkon, čím sa fakticky začalo prípravné konanie. Ak sa preverovanie vykonávalo len postupom podľa § 158 ods. 3 Trestného poriadku z roku 1961 v znení zákona č. 247/1994 Z. z., potom išlo o konanie mimo prípravného konania a preverovanie nemohlo mať v tomto prípade charakter formy prípravného konania. Aj táto skutočnosť, že preverovanie sa mohlo za spomínaných okolností považovať za formu prípravného konania, malo svoje opodstatnenie len **do novely Trestného poriadku z roku 1961 vykonanej zákonom č. 272/1999 Z. z., ktorou bol s účinnosťou od 1. 11. 1999 opätovne zavedený inštitút začatia trestného stíhania vo veci podľa § 160 ods. 1.** Z novej právnej úpravy vyplývalo okrem iného aj to, že trestné stíhanie vo veci sa podľa § 160 ods. 1 mohlo začať nielen vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania, ale aj vykonaním zaistovacích (neodkladných alebo neopakovateľných) úkonov. **Začatím trestného stíhania vo veci sa ukončila ingerencia preverovania, a keďže prípravné konanie bolo úsekom od začatia trestného stíhania, už nemohlo byť preverovanie v žiadnom prípade označované ako forma prípravného konania.**

Tak isto ako policajné preverovanie aj vyšetrovanie prebiehalo v predprípravnom a prípravnom konaní, nakoľko proces vyšetrovania bol tvorený dvomi na seba nadväzujúcimi etapami, a to počiatočnou etapou preverovania a následnou etapou trestného stíhania, nazývanou tiež etapou vlastného vyšetrovania. Teda policajné preverovanie bolo vždy obsahom počiatočnej etapy procesu vyšetrovania, t. j. etapy preverovania a to bez ohľadu na to, či bolo vykonávané v zmysle vecnej príslušnosti vyšetrovateľom alebo policajným orgánom.

Tento model prípravného konania, keď sa jeho zefektívnenie postavilo na to, že sa časť činností pri vyšetrovaní trestných činov snažila legislatívna úprava presunúť do neformálneho preverovania, teda do akéhosi predprípravného konania, sa neosvedčil. Pritom táto legislatívna úprava mala za cieľ zrýchlenie a odformalizovanie prípravného konania. Ako je známe, najprv sa znovu obnovil inštitút začatia trestného stíhania vo veci, ako aj opätovne zaviedol inštitút vznesenia obvinenia, ktorého použitie naďalej zostalo v právomoci vyšetrovateľa a prokurátora. Tento stav, keď policajný orgán mohol vykonávať procesné úkony len v rámci preverovania a procesné úkony v rámci vyšetrovania mohol vykonávať len po vznesení obvinenia, aplikačná prax

²⁵ NESVADBA, A.: Základy policajného preverovania. Bratislava: Akadémia PZ. 1999, s. 6.

neprijala. Takýto postup považovala za zbytočne komplikovaný, ktorý prípravné konanie nezjednodušil a ani neurýchlil.

Preto novelou Trestného poriadku z roku 1961, vykonanou zákonom č. 422/2002 Z. z., s účinnosťou od 1. 10. 2002, okrem § 29a a § 146 ods. 1, ktoré nadobudli účinnosť 1. 9. 2002, zaniklo preverovanie a zaviedli sa dve formy prípravného konania, a to vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie. Tieto formy prípravného konania pretrvali v úprave, ktorú priniesol zákon č. 422/2002 Z. z., až do konca platnosti Trestného poriadku z roku 1961, teda do 31. 12. 2005.

Skrátené vyšetrovanie, zavedené spomínaným zákonom, bolo zjednodušenou formou prípravného konania, vykonávalo sa o menej závažných trestných činoch, pre ktoré zákon ustanovoval trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšovala tri roky. Podľa § 168 ods. 2 Trestného poriadku 1961, v znení novely vykonanou zákonom č. 422/2002 Z. z., skrátené vyšetrovanie bolo treba skončiť najneskôr do dvoch mesiacov od vznesenia obvinenia. Ak sa v tejto lehote neskončilo skrátené vyšetrovanie, a ak to okolnosti odôvodňovali, mohol prokurátor nariadiť vyšetrovanie. Postup pri skrátenom vyšetrovaní bol upravený zásadne rovnako ako postup pri vyšetrovaní.²⁶ Platili však niektoré výnimky, ktorých účelom bolo skráteným konaním prípravné konanie zjednodušiť a tým aj urýchlíť a zhospodárniť (napr. výsluchy svedkov, sa mali vykonávať len v taxatívne ustanovených prípadoch uvedených v § 169 Trestného poriadku z roku 1961,²⁷ účasť obhajcu na úkonoch bola obmedzená len na tie úkony, na ktorých mali právo sa zúčastniť aj obvinení). Boli však aj nevyhnutné prípady, kedy skôr dôvody naplnenia účelu trestného konania a tým aj jeho prvej časti, si vyžadovali, aby prípravné konanie prebehlo štandardnou formou, teda vyšetrovaním. Preto sa podľa § 161 ods. 3 Trestného poriadku z roku 1961 v znení zákona č. 422/2002 Z. z. vyšetrovanie vykonávalo aj o trestných činoch, o ktorých sa inak vykonávalo skrátené vyšetrovanie, ak:

- a) bol obvinený vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave,
- b) išlo o konanie proti mladistvému, ušlému alebo proti osobe, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo ktorej spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená, alebo ak boli vzhľadom na telesné alebo duševné chyby obvineného pochybnosti o jeho spôsobilosti náležite sa brániť,
- c) to nariadil prokurátor.

Vyšetrovanie sa vykonávalo aj pri súbehu trestných činov, ak sa aspoň o jednom čine vykonávalo vyšetrovanie.

Analýza právnej úpravy skráteného vyšetrovania a vyšetrovania, ako dvoch foriem prípravného konania od novely Trestného poriadku 1961 z roku 2002 až do konca jeho platnosti v roku 2005 umožňuje vyjadriť záver, že sa legislatíva opätovne snažila nájsť riešenie v podobe úpravy klasickej formy prípravného konania, teda vyšetrovania, ako aj v podobe zjednodušenej formy prípravného konania, teda skráteného vyšetrovania. Dôraz sa tento krát kládol na skutočnosť, aby sa o menej závažných trestných činoch vykonávalo menej dôkazne náročné prípravné konanie.

Po dlhoročných prípravách a úvahách bol v polovici roka 2005 v rámci riadneho rekodifikačného procesu prijatý zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej „rekodifikovaný Trestný poriadok“), ktorý mal ambíciu vytvoriť právny rámec pre spravodlivý, zákonný a efektívny po-

²⁶ Porovnaj ČENTĚŠ, J., VIKTÓRIOVÁ, J.: Skrátené vyšetrovanie. 1. diel. Bratislava: Akadémia PZ. 2002, s. 5 a nasl.

²⁷ Podľa § 169 Trestného poriadku 1961 v znení zákona č. 422/2002 Z. z. sa svedkovia v skrátenom vyšetrovaní vypočúvali len vtedy, ak išlo o neodkladný alebo neopakovateľný úkon, ak išlo o svedka, ktorý bol osobne prítomný pri páchaní trestného činu, alebo o svedka, ktorý mal poznatky o osobe dôvodne podozrivej zo spáchania trestného činu.

stup orgánov činných v trestnom konaní a súdov pri zisťovaní a potrestaní trestných činov a ich páchatelov. Prijatá právna úprava rekodifikovaného Trestného poriadku vychádzala z podobnej, aj keď nie úplne rovnakej, úpravy prípravného konania a jeho foriem, ako bola úprava Trestného poriadku 1961 v znení zákona č. 422/2002 Z. z.²⁸ Treba povedať, že aj táto úprava prípravného konania bola vedená nutnosťou zefektívnenia (zrýchlenia) trestného konania,²⁹ čo sa odrazilo okrem iného aj v opätovnom zavedení zjednodušenej formy prípravného konania, teda už známeho skráteného vyšetrovania.

Vývojové tendencie v úprave jednotlivých foriem prípravného konania, vrátane skúsenosti z obdobia posledných rokov pred nadobudnutím účinnosti súčasnej úpravy priebehu a foriem prípravného konania preukázali opodstatnenosť existencie štandardnej formy prípravného konania, obsahom ktorej je konanie o závažnejších trestných činoch, ako aj opodstatnenosť existencie zjednodušenej formy prípravného konania, obsahom ktorej je konanie o menej závažných trestných činoch. Historické skúsenosti taktiež naznačili aj podstatu rozdielov medzi týmito dvomi formami prípravného konania, najmä pokiaľ ide o charakter a priebeh dokazovania, ako aj pokiaľ ide o rozdielne organizačné zabezpečenie vykonávania jednotlivých foriem prípravného konania. Tieto závery sa odrážajú aj v platnom právnom rámci úpravy priebehu a foriem prípravného konania.

2. Platná úprava priebehu a foriem prípravného konania

Aby sa naplnil účel trestného konania, teda aby sa zistili trestné činy a spravodlivo potrestali ich páchatelia, musia orgány činné v trestnom konaní zistiť skutkový základ pre meritórne rozhodnutie a pre určenie ďalšieho postupu, čo im umožňuje práve dokazovanie. V prípravnom konaní, ktoré sa začína uznesením o začatí trestného stíhania podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku, sa môže dokazovanie vykonať vo forme **vyšetrovania** alebo **skráteného vyšetrovania**, pričom jeho účel je zabezpečiť podklady pre rozhodnutie, či má byť podaná obžaloba alebo návrh na schválenie dohody o vine a treste a vecou sa má zaoberať súd, alebo zabezpečiť podklady pre iné rozhodnutia vo veci samej tak, teda či sa má od ďalšieho trestného stíhania dočasne alebo natrvalo upustiť. Preto aby sa ten to účel naplnil treba dokazovanie v jednej aj v druhej forme prípravného konania zamerať aj na zistenie skutočností, ktoré by dostatočne odôvodňovali, že trestný čin spáchala určitá osoba. Takejto osobe sa podľa § 206 ods. 1 Trestného poriadku vznesie obvinenie z trestného činu, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie.

Po začatí trestného stíhania je policajt podľa § 199 ods. 5 Trestného poriadku oprávnený vykonávať všetky úkony podľa Trestného poriadku. Po začatí trestného stíhania vo veci (pokiaľ nie je trestné stíhanie vedené proti určitej osobe) sa policajt v nasledujúcej fáze prípravného konania, ktorou je dokazovanie vo forme vyšetrovania alebo dokazovanie vo forme skráteného vyšetrovania, zameriava na preukázanie skutočností týkajúcich sa skutku, či je tento skutok trestným činom a na zistenie páchatela skutku. Pokiaľ sa trestné stíhanie vedie len pre trestný čin a nie je vznesené obvinenie konkrétnej osobe, malo by dokazovanie zamerať v podstate len na vykonanie neodkladných a neopakovateľných úkonov, ako aj na úkony smerujúce k zisteniu skutočností opodstatňujúce vzniesť obvinenie konkrétnej osobe.

²⁸ Bližšie pozri: ZÁHORA, J.: Vývojové tendencie slovenského trestného práva procesného. In: Teoretické otázky prípravného řízení trestního: Sborník příspěvků z teoretického semináře s mezinárodní účastí pořádaný dne 20. listopadu 2002. – Praha: Policejní akademie ČR, 2002 s. 84.

²⁹ Bližšie pozri ČENTĚŠ, J.: Přípravné konání v návrhu Trestného poriadku. In: Justičná revue, 56, 2004, č. 11 s. 1173.

Podľa § 2 ods. 10 Trestného poriadku policajt po začatí trestného stíhania robí všetky úkony smerujúce k tomu, aby bol skutkový stav zistený bez dôvodných pochybností, a to v rozsahu nevyhnutnom na rozhodnutie. Táto dikcia vytvára najširší právny rámec pre rozsah dokazovania, teda aké dôkazy a koľko ich má byť vykonaných. Orgány činné v trestnom konaní by mali v každom štádiu konania a jeho fáze presne vedieť, aký okruh okolností je potrebné v nej zisťovať, a či majú zhromaždený taký okruh dôkazov, ktorý je zárukou správneho zistenia týchto okolností. Predmetom dokazovania je teda určitý skutok, zovšeobecnene povedané, okruh skutočností, ktoré je v trestnom konaní potrebné dokazovať. Orgány činné v trestnom konaní majú náležite zisťovať trestné činy, a aby boli ich páchatelia spravodlivo potrestaní podľa zákona. Na dosiahnutie tohto cieľa, v zmysle zásady oficiality, z úradnej povinnosti zisťujú skutkový stav v rozsahu potrebnom na vlastné rozhodnutie. Bez ohľadu na konkrétny prípad Trestný poriadok ukladá povinnosť dokazovať v podstate tri okruhy skutočností, a to ako z hľadiska hmotného tak i procesného práva, ktorými sú:

- a) okolnosti dôležité pre rozhodnutie vo veci samej t.j. skutkové okolnosti naplňujúce znaky trestného činu, okolnosti nasvedčujúce alebo vyvracajúce, či je páchatelom osoba obvineného, dôvody vylučujúce trestnosť činu, okolnosti dôležité pre uloženie určitej sankcie (trestu, ochranného opatrenia), resp. iného rozhodnutia, rozhodnutie o náhrady škody a príjmov z trestnej činnosti.
- b) okolnosti dôležité pre použitie tzv. odklonov (t.j. na vydanie rozhodnutia bez uskutočnenia riadneho formalizovaného trestného procesu), teda skutočnosti potrebné pre naplnenie podmienok na podmiennečne zastavenie trestného stíhania, zmier alebo dohodu o vine a treste (napr. vyhlásenie obvineného o spáchaní činu, dokazovať okolnosti nahradenia škody, zloženia peňažnej sumy, súhlas poškodeného).
- c) okolnosti dôležité pre postup v trestnom konaní, teda skutočnosti odôvodňujúce prerušenie trestného stíhania, pokračovania v ňom, okolnosti odôvodňujúce oslobodenie svedka od povinnosti svedčiť, prejudiciálne otázky, dočasne odloženie vznesenia obvinenia a iné.³⁰

Vyšetrovanie je forma prípravného konania, ktoré je podľa § 10 ods. 8 písm. a) Trestného poriadku oprávnený vykonávať vyšetrovateľ Policajného zboru a podľa § 10 ods. 8 písm. b) Trestného poriadku vyšetrovateľ finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní. V tejto súvislosti treba uviesť aj to, že vyšetrovanie je oprávnený podľa § 230 ods. 2 písm. c) Trestného poriadku vykonávať aj prokurátor. Okruh trestných činov, o ktorých sa vykonáva vyšetrovanie, je v Trestnom poriadku vymedzený pozitívne, a to tak, že vyšetrovanie sa vykonáva o zločinoch, ale aj o prečinoch, ak je obvinený vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave okrem prečinov spáchaných vo výkone väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody, ak ide o náhle úmrtie obvineného vo výkone väzby alebo odsúdeného vo výkone trestu odňatia slobody, alebo ak ide o trestné činy extrémizmu, alebo ak to nariadi prokurátor (§ 200 ods. 1 a 2 TP).

Na dokazovanie formou vyšetrovania môže vyšetrovateľ použiť všetky dôkazné prostriedky a procesné úkony podľa štvrtej, piatej a šiestej hlavy prvej časti Trestného poriadku. Rozsah dokazovania formou vyšetrovania (aj skráteného vyšetrovania) môže ale výrazne ovplyvňovať prokurátor, nakoľko mu ako „pánovi prípravného konania“ z procesného postavenia vyplývajú viaceré jeho právomoci a kompetencie. Podľa § 230 ods. 2 písm. a) Trestného poriadku je pro-

³⁰ IVOR, J.: Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní, In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného. Praha: Leges, 2014, s. 42.

kurátor oprávnený dávať policajtovi záväzné pokyny na postup podľa § 197 Trestného poriadku, na vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie, teda určovať ktoré konkrétne dôkazy má policajt vyhľadať, zabezpečiť, vykonať, prípadne v akom rozsahu. Podľa § 230 ods. 2 písm. d) Trestného poriadku má prokurátor oprávnenie vrátiť vec na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania s pokynmi na vyhľadanie alebo vykonanie konkrétnych dôkazov. Podľa § 203 ods. 2 Trestného poriadku prokurátor môže policajtovi zmeniť rozsah úkonov, ktoré majú byť ešte vykonané v prípade, ak sa skrátené vyšetrovanie neskončí do dvoch mesiacov od vznesenia obvinenia alebo vo veci nariadiť vyšetrovanie a takto ovplyvniť rozsah dokazovania. Vyšetrovateľ je vo veciach, ktoré vyšetruje, procesne samostatný a je viazaný iba ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi a ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi, medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná a v rozsahu ustanovenom Trestným poriadkom a pokynmi prokurátora a súdu.³¹ Policajt vo vyšetrovaní (aj v skrátenom vyšetrovaní) postupuje z vlastnej iniciatívy, samostatne, nečaká na návrhy subjektov trestného konania, využíva svoje právnické a kriminalistické teoretické vedomosti, praktické skúsenosti s cieľom čo najrýchlejšie zadovážiť dostatočný objem podkladov na objasnenie skutku, pričom sám posúdi rozsah dôkazov potrebných na posúdenie prípadu a zistenie páchatela trestného činu (§ 201 ods. 2, 3 a 4 TP). Rovnako objasňuje okolnosti svedčiace v neprospech obvineného ako aj tie, ktoré svedčia v prospech obvineného. V tejto činnosti sa riadi najmä zásadou oficiality (§ 2 ods. 6 TP), zásadou voľného hodnotenia dôkazov (§ 2 ods. 12 TP), zásadou vyhľadávacou a zásadou zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností (§ 2 ods. 10 TP). Samostatnosť rozhodovania policajta o rozsahu dokazovania je upravená aj v ustanovení § 208 Trestného poriadku, podľa ktorého je na jeho úvahe „či považuje vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie za skončené a jeho výsledky za postačujúce na podanie návrhu na obžalobu alebo na iné rozhodnutie, ...“. Výnimkou v samostatnosti policajta sú úkony, na ktoré je potrebné rozhodnutie alebo súhlas sudcu pre prípravné konanie alebo prokurátora, pričom všetky úkony musia byť vykonané v súlade so zákonom a včas.

O menej závažných trestných činoch ako o tých, o ktorých sa vykonáva vyšetrovanie, sa vykonáva skrátené vyšetrovanie. Ako už bolo uvedené, inštitút skráteného vyšetrovania bol zavedený do slovenského právneho poriadku zákonom č. 422/2002 Z. z., ktorým bol novelizovaný Trestný poriadok z roku 1961. Skrátené vyšetrovanie ako formu prípravného konania prevzal aj rekodifikovaný Trestný poriadok. Skrátené vyšetrovanie sa vykonáva výlučne len o prečinoch, pričom na jeho vykonávaní sa podieľajú vyšetrovatelia a ostatní policajti, s výnimkou prečinov uvedených v § 200 ods. 2 Trestného poriadku, kedy sa obligatórne vykonáva vyšetrovanie. Skrátené vyšetrovanie o prečinoch, pre ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje tri roky, vykonávajú policajti z rôznych rezortov uvedení v § 10 ods. 8 písm. c) až g) Trestného poriadku. O ostatných prečinoch vykonávajú skrátené vyšetrovanie vyšetrovatelia uvedení v § 10 ods. 8 písm. a) a b) Trestného poriadku.

Skrátené vyšetrovanie je upravené v ustanovení § 202 Trestného poriadku. Skrátené vyšetrovanie treba ukončiť v lehote dvoch mesiacov od vznesenia obvinenia,³² pričom ak sa skrátené vyšetrovanie neskončí do dvoch mesiacov od vznesenia obvinenia, policajt prokurátorovi písomne

³¹ VIKTORYOVÁ, J. a kol.: Činnosť policajných orgánov v skrátenom vyšetrovaní, Bratislava: Akadémia PZ, 2002, s. 84.

³² Lehota na skončenie skráteného vyšetrovania bola pri zavedení tohto inštitútu do Trestného poriadku najneskôr do jedného mesiaca od vznesenia obvinenia. vpraxi však táto lehota nebola dostatočná pre vykonávanie úkonov potrebných k ďalšiemu procesnému riešeniu prípadu, preto sa musela predĺžiť novelou zákona č. 457/2003 Z. z. nová lehota skončenia skráteného vyšetrovania bola stanovená na dva mesiace od vznesenia obvinenia, ktorá sa následne premietla do rekodifikovaného Trestného poriadku.

oznámi, prečo nebolo možné skrátené vyšetrovanie skončiť a aké úkony je potrebné ešte vykonať. V prípade, ak si to vyžaduje závažnosť prípadu, môže prokurátor nariadiť vo veci vyšetrovanie (§ 203 ods. 2 Trestného poriadku). Aplikácia prax však ukazuje, že napriek predĺženiu vyššie spomínanej lehoty určenej na skončenie skráteného vyšetrovania, je jeho skončenie v mnohých prípadoch neuskutočniteľné. Dôvodom je napríklad nedostatočná súčinnosť, či spolupráca v rámci útvarov Policajného zboru so štátnymi orgánmi, záujmovými združeniami občanov, ale aj samotnými občanmi, právnickými osobami a dokonca aj orgánmi činnými v trestnom konaní. Napriek tomu, že Trestný poriadok vo svojom ustanovení v § 3 ods. 1 ustanovuje, že štátne orgány, vyššie územné celky, obce a iné právnické osoby a fyzické osoby sú povinné poskytnúť súčinnosť orgánom činným v trestnom konaní a súdu pri plnení úloh, ktoré súvisia s trestným konaním, tak toto ustanovenie sa nedodržuje, respektíve sa obchádza.

Postup policajta v skrátenom vyšetrovaní je jednoduchší, čo sa prejavuje najmä v rámci rozsahu dokazovania pri vykonávaní niektorých dôkazov a ich dokumentácii. Policajt, tak ako pri vyšetrovaní, vykonáva skrátené vyšetrovanie osobne, pričom výsluch svedka vykoná iba ak ide o neopakovateľný úkon, neodkladný úkon alebo ak ide o svedka, ktorý bol osobne prítomný pri páchaní trestného činu, v ostatných prípadoch vyžiada iba vysvetlenie, ktorom spíše záznam. Ďalej vyhladá a zabezpečí dôkazy, aby mohli byť vykonané v ďalšom konaní, o čom urobí záznam [§ 203 ods. 1 písm. a) a b) TP]. Uvedené ustanovenie § 203 Trestného poriadku však často nekorešponduje so zaužívanou praxou, pretože sa v praxi bežne vykonávajú výsluchy aj tých svedkov, ktorí neboli osobne prítomní pri páchaní trestného činu, respektíve aj vtedy, ak nejde o neodkladný a neopakovateľný úkon.

Skrátené vyšetrovanie je taktiež možné vykonať aj keď ide okonanie proti mladistvému, ušlému alebo proti osobe, ktorá je pozbavená spôsobilosti na právne úkony, alebo ktorej spôsobilosť na právne úkony je obmedzená, alebo ak sú vzhľadom na telesné alebo duševné chyby obvineného pochybnosti o jeho spôsobilosti náležite sa brániť. Takéto osoby majú buď zákonného zástupcu alebo obhajcu, ktorí ich záujmy obhajujú.

Ak policajt považuje vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie za skočené a jeho výsledky za postačujúce na podanie návrhu na obžalobu alebo na iné rozhodnutie, umožní podľa § 208 Trestného poriadku obvinenému a jeho obhajcovi, poškodenému a jeho splnomocnencovi, alebo opatrovníkovi a zúčastnenej osobe a jej splnomocnencovi v primeranej lehote preštudovať spisový materiál a podať návrhy na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania. Uvedené osoby sa môžu týchto práv výslovne vzdať, o čom musia byť poučené. Návrhy na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania môže policajt odmietnuť, ak ich nepovažuje za potrebné. Ak nejde o konanie podľa § 204 ods. 1 Trestného poriadku, o termíne preštudovania spisového materiálu upovedomí policajt vyššie uvedené osoby najmenej tri dni vopred. O preštudovaní spisu spíše policajt záznam, v ktorom uvedie aj návrhy na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania, ak takéto návrhy oprávnené osoby urobili. Zároveň môže v zázname rozhodnúť aj o odmietnutí návrhov na doplnenie, ak tieto nepovažuje za potrebné. Preštudovanie spisu logicky nie je potrebné vykonať pred vydaním rozhodnutia, ktorým končí prípravne konanie, ak sa vec nachádza len v štádiu po začatí trestného stíhania vo veci. Takýmto rozhodnutím sa rozumie postup policajta pri postúpení veci podľa § 214 ods. 2 Trestného poriadku a zatavenie trestného stíhania podľa 215 ods. 4 Trestného poriadku.

Vyšetrovanie obzvlášť závažných zločinov (§ 11 ods. 3 TZ) je potrebné skončiť do šiestich mesiacov od vznesenia obvinenia, v ostatných prípadoch do štyroch mesiacov (§ 209 ods. 2 TP). Skrátené vyšetrovanie treba skončiť spravidla do dvoch mesiacov od vznesenia obvinenia [§ 203 ods. 1 písm. c) TP]. Ak sa vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie neskončí do uvedených lehôt od vznesenia obvinenia, policajt prokurátorovi písomne oznámi, prečo nebolo možné vy-

šetovanie alebo skrátené vyšetrovanie skončiť a aké úkony je potrebné ešte vykonať. Prokurátor môže policajtovi pokynom zmeniť rozsah úkonov, ktoré majú byť ešte vykonané, alebo ak sa to týka skráteného vyšetrovania vo veci nariadiť vyšetrovanie (§ 203 ods. 2 TP a § 209 ods. 3 TP).

Na zefektívnenie činnosti policajta, respektíve rýchle ukončenie vyšetrovania, a skráteného vyšetrovania, môže kedykoľvek v ich priebehu obvinený, poškodený a zúčastnená osoba požiadať prokurátora, aby preskúmal postup policajta, najmä aby boli odstránené prieťahy alebo iné nedostatky vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní (§ 210 TP).

Po skončení vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania policajt predloží spis prokurátorovi s návrhom na podanie obžaloby alebo na iné rozhodnutie podľa § 209 ods. 1 Trestného poriadku, ak nerozhodne o postúpení veci podľa § 214 ods. 2 Trestného poriadku alebo o zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 4 Trestného poriadku. Uvedené rozhodnutia je policajt oprávnený urobiť len v prípade, ak vo veci nebolo vznesené obvinenie.

V súvislosti so skráteným vyšetrovaním je potrebné spomenúť taktiež inštitút takzvaného **osobitne skráteného vyšetrovania (zrýchlené vyšetrovanie)**, ktoré upravuje § 204 Trestného poriadku. Ako už bolo uvedené, osobitne skrátené vyšetrovanie je osobitným a samostatným inštitútom trestného práva procesného a nepovažuje sa za samostatnú formu prípravného konania. Novelou Trestného poriadku vykonanou zákonom č. 5/2009 Z. z. došlo k novelizovaniu aj ustanovenia § 204 Trestného poriadku, ako aj nadväzujúcich ustanovení, ktoré zjednodušili podmienky tohto inštitútu. Podstatou týchto zmien bola zmena kategórie prečinu, v prípade aplikovania tohto inštitútu, na ktorý Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica trestnej sadzby neprevyšuje päť rokov. Taktiež sa zmenili podmienky jeho použitia a to tak, že ho možno aplikovať, ak ide o osobu, ktorá bola zadržaná ako podozrivá pri páchaní prečinu alebo bezprostredne po ňom. Významnou je aj zmena, že podmienkou aplikovania tohto inštitútu nie je podanie obžaloby spolu s návrhom na vzatie obvineného do väzby.³³ Postup podľa § 204 ods. 1 Trestného poriadku predstavuje najefektívnejší spôsob vybavenia trestných vecí páchatelov prečinov spáchaných nielen v súvislosti s účasťou na verejných podujatiach, ale ktorí sa dlhodobo zdržiavajú mimo územia SR.³⁴ Účelom postupu podľa § 204 Trestného poriadku je rýchle a neformálne objasnenie skutku, vyhľadanie a zabezpečenie dôkazov, ktoré bude možné vykonať pred súdom, ako aj dosiahnuť urýchlené potrestanie známeho páchatela prečinu v čo najkratšom čase od spáchania prečinu.

Aby bolo možné uskutočniť osobitne skrátené vyšetrovanie je potrebné, aby boli kumulatívne (súčasne) splnené nasledovné tri podmienky:

- a) trestné konanie je vedené pre prečin, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov,
- b) zadržanie osoby pri spáchaní prečinu alebo bezprostredne po ňom,³⁵

³³ ČENTĚŠ, J.: Prípravné konanie po piatich rokoch aplikácie trestného poriadku, In: Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – analýza poznatkov z teórie apraxe. Bratislava: EUKÓDEX, s. r. o., 2011, s. 162.

³⁴ KLÁTIK, J.: Poznatky z uplatňovania postupu podľa § 204 Trestného poriadku. In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného. Praha: Leges, 2014, s. 190.

³⁵ Podľa § 85 Trestného poriadku je na zadržanie a obmedzenie osobnej slobody podozrivej osoby potrebný predchádzajúci súhlas prokurátora. Bez takého súhlasu možno zadržanie vykonať, len ak vec neznesie odklad a súhlas vopred nemožno dosiahnuť, najmä ak bola taká osoba pristihnutá pri trestnom čine alebo zastihnutá na úteku. Osobnú slobodu osoby, ktorá bola pristihnutá pri trestnom čine alebo bezprostredne po ňom, môže obmedziť ktokoľvek, ak je to potrebné na zistenie jej totožnosti, zabránenie úteku, zabezpečenie dôkazov alebo na zabránenie ďalšiemu páchaniu trestnej činnosti. Je však povinný takú osobu bezodkladne odovzdať útvaru Policajného zboru, útvaru Vojenskej polície alebo útvaru Colnej správy. Policajt, ktorý zadržanie vykonal, alebo ktorému bola odovzdaná osoba pristihnutá pri trestnom čine, bezodkladne oznámi vykonané zadržanie prokurátorovi a spíše o ňom zápisnicu, v ktorej označí miesto, čas zadržania alebo prevzatia takej osoby a bližšie okolnosti zadržania,

c) odovzdanie takejto osoby (obvineného) súdu do 48 hodín s obžalobou a vyšetrovacím spisom.³⁶

Od zadržania osoby plyní policajtovi a prokurátorovi 48 hodinová lehota. Policajt, ktorý zadržanie vykonal, alebo ktorému bola odovzdaná osoba pristihnutá pri trestnom čine, takú osobu bezodkladne oboznámi s dôvodmi zadržania a vypočuje ju, pričom zadržaná osoba má právo zvoliť si obhajcu a radíť sa s ním už v priebehu zadržania bez prítomnosti tretej osoby, taktiež má právo požadovať, aby obhajca bol prítomný pri jej výsluchu. V rámci lehoty 48 hodín je potrebné vzniesť tejto osobe obvinenie, vypočuť ju, zadovážiť ďalšie dôkazy, predložiť spisový materiál prokurátorovi, ktorý musí následne spis preštudovať a podať obžalobu sudcovi pre prípravné konanie spolu so spisom. V rámci tohto postupu netreba vykonávať všetky úkony typické pre skrátené vyšetrovanie, ale len úkony, ktoré slúžia na objasnenie skutku, vyhľadanie a zabezpečenie dôkazov, ktoré bude možné vykonať pred súdom. Ak prokurátor zistí dôvod väzby, súčasne navrhne, aby bol obvinený vzatý do väzby.

V rámci osobitne skráteného vyšetrovania sa uplatňujú určité výnimky z bežného postupu pri skrátenom vyšetrovaní. Obvinený a jeho obhajca majú možnosť preštudovať spisy a podať návrhy na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania, pričom ak ide o osobitne skrátené vyšetrovanie, nemusí byť dodržaná trojdňová lehota na upozornenie obvineného a obhajcu o tomto úkone. Podobne aj podľa ustanovenia § 187 ods. 1 Trestného poriadku, ak sa trestná vec koná postupom podľa § 204 Trestného poriadku, tak sa sťažnosť proti uzneseniu podáva do skončenia osobitne skráteného vyšetrovania, a nie ako je to napríklad v samotnom skrátenom vyšetrovaní, teda do troch dní od oznámenia uznesenia. Výnimka sa týka aj postupu podľa ustanovenia § 234 ods. 1 Trestného poriadku, ktoré upravuje povinnosť prokurátora upovedomiť o podaní obžaloby obvineného, jeho obhajcu a poškodeného a ak je obvinený vo väzbe, aj ústav na výkon väzby, pričom táto povinnosť prokurátora sa nevzťahuje na osobitne skrátené vyšetrovanie. Podobne aj ustanovenie § 247 ods. 1 Trestného poriadku, ktoré upravuje okolnosti týkajúce sa určenia termínu hlavného pojednávania, uvádza, že súd určí termín tak, aby obžalovaný od doručenia predvolania, prokurátor a obhajca od upovedomenia o termíne, mali lehotu päť pracovných dní. Táto úprava sa však nevzťahuje na prípady, ak sa postupovalo podľa § 204 Trestného poriadku.

Na základe skúseností aplikačnej praxe možno uviesť, že postupovať podľa § 204 Trestného poriadku nie je možné v prípadoch, ak je potrebné vykonať značné množstvo úkonov s rozsiahlejším, respektíve časovo náročnejším dokazovaním, alebo v prípade, ak obvinený využije svoje právo na obhajobu, ktoré nebude možné realizovať v lehote 48 hodín od zadržania. Prekážkou pre osobitne skrátené vyšetrovanie je aj situácia, ak bola trestným činom spôsobená škoda, nakoľko poškodený si musí podľa § 46 ods. 3 Trestného poriadku uplatniť svoj nárok na náhradu škody najneskôr do skončenia vyšetrovania, pričom v lehote 48 hodín sa nemusí vôbec dozvedieť o tom, že bol spáchaný trestný čin, ktorým mu bola spôsobená škoda a v akej výške. Podľa § 204 ods. 2 Trestného poriadku, ak prokurátor prepustí písomným a odôvodneným príkazom obvineného uvedeného v odseku 1 na slobodu, môže vrátiť spis policajtovi s pokynom na doplnenie skráteného vyšetrovania. Ak doplnenie skráteného vyšetrovania nie je potrebné, prokurátor podá obžalobu, pokiaľ nerozhodne inak.

Poznatky aplikačnej praxe nasvedčujú taktiež tomu, že k predčasnému ukončeniu osobitne skráteného vyšetrovania môže dôjsť v prípade, ak výsledky osobitne skráteného vyšetrovania

ako aj jeho podstatné dôvody a uvedie osobné údaje zadržanej osoby. Rovnopis zápisnice doručí bezodkladne prokurátorovi.

³⁶ Porovnaj IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 568.

dostatočne neodôvodňujú postavenie obvineného pred súd a prokurátor vráti spis policajtovi s pokynom na doplnenie skráteného vyšetrovania. Po vrátení spisu policajtovi na doplnenie skráteného vyšetrovania policajt postupuje podľa § 203 Trestného poriadku, teda podľa úpravy skráteného vyšetrovania. Ak sú však dané dôvody väzby, je možné, aby prokurátor v rámci štyridsaťosem hodinovej lehoty podal na obvineného návrh na vzatie do väzby bez toho, aby podal obžalobu.

Podobne k neúspešnému ukončeniu postupu podľa § 204 Trestného poriadku môže prísť aj vtedy, ak výsledky osobitne skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd, no z rôznych dôvodov nemožno toto konanie vykonať v rámci stanovenej zákonnej lehoty štyridsaťosem hodín. Napríklad môže to byť vtedy, ak obvinený pri zadržaní trvá na odklade svojho výsluchu, respektíve obvinený žiada, aby bol vypočúvaný za účasti svojho obhajcu.

Účelom postupu podľa § 204 Trestného poriadku je dosiahnuť urýchléné potrestanie známeho páchatela prečinu v čo najkratšom čase od spáchania prečinu. Aplikácia tohto inštitútu prispieva k dosiahnutiu účelu trestu, jednak z hľadiska individuálnej prevencie zamedzením páchatelovi v pokračovaní alebo opakovaní prečinu, jednak z hľadiska generálnej prevencie odradením ďalších potenciálnych páchatelov od trestnej činnosti a taktiež posilňuje dôveru verejnosti k orgánom činným v trestnom konaní. Uvedený inštitút sa v praxi často využíva najmä ak ide o prečin marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 Trestného zákona, v prípadoch cudzích štátnych príslušníkov, ktorí sa bez povolenia a bez vážneho dôvodu neoprávnene zdržiavajú na území Slovenskej republiky, hoci im bol uložený trest vyhodenia alebo im bol pobyt na území Slovenskej republiky zakázaný, ďalej prečinov krádeže podľa § 212 Trestného zákona, výtržníctva podľa § 364 Trestného zákona a prečinu nebezpečného vyhrážania podľa § 360 Trestného zákona, alebo v súčasnosti najmä prečinu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 ods. 1 a 2 Trestného zákona.

Bezprostredne na postup podľa § 204 Trestného poriadku nadväzuje konanie pred sudcom pre prípravné konanie. Je to úsek od odovzdania obvineného spolu s obžalobou a návrhom na vzatie do väzby sudcovi pre prípravné konanie až do právoplatnosti rozsudku, alebo iného meritórneho rozhodnutia. Účelom tohto postupu je zrýchliť, zefektívniť, zjednodušiť, ako aj zhospodáriť trestné konanie tak, aby bol čo najskôr vydaný trestný rozkaz, alebo rozhodnutie podľa § 241 ods. 1 písm. a) až g) Trestného poriadku., alebo po nariadení a vykonaní hlavného pojednávania vyhlásený rozsudok. Postup podľa § 348 ods. 1 Trestného poriadku, ako osobitný spôsob konania, je odlišný od bežného prejednávania veci pred súdom s cieľom zjednodušiť a tým urýchlíť procesný postup súdu vo veciach skutkovo a právne menej náročných. Ak sudca pre prípravné konanie prevzal obvineného od prokurátora súčasne s obžalobou bol podaný aj návrh na vzatie obvineného do väzby, skončí sa osobitne skrátené vyšetrovanie podľa § 204 ods. 1 Trestného poriadku a začína sa osobitné konanie na súde, v rámci ktorého postupuje sudca pre prípravné konanie urýchlene a prednostne podľa § 348 ods. 1 písm. a) až d) Trestného poriadku. Ak prokurátor nepodal súčasne s obžalobou návrh na vzatie obvineného do väzby, sudca pre prípravné konanie po prednostnom a urýchlenom vykonaní úkonov podľa § 348 ods. 1 písm. a) alebo b) Trestného poriadku najneskôr do 48 hodín od prevzatia obvineného a doručenia obžaloby prepustí zadržanú osobu na slobodu písomným príkazom s uvedením dôvodu prepustenia.

Osobitne skrátené vyšetrovanie podľa § 204 ods. 1 Trestného poriadku a osobitné súdne konanie podľa § 348 Trestného poriadku vytvárajú spolu takzvané zrýchléné trestné konanie, to znamená konanie, ktorým sa rýchlo a neformálne objasní skutok podozrivej osoby, vyhľadajú

a zabezpečia sa dôkazy, vypracuje sa obžaloba a vec sa odovzdá do 48 hodín sudcovi pre prípravné konanie na rozhodnutie.³⁷

Záver

Poznatky vyplývajúce z vykonanej analýzy vývoja právnej úpravy postupu a foriem prípravného konania, ako aj analýza platnej právnej úpravy a skúsenosti aplikačnej praxe, vzťahujúce sa na priebeh a obsah foriem prípravného konania naznačujú, že pre efektívne naplnenie účelu tohto štádia trestného konania je potrebné aj naďalej počítať s existenciou viacerých foriem prípravného konania. Naďalej treba uplatňovať prístup diferenciacie foriem prípravného konania v závislosti od typovej závažnosti trestných činov. Je opodstatnené sa domnievať, že o zločinoch by sa malo aj naďalej vykonávať prípravné konanie formou vyšetrovania, ktoré by vykonávali vyšetrovatelia Policajného zboru alebo Finančnej správy [§ 10 ods. 8 písm. a) a b) TP]. Vyšetrovanie by sa mohlo vykonávať aj prípadoch, ak nejde o zločin, ale existuje niektorý z dôvodov, ktorý umožňuje takýto postup aj podľa súčasnej úpravy (§ 200 ods. 2 a 3 TP). Zvážiť však treba rozsah dokazovania. Dokazovanie vo vyšetrovaní by mohlo byť založené len na vykonávaní potrebných zaisťovacích úkonoch, ako aj na vykonávaní neodkladných a neopakovateľných úkonoch. Nad rámec takto vymedzeného dokazovania by mohol vyšetrovateľ konať len na základe predchádzajúceho súhlasu prokurátora, respektíve len na základe jeho pokynu, napríklad ak by to bolo potrebné pre rozhodnutie na základe niektorého odklonu. Ostatné dôkazy by sa mali len zisťovať a zaisťovať pre účely ich využitia v konaní na súde. Opodstatnenosť má aj forma skráteného vyšetrovania, ktoré by sa naďalej vykonávalo o prečinoch. Dokazovanie by sa vykonávalo v obmedzenom rozsahu a to dôsledne podľa súčasne platnej úpravy [§ 203 ods. 1 písm. a) a b) TP]. O výnimke z takto stanoveného spôsobu a rozsahu dokazovania by mohol rozhodnúť len vedúci prokurátor (okresný prokurátor, krajský prokurátor, špeciálny prokurátor alebo generálny prokurátor) len vo výnimočných prípadoch. Za úvahu stojí zvážiť, či by vykonávanie skráteného vyšetrovania nemohlo byť zverené len policajtom uvedeným v § 10 ods. 8 písm. c) až g) Trestného poriadku. To by ale predpokladalo, že takýto policajti by mali mať minimálne vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa (bakalársky stupeň) v odbore právo, alebo v odbore, ktoré poskytuje Akadémia PZ, a aby ich organizačné zaradenie na útvaroch ozbrojených zborov umožňovalo venovať sa v plnom rozsahu len procesným činnostiam. Aj „osobitne skrátené vyšetrovanie“ („zrýchlené vyšetrovanie“) má napriek uvedeným výhradám naďalej opodstatnenie, a to na základe postupu podľa súčasnej právnej úpravy (§ 204 TP). Treba však zvážiť legislatívnu úpravu tohto postupu, ako ďalšej formy prípravného konania. Samozrejme, že aj všetky ostatné spomínané zmeny v procesných postupoch by bolo treba adekvátne legislatívne vyjadriť.

Literatúra

- BARTOŠOVÁ, L.: Ustanovenie § 204 Trestného poriadku a jeho uplatňovanie v praxi. In: Policajná teória a prax, roč. 15, č. 1/2007, s. 45–51.
- ČENTĚŠ, J.: Prípravné konanie v návrhu Trestného poriadku. In: Justičná revue, roč. 56, 2004, č. 11, s. 1170 až 1182.

³⁷ KLÁTIK, J.: Poznatky z uplatňovania postupu podľa § 204 Trestného poriadku. In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného. Praha: Leges, 2014, s. 194.

- ČENTĚŠ, J.: Přípravné konanie po piatich rokoch aplikácie trestného poriadku. In: Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – analýza poznatkov z teórie a praxe. Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2011. ISBN 978-80-89447-57-2. s. 161–171.
- ČENTĚŠ, J., VIKTORYOVÁ, J.: Skrátene vyšetřovanie I. diel. Bratislava: APZ Inštitút ďalšieho vzdelávania, 2002, 92 s.
- ČIČ, M. a kol.: Funkcia a význam trestného zákonodarstva. Bratislava: Univerzita Komenského, 1987. 156 s.
- IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Bratislava: Iura Edition, 2010, ISBN 978-80-8078-309-9, 1049 s.
- IVOR, J.: Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní. In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-030-7, s. 38–49.
- IVOR, J., ZÁHORA, J.: Repetitórium trestného práva. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-8168-365-5, 212 s.
- KLÁTIK, J.: Poznatzky z uplatňovania postupu podľa § 204 Trestného poriadku. In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-030-7, s. 189–199.
- KORDÍK, M.: Trestné stíhanie vo veci vo vzťahu k obvinenému a poškodenému v trestnom konaní – súčasný stav a pripravovaná novela. In: Predsúdne konanie. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 25. septembra 2008. Bratislava: Akadémia PZ, 2008, ISBN 978-80-8054-454-6, s. 77–85.
- MUSIL, J.: Koncepcie přípravného řízení trestního (úvahy de lege ferenda). In: Právník, 1990, roč. 129, č. 8/1990, ISSN 0231-6625, s. 731–739.
- MUSIL, J.: Funkce přípravného řízení, profesní profil a kvalifikační příprava policejního vyšetřovatele. In: Kriminalistika. ISSN 1210-9150, 1994, roč. 27, č. 1/1994, s. 60–74.
- NESVADBA, A.: Základy policajného preverovania. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 1999, 124 s.
- RÁLIŠ, A.: Trestné právo procesné. Bratislava: Nakladateľstvo Justitia Bratislava, 1942, 251 s.
- RŮŽEK, A. a kol.: Československé trestné konanie. Bratislava: Obzor, 1977. 379 s.
- RŮŽIČKA, M.: Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem: Velká novela a připravovaná rekodifikace trestního řádu. Praha: LexisNexis CZ, 2005, ISBN 80-86199-93-2, 158 s.
- VIKTORYOVÁ, J. a kol.: Činnosť policajných orgánov v skrátene vyšetřovaní. Bratislava: Akadémia PZ, 2002, ISBN 80-8054-262-7, 85 s.
- VOJÁČEK, L. a kol.: Československé právní dejiny (1918–1992). 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex, s. r. o., 2013. ISBN 978-80-89447-99-2, 424 s.
- ZÁHORA, J.: Vývojové tendencie slovenského trestného práva procesného. In: Teoretické otázky přípravního řízení trestního: Sborník příspěvků z teoretického semináře s mezinárodní účastí pořádaný dne 20. listopadu 2002. – Praha: Policejní akademie ČR, 2002, ISBN 80-7251-118-1, s. 83–86.
- Československý trestní řád a vedlejší předpisy trestního řízení soudního platné v zemích České a Moravsko-slezské. Praha: nakladatelství V. Linhart, 1948.

Organizácia a orgány predsúdneho konania¹

The Organization and the Authorities of the Pre-trial Proceedings

Zoltán Perhács²

Abstrakt: Autor sa v príspevku zaoberá postavením orgánov predsúdneho konania. Na procesných postup predsúdneho konania sa podieľajú orgány činné v trestnom konaní a sudca pre prípravné konanie. Orgánmi činnými v trestnom konaní sú prokurátor a policajt, avšak nie každý policajt je aj orgánom činným v trestnom konaní, z čoho vyplýva, že ani orgánom predsúdneho konania teda nemôže byť každý policajt.

Abstract: The author in this paper deals with the role of pre-trial proceedings bodies. To process pre-trial procedure involved law enforcement agencies and pre-trial judge. Law enforcement agencies are the prosecutor and police, but not every police officer is also a law enforcement proceedings, which means that no pre-trial bodies cannot therefore be any cop.

Kľúčové slová: trestné konanie, prípravné konanie, predsúdne konanie, policajt, prokurátor, sudca pre prípravné konanie.

Key words: criminal proceedings, pre-trial, police officer, prosecutor, judge for the preparatory proceeding.

Úvod

Trestné konanie je zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu, poprípade aj iných osôb zúčastnených na trestnom konaní. Úlohou trestného konania je náležite zistiť, či bol spáchaný trestný čin, ak áno, zistiť jeho páchatela a uložiť mu podľa zákona spravodlivý trest alebo ochranné opatrenie, rozhodnutie vykonať, za rešpektovania základných práv a slobôd fyzických a právnických osôb a súčasne pôsobiť na upevňovanie zákonnosti, na prechádzanie a zamedzovanie trestnej činnosti a výchovu občanov.³

Podľa Trestného poriadku trestné konanie prebieha v dvoch primárnych časových úsekoch, čo znamená, že trestné konanie rozdeľujeme na dve základné časti, ktorými sú:

- **predsúdne konanie**
- **konanie pred súdom.**⁴

V rámci týchto základných častí prechádza trestné konanie rôznymi štádiami, pričom do prvého časového úseku trestného konania, teda do predsúdneho konania, zaraďujeme tieto štádiá trestného konania:

- a) postup pred začatím trestného stíhania,
- b) prípravné konanie.

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0356-12/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0356-12.

² Mgr. JUDr. Zoltán Perhács, PhD., advokát, e-mail: zoltanperhacs6@gmail.com.

³ IVOR, J. a kol. Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010. ISBN 80-8078-101-X. s. 18.

⁴ IVOR, J. a kol. Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010. ISBN 80-8078-101-X. s. 19.

Do druhého časového úseku trestného konania, teda do druhej časti trestného konania, ktoré nazývame konanie pred súdom, zaraďujeme tieto štádiá trestného konania:

- a) preskúmanie obžaloby a predbežné prejednanie obžaloby,
- b) hlavné pojednávanie,
- c) odvolacie konanie,
- d) vykonávacie konanie.⁵

Na priebehu predsúdneho konania participujú orgány činné v trestnom konaní a sudca pre prípravné konanie. Orgánmi činnými v trestnom konaní sú prokurátor a policajt, avšak nie každý policajt je aj orgánom činným v trestnom konaní, z čoho vyplýva, že ani orgánom predsúdneho konania teda nemôže byť každý policajt. Za orgán predsúdneho konania sa považuje policajt uvedený v ustanoveniach § 10 ods. 8 až 10.⁶

I. Policajt

Policajtom sa v najširšej rovine rozumie fyzická osoba, ktorá je v služobnom pomere podľa zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov a vykonáva štátnu službu v služobnom úrade.

Policajtom sa na účely citovaného zákona rozumie príslušník Policajného zboru, príslušník informačnej služby, príslušník bezpečnostného úradu a príslušník Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Za policajta sa na účely Trestného poriadku považuje:

- vyšetrovateľ Policajného zboru,
- vyšetrovateľ finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní,
- poverený príslušník Policajného zboru,
- poverený príslušník vojenskej polície v konaní o trestných činoch príslušníkov ozbrojených síl,
- poverený príslušník Zboru väzenskej a justičnej stráže v konaní o trestných činoch príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže a v objektoch Zboru väzenskej a justičnej stráže aj jeho zamestnancov a o trestných činoch osôb vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo väzbe,
- poverený pracovník finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní,
- veliteľ námornej lode v konaní o trestných činoch spáchaných na tejto lodi.⁷

Policajtom na účely Trestného poriadku v rozsahu poverenia úkonov vyšetrovania je aj zástupca príslušného orgánu iného štátu, orgánu Európskej únie alebo orgánu vytvoreného spoločne členskými štátmi Európskej únie, ktorý je zaradený do spoločného vyšetrovacieho tímu vytvoreného na základe dohody.⁸

⁵ IVOR, J. a kol. Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010. ISBN 80-8078-101-X. s. 543.

⁶ Poznámka autora: Tam, kde je v texte uvedené číslo paragrafu bez bližšieho uvedenia zákona, ide o ustanovenie zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

⁷ § 10 ods. 8 Trestného poriadku.

⁸ § 10 ods. 9 Trestného poriadku.

Na účely Trestného poriadku sa za policajta pokladá aj príslušník Policajného zboru, ktorý nie je vyšetrovateľom Policajného zboru alebo povereným príslušníkom Policajného zboru v rozsahu určenom vyhláškou Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 648/2008 Z. z. o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní.⁹

Za **vyšetrovateľa** môže určiť minister vnútra Slovenskej republiky príslušníka Policajného zboru, ktorý má vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v odbore právo, bezpečnostné služby alebo v študijnom programe bezpečnostnoprávna ochrana osôb a majetku a ako vyšetrovateľ čakateľ v prípravnej štátnej službe alebo v stálej štátnej službe úspešne vykonal záverečnú vyšetrovateľskú skúšku. Osobitne môže minister vnútra Slovenskej republiky určiť za vyšetrovateľa aj policajta, ktorý má iné vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa a úspešne vykonal záverečnú vyšetrovateľskú skúšku. Táto skúška sa nevyžaduje u policajta, ktorý vykonal štátnu záverečnú skúšku z teórie vyšetrovania.

Povereným príslušníkom je príslušník Policajného zboru, ktorý má v popise služobnej činnosti určenú náplň činnosti skrátené vyšetrovanie alebo príslušník Policajného zboru, ktorý je písomným rozkazom nadriadeného s ustanovovacou pôsobnosťou poverený vykonávaním služobných činností v skrátenom vyšetrovaní.¹⁰

Policajt¹¹ vykonáva úkony rovnako pred začatím trestného stíhania ako aj v prípravnom konaní. Pred začatím trestného stíhania policajt prijíma trestné oznámenie. Po preskúmaní trestného oznámenia zisťuje, či nie sú splnené podmienky na postup podľa § 197 alebo 199. V prípade, ak podané trestné oznámenie nie je úplné, policajt je oprávnený ho doplniť výsluchom oznamovateľa alebo poškodeného. Trestné oznámenie musí byť doplnené bezodkladne tak, aby o ňom mohol policajt rozhodnúť najneskôr do 30 dní od jeho prijatia.

Policajt začne trestné stíhanie vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní vo veciach, ktoré vyšetruje, vykonáva všetky úkony samostatne, **je povinný ich vykonať na základe zákona ale aj v súlade so zákonom**, pričom zodpovedá za ich včasné vykonanie. Je oprávnený vyžadovať od služieb Policajného zboru v súlade so zákonmi a inými internými predpismi zabezpečenie vykonania úkonov a opatrení nevyhnutných pre vyšetrovanie, ktoré vzhľadom na ich povahu nemôže vykonať sám.¹²

Policajt v závislosti od závažnosti trestného činu vykonáva vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie, prípadne zrýchlené skrátené vyšetrovanie, pričom je oprávnený vzniesť obvinenie voči konkrétnej osobe (§ 206), prípadne môže dočasne odložiť vznesenie obvinenia (§ 205).

V prípade, ak policajt zistí, že nie je dôvod na začatie trestného stíhania alebo postup podľa § 197 ods. 2 uznesením vec

- odovzdá príslušnému orgánu na prejednanie priestupku alebo iného správneho deliktu,
- odovzdá inému orgánu na disciplinárne konanie,
- odmietne.

Príslušnosť, súčinnosť a postup útvarov Policajného zboru a Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, zisťovaní ich páchatelov, úlohy príslušníkov Policajného zboru vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní, činnosť výjazdovej skupiny a špecializovaného tímu, upravuje interný predpis vydaný ministrom vnútra Slovenskej republiky, konkrétne

⁹ § 10 ods. 10 Trestného poriadku.

¹⁰ Čl. 4 ods. 3 nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatelov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

¹¹ § 10 ods. 8 Trestného poriadku.

¹² § 7 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatelov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „nariadenie“).

Pred začatím trestného konania a v trestnom konaní sú jednotlivé útvary Policajného zboru a útvary Ministerstva vnútra Slovenskej republiky vecne príslušné takto:¹³

1. **Národná kriminálna agentúra Prezídia Policajného zboru** (ďalej len „národná kriminálna agentúra“) je vecne príslušná pre trestné činy patriace do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu.¹⁴ Ďalej je vecne príslušná pre trestné činy, ak je podozrivý zo spáchania trestného činu poslanec Národnej rady Slovenskej republiky, člen vlády Slovenskej republiky, štátny tajomník, predseda ústredného orgánu štátnej správy Slovenskej republiky, predseda a podpredseda Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky, sudca Ústavného súdu Slovenskej republiky, sudca, prokurátor, verejný ochranca práv, vedúci Úradu vlády Slovenskej republiky, riaditeľ Národného bezpečnostného úradu, riaditeľ Slovenskej informačnej služby, člen Bankovej rady Národnej banky Slovenska, príslušník Národného bezpečnostného úradu, príslušník Slovenskej informačnej služby a príslušník Vojenského spravodajstva, v ktorých dozor nad dodržiavaním zákonnosti vykonáva Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, nedovolené výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 172 ods. 1, ods. 4 a podľa § 173 ods. 1, ods. 4 Trestného zákona, ak o nich nekoná úrad inšpekčnej služby sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a vo veciach, v ktorých má určenú výberovú príslušnosť opatrením ministra vnútra Slovenskej republiky alebo prezidenta Policajného zboru. Popri uvedenom zabraňuje trestnej činnosti organizovaných a zločineckých skupín vykonávaním operatívno-pátracej činnosti a rozkladných opatrení a v postavení koordinátora činností útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky zabezpečuje úlohy na úseku boja proti nelegálnej výrobe, držbe a obchodovaniu so zbraňami, strelivom, muníciou a výbušnami a ak si to povaha veci vyžaduje vykonáva operatívno-pátraciu činnosť súvisiacu s odhaľovaním trestných činov nedovoleného ozbrojovania a obchodovania so zbraňami podľa § 294 a § 295 Trestného zákona. Finančná spravodajská jednotka národnej kriminálnej agentúry svoju činnosť vykonáva podľa ustanovení zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
2. **Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru** (ďalej len „úrad hraničnej a cudzineckej polície“) je vecne príslušný pre trestné činy násilného prekročenia štátnej hranice, prevádzачstva a nedovoleného prekročenia štátnej hranice podľa § 354 až 357 Trestného zákona, ak o nich nekoná úrad inšpekčnej služby sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 Trestného zákona, porušovania predpisov o obehu tovaru v styku s cudzinou podľa § 254 ods. 3, 4 a 5 Trestného zákona a porušenia predpisov o štátnych technických opatreniach na označenie tovaru podľa § 279 ods. 2 a 3 Trestného zákona, zistené pri kontrole hraníc alebo odhalené vlastnou operatívno-pátracou činnosťou okrem trestných činov odhalených orgánom štátnej správy v colníctve úradom kriminálnej polície alebo zis-

¹³ Bližšie k tomu pozri: Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatelov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

¹⁴ § 14 Trestného poriadku.

tených z trestných oznámení občanov alebo zistených iným spôsobom, ak nepatria do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu, založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny podľa § 296 Trestného zákona, spáchané v súvislosti s trestnými činmi uvedenými v písmenách a) alebo b), ak o nich nekoná úrad inšpekčnej služby sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 ods. 1 písm. c) Trestného zákona, falšovania a pozmeňovania verejnej listiny, úradnej pečate, úradnej uzávery, úradného znaku a úradnej značky podľa § 352 Trestného zákona, ak takýmto falšovaním a pozmeňovaním je dotknutý cestovný doklad a trestný čin bol spáchaný v súvislosti s prekročením štátnej hranice Slovenskej republiky alebo cudzincom na území Slovenskej republiky, neoprávnené zamestnávanie podľa § 251a Trestného zákona v znení zákona č. 262/2011 Z. z., obchodovania s ľuďmi podľa § 179 Trestného zákona, súvisiace s uvedenými trestnými činmi, ak sú splnené podmienky na spoločné konanie podľa § 18 a vo veciach, v ktorých má určenú výberovú príslušnosť opatrením ministra vnútra Slovenskej republiky alebo prezidenta Policajného zboru. Pri svojej činnosti spolupracuje s partnerskými útvarmi polície susedných štátov a krajín Európskej únie a vykonávaním operatívno-pátracej činnosti a rozkladných opatrení zabraňuje činnosti zločineckých skupín a organizovaných skupín. Skrátené vyšetrovanie o prečinoch, na ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje tri roky, metodicky riadi a kontroluje riaditeľ národnej jednotky proti nelegálnej migrácii úradu hraničnej a cudzineckej polície.

3. **Odbor boja proti terorizmu Prezídia Policajného zboru** vykonáva operatívno-pátraciu činnosť zameranú na odhaľovanie trestných činov, zisťovanie ich páchatelov a zabezpečenie úloh v oblasti ochrany pred hrozbou terorizmu. Ďalej zabezpečuje úlohy vyplývajúce z činnosti Národného bezpečnostného analytického centra. Rovnako plní úlohy vyplývajúce z postavenia teroristického skríningového centra a zabraňuje trestnej činnosti formou rozkladných opatrení.
4. **Úrad kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru** (ďalej len „úrad kriminálnej polície“) je vecne príslušný pre trestné činy, pre ktoré je inak príslušný odbor kriminálnej polície krajského riaditeľstva alebo odbor kriminálnej polície okresného riaditeľstva, ak si to vyžaduje povaha veci vzhľadom na spôsob spáchania trestného činu, procesné strany alebo iný dôležitý záujem, ak tak prezident Policajného zboru určí opatrením.
5. **Odbor kriminálnej polície krajského riaditeľstva Policajného zboru** (ďalej len „odbor kriminálnej polície krajského riaditeľstva“) je vecne príslušný pre obzvlášť závažné zločiny, ak o nich nekoná národná kriminálna agentúra, úrad hraničnej a cudzineckej polície, odbor boja proti terorizmu a úrad inšpekčnej služby sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, trestné činy, ak bol skutok spáchaný organizovanou skupinou, zločineckou skupinou alebo teroristickou skupinou, ak o nich nekoná národná kriminálna agentúra, úrad hraničnej a cudzineckej polície, odbor boja proti terorizmu a úrad inšpekčnej služby sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, trestné činy skrátenia dane a poistného podľa § 276 ods. 4 Trestného zákona, neodvedenia dane a poistného podľa § 277 ods. 4 Trestného zákona a daňového podvodu podľa § 277a ods. 3 písm. a) Trestného zákona, trestné činy spáchané pracovníkmi Finančnej správy Slovenskej republiky, ktoré ako verejní činitelia spáchali v súvislosti s výkonom ich zamestnania, ak o nich nekoná národná kriminálna agentúra alebo Kriminálny úrad Finančnej správy Slovenskej republiky, trestné činy, ktoré sú inak vo vecnej príslušnosti odboru kriminálnej polície okresného riaditeľstva, ak si to vyžaduje povaha veci vzhľadom na jej závažnosť, rozsiahlosť, zložitnosť alebo iný dôležitý záujem, ak tak opatre-

ním určí riaditeľ krajského riaditeľstva Policajného zboru na základe vlastného posúdenia alebo ak mu tak uloží prezident Policajného zboru.

6. **Odbor kriminálnej polície okresného riaditeľstva Policajného zboru** (ďalej len „odbor kriminálnej polície okresného riaditeľstva“) je vecne príslušný pre trestné činy, o ktorých konanie v prvom stupni vykonáva okresný súd, okrem trestných činov, ktoré sú vo vecnej príslušnosti obvodného oddelenia, okresného dopravného inšpektorátu alebo krajského dopravného inšpektorátu alebo oddelenia železničnej polície krajského riaditeľstva, ak o nich nekoná národná kriminálna agentúra, úrad hraničnej a cudzineckej polície odbor boja proti terorizmu, odbor kriminálnej polície krajského riaditeľstva a úrad inšpekčnej služby sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.
7. **Obvodné oddelenie Policajného zboru odboru poriadkovej polície okresného riaditeľstva Policajného zboru** (ďalej len „obvodné oddelenie“) je vecne príslušné na skrátené vyšetrovanie o prečinoch, pre ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje tri roky okrem prečinov, ktoré sú vo vecnej príslušnosti okresného dopravného inšpektorátu alebo krajského dopravného inšpektorátu, alebo ktoré sú vo vecnej príslušnosti oddelenia železničnej polície krajského riaditeľstva, ak o nich nekoná národná kriminálna agentúra, úrad hraničnej a cudzineckej polície odbor boja proti terorizmu a úrad inšpekčnej služby sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.
8. **Okresný dopravný inšpektorát okresného riaditeľstva Policajného zboru a krajský dopravný inšpektorát krajského riaditeľstva Policajného zboru** (ďalej len „okresný dopravný inšpektorát a krajský dopravný inšpektorát“) sú vecne príslušné pre trestné činy, o ktorých sa vykonáva skrátené vyšetrovanie o prečinoch, pre ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje tri roky, spáchané v súvislosti s porušením pravidiel cestnej premávky alebo iných povinností, ktoré s premávkou na pozemných komunikáciách a vedením dopravného prostriedku bezprostredne súvisia, okrem operatívno-pátracej činnosti o týchto trestných činoch.
9. **Oddelenie železničnej polície krajského riaditeľstva Policajného zboru** je vecne príslušné na skrátené vyšetrovanie o prečinoch spáchaných v obvode železničných dráh, pre ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje tri roky okrem prečinov, ktoré sú vo vecnej príslušnosti okresného dopravného inšpektorátu alebo krajského dopravného inšpektorátu, ak o nich nekoná národná kriminálna agentúra, úrad hraničnej a cudzineckej polície, odbor boja proti terorizmu, úrad kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru a úrad inšpekčnej služby sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.
10. **Úrad inšpekčnej služby sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky** je vecne príslušný pre trestné činy spáchané príslušníkmi Policajného zboru počas trvania služobného pomeru, zo spáchania ktorých je podozrivý príslušník Policajného zboru aj v prípade, ak k spáchaniu trestného činu došlo pred vznikom služobného pomeru, súvisiace s trestnými činmi spáchanými príslušníkmi Policajného zboru počas trvania služobného pomeru, ak sú splnené podmienky na spoločné konanie podľa § 18 a vo veciach, v ktorých má určenú výberovú príslušnosť opatrením ministra vnútra Slovenskej republiky.
11. **Odbor operatívneho zabezpečenia úradu pre ochranu ústavných činiteľov a diplomatických misií Ministerstva vnútra Slovenskej republiky** vykonáva operatívno-pátraciu činnosť zameranú na ochranu ústavných činiteľov a diplomatických misií.

12. Odbor špecializovaných služieb Prezídia Policajného zboru vykonáva operatívno-pátraciu činnosť zameranú na odhaľovanie trestných činov, ich páchatelov a na zabezpečenie ochrany príslušníkov Policajného zboru, ktorí plnia úlohy agenta podľa osobitného predpisu. Formou rozkladných opatrení zamedzuje páchaniu trestnej činnosti.

Policajt je povinný pri vykonávaní služobnej činnosti dbať na česť, vážnosť a dôstojnosť osoby i svoju vlastnú, pričom nemôže pripustiť, aby v súvislosti s touto jeho činnosťou vznikla osobe bezdôvodná ujma a aby prípadný zásah do jej práv a slobôd prekročil mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu sledovaného jeho služobnou činnosťou.

II. Prokurátor

Prokurátor v predsúdnom konaní predovšetkým:

- **vykonáva prokurátorský dozor nad prípravným konaním,**
- **rozhoduje o sťažnostiach proti rozhodnutiam policajta.**

V štádiu pred začatím trestného stíhania je prokurátor rovnako ako policajt oprávnený prijímať trestné oznámenia. Prokurátor je oprávnený rozhodnúť niektorým zo spôsobov uvedených v § 197 ods. 1 alebo ods. 2 Trestného poriadku. V prípade, ak tak neurobí, odovzdá trestné oznámenie na vybavenie policajtovi. Prokurátor rovnako ako policajt je okrem uvedeného oprávnený vykonať vyšetrovanie, skrátené vyšetrovanie alebo zrýchlené skrátené vyšetrovanie a taktiež môže vzniesť aj obvinenie voči konkrétnej osobe.

V prípade, ak trestné oznámenie podá osoba, ktorá má trvalé bydlisko v Slovenskej republike, ale bola poškodená trestným činom spáchaným v inom členskom štáte Európskej únie, po zaprotokolovaní takeéhoto trestného oznámenia jedine prokurátor je oprávnený ho bez meškania postúpiť príslušnému orgánu Európskej únie, kde bol skutok spáchaný. Postúpenie trestného oznámenia do cudziny priamo policajtom nie je prípustné.¹⁵

Prokurátor je pri vykonávaní dozoru v predsúdnom konaní oprávnený:

- **dávať záväzné pokyny** na postup podľa § 197, vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestných činov a určovať lehoty na ich vybavenie; pričom tieto pokyny sú súčasťou vyšetrovacieho spisu,
- **vyžadovať** od policajtov spisy, dokumenty, materiály a správy o stave konania vo veciach, v ktorých bolo začaté trestné stíhanie, na zistenie, či policajt včas začal trestné stíhanie a či v ňom riadne postupuje,
- **zúčastniť sa** na vykonávaných úkonoch policajta alebo tieto úkony vykonať osobne, vydať rozhodnutie v ktorejkoľvek veci,
- **vrátiť vec** policajtovi na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania s pokynmi a určovať lehotu na ich doplnenie, pričom o vrátení veci upovedomí obvineného a poškodeného,
- **zrušiť** nezákonné alebo neopodstatnené rozhodnutia policajta, ktoré môže nahradiť vlastnými rozhodnutiami,
- **odňať vec** policajtovi a prikázať ju inému policajtovi,
- **nariadiť**, aby sa vo veciach uvedených v § 202 vykonalo vyšetrovanie.¹⁶

Iba prokurátor je v prípravnom konaní oprávnený podať obžalobu, uzavrieť s obvineným dohodu o vine a treste, rozhodnúť o postúpení veci alebo zastavení trestného stíhania proti kon-

¹⁵ ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestný poriadok Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2015. ISBN 978-80-8155-057-7. s. 422–426.

¹⁶ ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestný poriadok Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2015. ISBN 978-80-8155-057-7. s. 487–488.

krátnej osobe, schváliť zmier, nariadiť zaistenie majetku obvineného, vykonať zaistenie nároku poškodeného, nariadiť exhumáciu mŕtvol, navrhnúť súdu vzatie obvineného do väzby a predĺženie lehoty trvania väzby, navrhnúť vyžiadanie obvineného z cudziny.

III. Sudca pre prípravné konanie

Sudcom pre prípravné konanie je vždy sudca súdu prvého stupňa, ktorý zo všetkých sudcov miestne príslušného súdu prvého stupňa je oprávnený a povinný konať v rámci trestného konania ako sudca pre prípravné konanie.¹⁷

Sudca pre prípravné konanie v predsúdnom konaní rozhoduje:

- **o zásahoch do základných práv** – v predsúdnom konaní najmä rozhodovaní o väzbe (§ 72 ods. 1), o vydaní príkazu na zatknutie (§ 73), na domovú prehliadku (§ 100), o potvrdení príkazu prokurátora na zaistenie peňažných prostriedkov (§ 95 ods. 2), o potvrdení príkazu prokurátora na zaistenie zaknihovaných cenných papierov (§ 96 ods. 2), o zadržaní zásieľok (§ 108 ods. 2 a 3), o vydaní príkazu na sledovanie osôb a vecí (§ 113 ods. 4), na vyhotovenie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov (§ 114 ods. 2), o vydaní príkazu na odpočúvanie a záznamu telekomunikačnej prevádzky (§ 115 ods. 2), na zaistenie a oznámenie údajov o uskutočnenej telekomunikačnej prevádzke (§ 116 ods. 2) a o vydaní príkazu na použitie agenta (§ 117 ods. 5),
- **o sťažnostiach proti rozhodnutiam prokurátora, ak tak ustanovuje Trestný poriadok** – zaistil majetok obvineného na zaistenie nároku poškodeného (§ 50 ods. 1), zamietol návrh poškodeného na zaistenie jeho nároku (§ 50 ods. 5), zrušil alebo obmedzil zaistenie nároku poškodeného (§ 50 ods. 1 alebo ods. 2) alebo vyňal veci zaistené na nárok poškodeného (§ 61 ods. 2), zaistil majetok obvineného (§ 425 ods. 1),
- **v iných prípadoch ustanovených Trestným poriadkom** – o ustanovení opatrovníka (§ 35 ods. 2), o ustanovení obhajcu (§ 40 ods. 1), o ustanovení spoločného zástupcu poškodeným (§ 47 ods. 2), o postupe podľa § 204 a podobne.

Literatúra

ČENTĚŠ, J. a kol. Trestný poriadok Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2015, 955 s. ISBN 978-80-8155-057-7.

IVOR, J. a kol. Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie, Bratislava: IURA EDITION 2010, 1049 s. ISBN 978-80-8078-309-9.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 648/2008 Z. z. o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní.

Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatelov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 174/2010 o rozsahu pôsobnosti nadriadených vo veciach služobného pomeru v štátnej službe príslušníkov Policajného zboru (personálna pôsobnosť) v znení neskorších predpisov.

¹⁷ Pozri § 10 Trestného poriadku.

Přípravné řízení – bilance a perspektivy¹

Pre-trial Proceedings – Evaluation and Perspectives

Marek Fryšták²

Abstrakt: Autor se v uvedeném příspěvku věnuje vzájemnému vztahu mezi přípravným řízením a hlavním líčením a jeho změnám v rámci stěžejních novel trestního řádu od jeho přijetí až do současnosti. Zdůrazňuje, že význam přípravného řízení nelze podceňovat, neboť jeho výsledky mnohdy dosti podstatně ovlivní průběh samotného hlavního líčení, což by měly brát dle názoru autora na zřetel tvůrci připravované rekodifikace trestního práva procesního.

Abstract: Author's paper deals with the interrelationship between a pre-trial proceedings and a trial, and the changes within the key amendments of Code of criminal procedure since its acceptance till the present day. Above all the purpose of the pre-trial cannot be underestimated because its results often significantly affect the proceeding of the trial itself. In the opinion of the author, those are the reasons which have to be taken into consideration by the creators of the recodification of the criminal procedure law.

Klíčová slova: trestní řád, přípravné řízení trestní, hlavní líčení, vzájemný vztah, přístup aplikační praxe.

Key words: Code of criminal procedure; pre-trial proceedings, trial, interrelationship, approach of the application practice.

Úvod

K tomu, abychom lépe pochopili význam, účel a podobu přípravného řízení a to, jak se utvářel jeho vztah k hlavnímu líčení a jejich vzájemný poměr a tím fakticky i rozsah dokazování v něm prováděný, považuji za vhodné provedení určitého *stručného historického exkurzu* týkajícího se okolností přijetí a změn zákona č. 141/1961 Sb.,³ které nám budou odrazovým můstkem pro dílčí závěry a úvahy de lege ferenda týkající se zpracovávaného tématu.

1. Zákon č. 141/1961 Sb.

XI. sjezd KSČ probíhající ve dnech 18. až 21. 6. 1958 deklaroval *dovršení socialistické výstavby v Československu*, což znamenalo odstranění zbytků vykořisťovatelských tříd a dovršení zemědělské výroby v družstvech. V té souvislosti byl vznesen požadavek na vypracování nové ústavy, která by již reflektovala dosažení socialismu v naší zemi.

V roce 1960 došlo k *přijetí nové tzv. Socialistické ústavy*.⁴ Takto je označována nejen z důvodu, že změnila název státu na Československá socialistická republika, ale proto, že výrazně měnila politický a hospodářský charakter země. Její význam spočíval především v pevném zakotvení

¹ Uvedený příspěvek byl zpracován v rámci řešení projektu specifického výzkumu na téma „Adjustace specifických procesních otázek a koncepce trestního řízení (MUNI/A/1288/2015)“.

² Doc. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D., Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Katedra trestního práva, Veveří 70, 611 80 Brno, e-mail: Marek.Frystak@law.muni.cz.

³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších přepisů, dále v testu jen „TrŘ“ nebo „trestní řád“.

⁴ PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl., Ústavní právo České republiky. Část 1. 2. dop. a pod. roz. vyd.* Praha: Nakladatelství Linde, 2008. s. 213.

socialistického státního zřízení lidově demokratického státu. Uvedené stanovil čl. 4 o vedoucí úloze KSČ, který přiznával veškerou moc ve státě pracujícímu lidu pod vedením KSČ. Byť tato ústava stanovovala zespolečnění hospodářství (socialistické vlastnictví) a připouštěla primárně pouze vlastnictví státní nebo kolektivní, znala i vlastnictví osobní a „drobné soukromé hospodářství“. Je nutno připomenout, že u nás platila až do konce roku 1992, samozřejmě s příslušnými změnami, které odrážely zejména vývoj po tzv. sametové revoluci z listopadu 1989.

S ohledem na výše uvedené bylo nutno *vypracovat nové trestní kodexy*, které by odpovídaly potřebám společnosti v období po dovršení socialistické výstavby, budování vyspělé socialistické společnosti a shromažďování sil pro přechod ke komunismu. Podnět k tomu byl dán na plenárním zasedání ÚV KSČ v prosinci 1960. Příprava nové právní úpravy tak netrvala ani rok.⁵

V roce 1961 došlo k přijetí trestního zákona a trestního řádu, které oba nabyly účinnosti od 1. 1. 1962. Srovnáním lze zjistit, že trestní řád, ve znění, v jakém byl schválen, setrval na systematické zákoně č. 64/1956 Sb.,⁶ avšak realizoval zásadu spolupráce se společenskými organizacemi v boji proti kriminalitě, přičemž *zdůrazňoval předcházení zločinnosti výchovou občanů k důslednému zachovávaní zákonů a pravidel socialistického soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti*.

V § 12 odst. 9 TrŘ, ve znění účinném k 1. 1. 1962, bylo vymezeno *trestní řízení* jako řízení podle tohoto zákona, *trestním stíháním* pak byl chápán úsek řízení od zahájení vyšetřování až do právní moci rozsudku nebo usnesení o zastavení trestního stíhání. Pojem trestní řízení je širší než pojem trestní stíhání. Zahrnuje nejen samotné trestní stíhání, ale i takové úkony, které do jeho rámce nespádají, jako je např. řízení o zadržení osoby podezřelé, řízení o návrhu na povolení obnovy, řízení o stížnosti pro porušení zákona, řízení vykonávací a řízení o zahlázení odsouzení.⁷ Přestože *přípravné řízení nebylo* v rámci tohoto výkladového ustanovení nijak vymezeno, bylo vnímáno jako první stadium trestního řízení, které představuje závažný krok k objasnění všech okolností, za nichž byl spáchán trestný čin, k stíhání a spravedlivému potrestání pachatele.⁸

V rámci přípravného řízení mají být příslušnými orgány iniciativně, co nejrychleji a nejúplněji objasněny všechny skutečnosti potřebné pro posouzení případu, osoby pachatele i nároku poškozeného na náhradu škody, odhaleny příčiny, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání. Výsledkem tohoto řízení pak mělo být buď podání obžaloby nebo trvalé či dočasné upuštění od dalšího trestního stíhání. Jestliže se věc měla předávat soudu, pak musela být v přípravném řízení objasněna ve stejném rozsahu, v jakém ji bylo třeba objasnit v hlavním líčení. Bylo tedy třeba dát soudu úplný a všestranný přehled okolností významných pro rozhodnutí ve věci samé i o nároku poškozeného na náhradu škody a přehled potřebných důkazů.⁹ Právní úprava byla tedy založena na *silném přípravném řízení*.

Čím úplnější přehled měl soud o tom, co a jak bylo třeba dokazovat, tím účelněji a spolehlivěji postupoval při hlavním líčení. Jakkoliv tato skutečnost zvyšovala význam přípravného řízení, nikdy se tak nemělo dít na úkor váhy hlavního líčení, ale naopak měl být takto zdůrazněn význam dokonalého přípravného řízení pro správný chod hlavního líčení.¹⁰ Skutečná praxe ale byla mnohdy velmi odlišná a *hlavní líčení se tak stávalo pouhým opakováním výsledků přípravného řízení*.

⁵ RŮŽEK, A. a kol. *Československé trestní řízení*. 3., dop. a část. přep. vyd. Praha: Nakladatelství Orbis, 1977. s. 30.

⁶ Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

⁷ TOLAR, J. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1963. s. 53.

⁸ TOLAR, J. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1963. s. 262.

⁹ RŮŽEK, A. a kol. *Československé trestní řízení*. 3., dop. a část. přep. vyd. Praha: Nakladatelství Orbis, 1977, s. 192.

¹⁰ ŠTĚPÁN, J. Trestní řád č. 141/1961 Sb. z hlediska záruk občanských práv. *Stát a právo*. 1966, č. 11, s. 158.

Celková koncepce vyšetřování, jak ji zavedl zákon č. 64/1956 Sb., se osvědčila a byla převzata s drobnými změnami i do trestního řádu. Platí to jak o struktuře vyšetřovacích orgánů, tak i o dozoru prokurátora a o průběhu vyšetřování. Proto odkazují v té souvislosti na výklad provedený výše.

V rámci následujících částí publikace se budu alespoň stručně věnovat vybraným noveltám trestního řádu a vybraným změnám, které přinesly ve vztahu k přípravnému řízení. Není účelem tohoto textu a ani mým záměrem postihnout veškeré změny, které tyto novely ve vztahu k trestnímu řádu přinesly.

1.1 Novela trestního řádu provedená zákonem č. 57/1965 Sb.

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 57/1965 Sb., s účinností od 1. 8. 1965, reagovala na četné poznatky praxe. *Jejím cílem* bylo zejména další prohloubení boje proti kriminalitě odhalováním trestných činů a postihem jejich pachatelů. Zároveň prohlubuje záruky zjišťování objektivní pravdy a přísného dodržování socialistické zákonnosti a vytváří tak záruky, aby nemohlo docházet k nezákonnostem v činnosti soudů, prokuratury a orgánů Sboru národní bezpečnosti.¹¹

Právní úprava se opětovně vrátila k tomu, že přípravné řízení se bude konat ve dvou základních formách, a to v rámci *vyhledávání a vyšetřování*. Důvodem k zavedení vyhledávání bylo mimo jiné to, aby kapacita vyšetřovatelů byla využita pro vyšetřování závažné kriminality, zatímco u méně závažných trestných činů mělo být konáno vyhledávání.¹² Zavedení vyhledávání mělo taktéž přispět k tomu, aby žádný trestný čin a jeho pachatel nezůstal neodhalen.¹³

Vyhledávání se konalo o trestných činech uvedených v § 168 odst. 1 TrŘ, ve znění účinném k 1. 8. 1965. Jednalo se vesměs o trestné činy, které byly skutkově jednoduché, jejich objasňování si nevyžadovalo provádění rozsáhlých a náročných důkazů a ani jejich právní posouzení nekladlo na příslušné orgány zvláštní nároky.¹⁴ Tyto trestné činy zjišťují *vyhledávací orgány* blíže specifikované v § 168 odst. 2, 3 TrŘ, ve znění účinném k 1. 8. 1965, při výkonu své služby. Vyhledávání konaly orgány Sboru národní bezpečnosti, pověřené orgány Sboru nápravné výchovy o trestných činech jeho příslušníků, velitelé v ozbrojených silách nebo orgány jimi pověřené o trestných činech osob podléhajících jejich velitelské pravomoci, náčelníci nápravné výchovných ústavů nebo orgány jimi pověřené, jde-li o trestné činy osob ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vazbě, orgány pohraniční stráže ve věcech ochrany státních hranic nebo kapitáni lodí při dálkových plavbách o trestných činech spáchaných na této lodi. Vyhledávání představovalo do určité míry zjednodušenou formu přípravného řízení.

Vyšetřování se obligatorně dle § 161 odst. 1 TrŘ, ve znění účinném k 1. 8. 1965, *konalo* o trestných činech, o kterých se nekonalo vyhledávání. Dále se konalo o trestných činech, o kterých se koná vyhledávání a to např. je-li obviněný ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu, jde-li o řízení proti mladistvému nebo uprchlému, jsou-li vzhledem k tělesným nebo duševním vadám pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit nebo nařídil-li to prokurátor.

Vyšetřování konali vyšetřovatelé prokuratury a vyšetřovatelé Sboru národní bezpečnosti. V této souvislosti je třeba zmínit, že pro ustanovení do funkce vyšetřovatele bylo třeba, aby zájemce do-

¹¹ BURDA, A. *Novela trestního řádu a novela trestního zákona. Komentář*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1967. s. 10.

¹² POLÁČEK, J. K některým otázkám vyšetřování a vyhledávání ve Veřejné bezpečnosti. *Socialistická zákonnost*. 1965, č. 6, s. 9.

¹³ RŮŽEK, A. Novela k trestnímu řádu. *Právník*. 1965, č. 8, s. 805.

¹⁴ BURDA, A. *Novela trestního řádu a novela trestního zákona. Komentář*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1967, s. 117.

sáhl plného vysokoškolského právnického vzdělání, měl patřičné odborné, zejména kriminalistické vzdělání a absolvoval nejméně jednoletou přípravnou praxi u vyšetřovací součásti.¹⁵ Požadavek vysokoškolského právnického vzdělání pro vyšetřovatele zůstal zachován i po roce 1989.¹⁶ Podmínka tohoto vzdělání mohla být ministrem vnitra výjimečně prominuta, ve skutečnosti se ale v praxi z takové výjimky stalo pravidlo.

Oproti dosavadnímu stavu došlo ke značnému rozšíření *obhajoby v trestním řízení* tím, že ve vyšetřování byla umožněna účast obhájce již od vznesení obvinění. Účastí se rozumí jednak přítomnost při vyšetřovacích úkonech, jednak právo klást vyslychaným otázky poté, kdy orgán provádějící výslech skončí a udělí mu slovo.¹⁷ Odepřít tato oprávnění mohl vyšetřovatel jen ze závažných důvodů, přičemž na základě žádosti obhájce byl prokurátor povinen přezkoumat závažnost těchto důvodů.

1.2 Novela trestního řádu provedená zákonem č. 149/1969 Sb.

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 149/1969 Sb., s účinností od 1. 1. 1970, *doplnila* § 12 odst. 9 TrŘ, ve znění účinném k 1. 1. 1970, o *definici přípravného řízení*, jelikož, jak již bylo uvedeno, do uvedené doby trestní řád takovou definici postrádal. Přípravným řízením, které zahrnovalo vyhledávání a vyšetřování, se tak rozuměl úsek od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci, přerušení nebo zastavení trestního stíhání. Přípravné řízení v širším smyslu zahrnovalo kromě vyhledávání a vyšetřování i obecně bezpečnostní službu a operativně pátrací a kriminální službu, která má odhalovat skrytou trestnou činnost a odhalovat pachatele zjevné trestné činnosti.¹⁸

Uvedená novela taktéž *upravila* novou formu tzv. *předsoudního stadia* upravenou v § 179a a násl. TrŘ, ve znění účinném k 1. 1. 1970, označovanou jako *objasňování přečinů*. Objasňování přečinů bylo sice součástí trestního řízení, ale nikoliv řízení přípravného, a proto nad ní nevykonával dozor prokurátor. Ten nebyl oprávněn dávat orgánu konajícímu objasňování, což fakticky byly stejné orgány oprávněné konat vyhledávání, závazné pokyny ani vykonávat ostatní oprávnění příslušející mu v přípravném řízení. *Účelem objasňování* nebylo provádění důkazů, ale urychlené zjištění, že byl spáchán přečin, zjištění osoby podezřelé ze spáchání tohoto přečinu a shromáždění důkazních prostředků, které toto podezření odůvodňují, a zajištění toho, aby byl takovýto občan co nejrychleji postaven před soud.¹⁹ Ve věcech, ve kterých se konalo pouze objasňování, se dle § 314b TrŘ, ve znění účinném k 1. 1. 1970, zahajovalo trestní stíhání a nastávaly účinky vznesení obvinění tím, že prokurátor doručil na soud návrh např. k potrestání. Z hlediska stávající právní úpravy lze *objasňování přečinů přirovnat ke zkrácenému přípravnému řízení*.

1.3 Novela trestního řádu provedená zákonem č. 178/1990 Sb.

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 178/1990 Sb., s účinností od 1. 7. 1990, *zrušila objasňování přečinů*. Důvodem bylo to, že nepřispívalo k uplatnění demokratických principů

¹⁵ POLÁČEK, J. K některým otázkám vyšetřování a vyhledávání ve Veřejné bezpečnosti. *Socialistická zákonost*. 1965, č. 6, s. 13.

¹⁶ Od novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., s účinností od 1. 1. 2002, lze sledovat určitou degradaci vzdělání osob vykonávajících v rámci P ČR vyšetřování, jelikož dle stávající právní úpravy je dostačující pouze bakalářské vzdělání jakéhokoli směru, přičemž zkrácené přípravné řízení naprosto standardně vykonávají osoby se vzděláním středoškolským – In: FRYŠTÁK, M. Profesní a odborná úroveň policejního orgánu provádějícího vyšetřování. In: *Pocta Karlu Schellemu k 60. narozeninám*. 1. vyd. Brno: Key Publishing, 2012, s. 757–761.

¹⁷ BURDA, A. *Novela trestního řádu a novela trestního zákona. Komentář*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1967. s. 99.

¹⁸ RŮŽEK, A. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1975. s. 358.

¹⁹ RŮŽEK, A. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1975. s. 428–429.

trestního řízení, což bylo mimo jiné zdůrazněno tím, že nad ním žádným způsobem nevykonával dozor prokurátor, přestože jeho výsledky byly použitelné v řízení před samosoudcem, který o tomto přečinu dle § 314a a násl. TrŘ, ve znění účinném k 1. 1. 1970, rozhodoval.

Ve vztahu k vyhledávání tato novela *zdůraznila význam vyšetřování* tím, že vyhledávání se dle § 168 odst. 1 TrŘ, ve znění účinném k 1. 7. 1990, mělo konat pouze o trestných činech, na které zákon stanovil trest, jehož horní hranice nepřevyšuje jeden rok. Uvedená změna byla dle důvodové zprávy zdůvodněna tím, že u trestných činů, u nichž horní hranice trestu odnětí svobody ve výši jednoho roku odpovídala nejvyšší sazbě tohoto trestu stanovené u přečinů, postačí vzhledem k nízkému stupni nebezpečnosti pro společnost všech těchto trestných činů konat přípravné řízení formou vyhledávání. Tato změna měla přispět ke zjednodušení přípravného řízení oproti právní úpravě obsažené v trestním řádu, ve znění účinném do 30. 6. 1990, podle níž se o části trestných činů ohrožených trestem odnětí svobody do jednoho roku konalo vyšetřování. Podle této právní úpravy se koná vyhledávání i o některých v § 168 odst. 1 TrŘ uvedených trestných činech, i když horní hranice trestu odnětí svobody u nich stanovená dosahuje až pěti let. Vzhledem k závažnosti těchto trestných činů i všeobecné skutkové složitosti se navrhuje tyto trestné činy přesunout z vyhledávání do vyšetřování, které je vyšší formou přípravného řízení.²⁰

Stanovením této horní hranice chtěl zákonodárce zdůraznit, že *vyhledávání se koná o trestných činech jednodušších*, jejichž objasňování nevyžaduje provádění rozsáhlých a náročných důkazů.²¹ Tato právní úprava nebyla kvůli provedenímu vymezení trestných činů ideální. Vyhledávání se konalo velmi výjimečně, respektive vyšetřování se muselo konat i u skutkově jednoduchých trestných činů, kde to nebylo nezbytné.

1.4 Novela trestního řádu provedená zákonem č. 292/1993 Sb.

Pokud se podíváme na stávající právní úpravu obsaženou v trestním řádu, tak až do jeho novely provedené zákonem č. 292/1993 Sb., s účinností od 1. 1. 1994, byl tento vztah založen na dominanci přípravného řízení na úkor hlavního líčení. Přípravné řízení bylo fakticky *generálkou hlavního líčení* a těžištěm dokazování a rozhodování, protože směřovalo pokud možno k co nejúplnějšímu objasnění věci, což vedlo k jeho neúměrnému prodlužování. Byť by to soudci neradi slyšeli, hlavní líčení bylo v mnoha případech pouhou „formalitou“, v rámci které došlo pouze k zopakování důkazů zajištěných či provedených v přípravném řízení. Navíc vrácení věci státnímu zástupci k došetření v rámci předběžného projednání obžaloby bylo dle § 188 odst. 1 písm. e) TrŘ, ve znění účinném do 31. 12. 2001, podmíněno pouhým zjištěním závažných vad přípravného řízení nebo tím, že nebyly objasněny základní skutečnosti významné pro rozhodnutí. Soud tedy mohl státnímu zástupci vrátit k došetření věc např. v případě, že nebyli vyslechnuti někteří svědci, a nemusel se již zabývat tím, zda si může tyto svědky vyslechnout sám v hlavním líčení.

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 292/1993 Sb., s účinností od 1. 1. 1994, je jednou z nejobsáhlejších novel trestního řádu přijatých od konce roku 1989. Jejím hlavním cílem bylo výrazné *zjednodušení, účelné odformalizování a zrychlení trestního řízení*. Měla potlačit

²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 178/1990 Sb. [online]. [cit. 20-03-2016]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1986fs/tisky/t0326_03.htm>.

²¹ VANTUCH, P. *Trestní řízení*. Brno: Masarykova univerzita. 1991. s. 87.

v minulosti evidentně přeceněný význam přípravného řízení a posílit zásadu, že těžištěm dokazování je řízení před soudem.²²

Proto ji J. Musil označil jako „... novelu, která se podstatně dotkla koncepce přípravného řízení“.²³ A. Dolenský k cíli, který si kladla tato novela, poznamenal, že „... stejný cíl si kladly i dřívější novelizace trestního řádu. Tato novela se ale značně lišila prostředky, jak toho dosáhnout. K nim patřilo právě především přenesení těžiště dokazování do hlavního líčení a pronikavé omezení rozsahu dokazování v přípravném řízení“.²⁴

Tato novela *zrušila vyhledávání* jako jednu z forem přípravného řízení a vyhověla tak některým doporučením teorie a praxe, aby se o trestných činech konalo zásadně pouze vyšetřování.²⁵

Dle vyjádření V. Krále a Z. Sováka „... se *vyhledávání neosvědčilo*. Vyhledávací orgán plnil v podstatě stejné úkoly jako vyšetřovatel, postupoval až na výjimky podle obsahově shodných ustanovení zákona, s tím rozdílem, že se předpokládalo, že jeho činnost byla v důsledku menší typové nebezpečnosti vyhledávaného činu vždy rychlejší a jednodušší. Navíc hlavním úkolem P ČR na úseku boje s kriminalitou by nemělo být provádění procesních úkonů dle trestního řádu, ale postup před zahájením trestního stíhání založený na práci v terénu“.²⁶

Následné zkušenosti praxe potvrdily, že uvedená novela z počátku vedla k žádoucímu výsledku, tedy k výraznému odformalizování a zjednodušení přípravného řízení. V počátečních měsících roku 1994 útvary vyšetřování převzaly od ostatních útvarů P ČR veškeré trestní spisy se známým pachatelem, kde dříve bylo prováděno vyhledávání. Naproti tomu tyto útvary od útvarů vyšetřování převzaly určitou část agendy týkající se trestních spisů s neznámým pachatelem. Taktéž Zpráva o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1994 konstatovala, že se zlepšila rychlost vyšetřování a jeho kvalita.²⁷

Každopádně je třeba zdůraznit, že odborná úroveň vyšetřovatele byla díky stanovení požadavku na vysokoškolské vzdělání bakalářského nebo magisterského studijního programu v oboru právo vyšší než u vyhledávacích orgánů. Navíc vyšetřovatelé mohli nadále pro svoji práci využívat součinnost policejního orgánu.

Záměr dosáhnout zjednodušení a odformalizování trestního řízení a jeho významného zrychlení se v konečné fázi v praxi nepodařilo naplnit.

Přestože se vyšetřovatelé v praxi snažili, někdy až zcela neúměrně, minimalizovat rozsah důkazů prováděných v přípravném řízení, zcela opačná tendence se projevila u soudů, které naopak požadovaly provedení všech rozhodných úkonů již v přípravném řízení. Soudy tak mnohdy vracely státnímu zástupci věc k došetření z důvodů neprovedení úkonů, které mnohdy nebyly pro objasnění věci podstatné a navíc si je mohl soud sám provést v hlavním líčení. Určitý podíl na tomto stavu měli i státní zástupci, kteří právě z důvodu, aby jim věc nebyla soudem vrácena k došetření, požadovali po vyšetřovateli provedení maxima všech možných úkonů.

S ohledem na provedené změny došlo nově v § 12 odst. 10 TrŘ, ve znění účinném k 1. 1. 1994, k *vymezení přípravného řízení*. Tím se rozumí úsek od zahájení trestního stíhání, případně od provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů do podání obžaloby, postoupení věci, pře-

²² NEČADA, V. *Přehled novel trestních kodexů od listopadu 1989 do konce roku 1999*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. s. 93.

²³ MUSIL, J. Funkce přípravného řízení, profesní profil a kvalifikační příprava policejního vyšetřovatele. *Kriminalistika*. 1994, č. 1, s. 66.

²⁴ DOLENSKÝ, A. Novelizace trestního řádu. *Všehrd*. 1994, č. 1, s. I–XXVI.

²⁵ MUSIL, J. Koncepce přípravného řízení trestního (úvahy de lege ferenda). *Právník*. 1990, č. 8, s. 731.

²⁶ KRÁL, V., SOVÁK, Z. *Trestní zákony. Texty s předmluvou. Předmluva od Vladimíra Krále a Zdeňka Sováka*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1994. s. XXXI–XXXII.

²⁷ RŮŽIČKA, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2005. s. 249.

rušení nebo zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby. Nové vymezení přípravného řízení mělo mít podstatný vliv i na vzájemný vztah předsoudního a soudního stadia trestního řízení, kdy těžiště dokazování mělo být přesunuto do řízení před soudem.

Novela taktéž *zrušila možnost vést trestní stíhání tzv. ve věci*. Důvodová zpráva k této novele k tomu uváděla, že „... uvedený způsob vedení trestního stíhání je jednou z možností, jak v řadě případů dosáhnout faktického vyloučení naprosté většiny práv obviněného a obhájce v přípravném řízení“.²⁸

Poslední změnu provedenou touto novelou, kterou bych zde zmínil, byla *změna vymezení pojmu policejní orgán*. Tento pojem byl zaveden novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 558/1991 Sb., s účinností od 1. 1. 1992. Policejním orgánem se rozuměly orgány Federálního policejního sboru, P ČR a Policejního sboru Slovenské republiky. Policejní orgán byl vnímán jako „servisní orgán“ pro plnění příkazů, pokynů a dalších opatření orgánů činných v trestním řízení.

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 292/1993 Sb. *přeměnila policejní orgán přímo v jeden z orgánů činných v trestním řízení*. Policejním orgánem se rozumějí orgány P ČR. Stejně postavení mají v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil i pověřené orgány vojenské policie a v řízení o trestných činech příslušníků Vězeňské služby ČR pověřené orgány této služby. Pojetí policejních orgánů jako „servisních orgánů“ zůstalo nadále zachováno.²⁹

1.5 Novela trestního řádu provedená zákonem č. 166/1998 Sb.

Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 166/1998 Sb., s účinností od 1. 1. 1999, byla poskytnuta státnímu zástupci oprávnění, která měla *posílit jeho postavení ve stadiu před přípravným řízením*. Je pravdou, že dle § 157 odst. 2 TrŘ, ve znění účinném do 31. 12. 1998, byl státní zástupce oprávněn uložit vyšetřovateli a policejnímu orgánu provedení takových úkonů, které jsou tyto orgány oprávněny provést a jichž je třeba k objasnění věci nebo ke zjištění pachatele.

Jelikož text této právní úpravy byl velmi obecný, v praxi tak zákonitě vyvolával polemiky, co všechno může být obsahem požadovaných úkonů. Význam uvedené novely lze tedy spatřovat v tom, že provedla *zpřesnění tohoto oprávnění státního zástupce*. K prověření oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, byl státní zástupce dále oprávněn vyžadovat od vyšetřovatele a policejního orgánu spisy, dokumenty, materiály a zprávy o postupu při prověřování oznámení, odejmout kteroukoliv věc vyšetřovateli nebo policejnímu orgánu a učinit opatření, aby věc byla přikázána jinému vyšetřovateli nebo policejnímu orgánu, odejmout věc policejnímu orgánu a z důvodů uvedených v tomto zákoně ji přikázat vyšetřovateli nebo dočasně odložit zahájení trestního stíhání.

V literatuře byl učiněn závěr, že státní zástupce může per analogiam tato svá oprávnění uvedená v § 157 odst. 2 TrŘ, ve znění účinném od 1. 1. 1999, realizovat i ohledně jiných podnětů k trestnímu stíhání, než jsou oznámení.³⁰

²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb. [online]. [cit. 21-03-2016]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t0535_01.htm> nebo KRÁL, V., SOVÁK, Z. *Trestní zákony. Texty s předmluvou. Předmluva od Vladimíra Krále a Zdeňka Sováka*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1994. s. XXXII.

²⁹ K tomu je možno srovnat § 157 odst. 2 TrŘ, ve znění účinném do 31. 12. 2001, který opravňoval vyšetřovatele uložit policejnímu orgánu pokyn k provedení úkonů, které je tento oprávněn provést a které jsou nezbytné pro jeho další postup v trestní věci a policejní orgán měl povinnost je splnit.

³⁰ NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní kodexy (trestní zákon a trestní řád) a související předpisy. Komentář*. Praha: Nakladatelství Eurounion, 1998. s. 639.

1.6 Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb.

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., s účinností od 1. 1. 2002, představuje jednu z nejrozsáhlejších změn právní úpravy obsažené v trestním řádu, proto bývá velmi často odbornou veřejností označována jako tzv. *velká novela trestního řádu*.³¹

Požadavek výrazněji zjednodušit a zrychlit trestní řízení ve všech jeho stádiích, zmiňovaný v důvodové zprávě k této novele, na prvním místě velmi úzce souvisí se vzájemným vztahem předsoudního a soudního stadia trestního řízení. Novela si dala v té souvislosti za cíl výrazně *omezit dokazování v přípravném řízení* se snahou *přenést jeho těžiště z přípravného řízení do stadia řízení před soudem*, byť nadále české trestní řízení zůstává kontinentálním typem trestního procesu.

Dle důvodové zprávy k této novele „... bude obsah a rozsah přípravného řízení diferencován v závislosti na závažnosti a složitosti činu, který je předmětem řízení. O nejméně závažné kriminalitě bude vedeno neformální řízení, jehož smyslem bude vyhledat možné důkazy pro potřeby soudního řízení s cílem v co nejkratší době postavit obviněného před soud, naopak o nejzávažnějších trestných činech bude dokazování v přípravném řízení probíhat v podstatě v dosavadním rozsahu a v přípravném řízení o ostatních trestných činech bude rozhodující, zda důkaz je třeba provést již v tomto stadiu trestního řízení, nebo zda jej postačí pouze vyhledat a provést až v řízení před soudem“.

Velmi výstižně to dle mého názoru již v roce 1996 vyjádřili autoři A. Sotolář, P. Šámal, Z. Sovák, V. Král a V. Stibořík, kteří poukazovali na to, že „... pro české trestní řízení je charakteristické přísné formální policejní vyšetřování se zajištěním všech významných důkazů v procesní formě již v přípravném řízení. Reálně *dominantní postavení* v procesu dokazování mělo za těchto okolností řízení před podáním obžaloby, byť zákon předpokládal, že *by to mělo být v řízení před soudem*. Nebylo tedy výjimkou, aby přípravné řízení trvalo měsíce a roky a hlavní líčení pak proběhlo během několika hodin“.³²

Obdobně se vyjádřila i D. Císařová, která uvádí, že „... považuje za *pochybné provádět v přípravném řízení rozsáhlé zjišťování okolností*, které nebyly nutné pro samotné rozhodnutí v přípravném řízení. Řízení tak bylo dle ní zbytečně prodlužováno a orgány přípravného řízení byly zatěžovány úkoly, které neodpovídaly charakteru jejich činnosti jako orgánu činného v trestním řízení. Měl-li soud skutečně správně plnit své úkoly, měl by tyto věci zjišťovat sám a nespokojovat se s pouhým převzetím těchto důkazů z přípravného řízení“.³³

K posílení významu hlavního líčení přispěla i změna § 188 odst. 1 písm. e) TrŘ, kdy vrácení věci do přípravného řízení pro nedostatečná skutková zjištění je podmíněno tím, že došetření v hlavním líčení je spojeno s výraznými obtížemi, spočívajícími např. v tom, že soud musí došetření provádět za cenu opakovaného odročování hlavního líčení, neboť jen cestou postupných kroků by zjišťoval důkazní prostředky, jimiž lze věc objasnit. Stejně tak ne každá procesní vada je důvodem k vrácení věci k došetření, pokud ji lze napravit v hlavním líčení tím, že např. svědek bude správně poučen a znovu vyslechnut.

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. si taktéž dala za cíl *posílit postavení státního zástupce* při výkonu dozoru v přípravném řízení a při rozhodování v tomto stadiu

³¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb. [online]. [cit. 28-03-2016]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=785&CT1=0>>.

³² SOTOLÁŘ, A., ŠÁMAL, P., SOVÁK, Z. et al. Ke koncepci rekodifikace trestního procesu. *Právní praxe*. 1996, č. 8–9, s. 463.

³³ CÍSAŘOVÁ, D. Novelizace a rekodifikace trestního řádu ČR a aktuální problémy dokazování. *Trestní právo*. 2001, č. 4, s. 9.

řízení. Ve vztahu k němu je velmi zajímavé zmínit závěry výzkumu, který v letech 2004–2007 realizoval Institut pro kriminologii a sociální prevenci.³⁴ Dle nich došlo k poměrně výraznému posílení postavení státního zástupce v přípravném řízení a vytvoření podmínek pro jeho dominantní postavení v této fázi trestního řízení včetně možnosti získat od prvopočátku větší přehled o trestní věci. Účinnému a efektivnímu výkonu dozoru ale brání podstatné zvýšení agendy a nedostatečné personální zabezpečení, které následně vede k formálnímu výkonu tohoto dozoru.

S uvedeným závěrem se mohu bez výhrad ztotožnit. Je třeba se uvědomit, že *rozšířením výkonu dozoru státního zástupce do fáze prověřování* se velmi podstatně rozšířil okruh trestních věcí, nad kterými byl tento vykonáván. Do té doby v mnoha případech státní zástupce o jejich prověřování vůbec nevěděl, pokud policejní orgán nepotřeboval jeho součinnost. Je třeba si taktéž uvědomit značný nepoměr počtu státních zástupců a osob, které působí v postavení policejního orgánu. To vše zákonitě podporuje výše uvedený závěr výzkumu.

Z jeho závěrů taktéž vyplývá, že připravenost státního zástupce z přípravného řízení na kvalifikované zastupování obžaloby v řízení před soudem se kupodivu nijak výrazně nezvýšila, i když jeho postavení v přípravném řízení bylo značně posíleno, což by mu mělo umožnit důkladnější obeznámení se s dozorovanou trestní věcí. Přesunutím těžiště dokazování do stadia řízení před soudem se rozsah dokazování ve standardním přípravném řízení značně snížil, což oslabuje pozici státního zástupce, v níž vstupuje do řízení před soudem.

1.7 Vzájemný vztah předsoudního stadia a stadia řízení před soudem

Pokud již hovoříme o změnách, které přinesla novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., je nezbytné zamyslet se nad koncepcí vzájemného vztahu předsoudního stadia a stadia řízení před soudem.³⁵ V literatuře se můžeme setkat s rozlišením na tři, respektive dvě základní koncepte (teoretické modely) tohoto vztahu.³⁶

- *přípravné řízení jako těžiště řízení a rozhodování (reziduum kontinentálního a inkvizičního procesu)*

Přípravné řízení je vnímáno jako podstatná část trestního procesu usilující o co nejúplnější objasnění věci. Jedná se o silné přípravné řízení, které je fakticky *generální zkouškou na hlavní líčení*, jelikož v hlavním líčení se pouze opakují důkazy provedené v přípravném řízení.

- *hlavní líčení jako těžiště dokazování a rozhodování (atribut angloamerického adversárního procesu)*

Přípravné řízení má jen *pomocnou roli* a jeho účelem je umožnit žalobci rozhodnutí, může-li podezření vůči obviněnému odůvodnit obžalobu a veřejné hlavní líčení proti němu, nebo zda je třeba od trestního stíhání upustit. Těžiště dokazování je tedy v hlavním líčení, v němž by měly být provedeny všechny relevantní důkazy týkající se projednávané věci.

³⁴ ZEMAN, P. Velká novela trestního řádu jako základ rekodifikace – poznatky z výzkumu. In: *Rekodifikace trestního práva. Aktuální problémy*. Praha: Univerzita Karlova, 2008. s. 196–203.

³⁵ Ve vztahu k vývoji právní úpravy vzájemného vztahu předsoudního a soudního stadia – In: RŮŽIČKA, M. *Přípravné řízení a stádium projednání věci v řízení před soudem*. Praha: Nakladatelství LexisNexis, 2005. 158 s., ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přep. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2013, s. 456 nebo JALČ, A. Několko poznámok k vývoji slovenského přípravného konania a jeho vztahu k hlavnému pojednávaniu. *Trestní právo*. 2004, č. 5, s. 17.

³⁶ Ve vztahu ke třem základním koncepcím tohoto vztahu – In: HUSÁR, E. K otázke diferenciácie trestnej zodpovednosti a jej odrazu v trestnom konaní. In: *Diferenciace trestní odpovědnosti*. Praha: Univerzita Karlova, 1983. s. 76. Naopak pouze o prvních dvou koncepcích se hovoří JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání podle novelizované právní úpravy účinné od 1. 9. 2011. Praha: Nakladatelství Leges, 2011. s. 475.

Podstatu těchto dvou koncepcí takto prvně vyjádřil ve svém referátu v roce 1937 V. Solnař³⁷ a sám se přikláněl k přijetí druhé koncepce přípravného řízení, protože veřejné hlavní líčení vytvářelo nejpriznivější záruky správného rozhodnutí včetně uplatnění práva na obhajobu.

- *hlavní líčení jako těžiště dokazování a relativně silné přípravné řízení*

Přípravné řízení má být *co nejúplnější, všestranné a jdoucí do všech podrobností*, aby jeho výsledky poskytl co nejúplněji přímý podklad pro rozhodnutí o tom, zda má být obviněný vůbec postaven před soud. *Těžištěm dokazování má ale zůstat hlavní líčení*, které nemá být pouhým prověřováním důkazů provedených v přípravném řízení. Čím úplnější přehled měl soud o tom, co a jak bylo třeba dokazovat, tím účelněji a spolehlivěji postupoval při hlavním líčení.

Uvedenou koncepci formuloval koncem 60. let 20. století J. Štěpán.³⁸ Vzápětí po svém zveřejnění byla tato koncepce *podrobena kritice* ze strany A. Růžka a D. Císařové, kteří uváděli, že „... těžko lze vytvářet koncepci třetí, jelikož vždy bude převažovat nějaký podstatný rys tak, že půjde ve své podstatě o koncepci první či druhou“.³⁹ S kritickým názorem na tuto koncepci vystoupili i někteří další autoři, kdy lze zmínit např. P. Šámala.⁴⁰ Vycházel z toho, že přípravné řízení neplnilo jen předběžnou a pomocnou roli, protože jeho úlohou bylo v podstatě věc objasnit ze všech hledisek a mělo tudíž rozhodující úlohu. Hlavní líčení se zdálo být spíše „odvoláním proti vyšetřování“, protože fakticky přezkoumávalo, možná je vhodnější formulace, opakovalo, obsah spisového materiálu opatřeného ve vyšetřování.

Jen pro úplnost doplňuji, že J. Štěpán nakonec v roce 1996 *od existence třetí koncepce přípravného řízení ustoupil*.⁴¹ Její tehdejší obhajobu zdůvodnil tím, že se pokoušel uvést v soulad plné provedení zásady bezprostřednosti s tehdy de lege lata stanoveným rozsáhlým přípravným řízením. Teprve později měl příležitost seznámit se s angloamerickým trestním řízením, včetně jeho kladů a záporů. Dle jeho názoru by se tak mělo přistoupit k takové právní úpravě, která by brzdila tendenci provádět v přípravném řízení do hloubky takové důkazy, které má a může provádět v hlavním líčení soud. Uznal, že A. Růžek a D. Císařová hájili koncepci stručného vyšetřování zcela oprávněně.

Právní úprava obsažená v trestním řádu, ale i v trestních řádech z roku 1950 a 1956, byla založena na *silném typu přípravného řízení* charakterizovaného nadměrným dokazováním v jeho rámci, který byl ve své podstatě identický s rozsahem dokazování v rámci hlavního líčení. Byl zde zřejmý silný vliv přípravného řízení na rozhodnutí soudu v hlavním líčení a vysoká míra formální náročnosti vyšetřování v přípravném řízení. Odformalizování a zrychlení přípravného řízení se pokusila již novela trestního řádu provedená zákonem č. 292/1993 Sb. Jak jsem již uvedl, v počátku se zdálo, že úspěšně, ale praxe se postupně vrátila k zažitému konceptu silného přípravného řízení.

Jak bylo již uvedeno výše, novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. si dala za cíl *přenést*, a to nikoliv pouze formálně, ale reálně, *těžiště dokazování z předsoudního stadia do stadia řízení před soudem* a tím se přiklonila ke druhé koncepci vzájemného vztahu mezi těmito stadii. Není jednoduché odpovědět na otázku, zda k tomu skutečně došlo, či nikoliv.

³⁷ SOLNAŘ, V. Jaké záruky mají být poskytnuty obviněným během přípravného řízení? *Věstník Československé společnosti pro právo trestní*. 1937, č. XIII/2, s. 21.

³⁸ ŠTĚPÁN, J. Účel a rozsah přípravného řízení a jeho poměr k hlavnímu líčení. *Právník*. 1967, č. 8, s. 716, ŠTĚPÁN, J. *Skončení přípravného řízení podle trestního řádu ČSSR*. Praha: Nakladatelství Academia, 1968. s. 24–26.

³⁹ RŮŽEK, A., CÍSAŘOVÁ, D. Vztah přípravného řízení k hlavnímu líčení. *Socialistická zákonnost*. 1968, č. 7, s. 426.

⁴⁰ ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR*. Sv. 53. Praha: Nakladatelství SEVT, 1992. s. 57–58.

⁴¹ ŠTĚPÁN, J. Ke koncepci připravované reformy trestního řádu. *Trestní právo*. 1996, č. 7–8, s. 3.

Po účinnosti zákona č. 265/2001 Sb. orgánům činným v trestním řízení určitou dobu trvalo, než se šly s novou právní úpravou. Policejní orgán se s ní ztotožnil velmi rychle, protože díky změně právní úpravy nemusel v rámci standardního přípravného řízení provádět tak rozsáhlé dokazování jako dříve.

Co se týče rozšířeného přípravného řízení, tam byla situace poněkud jiná. Je pravdou, že ani v jeho rámci by nemuselo dokazování probíhat ve stejném rozsahu jako předtím. Opak byl ale pravdou a rozsah dokazování byl v jeho rámci stejný, a to i přesto, že v § 169 odst. 1 TrŘ je uvedeno, že policejní orgán provádí důkazy v rozsahu, který je nezbytný pro podání obžaloby nebo pro jiné rozhodnutí státního zástupce. Policejní orgán tedy velmi často prováděl takové důkazy, které vůbec nebyly nezbytné pro podání obžaloby, ale státní zástupce se jejich provedením snažil vyvarovat se případných komplikací, které by mohly vzniknout v hlavním líčení.

Hůře si na novou právní úpravu zvykaly soudy. Přece jenom do té doby byli soudci zvyklí, že trestní věc dostali od státního zástupce „naservírovánu na stříbrném podnosu“ a v rámci hlavního líčení jen zopakovali důkazy provedené v přípravném řízení. Bylo to pro ně každopádně podstatné ulehčení situace. Co se týče státních zástupců, tak ti byli v určitém schizofrenním postavení. Pokud došlo na straně jedné k omezení dokazování v přípravném řízení, ulehčilo to situaci i jim, a to zejména ve vztahu k realizaci jejich dozorových oprávnění, protože uvedená trestní věc byla zpravidla relativně rychle skončena. Na straně druhé to byli právě státní zástupci, kdo se snažili, a stále se snaží soudům vyhovět, a tudíž požadují po policejním orgánu v rámci rozšířeného přípravného řízení provedení pokud možno co nejkomplexnějšího dokazování.

2. Závěr...?

Přestože lze z výše naznačeného vztahu přípravného řízení a hlavního líčení dovodit pouhou „pomocnou“ roli přípravného řízení, neměli bychom ji podceňovat. Jestliže totiž dojde v přípravném řízení k procesním pochybením, mnohdy je v dalších stádiích trestního řízení jejich odstranění značně obtížné nebo zcela nereálné. *Kvalita provedení přípravného řízení* do značné míry ovlivní průběh a úspěšnost dokazování v hlavním líčení a tím i jeho výsledek. Přípravné řízení tak nesporně ovlivňuje úspěšnost a celkovou efektivnost trestního řízení. Dle mého názoru to velmi výstižně vyjádřil P. Pješčak. Ten k významu přípravného řízení, resp. předsoudního stadia uvedl, že „... jej z určitého pohledu považuje za nejdůležitější stadium trestního řízení. Toto odvážné tvrzení však plně odráží pravou realitu trestního procesu, aniž by byl jakkoliv znevažován nezanedbatelný význam řízení před soudem. Nebude-li totiž věc řádně objasněna a prvotními úkony nebudou zjištěny rozhodující důkazy, lze těžko očekávat úspěšné projednání věci před soudem, pokud k němu vůbec dojde“.⁴²

Ani po více než téměř patnácti letech od účinnosti novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. nejsem přesvědčen, že se *praxe zcela bezvýhradně ztotožnila* s přenesením těžiště dokazování do řízení před soudem.⁴³ V praxi se stále setkáváme s argumentací státního zástupce o nebytnosti provedení určitého úkonu jen proto, že nechce, aby v hlavním líčení vznikly jakékoliv důkazní komplikace. Po takové době znamená tento přístup buď nepochopení smyslu „nové“ právní úpravy, nebo určitou míru alibismu.

⁴² PJEŠČAK, P. Přípravné řízení z hlediska připravované rekonstrukce. *Trestní právo*, 1996, č. 7–8, s. 10.

⁴³ K vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. blíže srovnej Zprávu o analýze a vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. ve vztahu k soudnímu řízení. Trestní kolegium Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. Ts 42/2003, Brno, 29. 9. 2004 a Zvláštní zprávu o analýze a vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. v podmínkách státního zastupitelství. Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství, sp. zn. 7 NZn 604/2002, Brno, 2. 1. 2003.

Možná to je argumentem proto, aby v novém trestním řádu bylo výslovně uvedeno, že *těžiště dokazování je v hlavním líčení před soudem*, kde je třeba objasnit všechny skutečnosti, které mají význam pro posouzení skutku a rozsahu viny obviněného. Z něj vyplývá, že v přípravném řízení by měl být zjištěn skutkový stav věci pouze v rozsahu nezbytném pro podání obžaloby nebo pro jiné rozhodnutí ve věci.

Otázka vzájemného vztahu předsoudního stadia a stadia řízení před soudem *zůstává* do budoucna *nadále otevřená* a může být ovlivněna hledáním odpovědí na řadu dalších otázek, jako je např. to, kdo bude přípravné řízení provádět, kolik jeho forem bude existovat a zejména jak bude vymezen rozsah dokazování, které v něm bude prováděno.

V *tomto okamžiku* je podstatné, jaký postoj k uvedené problematice zaujmou tvůrci plánované a připravované rekonstrukce trestního práva procesního a na jakých principech bude vztah přípravného řízení a hlavního líčení bude založen. Hledání odpovědí na tyto otázky by však zasloužilo samostatnou pozornost, která by byla již nad rámec tohoto příspěvku.

Literatura

- BURDA, A. *Novela trestního řádu a novela trestního zákona. Komentář*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1967.
- CÍSAŘOVÁ, D. Novelizace a rekonstrukce trestního řádu ČR a aktuální problémy dokazování. *Trestní právo*. 2001, č. 4.
- DOLENSKÝ, A. Novelizace trestního řádu. *Všehrd*. 1994, č. 1.
- FRYŠTÁK, M. Profesní a odborná úroveň policejního orgánu provádějícího vyšetřování. In: *Pocta Karlu Schellemu k 60. narozeninám*. 1. vyd. Brno: Key Publishing, 2012.
- HUSÁR, E. K otázce diferenciacie trestnej zodpovednosti a jej odrazu v trestnom konaní. In: *Diferenciace trestní odpovědnosti*. Praha: Univerzita Karlova, 1983.
- JALČ, A. Niekoľko poznámok k vývoji slovenského prípravného konania a jeho vzťahu k hlavnému pojednávaniu. *Trestní právo*. 2004, č. 5.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní. 2. vydání podle novelizované právní úpravy účinné od 1. 9. 2011*. Praha: Nakladatelství Leges, 2011.
- KRÁL, V., SOVÁK, Z. *Trestní zákony. Texty s předmluvou. Předmluva od Vladimíra Krále a Zdeňka Sováka*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1994.
- MUSIL, J. Koncepce přípravného řízení trestního (úvahy de lege ferenda). *Právnick*. 1990, č. 8.
- MUSIL, J. Funkce přípravného řízení, profesní profil a kvalifikační příprava policejního vyšetřovatele. *Kriminalistika*. 1994, č. 1.
- NEČADA, V. *Přehled novel trestních kodexů od listopadu 1989 do konce roku 1999*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000.
- NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní kodexy (trestní zákon a trestní řád) a související předpisy. Komentář*. Praha: Nakladatelství Eurounion, 1998.
- PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl., Ústavní právo České republiky. Část 1. 2. dop. a pod. roz. vyd.* Praha: Nakladatelství Linde, 2008.
- PJEŠČAK, P. Přípravné řízení z hlediska připravované rekonstrukce. *Trestní právo*. 1996, č. 7–8.
- POLÁČEK, J. K některým otázkám vyšetřování a vyhledávání ve Veřejné bezpečnosti. *Socialistická zákonost*. 1965, č. 6.
- RŮŽEK, A. Novela k trestnímu řádu. *Právnick*. 1965, č. 8.
- RŮŽEK, A., CÍSAŘOVÁ, D. Vztah přípravného řízení k hlavnímu líčení. *Socialistická zákonost*. 1968, č. 7.
- RŮŽEK, A. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1975.
- RŮŽEK, A. a kol. *Československé trestní řízení. 3., dop. a část. přep. vyd.* Praha: Nakladatelství Orbis, 1977.

- RŮŽIČKA, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2005.
- RŮŽIČKA, M. *Přípravné řízení a stádium projednání věci v řízení před soudem*. Praha: Nakladatelství LexisNexis, 2005.
- SOTOLÁŘ, A., ŠÁMAL, P., SOVÁK, Z. et al. Ke koncepci rekodifikace trestního procesu. *Právní praxe*. 1996, č. 8–9.
- ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR*. Sv. 53. Praha: Nakladatelství SEVT, 1992.
- ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přep. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2013.
- ŠTĚPÁN, J. Trestní řád č. 141/1961 Sb. z hlediska záruk občanských práv. *Stát a právo*. 1966, č. 11.
- ŠTĚPÁN, J. Účel a rozsah přípravného řízení a jeho poměr k hlavnímu líčení. *Právník*. 1967, č. 8.
- ŠTĚPÁN, J. *Skončení přípravného řízení podle trestního řádu ČSSR*. Praha: Nakladatelství Academia, 1968.
- ŠTĚPÁN, J. Ke koncepci připravované reformy trestního řádu. *Trestní právo*. 1996, č. 7–8.
- TOLAR, J. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1963.
- VANTUCH, P. *Trestní řízení*. Brno: Masarykova univerzita. 1991.
- ZEMAN, P. Velká novela trestního řádu jako základ rekodifikace – poznatky z výzkumu. In: *Rekodifikace trestního práva. Aktuální problémy*. Praha: Univerzita Karlova, 2008.

Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní a jednotlivé dôkazné prostriedky¹

Subject and Extent of Criminal Evidence in Preliminary Proceeding and Individual Evidentiary Measures

Eva Viktória Malíková²

Abstrakt: Príspevok je zameraný na problematiku rozsahu a predmetu dokazovania v rámci prípravného konania trestného v kontexte cieľov a účelu tohto konania. Autorka sa osobitne venuje takisto otázke rozsahu vykonávania jednotlivých dôkazných prostriedkov, predovšetkým výsluchov, v rámci predsúdneho a súdneho konania.

Abstract: The submission is focused on the issue of extent and subject of criminal evidence presented in preliminary criminal proceeding in the context of its main objectives and overall purpose. The author is also addressing the matter of the proper extent of evidence in connection to individual evidentiary measures (mainly testimonial examinations) in pre-trial proceeding and court proceeding.

Kľúčové slová: prípravné konanie, trestné konanie, dokazovanie, rozsah a predmet dokazovania, dôkazné prostriedky.

Keywords: preliminary proceeding, criminal procedure, evidence, extent and subject of criminal evidence, evidentiary measures.

1. Všeobecne k predmetu a rozsahu dokazovania v trestnom konaní

Dokazovanie je uvedomelou a cieľavedomou činnosťou orgánov činných v trestnom konaní a súdov, ktorej účelom je v kontexte účelu trestného konania ako celku podľa § 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku (ďalej len Tr. por.) náležité objasnenie skutkového stavu veci smerujúce v konečnom dôsledku k spravodlivému rozhodnutiu v otázke viny a trestu, teda k spravodlivému potrestaniu páchatela trestného činu. Spolu s rozhodovaním je preto dokazovanie vôbec najdôležitejšou procesnou činnosťou ako orgánov činných v trestnom konaní, tak aj súdov.

Dokazovanie v zásade prebieha vo všetkých štádiách trestného konania – rozdielnosti týkajúce sa predmetu dokazovania (teda čo sa dokazuje) a rozsahu dokazovania (v akej miere sa dokazuje) pritom vyplývajú z odlišných úloh jednotlivých procesných štádií, resp. z ich odlišného účelu. V akomkoľvek štádiu trestného konania je dokazovanie vymedzené rozhodnutím, ku ktorému toto štádium smeruje, dokazovať teda treba tie skutočnosti, ktoré sú relevantné pre objasnenie a preukázanie skutkového stavu a to v rozsahu, ktorý je nevyhnutne potrebný na vydanie určitého rozhodnutia. Vzhľadom na charakter konkrétneho rozhodnutia je spravidla zrejmé, ktoré skutočnosti musia byť dostatočne preukázané na to, aby bolo na ich základe možné bez dôvodných pochybností rozhodnúť. Napĺňanie cieľa trestného konania sa totiž síce uskutočňuje vo všetkých štádiách trestného konania, nie každé rozhodnutie však vyžaduje rovnakú mie-

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0356-12/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0356-12.

² JUDr. Eva Viktória Malíková, interný doktorand Ústavu verejného práva, Fakulta práva PEVŠ, Tomášikova 20, Bratislava; e-mail: malikova.evaviktoria@gmail.com.

ru dokazovania a mnohé z vykonaných dôkazov strácajú pre neskoršie rozhodnutie relevanciu. Ako príklad možno uviesť vykonávanie dôkazov v prípravnom konaní po začatí trestného stíhania – v tomto štádiu je najmä dôležité dokazovať skutočnosti významné pre prvotné posúdenie skutku, na základe ktorých bude možné správne vyhodnotiť skutkový stav a na jeho základe rozhodnúť o ďalšom priebehu konania, teda najmä vzniesť obvinenie, a následne (t.j. aj po vykonaní ďalšieho nevyhnutného dokazovania) rozhodnúť vo veci samej alebo rozhodnúť o podaní obžaloby. Rozsah dokazovania sa aj v priebehu prípravného konania mení v závislosti od vylúčenia jednotlivých vyšetrovacích verzií, v dôsledku čoho sa niektoré z vykonaných dôkazov môžu ukázať ako úplne bezvýznamné pre ďalšie konanie vo veci, resp. pre konečné rozhodnutie vo veci.³ Pokiaľ podstatou obžaloby ako rozhodnutia je podstavenie obvineného pred súd, keďže je takýto postup dostatočne odôvodnený dokazovaním vykonaným v rámci vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania, je logické, že predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní smerujúcom k podaniu obžaloby bude odlišný od predmetu a rozsahu dokazovania v konaní pred súdom, ktorého účelom je dospieť k rozhodnutiu o nevine, vine, prípadne o treste za spáchanie trestného činu, atď. Predmet dokazovania ako aj jeho rozsah sa preto po podaní obžaloby odvíja priamo od tohto procesného rozhodnutia, pričom oslobodenie spod obžaloby alebo odsúdenie páchateľa súdom na jej základe je založené na vyhodnotení dôkazov, ktoré strany konania predložili vo vzťahu k skutku, vymedzenému v obžalobe. Preto napríklad dôkazy vykonané v počiatočných fázach vyšetrovania v rámci nevyhnutnosti ujasniť základné aspekty podozrenia zo spáchaného činu nemusia mať v rámci dokazovania pred súdom rovnakú relevanciu ako v prípravnom konaní.

Ako už bolo naznačené, v duchu právnej úpravy trestného konania ako celku *de lege lata* je cieľom tohto konania náležité objasnenie skutkového stavu a spravodlivé potrestanie páchateľa trestného činu (za súčasného rešpektovania práv a právom chránených záujmov fyzických a právnických osôb). Túto „náležitost“ objasňovania skutkového stavu následne bližšie charakterizuje zákonné vyjadrenie zásady zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností ako jednej z ústredných zásad nielen dokazovania, ale celého konania (uvedená zásada sa pri nutnom zovšeobecnení netýka iba dokazovania, ale i rozhodovania v trestnom konaní, čiže *de facto* konania ako celku.) Podľa § 2 ods. 10 Tr. por., prvá veta, „orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie.“ Samotné dokazovanie potom bližšie charakterizujú ďalšie zásady dokazovania, vzťahujúce sa špecificky na orgány činné v trestnom konaní (a preto osobitne relevantné pre dokazovanie v štádiu prípravného konania) – v duchu zásady oficiality orgány činné v trestnom konaní obstarávajú dôkazy z úradnej povinnosti a to tak, že s rovnakou starostlivosťou obstarávajú dôkazy svedčiace proti obvinenému i v jeho prospech a to za tým účelom, aby súdu umožnili vo veci spravodlivo rozhodnúť (vyhľadávacia zásada), pričom v kontexte zásady kontradiktórnosti trestného procesu majú právo obstarávať a predkladať dôkazy všetky strany trestného konania (t.j. obvinený, poškodený, atď.).

Zo samotnej formulácie zásady zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností však vyplývajú tri konkrétne požiadavky týkajúce sa predmetu dokazovania (orgány činné v trestnom konaní sú povinné zisťovať relevantné okolnosti spáchania trestného činu), rozsahu dokazovania (dokazovať je potrebné v miere nevyhnutnej na vydanie konkrétneho rozhodnutia) a kvality samotných skutkových zistení („bez dôvodných pochybností“). Zjednodušene povedané, § 2 ods. 10 Tr. por. vyznačuje základný rámec toho čo, ako a v akej miere má byť v trestnom

³ CÍSAŘOVÁ, D.: Novelizace a rekodifikace trestního řádu ČR a aktuální problémy teorie dokazování v trestním řízení. In: *Trestní právo*, 2001, č. 4, s. 7.

konaní dokazované. Kritérium naznačenej kvality dokazovania vyjadrenej slovami „bez dôvodných pochybností“ zákonodarca nikde nešpecifikuje, podľa trestnoprávnej teórie však v zásade možno konštatovať, že dôvodnou je taká pochybnosť, „ktorá by u rozumnej osoby zapríčinila, aby zaváhala alebo nepokračovala vo vybavovaní dôležitej životnej záležitosti. Nie je to však imaginárna pochybnosť, ani pochybnosť založená na rozmare alebo určitej náhode či na domnienke alebo odhade.“⁴ V tomto kontexte za dôvodnú pochybnosť možno logicky považovať napríklad pretrvávajúcu neistotu rozhodujúceho orgánu o základnej otázke týkajúcej sa okolností spáchania trestného činu, napr. či sa stal skutok, ktorý je predmetom trestného konania, či ho spáchal obvinený, či tento skutok napĺňa všetky znaky konkrétnej skutkovej podstaty trestného činu, a pod., no takisto sa vzťahuje aj na pochybnosť o možnosti obstarania ďalších dôkazov, ktoré by mohli bližšie objasniť už zistený skutkový stav a dôvodné pochybnosti o jeho adekvátnosti rozptýliť.⁵

Ustanovenie § 2 ods. 10 Tr. por. teda s určitosťou načrtáva rozsah dokazovania – dokazovanie je potrebné vykonávať v miere nevyhnutnej na vydanie špecifického rozhodnutia; z kontextu tohto ustanovenia a z všeobecne formulovaného cieľa trestného konania vyplýva, že predmetom budú v zásade relevantné skutočnosti týkajúce sa objasňovaného skutku. Bez ohľadu na konkrétne štádium trestného konania predmet dokazovania následne vymedzuje rovnako § 119 ods. 1 Tr. por. Podľa tohto ustanovenia je potrebné v trestnom konaní dokazovať najmä to, či sa skutok stal a či má znaky trestného činu, kto a z akej pohnútky takýto skutok spáchal, závažnosť činu vrátane podmienok a príčin jeho spáchania, jeho následok a výšku spôsobenej škody, osobné pomery páchatela v rozsahu, ktorý je potrebný na určenie druhu a výšky trestu, resp. na uloženie niektorého z ochranných opatrení alebo na vydanie iného rozhodnutia. Rovnako je potrebné dokazovať príjmy zo spáchanej trestnej činnosti, prostriedky na jej spáchanie a ich povahu, stav, cenu a umiestnenie. Možno preto konštatovať, že vo všeobecnosti je v trestnom konaní potrebné v zásade dokazovať tri okruhy skutočností: *skutočnosti dôležité pre rozhodnutie vo veci samej za uskutočnenia riadneho a formalizovaného trestného procesu* (skutočnosti, ktoré napĺňajú znaky konkrétnej skutkovej podstaty trestného činu, okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť, skutočnosti týkajúce sa výšky škody, a pod.), *skutočnosti dôležité pre použitie odklonov* (teda pre vydanie rozhodnutia mimo rámca klasického formalizovaného procesu – ide o skutočnosti týkajúce sa splnenia podmienok pre vydanie rozhodnutia o zastavení trestného stíhania, o zmieri, o podmieňacom zastavení trestného stíhania či o dohode o vine a treste) a *skutočnosti dôležité pre postup v trestnom konaní* (prejudiciálne otázky, skutočnosti odôvodňujúce prerušenie trestného konania, pokračovanie v prerušenom konaní, skutočnosti odôvodňujúce vznesenie obvinenia a postavenie obvineného pred súd, atď.) Zároveň je vždy nevyhnutné dokazovať aj okolnosti významné z hľadiska hodnotenia vierohodnosti dôkazov.⁶ Predmet ako aj rozsah dokazovania nie je v priebehu konania fixný a nemenný, naopak mení sa spolu s vývojom konania a dosiahnutými výsledkami. V každom prípade však je potrebné, aby orgán činný v trestnom konaní vedel, aký okruh akých skutočností musí byť v predmetnej fáze trestného konania dokazovaný.

⁴ ŠÁMAL, P. – MUSIL, J. – KUČHTA, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 123.

⁵ MINÁRIK, Š.: *Trestný poriadok: Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 37.

⁶ Pozri tiež IVOR, J.: Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní. In: ZÁHORA, J. (ed.): *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014, s. 42.

2. Rekodifikácia trestného poriadku a predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní

V súvislosti s otázkou rozsahu a predmetu dokazovania v jednotlivých štádiách trestného konania sa možno v nadväznosti na rekodifikáciu trestného konania zákonom č. 301/2005 Z.z. v kontexte platnej právnej úpravy prípravného konania stretnúť s viacerými názormi odborníkov z oblasti ako teórie tak i praxe trestného práva, podľa ktorých snahy o prenesenie ťažiska dokazovania z prípravného konania (ktorého povaha by logicky už v nadväznosti na jeho pomenovanie mala byť viac menej pomocná a doslova *prípravná*) do hlavného pojednávania, resp. vo všeobecnosti do súdnej časti trestného konania, nedosiahli predpokladaný úspech, t.j. nepremietli sa do trestnoprocесnej praxe, a to práve pre nejednoznačnosť právnej úpravy v otázke predmetu a rozsahu dokazovania v prípravnom konaní a v rámci hlavného pojednávania či verejného zasadnutia.

Pokiaľ preto ide špecificky o dokazovanie v prípravnom konaní, možno v nadväznosti na už uvedené uviesť, že v súlade s pomocnou a v zásade filtračnou úlohou prípravného konania vo vzťahu k súdnej časti konania je potrebné a nevyhnutné vykonávať dokazovanie iba v prípade, že ním budú objasnené skutočnosti relevantné pre objasnenie skutkového stavu trestnej veci v rozsahu, ktorý je potrebný na vydanie rozhodnutia – v konečnom dôsledku teda na podanie obžaloby alebo na vydanie niektorého z meritórnych rozhodnutí v rámci prípravného konania. Túto skutočnosť odôvodňuje aj rad ďalších skutočností, ktoré priamo vyplývajú z úloh predsúdneho a súdneho konania, ich vzájomného vzťahu a z charakteru trestného procesu ako takého. Rekodifikácia trestného poriadku zaviedla do trestného konania viaceré prvky jeho kontradiktórnosti, pričom táto skutočnosť by v teórii mala citelne ovplyvniť aj rozsah a predmet dokazovania práve v prípravnom konaní – keďže totiž ide o konanie v zásade neverejné, praktická rovnosť zbraní budúcich strán konania ako jeden z kľúčových prvkov kontradiktórneho procesu je za situácie, kedy ťažisko dokazovania spočíva v prípravnom konaní, otázna, zvlášť pokiaľ hlavné pojednávanie alebo všeobecne súdne konanie ako také následne predstavuje už iba akúsi rekapituláciu dôkazov vykonaných v prípravnom konaní. Rovnosť strán sa v zásade týka konania pred súdom, zatiaľ čo prípravné konanie vykonávajú (i keď za súčinnosti budúcich strán súdneho konania) orgány činné v trestnom konaní, pričom prokurátor sa v konaní pred súdom následne stáva stranou trestného konania, zastupujúcou obžalobu.

V kontexte rovnosti zbraní a uplatnenia všetkých čiastkových záruk práva na spravodlivý proces je preto skutočne kontradiktórne iba konanie pred súdom, a to bez ohľadu na záruky kontradiktórnosti, ktoré právna úprava vzťahuje na prípravné konanie. Zároveň treba konštatovať, že pokiaľ je súd v konečnom dôsledku tým, komu je zverené „finálne“ rozhodnutie vo veci (za predpokladu, že vo veci nebolo rozhodnuté už v prípravnom konaní meritórnym rozhodnutím) a ktorý rozhoduje o vine a treste za trestný čin, pre ktorý sa vedie trestné konanie, je potrebné, aby mal súd zachovanú možnosť „kontroly“ skutkových zistení, o ktoré oprie svoje rozhodnutie – táto kontrola je pritom najefektívnejšia, pokiaľ sa vlastné dokazovanie v čo najväčšej možnej miere vykonáva priamo pred samotným súdom. Preto aj keď úloha prípravného konania vo vyhľadávaní a zabezpečovaní dôkazov je skutočne významná a prakticky nezastupiteľná, samotné ťažisko dokazovania (t.j. výkon zaistených dôkazov) by malo spočívať v konaní pred súdom a dokazovanie v prípravnom konaní by s ohľadom na reálne uplatnenie práv procesných strán malo byť viac menej výnimočné.⁷

⁷ Obdobne napr. MUSIL, J.: Neúspešný pokus o reformu přípravného řízení: co dál? In: *Kriminalistika*, 2000, č. 3.

Inak povedané, rozsah a predmet dokazovania v predsúdnej a súdnej časti trestného konania by mal byť nevyhnutne rozdielny vzhľadom na odlišné ciele a účel oboch častí konania. Legislatívnym zámerom rekonštrukcie trestného poriadku z roku 2005 bolo o. i. premietnuť túto skutočnosť do zákonného znenia úpravy trestného konania, čím malo, ako bolo už naznačené, dôjsť k podpore kontradiktórnosti trestného procesu. Kontradiktórny proces však neexistuje bez možnosti aktívne sa zúčastňovať dokazovania, teda bez práva nielen dôkazy obstarávať a predkladať, ale rovnako práva byť prítomný pri vykonávaní dôkazov a reagovať na dôkazy predložené ostatnými stranami konania. Pritom v nadväznosti na ústnosť a bezprostrednosť konania pred súdom je práve súdna časť trestného procesu (v tomto kontexte najmä hlavné pojednávanie a verejné zasadnutie) najideálnejšou previerkou reálneho uplatňovania princípov kontradiktórnosti, keďže práve v tomto štádiu trestného konania majú jednotlivé strany najreálnejšie možnosti uplatniť všetky práva, ktoré sú im na ten účel platnou právnou úpravou priznané.

Aj keď mnohé zo záruk kontradiktórneho procesu sú prítomné i v úprave prípravného konania ako samostatného štádia trestného konania (právo obvineného, resp. jeho obhajcu zúčastniť sa so súhlasom policajta vykonania dôkazu, právo na upovedomenie o vykonaní dôkazu, a pod.), dovoľím si tvrdiť, že podstatou existencie týchto záruk je práve skutočnosť, že reálne nemožno vylúčiť existenciu prípadov, kedy by výraznejšie prenesenie dokazovania do časti konania pred súdom bolo nielen neefektívne, ale aj prakticky nemožné, napr. preto, že ide o vykonanie dôkazov, ktoré sú v rámci vyšetrovania esenciálne z taktického hľadiska, dôkazov, ktoré odôvodňujú procesne nevyhnutné rozhodnutia týkajúce sa výlučne prípravného konania (teda sú nevyhnutným podkladom napr. pre vydanie uznesenia o začatí trestného stíhania, vznesenia obvinenia, resp. sú podkladom pre podanie obžaloby), alebo dôkazov, ktorých vykonanie nemožno rozumne odložiť alebo vylúčiť v štádiu prípravného konania a preto je ich vždy nevyhnutné vykonať už v prípravnom konaní za súčasného rešpektovania práv obhajoby (tzv. neodkladné a neopakovateľné úkony). V akomkoľvek inom prípade však nič nebráni vykonaniu dôkazov, ktoré do týchto kategórií nespádajú, až v konaní pred súdom ako orgánom, ktorý je príslušný na rozhodovanie o vine a treste a ktorého rozhodnutie vo veci ako aj jeho procesný význam odôvodňujú čo najkomplexnejšie vykonanie dokazovania za plnej participácie strán konania, ktoré jednotlivé dôkazy navrhli vykonať.

Cieľom činnosti orgánov činných v trestnom konaní v rámci prípravného konania preto nemá byť komplexné a všestranné objasnenie všetkých okolností danej trestnej veci v rozsahu, ktorý je nevyhnutný na vydanie rozhodnutia o vine a treste – v takom prípade sa totiž jednotlivé dôkazy vykonávajú zbytočne duplicitne (ide najmä o výsluchy svedkov) v prípravnom konaní a opäť v konaní pred súdom, pričom prípravné konanie je v takom prípade doslova iba „generálnou skúškou“ súdneho konania, ktoré nakoniec akoby prebiehalo iba preto, že z procesného hľadiska nevyhnutne formálne prebehnúť musí, jeho materiálny význam v procese dokazovania ktoré je podkladom budúceho rozhodnutia je však výrazne potlačený. V zmysle § 2 ods. 10 Tr. por. súd rozhoduje iba na základe dôkazov, ktoré boli (až na zákonné výnimky) pred ním vykonané – preto pokiaľ účelom vykonania dôkazu v prípravnom konaní nie je nevyhnutné objasnenie skutkového stavu v zmysle zabezpečenia podkladu na vydanie konkrétneho rozhodnutia, je iba logické, že takýto dôkaz má byť po prvýkrát vykonaný v konaní pred súdom. Okrem odstránenia problému opätovného vykonávania toho istého dôkazu (napr. opakovanie svedeckých výpovedí k tým istým skutočnostiam) sa tým podstatne prispeje nielen k efektívnejšiemu zabezpečeniu práv jednotlivých strán konania, ale aj k skráteniu prípravného konania samotného, ktoré, a to najmä v prípade menej závažnej trestnej činnosti, býva v praxi zbytočne predlžované práve uplatňovaním prežitých a platnej právnej úprave nezodpovedajúcich pravidiel vykonáva-

nia prípravného konania, zaužívaných uplatňovaním trestného poriadku platného a účinného pred jeho rekodifikáciou.

V tomto kontexte chcem podotknúť, že je úplne zbytočné konštatovať prelomenie inkvizitného charakteru trestného konania legislatívnym zavedením princípov kontradiktórnosti, pokiaľ tieto princípy nie sú v praxi živé, resp. sa nevžili preto, že zákon síce dopĺňa jednotlivé inštitúty konradiktórnymi prvkami, neakcentuje však výrazne podstatu konradiktórnosti ako charakteru konania aj v rámci vymedzenia účelu jednotlivých štádií trestného konania, ktorých úlohy a usporiadanie by ako prvé mali vypovedať o celkovej povahe uplatňovaného modelu trestného konania. V opačnom prípade sú jednotlivé záruky konradiktórnosti dodržiavané síce podľa platného zákonného znenia, avšak mechanicky a formálne, bez toho, aby sa premietli do naznačeného celkového charakteru trestného konania. Ostatne, samotná konradiktórna forma trestného konania, vlastná štátom uplatňujúcim *common law*, má za účel vytvorenie v istom zmysle odformalizovaného procesu dokazovania, do ktorého sa strany konania pred súdom aktívne zapájajú a v rámci „sporů“, ktorý súdu týmto spôsobom prezentujú, vytvárajú určitú diskusiu, na základe vyhodnotenia ktorej súd v konečnom dôsledku dospeje k rozhodnutiu vo veci. Konradiktórny trestný proces síce nie je blízky slovenskej trestnoprávnej histórii, legislatívne zavedenie niektorých jeho prvkov do domácej právnej úpravy však bolo opodstatnené najmä požiadavkami, ktoré na moderné trestné konanie, charakteristické výraznejším odosobením výkonu spravodlivosti od vplyvu výkonnej moci, kladie samotné právo na spravodlivý proces – obsah tohto práva je *de facto* deklaráciou minimálneho štandardu konradiktórnosti trestného konania. Pokiaľ sa však jednotlivé konradiktórne prvky trestného konania v praxi uplatňujú rigidne a iba preto, aby sa vyhovelo zákonnej úprave a čl. 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, celý zmysel primárneho zámeru ich legislatívneho zakotvenia do právneho poriadku je prakticky „postavený na hlavu“ – v konečnom dôsledku totiž pre prax predstavujú iba ďalšiu formálnu komplikáciu procesu, namiesto toho, aby konanie zjednodušili a preniesli tak zodpovednosť za konanie a jeho výsledky zo štátnych orgánov na samotné strany konania – čo je v trestnom konaní v najväčšej možnej miere zjednodušenia vlastne podstatou jeho spravodlivosti.

Keď sa preto vrátime k súčasnemu slovenskému modelu prípravného konania, možno konštatovať, že legislatívnym zámerom bolo potlačiť model silného prípravného konania, ktorého dôsledkom je *de facto* iba opakovanie už vykonaných dôkazov v následnom súdnom konaní. I keď je v zmysle platnej právnej úpravy samotné vyšetrovanie či skrátené vyšetrovanie koncipované tak, že jeho výsledky majú byť predpokladané čo najúplnejším, všestranným a podrobným podkladom pre rozhodnutie,⁸ ktorým bude trestná vec ukončená alebo posunutá do ďalšieho štádia trestného konania, ťažiskom dokazovania má byť práve hlavné pojednávanie⁹ – cieľom dokazovania v prípravnom konaní má byť v konečnom dôsledku logicky nálezite objasniť skutkový stav veci v rozsahu nevyhnutnom na podanie obžaloby, začatie konania o dohode o vine a treste, vydanie niektorého z meritórnych rozhodnutí alebo na podanie samostatného návrhu na uloženie ochranného opatrenia súdom. Zmyslom dokazovania na hlavnom pojednávaní je potom umožniť súdu dosiahnuť isté presvedčenie o dokazovaných skutočnostiach, ktoré budú následne podkladom pre rozhodnutie vo veci či podkladom pre súvisiace procesné rozhodnutie (napr. náhrada škody), pričom „*túto skutočnosť možno vyvodit' aj z procesných ustanovení, kto-*

⁸ Podľa § 201 ods. 2 Tr. por. „policajt postupuje vo vyšetrovaní alebo v skrátenom vyšetrovaní tak, aby čo najrýchlejšie zadovážil podklady na objasnenie skutku v rozsahu potrebnom na posúdenie prípadu a zistenie páchateľa trestného činu.“

⁹ IVOR, J.: Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní. In: ZÁHORA, J. (ed.): *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014, s. 41.

rými sa v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou zúžila možnosť súdu vrátiť vec prokurátorovi. Dôvodom odmietnutia obžaloby a vrátenia veci prokurátorovi teda nie je akékoľvek porušenie zákona, ale existencia závažných procesných chýb prípravného konania, najmä porušenia práva na obhajobu.¹⁰

Rozsah dokazovania v prípravnom konaní síce zákon výslovne upravuje len pokiaľ ide o skrátené vyšetrovanie – podľa ustanovenia § 203 ods. 1 Tr. por. policajt vykoná výsluch svedka iba ak ide o neodkladný alebo neopakovateľný úkon alebo ide o svedka prítomného pri spáchaní trestného činu (v opačnom prípade iba spíše záznam o podanom vysvetlení) a vyhladá a zabezpečí dôkazy, ktoré môžu byť vykonané v ďalšom priebehu trestného konania a urobí o nich záznam, vo vyšetrovaní by však v zásade vzhľadom na predpokladanú závažnosť trestnej činnosti a široké spektrum možných prípadov obdobne špecifická právna úprava pravdepodobne pôsobila pomerne ťažkopádne. V teórii však vzhľadom na vyššie uvedené princípy vykonávania prípravného konania a dokazovania v jeho rámci, priamo vyplývajúce z platnej právnej úpravy, nič nebráni tomu, aby boli v rámci prípravného konania vykonávané iba tie dôkazy, ktoré sú skutočne nevyhnutné pre procesné či meritorne rozhodnutie vo veci, a aby k vykonaniu ostatných dôkazov došlo v konaní pred súdom. V tomto kontexte nemožno opomínať ani úlohu prokurátora ako „pána sporu“ v prípravnom konaní, v ktorého kompetencii je napr. aj vzhľadom na obsah § 209 ods. 3 a § 203 ods. 2 Tr. por. upraviť predmet a rozsah dokazovania ako aj jeho celé zameranie v prípravnom konaní (to sa týka i tzv. osobitne skráteného vyšetrovania podľa § 204 Tr. por., kde je rozsah a predmet doplnenia v zásade navyše limitovaný kvalitou a kvantitou dôkazov vykonaných maximálne v časovom horizonte 48 hodín – t. j. od zadržania osoby pri páchaní trestného činu po jej odovzdanie súdu; prokurátor však môže vrátiť spis policajtovi na doplnenie skráteného vyšetrovania a teda i v takomto prípade pôsobiť na rozsah dokazovania).

V praxi však napriek uvedenému stále dochádza k neúmerne širokému dokazovaniu v prípravnom konaní – ako napr. uvádza Syrový, „prokurátori často dávajú vyšetrovateľom pokyn na doplnenie dokazovania za účelom odstránenia všetkých rozporov, čím sa vykonáva výsluch ďalších svedkov, ako aj iné dôkazy [...]. Podobne postupujú aj advokáti, ktorí navrhujú v prípravnom konaní, na pokyn klienta, ďalšie dôkazy, výsluchy a konfrontácie. Advokáti a ich klienti často dúfajú, že tým zvrátia podanie obžaloby a že vec sa skončí už v prípravnom konaní zastavením trestného stíhania. Prokurátori zasa chcú mať istotu, že sa vyhnú prekvapeniu na súde, že sa im „rozsype“ obžaloba tým, že bude vypovedať svedok, ktorý dovtedy nevypovedal.“¹¹ Problém vidí takisto v tom, že prokurátori často podávajú súdu obžalobu iba preto, že sa nepodarilo nepochybne preukázať, že skutok nespáchal obvinený a v tomto kontexte v zmysle § 215 ods. 1 písm. c) Tr. por. zastaviť trestné stíhanie. Stotožňujem sa s jeho tvrdením, podľa ktorého by malo byť trestné stíhanie zastavené už vtedy, keď sa po vyhodnotení všetkých dôkazov jednotlivo i vo vzájomnej súvislosti nepodarí vylúčiť určité pochybnosti, ktoré však nemožno vyhodnotiť ako rozumné, pokiaľ teda nejde o závažné pochybnosti tak, ako boli opísané vyššie v texte tohto príspevku.

Ako uvádza Sepeši, problém však rovnako spočíva i v praxi súdov, ktoré majú tendenciu z dôvodu podľa § 241 ods. 1 písm. f) Tr. por. odmietnuť obžalobu a vrátiť vec prokurátorovi, ak súd zistí závažné procesné chyby, najmä porušenie práva na obhajobu z dôvodu nekontradiktórneho výkonu dôkazov – v tomto prípade však nemožno inak ako súhlasiť s tým, že „prípravné konanie nemá (mať) povahu kontradiktórneho konania, má byť vykonávané pod dozorom prokurátora, ktorý postup policajta môže usmerňovať pokynmi a pod kontrolou sudcu pre prípravné konanie.

¹⁰ ČENTĚŠ, J. – KOLCUNOVÁ, M.: Výsluch svedka v prípravnom konaní a jeho prípustnosť v súdnom konaní. In: *Justičná revue*, 2010, roč. 62, č. 3, s. 348–349.

¹¹ SYROVÝ, I.: Posilnenie kontradiktórnosti v trestnom konaní. In: *Justičná revue*, 2010, roč. 62, č. 6–7, s. 828.

*Jeho účelom má byť zabezpečiť podklady pre súdne konanie.*¹² Ako už bolo konštatované, podstatou zásady kontradiktórnosti vo vzťahu k prípravnému konaniu nie je skutočnosť, že má byť kontradiktórne práve toto štádium trestného konania – práve naopak, má byť čo najkratšie a má mať v zásade prípravnú úlohu vo vzťahu ku kontradiktórnemu súdnemu procesu (čo je pomerne logické, lebo je reálne nemožné predstaviť si legislatívnu úpravu kontradiktórneho vyšetrovania vedeného štátnymi orgánmi a zároveň očakávať, že by takáto úprava mohla byť navyše i efektívna).

3. Jednotlivé dôkazné prostriedky a rozsah ich vykonávania v prípravnom konaní

Aký by mal teda v súlade so zmyslom a cieľom prípravného konania byť reálny rozsah dokazovania v prípravnom konaní v kontexte jednotlivých dôkazných prostriedkov?

V súlade s filtračnou a pomocnou úlohou prípravného konania by mala činnosť orgánov činných v trestnom konaní spočívať jednak vo vyhľadávaní a vykonávaní dôkazov, ktoré sú nevyhnutné pre vydanie konkrétneho rozhodnutia a zároveň vo vyhľadávaní a procesnom zaistovaní dôkazov, ktoré sú vo vzťahu k trestnej veci relevantné a ktorých výkon prichádza do úvahy v konaní pred súdom. Skupinu dôkazov, ktoré budú vzhľadom na ich povahu musieť byť nevyhnutne vykonané v prípravnom konaní tvoria v prvom rade dôkazy získané vykonaním neopakovateľného alebo neodkladného úkonu. Neodkladné úkony a neopakovateľné úkony, t. j. úkony, ktorých výkon nemožno odložiť alebo ich opätovne vykonať v ďalšom priebehu konania (pre ich limitovanú trvanlivosť, taktickú hodnotu, a pod.), spravidla už zo svojej povahy budú vo väčšine prípadov dôkaznými prostriedkami, ktorých vykonaním dôjde k získaniu dôkazu v zásade relevantného pre rozhodovanie v prípravnom konaní (napr. obhliadka, informácie získané využitím prostriedkov operatívno-pátracej činnosti alebo informačno-technických prostriedkov, vyšetrovací pokus, veci a listiny dôležité pre trestné stíhanie, atď.), keďže majú z kriminalistického hľadiska významnú úlohu pri objasňovaní skutkového stavu už v jeho počiatkoch a rovnako pri budovaní vyšetrovacích verzií. Ich vykonaním teda spravidla dochádza k získaniu dôkazov, ktoré pomáhajú orgánom činným v trestnom konaní pri ustálení skutkového stavu, jeho právnej kvalifikácii, určovaní rozsahu skutku či výšky škody, a pod.; zároveň majú takéto dôkazné prostriedky rovnako význam pre identifikovanie podozrivých osôb. Je predpokladateľné, že budú mať esenciálny význam napr. pre začatie trestného stíhania samotného, pre vznesenie obvinenia, podanie obžaloby, atď. Zároveň možno konštatovať, že nevykonanie týchto dôkazov vzhľadom na ich povahu v prípravnom konaní by v konečnom dôsledku spelo k ich faktickej nepoužitelnosti.¹³

V zásade možno v nadväznosti na uvedené uviesť, že rozdiely týkajúce sa rozsahu a predmetu dokazovania v prípravnom konaní a v konaní pred súdom (v rámci hlavného pojednávania) sa budú vzhľadom na ich povahu týkať predovšetkým výsluchov, resp. výsluchov a konfrontácií.

V prípravnom konaní bude vždy potrebné vykonať výsluch osoby oznamujúcej spáchanie trestného činu a osôb, ktorých výsluch je neopakovateľným alebo neodkladným úkonom, napr. v prípade, že ide o ťažko zranenú alebo umierajúcu osobu, ktorej výsluch je dôležitý pre trestné konanie a o ktorom možno dôvodne predpokladať, že v neskoršom priebehu konania ho nebu-

¹² SEPEŠI, P.: Úvahy o efektívnosti trestného konania v Slovenskej republike – hľadanie nástrojov a riešení na jeho časové a ekonomické zefektívnenie cestou zmeny právnej úpravy predsúdneho konania. In: *Magister Officiorum*, 2012, roč. 2, č. 3, s. 63.

¹³ VANTUCH, P.: *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 360.

de možné zopakovať, či rovnako výsluch svedka prítomného pri spáchaní trestného činu. Výlučne v prípravnom konaní rovnako v praxi dochádza k výsluchu osôb mladších ako osemnásť rokov – v mnohých prípadoch pritom ide o jediný výsluch takejto osoby, keďže v zmysle § 135 ods. 2 Tr. por. môže byť takáto osoba v ďalšom konaní vypočutá iba výnimočne, a v prípravnom konaní iba so súhlasom prokurátora. Navyše, pokiaľ ide o prípad výsluchu osôb mladších ako osemnásť rokov vo veci trestného činu spáchaného voči blízkej alebo zverenej osobe alebo by opätovný výsluch mohol nepriaznivo ovplyvniť jej duševný či mravný vývoj, výsluch sa podľa § 135 ods. 3 Tr. por. vykoná využitím technických zariadení na záznam obrazu a zvuku z dôvodu, aby mohla byť osoba neskôr v konaní vypočutá už iba výnimočne. Zákon ďalej výslovne ustanovuje, že rovnako sa vykoná výsluch osoby mladšej ako osemnásť rokov v prípade, že ho treba zopakovať po vznesení obvinenia, pričom ďalší výsluch môže byť vykonaný výlučne so súhlasom zákonného zástupcu osoby (resp. jej opatrovníka). Podstatou tejto úpravy je najmä znížiť mieru možnej traumatizácie osôb mladších ako osemnásť rokov opakovaným vypočúvaním v priebehu trestného konania a zároveň vedomosť o ľahšej ovplyvniteľnosti takýchto osôb, najmä pokiaľ ide o trestné stíhanie pre trestný čin, ktorého spáchanie sa priamo dotýka takejto osoby, resp. k jeho spáchaniu došlo v rámci jej rodinného prostredia.

Vo všeobecnosti však v každom prípade, pokiaľ existuje dôvodné podozrenie o tom, že svedok môže byť v priebehu konania ovplyvňovaný a vzhľadom na to môže dôjsť k zmene jeho výpovede, je vždy vhodné svedka vypočuť už v prípravnom konaní. To sa v zásade týka aj osôb, o ktorých schopnosti správne a úplne vnímať, zapamätať si alebo reprodukovať vnímané skutočnosti sú s ohľadom na ich psychický stav (resp. aj vek) dôvodné pochybnosti.¹⁴ Vzhľadom na prirodzený rozpad spomienok, teda zabúdanie, možno do kategórie výsluchov, ktoré bude spravidla vždy vhodné vykonať v prípravnom konaní, zaradiť aj výsluchy osôb pokiaľ ide o trestné stíhanie vedené pre obzvlášť závažnú trestnú činnosť, kde v zásade možno počítať nielen s možnosťou vytvárania určitého tlaku na svedkov a ich ovplyvňovanie, ale aj s tým, že medzi začatím trestného stíhania a prejednaním trestnej veci súdom uplynie výraznejšie časové obdobie (po uplynutí niekoľkých rokov totiž nie je reálne možné očakávať, že si svedok bude dokonale vybavovať vnímané skutočnosti.).

Konkrétne miera vykonávania výsluchov v prípravnom konaní teda za každých okolností bude špecifická vzhľadom na osobitosti daného prípadu. Ústredným zmyslom ich vykonávania by však mala byť rozumná úvaha orgánu, či je možné dôkaz vhodným spôsobom zaistiť a vykonať až v konaní pred súdom, resp. či je nevyhnutné na účely prípravného konania vykonať ho už v tomto štádiu trestného konania. Stotožňujem sa preto s tvrdením, podľa ktorého „*ak je prokurátor toho názoru, že dôkaz môže ozrejmiť určitú skutočnosť, no tá nemá vplyv na právnu kvalifikáciu skutku, resp. aj bez ohľadu na jej výpovednú hodnotu nemôže daná skutočnosť zmeniť jeho rozhodnutie podať vo veci obžalobu, prokurátor by mal nechať vykonanie daného úkonu až na súd.*“¹⁵

Pokiaľ teda ide o vykonávanie výsluchov v štádiu prípravného konania a konania pred súdom (vo všeobecnosti však až na vyššie uvedené výnimky možno vziať toto konštatovanie na všetky dôkazné prostriedky), možno dospieť k nasledovnému záveru:

1. existuje skupina prípadov, kedy bude nevyhnutné na účely rozhodnutia alebo vzhľadom na povahu dôkazu či osobitosť obšahovaného trestného činu vykonať dôkaz už v prípravnom konaní;

¹⁴ VRTĚL, P.: Dokazování po novele trestního řádu. In: *Trestněprávní revue*, 2002, č. 9, s. 249.

¹⁵ SYROVÝ, I.: Posilnenie kontradiktórnosti v trestnom konaní. In: *Justičná revue*, 2010, roč. 62, č. 6–7, s. 829.

2. vo všeobecnosti však až na tieto prípady je vhodné, a vzhľadom na účel trestného konania a jednotlivých štádií tak ako vyplývajú z právnej úpravy *de lege lata* aj nevyhnutné pristupovať k vykonávaniu dôkazov až v konaní pred súdom.

V opačnom prípade zostane prípravné konanie i naďalej zdĺhavým štádiom trestného konania, ktoré neprispieva k napĺňaniu zásady kontradiktórnosti procesu vyplývajúcej zo súčasnej právnej úpravy ako celku, pretože súdne konanie rekapitulujúce výsledky vyšetrovania nie je kontradiktórnym procesom a v zásade nepredstavuje zásadnú zmenu oproti trestnému konaniu vykonávanému podľa predchádzajúcej právnej úpravy (z. č. 141/1961 Zb.).

Tu sa logicky opäť naskytá otázka existencie kontradiktórnych prvkov prípravného konania, ktoré súčasná právna úprava nepochybne obsahuje. Aký je však ich účel? Ich účelom celkom určite nie je kontradiktórne prípravné konanie. Ako som však uviedla vyššie, v niektorých prípadoch nie je prakticky možné ani rozumné úplne upustiť od vykonávania dokazovania v prípravnom konaní i v prípade, že jeho cieľom nie je získať podklady pre rozhodnutie orgánu činného v trestnom konaní v štádiu prípravného konania. Účelom týchto záruk práv obhajoby je teda zabezpečiť, aby dôkaz, ktorý zo svojej povahy nemôže byť po prvýkrát vykonaný až v konaní pred súdom, t. j. za možnosti plného využitia všetkých kontradiktórnych záruk konania a možnosti najväčšej exhibície práv obhajoby, bol vykonaný v prípravnom konaní tak, aby bol na účely ďalšieho konania použiteľný. V prípade vyššie spomínaných výsluchov, o ktoré pôjde najčastejšie, ide teda primárne o zabezpečenie ich použiteľnosti v neskoršom súdnom konaní.

Z uvedeného preto vo všeobecnosti vyplýva najmä nasledovné:

Pokiaľ ide o návrh na schválenie dohody o vine a treste, resp. niektoré z meritórnych rozhodnutí vydaných v rámci prípravného konania, je pochopiteľné, že ťažisko dokazovania a komplexné dokazovanie umožňujúce vydanie takéhoto rozhodnutia bez dôvodných pochybností bude vecou prípravného konania. Pokiaľ však ide o obžalobu, táto môže byť opretá o výsluchy svedkov a iné dôkazy vykonané už po začatí trestného stíhania vo veci. Pokiaľ je však dôkaz vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom obžaloby, je nevyhnutné, aby bol už v prípravnom konaní vykonaný kontradiktórnym spôsobom, t. j. až po vznesení obvinenia (resp. aby bol v tejto fáze konania zopakovaný za zachovania práv obhajoby – s možnou výnimkou neodkladných a neopakovateľných úkonov a výsluchov svedkov mladších ako osemnásť rokov). Ak obvinený žiada po vznesení obvinenia zopakovanie výsluchu iného svedka, je takýto postup v zásade na zvážení orgánu činného v trestnom konaní v kontexte posúdenia dôkaznej situácie; výsluch však v záujme jeho kontradiktórneho vykonania netreba opakovať, pokiaľ je možné vykonať ho opäť v konaní pred súdom za účasti obvineného, resp. jeho obhajcu.¹⁶ Výnimka sa z povahy veci bude týkať najmä svedkov, ktorí sú vo vzťahu k obvinenému osobami podľa § 130 Tr. por., keďže do úvahy prichádza možnosť, že v konaní pred súdom využijú svoje právo odprieť výpoveď – výsluch takýchto svedkov je preto vhodné už v prípravnom konaní vykonať kontradiktórnym spôsobom.¹⁷

V prípade svedkov, na ktorých sa právo odprieť výpoveď v zmysle § 130 Tr. por. nevzťahuje, však nie je nevykonanie výsluchu kontradiktórnym spôsobom *a priori* dôvodom na odmietnutie obžaloby a vrátenie veci prokurátorovi späť do prípravného konania podľa § 241 ods. 1 písm. c) Tr. por., resp. § 244 ods. 1 písm. h) Tr. por.,¹⁸ keďže práve takýto postup najčastejšie v praxi speje opäť k zbytočne rozsiahlemu a všestrannému vykonávaniu prípravného konania a v konečnom dôsledku nie je „poistkou“ kontradiktórnosti konania, ale jej nepochopením. Možno súhlasiť

¹⁶ Zjednocujúce stanovisko trestnoprávneho kolégia NS SR z 7. decembra 2009, sp. zn. Tpj 63/2009.

¹⁷ Najmä na účely čítania zápisnice z takéhoto výsluchu za splnenia podmienok podľa § 263 Tr. por. v prípade, keď ako bolo naznačené, svedok v ďalšom konaní odoprie vypovedať, pozn. aut.

¹⁸ Uznesenie Krajského súdu v Žiline z 11. augusta 2009, sp. zn. 1 To 90/2009.

s konštatovaním, že „odmietnutie obžaloby a vrátenie veci prokurátorovi z dôvodu porušenia práva na obhajobu, spočívajúcom v nezopakovaní výsluchu svedka (svedkov) po vznesení obvinenia, je prísne individuálne a závisí od okolností konkrétneho prípadu. Zachovanie princípu kontraktornosti v prípravnom konaní pri výsluchu svedka sa odvíja od charakteru úkonu, jeho povahy a významu, ako aj od vzťahu obvineného či jeho obhajcu k vykonanému dôkazu v prípravnom konaní.“¹⁹ Pokiaľ teda napríklad výsluch v prípravnom konaní nie je vykonaný kontradiktórne, avšak nič nenasvedčuje nemožnosti jeho vykonania v konaní pred súdom, je na mieste, aby bol výsluch vykonaný v rámci súdneho konania za plného využitia kontradiktórnych prvkov v štádiu konania, ktorého charakter tieto prvky definujú.

S ohľadom na vyššie uvedené možno v zásade konštatovať, že právna úprava *de lege lata* reálne obsahuje ustanovenia potvrdzujúce snahy o predefinovanie úlohy prípravného konania a prenesenie ťažiska dokazovania do časti konania pred súdom. Čo by však súčasnej právnej úprave v kontexte jednoznačnejšieho vymedzenia predmetu a najmä rozsahu dokazovania v prípravnom konaní pomohlo, by možno bolo samotné zákonné vymedzenie úlohy prípravného konania, pretože súčasná prax ukazuje, že vedomosť o jeho zamýšľanom účele nie je samozrejmosťou, a to ako bolo naznačené aj napriek tomu, že právna úprava ako celok, minimálne podľa môjho názoru, celkom zrozumiteľne tlmočí pôvodný zámer zákonodarcu. Účel prípravného konania by snáď bolo vhodné doplniť, resp. včleniť za prvú vetu § 2 ods. 10 Tr. por. – toto ustanovenie by mohlo následne znieť napríklad takto: „Orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. V prípravnom konaní orgány činné v trestnom konaní vyhľadávajú a zaisťujú dôkazy na účel ich neskoršieho použitia v konaní pred súdom, pričom vykonávajú iba dôkazy, ktoré majú povahu neopakovateľného alebo neodkladného úkonu, alebo ktorých vykonanie považuje za vhodné alebo nevyhnutné prokurátor vzhľadom na okolnosti spáchania činu a potreby vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania. Dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti. Právo obstarávať dôkazy majú aj strany. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie.“

Literatúra

- CÍSAŘOVÁ, D. 2001. Novelizace a rekodifikace trestního řádu ČR a aktuální problémy teorie dokazování v trestním řízení. In: *Trestní právo*. ISSN 1211-2860, 2001, č. 4, s. 2–10.
- ČENTĚŠ, J. – KOLCUNOVÁ, M. 2010. Výsluch svedka v prípravnom konaní a jeho prípustnosť v súdnom konaní. In: *Justičná revue*. ISSN 1335-6461, 2010, roč. 62, č. 3, s. 348–363.
- IVOR, J. 2014. Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní. In: ZÁHORA, J. (ed.): *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-030-7, s. 38–49.
- MINÁRIK, Š. 2010. *Trestný poriadok: Stručný komentár*. 2. preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010. 1392 s. ISBN 978-80-8078-369-3.
- MUSIL, J.: Neúspěšný pokus o reformu přípravného řízení: co dál? In: *Kriminalistika*. ISSN 1210-9150, 2000, roč. 33, č. 3, s. 204–212.
- SEPEŠI, P. 2012. Úvahy o efektívite trestného konania v Slovenskej republike – hľadanie nástrojov a riešení na jeho časové a ekonomické zefektívnenie cestou zmeny právnej úpravy predsúdneho konania. In: *Magister Officiorum*. ISSN 1338-5569, 2012, roč. 2, č. 3, s. 59–79.

¹⁹ ČENTĚŠ, J. – KOLCUNOVÁ, M.: Výsluch svedka v prípravnom konaní a jeho prípustnosť v súdnom konaní. In: *Justičná revue*, 2010, roč. 62, č. 3, s. 356.

- SYROVÝ, I. 2010. Posilnenie kontradiktórnosti v trestnom konaní. In: *Justičná revue*. ISSN 1335-6461, 2010, roč. 62, č. 6–7, s. 827–832.
- ŠÁMAL, P. – MUSIL, J. – KUČTA, J. a kol. 2013. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4.
- Uznesenie Krajského súdu v Žiline z 11. augusta 2009, sp. zn. 1 To 90/2009.
- VANTUCH, P. 2010. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 666 s. ISBN 978-80-7400-321-9.
- VRTĚL, P. 2002. Dokazování po novele trestního řádu. In: *Trestněprávní revue*. ISSN 1213-5313, 2002, č. 9, s. 247–257.
- Zjednocujúce stanovisko trestnoprávneho kolégia NS SR z 7. decembra 2009, sp. zn. Tpj 63/2009.

Právo na obhajobu v prípravnom konaní¹

Right of Defense in Pre-trial Proceedings

Juraj Chylo²

Abstrakt: Autor sa v predložennom príspevku zaoberá právom na obhajobu v prípravnom konaní, ktoré v krátkosti vymedzuje a následne sa zaoberá vybranými problémami spojenými s aplikovaním práva na obhajobu, a to kolíziou záujmov viacerých obvinených, ktorí majú spoločného jedného obhajcu, ako i problematikou upovedomania obhajcu o úkone v prípravnom konaní, kedy sa prejavuje aplikácia princípu kontradiktórnosti v prípravnom konaní.

Abstract: The author of the submitted paper deals with the rights of the defense in the pre-trial, which briefly sets out subsequently deals with selected problems associated with the application of the rights of defense and when collisions of multiple accused that share a single legal assistance, as well as issues notification of defendant about the act in pre-trial proceedings, which is manifested by application of the principle of contradiction in pre-trial proceedings.

Kľúčové slová: Právo na obhajobu v prípravnom konaní, kolízia záujmov obhajcu, vylúčenie obhajcu z trestného konania, vyznenie obhajcu o úkone prípravného konania.

Key words: Right of defense in pre-trial proceedings, a conflict of interest advocate, advocate the exclusion of criminal procedure, the notification to advocate an act preparatory proceedings.

Úvod

Právo na obhajobu je jednou zo základných zásad trestného konania a rozumie sa ním súhrn práv na realizáciu obhajoby proti vznesenému obvineniu, pričom počas prípravného konania ide najmä o tieto práva: právo vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa obvinenému kladú za vinu, právo vyjadriť sa ku všetkým dôkazom, právo mlčať (resp. odoprieť vypovedať), uvádzať všetky skutočnosti ktoré považuje za súčasť svojej obhajoby, právo navrhnúť, predkladať ako i zabezpečovať dôkazy slúžiace na jeho obhajobu, právo na tlmočníka a prekladateľa, právo nazeráť do spisu (vyšetrovacieho), v teórii vymedzené ako materiálna obhajoba a právo zvoliť si obhajcu, resp. žiadať aby mu bol obhajca ustanovený v zákonom predvídaných prípadoch, radiť sa s obhajcom a to aj počas úkonu (s výnimkou porady ako odpovedať na už položenú otázku) pričom ak je obvinený obmedzený na osobnej slobode, môže sa radiť s obhajcom bez prítomnosti tretej osoby, obvinený má taktiež právo požadovať, aby bol vypočúvaný len za prítomnosti svojho obhajcu a aby sa obhajca mohol zúčastniť aj iných úkonov prípravného konania, ktorých výsledky možno použiť v konaní pred súdom, právo namietať prípustnosť otázky, etc., v teórii vymedzené ako formálna obhajoba. Nepochybne, s právom na obhajobu je nerozlučne spätý princíp kontradiktórnosti, ktorý vytvára možnosti pre jej uplatnenie prostredníctvom triády oprávnení obvineného v prípravnom konaní (na tomto mieste však musím pre úplnosť

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0356-12/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0356-12.

² JUDr. Juraj Chylo PhD., Fakulta práva Paneurópska vysoká škola, Tomášikova 20 Bratislava, prokurátor Okresnej prokuratúry Bratislava II, Kvetná 13 Bratislava, e-mail: j.chylo@gmail.com.

uznať, že uvedené platí za určitých okolností i o prokurátorovi, čo súvisí s oprávnením obhajoby vykonávať dôkazy v prípravnom konaní, uvedenou problematikou sa však v tomto príspevku nezaobrám).

Podstatou práva na obhajobu je zabezpečiť, aby mal obvinený možnosť hájiť svoje práva tak, aby v konaní boli objasnené všetky skutočnosti svedčiace v prospech obvineného a aby sa na ne v konaní a pri rozhodovaní prihliadalo, teda aby nevinná osoba nebola stíhaná, resp. nebola odsúdená za to, čo nespáchal. Účelom práva na obhajobu je poskytnutie príležitosti brániť sa proti obvineniu zo spáchania trestného činu a tiež sa brániť proti tvrdeniam o skutočnostiach, ktoré ovplyvňujú rozhodnutia v trestnom konaní v neprospech účastníka trestného konania. Obsahu a účelu priznaného zákonného a ústavného práva musí korešpondovať možnosť jeho reálneho naplnenia a uplatnenia tými subjektmi, ktorým bolo priznané.³

Právo na obhajobu je zakotvené vo viacerých medzinárodných dokumentoch napr. EDLP, ale i vnútroštátnych, akými sú Ústava SR, či Trestný poriadok.

Bežným aplikovaním procesných noriem však môže prichádzať k porušovaniu práva na obhajobu, v nasledujúcom príspevku sa pokúsím poukázať na vybrané nedostatky právnej úpravy „de lege lata“.

Kolízia záujmov obvinených jedného obhajcu

Ako vyslovene nedostatok súčasnej právnej úpravy je nutné hodnotiť nemožnosť vylúčenia zvoleného obhajcu z vykonávania obhajoby v trestnom konaní.

V zmysle Trestného poriadku obhajcom nemôže byť osoba, ktorá už bola v danom konaní pribratá ako znalec, tlmočník alebo prekladateľ alebo ktorý bol ako svedok prejednávaneho skutku. Som toho názoru, že obhajcom nemôže byť ani advokát, ktorý vykonáva obhajobu dvoch alebo viacerých spoluobvinených, ktorých záujmy si v trestnom konaní odporujú.

Môže sa jednať o porušenie práva na obhajobu konkrétneho obvineného, nakoľko sa mu nedostáva riadnej právnej pomoci, jeho obhajoba môže byť len iluzórna. Poukazujem v tejto súvislosti na povinnosti advokáta v zmysle zákona o advokácii, medzi ktoré patrí povinnosť pri výkone advokácie chrániť a presadzovať práva a záujmy klienta a riadiť sa jeho pokynmi, postupovať s odbornou starostlivosťou, ktorou sa rozumie, že **koná čestne, svedomito, primeraným spôsobom a dôsledne využíva všetky právne prostriedky a uplatňuje v záujme klienta všetko**, čo podľa svojho presvedčenia považuje za prospešné a v neposlednom rade **povinnosť advokáta odmietnuť poskytnutie právnych služieb, ak v tej istej veci alebo vo veci s ňou súvisiacej poskytol právne služby inému, ktorého záujmy sú v rozpore so záujmami toho, kto o poskytnutie právnych služieb žiada**.

Ide o vyjadrenie tradičného a aj v minulosti akcentovaného zákazu uloženého advokátom radiť súčasne obom stranám sporu, alebo, inak povedané, princípu, podľa ktorého advokát nesmie v rovnakej veci radiť, alebo zastupovať alebo inak konať menom dvoch, alebo viacerých klientov, ak existuje konflikt **alebo podstatné riziko konfliktu** medzi záujmami klientov. Ustanovenie však nezakazuje apriórne poskytnúť advokátovi právne služby žiadateľovi, hoci by ti takýto rozpor záujmov bol, alebo hrozil v prípade, ak nejde o tú istú vec, alebo vec s ňou súvisiacu. Pojem tá istá vec alebo vec s ňou súvisiaca musí však byť vykladaný extenzívne. Pre záver, že je táto podmienka splnená, stačí akákoľvek súvislosť vecí. V prípade existujúceho alebo hroziaceho

³ Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 17/1999.

konfliktu záujmov medzi viacerými klientmi advokáta, advokát nemôže konať v súlade s princípom prvoradosti záujmu klienta (oboch takýchto klientov súčasne).⁴

Som toho názoru, že medzi dvoch, alebo viacerých spoluobvinených, ktorých záujmy si v trestnom konaní odporujú, patrí i situácia, pokiaľ jeden sa zo spáchania skutku priznáva a usvedčuje druhého, avšak druhý spáchanie skutku popiera, alebo iba využije svoje právo a odmietne vypovedať.

V prvom rade je potrebné poukázať aj na zámer zákonodarcu smerujúci k hospodárnosti trestného konania a obhajoby samotnej, kedy umožňuje ustanoviť spravidla spoločného obhajcu viacerým obvineným, ktorých záujmy si v trestnom konaní neodporujú. Táto situácia by však mala byť ojedinelá, nakoľko v trestnom konaní môže prísť k zmene záujmov medzi obvinenými kedykoľvek a následné následky môžu predstavovať porušenie práva na obhajobu obvinených.

V tejto súvislosti poukazujem na rozsudok Najvyššieho súdu SR, podľa ktorého *vo všeobecnosti nepochybne zásadným porušením práva na obhajobu obvineného je stav, keď je obvinený zastúpený tým istým obhajcom, ktorý v tom istom konaní zastupuje aj ďalšieho obvineného (spoluobvineného), ktorý o tej istej dokazovanej skutočnosti vypovedá diametrálne odlišne, respektíve ho zo spáchania trestného činu usvedčuje. Porušením práva na obhajobu je teda aj stav, kedy spoločný obhajca takýchto obvinených naďalej zastupuje napriek tomu, že ich záujmy si navzájom zásadne odporujú. V posudzovanom prípade bolo teda zásadným porušením práva obvineného na obhajobu, keď ho zastupovala súdom ustanovená obhajkyňa v čase, keď podal sťažnosť voči uzneseniu o vznesení obvinenia za skutok uvedený v bode 7/ napadnutého rozsudku, ktorú odôvodnil tým, že tento nespáchal a spoluobvinený ho z jeho spáchania vo výpovedi z 19. augusta 2010 usvedčil, čím medzi záujmami obvinených vznikol zásadný rozpor. Z tohto dôvodu už ustanovená spoločná obhajkyňa v čase trvania podanej sťažnosti už pri ďalších výsluchoch obvineného nemala byť prítomná a obvinenému mala byť vyšetrovateľom bez meškania poskytnutá možnosť zvoliť si iného obhajcu a ak by si ho v stanovenej lehote nezvolil, obhajca mu mal byť ustanovený (išlo o povinnú obhajobu z dôvodu uvedeného v § 37 ods. 1 písm. a/ Tr. por.). Tento postup bolo nevyhnutné dodržať nielen z hľadiska dôslednej realizácie práva obvineného na obhajobu, ale aj z dôvodu vylúčenia akýchkoľvek pochybností o legálnom postupe v trestnom konaní a dodržaní práva obvineného na spravodlivý súdny proces.*⁵ Je teda zrejmé, že ustanoviť spoločného obhajcu v trestnom konaní viacerým spoluobvineným sa štát vystavuje riziku možnosti porušenia práva na obhajobu a preto takýto úkon by mal nanajvýš ojedinelý.

Som toho názoru, že jedinou povinnosťou takto ustanoveného obhajcu by malo byť, bezodkladne potom, ako sa dozvie o tom, že je ustanoveným obhajcom dvoch obvinených, ktorých záujmy si odporujú, zažiadať o oslobodenie spod povinnosti obhajovania a to všetkých obvinených, nakoľko už len tým, že sa už mohol dozvedieť, resp. sa dozvedel o okolnostiach, na základe ktorých je zrejmé, že si záujmy jeho klientov odporujú, by mohol toho klienta, ktorého by zostal obhajovať, neoprávnene zvýhodniť.

Advokát (nepodstatné či zvolený alebo ustanovený), ktorý vykonáva obhajobu viacerých spoluobvinených, ktorých záujmy sú vo vzájomnom rozpore, pokračovaním poskytovania právnych služieb sa dopúšťa disciplinárneho previnenia, nakoľko záujem jeho klienta je prvoradý a tým, že neodmietol poskytovanie právnych služieb ďalšiemu klientovi, poškodzuje záujmy oboch.

Aj zo strany orgánov činných v trestnom konaní, resp. súdu je nutné reagovať na takúto situáciu, preto *pokiaľ takáto situácia vyvstane, je nutné zo strany orgánov činných v trestnom konaní*

⁴ Bližšie pozri OLEJ, J., KEREČMAN, P., KALATA, P. a kol.: *Zákon o advokácii, Komentár*, 1. vydanie, Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 186.

⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu SR 4 Tdo 44/2012.

na ňu reagovať a zabezpečiť možnosť zvolenia, resp. ustanovenie iného obhajcu. Ak ustanovený obhajca *prima facie* neplní svoje povinnosti, príslušné orgány musia ustanoviť iného obhajcu alebo urobiť vhodné opatrenia, aby obhajoba nebola iluzórna. Nečinnosť príslušných orgánov v takej situácii treba kvalifikovať ako porušenie čl. 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.⁶

Iná situácia však vyvstáva v prípade zvoleného obhajcu, kedy štát nezasahuje do momentu zaskomponovania obhajcu do konania a teda ani nemá ako procesne zasiahnuť do jeho vylúčenia z konania, nakoľko Trestný poriadok neobsahuje právnu úpravu vylúčenia zvoleného advokáta z trestného konania. Je teda zrejmé, že môže dochádzať k porušovaniu práva na obhajobu zvoleným obhajcom bez toho, aby orgány činné v trestnom konaní mali možnosť do tohto zasiahnuť. Jednoznačne by však išlo o zlý výkon obhajoby.

Na druhej strane som toho názoru, že v prípade zvoleného štát zásadne nenesie zodpovednosť za zlý výkon obhajoby. Vyplýva to zo skutočnosti, že advokácia je nezávislá od štátu a výkon obhajoby je predovšetkým otázkou vzťahu medzi obvineným a obhajcom, teda klientom a advokátom. Preto, pokiaľ orgány činné v trestnom konaní dospeli k názoru, že dochádza k obhajobe obvinených spoločným zvoleným obhajcom, ktorých záujmy si odporujú, jediná možnosť ako vylúčiť porušovanie práva na obhajobu *de lege lata* je informovať všetkých obvinených, ktorých záujmy si odporujú a ktorí majú spoločného obhajcu o tejto skutočnosti, aby mali sami možnosť zmeniť obhajcu, resp. sa rozhodnúť, že daný stav akceptujú.

Navyše, Trestný poriadok upravuje kogentne situácie, kedy advokát v danej trestnej veci nemôže vystupovať ako obhajca a to vtedy, ak advokát už bol pribratý ako znalec, tlmočník alebo prekladateľ, alebo ktorý bol ako svedok prejednávaneho skutku. Avšak ani v takýchto situáciách Trestný poriadok neupravuje možnosť, ako zvoleného obhajcu, spĺňajúceho vyššie uvedené kritériá pre jeho nespôsobilosť byť obhajcom, vylúčiť z trestného konania.

Pre väčšiu ochranu obvinených, ktorých záujmy si odporujú, ako i za účelom autoritatívneho rozhodnutia štátu by bolo vhodné *de lege ferenda* prijať právnu úpravu podobnú českej, na základe ktorej by mohol predseda senátu, resp. v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie i bez návrhu rozhodnúť o vylúčení zvoleného obhajcu, ak advokát už bol pribratý ako znalec, tlmočník alebo prekladateľ, alebo ktorý bol ako svedok prejednávaneho skutku, alebo ak obhajca vykonáva obhajobu dvoch či viacerých spoluobvinených, ktorých záujmy si v trestnom konaní odporujú, pričom obhajca, ktorý by bol z tohto dôvodu vylúčený, by viac nemohol vykonávať obhajobu žiadneho z obvinených. Predseda senátu, resp. sudca by rozhodoval uznesením, proti ktorému by bola prípustná sťažnosť s odkladným účinkom, aby sa tak vylúčila svojvôľa v rozhodovaní štátu. Samozrejme, aby nedošlo k porušeniu práva na obhajobu nerešpektovaním princípu kontradiktórnosti, javí sa ako žiaduce, aby bolo obhajcovi a dotknutým obvineným umožnené vyjadriť sa k meritu rozhodovania ešte pred samotným rozhodnutím.

Problematika upovedomania obhajcu o úkone v prípravnom konaní

Ako vágne a problematické ustanovenie Trestného poriadku zabezpečujúce právo na obhajobu prostredníctvom uplatňovania kontradiktórnosti a to oznámením orgánu činného v trestnom konaní obhajcovi čas, miesto konania úkonu a druh úkonu.

Je nezriedkavou praxou orgánov činných v trestnom konaní, že oznámia obhajcovi čas, miesto konania úkonu a druh úkonu avšak už bez konkretizácie daného úkonu. Vyrozumenie vyzerá tak, že policajt oznamuje obhajcovi, že v konkrétny čas vykoná vykoná na konkrétnom mieste

⁶ *Mutadis mutandis* nález Ústavného súdu SR II. ÚS 452/2010.

druh úkonu, napríklad výsluch svedka, konfrontácia svedka s iným svedkom, teda bez konkretizácie svedka podľa mena, resp. predmetu jeho výsluchu.

Mám za to, že uvedeným postupom policajta neprichádza k účinnému oznámeniu o úkone, nakoľko dochádza len k naplneniu formálnemu výkladu kontradiktórnosti bez materiálneho obsahu.

Kontradiktórnosť je definovaná najmä v čl. 6 ods. 3 písm. a), b), c), d), ale i e) Dohovoru, ktorý stanovuje, že *„Každý, kto je obvinený z trestného činu, má minimálne tieto práva: byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia vzneseného proti nemu, mať primeraný čas a možnosti na prípravu svojej obhajoby, obhajovať sa sám alebo prostredníctvom svojho obhajcu podľa vlastného výberu, alebo ak nemá prostriedkov na zaplatenie obhajoby, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú, vypočúvať, alebo dať vypočúvať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie na vypočúvanie svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako v prípade svedkov proti nemu, mať bezplatnú právnu pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používaného pred súdom, alebo ak takým jazykom nehovorí.“*

V Ústave SR je zásada kontradiktórnosti vyjadrená v ustanovení čl. 47 ods. 2, podľa ktorého každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom, čl. 47 ods. 3 Ústavy SR, podľa ktorého všetci účastníci sú si v konaní podľa čl. 47 odseku 2 rovní, čl. 47 ods. 4, podľa ktorého kto vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa vedie konanie podľa čl. 47 odseku 2, má právo na tlmočníka, 48 ods. 2 veta prvá druhá alinea, podľa ktorého *„Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prieťahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom, čl. 50 ods. 3, podľa ktorého obvinený má právo, aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby a aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu.“*

V Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach opätovne nie je kontradiktórnosť explicitne vymedzená, možno tu však nájsť presne implicitne vymedzené parciálne inštitúty kontradiktórnosti zabezpečujúce spravodlivý proces. Podľa čl. 14 ods. 1 Paktu platí, že *„všetky osoby sú si pred súdom rovné. Každý má úplne rovnaké právo, aby bol spravodlivo a verejne vypočutý nezávislým a nestranným súdom, ktorý rozhoduje buď o jeho právach a povinnostiach, alebo o akomkoľvek trestnom obvinení vznesenom proti nemu.“*

Podľa čl. 14 ods. 3 písm. d) a e) Paktu platí, že *„každý, kto je obvinený z trestného činu, má mať tieto minimálne záruky: má byť súdený za svojej prítomnosti a obhajovať sa osobne alebo prostredníctvom obhajcu a má sa mu dať možnosť, aby vypočul alebo dal vypočúť svedkov proti sebe a aby mal možnosť účasti a výsluchu svedkov svedčiacich v jeho prospech za rovnakých podmienok ako u svedkov svedčiacich proti nemu.“*

V neposlednom rade je kontradiktórnosť upravená aj v príslušných ustanoveniach Trestného poriadku, najmä § 213, ktorý upravuje o. i. aj účasť obhajcu na úkonoch prípravného konania:

Podľa § 213 ods. 2 Trestného poriadku *„Obhajca má právo od vznesenia obvinenia zúčastniť sa úkonov, ktorých výsledok môže byť použitý ako dôkaz v konaní pred súdom, iba ak vykonanie úkonu nemožno odložiť a obhajcu o ňom vyrozumieť. Obvinenému a iným vypočúvaným osobám môže obhajca klásť otázky potom, keď policajt výsluch skončí.“*

Podľa § 213 ods. 3 Trestného poriadku *„Ak obhajca oznámi policajťovi, že sa chce zúčastniť vyšetrovacieho úkonu podľa odseku 2, policajt je povinný včas mu oznámiť čas, miesto konania úkonu a druh úkonu okrem prípadu, keď vykonanie úkonu nemožno odložiť a vyrozumieť obhajcu nemožno zabezpečiť. O tomto postupe policajt vyhotoví záznam, ktorý založí do spisu.“*

Pojem kontradiktórnosť trestného konania sa teda javí byť relevantnou súčasťou práva na obhajobu, jednak v zmysle slovenskej právnej úpravy, Dohovoru a nachádza svoj odraz v rozhodovacej činnosti ESĽP.⁷

Posilnením prvkov kontradiktórnosti v trestnom konaní rekodifikáciou trestnoprávných noriem, zákonodarca zdôraznil význam procesných strán v trestnom konaní, najmä ich zodpovednosť za výsledok trestného konania, čím trestné konanie nadobudlo charakter sporu. Obhajoba obvineného sa tak stala ešte dôležitejšou, než v minulosti, nakoľko je to práve obhajca, ktorý vytvára určitú formu odbornej protiváhy policajtovi a prokurátorovi, nakoľko len vzdelaný a skúsený právnik dokáže viesť účinnú obranu proti štátnemu aparátu so všetkými jeho schopnosťami, vrátane materiálneho a personálneho vybavenia. „V trestnom konaní je teda právo na obhajobu najvýznamnejšou zárukou toho, že nevinná osoba, napriek tomu, že vznikne voči nej podozrenie zo spáchania trestného činu a že bude obvinená, nebude odsúdená.“⁸ Právo na obhajobu patrí medzi základné ľudské práva. Na obhajobu má právo osoba, proti ktorej sa vedie trestné konanie.

Právo obvineného na obhajobu zahŕňa, okrem iného, obhajobu materiálnu (právo obhajovať sa sám a prostriedkami podľa vlastného uváženia) a taktiež aj obhajobu formálnu (právo mať obhajcu a radiť sa s ním o spôsobe obhajoby).

K naplneniu vyššie uvedených cieľov zabezpečujúcich spravodlivé trestné konanie je nutné, aby mal obhajca, pokiaľ o to obhajca požiadal, priestor pripraviť sa na nariadený úkon, výsluch konkrétneho svedka, konfrontáciu medzi konkrétnymi svedkami či inými osobami, etc.

Je nespochybniteľné, že pokiaľ obhajcovi nie je oznámené, ktorý svedok bude vypočúvaný, je zneefektívnená realizácia práva na obhajobu, pretože obhajca s obvineným sa nemali možnosť poradiť sa, či je vôbec potrebná účasť obhajcu na úkone, čo ovplyvňuje v neposlednom rade aj ekonomickú stránku obhajoby, nadôvažok je podľa môjho názoru zmarená možnosť obhajcu účinne sa pripraviť na daný úkon a efektívne tak vykonávať obhajobu, čím v konečnom dôsledku podľa môjho názoru dochádza k porušeniu práva na obhajobu obvineného v trestnom konaní zo strany orgánov činných v trestnom konaní.⁹

Uvedený záver potvrdzuje aj právna úprava v Českej republike, kde je povinnosťou policajného orgánu pri vyrozumení obhajcu mu včas oznámiť, o aký úkon ide, dobu a miesto konania. Táto povinnosť bola explicitne zakomponovaná do Trestného rádu potom, ako sa viedli odborné diskusie o povinnosti či nepovinnosti takéhoto postupu zo strany vyšetrovateľa, kedy to policajti odmietali robiť.¹⁰ Ak spočíva úkon vo výsluchu osoby, policajný orgán oznámi obhajcovi aj údaje, podľa ktorých možno svedka stotožniť. Ak tieto údaje nemožno vopred určiť, policajný orgán musí oznámiť obhajcovi predmet výsluchu svedka.

Uvedenú právnu úpravu je možné hodnotiť ako správnu, explicitne posilňujúcu kontradiktórnosť v trestnom konaní, nakoľko zakladá výslovne zakladá povinnosť orgánom činných v trestnom konaní povinnosť oznámiť obhajobe totožnosť svedka, resp. aspoň podstatu jeho výsluchu a zároveň umožňuje pripraviť sa riadnym spôsobom obhajcovi na kontradiktórny úkon.

⁷ Pozri Harkabusová, D.: *Všeobecne ku „kontradiktórnemu“ výsluchu svedka v prípravnom konaní*, In: Justičná revue, č. 5, ročník 2012, s. 26.

⁸ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo procesné*, Druhé doplnené a prepracované vydanie, Bratislava: IURA EDITION, 2010, s. 227.

⁹ Obdobne aj Maďar, M.: *Obsah vyrozumění obhajcu o konání vyšetrovacích úkonů v trestné věci*, In: Bulletin Slovenskej advokácie, č. 12, Bratislava, s. 27.

¹⁰ JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: *Obhájce v trestním řízení*, Praha: Leges, 2011, s. 239

Táto právna úprava, aj keď nie je výslovne uvedená v slovenskom Trestnom poriadku, tak je implicitne vyjadrená v medzinárodných dokumentoch, ktorými je Slovenská republika viazaná a som teda toho názoru, že je povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní oznámiť obhajobe totožnosť svedka, nakoľko neexistuje jediný legitímny dôvod (s výnimkou utajenia totožnosti svedka, resp. výsluchu utajeného svedka), prečo tak neurobiť. Postup orgánov činných v trestnom konaní, ktorý je v rozpore s vyššie uvedeným, je svojvoľný a nesprávny.

Ak obhajca nebol riadne vyrozumený o plánovanom vyšetrovacom úkone, a to i napriek tomu, že si obhajca sám vymienil účasť na úkonoch prípravného konania, a tento úkon bolo možné vykonať v prítomnosti obhajcu a rovnako bolo možné vyrozumiť obhajcu, mám za to, že takto vykonaný **úkon bol vykonaný v rozpore so zákonom**, bol by teda neúčinný. Úkon, o ktorom nebol obhajca riadne upovedomený, by bolo nevyhnutné zopakovať. Uvedený postup orgánu činného v trestnom konaní by predstavoval **porušenie práv obhajoby** v súvislosti s právom na kontradiktórny postup v prípravnom konaní.

Vzhľadom na vyššie uvedené, a to aj napriek výkladu, som toho názoru, že by de lege ferenda bolo vhodné upraviť obsah vyrozumienia obhajcu o konaní vyšetrovacích úkonov v trestnej veci a to rozšírením povinných náležitostí o údaje, podľa ktorých možno svedka stotožniť. Ak tieto údaje nemožno vopred určiť, orgán činný v trestnom konaní by mal oznámiť obhajcovi predmet výsluchu svedka, čím by bolo legislatívne upravené materiálne naplnenie zásady kontradiktórnosti a nedochádzalo by tak k obmedzovaniu práva na obhajobu obvineného.

Vyššie pertraktované problémy s uplatňovaním práva na obhajobu môžu mať za následok porušenie práva na obhajobu, s čím sú spojené závažné konzekvencie v podobe až možnej neúčinnosti dôkazov, ktoré by produkované počas vykonávania úkonov, v rámci ktorých bolo porušované právo na obhajobu.

Literatúra

- HARKABUSOVÁ, D.: *Všeobecne ku „kontradiktórnemu“ výsluchu svedka v prípravnom konaní*, In: Justičná revue, č. 5, ročník 2012, 26–34, ISSN 1335-6461.
- HARKABUSOVÁ, D.: *Aplikačné problémy účasti obhajcu na vyšetrovacích úkonoch*, In: Bulletin Slovenskej advokácie, č. 1–2, ročník 2013, 19–27 s., ISSN 1335-1079.
- IVOR, J. a kol.: *Trestné právo procesné*, Druhé doplnené a prepracované vydanie, Bratislava: Iura Edition, 2010, 993 s., ISBN 978-80-8078-509-3.
- JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: *Obhájce v trestním řízení*, 1. vydání, Praha, Leges 2011, 416 s., ISBN 978-80-87212-88-2.
- MAĎAR, M.: *Vybrané aplikačné problémy preštudovania spisu v trestnom konaní*, In: Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi, 1. ročník medzinárodnej virtuálnej interdisciplinárnej vedeckej konferencie (zborník príspevkov), Bratislava, 2011, s. 168, ISBN 978-80-8054-516-1.
- OLEJ, J., KEREČMAN, P., KALATA, P. a kol.: *Zákon o advokácii, Komentár*, 1. vydanie, Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 303, ISBN 978-80-89603-11-4.
- PIROŠÍKOVÁ, M.: *Komentár k vybraným ustanoveniam Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd*, Euroiuris, Bratislava, 2007, 570 s., ISBN 978-80-969554-5-9.
- POLÁK, P.: *Svedok v trestnom konaní*, 1. vydanie, Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, 296 s., ISBN 978-80-89447-47-3.
- VALAŠÍK, M.: *Obhajoba v rekodifikovanom práve procesnom*, In: *Rekodifikácia trestného práva, doterajšie poznatky a skúsenosti*, In: Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného 21. apríla 2008, s. 243, ISBN 978-80-89363-03-2.

VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného, 2. doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2002, 672 s., ISBN 9788074003219.

Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 17/1999.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR 4 Tdo 44/2012.

Nález Ústavného súdu SR II. ÚS 452/2010.

K problematice účasti obviněného při vyšetřovacích úkonech

Participation of the Accused during the Investigative Acts

Alexander Nett¹

Abstrakt: Příspěvek se zabývá právní úpravou účasti obviněného při vyšetřovacích úkonech obsaženou v českém trestním řádu (z. č. 141/1961 Sb. ve znění změn a doplňků). Autor poukazuje na skutečnost, že právo obviněného účastnit se vyšetřovacích úkonů je nepoměrně užší, než procesní právo účasti zvoleného obhájce na vyšetřovacích úkonech. Právní úpravu kritizuje především z toho důvodu, že v případě, kdy obviněný nemá obhájce, protože si ho nezvolil (nejedná se o případy nutné obhajoby), nemá právo účastnit se vyšetřovacích úkonů.

Abstract: The paper deals with the rules of participation of the accused during investigative acts contained in the Czech Criminal Procedure Act (Act no. 141/1961 Coll.). The author points to the fact the accused's right to participate in the investigative acts is disproportionately narrower than the procedural right of participation of chosen counsel during investigative acts. The author criticizes mainly legal regulation of situation when the accused does not have the defend counsel, because he did not choose him (not cases of compulsory defence) and therefore he doesn't have the right to participate in the investigative acts.

Klíčová slova: Vyšetřovací úkon, obviněný, přípravné řízení, účast na vyšetřovacích úkonech, výslech svědka, obhájce.

Keywords: The Investigative Act, The Accused, The Pre-trial Proceeding, The Participation during Investigation, Examination of Witness, Examination of defend Counsel.

I. Právní úprava účasti obhájce na vyšetřovacích úkonech

Ustanovení § 165 odst. 2 tr. ř. dává obhájci oprávnění, aby již od zahájení trestního stíhání byl přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, s výjimkou případů, kdy nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit. Obhájce může obviněnému, poškozenému i jinému svědkovi, stejně jako znalci klást otázky poté, co policejní orgán výslech skončí a udělí mu k tomu slovo. Námitky proti způsobu provádění úkonu však může obhájce vnášet kdykoliv v jeho průběhu.

Vyšetřovací úkony ve smyslu § 165 odst. 1 tr. ř. jsou výslechy obviněného, svědků a znalců, konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce, prověrka na místě a další úkony. Při provádění těchto úkonů je možná účast obhájce (obviněného), a pokud žádá o účast při takovém konkrétním úkonu nebo o účast při všech vyšetřovacích úkonech, musí mu policejní orgán vyhovět. Vyšetřovacími úkony ve smyslu § 165 odst. 1 tr. ř. nejsou úkony spojené s využitím operativně pátracích prostředků (§ 158b – 158e), jsou-li prováděny ve vyšetřování (§ 158f). Je to proto, že z hlediska jejich provádění ani použití nejde o důkazní prostředek ve smyslu § 89 tr. ř. a násl. Při provádění předstíraného převodu (§ 158c), při sledování osob a věcí (§ 158d), stejně jako při použití agenta podle § 158e není možná účast obhájce. O použití kteréhokoliv operativně pátracího prostředku není obhájce vyrozumíván, protože nejde o vyšetřovací úkony ve smyslu § 165 odst. 1 tr. ř. Obhajoba se o využití těchto prostředků dozvídá zásadně až po nahlédnutí

¹ Doc. JUDr. Alexander Nett, CSc., Katedra trestního práva, Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Třída 17. listopadu 8, 771 11 – Olomouc, e-mail: alexandernett@seznam.cz.

do spisu nebo při skončení vyšetřování. Teprve potom má také možnost obeznámit se se zvukovým, obrazovým nebo jiným záznamem získaným při použití operativně pátracího prostředku, vyjadřovat se k němu i ke způsobu jeho získání, pokud je v dalších stádiích řízení používán jako usvědčující důkaz proti obviněnému.

Obhájce není vyrozumíván o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 88), který je zajišťovacím institutem, a nikoliv vyšetřovacím úkonem. Z obdobných důvodů nejsou vyšetřovacími úkony v tomto smyslu zejména úkony při záměně zásilky (§ 87a odst. 1 tr. ř.), sledování zásilky (§ 87b), zjišťování údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu, které jsou předmětem telekomunikačního tajemství nebo na něž se vztahuje ochrana osobních a zprostředkovacích dat (§ 88a), jakož i úkony znalce spojené s přípravou a vypracováním znaleckého posudku (§ 107).

Oznámí-li obhájce policejnímu orgánu, že se chce účastnit vyšetřovacího úkonu uvedeného v § 165 odst. 2 tr. ř., nebo spočívá-li úkon ve výslechu svědka, který má právo odepřít výpověď, je policejní orgán povinen včas obhájci sdělit, o jaký druh úkonu se jedná, dobu a místo jeho konání, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce nelze zjistit. Spočívá-li úkon ve výslechu osoby, policejní orgán obhájci sdělí i údaje, podle nichž lze takovou osobu ztotožnit. Nelze-li tyto údaje předem určit, musí být ze sdělení zřejmé, k čemu má tato osoba vypovídat. Sdělení o výslechu svědka, jehož totožnost má být z důvodů uvedených v § 55 odst. 2 tr. ř. utajena, nesmí obsahovat údaje, podle nichž by bylo možné zjistit skutečnou totožnost svědka (§ 165 odst. 3 tr. ř.).

Policejní orgán konající vyšetřování je povinen včas obhájci sdělit, o jaký druh úkonu se jedná, dobu a místo jeho konání i v případě, že úkon neprovede sám, neboť požádá o jeho provedení jiný policejní orgán na základě dožádání.

Druh, dobu a místo konání procesního úkonu může policejní orgán konající vyšetřování oznámit osobně, písemně nebo telefonicky tak, aby měl obhájce dostatek času zajistit svoji účast na úkonu nebo za sebe zajistit substituci. Obhájci lze dle čl. 41 pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 zaslat i časový harmonogram procesních úkonů, přičemž změny v něm je nutno mu oznámit.

Přitom musí policejní orgán specifikovat, o jaký úkon trestního řízení se bude jednat (např. výslech svědka X. Y., rekognice k poznání obviněného, vyšetřovací pokus k ověření konkrétní skutečnosti apod.), aby obhájce mohl odpovědně zvážit svou osobní účast na takovém úkonu. Je nepřipustné, aby policejní orgán pouze obecně oznámil obhájci, že bude „vyslýchat svědky“, aniž je konkretizuje.

II. Právní úprava účasti obviněného na vyšetřovacích úkonech

Podle § 165 odst. 1. tr. ř. policejní orgán může připustit účast obviněného na vyšetřovacích úkonech a umožnit mu klást otázky vyslychaným svědkům. Postupuje tak zejména, jestliže obviněný nemá obhájce a spočívá-li úkon ve výslechu svědka, který má právo odepřít výpověď. Toto ustanovení má vztah k § 211 odst. 4 tr. ř. podle něhož protokol o výpovědi svědka, který v hlavním líčení využil svého práva odepřít výpověď podle § 100 tr. ř., je možno číst jen za předpokladu, že svědek byl před tímto výslechem o svém právu odepřít výpověď řádně poučen a výslovně prohlásil, že tohoto práva nevyužívá, byl-li výslech proveden způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona a obviněný nebo obhájce měl možnost se toho výslechu zúčastnit.

J. Jelínek v této souvislosti uvádí. „Pokud jde o účast obviněného a obhájce ve vyšetřování, platí, že obhájce je oprávněn být přítomen již od zahájení trestního stíhání při vyšetřovacích

úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem (§ 165 odst. 2 tr. ř.), kdežto účast obviněného na vyšetřovacích úkonech může policejní orgán připustit (§ 165 odst. 1 tr. ř.). **Oprávnění obhájce je v tomto směru do jisté míry širší, neboť jde ze strany obhájce o procesní nárok, zatímco u obviněného jde o možnost, nikoliv o jeho nárok. V případech, kdy obviněný obhájce nemá, zmírňuje nerovnost oprávnění ustanovení § 165 odst. 1 tr. ř., z něhož vyplývá, že policejní orgán připustí účast obviněného na vyšetřovacích úkonech zejména tehdy, jestliže obviněný nemá obhájce a úkon spočívá ve výslechu svědka, který má právo odepřít výpověď.“**

Nebyla-li obviněnému nebo obhájci umožněna účast na výslechu svědka, který následně v hlavním líčení využije svého práva odepřít výpověď podle § 100 tr. ř., nejsou splněny podmínky pro čtení protokolu o výpovědi takového svědka v hlavním líčení dle § 211 odst. 4 tr. ř.

P. Vantuch při hodnocení praxe orgánů činných v přípravném řízení dospívá k názoru, že účast obviněného ve standardním vyšetřování je zcela výjimečná, a to v souladu s úpravou obsaženou v § 165 odst. 1. tr. ř. Je pouze na úvaze policejního orgánu, zda připustí účast obviněného na vyšetřovacích úkonech a umožní mu klást otázky vyslychaným svědkům. Druhá věta § 165 odst. 1 tr. ř. ukládá policejnímu orgánu, aby na žádost obviněného připustil jeho účast při vyšetřovacích úkonech v případě, že obviněný nemá obhájce, a je-li vyslychán svědek, který má právo odepřít výpověď. Policejní orgány tak v praxi většinou důsledně postupují, aby zajistily použitelnost protokolů o těchto úkonech jako důkazu v trestním řízení před soudem. Proto zabezpečují, aby při výslechu svědka, který má právo odepřít výpověď, byl vždy přítomen obviněný, který není obhajován obhájcem.

Ztotožňuji se s názorem J. Jelínka, který správně uvádí, že oprávnění obhájce je v tomto směru do jisté míry širší, neboť jde ze strany obhájce o procesní nárok, zatímco u obviněného jde o možnost. Nikoliv o jeho nárok. V případech, kdy obviněný obhájce nemá, zmírňuje nerovnost oprávnění ustanovení § 165 odst. 1 tr. ř. J. Jelínek se ovšem nevyjadřuje k tomu, zda „nerovnost“ považuje za správnou, či nikoliv. Jsem přesvědčen, že neexistuje rozumný důvod pro takovou „nerovnost“ a nepovažuji ji za správnou. Obviněný by neměl být znevýhodněn v případě, kdy se rozhodne k tomu, že se bude hájit sám. Naopak. V případě takového rozhodnutí by měl mít stejná práva, jako má zvolený obhájce, ne-li práva širší. Není totiž odborně zdatný pro provádění obhajoby. „Nerovnost“ postavení by se tedy měla spíše uplatnit v jeho prospěch.

V tomto směru lze poukázat na článek 6 bod 3. písm. d) Evropské úmluvy o lidských právech (publikované pod č. 209/1992 Sb.) upravující právo na spravedlivé řízení se uvádí, že každý, kdo je obviněn z trestného činu má, mimo jiné, i právo vyslychat nebo dát vyslychat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek jako svědků proti sobě.

Obviněný je při výslechu poučen i o ustanovení § 165 odst. 1 tr. ř., přičemž toto ustanovení neřeší základní otázku tj. zda může obviněný o účast při vyšetřovacích úkonech požádat či nikoli. Patrně logickým výkladem lze dospět k závěru, že obviněný může požádat o účast při vyšetřovacích úkonech. Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že „policejní orgán může připustit účast obviněného“. Jinými slovy. Policejní orgán rozhoduje o tom, zda se obviněný může vyšetřovacích úkonů zúčastnit či nikoli. Takové rozhodnutí nemá žádnou procesní formu. Lze dovodit, že policejní orgán takové rozhodnutí vydává „ve formě“ vyznění obviněného o provedení konkrétního resp. konkrétních vyšetřovacích úkonů, tedy obdobně jak to činí ve vztahu k obhájci. Obviněný má právo se takového úkonu účastnit. Je na něm, zda se vyšetřovacího úkonu zúčastní či nikoli.

S ohledem na ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř. v němž je uvedeno, že orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi a za součinností stran tak, aby byl zjiš-

těm skutkový stav věci, lze dospět k závěru, že obviněný je oprávněn požadovat po policejním orgánu, aby byl vyrozuměn, resp. vyrozumíván o vyšetřovacích úkonech. O jeho žádosti by měl policejní orgán rozhodnout. V zásadě lze předpokládat následující alternativy rozhodnutí. Policejní orgán žádosti vyhová. Učiní tak zpravidla formou vyrozumění o vyšetřovacích úkonech. Policejní orgán žádosti nevyhoví a sdělí tuto skutečnost obviněnému. V takovém případě může obviněný využít možnosti vyplývající z § 157a tr. ř. Podle tohoto ustanovení má obviněný právo žádat o přezkoumání postupu policejního orgánu státního zástupce, zejména z důvodů odstranění závad v postupu policejního orgánu. Rovněž lze takto řešit situaci, kdy policejní orgán vůbec na žádost obviněného nereaguje. Obviněný se nachází v situaci, kdy mu není známo, zda bylo žádosti vyhověno. Není vyrozuměn o vyšetřovacích úkonech policejního orgánu, a proto se jich nemůže účastnit. V případě, že státní zástupce ohledně podané žádosti o přezkoumání policejního postupu nevyhověl, resp. vytýkaným vadám v postupu policejního orgánu nepřisvědčil, může obviněný využít institutu dohledu podle § 12c z. č. 283/1993 Sb. zákon o státním zastupitelství v platném znění.

Mám ovšem důvodné pochybnosti, že obviněný, který si nezvolil obhájce, bude natolik erudovanou osobou, že na základě poučení, které se mu dostalo při výsledku obviněného, bude schopen řešit nastálou situaci způsobem shora uvedeným. Spíše naopak. Nelze totiž předpokládat, že obviněný bude schopen se orientovat v tak složité problematice.

K širším souvislostem posuzovaného problému se vyjádřil i Ústavní soud, který uvedl, že postačí, jestliže obviněnému (resp. obhájci) je poskytnuta vhodná a přiměřená příležitost klást svědkovi otázky a prověřovat jeho věrohodnost alespoň jednou v kterémkoliv okamžiku řízení, nejlépe v řízení před soudem (usnesení ze 3. 3. 2004, sp. zn. II. ÚS 626/02).

Podle mého názoru neobstojí argument o tom, že právo obviněného klást svědkovi otázky je nejlépe uplatňovat v soudním stádiu trestního řízení. Problém je v tom, že v konkrétní trestní věci, trestní řízení do tohoto stádia vůbec nemusí dojít a přesto je na základě výsledků trestního řízení rozhodováno o vině a trestu. Jedná se o uplatňování tzv. odklonům podle hlavy dvanácté (zvláštní způsoby řízení) oddílu třetího trestního řádu (§ 307 a násl.), kdy žádné soudní stadium trestního řízení nemusí nastat.

Proto je nezbytné, aby právo obviněného klást svědkovi otázky bylo řádně upraveno již v rámci přípravného řízení. Platná právní úprava tomuto požadavku nevyhovuje, neboť obviněnému tato práva nepřiznává.

Vzhledem ke shora uvedenému navrhuji, aby právní úprava účasti obviněného u vyšetřovacích úkonů za situace, že obviněný si nezvolil obhájce a současně nejde o případ nutné obhajoby, byla shodná s právní úpravou účasti obhájce u vyšetřovacích úkonů.

Literatura

Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011, 416 s.

Kratochvíl, V.: Trestně procesní práva obviněného/obžalovaného ve světle Lisabonské reformní smlouvy 2008 a Listiny základních práv Evropské unie 2007 in Šimovček, I. (ed.): Garancie procesních práv v trestnom konaní v právním styku subjektov Európskej únie (sborník), Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnavě, 2009.

Struhárová, B.: Právo na spravlivý proces v trestním řízení – rovnost zbraní a svědek. Trestní právo, 2000, č. 7–8, s. 46.

Šimovček, I.: Európske garancie práva na obhajobu in Šimovček, I. (ed.): Garancie procesních práv v trestnom konaní v právním styku subjektov Európskej únie (sborník), Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnavě, 2009.

Štěpán, J.: Ještě k účasti obhájce u vyšetřovacích úkonů. *Bulletin advokacie*, 1995, č. 8, s. 61.

Vantuch, P.: Přípravné řízení a právo obviněného na obhajobu. *Právo a zákonnost*, 1991, č. 10, s. 587.

Vantuch, P.: *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1072 s.

Vantuch, P.: Ústavní soud vyloučil možnost účasti advokáta při výslechu svědka. *Trestní právo*, 2002, č. 3, s. 15–20.

Waltoš, S.: Akcesorická funkce přípravného řízení. *Právník*, 1967, č. 6, s. 513, Závazný pokyn policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. 4. 2009 o plnění úkolů Policie České republiky v trestním řízení.

Prehľbovanie práva na obhajobu v prípravnom konaní – možnosti a limity

Strengthening the Rights of the Defence in the Pre-trial Proceedings – Possibilities and Limits

Peter Čopko¹

Abstrakt: Právo na obhajobu ako jedno z ústavou garantovaných práv a súčasne jedna zo všeobecných zásad trestného konania, nachádza prirodzene svoje uplatnenie aj v prípravnom konaní, ako integrálny súčasti trestného konania. Rozsah uplatnenia jednotlivých práv obhajoby v prípravnom konaní, tvoriacich v súhrne právo na obhajobu, však v tomto predsúdnom úseku trestného konania nie je rovnaký, pri porovnaní s nasledujúcimi štádiami konania, predovšetkým hlavným pojednávaním, pričom autor zdôrazňuje, že zrejme ani v budúcnosti nemôže byť. Hľadanie odpovede na otázku, či a aké sú aktuálne možnosti prehĺbenia práva na obhajobu v prípravnom konaní, pri súčasnom rešpektovaní účelu prípravného konania, a z toho vyplývajúcich limitov, tvorí potom podstatný obsah tohto príspevku. V závere sa autor pokúša predostrieť niektoré návrhy de lege ferenda, z hľadiska perspektívy prehĺbenia práv obhajoby v tomto úseku trestného konania.

Abstract: The right of defense is the one of the constitutionally guaranteed rights and the one of the general principles of criminal procedure. It is naturally applied in the preliminary proceedings as an integral part of criminal proceedings. Scope of application the individual rights of the defense in preliminary proceedings, constituting in the aggregate rights of the defense, is not the same in the preliminary proceedings as in other parts of all the criminal proceedings. In the opinion of the author this scope of application will not be the same as well. Finding answers to the question what are the current possibilities of expanding the rights of the defense in preliminary proceedings, while respecting the purpose of the preliminary proceedings and all limits which follow from this expansion, forms the essential contents of this thesis. In conclusion, the author tries to bring forward some suggestions de lege ferenda, from the perspective of expansion the right of the defense in this part of criminal proceedings.

Kľúčové slová: právo na obhajobu, prípravné konanie, hlavné pojednávanie, obvinený, postavenie prokurátora, odklon, zásada oportunitu.

Key words: right of defense, preliminary proceedings, trial, accused, the position of the prosecutor, diversion, principle of opportunity.

Úvod

Právo na obhajobu je potrebné predovšetkým vnímať ako jedno zo základných práv človeka, garantovaných Ústavou Slovenskej republiky, medzinárodnými dokumentmi a súčasne aj ako jednu zo základných zásad trestného konania, s tým, že jeho legislatívne vymedzenie, je nepochybne jednou z trvale aktuálnych, avšak súčasne aj náročných oblastí, ktorej je v teoretickej, rovnako tak v praktickej sfére, venovaná permanentná pozornosť.

Vychádzajúc z formálneho vymedzenia základných zásad, ako sú tieto uvedené v § 2 Tr. por., konkrétne potom z hľadiska zásady práva na obhajobu, ako je uvedená v ods. 9 „Každý, proti komu sa vedie trestné konanie, má právo na obhajobu“, je možné vymedziť právo na obhajobu aj

¹ JUDr Peter Čopko, PhD., odborný asistent na Katedre trestného práva UPJŠ v Košiciach, Právnická fakulta, Šrobárova 2, 041 80 Košice, e-mail: peter.copko@upjs.sk.

ako **súhrn práv poskytnutých osobe, proti ktorej sa trestné konanie vedie, na realizáciu jej obhajoby.**

Aj keď formálna úprava práva na obhajobu v Trestnom poriadku² (ďalej Tr. por.) prešla v podmienkach Slovenskej republiky v období od roku 1990, resp. od vzniku samostatného štátu v roku 1993 viacerými významnými zmenami, a to vrátane zmien týkajúcich sa rozsahu jeho uplatnenia v štádiu prípravného konania, ktoré z hľadiska postavenia obvineného v trestnom konaní, jeho obhajoby možno privítať a vo všeobecnosti aj kladne hodnotiť, neznamená to, že ide o ukončený proces, ktorý nevyžaduje, resp. nepotrebuje ďalšie úpravy. Niektorými úvahami o možnom ďalšom prehľbovaní týchto práv, pri súčasnom zohľadnení existujúcich obmedzení, resp. limitov, sa zaoberám v nasledujúcej časti príspevku.

I.

Základný rámec pre legitímne úvahy o zmenách existujúcej právnej úpravy, a to aj v smere ďalšieho rozširovania, resp. **prehľbovania práv obhajoby**, prípadne formálneho spresňovania platnej úpravy, je možné pritom vidieť vo viacerých rovinách. V širšom chápaní je určený vymedzením práva na obhajobu ako jedného zo základných práv v Ústave Slovenskej republiky,³ v medzinárodných dokumentoch – osobitne potom v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd,⁴ Charte práv Európskej únie,⁵ ako aj v právne záväzných aktoch orgánov Európskej únie (nariadeniach, smerniciach, rozhodnutiach).⁶ V nadväznosti na uvedené je potom tento rámec dotváraný a bližšie vymedzovaný aj prostredníctvom rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva,⁷ Ústavného súdu Slovenskej republiky,⁸ resp. judikatúrou Najvyššieho súdu Slovenskej republiky,⁹ ako aj rozhodovacou činnosťou ostatných súdov, pôsobiacich na území Slovenskej republiky. Nepochybne je ovplyvnený aj spoločenskými zmenami, vonkajšími i vnútornými vplyvmi, resp. realizáciou trestnej politiky, vyjadrenou v predkladaní a schvaľovaní zmien trestno-procesných predpisov, predovšetkým Trestného poriadku, ako základnej právnej normy, upravujúcej postup v trestnom konaní. V tejto súvislosti sa možno preto stotožniť aj s názorom Romžu, že: „Trestná politika štátu musí vychádzať z dôkladného poznania exis-

² Zák. č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) v znení neskorších predpisov, s účinnosťou od 1. 1. 2006 bol nahradený zák. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, v znení neskorších predpisov

³ Ústava Slovenskej republiky zák. č. 460/1992 Zb., v znení neskorších ústavných zákonov, predovšetkým čl. 50, tiež napr. čl. 47.

⁴ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 209/1992 Zb. v znení neskorších protokolov, predovšetkým čl. 6 ods. 2 a 3, ale napr. aj čl. 5 ods. 2.

⁵ Charta základných práv Európskej únie – Charta základných práv Európskej únie podpísaná 7. 12. 2000 (Ú. v. ES C 364 z 18. 12. 2000), následne zmenená a vyhlásená 12. 12. 2007 (Ú. v. EÚ C 303 zo 14. 12. 2007), predovšetkým čl. 48, tiež napr. čl. 47.

⁶ Pozn. napr. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody.

⁷ Pozn. pozri napr. rozhodnutie ESLP z 28. augusta 1992, Artner v. Rakúsko, Séria A-242A, rozhodnutie ESLP z 26. mája 1988, Ekbatani v. Švédsko, Séria A-134.

⁸ Pozn. pozri napr. nález ÚS SR sp. zn. II ÚS 52/98 z 26. januára 1999, nález ÚS SR sp. zn. II ÚS 34/99 z 28. apríla 1999.

⁹ Pozn. pozri napr. rozsudok NS SR, sp. zn. 4 Tz. 9/2006, tiež. Stanovisko trestnoprávneho kolégia NS SR č. 30/2010, sp. zn. Tpj 63/2009, prijaté 7. decembra 2009.

tujúceho normatívneho stavu, z poznania legislatívno-technických nedostatkov toho normatívneho stavu, z poznania príčin, ktoré majú za následok uvedené nedostatky“.¹⁰

Akékoľvek zásadnejšie úvahy o prípadnom ďalšom prehľbovaní práv obhajoby, osobitne potom v prípravnom konaní, ako jednom z predsúdnych štádií trestného konania,¹¹ majú však prirodzene, svoje **limity**. Za jeden z najvýznamnejších možno uviesť ústavný rámec, vyjadrený v čl. 50 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky: „*Len súd rozhoduje o vine a treste za trestné činy.*“ Vychádzajúc z citovaného znenia možno urobiť zovšeobecnenie, že úvahy, resp. návrhy na rozšírenie práv obhajoby v prípravnom konaní sa nemôžu uberať cestou, kde by jej výsledkom bolo prijatie ustanovení, ktoré by umožňovali rozhodovať o vine a následne prípadne aj o treste už v prípravnom konaní, ale aj takých, ktoré by umožňovali úplne alebo v rozhodujúcej miere, nahradiť činnosť nezávislého súdu, ktorá bezprostredne predchádza jeho rozhodovaniu rozsudkom.

V nadväznosti na vyššie uvedené žiada sa zdôrazniť, že odhliadnuc od **rozhodovania trestným rozkazom**, kedy samosudca, resp. sudca pre prípravné konanie,¹² primárne vychádza z dôkazov obstaraných, resp. z hľadiska formálneho znenia § 353 Tr. por., vlastne aj vykonaných dôkazov (v týchto prípadoch nepochybne už v prípravnom konaní),¹³ bez ich bezprostredného vykonania procesnými stranami alebo súdom v súdnom úseku konania, a teda aj za prítomnosti kontroly verejnosti, je konanie a rozhodovanie o vine a treste súdom I. inštancie, v zásade vždy pod kontrolou verejnosti.¹⁴ Prítomnosť verejnosti, a tým aj kontrola výkonu súdnej moci a jej rozhodovania je garantovaná tak v prípadoch, keď súd koná formou hlavného pojednávania, ako aj v prípadoch konania o dohode a vine a treste, pre ktoré Tr. por. určuje primárne formu verejného zasadnutia.¹⁵ Okrem zásady verejnosti, pre konanie a rozhodovanie súdu o vine a treste na hlavnom pojednávaní, sú charakteristické aj ďalšie zásady ako napr. zásada bezprostrednosti, zásada ústnosti, zásada kontradiktórnosti, zásada voľného hodnotenia dôkazov, prirodzene súčasne rešpektujúc niektoré výnimky pri uplatňovaní jednotlivých zásad.¹⁶ Je to však aj osobitné postavenie súdu, ako nezávislého štátneho orgánu, postavenie procesných strán, vrátane prokurátora a obvineného, súčasne vytvorenie zákonných procesných podmienok pre zachovanie ich rovnosti v konaní pred súdom, ako je predpokladaná a požadovaná, v zmysle čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky¹⁷ a deklarovaná v § 2

¹⁰ ROMŽA, S. 2015. Význam spoločensko-ekonomických podmienok na formovanie trestnej politiky štátu. In: *Romža, S. (ed.): Trestná politika štátu – história, súčasnosť a perspektívy*. Košice: UPJŠ v Košiciach. 2015. s. 169

¹¹ Pozn. v Slovenskej republike sa štandardne úsek predsúdneho konania člení na dve štádia, a to na Postup pred začatím trestného stíhania a Prípravné konanie.

¹² Pozn. v zmysle § 348 ods. 1 písm. a) Tr. por., ak sa koná po odovzdaní osoby súdu podľa § 203 ods. 1, môže rozhodnúť súd, ktorý rozhoduje prostredníctvom sudcu pre prípravné konanie, okrem iných rozhodnutí aj trestným rozkazom., v nadväznosti tiež ustanovenie § 348 ods. 2 Tr. por. „Sudca pre prípravné konanie má v konaní podľa odseku 1 rovnaké postavenie ako samosudca“.

¹³ Pozn. v zmysle § 353 ods. 1 Tr. por.: „Samosudca môže bez prejednávania veci na hlavnom pojednávaní vydať trestný rozkaz, ak je **skutkový stav spoľahlivo preukázaný vykonanými dôkazmi**“.

¹⁴ Pozn. v zmysle § 249 ods. 1 Tr. por.: „Hlavné pojednávanie koná súd zásadne verejne, aby verejnosti bola poskytnutá v čo najširšej miere možnosť sledovať prejednanie veci a aby sa tak čo najúčinnnejšie prejavilo výchovné pôsobenie trestného stíhania na verejnosť“, súčasne rešpektujúc niektoré výnimky z uvedeného pravidla, ako sú uvedené v ďalších odsekoch tohto §.

¹⁵ Pozn. v zmysle § 332 ods. 1 Tr. por.: „Návrh dohody o vine a treste sa prejedná na verejnom zasadnutí, ak tento zákon neustanovuje inak“.

¹⁶ Pozn. výnimkou je napr. možnosť prečítania zápisnice o výsluchu svedka z prípravného konania v zmysle § 263 Tr. por. ako výnimku zo zásady ústnosti.

¹⁷ Porovnaj. Čl. 47 ods. 2, 3 Ústavy SR. ods. 2 „Každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom“, ods. 3 „Všetci účastníci sú si v konaní podľa odseku 2 rovní“.

ods. 14 Tr. por.¹⁸ V prípade rozhodovania súdu aplikovaním odklonu, resp. osobitného spôsobu konania – **dohody o vine a treste**, na rozdiel od hlavného pojednávania, sa však vykonávanie dôkazov procesnými stranami, ale ani súdom, vlastne nerealizuje, rovnako sa preto potom neuplatňuje, v tomto osobitnom postupe, napr. ani zásada voľného hodnotenia dôkazov, zásada bezprostrednosti a zásada kontradiktórnosti. V týchto prípadoch sa hodnotenie dôkazov súdom, ktoré boli v skutočnosti obstarané, resp. aj vykonané v prípravnom konaní orgánmi činnými v trestnom konaní, môže prejavovať výnimočne len v rozhodnutí súdu o odmietnutí návrhu dohody podľa § 331 ods. 1 písm. a) Tr. por. a to z dôvodu, že súd zistí závažné porušenie procesných predpisov, najmä porušenie práva na obhajobu, výnimočne aj z dôvodu, že navrhovaná dohoda o vine a treste je zrejme neprimeraná. Obdobný charakter a dôsledky sú spájané aj s vyhlásením obžalovaného na hlavnom pojednávaní v zmysle § 257 ods. 1 písm. b) a c) Tr. por.,¹⁹ a to v prípade prijatia takého vyhlásenia formou uznesenia, vo veci konajúcim súdom.

Vychádzajúc z vyššie uvedeného, sa tak potom nepochybné jedným z **limitov** pre úvahy o možnom prelbovaní práv obhajoby v tomto predsúdnom štádiu stáva aj samotný **charakter, účel a význam prípravného konania**.

Ďalšími obmedzujúcimi prvkami – **limitmi** sú napr. aj: **neverejnosť** tohto štádia, ktorá má nepochybné nielen historické, ale aj súčasné opodstatnenie, tiež špecifické procesné **postavenie prokurátora v prípravnom konaní** z hľadiska jeho dozorových oprávnení,²⁰ na rozdiel od postavenia v konaní pred súdom, kde vystupuje ako jedna zo strán trestného konania. Potrebné je uviesť, že aj keď prokurátor v prípravnom konaní nemôže a zrejme, ani v budúcnosti nebude môcť, rozhodovať o vine a treste, súčasná právna úprava Tr. por. mu umožňuje, prostredníctvom niektorých včlenených prvkov oportunity, osobitne potom niektorými procesnými postupmi pri aplikácii odklonov, rozhodnúť aj „vo veci samej“, po nadobudnutí právoplatnosti s účinkami res iudicata, prípadne vytvoriť zákonný predpoklad pre konanie súdu o dohode o vine a treste, podaním návrhu na schválenie dohody o uznaní a prijatí trestu.

Ako ukázali aj doterajšie zmeny právnej úpravy Trestného poriadku dočasným, nie však nemenným **limitom, sú však aj formy prípravného konania**, osobitne potom zákonné vymedzenie ich obsahu, rozsahu a časového rámca trvania, ale napr. aj spôsob začatia trestného stíhania, nedostatočné využívanie prvkov oportunity, vyjadrené v platnom Trestnom poriadku napr. prostredníctvom rozhodovania prokurátora odklonmi a ďalšie.

II.

Vzhľadom k tomu, že formálna platná právna úprava predpokladá a umožňuje aj dnes, v pomerne širokom rozsahu, súdu oprieť svoje rozhodnutie o vine a treste o dôkazy, ktoré boli vykonané už v prípravnom konaní, považujem za legitímne a dôvodné zaoberať sa bližšie aj formálnou úpravou práv obhajoby v tomto štádiu, ako vyplýva z platného Tr. por., jej pretrvávajúcim nedostatkami a v spojení s praktickými poznatkami hľadať, resp. pokúsiť sa navrhnúť aj jej niektoré zmeny, resp. zlepšenia. Uvedené sa javí aktuálnym o to viac, že napriek často deklarova-

¹⁸ Pozn. znenie § 2 ods. 14 Tr. por.: „Strany sú si v konaní pred súdom rovné“ vyjadruje súčasne aj jednu zo základných zásad trestného konania, ako napokon vyplýva aj zo samotného systematického zaradenia uvedeného ods. do § 2, nazvaného: Základné zásady trestného konania.

¹⁹ Pozn. podľa § 257 ods. 8 Tr. por. AK súd rozhodol, že vyhlásenie obžalovaného podľa ods. 5 prijíma, zároveň vyhlási, že dokazovanie v rozsahu, v akom obžalovaný priznal spáchanie skutku, sa nevykoná, a vykoná dôkazy súvisiace s nepriznaným skutkom, výrokom o trste, náhrade škody alebo ochranného opatrenia.

²⁰ Pozn. v zmysle § 230 ods. Tr. por.: „Dozor nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní vykonáva prokurátor“, v ods. 2. sú uvádzané jeho oprávnenia pri výkone dozoru.

nému príklonu ku koncepcii „slabého prípravného konania“, sú aj v súčasnosti, predovšetkým v praxi, indikované viaceré prvky návratu k „silnému typu prípravného konania“,²¹ resp. jeho zotrvačnosti, ktoré bolo charakteristické pre československé trestné konanie, následne i slovenské trestné konanie za účinnosti zák. č. 141/1961 Zb.

Ako jeden z príkladov, dovoľm si uviesť súčasnú právnu úpravu práva na obhajobu v postupe podľa § 204 Trestného poriadku. Ivor tento postup charakterizuje ako subkategóriu., tzv. osobitne skrátené vyšetrovanie, ktorá sa pripája k dvom základným formám konania – vyšetrovaniu a skrátenému vyšetrovaniu.²² Pri jej hodnotení z hľadiska postavenia obvineného, úvahách o potrebe prehĺbenia práv obhajoby v tejto subkategórii, je podľa môjho názoru zvoliť, primárne dva prístupy:

- a) **prvý** – posudzovanie a zhodnotenie platnej právnej úpravy tohto postupu, z hľadiska plnenia a zachovania významu a základného účelu prípravného konania, jeho vzťahu ku konaniu na súde, predovšetkým k hlavnému pojednávaniu, ako ho aj deklaroval zákonodarca, resp. predkladateľ zákona,
- b) **druhý** – posudzovanie a zhodnotenie platnej právnej úpravy v tomto postupe z hľadiska práv obhajoby, ich porovnanie s právami obhajoby vo vyšetrovaní a v štandardnom skrátenom vyšetrovaní.

Pri zvolení **prvého prístupu** je zrejme možno hodnotiť postup podľa § 204 Tr. por. **pozitívne**, predovšetkým z hľadiska rýchlosti, efektívnosti, hospodárnosti a v konečnom dôsledku aj z hľadiska vytvorenia základného predpokladu, aby o vine a treste, na základe obžaloby podanej prokurátorom, rozhodol nezávislý súd. Uvedeným postupom je zrejme plnený v rozhodujúcej miere aj účel prípravného konania, ako ho napr. uvádza Romža: „Účelom prípravného konania je zistiť, či je podozrenie z trestného činu proti určitej osobe do tej miery odôvodnené, aby bola podaná obžaloba a vec odovzdaná súdu prípadne, či do úvahy neprichádza už v tomto štádiu nejaké iné meritórne rozhodnutie.“²³ V súvislosti s uvedeným názorom je však vhodné uviesť, že uvádzaná možnosť iného meritórneho rozhodnutia v tomto štádiu (rozhodnutie prokurátora využitím niektorého z odklonov – napr. podmienené zastavenie trestného stíhania, zmier), sú vlastne vylúčené, aj keď na druhej strane, v súdnom konaní, môže takto rozhodnúť sudca pre prípravné konanie. Z hľadiska funkcií prípravného konania, ako ich aktuálne uvádza napr. Polák: **zaistovacia** (zabezpečovacia) a **verifikačná** (filtrovačná), ktoré sú teóriou vnímané ako imanentné funkcie, resp. **vyhľadávacia** (odhaľovacia) a funkcia **odklonná**,²⁴ je týmto postupom zrejme realizovaná a napĺňaná, predovšetkým zaistovacia funkcia a vyhľadávacia funkcia. Postupom podľa § 204 Tr. por. je napokon plnený aj cieľ, ako tento vyplýval aj z dôvodovej správy predkladateľa rekodifikovaného Tr. por., kde v jej osobitnej časti, k tomuto ustanoveniu uvádza: „Podstatou tejto úpravy je rýchle a neformálne objasnenie skut-

²¹ Pozn. aktuálnym zhodnotením starších i novších názorov československých a iných zahraničných teoretikov, resp. slovenských a českých odborníkov na dôvodnosť, resp. potrebu odmietnutia „silného prípravného konania“ sa zaoberal doc. Polák, P. vo svojom príspevku na konferencii, venovanej aktuálnym problémom prípravného konania trestného v roku 2014 – porovnaj. POLÁK, P. 2014. Funkcie prípravného konania. In: Záhora, J. (ed.): *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014. s. 27–32., tiež ROMŽA, S. 2010. *Koncepcia prípravného konania*. Brno: edice Knihovnicka.cz. Tribun EU, 2010. s. 17–20.

²² Porovnaj. IVOR, J. 2014. Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní. In: Záhora, J. (ed.): *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014. s. 45.

²³ ROMŽA, S. 2010. *Koncepcia prípravného konania*. Brno: edice Knihovnicka.cz. Tribun EU, 2010. s. 57–58., porovnaj tiež: IVOR, J. a kol. 2006. *Trestné právo procesné*. IURA EDITION. 2006. s. 534.

²⁴ POLÁK, P. 2014. Funkcie prípravného konania. In: Záhora, J. (ed.): *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014. s. 33–34.

ku, ktorý je posúdený ako prečin, vyhľadanie dôkazov, ktoré bude možné vykonať v konaní pred súdom“.²⁵

Z hľadiska voľby **druhého prístupu** – teda porovnania formálnej úpravy práv obhajoby v tomto postupe s rozsahom práv, aké priznáva Tr. por. obvinenému, resp. obhajobe vo vyšetrovaní a v štandardnom skrátenej vyšetrovaní, osobitne potom aj pri zhodnotení praktických prejavov a poznatkov, však takéto **pozitívne hodnotenie, podľa môjho názoru, nemožno vyjadriť**.

Z relevantných ustanovení Tr. por., je zrejmé, že v tomto prípade, zákonodarca celý procesný postup v prípravnom konaní, od jeho začiatku – začatia trestného stíhania až do jeho skončenia – podania obžaloby, **primárne podriadil práve už skôr uvádzaným požiadavkám rýchlosti, hospodárnosti a efektívnosti**, kde trvanie celého prípravného konania od jeho začiatku až do skončenia, v tomto prípade i vrátane trestného stíhania, je v podstate limitované lehotou 48 hod. Uvedené sa tak priamo, súčasne aj nepriamo, **premietlo do obmedzení práv obhajoby** na rozdiel od práv obvineného, ktorými disponuje v prípadoch, ak sa koná prípravné konanie formou vyšetrovania, resp. štandardného skrátenej vyšetrovania (vyjmúc postup podľa § 204 Tr. por.).

Vzhľadom k tomu, že už samotná formálna úprava postupu podľa § 204 Tr. por. je pomerne strohá, uvedená skutočnosť sa prejavila aj v strohej úprave postavenia osoby, proti ktorej sa takéto konanie vedie, osobitne jej práv, ktoré však, vzhľadom na časový úsek, v ktorom sa má realizovať a aj zavŕšiť tento postup podaním obžaloby, nepochybne **znamenajú ich redukciiu, resp. obmedzenie**. Vzhľadom k tomu, že viacerými nedostatkami platnej právnej úpravy v postupe podľa § 204 Tr. por. (ako sú napr. kratšia lehota na podanie sťažnosti proti uzneseniu o vznesení obvinenia, kratšia lehota na výzvu na oboznámenie sa s výsledkami vyšetrovania, resp. skrátenej vyšetrovania, v niektorých prípadoch obmedzená možnosť voľby a predovšetkým reálneho vstupu obhajcu do výkonu obhajoby a ďal.) venoval som sa už skôr,²⁶ obmedzím sa len na predloženie nasledovného návrhu, ktorý by mohol eliminovať nepriaznivé dôsledky pre postavenie obvineného a jeho obhajobu – *de lege ferenda* zväziť:

- **predĺženie lehoty pre takýto postup podľa § 204 Tr. por., zo 48 hod. napr. na 96 hod.,**
- **alternatívne takýto postup umožniť napr. len v prípade výslovného súhlasu obvineného.**

V ďalšom si dovoľím uviesť niektoré ďalšie návrhy, ktoré by, nepochybne aj bez potreby zásadnejšej zmeny koncepcie prípravného konania,²⁷ pri súčasnom zachovaní jeho účelu, rovnako tak účelu celého trestného konania, ako je vyjadrený v § 1 Tr. por., mohli prispieť k prehľadnosti práva na obhajobu, v tomto predsúdnom štádiu:

- vychádzajúc z osobitostí konania dohody o vine, a predovšetkým z dôsledkov rozhodnutia, ktoré sa v takomto prípade predpokladá, som toho názoru, že by bolo vhodné *de lege ferenda*, rozšíriť dôvody povinnej obhajoby, ako sú v súčasnosti uvedené v § 37 Tr. por. práve o tento nový dôvod. A to buď doplnením ust. v § 37 ods. 3 Tr. por. o novú vetu: „**Obvinený musí mať obhajcu aj vtedy, ak sa začne konanie o dohode o vine a treste podľa § 232 Tr. por.**“ alebo prípadne, doplnením nového ods. 5 v tomto paragrafe. Keďže, vo všeobecnosti, a to aj z hľadiska pôvodnej koncepcie pri rekodifikácii, sa takýto postup – odklon, ap-

²⁵ Dôvodová správa k zák. č. 301/2015 Z. z. In: Nový Trestný poriadok s dôvodovou správou, jún 2005, EPOS 28/2005. s. 193.

²⁶ ČOPKO, P. 2015. Zrýchlenie prípravného konania ako jeden z aspektov realizácie trestnej politiky štátu. In: Romža, S. (ed.): *Trestná politika štátu – história, súčasnosť a perspektívy*. Košice: UPJŠ v Košiciach. 2015 s. 278–291.

²⁷ Pozn. koncepciou prípravného konania sa podrobne zaoberal napr. ROMŽA, S. 2010. *Koncepcia prípravného konania*. Brno: edice Knihovnicka.cz. Tribun EU, 2010, aktuálne tiež. POLÁK, P. 2014. Funkcie prípravného konania. In: Záhora, J. (ed.): *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014.

likuje v praxi primárne už v prípravnom konaní, obhajca by musel byť prítomný už pri samotnom konaní prokurátora a obvineného o obsahu takejto dohody. Aj keď nepochybne, jedným z dôvodov zavedenia tohto inštitútu do trestného konania, boli napr. hospodárnosť, rýchlosť, nezdieľam názor, že by povinná obhajoba v takýchto prípadoch, tieto ciele, zásadnejšie redukovala. Pre kompenzáciu takto vzniknutých, naviac nákladov ex offio obhajoby, ktoré znáša štát (v mnohých prípadoch, vzhľadom na nemajetnosť, nezamestnanosť obvinených, resp. odsúdených, vlastne aj trvale), bolo by možné napr. vypustiť z § 14 vyhl. Min. spravodlivosti č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov, ustanovenie ods. 7 tohto paragrafu, ktoré poskytuje advokátovi právo účtovať, okrem odmeny za tarifné úkony naviac, aj odmenu vo výške 4-násobku základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby,²⁸

- v súvislosti s úpravou postupu v skrátenom vyšetrovaní, som naďalej toho názoru, že by bolo vhodné zmeniť, resp. doplniť ust. § 203 ods. 1 písm. a) Tr. por. o vetu: „**vysvetlenie, o ktorom sa v takomto prípade spíše záznam, nemá povahu dôkazu použiteľného v konaní pred súdom**“, a to pre odstránenie akýchkoľvek pochybností o použiteľnosti takeého záznamu ako dôkazu v konaní pred súdom. Vysvetlenie a záznam ktorý sa v takomto prípade spisuje, nie je síce upravený medzi dôkaznými prostriedkami, ako sú tieto uvedené v § 119 ods. 2 Tr. por., rovnako ani v ustanoveniach nasledujúcich, upravujúcich konkrétne dôkazné prostriedky. Potrebné je súčasne uviesť, že v prípade dôkazných prostriedkov, uvedených v ust. § 119 ods. 2 Tr. por., ide však len o demonštratívny výpočet. V prípade záznamu o podanom vysvetlení, v zmysle § 203 ods. 1 písm. a) Tr. por. však ide súčasne o úkon, vykonaný po začatí trestného stíhania, resp. v konkrétnych prípadoch, aj po vznesení obvinenia,²⁹
- zvážiť formálno-právne vymedzenie v Tr. por., doteraz absentujúci, **pojmem podozrivého**, a to v ustanovení § 10 Tr. por., upravujúcom – Výklad niektorých pojmov, vychádzajúc z návrhu novelizácie z roku 2014,³⁰ (ktorý však nebol realizovaný), a to napr. nasledovne: *ods. 12 a 13 by mohli znieť:*
*„(12) **Podozrivým je osoba**, u ktorej vzhľadom na čas, miesto, spôsob a okolnosti vykonania činu alebo zanechané stopy alebo na iné okolnosti sa možno domnievať, že je páchatelom, spolupáchatelom alebo účastníkom na trestnom čine, ako aj osoba, proti ktorej smeruje trestné oznámenie.*
(13) Toho, kto je podozrivý zo spáchania trestného činu, možno považovať za obvineného a použiť proti nemu prostriedky určené týmto zákonom proti obvinenému až vtedy, ak bolo proti nemu vznesené obvinenie.“

V nadväznosti na prijatie takejto, resp. inej obdobnej definície podozrivého, formálne vymedziť práva podozrivého napr. v § 33 alebo inom osobitnom paragrafe Tr. por., ktoré by obsahovali predovšetkým úpravu jeho práva na voľbu obhajcu (advokáta), právo aby tento mohol byť prítomný pri jeho výsluchu, (resp. podaní vysvetlenia), právo radiť sa s ním v priebehu tohto úkonu, s výnimkou ako odpovedať na položenú otázku, právo odoprieť výpoveď (vysvetlenie), ak by výpoveďou (podaním vysvetlenia) mohol spôsobiť nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo svojmu príbuznému v priamom rade, svojmu súrodencovi, osvojiteľovi, osvojencovi,

²⁸ Porovnaj. Vyhl. MS SR č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb, v znení neskorších predpisov.

²⁹ Porovnaj. ČOPKO, P. 2003. Uplatnenie práva na obhajobu v skrátenom vyšetrovaní. In: *Trestné právo na prahu 3. tisícročia. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, konanej v dňoch 15.–16. 5. 2003.* UPJŠ v Košiciach. 2003. s. 130–134.

³⁰ Pozn. návrh novelizácie Tr. por. z roku 2014.

manželovi alebo iným osobám v rodinnom alebo inom pomere, ktorých ujmu by právom pociťoval ako vlastnú ujmu,

Teoretickú, súčasne aj praktickú potrebu vymedzenia pojmu podozrivého je možné vnímať napr. v kontexte vykonávania výsluchov takýchto osôb po začatí trestného stíhania do vznesenia obvinenia, v postavení svedka (vrátane jeho poučením ako svedka, a práv a povinností svedka), čo podľa môjho názoru, v konkrétnych prípadoch môže indikovať prvky obchádzania zmyslu zákona a porušovanie práva na obhajobu,

- v nadväznosti na uvedené, som toho názoru, že by bolo možno vhodné spresniť aj formálno-právnu úpravu označenia osoby proti ktorej smeruje trestné oznámenie, resp., ktorú, z hľadiska platnej právnej úpravy, obsiahnutej v § 196 ods. 2 Tr. por. je potrebné vypočítať k okolnostiam, nasvedčujúcim, že mala spáchať trestný čin, a to tak, že by táto osoba bola označovaná ako „**podozrivý**“, kde by táto osoba podávala **vysvetlenie**, o ktorom by sa spisoval **záznam**,
- zmeniť formuláciu ustanovenia § 213 ods. 1 Tr. por., upravujúcu účasť obvineného a obhajcu na úkonoch vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní tak, „**aby obvinený mal právo od vznesenia obvinenia zúčastniť sa úkonov, ktorých výsledok môže byť použitý ako dôkaz v konaní pred súdom,**“ pri súčasnom zachovaní existujúcich obmedzení prítomnosti obvineného pri výsluchu svedka, a to aj vzhľadom k tomu, že nie každý obvinený býva v prípravnom konaní zastúpený obhajcom a súčasne nie je daný dôvod, aby u takého obvineného boli redukované jeho práva, ako sú inak poskytnuté obhajcovi obvineného v prípravnom konaní,
- osobitnú pozornosť si naďalej nepochybne zasluhuje aj problematika postavenia „advokáta“ v spoločnosti z hľadiska úloh, možno aj poslania, ktoré plní, resp. očakáva sa, že bude plniť. Zvlášť potom, v pozícii obhajcu v trestnom konaní, kde v konkrétnych prípadoch, ako poškodený vystupuje priamo štát (Slovenská republika), alebo inštitúcie, na ktorých participuje. V tomto kontexte považujem za dôležité a v podstate, z hľadiska demokratického fungovania spoločnosti, aj nevyhnutné, **zachovať výkon advokácie, ako slobodné povolanie**,³¹ a citlivo zvažovať do budúcnosti prípadné legislatívne návrhy, smerujúce k obmedzovaniu jeho nezávislosti.

Prirodzene, prezentovaním niektorých, vyššie uvedených návrhov zďaleka nie sú vyčerpané možnosti a úvahy o možných zmenách právnej úpravy z hľadiska zlepšenia postavenia obvineného v prípravnom konaní a prehľbenia jeho práv. Osobitnú pozornosť by si nepochybne zasluhovala problematika úpravy práv osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie, v súvislosti so zaistovacími úkonmi, resp. úkonmi, ktorými sa zabezpečujú informácie, ktoré sú v prevažnej väčšine vykonávané práve v štádiu prípravného konania a sú nimi najčastejšie dotknuté práva osoby (vrátane práva na súkromie), proti ktorej sa trestné stíhanie vedie alebo pravdepodobne bude viesť. Limitmi zásahov do práva na súkromie, z hľadiska medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky, Ústavy Slovenskej republiky, Tr. por., relevantnej judikatúry, súčasne prezentovaním názorov na možnú zmenu existujúcej právnej úpravy, napr. aj z hľadiska možnosti prieskumu zákonnosti príkazov, prostredníctvom ktorých sú najčastejšie realizované takéto procesné úkony, resp. rozhodnutia, sa aktuálne zaoberal Záhora, keď uvádza: „Zavedenie možnosti prieskumu zákonnosti príkazov všeobecnými súdmi podľa môjho názoru napĺňa požia-

³¹ Podľa § 2 ods. 2, ods. 3 zák. č. 586/2003 Z. z. o advokácii, v znení neskorších predpisov advokát je pri poskytovaní právnych služieb nezávislý, je viazaný všeobecne záväznými právnymi predpismi a v ich medziach príkazmi klienta. Advokátske povolanie je slobodné povolanie, ktoré možno vykonávať len podľa tohto zákona.“

davku čl. 13 Európskeho dohovoru – právo na účinné právne prostriedky nápravy národným orgánom“.³²

Záver

Zovšeobecnením poznatkov a názorov prezentovaných v tomto príspevku, je možné prijať záver, že dôvodnosť požiadaviek pre úvahy o zachovaní, prehĺbení, eventuálne redukcii práv obhajoby v prípravnom konaní, v podmienkach trestného konania Slovenskej republiky, pri súčasnom zachovaní účelu a významu prípravného konania, jeho vzťahu ku konaniu na súde, osobitne k hlavnému pojednávaniu, nemennosti jeho súčasnej koncepcie, je a aj v budúcnosti zrejme bude, v rozhodujúcej miere zrejme daná úmerne rozsahu vykonávania dôkazov v prípravnom konaní a právnomu rámcu ich následnej použiteľnosti v súdnom konaní.³³ Som toho názoru, že aj s prihliadnutím na uvedené kritérium, možno preto požiadavky na ďalšie prehĺbenie práv obhajoby v prípravnom konaní, považovať aj v súčasnosti naďalej za opodstatnené.

Literatúra

- ČOPKO, P. 2003. Uplatnenie práva na obhajobu v skrátenom vyšetrovaní. In: *Trestné právo na prahu 3. tisícročia. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, konanej v dňoch 15.–16. 5. 2003*. UPJŠ v Košiciach, 2003. 176 s. ISBN 80-7097-603-9, s. 130–134.
- ČOPKO, P. 1998. Obhajoba obhajcom v prípravnom konaní – jej význam a niektoré aspekty. In: *Acta Iuridica Cassoviensia* č. 21. Košice: Právnická fakulta UPJŠ, 1998. 247 s. ISBN 80-7097-360-9, s. 66–184.
- ČOPKO, P. 2015. Zrýchlenie prípravného konania ako jeden z aspektov realizácie trestnej politiky štátu. In: *Romža, S. (ed.): Trestná politika štátu – história, súčasnosť a perspektívy*. Košice: UPJŠ v Košiciach. 2015. 340 s. ISBN 978-80-8152-390-8, s. 278–291.
- IVOR, J. a kol. 2006. *Trestné právo procesné*. IURA EDITION. 2006. 993 s. ISBN 80-8078-0101-X.
- IVOR, J. 2014. Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní. In: *Záhora, J. (ed.): Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014. 384 s. ISBN 978-80-7502-030-7, s. 38–49.
- POLÁK, P. 2014. Funkcie prípravného konania. In: *Záhora, J. (ed.): Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014. 384 s. ISBN 978-80-7502-030-7, s. 8–39.
- ROMŽA, S. 2010. *Koncepcia prípravného konania*. Brno: edice Knihovnicka.cz. Tribun EU, 2010. 237 s. ISBN 978-80-7399-924-7.
- ROMŽA, S. 2015. Význam spoločensko-ekonomických podmienok na formovanie trestnej politiky štátu. In: *Romža, S. (ed.): Trestná politika štátu – história, súčasnosť a perspektívy*. Košice: UPJŠ v Košiciach. 2015. 340 s. ISBN 978-80-8152-390-8, s. 168–176.
- ŠIMOVČEK, I. 2015. Perspektívy revízie rozhodnutí v trestnom konaní. In: *Romža, S. (ed.): Trestná politika štátu – história, súčasnosť a perspektívy*. Košice: UPJŠ v Košiciach. 2015 340 s. ISBN 978-80-8152-390-8, s. 32–40.
- ZÁHORA, J. 2015. Limity zásahov do práva na súkromie v prípravnom konaní. In: *Romža, S. (ed.): Trestná politika štátu – história, súčasnosť a perspektívy*. Košice: UPJŠ v Košiciach. 2015. 340 s. ISBN 978-80-8152-390-8, s. 41–61.
- Ústava Slovenskej republiky zák. č. 460/1992 Zb., v znení neskorších ústavných zákonov.

³² ZÁHORA, J. 2015. Limity zásahov do práva na súkromie v prípravnom konaní. In: *Romža, S. (ed.): Trestná politika štátu – história, súčasnosť a perspektívy*. Košice: UPJŠ v Košiciach. 2015 s. 61, porovnaj tiež ŠIMOVČEK, I. 2015. Perspektívy revízie rozhodnutí v trestnom konaní. In: *Romža, S. (ed.): Trestná politika štátu – história, súčasnosť a perspektívy*. Košice: UPJŠ v Košiciach. 2015 s. 35–36.

³³ Porovnaj. ČOPKO, P. 1998. Obhajoba obhajcom v prípravnom konaní – jej význam a niektoré aspekty. In: *Acta Iuridica Cassoviensia* č. 21. Košice: Právnická fakulta UPJŠ, 1998. s. 182, tiež. POLÁK, P. 2014. Funkcie prípravného konania. In: *Záhora, J. (ed.): Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014. s. 32.

- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 209/1992 Zb.
- Dôvodová správa k zák. č. 301/2015 Z.z. In: Nový Trestný poriadok s dôvodovou správou, jún 2005, EPOS 28/2005. 240 s.
- Charta základných práv Európskej únie – Charta základných práv Európskej únie podpísaná 7. 12. 2000.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody.
- Zák. č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 586/2003 Z.z. o advokácii, v znení neskorších predpisov.
- Vyhl. MS SR č. 655/2004 Z.z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb, v znení neskorších predpisov.
- Rozhodnutie EStP z 26. mája 1988, Ekbatani v. Švédsko, Séria A-134.
- Rozhodnutie EStP z 28. augusta 1992, Artner v. Rakúsko, Séria A-242A.
- Nález ÚS SR sp. zn. II ÚS 52/98 z 26. januára 1999.
- Nález ÚS SR sp. zn. II ÚS 34/99 z 28. apríla 1999.
- Rozsudok NS SR, sp. zn. 4 Tz. 9/2006.
- Stanovisko trestnoprávneho kolégia NS SR č. 30/2010, sp. zn. Tpj 63/2009, prijaté 7. decembra 2009.

Zabezpečenie dôkazu obhajcom

Securing Evidence by Defense Attorney

Milan Valašik¹

Abstrakt: Uplatňovanie prvkov kontradiktórnosti sa stále nedostatočne prejavuje najmä v štádiu prípravného konania. Právna úprava trpí niektorými nedostatkami, najmä v neúplnom definovaní pojmov a definovaní rozsahu možností obhajcu zaobstarávať na vlastné náklady dôkazy. Aplikácia kontradiktórnych prvkov trpí okrem nedostatočnej úpravy aj nedostatočnou aktivitou obhajcov a negativistickým postojom orgánov činných v trestnom konaní.

Abstract: The application of contradictory elements is not satisfactory, especially within the pre-trial criminal procedures. The legal regulation suffers from several shortcomings, especially when it comes to defining the terms and defining the scope of the defense attorney's possibilities to obtain evidence at his or hers own expense. The application of contradictory elements suffers not only from insufficient regulation, but also from the lack of defense attorneys' activity and the negative approach of law enforcement authorities.

Kľúčové slová: obhajca, kontradiktórnosť, trestný poriadok, prípravné konanie, advokátsky poriadok, orgány činné v trestnom konaní, súdy.

Key words: defense attorney, contradictory, Code of criminal procedure, pre-trial procedure, Code of conduct for advocates, law enforcement authorities, courts.

Zabezpečenie dôkazu obhajcom má byť jedným z najdôležitejších prejavov uplatnenia zásady kontradiktórnosti v trestnom konaní, ktorého účelom je zabezpečiť obvinenému v konaní rovnakú možnosť uplatnenia procesných práv ako má druhá strana. Je pozoruhodné, že problematike kontradiktórnosti sa venuje pomerne veľa pozornosti v odbornej literatúre aj judikatúre, prevažne sa to však týka aplikácie v súdnom konaní. Prípravné konanie je z tohto hľadiska na periférii záujmu. Ak však má mať pojem kontradiktórnosti reálnu náplň nie je možné jeho uplatnenie v prípravnom konaní ignorovať. Prípravné konanie je stále fundamentom trestného konania a na súde sa v absolútnej väčšine vykonávajú dôkazy zistené a zaobstarané v jeho priebehu.

Aká je reálna prax, ako sa uplatňujú kontradiktórne prvky v prípravnom a súdnom konaní, využívajú obhajcovia svoje práva a je vôbec právna úprava dostatočná? Existuje nejaká metodika postupu obhajcov pri zaobstarávaní dôkazu, sú pojmy jednoznačné? To je iba niekoľko otázok, na ktoré neexistujú jednoznačné odpovede. A ešte je tu kardinálne otázka. Ako reagujú vyšetrovatelia, prokurátori a súdy na situácie, keď dôkaz zaobstará obhajca.

Právna úprava sa na prvý pohľad zdá dostatočná.

V § 2 ods. 10 TP je uvedené, že „právo obstarávať dôkazy majú aj strany“.

V § 2 ods. 11 TP je uvedené, že „strany majú právo nimi navrhnutý dôkaz zabezpečiť.“

V § 44 ods. 6 TP je uvedené, že „obhajca je oprávnený na náklady obhajoby zaobstarávať a predkladať dôkazy.“

¹ JUDr. Milan Valašik, Slovenská advokátska komora, e-mail: dr.valasik@nextra.sk.

V § 119 ods. 3 TP je uvedené, že „dôkazy môžu obstarávať aj strany na vlastné náklady a v prípade oslobodenia spod obžaloby [§ 285 písm. a) b) c) TP] nahradí účelne vynaložené náklady obvinenému štát.“

V § 144 ods. 2 TP je uvedené, že „ak znalecký posudok obstará niektorá zo strán, poučí príslušný orgán činný v trestnom konaní alebo súd znalca o jeho zákonných povinnostiach.“

V § 145 ods. 5 TP je uvedené, že „ak posudok obstaral obvinený, doručí ho prokurátorovi a ostatným stranám, ktorých záujmov sa dotýka.“

V § 240 ods. 4 TP je uvedené, „že vykonanie dôkazu zabezpečí ten, kto jeho vykonanie navrhol“.

Trestný poriadok teda v celom rade ustanovení, počíta s tým, že **strany** sú oprávnené „**obstaráť, zaobstaráť alebo zabezpečiť**“ dôkaz. Trestný poriadok definuje pojem „strana“ v ustanovení § 10 ods. 11 TP tak, že v súdnom aj predsúdnom konaní je stranou subjekt trestného konania, t.j. každý, kto má a vykonáva vplyv na priebeh konania a komu tento zákon na uskutočnenie tohto vplyvu priznáva určité procesné práva alebo ukladá povinnosti. Obvinený je teda stranou trestného konania, pričom jeho práva v jeho mene môže uplatňovať obhajca.

Zákon v § 2 ods. 14 TP definuje, že „strany sú si v konaní pred súdom rovné“.

Tu nastáva prvý problém. Skúsenosti obhajcov nasvedčujú, že orgány činné v trestnom konaní si uvedené ustanovenie vykladajú reštriktívne a rovnosť strán, podľa mnohých z nich, platí len pre súdne konanie a na prípravné konanie sa nevzťahuje. Nechtiac ich v tom podporuje aj teória a odborná literatúra, pretože problematikou kontradiktórnosti sa spravidla zaoberá iba v súdnom konaní. V skutočnosti chcel zákonodarca zvýrazniť otázku rovnosti v najdôležitejšej fáze konania a rozhodne nemal na mysli, že by v prípravnom konaní mala existovať nejaká nerovnosť. A to napriek tomu, že určitá akceptovateľná nerovnosť strán v prípravnom konaní existuje. Týka sa predovšetkým vykonávania zaistovacích úkonov, na ktoré nemá obhajca právo a nikto ani nepochybuje, že takáto právna úprava je správna. Zákonodarca však pokiaľ kodifikoval prvky kontradiktórnosti, mohol niektoré ustanovenia definovať precíznejšie a pokiaľ zakotvil, ktoré dôkazné prostriedky môžu strany vykonávať mohol negatívne vymedziť, ktoré z nich nemôže vykonať obhajca. To vymedzenie je vcelku jednoduché, pretože ide spravidla o úkony, na ktoré je potrebný predchádzajúci súhlas súdu.

Druhý problém na ktorý poukazujú skúsenosti obhajcov je výklad pojmu „obstarávať alebo zaobstarávať dôkazy“. Orgány činné v trestnom konaní si tieto pojmy často vykladajú len ako právo obhajcu navrhnúť dôkaz. Úkony obhajcov, ktorí získali napríklad listinný dôkaz alebo dokonca sami vypočuli svedka považujú takmer za marenie vyšetrovania alebo, podľa nich neprípustné zasahovanie do jeho priebehu alebo dokonca ovplyvňovanie svedkov. V praxi sme sa stretli dokonca s tým, že obhajcovia boli vystavení nátlaku vyšetrovateľa aby uviedli odkiaľ a ako získali listinný dôkaz. Keď odmietli vyšetrovateľ pohrozil, že ich vypočuje ako svedkov, čo je v rozpore s ustanovením § 36 ods. 3 TP, pretože obhajca nemôže byť vypočúvaný k okolnostiam, ktoré sa dozvedel pri výkone obhajoby. Toho si bol určite vedomý aj vyšetrovateľ, takže v skutočnosti išlo o neprípustný nátlak na obhajcov, ktorých by status svedka vyradil zo statusu obhajcu.

Zákon nedefinuje pojmy obstaranie alebo zabezpečenie dôkazu. Čo je obsahom týchto pojmov? Môže teda obhajca použiť zákonné dôkazné prostriedky na zaobstaranie dôkazu alebo nie. Podľa synonymického slovníka pojem zaobstaráť znamená niečo cieľavedome nadobudnúť, dosiahnuť, získať. Z jazykového výkladu tohto pojmu teda vyplýva, že pojem zaobstaráť znamená aktívnu činnosť obhajcu na získanie dôkazu, nielen návrh na jeho vykonanie.

Treba však konštatovať, že nezaznamenávame žiadne masové aktivity obhajcov pri obstarávaní dôkazov a stále s o tejto problematike viac diskutuje ako koná. Príčin je viacero. Jednou zo

základných príčin je, obava obhajcov z toho, že budú podozrievaní z ovplyvňovania svedkov ako aj to, že mnohí právnici dokonca aj advokáti majú pochybnosť, či obhajca môže dôkazy zaobstarávať a ak áno, ktoré úkony môže obhajca vykonať. Napríklad autorsky činná advokátka JUDr. Hasíková v článkoch napr. v 8–9/2010 Justičnej revue zastáva názor, že obhajca nemôže vykonať výsluch svedka.

S týmto názorom nemožno súhlasiť. Odpoveď môžeme nájsť v ustanovení § 119 Trestného poriadku a v § 7 Advokátskeho poriadku.

Z jeho odseku 3) vyplýva, že dôkazy môžu obstarávať aj strany. Z jeho odseku 2) vyplýva, že za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov. Dôkaznými prostriedkami sú najmä výsluch obvineného, svedkov, znalcov, posudky a odborné vyjadrenie, rekognícia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus atď.

Ak má teda obhajca právo predložiť dôkaz, môže to urobiť len tak, že ho získa z dôkazných prostriedkov. A preto výsluch svedka a ďalších úkonov obhajcom je jednoznačne *lege artis*. A môže mať dokonca zásadný význam pre rozhodnutie súdu.

V trestnej veci M. G. za trestný čin poškodzovania cudzej veci a iné, boli v prípravnom konaní aj v prvostupňovom konaní na súde odmietané návrhy obhajoby na vykonanie vyšetrovacieho pokusu, ktorým sa malo preukázať, že poškodený ako vodič, nemohol identifikovať obvineného v spätnom zrkadle svojho auta idúceho po diaľnici. Obhajoba teda vykonala vyšetrovací pokus v prítomnosti dvoch súdnych znalcov a jeho závery spolu so znaleckým posudkom predložila krajskému súdu. Na základe tohto dôkazu krajský súd obžalovaného oslobodil. Je nesporné, že ak by obhajca nemal možnosť využiť v konaní kontradiktórny prvok, bol by obžalovaný neprávom odsúdený.

V inej trestnej veci bolo sporné, či obvinený zobral úplatok alebo regulárny poplatok za službu. Obhajca pozval nadriadeného obvinenému a vypočul ho ako svedka. Vyšetrovateľ záznam o výsluchu odmietol založiť do spisu a odporučil obhajcovi, aby ho predložil súdu. Tento výsluch však mal zásadný význam pre posúdenie trestnej zodpovednosti obvineného aj pre rozhodnutie prokurátora o podaní či nepodaní obžaloby.

Neriešením problémom je aj otázka, akú formu úkonu resp. záznamu o ňom má obhajca zvoliť, ak napríklad chce zaobstarieť dôkaz výpoveďou svedka, čo je zaobstaranie písomných dôkazov najčastejším úkonom obhajcov. Trestný poriadok upravuje iba to, ako má pri výsluchu svedka postupovať orgán činný v trestnom konaní alebo súd. Postup obhajcu aj keď má, ako sme už povedali, právo tiež taký úkon vykonať *expressis verbis* upravený nie je. Zastávame názor, že obhajca má právo vykonať plnohodnotný výsluch svedka a vyhotoviť o tom rovnaký protokol ako orgán činný v trestnom konaní. Svedok nepochybne nemá povinnosť sa k obhajcovi dostaviť, rovnako ho nemožno sankcionovať za krivú výpoveď, ale napr. za trestné činy krivého obvinenia alebo marenia spravodlivosti už áno, pokiaľ ho obhajca poučí, že záznam o jeho výsluchu predloží orgánom činným v trestnom konaní alebo súdu.

Stojí za úvahu de lege ferenda, že ak zákon obhajcovi umožňuje vypočutie svedka mal by zároveň upraviť aj jeho postup.

Existuje iba jedna právna norma, ktorá sa touto problematikou zaoberá a tou je interný predpis Slovenskej advokátskej komory – Advokátsky poriadok.

Z ustanovení § 7 a § 8 cit. Poriadku vyplýva, že advokát má právo vyhľadávať dôkazy (svedkov, listiny, znalecké posudky atď.), zisťovať skutkové okolnosti prípadu, nesmie však svedkov ovplyvňovať a zistené dôkazy a skutočnosti pozmeňovať alebo skresľovať. O zistených skutkových okolnostiach môže vyhotoviť písomný záznam a môže ho nechať svedkom podpísať. Advokát môže vyhľadávať svedkov a zisťovať dôkazy a skutkové okolnosti prípadu aj prostredníctvom tretích osôb. Advokát môže vyhotoviť aj zvukový alebo obrazový záznam o rozhovore s klientom

alebo inou osobou len s ich súhlasom. Písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkajúce sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy, ktoré advokátovi poskytol klient, prípadne iná osoba, sa smú použiť len v súlade so zákonom.

Z citovanej internej normy je zrejmé, že upravuje základné otázky postupu obhajcu pri obstarávaní dôkazu. Pamätá aj na precízne dodržiavanie nielen zákona ale aj advokátskej etiky. Aj keď je to interná norma, je vykonávacím predpisom Zákona o advokácii, takže o jej legalite nemôžu byť žiadne pochybnosti. Obhajcovia sú povinní sa ňou riadiť a ostatné orgány sú povinné minimálne ju rešpektovať.

Ustanovenia Trestného poriadku o cit. norme ani nehovoriac, však zrejme niektorým orgánom činným v trestnom konaní ani niektorým súdom nie sú známe ev. si ich vykladajú spôsobom nekonvenujúcim právu na obhajobu.

Flagrantným prípadom odmietnutia kontradiktórnosti v trestnom konaní je prípad v trestnej veci obžalovaného V. M. vedenej na Krajskej prokuratúre a súde v Nitre. Vo veci bolo prerušené trestné stíhanie nakoľko, podľa názoru vyšetrovateľa, pre neprítomnosť svedka K. M. nebolo možné vec náležite objasniť. Obhajca obvineného, keďže sťažnosťou proti rozhodnutiu o prerušení konania na krajskej prokuratúre neuspel a slovenské orgány neboli schopné zabezpečiť výsluch svedka dožiadaním, sa preto v súlade s už uvedenými normami rozhodol tento dôkaz zaobstarať sám. Zistil pobyt svedka, vycestoval do Belize, kde svedka požiadal, či je ochotný dobrovoľne vypovedať, následne ho poučil podľa ustanovení §§ 127 až 131 TP, navyše ho poučil o trestných následkoch krivého obvinenia a o trestnej zodpovednosti za marenie spravodlivosti. O svedkovej dobrovoľnej výpovedi urobil písomný a obrazový záznam v zmysle ustanovení Trestného a Advokátskeho poriadku. Pri výsluchu bol prítomný notár, ktorý overil pravosť podpisu svedka aj celého záznamu a obhajca získal aj apostille príslušného orgánu. Záznam potom predložil Krajskej prokuratúre v Nitre aj s návrhom na pokračovanie v trestnom stíhaní

Obhajca odviezol brilantnú prácu, keď učebnicovým spôsobom dokázal využiť všetky možnosti zákona aj interného predpisu. Odpoveď doručená z krajskej prokuratúry nie je zaujímavá len z pohľadu nerešpektovania kontradiktórnosti, ale pozoruhodné, samozrejme v negatívnom zmysle, sú hlavne dôvody, ktorými prokurátor dôkaz odmietol.

Citujem: „V súvislosti s Vami vykonaným dôkazom, výsluchom svedka K. M., ktorého písomný záznam spolu s DVD záznamom ste predložili na Krajskú prokuratúru v Nitre Vám oznamujem, že predmetný výsluch nie je možné v zmysle Trestného poriadku Slovenskej republiky považovať za dôkaz podľa § 119 ods. 2 TP, keďže predmetný výsluch bol vykonaný bez vedomia a účasti orgánov činných v trestnom konaní v Slovenskej republike a takto vykonaný úkon je absolútne procesne nepoužiteľný a z dôkazného hľadiska nulitný.“

Podľa citovaného stanoviska prokurátora, obhajca môže vykonať výsluch svedka, ale len v prítomnosti orgánov činných v trestnom konaní!?

Pozadu nezostal ani Krajský súd v Nitre, ktorý k tomuto dôkazu uviedol, že „výsluch svedka obhajcom obžalovaného v Belize predložený v rámci odvolacieho konania nemôže byť ako dôkaz použitý v trestnom konaní, nakoľko nebol vykonaný postupom predpokladaným v Trestnom poriadku“. Dôvody, pre ktoré vidí rozpor s trestným poriadkom, súd neuviedol.

Slovenská advokátska komora takéto stanoviská prokuratúry a súdov odmieta. Pracovná skupina pre trestné právo na svojom zasadnutí vo februári t. r. zaujala jednoznačné stanovisko, ktoré tu prezentujem, že obhajca je oprávnený v rámci aplikácie kontradiktórnosti, už v prípravnom konaní zaobštarávať dôkazy svedčiace v prospech obvineného tak ako bolo už uvedené a využívať dôkazné prostriedky počnúc výsluchom obvineného, svedka, vyžiadania znaleckých posudkov, previerky výpovede na mieste, vyšetrovacieho posudku a ďalších úkonov predpokladaných v ustanovení § 119 ods. 2 TP, s výnimkou tých na ktoré sa vyžaduje súhlas súdu a zabezpečovať

tak výraznejšiu rovnováhu uplatňovania procesných práv oproti orgánom činným v trestnom konaní, ktoré v plnom rozsahu zaobstarávajú v celom rozsahu dôkazy svedčiace v neprospech, ale nie vždy aj v prospech obvineného.

Pracovná skupina pre trestné právo zdôraznila, že orgány činné v trestnom konaní nemôžu a nemali by vychádzať z prezumpcie zlého úmyslu obhajcu a predpokladať, že úkony obhajcu smerujú k mareniu vyšetrovania. Obhajca má právnu povinnosť svojou činnosťou pôsobiť na to, aby bola vo veci zistená objektívna pravda.

Zo strany orgánov činných v trestnom konaní bola vznesená aj otázka, či by v rámci kontradiktórnosti nebolo spravodlivé, aby sa úkonu obhajcu mohol zúčastniť aj prokurátor, ak má obhajca právo zúčastniť sa úkonu prokurátora alebo vyšetrovateľa. Tak možno uvažoval aj prokurátor v uvedenom prípade.

Orgány činné v trestnom konaní však musia brať do úvahy rozdiel v povinnostiach orgánov činných v trestnom konaní a obhajcu. Z ustanovenia § 2 ods. 10 TP o. i. vyplýva, že orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech. Takú povinnosť obhajca nemá.

Dokonca, a to by si mali orgány činné v trestnom konaní a súdy viac uvedomiť, obhajca nesmie vykonať nič, čo by jeho klientovi uškodilo alebo uškodiť mohlo. Je predsa logické, že obhajca musí vedieť, či dôkaz, ktorý predloží orgánom činným v trestnom konaní alebo súdu, jeho klientovi nepoškodí. To by bolo v rozpore so zmyslom obhajoby. To je pozitívum, ktoré kontradiktórnosť prináša, že obhajca ak sám dôkaz zaobstará a zoznámi sa s jeho hodnotou, môže kvalifikovane rozhodnúť, či taký dôkaz v trestnom konaní predloží alebo nie. Samozrejme nebránime sa diskusii aj o tom, že by obhajca mohol pozvať na úkon, ktorý mieni vykonať aj prokurátor, ale až potom, keď bude mať spoľahlivo zistené, že tento úkon nepoškodí jeho klienta.

Samozrejme, vyskytli sa prípady, keď obhajcovia prekročili rámec svojich práv, a niesli za to právnu zodpovednosť, ale to nemôže viesť k odmietaniu aplikácie kontradiktórnych prvkov v trestnom konaní. Koniec koncov trestne stíhaní sa vyskytujú aj medzi policajtmí, prokurátormi alebo sudcami.

Záverom možno uviesť, že kontradiktórne prvky v trestnom procese sa v plnej miere rozvinuli v súdnom konaní. Ich plnej realizácii na súdoch nie je prekážkou právna úprava, ale skôr organizačné problémy, napr.: prokurátori nepojednávajú vždy veci, ktoré dozorovali, nedostatočná býva príprava strán na pojednávajú, prejavuje sa aj neskúsenosť, ale aj nedostatočná schopnosť viesť výsluchy et cetera, et cetera... ktoré sú v praktickej aj teoretickej rovine kvalifikovane viacerými autormi analyzované (napr. JUDr. Šamko KS Bratislava). Až na výnimky možno konštatovať, že súdy vo všeobecnosti nemajú problémy s akceptovaním dôkazov, ktoré zaobstarali obhajcovia a v procese hodnotenia dôkazov s nimi zaobchádzajú rovnako, ako s dôkazmi ostatných strán.

V prípravnom konaní sa manifestujú viaceré nedostatky aplikácie kontradiktórnych prvkov. Medzi najzávažnejšie patrí nedostatočná právna úprava oprávnení obhajcu pri zaobstarávaní dôkazu, čo by malo byť podnetom pre postup *de lege ferenda*. Nízka je aj aktivita obhajcov pri využívaní svojich oprávnení a v neposlednej miere negativistický prístup vyšetrovateľov, prokurátorov a sudcov k dôkazom zaobstaraným obhajcami.

V každom prípade Pracovná skupina pre trestné právo Slovenskej advokátskej komory očakáva, že zadala podnet na diskusiu k tejto problematike.

Literatúra

- Kolektív autorov, Trestný poriadok s rozsiahlym komentárom a judikatúrou: Nová práca s. r. o. Bratislava 2005.
- Advokátsky poriadok: Vestník SAK čiastka 33.
- Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení: Leges, Praha 2011.
- Ivor, J. a kol. Trestné právo procesné, Bratislava: IURA EDITION 2006.
- Záhora, J. Aktuálne problémy prípravného konania trestného: Zborník 2014, Leges Praha.
- Roháč, I. Postavenie obhajcu v kontradiktórnom konaní: Bulletin advokacie.cz 10/12.
- Hasíková, J. Obhajca v kontradiktórnom procese: Justičná revue 8–9/2010.
- BVŠP Fakulta práva, Rekodifikácia trestného práva: Zborník celoštátneho seminára 2008.
- Olej, J. a kol. Trestné právo procesné: Právnická literatúra 2012.
- Judikatura Najvyššieho súdu Slovenskej republiky.

Dozor a rozhodnutia prokurátora v prípravnom konaní¹

Supervision and Decisions Made by Prosecutors in Pre-trial Proceedings

Ján Zanolit²

Abstrakt: Článok obsahuje stručnú analýzu dozoru prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní a rozhodnutí prokurátora v prípravnom konaní. Venuje sa praktickým aspektom toho dozoru a predkladá viaceré návrhy de lege ferenda.

Abstract: The article contains a brief analysis of the prosecutor's supervision over observance of the law in pre-trial proceedings and decisions made by prosecutors in pre-trial proceedings. It deals also with practical aspects of supervision and makes a number of suggestions "de lege ferenda".

Kľúčové slová: prokurátor, dozor prokurátora, rozhodnutia prokurátora, prípravné konanie.

Key words: prosecutor, prosecutor's supervision, decisions made by prosecutor, pre-trial proceedings.

Pre slovenské prípravné konanie je charakteristické silné postavenie prokurátora, ktorý má konečné slovo pri všetkých základných rozhodnutiach vydaných v rámci prípravného konania. Hovoríme, že prokurátor je **dominus litis** prípravného konania. Toto silné postavenie prokurátora je logickým dôsledkom skutočnosti, že vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie vykonávajú policajti a prokurátori vo vzťahu k ich činnosti vykonávajú dozor nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní.

Jednou z hlavných foriem prokurátorského dozoru v prípravnom konaní je oprávnenie prokurátora vydať rozhodnutie v ktorejkoľvek veci. Len prokurátor môže podať obžalobu, uzavrieť dohodu o vine a treste alebo vydať meritórne rozhodnutie.

Cieľom tohto článku je stručná teoretická analýza inštitútu dozoru prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní a rozhodnutí prokurátora v prípravnom konaní so zameraním na praktické aspekty tejto činnosti.

1. Dozor prokurátora v prípravnom konaní

Podľa § 4 ods. 1 písm. a) zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre pôsobnosť prokuratúry vykonávajú prokurátori trestným stíhaním osôb podozrivých zo spáchania trestných činov a dozom nad zachovávaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania v rozsahu podľa osobitného zákona a v prípravnom konaní. Týmto osobitným zákonom je zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Podľa § 230 ods. 1 Trestného poriadku dozor nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní vykonáva prokurátor.

Konkrétne oprávnenia prokurátora pri výkone tohto dozoru sú uvedené v § 230 ods. 2 Trestného poriadku. Pri výkone tohto dozoru je prokurátor oprávnený

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0356-12/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0356-12.

² JUDr. Ján Zanolit, PhD., Úrad špeciálnej prokuratúry Pezinok, e-mail: jan.zanolit@genpro.gov.sk.

- a) dávať záväzné pokyny na postup podľa § 197, vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestných činov a určovať lehoty na ich vybavenie; také pokyny sú súčasťou spisu,
- b) vyžadovať od policajta spisy, dokumenty, materiály a správy o stave konania vo veciach, v ktorých bolo začaté trestné stíhanie, na zistenie, či policajt včas začal trestné stíhanie a riadne v ňom postupuje,
- c) zúčastniť sa na vykonávaní úkonov policajta, osobne vykonať jednotlivý úkon alebo aj celé vyšetrovanie, alebo skrátené vyšetrovanie a vydať rozhodnutie v ktorejkoľvek veci; pritom postupuje podľa tohto zákona; proti takémuto rozhodnutiu prokurátora je prípustná sťažnosť rovnako ako proti rozhodnutiu policajta,
- d) vrátiť vec policajtovi na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania s pokynmi a určovať lehotu na ich doplnenie; o vrátení veci upovedomí obvineného a poškodeného,
- e) zrušiť nezákonné alebo neopodstatnené rozhodnutia policajta, ktoré môže nahradiť vlastnými rozhodnutiami; pri uznesení o zastavení trestného stíhania, prerušení trestného stíhania alebo o postúpení veci to môže urobiť do 30 dní od ich doručenia; ak rozhodnutie policajta nahradil vlastným rozhodnutím inak, než na podklade sťažnosti oprávnenej osoby, proti jeho rozhodnutiu je prípustná sťažnosť, rovnako ako proti rozhodnutiu policajta,
- f) odňať vec policajtovi a prikázať ju inému, a to aj miestne nepríslušnému policajtovi, alebo urobiť opatrenie, aby vec bola prikázaná inému policajtovi alebo policajtom,
- g) nariadiť, aby sa vo veciach uvedených v § 202 konalo vyšetrovanie.

Je potrebné poznamenať, že dozor prokurátora v prípravnom konaní má aj medzinárodnoprávnú oporu a to v **Odporúčaní Rec(2000)19 Výboru ministrov členským štátom o postavení prokuratúry v systéme trestného súdnictva**, ktoré bolo prijaté Výborom ministrov Rady Európy 6. októbra 2000 na 724. zasadnutí zástupcov ministrov. Z odporúčania okrem iného vyplýva, že vo všetkých systémoch trestného súdnictva prokuratúra rozhoduje, či sa má začať trestné stíhanie alebo pokračovať v trestnom stíhaní a vo všeobecnosti prokuratúra dozerá na zákonnosť policajného vyšetrovania, prinajmenšom ak ide o rozhodnutie o začatí alebo pokračovaní trestného stíhania. Dozerá aj na spôsob, akým polícia dodržiava ľudské práva.

Dozor prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní (ale samozrejme aj pred začatím trestného stíhania) je nepochybne jednou zo základných záruk zákonnosti predsúdneho konania. Predstavuje systematickú a cieľavedomú kontrolnú činnosť prokurátora zameranú na zistenie stavu vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania, preverenie postupu policajta z hľadiska jeho zákonnosti, rýchlosti a plynulosti a neodkladné odstraňovanie zistených nedostatkov. Dozor sa vyznačuje sústavnosťou a je vykonávaný priebežne. Dozor jednak vytvára podmienky pre obžalovaciu funkciu prokurátora a ďalej predstavuje súhrn prostriedkov smerujúcich k naplneniu dominantnej úlohy prokurátora v prípravnom konaní. Dozor je vykonávaný nielen z hľadiska zákonnosti postupu policajta, ale aj z hľadiska jeho vecnej správnosti, odôvodnenosti a úplnosti.³

Úlohou prokurátora pri výkone tohto dozoru je predovšetkým zabezpečiť, aby orgány činné v trestnom konaní dodržiavali všetky ustanovenia Trestného poriadku v súlade s účelom trestného konania a so základnými zásadami trestného konania. Musí pritom dbať na to, aby nikto nebol bezdôvodne stíhaný alebo nezákonne obmedzovaný a musí rešpektovať základné práva a slobody fyzických aj právnických osôb. Alfou a omegou prokurátorského dozoru je povinnosť vykonávať ho nezávisle od všetkých ostatných orgánov činných v trestnom konaní, súdu a ostatných orgánov verejnej moci.

³ Pozri: Růžicka M.: Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR, s. 476.

Tu je potrebné poznamenať, že kvalita vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania vo veľkej miere závisí práve od intenzity a kvality dozoru prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní. To by si prokurátori mali uvedomiť predovšetkým pri skutkovo alebo právne zložitých veciach, pretože pri absencii kvalitného prokurátorského dozoru sa nezriedka stáva, že prokurátor je po skončení vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania nemilo prekvapený tým, že dôkazný stav vo veci nie je dostatočne objasnený a vec musí byť vrátená na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania.

Trestný poriadok neurčuje, ktorý prokurátor je príslušný na vykonávanie prokurátorského dozoru v prípravnom konaní. Príslušnosť prokurátora je upravená v § 46 zákona o prokuratúre. Dozor nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní vykonávajú „prvostupňoví“ prokurátori, ktorými sú prokurátori Úradu špeciálnej prokuratúry vo veciach, ktoré patria do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu a prokurátori okresných prokuratúr vo všetkých ostatných veciach. Miestna príslušnosť sa určuje podľa miestnej príslušnosti súdov.

Výpočet dozorových oprávnení prokurátora uvedený v § 230 ods. 2 Trestného poriadku je taxatívny.

Oprávnenie prokurátora dávať záväzné pokyny na vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestných činov a určovať lehoty na ich vybavenie.

Podkladom pre takýto postup býva najčastejšie spisový materiál predložený prokurátorovi policajtom po doplnení trestného oznámenia podľa § 196 ods. 2 Trestného poriadku. Trestný poriadok však nijakým spôsobom prokurátora nelimituje a preto nie je vylúčený takýto postup hneď po doručení trestného oznámenia alebo po tom, ako sa prokurátor o podozrení na trestnú činnosť dozvie iným spôsobom, napr. z masmédií.

Policajti po vykonanom doplnení trestného oznámenia by mali vo veci samostatne rozhodnúť buď podľa § 197 Trestného poriadku alebo podľa § 199 Trestného poriadku, avšak v praxi sa nezriedka stáva, že najmä v zložitejších veciach majú snahu vec pred rozhodnutím prejednať s prokurátorom. Pokiaľ prokurátor zaujme vo veci jednoznačné stanovisko a vydá pokyn, aby bolo začaté trestné stíhanie a konané vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie, mal by vydať písomný pokyn vo forme opatrenia. Trestný poriadok však nevyklučuje vydanie pokynu aj iným spôsobom, napríklad ústne, telefonicky, telefaxom alebo elektronickou formou.

Tu je potrebné poznamenať, že Trestný poriadok, ani žiadna iná podzákonná právna norma neurčujú, kedy je prokurátor povinný vydať písomný pokyn. Naproti tomu česká právna úprava stanovuje, že písomnú formu majú pokyny, ktoré štátny zástupca vydáva na začatie trestného stíhania, na kvalifikáciu trestného činu, na rozsah obvinenia, na spôsob vybavenia veci v prípravnom konaní, na pribratie znalca, pri vrátení veci na doplnenie, po vrátení veci štátnemu zástupcovi súdom na došetrenie, pri odňatí a prikázaní veci a tam, kde to štátny zástupca považuje za potrebné.⁴

Pokyny prokurátora sú pre policajta záväzné. Pokiaľ policajt nerešpektuje pokyn prokurátora, ten mu môže vec odňať vec a prikázať ju inému policajtovi alebo môže urobiť opatrenie, aby vec bola prikázaná inému policajtovi. Prokurátor môže na nesplnenie pokynu upozorniť nadriadenému policajta.

⁴ Vyhláška MS č. 23/1994 Sb., § 19 ods. 2.

Oprávnenie prokurátora vyžadovať od policajta spisy, dokumenty, materiály a správy o stave konania vo veciach, v ktorých bolo začaté trestné stíhanie, na zistenie, či policajt včas začal trestné stíhanie a riadne v ňom postupuje.

Toto oprávnenie sa v praxi realizuje predovšetkým formou previerok vyšetrovacích spisov, ktoré prokurátori periodicky vykonávajú buď z vlastnej iniciatívy alebo na základe podnetu zo strany obvineného, obhajcu, prípadne poškodeného alebo zúčastnenej osoby. V zásade možno konštatovať, že dozor prokurátora v prípravnom konaní by mal byť aktívny a prokurátor by nemal pasívne čakať len na to, čo urobí policajt, ale mal by sám iniciatívne vstupovať do vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania.

Účelom previerok je, aby prokurátor zistil skutočný stav dokazovania a aby si tým vytvoril adekvátne podmienky na účinné ovplyvňovanie dokazovania a prípadne aj na odstránenie zistených nedostatkov. Pokiaľ prokurátor chce, aby ním vykonávaná previerka vyšetrovacieho spisu mala zmysel, musí naštudovať vyšetrovací spis a zistiť, či dokazovanie je správne nasmerované a či plánované úkony sú zmysluplné a smerujú k objasneniu predmetu dokazovania. Pokiaľ prokurátor zistí, že vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie je realizované zákonným spôsobom a smeruje k objektívnemu preukázaniu dokazovanej skutočnosti, nemusí vo veci vydávať nijaký pokyn.

Ak dokazovanie nie je úplné alebo postup policajta nie je zákonný, mal by prokurátor reagovať vydaním pokynu, v ktorom určí ďalší postup vo veci, prípadne aj výslovne uvedie, ktoré procesné úkony je potrebné vykonať. Pri vydávaní pokynov by prokurátor

- mal poznať doteraz zistený skutkový stav,
- ujasniť si predmet dokazovania a
- určiť rozumný rozsah dokazovania, teda okruh dôkazov, ktoré sú potrebné na preukázanie predmetu dokazovania.

Ak prokurátor nepozná skutkový stav, môže sa stať, že pri vydávaní pokynu jednoducho ne reaguje na dôležité skutočnosti, ktoré pri štúdiu nezachytil. Ak si neujasní predmet dokazovania, môže sa stať, že dokazovanie je nesprávne zamerané a nesmeruje k zisteniu znakov skutkovej podstaty relevantných trestných činov. Ak si určí nadbytočný rozsah dokazovania, môže sa stať, že dokazovanie je neprimerane rozsiahle a zbytočne zaťažuje orgány činné v trestnom konaní, ale aj iné osoby, napríklad svedkov, znalcov apod. Ak rozsah dokazovania bezdôvodne zúži, môže sa stať, že znaky skutkovej podstaty vôbec nebudú preukázané.

Pokiaľ prokurátor vydá vo veci pokyn, musí dôsledne trvať na jeho splnení. Samozrejmosťou podmienkou je to, že tieto pokyny musia byť zrozumiteľné a presvedčivé.

Formálna stránka dozoru prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní závisí od konkrétnych okolností prípadu. V jednoduchých veciach nemožno vylúčiť formu ústnych konzultácií a ústnych pokynov. Dôvodom ústnej konzultácie však nemôže byť snaha prokurátora vyhnúť sa štúdiu rozsiahleho vyšetrovacieho spisu. Vo veciach skutkovo alebo právne náročných by však malo byť pravidlom naštudovanie spisu a vydanie písomného pokynu.

Stav prípravného konania môže prokurátor zistiť aj na základe správy o stave konania, ktorú si vyžiada od policajta vykonávajúceho vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie. Takýto postup je vhodný vtedy, ak ide o skutkovo a dôkazne nenáročnú vec alebo vtedy, keď prokurátor vo veci vydal pokyn a zmyslom správy je oznámiť stav plnenia tohto pokynu.

Napokon je potrebné poukázať, že prokurátor si môže vyžiadať nielen celý vyšetrovací spis, ale akýkoľvek dokument zo spisu, napríklad znalecký posudok alebo zápisnicu o výsluchu dôležitého svedka apod.

Oprávnenie prokurátora zúčastniť sa na vykonávaní úkonov policajta, osobne vykonať jednotlivý úkon alebo aj celé vyšetrovanie, alebo skrátené vyšetrovanie a vydať rozhodnutie v ktorejkoľvek veci.

Nijaký právny predpis neurčuje, na ktorých úkonoch sa prokurátor má zúčastniť a záleží to len na jeho rozhodnutí. Dôsledkom toho je negatívna skutočnosť, že niektorí prokurátori sa na úkonoch nikdy nezúčastňujú.

Pri úvahách, na ktorých úkonoch policajta by sa mal prokurátor zúčastňovať je potrebné vychádzať z konkrétnych okolností vyšetrovanej veci. Osobná účasť prokurátora pri vykonávaní úkonov policajta je účinná pri vykonávaní závažných úkonov dôležitých pre správne a plné objasnenie veci a najmä vtedy, ak ich nemožno opakovať.⁵

Účasť prokurátora je veľmi vhodná aj vtedy, ak ide o skupinové veci, v ktorých je stíhaný väčší počet obvinených a na úkonoch sa často zúčastňuje aj väčší počet obhajcov. Takáto situácia znevýhodňuje policajtov a vytvára na nich psychický tlak. Prítomný prokurátor mu môže pomôcť v kritických fázach úkonu, napríklad keď pri výsluchu obhajcovia začnú klásť sugestívne alebo kapciózne otázky.

Osobitnou kapitolou sú výsluchy poškodených pri vyšetrovaní trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, kde účasť prokurátora a jeho citlivý prístup môžu prispieť k vytvoreniu pozitívnej výsluchovej atmosféry. Pokiaľ sú obeťami týchto trestných činov maloleté deti, prítomnosť prokurátora by mala byť jeho morálnou povinnosťou.

Vzhľadom na charakter súčasného Trestného poriadku stúpol význam aj takých dôkazných prostriedkov, ktoré sa vykonávajú len v prípravnom konaní a ktorých výsledky sa na hlavnom pojednávaní prezentujú ako listinné dôkazy. Ide napríklad o obhliadku miesta činu, rekonštrukciu, vyšetrovací pokus, rekonštrukciu a previerku výpovede na mieste činu. Je potrebné si uvedomiť, že ich presvedčivé výsledky sú na hlavnom pojednávaní len ťažko napadnuteľné. Preto je potrebné takéto dôkazné prostriedky podľa možností čo najviac využívať a tým zvyšovať šancu prokurátora na úspešnosť jeho obžaloby. Na takýchto úkonoch je prítomnosť prokurátora vhodná nielen z hľadiska zákonnosti úkonu, ale prokurátor pri nich získa aj znalosti o reáliách trestného činu, ktoré sa nedajú získať štúdiom vyšetrovacieho spisu.

Pokiaľ sa prokurátor rozhodne zúčastniť na úkonu a oznámi to policajtovi, ten je povinný zabezpečiť, aby bol prokurátor v dostatočnom časovom predstihu vyzozumený o čase a mieste vykonania úkonu. Samozrejme s výnimkou neodkladných úkonov.

Prokurátor pri účasti na úkone sleduje postup policajta a dozerá na to, aby bol v súlade so zákonom a aby výsledky úkonu boli správne dokumentované. Do priebehu úkonu zasahuje len vtedy, ak postup policajta nie je v súlade s Trestným poriadkom, alebo ak sa vyskytnú nečakané skutočnosti, ktoré vyžadujú zákrok prokurátora.

V tejto súvislosti je nutné poznamenať, že prokurátor, ktorý sa zúčastňuje akéhokoľvek úkonu policajta, by mal byť na tento úkon pripravený, aby mohol reagovať na prípadné problémy alebo nesprávny postup policajta. To vyžaduje, aby si prokurátor vopred objasnil priebeh úkonu a ujasnil si nielen trestno-procesnú právnu úpravu, ale aj kriminalistické aspekty konkrétneho úkonu.

Trestný poriadok pozná len jeden vyšetrovací úkon, ktorý musí obligatórne vykonať prokurátor a to **výsluch agenta podľa § 117 ods. 11 Trestného poriadku**. Vyplýva to logicky z charakteru postavenia agenta v trestnom konaní, ktorý pri príprave na svoju úlohu musí určitou formou spolupracovať s vyšetrovateľom. Najmä ak je agentom iná osoba ako príslušník Policajného zboru, musí mu vyšetrovateľ vysvetliť ako má postupovať, aby jeho činnosť nebola v rozpore s Trest-

⁵ Čentéš, J. a kolektív: Trestný poriadok s komentárom, s. 377.

ným poriadkom (zákaz provokovania) a ním získané informácie mohli byť použité ako dôkaz. Je teda nutné, aby výsluch agenta po jeho nasadení vykonal iný orgán činný v trestnom, teda prokurátor. V praxi sa však niekedy stáva, že výsluchy agenta vykonané prokurátorom v prípravnom konaní sú na hlavnom pojednávaní napádané zo strany obvinených a obhajcov (napriek tomu, že sú obhajcovia sú pri nich takmer vždy prítomní). ***Vzhľadom na to, ako aj z hľadiska posilnenia procesných istôt obvinených považujeme de lege ferenda za vhodné, aby výsluchy agentov v prípravnom konaní boli vykonávané sudcami pre prípravné konanie.***

Všetky ostatné procesné úkony môže prokurátor vykonať v rovnakom rozsahu ako policajť konajúci vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie. V praxi však prokurátori vykonávajú procesné úkony len výnimočne. Okrem subjektívnym dôvodov (napr. neochoty prokurátorov) existujú aj dôvody objektívne a to, že mnohí prokurátori nemajú dostatočné praktické skúsenosti na to, aby procesné úkony vykonali na požadovanej úrovni. Prípady, že by prokurátori vykonali celé vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie sú doslova ojedinelé. Je však veľmi otázne, či vykonávanie celého vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania prokurátorom nie je v rozpore so samotnou podstatou inštitútu dozoru prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní. Podstatou tohto dozoru je systematická a cieľavedomá kontrolná činnosť zameraná na zistenie stavu vyšetrovania a previerku postupu policajta z hľadiska jeho zákonnosti, rýchlosti a plynulosti, potom. Pokiaľ však celé vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie vykonáva osobne prokurátor, účel dozoru nemôže byť naplnený, pretože neexistuje procesný orgán, ktorý by vykonával dozor nad dodržiavaním zákonnosti jeho konania. ***Z hľadiska „de lege ferenda“ považujeme za vhodné, aby z § 230 ods. 2 písm. c) Trestného poriadku bolo vypustené oprávnenie prokurátora osobne vykonať celé vyšetrovanie, alebo skrátené vyšetrovanie.***

Oprávnenie prokurátora vydať rozhodnutie v ktorejkoľvek veci je logickým dôsledkom jeho procesného postavenia v prípravnom konaní.

Oprávnenie prokurátora vrátiť vec policajťovi na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania s pokynmi a určovať lehotu na ich doplnenie.

Vec môže byť v zásade vrátená vo dvoch prípadoch. Ak nebol dostatočne zistený skutkový stav veci alebo ak sa vo vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní vyskytli zásadné procesné chyby. Vrátenie veci policajťovi robí prokurátor písomným pokynom, v ktorom uvedie, v akých smeroch, resp. ktorými dôkazmi má byť vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie doplnené a určí lehotu, v ktorej má byť vykonané. Pokyn prokurátora je pre policajta záväzný, keďže jeho záväznosť vyplýva z jeho práva vykonávať dozor nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní.⁶

U závažných chýb prípravného konania musí prokurátor zvážiť, či vôbec je možné príslušnú chybu odstrániť alebo napraviť (napr. opakovaním úkonu, vykonaním dodatočného výsluchu, doručením príslušného rozhodnutia a pod.). V niektorých prípadoch pôjde o chyby, ktoré už nemožno účinne napraviť (napr. nesprávne vykonaná rekognícia) a potom sa nejedná o dôvod na postup podľa § 230 ods. 2 písm. d) Trestného poriadku.⁷

Oprávnenie prokurátora zrušiť nezákonné alebo neopodstatnené rozhodnutia policajta, ktoré môže nahradiť vlastnými rozhodnutiami.

Prokurátor by mal preskúmať každé uznesenie alebo opatrenie policajta, ktoré mu bolo doručené a ak zistí, že je nezákonné alebo neopodstatnené, mal by ho podľa § 230 ods. 2 písm. e) zru-

⁶ Minárik, Š. a kolektív: Trestný poriadok, Stručný komentár, s. 632.

⁷ Pozri Šámal, P. a kolektív: Trestní řád, Komentář, s. 832.

šiť. Opatrenie policajta ruší prokurátor opatrením, uznesenie policajta ruší uznesením. Po zrušení podľa okolností prípadu buď vo veci rozhodne sám alebo vráti vec policajtovi s pokynom na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania alebo na vydanie nového rozhodnutia.

Unesenie o zastavení trestného stíhania, prerušení trestného stíhania alebo postúpení veci môže prokurátor zrušiť do 30 dní od ich doručenia. Ak takéto rozhodnutie policajta nahradil vlastným rozhodnutím inak, než na podklade sťažnosti oprávnenej osoby, proti jeho rozhodnutiu je prípustná sťažnosť, rovnako ako proti rozhodnutiu policajta.

Ak prokurátor zrušil uznesenie policajta na základe sťažnosti oprávnenej osoby a nahradil ho vlastným, ide o rozhodnutie v druhom stupni a nie je proti nemu prípustná sťažnosť.

Pokiaľ prokurátor sťažnosť oprávnenej osoby zamietol ako nedôvodnú podľa § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, už nemôže využiť svoje oprávnenie podľa § 230 ods. 2 písm. e) Trestného poriadku a to ani v prípade, že ešte neuplynula lehota 30 dní od jeho doručenia.

Oprávnenie prokurátora odňať vec policajtovi a prikázať ju inému, a to aj miestne nepríslušnému policajtovi, alebo urobiť opatrenie, aby vec bola prikázaná inému policajtovi alebo policajtom.

Odňatie veci policajtovi a jej prikázanie inému policajtovi (delegácia veci) má povahu rozhodnutia a vykonáva sa formou uznesenia, proti ktorému sťažnosť nie je prípustná. Trestný poriadok nekonkretizuje dôvody na odňatie a prikázanie veci. Môžu nimi byť napríklad pochybnosti o nezaujatosti policajta, nezákonný postup policajta, nevykonanie pokynu prokurátora apod.

Oprávnenie prokurátora nariadiť, aby sa vo veciach uvedených v § 202 konalo vyšetrovanie.

Nie všetky prečiny, o ktorých sa má konať skrátené vyšetrovanie, sú skutkovo alebo právne jednoduché. Vzhľadom na to Trestný poriadok umožňuje, aby vo veciach skutkovo a právne náročných bolo nariadené vyšetrovanie. prokurátor o takomto postupe rozhoduje uznesením, proti ktorému nie je prípustná sťažnosť.

2. Rozhodnutia prokurátora v prípravnom konaní

Silné postavenie prokurátora v slovenskom trestnom konaní má odraz aj v jeho oprávnení vydať rozhodnutie v ktorejkoľvek veci. Podľa okolností konkrétnej trestnej veci prokurátor rozhoduje

- obžalobou,
- uznesením,
- príkazom,
- opatrením.

Základnou podmienkou pre zákonné a spravodlivé rozhodnutie prokurátora v prípravnom konaní je zistenie skutočného stavu veci. Prokurátor môže rozhodnúť len a výlučne na základe takých skutočností, ktoré sú preukázané vo vyšetrovacom spise.

Obžaloba

Podaním obžaloby na súd prokurátor naplňuje obžalovaciú zásadu vyjadrenú v § 2 ods. 15 Trestného poriadku, podľa ktorej trestné stíhanie pred súdom je možné len na základe návrhu alebo obžaloby podanej prokurátorom, ktorý v konaní pred súdom obžalobu alebo návrh zastupuje. Prokurátor tým zároveň realizuje svoju funkciu verejného žalobcu.

Obžaloba je teóriu označovaná za inú formu rozhodnutia v zmysle § 162 ods. 2 Trestného poriadku (... ak zákon neustanovuje niečo iné...).

Prokurátor podá obžalobu v prípade, ak výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd. Naplnenie tejto podmienky predpokladá, že prokurátor musí skúmať všetky okolnosti prípadu, ktoré vyšli najavo v priebehu vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania, vrátane tých, ktoré by odôvodňovali iné rozhodnutie.⁸ Teda prokurátor sa musí pred podaním obžaloby oboznámiť s celým vyšetrovacím spisom, aby zistil, či boli vykonané všetky potrebné dôkazy a teda či je dostatočne objasnený skutočný stav veci. Prokurátor je povinný preskúmať aj to, či policajt vo vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní postupoval v súlade so zákonom a či rešpektoval procesné predpisy zaisťujúce právo obvineného na obhajobu. Pokiaľ tak nie je, vec vráti policajtovi na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania podľa § 230 ods. 2 písm. d) Trestného poriadku.

Obžaloba musí obsahovať

- a) označenie prokurátora, dátum a miesto spísania obžaloby,
- b) meno a priezvisko obvineného, dátum a miesto jeho narodenia, bydlisko, prípadne iné údaje potrebné na to, aby sa nemohol zameniť s inou osobou; ak ide o osobu podliehajúcu pôsobnosti súdov podľa § 16 ods. 2, uvedie sa aj hodnosť obvineného a útvár, ktorého je alebo bol príslušníkom,
- c) obžalobný návrh, v ktorom musí byť označený skutok, pre ktorý je obvinený stíhaný, s uvedením miesta, času a spôsobu jeho spáchania, prípadne s uvedením iných skutočností, ak ich treba na to, aby skutok nemohol byť zamenený s iným a aby bolo odôvodnené použitie určitej trestnej sadzby; ďalej sa uvedie právna kvalifikácia skutku s uvedením zákonného pomenovania trestného činu, o ktorý v tomto skutku ide, aj príslušné ustanovenie Trestného zákona a všetky zákonné znaky vrátane tých, ktoré odôvodňujú určitú trestnú sadzbu,
- d) ak sa vo veci konalo vyšetrovanie, odôvodnenie obžalobného návrhu, ktoré obsahuje opísanie skutkového deja s uvedením dôkazov, ktoré odôvodňujú podanie obžaloby, obhajobu obvineného a stanovisko prokurátora k nej, ako aj právne úvahy, ktorými sa prokurátor spravoval,
- e) dôkazy, ktoré prokurátor navrhuje vykonať na hlavnom pojednávaní, a zoznam vecných dôkazov, ktoré predkladá súdu s obžalobou, spismi a ich prílohami, a
- f) návrh na uloženie ochranného opatrenia, ak sú na to splnené zákonné podmienky.

Najdôležitejšou časťou obžaloby je obžalobný návrh a z neho predovšetkým skutok vyjadrený v skutkovej vete. Pod pojmom „skutok, za ktorý je obvinený stíhaný“ sa rozumie skutok, za ktorý bolo vznesené obvinenie. Popis skutku musí zodpovedať skutkovým zisteniam v prípravnom konaní.⁹

Skutok, pre ktorý sa vznieslo obvinenie a ktorý bol predmetom vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania, musí byť zhodný so skutkom, pre ktorý prokurátor podal obžalobu. Neznačí to však, že opis skutkového deja v uznesení o vznesení obvinenia a potom v obžalobe musí byť doslovne zhodný. Vyplýva to z toho, že v priebehu vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania sa môžu meniť niektoré okolnosti, ktoré boli predmetom dokazovania. Nesmie sa však zmeniť podstata skutku, ktorá spočíva v konaní a v spôsobenom následku. Totožnosť skutku bude potom zachovaná totožnosťou konania alebo totožnosťou následku.¹⁰

Skutková veta je základom nielen obžaloby, ale prakticky každého meritórneho rozhodnutia orgánov činných v trestnom konaní. Možno ju definovať ako slovné vyjadrenie stíhaného skutku

⁸ Ivor, J. a kolektív: Trestné právo procesné, s. 571.

⁹ Šámal, P. a kolektív: Trestní řád, Komentář, 845.

¹⁰ Čentěš, J. a kolektív: Trestný poriadok. Veľký komentár, s. 490.

s uvedením všetkých jeho identifikačných a právne relevantných znakov. Skutková veta je najdôležitejšou súčasťou každého procesného rozhodnutia a od začatia trestného stíhania predstavuje základ činnosti policajta, prokurátora a napokon aj sudcu. Tvorí východiskový bod, od ktorého sa odvíja trestné konanie a keď je správne a kvalitne vytvorená, určuje v podstate predmet dokazovania. Inak povedané – orgány činné v trestnom konaní dokazujú len to, čo je uvedené v skutkovej vete. To čo v nej nie je uvedené, nemusia dokazovať.

Trestný poriadok určuje iba základné požiadavky na tvorbu skutkovej vety – pozri napr. § 163 ods. 3 alebo § 206 ods. 3 alebo § 235 písm. c) Trestného poriadku. Skutková veta by mala obsahovať

- potrebné identifikačné údaje, aby skutok nemohol byť zamenený za iný,
- všetky právne relevantné údaje odôvodňujúce použitú právnu kvalifikáciu stíhaného skutku,
- vyjadrenie protiprávnosti konania páchatela a formu jeho zavinenia.

Ďalšou podstatnou náležitosťou obžaloby je odôvodnenie, ktoré sa spracováva vtedy, ak sa vo veci konalo vyšetrovanie. Vzhľadom na charakter Trestného poriadku, ktorý má značné prvky kontradiktórnosti a v ktorom podstata dokazovania je presunutá na hlavné pojednávanie, sa domnievame, že odôvodňovanie obžalôb je nadbytočné a znevýhodňuje prokurátorov. Podľa právnej úpravy prokurátor musí v odôvodnení okrem iného uviesť obhajobu obvineného a stanovisko prokurátora k nej, ako aj právne úvahy, ktorými sa prokurátor spravoval. To dostáva prokurátora do nevýhodnej pozície, pretože vopred, pred hlavným pojednávaním musí odkryť akým spôsobom mieni vyvrátiť obhajobu obvineného. Takýto postup je v rozpore s teóriou rovnosti strán v trestnom konaní. Pokiaľ je prokurátor na hlavnom pojednávaní jednou zo strán, nie je dôvod, aby vopred uvádzal svoj plánovaný postup. Pokiaľ by prokurátor v obžalobe uviedol len zoznam dôkazov, ktoré navrhuje vykonať na hlavnom pojednávaní, nijakým spôsobom to obvineného neznevýhodní, pretože so všetkými dôkazmi sa mohol oboznámiť pri preštudovaní spisu. ***Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti navrhujeme, aby de lege ferenda bolo z ustanovenia § 235 Trestného poriadku vypustené ustanovenie pod bodom d).***

Uznesenie

Podľa § 162 ods. 2 Trestného poriadku orgány činné v trestnom konaní rozhodujú, ak zákon neustanovuje niečo iné alebo ak rozhodnutie nemá technicko-organizačnú alebo operatívnu povahu, uznesením. Príkazom rozhodujú, kde to zákon výslovne ustanovuje.

Uznesenie je najčastejšou formou rozhodovania orgánov činných v trestnom konaní, vrátane prokurátorov, ktorým sa upravuje rozmanitý okruh otázok v trestnom konaní. Uznesenie, ak ide o rozhodnutie vo veci samej, musí okrem iného obsahovať aj skutok a jeho právnu kvalifikáciu, aby prípadne nemohol byť zamenený za iný skutok.

Uznesenie musí obsahovať odôvodňujú, ak zákon neustanovuje niečo iné (napr. podľa § 199 ods. 3 Trestného poriadku uznesenie o začatí trestného stíhania podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku neobsahuje odôvodnenie). Rozsah odôvodnenia sa vždy spravuje povahou veci a charakterom, resp. významom uznesenia. Platí to aj v prípadoch, keď sa uznesenie zapisuje (zaznamenáva) len do zápisnice o úkone. Z rôznorodosti uznesení vyplýva požiadavka na rôzny obsah odôvodnenia. Niektoré uznesenia sa svojim významom približujú významu rozsudku. Ide najmä o rozhodnutia vo veci samej.¹¹

Meritórne rozhodnutie v prípravnom konaní môže vydať len prokurátor. Výnimkou je uznesenie o postúpení veci podľa § 214 ods. 1 Trestného poriadku a uznesenie o zastavení Trestného

¹¹ Minárik, Š. a kolektív: Trestný poriadok, Stručný komentár, s. 493.

stíhania podľa § 215 ods. 1 Trestného poriadku. Podľa § 214 ods. 2 Trestného poriadku môže uznesenie o postúpení veci vydať aj policajt, ak vo veci nebolo vznesené obvinenie. Obdobne podľa § 215 ods. 4 Trestného poriadku môže trestné stíhanie zastaviť aj policajt, ak nebolo vznesené obvinenie.

Uznesením o **postúpení veci** podľa § 214 ods. 1 Trestného poriadku je upravený postup, ak výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania preukazujú, že nejde o trestný čin, ale ide o skutok, ktorý by mohol byť priestupkom alebo iným správny deliktom alebo by mohol byť prejednaný v disciplinárnom konaní.

Postúpiť možno len takú vec, ktorá je dostatočne objasnená v rozsahu nevyhnutnom na také rozhodnutie, len vtedy, ak od spáchania priestupku, iného správneho deliktu alebo disciplinárneho previnenia neuplynula doba, po uplynutí ktorej podľa príslušných právnych predpisov ich nemožno prejednať. V opačnom prípade musí byť trestné stíhanie zastavené.¹²

Vec sa podľa § 214 ods. 1 Trestného poriadku postupuje uznesením, ktoré sa doručuje obvinenému a poškodenému a ak oznamovateľ nie je poškodeným, aj oznamovateľovi. Okrem náležitostí uvedených v § 176 ods. 1 Trestného poriadku musí obsahovať opis skutku tak, ako vyplýva z dôkazov zadovážených v priebehu vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania, aby tento skutok nemohol byť zamenený s iným skutkom.

Uznesenie o postúpení veci (pokiaľ v nej bolo vznesené obvinenie) je rozhodnutím vo veci samej, ktorá vytvára prekážku právoplatne rozhodnutej veci [viď § 9 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku]. Ak však policajt alebo prokurátor postúpil vec skôr, ako sa vznieslo obvinenie, možno pokračovať v konaní o veci bez toho, aby sa rozhodnutie o postúpení veci muselo zrušiť cestou mimoriadneho opravného prostriedku.

Dôvody **zastavenia trestného stíhania** delíme na obligatórne podľa § 215 ods. 1 Trestného poriadku a fakultatívne podľa § 215 ods. 2 Trestného poriadku.

Obligatórne dôvody zastavenia trestného stíhania sú uvedené taxatívne:

- a) Je nepochybné, že sa nestal skutok, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie,
- b) nie je tento skutok trestným činom a nie je dôvod na postúpenie veci,
- c) je nepochybné, že skutok nespáchal obvinený,
- d) je trestné stíhanie neprípustné podľa § 9,
- e) obvinený nebol v čase činu pre nepríčetnosť trestne zodpovedný,
- f) obvinený mladistvý, ktorý v čase činu neprekročil pätnásť rok veku, nedosiahol takú úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti, aby mohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie,
- g) sa schváli zmier medzi obvineným a poškodeným, alebo
- h) zanikla trestnosť činu.

Pokiaľ nastanú vyššie podmienky, prokurátor, prípadne policajt ak nebolo vznesené obvinenie, sú povinní zastaviť trestné stíhanie.

Fakultatívne dôvody – sú podmienené vlastným uvážením prokurátora a možno ich aplikovať len vtedy, ak je vec dostatočne objasnená a nie sú dané dôvody na zastavenie trestného stíhania z obligatórnych dôvodov. O zastavení trestného stíhania z fakultatívnych dôvodov môže rozhodnúť len prokurátor. Ide o tieto prípady:

- a) je trest, ku ktorému môže trestné stíhanie viesť, celkom bez významu popri treste, ktorý bol obvinenému pre iný čin už právoplatne uložený, alebo

¹² Minárik, Š. a kolektív: Trestný poriadok, Stručný komentár, s. 589.

- b) o skutku obvineného bolo už právoplatne rozhodnuté disciplinárne iným orgánom alebo orgánom príslušným na konanie o priestupku alebo o inom správnom delikte, cudzozemským súdom alebo iným cudzozemským orgánom príslušným na konanie o trestnom čine, priestupku alebo o inom správnom delikte a toto rozhodnutie možno považovať za dostačujúce,
- c) o skutku odovzdanom na trestné stíhanie do cudziny bolo právoplatne rozhodnuté cudzozemským súdom alebo iným cudzozemským orgánom príslušným na konanie o trestnom čine, priestupku alebo o inom správnom delikte a toto rozhodnutie možno považovať za dostačujúce,
- d) ide o skutok, ktorý je prečinom a ktorý spáchala osoba z donútenia v priamej súvislosti s tým, že bol na nej spáchaný trestný čin obchodovania s ľuďmi, trestný čin sexuálneho zneužívania alebo trestný čin výroby detskej pornografie.

Uznesenie o zastavení trestného stíhania obvineného je rozhodnutím vo veci samej, ktoré vytvára prekážku právoplatne rozhodnutej veci [viď § 9 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku]. Ak však bolo trestné stíhanie zastavené skôr, ako bolo vznesené obvinenie, možno pokračovať v konaní bez toho, aby sa zastavenie trestného stíhania muselo zrušiť cestou mimoriadneho opravného prostriedku.

Podľa § 215 ods. 7 trestného poriadku v trestnom stíhaní, ktoré bolo zastavené podľa odseku 2 písm. a), sa pokračuje, ak obvinený vyhlási do troch dní od doručenia uznesenia, že na prejednaní veci trvá. O tom je potrebné obvineného poučiť.

Inštitút **podmienečného zastavenia trestného stíhania** bol zavedený zákonom č. 247/1994 Z. z. (novela Trestného poriadku), ktorý nadobudol účinnosť 1. 10. 1994. Jeho účelom je zrýchliť a zhosťodárniť trestné konanie a teda vyhnúť sa prejednaniu trestnej veci na hlavnom pojednávaní v prípadoch skutkovo a právne jednoduchých, pri zohľadnení záujmov všetkých zainteresovaných subjektov. Ide o rozhodnutie sui generis a to pre svoju dočasnosť. Týmto rozhodnutím trestné konanie definitívne nekončí a nie je teda rozhodnutím o vine a treste.

Podmienečné zastavenie trestného stíhania stojí na dvoch rozhodnutiach a to na rozhodnutí o podmienečnom zastavení trestného stíhania a na rozhodnutí o osvedčení.

Podmienky podmienečného zastavenia trestného stíhania:

- Musí ísť o konanie o prečine, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov,
- obvinený musí súhlasiť a
 - a) vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný, a nie sú odôvodnené pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo vykonané slobodne, vážne a zrozumiteľne,
 - b) nahradil škodu, ak bola činom spôsobená, alebo s poškodeným o jej náhrade uzavrel dohodu alebo urobil iné potrebné opatrenia na jej náhradu, a
 - c) vzhľadom na osobu obvineného, s prihliadnutím na jeho doterajší život a na okolnosti prípadu možno takéto rozhodnutie považovať za dostačujúce.

Súhlas obvineného je výrazom zaistenia práva obvineného na ústne prejednanie jeho veci pred nezávislým a nestranným súdom. Musí byť daný slobodne, vážne, určito a zrozumiteľne s plnou znalosťou toho, s čím obvinený súhlasí a nesmie byť viazaný na žiadne podmienky. Súhlas obvineného je jeho výlučným právom a nemôže ho udeliť obhajca. Ten má však oprávnenie takéto alternatívny spôsob vybavenia veci navrhnúť a prípadne predložiť prokurátorovi písomný súhlas obvineného. Súhlas obvineného môže byť prejavovaný predovšetkým v zápisnici o výsluchu obvineného vyhotovenej policajtom, prípadne ho môže obvinený prejavovať priamo do zápisnice pred prokurátorom.

Súhlas poškodeného s podmieneným zastavením trestného stíhania sa nevyžaduje. Ani výslovný nesúhlas poškodeného s takýmto postupom nie je prekážkou vybavenia veci podmieneným zastavením trestného stíhania, ak sú inak splnené všetky predpoklady a podmienky pre tento spôsob rozhodnutia.

Vyhlásenie obvineného sa týka výlučne zamýšľané procesného postupu a nemožno ho zamieňať za priznanie obvineného ku skutkovým okolnostiam stíhaného prečinu. Musí sa vzťahovať na všetky skutkové okolnosti, ktoré naplňajú skutkovú podstatu trestného činu. Nemusí sa však vzťahovať na právnu kvalifikáciu skutku. Postačí stručné a úplné všeobecné vyhlásenie, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný s odkazom na skutok opísaný v uznesení o vznesení obvinenia.

Trestný poriadok vymedzuje tri možnosti, ktorými môže obvinený riešiť otázku náhrady škody a to nahradením škody, dohodou o náhrade škody alebo urobením iného opatrenia na náhradu škody. Žiadna z týchto možností sa neuprednostňuje a v konkrétnom prípade môže dôjsť aj k ich kumulácii.

Osoba obvineného spoluurčuje závažnosť činu a je ju potrebné hodnotiť v rámci konkrétneho vymedzenia stavu obvineného ku spáchanému skutku. Doterajší život obvineného musí dostatočne odôvodňovať prognózu jeho ďalšieho pozitívneho vývinu a toho, že sa napraví aj bez odsúdenia a uloženia trestu a že v budúcnosti povedie riadny život.

Okolnosťami prípadu sa rozumejú okolnosti, ktoré charakterizujú spáchaný prečin, jeho závažnosť a jeho vplyv na ostatných členov spoločnosti. Ide o okolnosti najrôznejšieho druhu vo vzťahu k miestu a času spáchania prečinu, rôznym vplyvom pôsobiacim na obvineného, sprievodných okolností, ale aj prostredia a situácie, za ktorých došlo k spáchaniu prečinu.¹³

O podmienenom zastavení trestného stíhania môže v prípravnom konaní rozhodnúť len prokurátor a to kedykoľvek od vznesenia obvinenia do podania obžaloby na návrh policajta alebo aj bez návrhu. Prokurátor rozhoduje o podmienenom zastavení trestného stíhania len na základe vyšetrovacieho spisu. Predtým ako rozhodne však musí skúmať, či vo veci neprichádza do úvahy iné rozhodnutie, ktoré by malo prednosť pred rozhodnutím o podmienenom zastavení trestného stíhania.

Rozhodnutie o podmienenom zastavení trestného stíhania je rozhodnutím fakultatívnym a nie je naň právny nárok. Ak niektorá strana alebo iná osoba navrhne podmienené zastavenie trestného stíhania a prokurátor ho neakceptuje, nevydáva žiadne negatívne rozhodnutie a ani nemusí svoj postup akýmkoľvek spôsobom formálne odôvodňovať.

V uznesení o podmienenom zastavení trestného stíhania sa určí obvinenému skúšobná doba na jeden rok až päť rokov. Skúšobná doba sa začína právoplatnosťou uznesenia o podmienenom zastavení trestného stíhania. Obvinenému, ktorý uzavrel s poškodeným dohodu o náhrade škody, sa v uznesení o podmienenom zastavení trestného stíhania uloží, aby škodu v priebehu skúšobnej doby uhradil. Obvinenému možno tiež uložiť, aby v skúšobnej dobe dodržiaval primerané obmedzenia smerujúce k tomu, aby viedol riadny život alebo aby sa zdržal činnosti, ktorá viedla k spáchaniu prečinu.

Uznesenie o podmienenom zastavení trestného stíhania sa doručuje obvinenému a poškodenému; obvinený a poškodený môže proti nemu podať sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

Podmienené zastavenie trestného stíhania nie je možné, ak

- a) trestným činom bola spôsobená smrť osoby,
- b) je vedené trestné stíhanie pre korupciu, alebo
- c) je vedené trestné stíhanie proti verejnému činiteľovi alebo zahraničnému verejnému činiteľovi.

¹³ Čentéš, J. a kolektív: Trestný poriadok. Veľký komentár, s. 462.

Ak obvinený v priebehu skúšobnej doby viedol riadny život, splnil povinnosť nahradiť spôsobenú škodu a vyhovel aj ďalším uloženým obmedzeniam a povinnostiam, prokurátor rozhodne, že sa obvinený osvedčil. Inak rozhodne, a to aj počas skúšobnej doby, že sa v trestnom stíhaní pokračuje. O osvedčení alebo o pokračovaní v trestnom stíhaní vydá uznesenie. Rozhodnutie o osvedčení je teda potvrdením rozhodnutia o podmiennečnom zastavení trestného stíhania a naopak, rozhodnutím o pokračovaní v trestnom stíhaní sa toto rozhodnutie nahrádza.

Ak do dvoch rokov od uplynutia skúšobnej doby nebolo vydané rozhodnutie o osvedčení bez zavinenia obvineného, má sa za to, že sa osvedčil. Uznesenie o osvedčení alebo o pokračovaní v trestnom stíhaní sa doručuje obvinenému a poškodenému; obvinený a poškodený môžu proti nemu podať sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

Právoplatnosťou uznesenia o tom, že sa obvinený osvedčil, alebo uplynutím lehoty dvoch rokov od skončenia skúšobnej doby nastávajú účinky právoplatne rozhodnutej veci podľa § 9 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku.

Inštitút **zmieru** bol zavedený zákonom č. 422/2002 Z. z. (novela Trestného poriadku), ktorý nadobudol účinnosť 1. 10. 2002.

Účelom zmieru je usporiadanie všetkých vzťahov dotknutých spáchaným trestným činom a dôsledné odstránenie všetkých škodlivých následkov spôsobených prečinom bezprostredne poškodenej osobe, ako aj spoločnosti. Do popredia vystupuje záujem na tom, aby obvinený dôsledne odstránil všetky škodlivé následky spôsobené trestným činom a to tak bezprostredne poškodenej osobe, ako aj spoločnosti.

Podmienky zmieru:

- Musí ísť o konanie o prečine, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov,
- musí existovať súhlas obvineného aj poškodeného a obvinený
 - a) vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný, a nie sú odôvodnené pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo vykonané slobodne, vážne a určito,
 - b) obvinený nahradil škodu, pokiaľ bola činom spôsobená, alebo urobil iné opatrenia na náhradu škody, alebo inak odstránil ujmu vzniknutú trestným činom, a
 - c) zloží na účet súdu a v prípravnom konaní na účet prokuratúry peňažnú sumu určenú konkrétnemu adresátovi na všeobecne prospešné účely, a táto peňažná suma nie je zrejme neprimeraná závažnosti spáchaného trestného činu a
- vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného činu, na mieru akou bol trestným činom dotknutý verejný záujem, na osobu obvineného a na jeho osobné a majetkové pomery považuje prokurátor takýto spôsob rozhodnutia za dostačujúci.

Schváliť zmier nemožno, ak

- a) trestným činom bola spôsobená smrť osoby,
- b) je vedené trestné stíhanie pre korupciu, alebo
- c) je vedené trestné stíhanie proti verejnému činiteľovi alebo zahraničnému verejnému činiteľovi.

Rozhodnúť o schválení zmieru a zastavení trestného stíhania je oprávnený iba prokurátor. Ide o fakultatívne rozhodnutie, na ktoré nemá obvinený právny nárok. Predpokladom rozhodnutia o schválení zmieru je existencia dohody o zmieri medzi obvineným a poškodeným. Ide o dvostranný právny úkon. Dosiahnutie účelu zmieru tak predpokladá osobný kontakt obvineného s poškodeným a ich aktívne hľadanie obojstranne prijateľného riešenia.

Súhlas so schválením zmieru nemožno stotožňovať s dohodou o zmieri. Súhlas môže byť udelený zo strany obvineného a poškodeného až po tom, ako medzi nimi došlo k uzavretiu do-

hody o zmieri. Súhlas musí byť daný slobodne, vážne, určito a zrozumiteľne s plnou znalosťou obsahu toho, s čím poškodený súhlasí a nesmie byť viazaný na žiadne podmienky. Ak je prečinom poškodených viac osôb, musia so zmierom súhlasiť všetci.

Vyhlásenie obvineného sa týka výlučne zamýšľaného procesného postupu a nemožno ho zamieňať za priznanie obvineného ku skutkovým okolnostiam stíhaného prečinu. Postačí stručné a úplné všeobecné vyhlásenie, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný s odkazom na skutok opísaný v uznesení o vznesení obvinenia.

Náhrada škody sa týka škody majetkovej povahy, nárok na náhradu ktorej môže poškodený uplatniť v trestnom konaní. Vyžaduje sa, aby bola obvineným vysporiadaná celá škoda spôsobená prečinom vrátane majetkovej škody, ktorá nie je znakom skutkovej podstaty prečinu. Iné opatrenie na náhradu škody musí priamo a bezprostredne smerovať k uspokojeniu nárokov poškodeného. Iné odstránenie ujmy vzniknutej trestným činom prichádza do úvahy v prípadoch, ak došlo k spáchaniu prečinu, ktorého následkom nie je majetková škoda, ale ujma, ktorá nie je vôbec alebo len ťažko vyjadriteľná v peniazoch.

Rozhodnutie o schválení zmiernosti a zastavení trestného stíhania musí okrem bežných náležitostí obsahovať aj

- obsah zmiernosti zahrňujúci výšku nahradenej škody alebo škody, k náhrade ktorej sa obvinený zaviazal, alebo iné opatrenia na odstránenie ujmy vzniknutej trestným činom,
- peňažnú sumu určenú na všeobecne prospešné účely s uvedením jej adresáta vrátane sumy odovzdanej štátu na peňažnú pomoc poškodeným trestnými činmi a
- výrok o zastavení trestného stíhania pre skutok, ktorého sa zmier týka.

Peňažnú sumu na všeobecne prospešné účely možno určiť obciam a iným právnickým osobám so sídlom na území Slovenskej republiky na financovanie vedy, vzdelania, kultúry, školstva, požiarnej ochrany, podporu a ochranu mládeže, sociálne, zdravotnícké, ekologické, humanitárne, charitatívne účely, registrovaným cirkvám a náboženským spoločnostiam, športovým a telovýchovným spoločnostiam, ako aj štátu na peňažnú pomoc poškodeným podľa osobitného zákona.

Z peňažnej sumy určenej na všeobecne prospešné účely musí obvinený určiť aspoň 50 % štátu na peňažnú pomoc poškodeným podľa zákona č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi. Obvinený môže na tento účel stanoviť akýkoľvek podiel dosahujúci minimálne 50 % zo zloženej čiastky, alebo môže celú túto čiastku určiť na peňažnú pomoc obetiam trestnej činnosti. Táto suma sa poukazuje na účet ministerstva spravodlivosti SR.

Rozhodnutia prokurátora vo vzťahu k inštitútu spolupracujúceho obvineného

Záujem štátu na objasnení najzávažnejších foriem trestnej činnosti, zistení a usvedčení jej páchatelov našiel svoje vyjadrenie v Trestnom poriadku v právnej úprave inštitútu **spolupracujúcej osoby**. Tento inštitút bol pôvodne zavedený už zákonom č. 457/2003 Z. z. (novela Trestného poriadku), ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. 12. 2003.

Podstatou inštitútu spolupracujúcej osoby je dohoda medzi páchatelom a štátom, ktorej podstatou je poskytnutie benefitu v podobe dočasnej alebo trvalej beztrestnosti, prípadne v podobne podstatne zníženého trestu za poskytnutie dôkazne významných informácií, výnimočne spôsobilých prispieť k naplneniu účelu spolupráce, teda objasneniu niektorého z taxatívne uvedených trestných činov a zisteniu a usvedčeniu ich páchatelov.

Záujem spoločnosti na objasnení takých trestných činov musí prevyšovať nad záujmom na trestnom stíhaní a potrestaní obvineného. To vyžaduje dôsledné vyhodnotenie závažnosti trest-

ného činu, okolností prípadu, osoby obvineného, podielu obvineného na spáchanom trestnom čine a jeho následkoch.

Procesné postupy a rozhodnutia naplňujúce inštitút spolupracujúcej osoby predstavujú výnimku zo zásady legality. Z existencie inštitútu spolupracujúceho obvineného vyplývajú nasledujúce rozhodnutia prokurátora:

- **Uznesenie o zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 3 Trestného poriadku.**
- **Uznesenie o podmienечnom zastavení trestného stíhania spolupracujúceho obvineného podľa § 218 a § 219 Trestného poriadku.**

Tieto uznesenia dopĺňa uznesenie o **prerušenie trestného stíhania podľa § 228 ods. 3 Trestného poriadku**, ktoré však vydáva policajt s predchádzajúcim súhlasom prokurátora.

Podľa § 218 ods. 1 Trestného poriadku prokurátor môže **podmienечne zastaviť trestné stíhanie spolupracujúceho obvineného**, ktorý sa významnou mierou podieľal na objasnení korupcie, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny alebo zločinu spáchaného organizovanou skupinou alebo zločineckou skupinou alebo trestných činov terorizmu, alebo na zistení alebo usvedčení páchatela tohto trestného činu a záujem spoločnosti na objasnení takého trestného činu prevyšuje záujem na trestnom stíhaní obvineného pre taký trestný čin alebo pre iný trestný čin; podmienечne zastaviť trestné stíhanie sa nesmie voči organizátorovi, návodcovi alebo objednávateľovi trestného činu, na ktorého objasnení sa podieľal.

Uznesenie o podmienечnom zastavení trestného stíhania spolupracujúceho obvineného môže v prípravnom konaní vydať len prokurátor. Ide o fakultatívne rozhodnutie, na ktoré obvinený nemá právny nárok. Týka sa takých obvinených, ktorí sa dobrovoľne rozhodli spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní alebo súdom.

V uznesení o podmienечnom zastavení trestného stíhania sa určí obvinenému skúšobná doba na dva roky až desať rokov. Predpokladá sa, že v tejto dobe by v každom prípade malo dôjsť k naplneniu účelu spolupráce. Skúšobná doba sa začína právoplatnosťou uznesenia o podmienечnom zastavení trestného stíhania. Obvinenému sa v uznesení uloží, aby v skúšobnej dobe plnil podmienky uvedené v odseku 1, teda, aby naďalej spolupracoval s orgánmi činnými v trestnom konaní a súdom na objasňovaní trestného činu a na zistení a usvedčení jeho páchatelov.

Uznesenie o podmienечnom zastavení trestného stíhania sa doručuje obvinenému a poškodenému; obvinený a poškodený môžu proti nemu podať sťažnosť, ktorá má odkladný účinok. Ak obvinený v priebehu skúšobnej doby splnil podmienku podľa § 218 ods. 1, prokurátor rozhodne, že sa obvinený osvedčil. Inak rozhodne, a to aj počas skúšobnej lehoty, že sa v trestnom stíhaní pokračuje. Dôvodom takého rozhodnutia môže byť napr. skutočnosť, že obvinený odoprel vypovedať alebo zmenil svoju predchádzajúcu výpoveď O osvedčení alebo pokračovaní v trestnom stíhaní vydá prokurátor uznesenie.

Ak do dvoch rokov od uplynutia skúšobnej doby nebolo vydané rozhodnutie o osvedčení alebo pokračovaní v trestnom stíhaní bez zavinenia obvineného, má sa za to, že sa osvedčil.

Právoplatnosťou uznesenia o tom, že sa obvinený osvedčil, alebo uplynutím lehoty dvoch rokov od skončenia skúšobnej doby nastávajú účinky právoplatne rozhodnutej veci podľa § 9 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku.

Podľa § 215 ods. 3 Trestného poriadku prokurátor môže **zastaviť trestné stíhanie** proti obvinenému, ktorý sa významnou mierou podieľal na objasnení korupcie, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny alebo zločinu spáchaného organizovanou skupinou, zločineckou skupinou alebo teroristickou skupinou alebo na zistení alebo usvedčení páchatela toh-

to trestného činu a záujem spoločnosti na objasnení takého trestného činu prevyšuje záujem na trestnom stíhaní tohto obvineného; zastaviť trestné stíhanie nie je možné voči organizátorovi, návodcovi alebo objednávateľovi trestného činu, na ktorého objasnení sa podieľal.

Ide o rozhodnutie konečné, ktoré by malo byť vydané v prípadoch, keď už došlo k naplneniu účelu spolupráce a záujem spoločnosti na objasnení trestného činu prevyšuje záujem na trestnom stíhaní spolupracujúceho obvineného. Ide teda o situáciu, keď už nie je potrebná ďalšia spolupráca orgánov činným v trestnom konaní alebo súdu s obvineným a preto ani nie je potrebné vydanie dočasného rozhodnutia či už prerušenia trestného stíhania alebo podmieneného zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného.

Keďže podmienky pre podmienené zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného a pre zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného sú rovnaké, možno to vyjadriť aj tak, že zastavenie trestného stíhania si musí spolupracujúci obvinený „zaslúžiť“ svojou vysokou aktivitou pri objasňovaní trestnej činnosti a usvedčovaní ich páchatelov. Zmyslom tohto inštitútu je motivovať najmä členov zločineckých a organizovaných skupín k tomu, aby od týchto skupín odstúpili a začali spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní a súdom, poskytlí im výpoveď o činnosti týchto skupín.

Príkaz

Príkaz je v zmysle § 162 ods. 2 Trestného poriadku samostatnou formou rozhodnutia súdu alebo orgánov činných v trestnom konaní v prípadoch, keď Trestný poriadok túto formu rozhodnutia výslovne ustanovuje.

Prokurátor vydáva príkaz pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní

- na uchovanie a vydanie počítačových údajov podľa § 90 Trestného poriadku,
- na odňatie vecí podľa § 91 Trestného poriadku,
- na zaistenie peňažných prostriedkov podľa § 95 Trestného poriadku,
- na zaistenie zaknihovaných cenných papierov podľa § 96 trestného poriadku,
- na prehliadku iných priestorov a pozemkov podľa § 101 trestného poriadku,
- na osobnú prehliadku podľa § 102 Trestného poriadku,
- na zadržanie zásielok podľa § 108 Trestného poriadku,
- na kontrolovanú dodávku podľa § 111 Trestného poriadku,
- predstieraný prevod podľa § 112 Trestného poriadku,
- sledovanie osôb a vecí podľa § 113 Trestného poriadku,
- na porovnávanie údajov v informačných systémoch podľa § 118 Trestného poriadku.

Príkaz musí byť písomný a pokiaľ to Trestný poriadok výslovne ustanovuje, musí obsahovať odôvodnenie. Proti príkazu nie je prípustný opravný prostriedok. Vyplýva to z charakteru úkonov, ktorých sa príkaz týka.

Opatrenie

Podľa § 10 ods. 19 Trestného poriadku opatrenia sú neformálne ústne alebo písomné rozhodnutia technicko-organizačnej alebo operatívnej povahy. Neformálnosť opatrenia sa prejavuje tým, že zákon preň nepredpisuje žiadne náležitosti. Prokurátor rozhoduje opatrením vtedy, ak zákon neustanovuje rozhodovanie uznesením alebo príkazom. Proti opatreniu nemožno podať opravný prostriedok.

Najčastejším opatrením prokurátora v prípravnom konaní je pokyn policajťovi vykonávajúcemu vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie.

Dohoda o vine a treste

Dohodu o vine a treste nemožno zaradiť medzi rozhodnutia prokurátora, avšak ide o veľmi dôležitý procesný inštitút, ktorého zavedenie do praxe od 1. 1. 2006 podstatným spôsobom zmenilo charakter slovenského trestného konania. Dohodu v konečnom dôsledkom schvaľuje súd, avšak rozhodujúcu úlohu pri jej uzatváraní má prokurátor. Bez jeho súhlasu nemožno dohodu uzavrieť.

Podstatou konania o dohode o vine a treste je posúdenie podmienok na uzavretie dohody medzi prokurátorom a obvineným o skutku a jeho právnej kvalifikácii, o druhu a výmere trestu alebo o ochrannom opatrení. Obvinený sa akceptáciou dohody o vine a treste vzdáva práva na prejednanie veci súdom na hlavnom pojednávaní.¹⁴

Prokurátor môže začať konanie o dohode o vine a treste na podnet obvineného alebo aj bez takého podnetu, ak výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú záver, že skutok je trestným činom a spáchal ho obvinený, ktorý sa k spáchaniu skutku priznal, uznal vinu a dôkazy nasvedčujú pravdivosti jeho priznania.

Dohoda o vine a treste obsahuje

- a) označenie účastníkov dohody, dátum, miesto a čas jej spisania,
- b) opis skutku s uvedením miesta, času, prípadne iných okolností, za ktorých k nemu došlo tak, aby skutok nemohol byť zamenený s iným skutkom, právnu kvalifikáciu trestného činu, ktorý bol skutkom spáchaný, a to aj s uvedením príslušného ustanovenia Trestného zákona,
- c) druh, výmeru a spôsob výkonu trestu,
- d) rozsah a spôsob náhrady škody, ak bola činom spôsobená, a
- e) ochranné opatrenie, ak prichádza do úvahy jeho uloženie.

Dohodu o vine a treste podpíšu na znak súhlasu prokurátor, obvinený, obhajca a poškodený, ak úspešne uplatnil nárok na náhradu škody a zúčastnil sa konania. Ak prokurátor podnet obvineného na začatie konania o dohode o vine a treste neprijme, písomne to oznámi obvinenému a rovnopis oznámenia založí do spisu. Ak obvinený odmietne návrh prokurátora na konanie o vine a treste, urobí o tom prokurátor záznam, ktorý taktiež založí do spisu.

Po uzavretí a popísaní dohody o vine a treste a o ďalších výrokoch prokurátor podá súdu písomný návrh na schválenie tejto dohody a priloží celý spisový materiál, jeho prílohy a zoznam vecných dôkazov.

Z hľadiska praktickej realizácie inštitútu dohody o vine a treste sa v praxi niekedy vyskytuje problémy najmä vo dvoch smeroch:

Podľa § 39 ods. 4 Trestného poriadku v konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu môže súd uložiť trest odňatia slobody znížený o jednu tretinu pod dolnú hranicu zákonom ustanovenej trestnej sadzby a v prípade trestných činov uvedených v odseku 3 písm. a) trest odňatia slobody nie kratší ako dvadsať rokov. Toto ustanovenie sa javí ako málo praktické v prípadoch zločineckých skupín. Trestnú činnosť členov týchto skupín možno len ťažko odhaľovať a dokazovať bez využitia inštitútu spolupracujúceho obvineného. Lenže pri úvahách o benefitoch pre týchto spolupracujúcich obvinených je vyššie uvedené ustanovenie limitujúce. Jednoducho povedané, trest znížený o jednu tretinu ustanovenej trestnej sadzby môže byť stále pomerne vysoký a je pre takýchto obvinených málo motivujúci.

Druhý okruh problémov vzniká v prípade obvinených, u ktorých už v prípravnom konaní je zrejmé, že spĺňajú podmienky na mimoriadne zníženie trestu, avšak ustanovenie § 39 ods. 4 ne-

¹⁴ Minárik, Š. a kolektív: Trestný poriadok, Stručný komentár, s. 638.

umožňuje uzavrieť dohodu na trest odňatí znížený o viac ako jednu tretinu pod dolnú hranicu zákonom ustanovenej trestnej sadzby. Dochádza tu k situácii, že prokurátor na obvineného musí podať obžalobu a na hlavnom pojednávaní navrhnúť, aby obvinenému bol uložený mimoriadne znížený trest odňatia slobody.

Neexistuje dôvod, prečo by aj v dohode o vine a treste nemohol prokurátor s obvineným dohodnúť trest aj pod dolnú hranicu trestnej sadzby v intenciách § 39 ods. 3 písm. a) Trestného poriadku. Trest musí koniec koncov schváliť súd a teda nedochádza tu k nijakému zvýhodňovaniu páchatelov.

Z hľadiska de lege ferenda navrhujeme upraviť ustanovenie § 39 ods. 4 Trestného zákona tak, aby prokurátor pri uzavretí dohody o vine a treste mohol dohodnúť trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby rovnako ako súd podľa § 39 ods. 3 Trestného zákona.

Úvahy o praktickej stránke využívania inštitútov restoratívnej justície

Koncepcia **restoratívnej justície (obnovujúcej spravodlivosti)** vníma trestný čin predovšetkým ako poškodenie jednej osoby inou osobou. Sústreďuje sa na konflikt, ktorý vznikol medzi poškodeným (t. j. obeťou) a páchatelom, pričom kladie dôraz na odstránenie tohto konfliktu, čo by malo byť aj vo verejnom záujme. Tým sa líši od klasickej **retributívnej justície**, teda inak povedané **trestajúcej spravodlivosti** (retribúcia – odčinenie, odplata).

Podstatou restoratívnej justície (restoratívneho trestania) je teda zohľadnenie záujmov poškodeného. Z toho vyplýva, že nemôže byť uplatnená pri trestných činoch, ktoré nie sú výsledkom konfliktu medzi obvineným a poškodeným alebo pri trestných činoch, kde je na strane poškodeného štát.

V súvislosti s touto koncepciou sa zväčšuje význam alternatívneho trestania trestných vecí mimo štandardného trestného konania, ktorému je už dlhodobo venovaná pozornosť zo strany viacerých medzinárodných organizácií, vrátane OSN. Za všetky možno spomenúť VII. Kongres o prevencii kriminality a o zaobchádzaní s páchatelmi, ktorý sa konal v roku 1985 v Miláne, na ktorom bola prijatá rezolúcia č. 16 o znížení počtu väzňov, o alternatívach trestu odňatia slobody a o spoločenskej reintegrácii páchatelov.

Alternatívne riešenia trestných vecí v oblasti trestného práva procesného nazývame odklonmi.

Odklon v trestnom konaní značí trestno-procesný spôsob skončenia veci bez toho, aby bolo nariadené hlavné pojednávanie. Medzi odklony zaraďujeme

- podmienené zastavenie trestného stíhania,
- podmienené zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného,
- zmier,
- konanie o dohode o vine a treste,
- trestný rozkaz.

Využívanie odklonov v praxi slovenských orgánov činných v trestnom konaní je veľmi rôznorodé. Stačí pozrieť do štatistických prehľadov o činnosti prokurátorov a zistíme, že medzi jednotlivými prokuratúrami sú značné rozdiely v pomere medzi jednotlivými spôsobmi odklonov. Sú prokuratúry, kde je veľa vecí skončených napr. podmieneným zastavením trestného stíhania, ale takmer vôbec sa nevyužíva inštitút zmieru, alebo naopak. Sú prokuratúry, kde veľký počet vecí ukončilo uzavretím dohody o vine a treste, avšak sú prokuratúry kde sa dohodami končí minimum vecí. Hľadať príčiny tohto stavu je veľmi zložité, avšak je pravdou, že veľký počet vecí riešených v prípravnom konaní spĺňa podmienky pre viacero druhov odklonov. Teda prokurá-

tor má možnosť vec skončiť aj podmiennečným zastavením trestného stíhania, aj zmierom, aj dohodu o vine a treste. Často záleží na tom, ktorý spôsob odklonu preferuje.

Aj keď tento stav nie je ideálny, nedomníevame sa, že by bol riešiteľný formou nejakej zákonnej úpravy a vytváraním právnej povinnosti použitia niektorého konkrétneho spôsobu odklonu. Je to úloha pre nadriadené zložky prokuratúry, predovšetkým pre Generálnu prokuratúru Slovenskej republiky, ktorá v rámci kontrolnej a riadiacej činnosti má prostriedky na usmernenie podriadených prokuratúr v tom smere, aby pri uplatňovaní jednotlivých odklonov bolo postupované jednotne.

Existujú však prokuratúry, kde sú odklony celkovo používané oveľa menej ako u iných prokuratúr, čo môže byť z veľkej časti zapríčinené subjektívnymi okolnosťami na strane prokurátorov. Domníevame sa, že všetci obvinení by mali mať rovnaký prístup k odklonom (samozrejme, ak sú splnené podmienky) a že by sa ich procesné postavenie nemalo odvíjať od subjektívnych názorov prokurátorov. Ak Trestný poriadok určuje podmienky pre použitie odklonu a tieto zákonné podmienky sú na strane obvineného splnené, mal by prokurátor dôkladne zvažovať použitie odklonu a pokiaľ tak neurobí, mal by svoj postup odôvodniť. ***Vzhľadom na to de lege ferenda navrhujeme, aby prokurátor v prípade neakceptovania žiadosti obvineného o odklon mal povinnosť vydať písomné rozhodnutie, ktoré bude preskúmateľné nadriadeným prokurátorom.***

Literatúra

Čentěš, J. a kolektív: Trestný poriadok s komentárom. Žilina: Eurokódex poradca podnikateľa, 2006, ISBN 80-88931-48-7.

Čentěš, J. a kolektív: Trestný poriadok. Veľký komentár. Žilina, Eurokódex, s. r. o., 2014, ISBN 978-80-8155-021-8.

Ivor, J. a kolektív: Trestné právo procesné. Bratislava: IURA EDITION, 2006, ISBN 80-8078-0101-X.

Klátik, J.: Konceptia restoratívneho trestania a systém alternatívneho riešenia trestných vecí v Slovenskej republike. Justičná revue, 60, 2008, č. 1, s. 73–85.

Minárik, Š. a kolektív: Trestný poriadok. Stručný komentár. Bratislava, IURA EDITION, 2010, ISBN 978-80-8078-369-3.

Růžicka, M.: Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C. H. Beck, 2005, ISBN 80-7179-929-7.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Dozorová a instanční působnost státního zástupce v přípravném řízení v ČR

Public Prosecutor's Supervision and the Deciding of Remedies in Framework the Preliminary Proceedings in the Czech Republic

Miroslav Růžicka¹

Abstrakt: Příspěvek se zaměřuje na otázky týkající se vzájemného vztahu mezi dozorem státního zástupce a rozhodováním o opravných prostředcích v přípravném řízení v České republice.

Abstract: The contribution is dealt with questions relating to the public prosecutor's supervision in framework preliminary proceedings and the deciding of remedies.

Klíčová slova: Státní zástupce, ústavní aspekty postavení státního zastupitelství, dozor, přípravné řízení, rozhodování o opravných prostředcích.

Key words: Public prosecutor, constitutional aspects of the public prosecutor's position in the Czech criminal proceedings, supervision, preliminary proceedings, deciding of remedies.

I. Úvod

V rámci tohoto příspěvku bude – v úzké návaznosti na příspěvek přednesený na konferenci konané Paneuropskou školou práva v Bratislavě dne 3. dubna 2014 „K aktuálním problémům dozoru státního zástupce v přípravném řízení v ČR“ – pojednáno tentokrát zvláště o tématice vztahu dozorové a instanční působnosti státního zástupce v přípravném řízení v České republice. A to v úzké souvislosti s tématem, o němž se aktuálně hodně u nás diskutuje – **nezávislosti státního zastupitelství jako instituce a nezávislosti státních zástupců i jako jednotlivců**. Bez odpovídajícího posílení nezávislosti v obou naznačených ohledech si vůbec nelze představit, že by výkon dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení trestním, stejně tak jako rozhodování o opravných prostředcích v rámci předsoudního stadia trestního řízení [„**dozorová a instanční působnost státního zástupce v přípravném řízení trestním**“], měl vůbec nějaký smysl – tak by tomu zjevně bylo, pokud by státní zastupitelství (i státní zástupci jako jednotlivci) představovalo instituci závislou na vládě a plnící – byť pod ušlechtilou záminkou jakéhosi naplňování trestní politiky ve státě – pokyny vlády a ministra spravedlnosti. Může se to zdát jasné a jednoznačné, přesto se stále objevují názory, které nezávislost státního zastupitelství i státních zástupců jako jednotlivců při výkonu působnosti (a její nejpodstatnější složkou je pochopitelně stále trestní působnost) zpochybňují. Proto je po tomto úvodu věnována pozornost i této problematice (v rámci partie příspěvku týkající se ústavního zakotvení státního zastupitelství v ČR).

Tentokrát se nebudu zabývat otázkou aplikace ustanovení § 146 odst. 2 písm. a) druhá alinea trestního řádu (dále jen „tr. ř.“), jakkoli jde stále o velice diskutované téma, a to jak z pohledu judikatury, tak i z pohledu konkrétní aplikační praxe státních zastupitelství.

¹ JUDr. Miroslav Růžicka, Ph.D., Nejvyšší státní zastupitelství ČR, Brno, Jezuitská 4, e-mail: mruzicka@nsz.brn.justice.cz.

Nejvyšší státní zastupitelství v tomto roce vydalo výkladové stanovisko² č. 1/2016 Sb. v. s. NSZ k problematice pokynu uloženého policejnímu orgánu nadřízeným státním zástupcem ve smyslu § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. v kasačním usnesení podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. Tohoto výkladovému stanovisku, které zpracovala kolegyně Mgr. Petra Dušková, státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Kroměříži, v této době vykonávající dočasné přidělení u analytického a legislativního odboru Nejvyššího státního zastupitelství, se věnuje poslední část tohoto příspěvku.

II. Ústavní aspekty postavení státního zastupitelství v českém trestním řízení

Čl. 80 odst. 1 Ústavy charakterizuje státní zastupitelství jako **orgán zastupující v trestním řízení veřejnou žalobu; další úkoly vykonává, stanoví-li tak zákon**.

Státního zastupitelství se vedle citovaného čl. 80 Ústavy (zahrnujícího ještě odstavec 2, který však pouze odkazoval na předpokládané vydání zákona o státním zastupitelství, což se také stalo zákonem č. 283/1993 Sb.) týkal ještě čl. 109 Ústavy (v rámci přechodných a závěrečných ustanovení), podle něž do doby zřízení státního zastupitelství vykonávala jeho funkce prokuratura České republiky. Nabytím účinnosti nové Ústavy (dnem 1. 1. 1993) přestalo platit ústavní vymezení prokuratury obsažené v hlavě osmé Ústavy z roku 1960 (čl. 104 až 106a).

Ústava zařadila státní zastupitelství do hlavy třetí mezi orgány moci výkonné, do části věnované vládě. Státní zastupitelství nebylo začleněno ani mezi ministerstva, ani další výkonné orgány státní moci, ale bylo zařazeno vedle orgánů moci výkonné.

Pokud jde o **zákonem stanovenou působnost státního zastupitelství** v České republice, je třeba vycházet z čl. 2 odst. 3 Ústavy (č. 1/1993 Sb.) a čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.) o tom, že státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.

Zásadní pro vymezení působnosti státního zastupitelství jsou dále ustanovení § 4 odst. 1 [obecné vymezení působnosti státního zastupitelství], § 5 [netrestní působnost státního zastupitelství], § 12c až 12e zákona o státním zastupitelství [dohled vykonávaný v soustavě státního zastupitelství]. Značný význam má v této souvislosti, hovoříme-li o působnost státního zastupitelství v trestním řízení, trestní řád. Dopad na zákonnou působnost státního zastupitelství má i nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2014, stejně jako další zákony, především zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a významně novelizovaný občanský soudní řád.

V teorii se lze setkat se dvěma základními názory, pokud jde o zařazení státního zastupitelství mezi příslušné moci ve společnosti (zákonodárnou, výkonnou či soudní) a jeho postavení mezi ostatními státními orgány [teorie dělby moci – Montesquieu, Ch. L. de: O duchu zákonů].³

² Novela zákona o státním zastupitelství provedená zákonem č. 14/2002 Sb. s účinností od 1. 3. 2002 v nově formulovaném ustanovení § 12 odst. 2 upravila oprávnění nejvyššího státního zástupce vydávat pro státní zastupitelství stanoviska ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státního zastupitelství. Stanoviska mají doporučující povahu. Vedle toho se setkáváme s tzv. malými stanovisky (publikovanými na extranetu státního zastupitelství), jež zpravidla předběžně řeší určitou otázkou vztahující se k výkonu působnosti státního zastupitelství. Obecně platí, že výkladová stanoviska vydávaná v souladu s § 12 odst. 2 zákon o státním zastupitelství mají větší váhu než malá stanoviska; ta by totiž také měla vést k vyvolání diskuse nad daným problémem a jako podklad k argumentaci k výkonu působnosti státních zástupců ve všech oblastech, zejména však v oblasti trestní.

³ Citováno z učebnice: MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. Praha: C. H. Beck, 2007, 3., přepracované a doplněné vydání, s. 193.

První z nich byl založen na tezi, že státní zastupitelství je orgán moci výkonné, který jako takový respektuje ve sféře své působnosti politiku vlády. Proto bylo zákonem začleněno do resortu ministerstva spravedlnosti.

Druhý názor se přiklání k tomu, že státní zastupitelství je možno chápat jako orgán *sui generis* směřující rysy moci výkonné a soudní.

Vymezení postavení a úlohy státního zastupitelství by v tomto směru mělo být v Ústavě podáno nepochybně i podrobněji; většina ústav demokratických států tak ostatně i činí. V České republice musíme vycházet ze stručné ústavní charakteristiky.⁴ Musíme se ale i tak zabývat podstatou instituce státního zastupitelství, aby bylo možno čl. 80 Ústavy odpovídajícím způsobem vyložit. Objasnit tak postavení a roli státního zastupitelství (a státních zástupců) v demokratické společnosti.

Státní zástupce přímo odpovídá za ochranu lidských práv v souvislosti se zahájením trestního stíhání vůči konkrétní osobě a za ochranu těchto práv při provádění následných vyšetřovacích úkonů. To platí i přesto, že – pokud jde o některá nejzákladnější práva (osobní svoboda, nedotknutelnost obydlí, apod.) – je odpovědnost přenesena také na soudce (který činí úkony v přípravném řízení), případně na soud, který rozhoduje o opravných prostředcích.

Jedno rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva⁵ konstatuje, že veřejná žaloba vykonává rovněž některé justiční funkce – žalobce tam, kde vykonává tyto funkce, musí dbát na ochranu práv osob, jejichž osobní svoboda byla omezena. Tím však není nijak popřena zásada nezávislosti činnosti veřejného žalobce na činnosti soudce a naopak, pokud se zde hovoří o určitém paralelním postupu obou těchto orgánů.

Je zde nepochybně dána spoluodpovědnost státního zástupce jako veřejného žalobce za řádný, resp. zákonný a spravedlivý, proces a za ochranu lidských práv a základních svobod.⁶

Má-li veřejný žalobce odpovídat za výkon spravedlnosti podobně jako soudce, pak by měl mít také podobné postavení jako soudce.⁷

To, že se jedná o obdobné postavení, v žádném případě nic nemění na zásadní odlišnosti pozice soudu (soudce) a státního zástupce z hlediska ústavně zaručeného principu nezávislosti.

Současně to neznámá, že by o vzetí do vazby v přípravném řízení mohl rozhodovat státní zástupce, jak tomu bylo jednak před vydáním Listiny základních práv a svobod a uvozovacího úst. zák. č. 23/1991 Sb., jednak před novelou trestního řádu č. 558/1991 Sb., účinnou od 1. 1. 1992. Státní zástupce tedy není považován za „jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k vy-

⁴ V souvislosti s přípravou nového zákona o státním zastupitelství se při projednání věcného záměru v legislativní radě vlády v dubnu 2012 uvažovalo i o ústavní změně; to není vyloučeno ani v budoucnu, jakkoli dnes připravovaný návrh nového zákona o státním zastupitelství s tím už zjevně nepočítá.

⁵ Schiesser v. Švýcarsko ze 4. 12. 1979, A č. 34.

⁶ Srov. FENYK, J. Veřejná žaloba, díl první – historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby, Příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 62. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, s. 198. Jestliže v řadě států (Českou republiku nevyjímaje) byla veřejnému žalobci svěřena zásadní pravomoc – rozhodování o nutnosti zahájení, resp. pokračování trestního stíhání, a o podání obžaloby (a pokud v naprosté většině procesních úprav nemá v přípravném řízení kontinentálního typu postavení strany ve sporu, jak je tomu zcela běžně v hlavním líčení, je to veřejný žalobce, který přímo odpovídá za ochranu lidských práv v souvislosti se zahájením trestního stíhání vůči konkrétní osobě a za ochranu těchto práv při provádění následných vyšetřovacích úkonů.

⁷ Podle J. Fenyka, i když čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod hovoří jen o „nezávislém a nestranném soudu“, na straně druhé implicitně stanoví odpovědnost všech orgánů výkonu spravedlnosti za dodržování lidských práv a základních svobod v celém trestním řízení, tedy včetně přípravného řízení. Z toho pak vyvozuje, že se v této fázi počítá i s veřejným žalobcem. To, aby však mohl plnit odpovídající povinnosti při ochraně práv v rámci předsoudního stadia procesu, by mělo být založeno (garantováno) i postavením veřejného žalobce. Má-li totiž veřejný žalobce odpovídat za výkon spravedlnosti podobně jako soudce, pak by měl mít také podobné postavení jako soudce.

konu soudní pravomoci“ podle čl. 5 odst. 1 písm. c), odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.⁸

Nezávislost nelze pojímat pouze z pohledu státního zastupitelství jako orgánu či instituce, ale musí být akcentována i z pohledu jednotlivých státních zástupců. To je myšlenka, která má zásadní dosah, a nelze ji pokládat za tak příliš revoluční, jak by se na první pohled mohlo jevit.

Nejde o to, že by se státní zástupci stali nositeli stejné nezávislosti, navíc ústavně deklarované a podporované řadou právních záruk, jako je tomu u soudců, ale o to, aby bylo jasné a nepochybnitelně vyjádřeno, že i státní zástupce (a ne toliko státní zastupitelství) je při výkonu své působnosti nezávislý, byť nejde o zcela shodný typ a kvalitu nezávislosti jako u soudců. Státní zastupitelství plní své úkoly především prostřednictvím státních zástupců (§ 1 odst. 1, § 3 odst. 1 a § 23 odst. 1 zákona o státním zastupitelství) a ti jako hlavní nositelé jeho pravomoci musí být vybaveni i odpovídajícími procesními zárukami tohoto postavení. Jen v omezeném rozsahu lze připustit výjimky (např. instituty vnějšího a vnitřního dohledu, pokyny dávané státnímu zástupci a samozřejmě i nižšímu státnímu zastupitelství, kontrola skončené věci apod.), tyto výjimky musí být upraveny s přihlédnutím k podané základní charakteristice role a postavení státních zástupců a musí být uplatňovány s maximální možnou mírou transparentnosti.

Po novele provedené s účinností od 1. 3. 2002 zákonem č. 14/2002 Sb. byla úloha státního zastupitelství i státních zástupců zvýrazněna a názor, který předtím byl vyslovován spíše v podobě „ideálního“ řešení (předpokládaného k realizaci „de lege ferenda“, byť byl uváděn často i „de lege lata“), tzn., že státní zastupitelství je sice formálně zařazeno do moci výkonné, jako významný činitel výkonu trestní (popř. i jiné než trestní) spravedlnosti, spadá jednoznačně do rámce moci soudní v širším smyslu (justice), se stal realitou.⁹

Bylo výstižněji vyjádřeno postavení státního zástupce jako ochránce veřejného zájmu (nikoli úzce pojatého „zájmu státu“).^{10, 11}

⁸ Podrobný rozbor této otázky je obsahem publikace RŮŽIČKY, M., ZEŽULOVÉ, J. Zadržení a vazba v českém trestním procesu. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 442–445. Jsou zde zmíněny diskuse nad tím, zda i státního zástupce by bylo možné pověřit rozhodováním o vzeti obviněného do vazby. Publikace se mj. odvolává i na to, co uvádí REPÍK, B. v knize Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: ORAC, 2003, s. 218–219 a 227–228. Citovaná publikace M. Růžičky a J. Zezulové jinak ale vyvozuje, že o méně důležitých otázkách týkajících se vazby (změna důvodů vazby ve smyslu jejich „zúžení“, o žádostech o propuštění z vazby na svobodu včetně přijímání opatření nahrazujících vazbu – vždy v prvním stupni – v některých případech je to již součástí i platné procesní úpravy) může státní zástupce nepochybně rozhodovat.

⁹ A to i přesto, že nebyla provedena žádná novela Ústavy, která by se jakýmkoli způsobem dotkla vymezení postavení a úlohy státního zastupitelství.

¹⁰ Srov. PROCHÁZKA, A. Zákon o státním zastupitelství a ústavnost, Právní rozhledy 2000, č. 4, s. 165. Zazněla zde kritika právní úpravy státního zastupitelství (a to ještě před novelou provedenou zákonem č. 14/2002 Sb.). Autor vyslovil názor, že ustanovení § 2 odst. 1 zákona o státním zastupitelství v původním znění (státní zastupitelství tu bylo označováno jako „představitel zájmu státu“) stavělo státní zastupitelství mimo mantinely ústavnosti, neboť jeho činnost směřovala výlučně na stranu jednoho orgánu, čímž byla porušena rovnost účastníků před zákonem a bylo tak popřeno postavení jedince ve státě. Zájem státu totiž nemusel být vždy totožný s nedotknutelností práv a svobod občanů. Při takto vágně vymezeném pojmu „zájem státu“ bylo předem nutno upozornit na skutečnost, že uvedený pojem byl odlišný od pojmu „veřejný zájem“. Přitom autor zdůraznil, že je třeba mít na paměti, že Ústava v sobě obsahuje i pojem materiálního právního státu, což ve svých důsledcích znamená, že nelze vycházet jen z formálně korektního výkladu platných norem, ale že je nutno přihlížet i k jejich materiálně právnímu obsahu, který již dávno překonal formálně právněpozitivistická východiska. Autor posléze dospěl k jednoznačnému závěru, že takto účelově vymezený § 2 odst. 1 zákona o státním zastupitelství (ve znění, které nabylo účinnosti dnem 1. 1. 1994), byl protiústavní.

¹¹ FENYK, J. v publikaci Vademecum státního zástupce. Praha: ASPI Publishing, 2003, s. 6, konstatoval, že je třeba zcela zásadně odmítnout všechny pokusy omezit úlohu veřejného žalobce jen na zastupování zájmu státu – pojmenování „státní zástupce“ z tohoto hlediska může být chápáno jako velmi nešťastné a matoucí.

O dalším posílení postavení nejen státního zastupitelství jako instituce, ale i samotných státních zástupců jako jednotlivců, uvažovala připravovaná úprava obsažená v návrhu nového zákona o státním zastupitelství.¹²

Postulát nezávislosti státního zastupitelství i jednotlivých státních zástupců je sledován zcela zásadním; bez nezávislosti si nelze pojmově představit, že by mohla veřejná žaloba v České republice plnit náležitě své úkoly. Nezřídka se s takovými názory setkáváme, poukazuje se na to, že státní zastupitelství musí být v ČR závislé na vládě, potažmo Ministerstvu spravedlnosti, že je to vláda, která má určovat státnímu zastupitelství priority trestní politiky, a státní zastupitelství by pak mělo být jakýmsi nástrojem jejího uplatňování.¹³

III. Dozor a instanční působnost státního zástupce

Státní zástupce je podle ustanovení trestního řádu, zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, jakož i jednacího řádu státního zastupitelství,¹⁴ subjektem, který má v přípravném řízení **dominantní postavení**. Policejní orgán [osoba v něm služebně činná] požívá při provádění úkonů trestního řízení **procesní samostatnosti**, to se týká především policie; u jiných institucí (Vojenské policie, celních orgánů, zpravodajských služeb, Vězeňské služby) se tato otázka (zatím) příliš neřeší (existuje snaha upravit také tento komplex otázek v novém trestním řádu). Státní zástupce je policejnímu orgánu¹⁵ i osobě služebně činné v policejním orgánu procesně, nikoli služebně, nadřazen.

¹² Návrh zákona o státním zastupitelství a návrh doprovodných novel dne 25. 2. 2016 projednala Legislativní rada vlády. Dne 7. 4. 2016 ho projednala a schválila vláda; shodně tak byl schválen i návrh doprovodných novel k tomu-
to zákonu. Srov. <https://apps.odok.cz/djv-agenda?date=2016-04-07>.

Srov. dále věcný záměr nového zákona o státním zastupitelství, který byl schválen usnesením vlády č. 996 z 10. 10. 2012. Dále i návrh zákona o státním zastupitelství [tisk 1054/0 Poslanecké sněmovny, volební období 2010–2013, jakož i tisk 1055/0 – návrh doprovodných novel]. Šlo o legislativní návrhy: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=1054>, <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=1055&CT1=0>.

¹³ Uvedené názory jsou vyslovovány v diskusích na různých úrovních, kdy zaznívají až neuvěřitelná stanoviska, kdy se např. mluví o tom, že chybné bylo zakotvení státního zastupitelství v jeho roli při ochraně veřejného zájmu novelou č. 14/2002 Sb., nebo se přehnaně zdůrazňuje začlenění státního zastupitelství do rámce moci výkonné. Nezřídka se rozlišuje – což je však zcela absurdní – mezi nezávislým státním zastupitelstvím a nikoli již nezávislými jednotlivými státními zástupci, to zjevně představuje „kvadraturu kruhu“ a svědčí to o naprosté myšlenkové impotenci těch, kteří takové názory vyslovují. Naprosto odstrašujícím příkladem se stal návrh zákona o státním zastupitelství, tisk 432/0 Poslanecké sněmovny (z aktuálního volebního období), <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=432>, předložený poslankyní Olgou Havlovou, který však byl zpracován Spolkem Šalamoun; jde o legislativní návrh, který naprosto popírá všechny principy, na nichž by státní zastupitelství mělo být založeno. Pozoruhodné ovšem je, že žádný konkrétní příspěvek z odborné literatury, který by jasně formuloval tezi o „závislém“ státním zástupci z poslední doby neexistuje, přesto jde o určitou součást politického diskursu. Srov. v této souvislosti např. příspěvek z médií: <https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/46957/dokument-analyza-noveho-navrhu-zakona-o-statnim-zastupitelstvi.html>. Jednoznačně však již převažuje myšlenka požadující, aby státní zastupitelství bylo nezávislé, stejně jako jednotliví státní zástupci, je to ostatně jediná možnost, jak vůbec pojmut veřejnou žalobu v České republice. Jen těžko si lze představit možnost, že by to mohlo být jinak. Jedná se o základní demokratický princip, který nelze už tak snadno zpochybnit.

¹⁴ Vyhlášky č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵ Odhlédneme-li od právních úprav před rokem 1989, případně rokem 1950, pak až novela trestního řádu provedená s účinností od 1. 1. 1992 poprvé použila pojmu „policejní orgán“. Tento výraz byl vyhrazen pro orgány policie (do nabytí účinnosti policejních zákonů č. 333/1991 Sb., o Federálním policejním sboru a Sboru hradní policie, č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, a č. 204/1991 Sb., o Policejním sboru Slovenské republiky, orgány Sboru národní bezpečnosti – od novelty trestního řádu č. 57/1965 Sb., předtím se užívalo obratu „bezpečnostní orgány“), jež byly vykonavateli příkazů, pokynů a dalších opatření orgánů činných v trestním řízení. Důvodová zpráva k návrhu novelty trestního řádu z roku 1991 (tisk 984 Federálního shromáždění – 1990–1992) k tomu také uváděla, že

Je tak zdůrazněna zejména „servisní role“ policejního orgánu (je pak zjevná dvojnásobnost vymezení pojmu „policejní orgán“ v platném trestním řádu – 1. jako orgánu činného v trestním

„Vzhledem k navrhovaným (v Slovenské republice již i přijatým) zákonným úpravám o policejních sborech republik a federace je vhodné v trestním řádu změnit dosavadní terminologii. Proto se namísto orgánů Sboru národní bezpečnosti všude, kde se o nich v trestním řádu hovoří, používá termínu „policejní orgány.“

Jedinou výjimku z principu, že se jednalo o „vykonávající“ (tzv. „servisní“) policejní orgán, nikoli samostatný orgán činný v trestním řízení, představovalo tehdy znění § 168 odst. 2 písm. a) tr. ř., ve znění zákona č. 558/1991 Sb., kde bylo uvedeno ještě slovo „pověřené“, a jednalo se tedy o orgány pověřené vyhledáváním. Srov. rovněž Souček, J. Procesní postavení policejního orgánu, Kriminalistika 1998, č. 1, s. 49–53.

Novelou č. 292/1993 Sb. (s účinností od 1. 1. 1994) byl obsah pojmu „policejní orgán“ zásadně změněn. Citovanou novelou došlo k jeho přeměně přímo v orgán činný v trestním řízení (k tomu bylo možno odkázat na odlišné znění výkladového ustanovení § 12 odst. 1 a 2 tr. ř. po této novele). Současně ale bylo zachováno i pojetí policejních orgánů jako „servisních orgánů“ pro potřeby ostatních orgánů činných v trestním řízení.

Publikace Trestní zákony, texty s předmluvou. Praha: C. H. Beck, SEVT, 1994, předmluva V. KRÁLE a Z. SOVÁKA, s. XXVI, zmiňovala, že ve výčtu orgánů, které se ve smyslu trestního řádu považovaly za policejní orgány, došlo ke změně v souvislosti se zrušením vyhledávání jako jedné z forem přípravného řízení (výlučnou formou přípravného řízení se pak stalo vyšetřování). Použití nového pojmu nemělo v žádném případě znamenat, že by policejní orgány přebíraly působnost dřívějších vyhledávacích orgánů. Rozdělení pravomocí mezi vyšetřovatele a policejní orgán podle nové právní úpravy nijak nesouviselo s vymezením pravomocí vyhledávacích orgánů a vyšetřovatele podle do té doby platné úpravy. Policejnímu orgánu nebylo – vyjma postupu dle § 160 odst. 2 nebo 3 tr. ř., ve znění této novely – umožněno, aby samostatně konal vyšetřování.

Novela provedená zákonem č. 292/1993 Sb. v nově formulovaném ustanovení § 12 odst. 2 tr. ř. zakotvila, že policejními orgány se rozumí orgány Policie České republiky. Stejně postavení mají v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil i pověřené orgány vojenské policie a v řízení o trestných činech příslušníků Vězeňské služby České republiky pověřené orgány této služby. K dalším změnám pak došlo posléze, protože ustanovení § 12 odst. 2 tr. ř. bylo dotčeno např. i zákonem č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, nebo dalšími novelizacemi provedenými zákonem č. 152/1995 Sb. nebo zejména zákonem č. 265/2001 Sb. K poslední poměrně výrazné změně je třeba odkázat na novelu provedenou s účinností od 1. 1. 2012 zákonem č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů. Po této novele se policejními orgány rozumějí

- a) útvary Policie České republiky,
- b) Generální inspekce bezpečnostních sborů v řízení o trestných činech příslušníků Policie České republiky, příslušníků Vězeňské služby České republiky, celníků anebo zaměstnanců České republiky zařazených k výkonu práce v Policii České republiky, nebo o trestných činech zaměstnanců České republiky zařazených k výkonu práce ve Vězeňské službě České republiky anebo v Celní správě České republiky, spáchaných v souvislosti s plněním jejich pracovních úkolů,
- c) pověřené orgány Vězeňské služby České republiky v řízení o trestných činech osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence, spáchaných ve vazební věznici, věznici nebo v ústavu pro výkon zabezpečovací detence,
- d) pověřené celní orgány v řízení o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů a předpisů o dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, a to i v případech, kdy se jedná o trestné činy příslušníků ozbrojených sil nebo bezpečnostních sborů, a dále porušením právních předpisů při umístění a pořízení zboží v členských státech Evropských společenství, je-li toto zboží dopravováno přes státní hranice České republiky, a v případech porušení předpisů daňových, jsou-li celní orgány správcem daně podle zvláštních právních předpisů,
- e) pověřené orgány Vojenské policie v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil a osob, které páchají trestnou činnost proti příslušníkům ozbrojených sil ve vojenských objektech, proti vojenským objektům, vojenskému materiálu nebo ostatnímu majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit Ministerstvo obrany,
- f) pověřené orgány Bezpečnostní informační služby v řízení o trestných činech příslušníků Bezpečnostní informační služby,
- g) pověřené orgány Úřadu pro zahraniční styky a informace v řízení o trestných činech příslušníků Úřadu pro zahraniční styky a informace,
- h) pověřené orgány Vojenského zpravodajství v řízení o trestných činech příslušníků Vojenského zpravodajství,
- i) pověřené orgány Generální inspekce bezpečnostních sborů v řízení o trestných činech příslušníků Generální inspekce bezpečnostních sborů nebo o trestných činech zaměstnanců České republiky, zařazených k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů.

Pojem „osoba služebně činná v policejním orgánu“ byl do trestního řádu začleněn s účinností od 1. 1. 2002 novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., a to konkrétně do § 30 odst. 1 a § 174 odst. 2 písm. f) tr. ř.; úprava

řízení (§ 12 odst. 1, 2 tr. ř.),¹⁶ a jako 2. podpůrného a pomocného orgánu pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení).

Tento příspěvek se nebude zabývat blíže problematikou procesní samostatnosti policejního orgánu; tomuto tématu byly věnovány už dva samostatné příspěvky.¹⁷ Zdůrazňuje se ovšem význam procesní samostatnosti policejního orgánu i osoby v něm služebně činné; stejně jako je nezávislost důležitá nejen pro státní zastupitelství jako instituci, ale i pro státní zástupce jako jednotlivce, je důležitá procesní samostatnost nejen pro policejní orgán jako instituci, ale i pro osoby v něm služebně činné, jinak pozbývá smyslu, přitom nelze zaměňovat pojmy „procesní samostatnost“ a „procesní nezávislost“.

Novela z roku 2001 označovaná stále ještě jako „velká“, ač už od ní uplynul poměrně dlouhý čas a následovaly novely další, jež dokládají aktuální nepříliš uspokojivý stav právní úpravy v uvedené oblasti, přinesla státnímu zástupci klíčovou roli, současně však nebyly vytvořeny, hlavně na počátku příliš příznivé podmínky pro náležité naplnění této role.

Novela měla znamenat naději k rehabilitaci státního zástupce jako veřejného žalobce, významného článku v systému trestní spravedlnosti, jehož odpovědnost se sice nedala poměřit tíhou konečného rozhodnutí jako v případě soudce, ale byla někdy neméně složitá na začátku trestního řízení, kdy bylo třeba rozhodnout o trestním stíhání konkrétní osoby. Státní zástupce se také měl nově dostat do oblastí, do kterých dosud nedohlédl, do tzv. předprocesní činnosti policejních orgánů.

Záměrem novely v tomto ohledu bylo přivést státního zástupce na začátek případu, kde měl skutečně řídit a úkolovat policii, formovat věc od správného vymezení skutku přes příslušnou právní kvalifikaci až po vymezení potřebných důkazních prostředků a postupů vedoucích k jejich vyhledání, zajištění a případné provedení.¹⁸

Zopakujme si, že k posílení role státního zástupce v rámci předsoudního stadia došlo především:

- zdůrazněním vymezením, že je to státní zástupce, který s konečnou platností rozhodne o rozsahu a objemu důkazů, které budou vyhledávány, opatrovány, popř. prováděny v přípravném řízení,
- vyjádřením změněné pozice státního zástupce v řízení před soudem ve smyslu jeho zvýšené aktivity, na což navazuje i úprava obsažená v části třetí trestního řádu
- změnou koncepce dozoru, který se posunul hluboko do tzv. předprocesního stadia,

v § 102a odst. 1 tr. ř. byla vložena doprovodnou novelou k novému zákonu č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Další novelu, která zasáhne do vymezení pravomoci policejních orgánů, a to konkrétně Vojenské policie, představuje návrh novely trestního řádu – tisk <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?t=503&o=7>. Konečně je nutno zmínit rovněž návrh novely trestního řádu, který je začleněn do návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s vybranými opatřeními proti daňovým únikům.

¹⁶ V souladu s tím, co uvádí MUSIL, J. Úloha policie v evropském kontinentálním procesu, *Kriminalistika* 1997, č. 1, s. 7, označení policie za orgán činný v trestním řízení v českém trestním řádu reflektuje skutečnost, že vedle soudu a státního zastupitelství jde o třetí nejvýznamnější státní orgán, který má zásluhy o splnění cílů trestního řízení a o realizaci norem materiálního trestního práva. Kromě označení „orgán činný v trestním řízení“ se i ve vztahu k policii užívá pojmu „trestní justice v širším smyslu“, jakkoli je zřejmé, že policie není justičním orgánem.

¹⁷ Srov. RŮŽIČKA, M. K otázce procesní samostatnosti policejního orgánu, *Trestněprávní revue*, 2010, č. 2, s. 35. Dále RŮŽIČKA, M. K některým otázkám dozoru státního zástupce v přípravném řízení v ČR. In: ZÁHORA, J. (ed.) *Aktuální problémy přípravného konání trestného. Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s mezinárodní účastí*. Praha, Leges, 2014, s. 77.

¹⁸ Viz BAXA, J. Reforma trestního řízení – geneze jejího vzniku a její cíle, *Bulletin advokacie* 2001, č. 11–12, s. 16–17.

- přenesením úpravy operativně pátracích prostředků – § 158b až § 158f tr. ř. – z tehdejšího zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, do trestního řádu,
- výlučným oprávněním rozhodovat o meritorním skončení přípravného řízení a o přerušování trestního stíhání,
- změnou organizace policejního vyšetřování, když byla ustavena služba kriminální policie a vyšetřování a státnímu zástupci byly poskytnuty příznivější podmínky pro výkon dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení trestním.

Novely, pokud navyšovaly kompetence (došlo fakticky jen k odebrání jediné kompetence, a to novelou č. 459/2011 Sb.), značně posilovaly i odpovědnost státního zástupce za výsledek a průběh přípravného řízení; nejednalo se tedy jen o nějaké samoúčelné opatření směřující k nárůstu pravomocí jednoho z orgánů činných v trestním řízení, jakkoli nešlo o tzv. formální důkazní břemeno (o to se chtěl pokusit nový trestní řád – viz věcný záměr z roku 2008).

Do přípravného řízení (§ 12 odst. 10 tr. ř., jedno z nejčastěji měněných, stále však poměrně nepřesně formulované ustanovení) od nabytí účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. spadá i objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.

Smyslem této úpravy bylo podřídit činnost policie i v této fázi dozoru státního zástupce.

Státní zástupce nově vykonával dozor nejen nad vyšetřováním (podle úpravy předtím účinné vykonával dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, jež ovšem tehdy počínalo zahájením trestního stíhání nebo provedením neodkladných či neopakovatelných úkonů), ale i nad prověřováním. Nevykonává ovšem kontrolu policie v rámci tzv. předprocesní činnosti (odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů – získávání signálů o připravované nebo již páchané trestné činnosti).

To je velice důležité, byť je faktem, že do určité míry i předprocesní aktivity policie nepřímo posuzování státního zástupce podléhají, nikoli však zcela všechny a ve stejném rozsahu, jak je tomu v pozdějším stadiu procesu.

Koncepce „nejvyššího dozoru“ byla nově nahrazena pojetím dozoru jako specifické formy kontroly, která je zaměřena na dosažení účelu, jímž je náležité zastupování veřejné žaloby v řízení před soudem. Jinými slovy řečeno – má-li státní zastupitelství (které svou působnost vykonává prostřednictvím státních zástupců) plnit svou hlavní úlohu, tj. zastupovat veřejnou žalobu v trestním řízení a plnit další úkoly vyplývající z trestního řádu (§ 4 odst. 1 písm. a) zákona o státním zastupitelství, § 2 odst. 8 věta druhá tr. ř.), musí si vytvořit pro plnění této své úlohy potřebné předpoklady.

V tom tkví zásadní význam dozoru.

Co je pak důležitější činností státního zástupce? Dozor v přípravném řízení? Anebo činnost v řízení před soudem?

Výše zmiňované konstatování dává vcelku jednoznačnou odpověď:

Totíž že obě činnosti jsou stejně důležité a je třeba jim věnovat potřebnou pozornost.

Státní zástupce v zájmu dosažení tohoto cíle plní v přípravném řízení dvě navzájem spojené funkce, a to:

- funkci dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení trestním, včetně funkce návrhové a rozhodovací [součástí této funkce nepochybně je i funkce stíhací],
- funkci instančního orgánu, který rozhoduje o stížnostech proti usnesením policejního orgánu.

Po novele č. 265/2001 Sb. již trestní řád neupravuje zvláštní oprávnění státního zástupce, který ve věci vykonává dozor, a státního zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství, přezkoumávat důvodnost odeprání splnění pokynu státního zástupce vyšetřovatelem. Jako určité rezi-

duum zůstaly podněty k výkonu dohledu, jež působí jisté problémy, ale řešení představuje pouze nová koncepce dohledu a jeho výrazné omezení oproti stávající podobě.

Dozor státního zástupce nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení jednak vytváří podmínky pro obžalovací funkci státního zástupce ve smyslu § 4 odst. 1 písm. a) zákona o státním zastupitelství a § 2 odst. 8 věty druhé tr. ř., když státní zástupce plněním této funkce realizuje veřejný zájem (nikoli zájem státu), jednak představuje souhrn prostředků směřujících k naplnění dominantní role státního zástupce v přípravném řízení. Jedná se o specificky zaměřenou kontrolní činnost, která se týká výlučně přípravného řízení.

Ohledně tzv. předprocesního postupu a diskusemi nad otázkou, co může státní zástupce reálně provádět v tzv. předprocesní fázi (rozdíl mezi procesními situacemi a) trestním oznámením a jeho předáním policejnímu orgánu a b) objasňováním povahy podání označeného jako trestní oznámení), lze uvést, že státní zástupce může svou pozornost na postupy týkající se tzv. předprocesní činnosti policie zaměřovat zejména tehdy, bude-li posuzovat, zda nejsou důvody pro využití některého z oprávnění podle § 157 odst. 2 nebo § 174 odst. 2 tr. ř. poté, co obdržel policejním orgánem sepsaný záznam o zahájení úkonů trestního řízení, anebo v souvislosti s takovým posouzením protokoly o neodkladných či neopakovatelných úkonech. Jinak jsou jeho možnosti přezkoumávat činnost policejního orgánu, která svým obsahem spadá pod tzv. předprocesní činnost, značně omezené. Přezkoumání podléhá i přijímání a vyřizování trestních oznámení a jiných podnětů k trestnímu stíhání. V této souvislosti je třeba rozlišovat dvě základní situace: První, kdy ještě neprobíhá prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu, protože dosud nebyl sepsán záznam o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první tr. ř.), resp. nebyly ani provedeny neodkladné či neopakovatelné úkony v bezprostřední souvislosti s tímto záznamem (§ 158 odst. 3 věta třetí tr. ř.). Pak může probíhat šetření, „předprocesní“ postup. Obdobné je to v případě tzv. rozpracování podnětu k zahájení trestního stíhání, stejné znaky vykazuje objasňování povahy podání, ať už z vlastní iniciativy policejního orgánu nebo na základě pokynu státního zástupce podle § 157 odst. 2 věty první, případně podle § 157 odst. 2 písm. a) tr. ř. Musí jít o podání, u kterého nebylo konstatováno, že lze u něj učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu (§ 59 odst. 4 předposlední věta tr. ř.). Druhá, kdy naopak již k sepsání záznamu podle § 158 odst. 3 věty první tr. ř. došlo, případně byly provedeny zmiňované neodkladné nebo neopakovatelné úkony a v úzké návaznosti na to pak byl sepsán záznam o zahájení úkonů trestního řízení. V těchto případech také státní zástupce předává trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání policejnímu orgánu k prověření. Je také možno vycházet z toho, že se zde v poměrně krátké době očekává sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení.

Za první situace se postupuje zásadně podle zákona o policii. I kdyby takový postup byl označován (což mělo význam při neexistenci příslušné úpravy v zákoně o policii, tj. před nabytím účinnosti zákona č. 273/2008 Sb.) tak, že se odehrává podle ustanovení § 158 odst. 1 tr. ř., nic to nemění na faktu, že se jedná o tzv. „předprocesní“ postup. To, že se odkazuje na § 158 odst. 1 tr. ř., samo o sobě nevede k závěru, že by šlo o postup podle trestního řádu. Nemělo by také být využíváno některých procesních nástrojů upravených trestním řádem (např. podle § 8 odst. 1 věty první tr. ř.), charakterizovaných tím, že se ještě nepožaduje provedení úkonu státním zástupcem nebo soudcem (tam už o zařazení takového postupu jako trestně procesního není žádných pochyb). Za druhé situace se již plně postupuje podle trestního řádu (obecné ustanovení § 158 odst. 1 tr. ř., jež výslovně zdůrazňuje např. i prevenci, nepředstavuje úpravu, jejíž smysl a účel by bylo možno hodnotit jako trestně procesní postup. Je potřebné zdůraznit, že pokud orgány Policie ČR v rámci tzv. šetření obcházejí nezbytnost sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (nebo provedení neodkladných či neopakovatelných úkonů v úzké spojitosti

ti s ním), takový postup je nepřípustný a státní zástupce je povinen na něj reagovat, zpravidla pokynem k sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, resp. K provedení naznačených neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, pokud podle povahy věci a okolností případů jejich provedení ještě vůbec přichází v úvahu.

Státní zástupce může ve smyslu § 157 odst. 2 písm. a) tr. ř. vyžadovat od policejního orgánu spisy, včetně spisů, v nichž nebylo zahájeno trestní řízení, dokumenty, materiály a zprávy o postupu při prověřování oznámení. Státní zástupce může vyžadovat i spisy ve věcech, v nichž ještě nebyl sepsán záznam o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první tr. ř.). Státní zástupce je oprávněn vyžadovat i operativní svazky policie; je však třeba dbát ustanovení zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací, a prováděcích předpisů k tomuto zákonu.

Dozor je státním zástupcem vykonáván nejen z hlediska zákonnosti postupu policejního orgánu, ale i z hlediska jeho věcné správnosti, odůvodněnosti a úplnosti.

Zřejmě již tedy neplatí teze, která se uváděla v 80. letech, pokud se jednalo o vzájemný vztah prokurátora a vyšetřovatele policie (případně i vyhledávacího orgánu nebo orgánu konajícího objasňování; totéž se zřejmě týkalo i vyšetřovatelů prokuratury) – do taktiky vyšetřování nemá prokurátor [dnes tedy státní zástupce] zasahovat.

Lze si položit otázky, zda přichází v úvahu i dozor nad dozorem, resp. zda přichází v úvahu dozor nad postupem státního zástupce. Odpověď dávají ustanovení § 161 odst. 4, 5 písm. b) tr. ř. a dále § 175 odst. 2 tr. ř. a nikoli samozřejmě § 174 odst. 2 písm. c) tr. ř.

P. Koukal¹⁹ uvádí, že vhodnější namísto obratu „dozor“ by byl zřejmě termín „dohled“ (přičemž není až tak zásadní, zda je tato činnost nazývána dozorem, dohledem, kontrolou či jakkoli jinak, jako spíše to, zda je taková kontrola v daných souvislostech a možnostech vůbec účelná či účinná). Přitom v jeho pojetí nejde zdaleka jenom o záležitost terminologickou. Pojem „dozor“ autor pokládá za formulační pozůstatek socialistické koncepce prokuratury jako univerzálního strážce zákonnosti, která měla zahrnovat jednotlivé úseky jednotně chápaného dozoru nad zachováváním zákonnosti prakticky ve všech oblastech společenského života, přičemž za jeden z takových úseků byl v této koncepci považován i dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení trestním.

Jakkoli návrhy předložené P. Koukalem byly velice podnětné, neprosadily se ani v aplikační praxi (kde se dlouhodobě udržoval termín „dozor“), ale ani v legislativě.²⁰ Problém spočíval mj. také v tom, že pojem „dohled“ byl vyhrazen pro neprocesní účely (stal se součástí úpravy obsažené v zákoně o státním zastupitelství).

Státní zástupce zde ale vystupuje i jako orgán se stíhací funkcí, i přesto, že sám zpravidla bezprostředně osoby, které mají být obviněny, nestíhá (jednu z výjimek tvoří vyšetřování konané státním zástupcem – vyšetřovací funkce – tato funkce zahrnuje dvě složky – obligatorní vyšetřovací působnost – její součástí je i oprávnění – rovněž obligatorní – konat zkrácené přípravné řízení ve věcech uvedených v § 179a odst. 3 tr. ř. – fakultativní, zde jde ovšem o nedílnou součást dozoru).

Pokud státní zástupce vystupuje jako orgán druhého stupně, který ve vymezených případech rozhoduje o stížnostech proti usnesením policejních orgánů, toto jeho postavení je odlišné od institutu dozoru a jeho obsahové náplni.

¹⁹ KOUKAL, P. K některým aspektům postavení a úlohy státního zástupce v přípravném trestním řízení, Právní praxe 1994, č. 8, s. 462.

²⁰ Např. novela trestního řádu provedená zákonem č. 152/1995 Sb., která vložila do trestního řádu nové ustanovení § 179, stále užívala pojmu „dozor“, a to dokonce ještě v úzké návaznosti na slova „nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení“.

Přezkoumání věci v rámci výkonu dozoru je tedy třeba odlišovat od přezkoumání věci z podnětu stížnosti. Nejedná se zde však o dvojí režim přezkoumání postupu policejních orgánů, protože jak přezkoumání z titulu dozoru, tak přezkoumání z podnětu řádného opravného prostředku, má svůj nezastupitelný význam. Skutečností zůstává, že obě tyto funkce jsou poměrně úzce spojeny, nelze je však zcela ztotožňovat.

K doзору a dohledu lze uvést pouze tyto poznámky:²¹

Jeich vzájemný vztah je takový, že dozor se týká postupu státního zástupce v poměru k policejnímu orgánu, zatímco institut dohledu je nástrojem kontroly vykonávané uvnitř soustavy státního zastupitelství. Výjimečně přichází v úvahu i dozor nad vyšetřováním konaným (obligatorně) státním zástupcem, netýká se zkráceného přípravného řízení a případů, kdy vyšetřování koná státní zástupce fakultativně.

Pokud tedy nejbližší vyšší státní zastupitelství v rámci (vnějšího) dohledu dospěje k závěru, že postup státního zástupce bezprostředně nižšího státního zastupitelství byl v rozporu se zákonem nebo jím vykonávaný dozor byl neúčinný, neúplný nebo se vyznačoval nečinností, je oprávněno zvolit odpovídající prostředek nápravy. Mezi ně patří i pokyn.

Pokyn se dává nejbližší vyšším státním zastupitelstvím bezprostředně nižšímu státnímu zastupitelství v jeho obvodu. Jinak ho dávat nelze.

Splnění pokynu může bezprostředně nižší státní zastupitelství odmítnout, je-li v konkrétní věci pokyn v rozporu se zákonem.

Vyšší státní zastupitelství může – neuplatní-li jiný postup²² – věc převzít a vyřídit ji samo. Nejbližší vyšší státní zastupitelství může odejmout věc nejbližší nižšímu státnímu zastupitelství a vyřídit ji samo též tehdy, je-li nejbližší nižší státní zastupitelství nečinné nebo se v jeho postupu vyskytují nedůvodné průtahy.

Ohledně vnějšího (institucionálního) dohledu se tento dohled pojímá jako forma kvalifikované kontroly ze strany nejbližší vyššího státního zastupitelství. Tento dohled by měl mít i metodický význam pro státní zastupitelství, jehož činnost je přezkoumávána a měl by přinést zpětnou vazbu pro dozorové státní zástupce. Výsledky dohledové činnosti mají značný význam i pro vedoucí státní zástupce z hlediska hodnocení kvality a odbornosti jimi řízených státních zástupců.

V daném případě nejde ani tak o problém obligatornosti či fakultativnosti výkonu samotného dohledu, ať už půjde o dohled vnější, nebo dohled vnitřní (mezi nimi ostatně mohou přetrvávat jisté rozdíly i z tohoto hlediska).

Jakkoli se zřetelem k ustanovení § 2 odst. 1 zákona o státním zastupitelství, z něhož – jak už je shora zmíněno – vyplývá, že státní zastupitelství je při výkonu své působnosti povinno využí-

²¹ V podrobnostech srov. RŮŽIČKA, M. Dohled v soustavě státního zastupitelství, Státní zastupitelství, 2015, č. 6, s. 14.

²² Naznačuje se tu možnost určitého „dohadovacího řízení“ a zároveň předcházení případům, jež by mohly vést k ohrožení fungování soustavy státního zastupitelství a řádného plnění jeho úkolů, pokud by nastal velmi výrazný výskyt odmítnutých pokynů a atrakce věci na nejbližší vyšší státní zastupitelství. Tento jiný postup může spočívat např. v tom, že vyšší státní zastupitelství vrátí věc nižšímu státnímu zastupitelství s podrobnějším zdůvodněním svého pokynu. Může také dojít k projednání věci zpracovatelem pokynu a státním zástupcem nižšího státního zastupitelství, kterému byla přidělena věc, ve které došlo k odmítnutí splnění pokynu. V úvahu přichází i to, aby buď nižší státní zastupitelství, pokud na odmítnutí trvá, nebo vyšší státní zastupitelství, které pokyn vydalo, předložilo věc vyššímu státnímu zastupitelství, které vykonává dohled nad činností toho státního zastupitelství, jež pokyn vydalo. To by po přezkoumání věci vyslovilo své stanovisko a podle povahy věci by mohl rovněž přicházet v úvahu pokyn anebo jiné opatření (včetně doporučení k určitému postupu). Přichází v úvahu i nařízení kontroly nejvyšším státním zástupcem ve smyslu § 12 odst. 3 zákona o státním zastupitelství, i když zřejmě zcela výjimečně (muselo by se jednat o „skončenou věc“).

vat prostředky, které mu poskytuje zákon,²³ může zdát, že výkon dohledu (a to jak vnějšího, tak i vnitřního) je vždy obligatorní, tak tomu nepochybně není.

Výkon dohledu lze v obecné rovině chápat jako **fakultativní postup**. Nevykonává se ve všech věcech spadajících do tzv. vlastní působnosti státního zastupitelství [§ 4, § 5, § 12c až 12e zákona o státním zastupitelství] zcela automaticky, ale vždy s přihlédnutím k požadavkům nezbytnosti a potřebnosti s přihlédnutím k povaze a okolnostem konkrétní věci. Jde o postup také diferencovaný, přihlížející právě k zásadnímu hledisku, jímž jsou **povaha a okolnosti konkrétní věci**.

To platí i přesto, že dohled (a zejména vnější dohled) představuje důležitý, byť mimoprocenší (není upraven v trestním řádu) prostředek kontroly v soustavě státního zastupitelství.²⁴

Takový závěr se vztahuje např. právě k dohledu (vnějšímu) vykonávanému z vlastní iniciativy nejbližší vyššího státního zastupitelství (§ 2 odst. 1 jednacího řádu státního zastupitelství). Vztahuje se rovněž k vnitřnímu dohledu (§ 12e zákona o státním zastupitelství), byť i zde budou existovat určité výjimky, které by se týkaly např. vnitřního dohledu vykonávaného na základě vnějšího podnětu (nebyl-li by vykonáván vnější dohled).

V tomto případě se však zjevně jedná o jiný aplikační problém, a to zda na základě vnějšího podnětu podatele k výkonu dohledu (jak velmi přiléhavě příslušný podnět označoval např. pokyn obecné povahy poř. č. 2/1998) musí být věc, o kterou jde (a která spadá do působnosti bezprostředně nižšího státního zastupitelství), přezkoumána, nebo zda lze takové přezkoumání odmítnout.

Zde je na místě závěr, který plyne především ze zásadního faktu, že na základě podnětu k výkonu působnosti spadajícího do působnosti státního zastupitelství musí být vykonávána pravomoc, jinak by šlo o „odmítnutí výkonu spravedlnosti“ („denegatio iustitiae“), tedy že existuje povinnost (a nikoli pouze oprávnění) dotčeného státního zastupitelství, v tomto případě disponujícího pravomocí k výkonu vnějšího dohledu podle ustanovení § 12c a § 12d zákona o státním zastupitelství), věc přezkoumat.

To, že zákon o státním zastupitelství užívá pojmu „je oprávněno“, „je oprávněn“, atd., je v této souvislosti bez významu, zcela nepochybně se zde má na mysli výkon pravomoci a ten je vždy povinný.

²³ V této souvislosti je jistě zajímavé, že důvodová zpráva k tisku 537 Poslanecké sněmovny [návrh zákona o státním zastupitelství, jenž byl posléze schválen a vyhlášen pod č. 283/1993 Sb.] k této úpravě [jež ale zahrnovala ještě další odstavec, který se do schváleného textu dostal, ale ve výrazně pozměněné podobě – (2) Státní zastupitelství musí svou činnost vykonávat tak, aby jeho zásah byl účinný a pohotový.] zdůrazňovala, že „... Další principem činnosti státního zastupitelství je i jeho povinnost zasáhnout, jsou-li splněny zákonem stanovené podmínky pro tento zásah. Součástí této povinnosti je i účinnost a pohotovost postupu státního zastupitelství, pokud podmínky pro zásah existují (§ 2 odst. 2). I zde je podstatný rozdíl od činnosti prokuratury; její zásah totiž v řadě případů závisel na její úvaze.“

²⁴ Tuto skutečnost lze ilustrovat např. rozhodnutím Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2886/13 ze dne 29. 10. 2013, byť se netýká bezprostředně problematiky dohledu. Ústavní soud zde zdůraznil, že požadavek účinného vyšetřování je pouze procesní povinností náležitě péče a nikoliv povinností na výsledek. Ústavní soud nemůže přezkoumávat rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, pokud jde o materiální důvody (opodstatněnost) a důvodnost zahájení či naopak nezahájení trestního stíhání (viz sp. zn. IV. ÚS 264/06 ze dne 19. 2. 2007). Ústavnímu soudu však přísluší přezkoumávat, zda postup orgánů činných v trestním řízení, kterým ke svému rozhodnutí dospěly, byl v souladu s požadavky vyplývajícími z práva na život, jak je garantováno čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Kromě toho i zákaz mučení (čl. 3) a právo na respektování soukromého a rodinného života (Pl. ÚS 17/10 ze dne 28. 6. 2011. K tomu také srov. povinnost státního zastupitelství podle § 2 odst. 1 zákona o státním zastupitelství při výkonu své působnosti využívat prostředky, které mu poskytuje zákon.

Pokud by nebyla soustava státního zastupitelství schopna účinné a nezávislé vyšetřování (a v úzké spojitosti s tím např. i právo na obhajobu i jiné důležité procesní záruky zákonného a spravedlivého procesu) garantovat sama, a to právě formou dohledu, jehož provedení na základě vnějšího podnětu podatele bude obligatorní, vznikne logicky požadavek na to, aby soustava státního zastupitelství byla podřízena dohledu jiného orgánu (soudu).

Rozsah a způsob přezkoumání věci je ovšem jinak fakultativní a plyne z okolností a povahy konkrétní věci. Oproti tomu přezkoumání věci je obligatorní, a to v tom smyslu, že nelze zcela paušálně odmítat přezkoumání věci např. proto, že věc již byla předtím státním zástupcem nižšího státního zastupitelství přezkoumána z podnětu stížnosti podané proti rozhodnutí policejního orgánu (např. o zahájení trestního stíhání).²⁵ Je nutno vzít v úvahu, že o stížnosti podané proti usnesení policejního orgánu (o zahájení trestního stíhání, obdobně by tomu ale bylo v případě usnesení policejního orgánu o odložení věci), rozhodoval státní zástupce bezprostředně nižšího státního zastupitelství. Právě jeho postup se může stát obsahem podnětu k výkonu vnějšího dohledu. Není proto možné dovozovat, že výkon vnějšího dohledu není nutný s odkazem na to, že věc již byla jednou přezkoumána právě v souvislosti s rozhodováním o podaném oprávněm prostředku (o stížnosti), nadto se ještě jednalo o postup právě toho státního zastupitelství, který má být podle obsahu podnětu k výkonu dohledu přezkoumáván.

Pro tento závěr jasně svědčí především ustanovení § 16a zákona o státním zastupitelství; na uvedený aplikační problém se úprava obsažená v jednacím řádu státního zastupitelství vůbec nevztahuje. A úprava v § 12c a 12d, popř. i § 12e, zákona o státním zastupitelství, stanoví pouze obsah příslušných institutů, vnějšího i vnitřního dohledu, nelze z ní zjistit, nakolik by výkon dohledu (ať už vnějšího nebo vnitřního) byl obligatorní nebo naopak fakultativní, výše se zmiňuje, že výkon dohledu lze obecně chápat jako postup fakultativní a úprava v § 2 odst. 1 zákona o státním zastupitelství na tom nic nemění.

Ustanovení § 16a zákona o státním zastupitelství, které upravuje postup při přijímání a vyřizování podání, bylo do zákona vloženo jeho novelou č. 14/2002 Sb., účinnou od 1. 3. 2002. Právě citované ustanovení je pro posouzení daného problému klíčové, zejména proto, že zákon zatím nestanoví výslovně omezení výkonu dohledu na základě podnětu k jeho výkonu v určitých případech. Žádné omezení výkonu dohledu nelze dovodit jen z ustanovení § 12c až 12e zákona o státním zastupitelství. Jistá omezení plynou – ale výlučně ve vztahu k vnějšímu dohledu nad vnějším dohledem – z úpravy v § 1 a § 2 jednacího řádu státního zastupitelství, tato úprava je plně v souladu se zákonnou úpravou.

Podnět k výkonu dohledu není obdobou „návrhu na zahájení řízení“ podle procesních předpisů, ale pouze jedním z možných poznatků o skutečnostech, které mohou odůvodnit využití některého z dohledových oprávnění. Tyto poznatky státního zastupitelství (resp. státního zástupce) posuzuje vždy samostatně a rovněž samostatně se rozhoduje, zda a jaké oprávnění sloužící k výkonu dohledu v konkrétní věci využije.

Ze samotné skutečnosti, že byl podán podnět k výkonu dohledu, tedy nevyplývá povinnost dohled provést. Na druhé straně, má-li státní zástupce poznatek nasvědčující tomu, že v postupu státního zastupitelství, nad nímž mu přísluší vykonávat dohled, došlo nebo dochází k pochybení, a nepřesvědčí se o tom, zda takový poznatek (poznatky) odpovídá skutečnosti (zůstane nečinný, nevyužije odpovídající oprávnění k výkonu dohledu), takový postup nelze pokládat za přípustný (a např. by zde bylo možno shledat i porušení povinností uložených v ustanovení § 24 odst. 1 zákona o státním zastupitelství).

²⁵ Je zde možno vzít v úvahu myšlenku zmíněnou Ústavním soudem v odůvodnění usnesení ve věci sp. zn. III. ÚS 1506/2007 (v ASPI publikováno pod ID: JUD136827CZ): „Ku podpoře tohoto „opatrného“ přístupu je namístě doplnit, že ústavněprávní reflex by nebylo možné upřít situaci, kdy by Nejvyšší státní zastupitelství se podnětem stěžovatele vůbec nezabývalo, nebo zabývalo zjevně nedostatečně, resp. bez toho, že by odložení podnětu založilo vůbec na jakémkoli relevantním skutkovém či právním základu, jinak řečeno, kdy by jeho postup musel být posouzen jakožto exces ze zásad ovládajících vystupování (jednání) státního orgánu v právním státě (čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky, čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod).“

Pokud jde tedy o povinnost věc přezkoumat (na základě podnětu k vnějšímu dohledu, jímž je výlučně podání osoby dotčené bezprostředně napadeným postupem nebo rozhodnutím), platí zde obligatornost takového přezkoumání ze strany nejbližší vyššího státního zastupitelství. Přezkoumání není možno odmítnout poukazem na to, že se nejedná o závažnou věc, nebo že k přezkoumání nebude přistoupeno s ohledem na osobu podatele, který často podává ve věci různá podání. Neexistuje žádné ustanovení, jež by v tomto směru fakultativnost umožňovalo. Jistou fakultativnost by bylo možno dovodit (ale pouze zdánlivou) z toho, že byl-li by podnět k výkonu dohledu učiněn ve stadiu řízení před soudem, vykazuje postup nejbližší vyššího státního zastupitelství určitá specifika, jež byla popsána ve výkl. stan. č. 1/2002 Sb. v. s. NSZ.

Ale i zde dochází k přezkoumání podnětu k výkonu dohledu a není možné bez dalšího výkon dohledu zcela odmítnout, resp. dochází tu alespoň k přezkoumání obsahu podnětu a přijetí odpovídajícího opatření, tedy většinou postoupení podání podatele soudu, jenž o věci koná řízení.

Obligatornost přezkoumání věci nelze zaměňovat s fakultativností, pokud jde o další postup nejbližší vyššího státního zastupitelství, protože zde již může být uplatněn postup diferencovaný podle povahy a okolností věci.

Tuto, v soustavě státního zastupitelství stále velice diskutovanou, problematiku je možno shrnout konstatováním, že je-li nejbližší vyššímu státnímu zastupitelství doručeno podání, které je s přihlédnutím k jeho obsahu (§ 16a odst. 1 zákona o státním zastupitelství) podnětem k výkonu dohledu, nelze provedení dohledu odmítnout jen z toho důvodu, že věc již byla předtím státním zástupcem nižšího státního zastupitelství přezkoumána z podnětu stížnosti proti rozhodnutí policejního orgánu (např. o zahájení trestního stíhání). Státní zastupitelství příslušné k výkonu dohledu není vázáno obsahem podnětu k výkonu dohledu. Konkrétní způsob výkonu dohledu záleží na povaze věci, již se podnět týká. Zvláštnosti vykazuje vnější dohled v řízení před soudem (srov. výkl. stan. č. 1/2002 Sb. v. s. NSZ). O způsobu vyřízení podnětu k výkonu dohledu je třeba toho, kdo podnět podal, vždy odpovídajícím způsobem vyrozumět.

K otázce dopadu dohledu (vnějšího) na postup policejního orgánu a na dozor je možno uvést, že policejní orgán je zavázán konat (plní-li úkoly v přípravném řízení, popř. i za podmínek uvedených v § 179 odst. 2 tr. ř.) podle pokynů státního zástupce. Pokud je mechanismy vnitřní kontroly v soustavě státního zastupitelství zjištěno, že státní zástupce vykonávající dozor při svém postupu pochybil a nižšímu státnímu zastupitelství je posléze vydán pokyn (který nižší státní zastupitelství neodmítne; kdyby odmítlo, věc by mohla přejít na toto vyšší státní zastupitelství; i ono ovšem podléhá kontrole), potom je policejní orgán vázán (zprostředkovaně, ale fakticky zcela jednoznačně) tímto pokynem (ten je transformován do podoby závazného pokynu daného dozorovým státním zástupcem). Nemůže proto namítat, že po celou dobu jednal v souladu se zákonem (a že jde fakticky jen o nesoulad mezi státními zástupci). Ve skutečnosti jde o promítnutí jedné kontroly, jejího výsledku, do druhé. A i když dohled je institutem neprocesním (a z hlediska obsahu, rozsahu a způsobu své realizace nepochybně institutem užším a zřejmě i méně intenzivním a důrazným), má zde své nepochybné důsledky.

To představuje formální aspekt dané problematiky. Značnou roli hraje ovšem i materiální aspekt. Mechanismy dozoru a dohledu má být zajištěno, aby státní zástupce co nejeefektivněji plnil svou úlohu, kterou lze charakterizovat jako roli ochránce veřejného zájmu v celém trestním (nikoli jen v přípravném) řízení, spolupodílení se na zajišťování ochrany základních práv a svobod v přípravném řízení (při rozhodující úloze soudu, který v přípravném řízení rozhoduje o závažných zásazích do těchto práv a svobod) a souhrnně vyjádřeno, významného činitele výkonu trestní (v tomto případě, protože v úvahu přichází i plnění této úlohy v jiném než trestním řízení) spravedlnosti.

To vyjadřuje mj. i skutečnost, že státní zástupce realizuje dozorovou funkci vůči policejnímu orgánu nikoli samoučelně, ale proto, že policie jako jednotný, vojensky organizovaný sbor, který plní v trestním řízení velmi specifickou roli, musí být bezpodmínečně takové kontrole podrobena.

Pokyny se v přípravném řízení vydávají se nejen podle ustanovení § 157 odst. 2 věty první tr. ř., ale nejčastěji podle § 174 odst. 2 písm. a) tr. ř., velmi často i při využití úpravy v § 174 odst. 2 písm. d) tr. ř.

Pokyny vydává státní zástupce v průběhu přípravného řízení formou opatření (§ 19 odst. 1 jednacího řádu). Ve smyslu § 19 odst. 2 jednacího řádu písemnou formu mají pokyny, které státní zástupce vydává k zahájení trestního stíhání, ke kvalifikaci trestného činu, k rozsahu obvinění, ke způsobu vyřízení věci v přípravném řízení (v případech, kdy toto vyřízení přísluší policejnímu orgánu – tedy odložení nebo odevzdání věci), k přibrání znalce, při vrácení věci k doplnění, po vrácení věci státnímu zástupci soudem k došetření, u odnětí a přikázání věci a tam, kde to státní zástupce považuje za potřebné.

Ústně dané pokyny státní zástupce stvrzuje písemně, považuje-li to podle povahy věci za nutné. O každém pokynu učiní záznam do dozorového spisu (aby jej popř. nebylo možno v budoucnu zpochybnit, nejedná se v žádném případě o nadbytečný formalismus, jak by se na první pohled mohlo zdát).

Neprovede-li policejní orgán úkon, k němuž dostal od státního zástupce pokyn, upozorní na to státní zástupce jeho příslušného nadřízeného nebo mu věc usnesením odejme (§ 19 odst. 4 jednacího řádu). Odnětím se zde má na mysli pouze postup podle § 174 odst. 2 písm. f) tr. ř.

Nyní je na místě zmínit i interní úpravu v rámci Policie ČR.

Z čl. 2 odst. 2 věta první a druhá závazného pokynu č. 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení, plyne, že vedoucí pracovníci odpovídají za činnost podřízených policistů při plnění úkolů v trestním řízení, řídí a kontrolují jejich činnost, u závažnějších případů osobně organizují jejich práci a podle potřeby se sami podílejí na provádění úkonů trestního řízení. Jsou oprávněni dávat pokyny ke kvalitě a rozsahu dokazování; jejich pokyny nesmí být v rozporu s pokyny státního zástupce.

A čl. 10 odst. 2 věta první a druhá tohoto závazného pokynu stanoví, že vedoucí pracovníci mohou, pokud to není v rozporu s předchozím rozhodnutím státního zástupce, který v trestní věci vykonává dozor, rozhodnout v jednotlivých případech o změně příslušnosti podřízených policejních orgánů nebo převzetí věci od policejního orgánu nižšího stupně působnosti. Pokud policejní orgán rozhodne o svém vyloučení, rozhodne o změně příslušnosti policejního orgánu nejbližší nadřízený vedoucí pracovník, který tuto pravomoc může delegovat na vedoucí pracovníky vyššího stupně řízení, než je vyloučený policejní orgán. O změně příslušnosti informuje státní zastupitelství, které vykonává v trestní věci dozor.

Čl. 25 a 26 citovaného závazného pokynu vycházejí z toho, že pokyny státního zástupce, udělené v písemné podobě, se založí do pomocného trestního spisu, je-li vyhotoven, jinak jsou zařazeny mezi další dokumenty vzniklé v souvislosti s daným trestním řízením, pokud nejsou splněny podmínky k tomu, aby byl konkrétní pokyn založen do trestního spisu. O ústně obdrženém pokynu státního zástupce zpracuje policista úřední záznam, který před založením do dalších dokumentů trestního spisu neprodleně předloží svému nejbližší nadřízenému vedoucímu pracovníkovi a doručí státnímu zástupci, který jej vydal. Pokyny státního zástupce policejnímu orgánu k vydání rozhodnutí, proti němuž je přípustná stížnost, se zařadí do trestního spisu. Ostatní pokyny se zakládají do trestního spisu), stanoví-li tak státní zástupce. Policejní orgán je povinen plnit pokyny státního zástupce i v případech, kdy státní zástupce sám koná vyšetřování nebo zkrácené přípravné řízení, nebo se osobně účastní prováděných procesních úkonů.

Žádá-li policejní orgán státního zástupce o souhlas k některému z úkonů, u kterých to zákon předpokládá, předloží mu písemné materiály umožňující na základě zjištěných skutečností objektivně posoudit důvody k provedení procesního úkonu. Výjimečně, hrozí-li nebezpečí z prodlení, lze ze závažných důvodů informovat státního zástupce o zjištěných skutečnostech odůvodňujících některý z procesních úkonů, k nimž je třeba jeho souhlasu, předem i telefonicky.

Předchozí souhlas státního zástupce k procesním úkonům, u kterých to zákon předpokládá, se připojí k rozhodnutí, kterým procesní úkon policejní orgán nařídí, a jde-li o zadržení podezřelého, k písemné žádosti policejního orgánu o souhlas k tomuto úkonu. Obdobně postupuje, byl-li souhlas výjimečně udělen například telefonicky a policista o tom vyhotovil písemný záznam.

Značnou roli tedy hrají i souhlasy vydávané státním zástupcem.

V řadě případů se sice – jde-li o zásah do základních práv a svobod menší intenzity – umožňuje nejen státnímu zástupci, ale dokonce i policejnímu orgánu, aby ve vymezených případech vykonal některé zásahy do občanských práv a svobod, ale v zájmu posílení kontroly nad postupem policejního orgánu se vyžaduje, aby k provedení určitých úkonů dal státní zástupce předchozí souhlas. Jestliže z důvodu neodkladnosti a i proto, že souhlas státního zástupce nebylo možno předem dosáhnout, lze v přesně stanovených případech takový souhlas dát i dodatečně.

Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. daný problém do určité míry zkomplikovala, používá-li vůči např. předstíranému převodu nebo sledování osob a věcí pojem povolení, byť fakticky jde o obdobu předchozího (dodatečného) souhlasu.

Výčet případů, kdy se vyžaduje souhlas nebo povolení, je podle české trestně procesní úpravy velmi obsáhlý. Koná-li vyšetřování státní zástupce [§ 161 odst. 4, 5 písm. b) tr. ř.], ustanovení o souhlasu státního zástupce k provedení úkonu policejním orgánem se neužijí.

K provedení některých úkonů zasahujících do práv a svobod občanů je za splnění v zákoně uvedených podmínek oprávněn i policejní orgán, aniž by musel mít k dispozici předchozí souhlas státního zástupce či jeho povolení.

I tyto úkony však podléhají přezkoumání ze strany státního zástupce, popř. následně i soudu, který rozhoduje ve vymezených případech v přípravném řízení, a samozřejmě je musí přezkoumat i soud, jenž následně rozhoduje ve věci.

I tento výčet je velmi obsáhlý.

A na druhé straně ještě další rozšíření působnosti státního zástupce v tomto směru provedla novela trestního řádu i zákona č. 279/2003 Sb. provedená zákonem č. 253/2006 Sb.²⁶

Je otázkou, co pak rozumět pod pojmem „faktické ovlivňování činnosti policejního orgánu“, kdy obdobné by to mohlo být i ve vztahu nejbližší vyššího a bezprostředně nižšího státního zastupitelství, byť se jedná o instituty nesrovnatelné, podobnosti tam lze ovšem bezpochyby nalézt, tato tematika zjevně přesahuje záběr tohoto příspěvku, postačí odkázat snad jen na rozh. č. 8/2013 Sb. rozh. tr.²⁷

²⁶ Zejména se v této souvislosti jedná o úpravu předchozího souhlasu k tomu, aby policejní orgán, jenž spravuje zajištěný majetek, pověřil jeho správou Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových nebo soudního exekutora. Tato úprava však byla zrušena novelou č. 86/2015 Sb., účinnou od 1. 6. 2015.

²⁷ Z rozhodování o stížnosti u nadřízeného orgánu je podle § 30 odst. 3 tr. ř. vyloučen státní zástupce, který vykonával dohled ve smyslu § 12d zákona o státním zastupitelství, nejen tehdy, jestliže dal k napadenému usnesení výslovně písemný pokyn podle § 12d odst. 1 zákona o státním zastupitelství, ale i tehdy, jestliže smyslem jeho přípisů, byť takto výslovně neoznačených, bylo usměrnit postup státního zástupce nejbližší nižšího státního zastupitelství, který vykonával dozor v přípravném řízení, tak, aby bylo zahájeno trestní stíhání obviněného pro konkrétní trestný čin včetně toho, jak má být popsán skutek, neboť jde o postup, jehož význam je fakticky stejný jako pokyn podle § 12d odst. 1 zákona o státním zastupitelství.

Je zřejmé, že uvedené faktické ovlivňování postupu policejního orgánu pak nepřímou vstupuje do rozhodování státního zástupce o stížnostech podávaných proti usnesením policejního orgánu; v souladu s judikaturou o těchto stížnostech, byl-li postup policejního orgánu ovlivněn nikoli pouze prostřednictvím závazného pokynu nebo souhlasu, který se (závaznému) pokynu bezprostředně blíží (byť se někdy hovoří o tzv. „oslabeném pokynu“, kdy se tedy naopak souhlasy dávané státním zástupcem s pokyny neztotožňují, ale i fakticky, nemůže rozhodnout státní zástupce vykonávající dozor, ale státní zástupce mu nadřízený [srov. § 146 odst. 2 písm. a) druhá alinea tr. ř.].²⁸

IV. K výkladovému stanovisku č. 1/2016 Sb. v. s. NSZ

Citované výkladové stanovisko bylo vydáno k problematice pokynu uloženého policejnímu orgánu nadřízeným státním zástupcem ve smyslu § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. v kasačním (zrušovacím) usnesení podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř.

Postačí jen zmínit – aniž by bylo třeba zacházet do přílišných podrobností – právní věty tohoto stanoviska.

Ty vycházejí tedy z toho, že:

Nadřízený státní zástupce, který ve smyslu § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. rozhoduje o stížnosti proti usnesení policejního orgánu, je oprávněn ve svém usnesení, jímž ruší napadené rozhodnutí podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř., uložit policejnímu orgánu provedení konkrétních úkonů ve věci nebo jinak rozhodnout, a to ve stejném rozsahu jako státní zástupce, jenž ve věci vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení.

Rozsah pokynu stížnostního orgánu k dalším úkonům je však limitován okolností, že nadřízený státní zástupce v důsledku devolutivního účinku dočasně vstupuje na místo dozoru státního zástupce a jeho pravomoc je dána pouze pro řízení o podané stížnosti. Pokynem tedy stížnostní orgán nemůže nahrazovat působnost dozoru státního zástupce a zasahovat do trestního řízení způsobem, který je nad rámec projednávané stížnosti, nesouvisí s řízením, které vydání přezkoumávaného rozhodnutí předcházelo, ani s důvody, které k vydání kasačního rozhodnutí vedly.

Pokud považuje stížnostní orgán za potřebné závazným způsobem ovlivnit další průběh přípravného trestního řízení, je oprávněn tak nad rámec pokynu uděleného v kasačním rozhodnutí učinit pouze vůči státnímu zastupitelství, při němž je činný dozoru státní zástupce, postupem podle § 12d zákona o státním zastupitelství.

Pokynem, který je důsledkem vyjádřeného právního názoru stížnostního orgánu, je podle § 149 odst. 6 tr. ř. vázán policejní orgán a nikoli jiný orgán činný v trestním řízení v následujících procesních fázích. Dozorový státní zástupce, který v důsledku devolutivního účinku stál mimo stížnostní řízení, není nadán žádným prostředkem, jímž by mohl udělený pokyn stížnostního

Nadřízeným státním zástupcem podle § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. se rozumí státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství vůči tomu, u něhož je činný státní zástupce, který vykonává dozor v přípravném řízení. Pokud je tento nadřízený státní zástupce vyloučen z rozhodování o stížnosti z důvodu uvedeného v § 30 odst. 3 tr. ř. a rozhodnout nemůže ani jiný státní zástupce téhož nadřízeného státního zastupitelství, je nadřízeným státním zástupcem ve smyslu § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. státní zástupce jiného státního zastupitelství stejného stupně. O odnětí a přikázání věci je třeba rozhodnout v souladu s procesními pravidly uvedenými v § 12a zákona o státním zastupitelství a v § 25 tr. ř. per analogiam.

²⁸ Jinak k uvedené tématice srov. bod IV. Aplikace ustanovení § 146 odst. 2 věty za středníkem tr. ř. z pohledu státního zástupce z příspěvku RŮŽIČKA, M. K některým otázkám dozoru státního zástupce v přípravném řízení v ČR. In: Záhora, J. (ed.) Aktuálně problémy přípravného konání trestného. Zborník příspěvků z celoštátní vědecké konference s mezinárodní účastí. Praha, Leges, 2014, s. 77.

orgánu zvrátit. Je tedy vyloučeno, aby uložil policejnímu orgánu za stejné, nezměněné procesní a důkazní situace pokyn, který by svým obsahem popřel pokyn stížnostního orgánu, jímž je policejní orgán coby orgán I. stupně vázán.

Po ukončení stížnostního řízení se výkon dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení trestním vrací zpět dozorovému státnímu zástupci, který je proto podle obecného pravidla vyjádřeného v § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. funkčně příslušným k rozhodnutí o oprávněném prostředku proti usnesení vydanému policejním orgánem na základě pokynu uděleného v předchozím kasačním usnesení nadřízeným státním zástupcem.²⁹

²⁹ Jednalo se o aplikační problém, který Nejvyšší státní zastupitelství řešilo z podnětu žádosti Městského státního zastupitelství v Praze o určení státního zástupce funkčně příslušného k rozhodování o stížnosti obviněného proti usnesení policejního orgánu, jímž bylo zahájeno trestní stíhání obviněného k pokynu uloženému v kasačním usnesení podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. nikoli státním zástupcem vykonávajícím ve věci dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, ale nadřízeným státním zástupcem ve smyslu § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. Státní zástupce Městského státního zastupitelství v Praze vykonávající ve věci dozor udělil policejnímu orgánu v rámci výkonu tohoto dozoru písemný pokyn k odložení věci podle § 159a odst. 1 věty první tr. ř. Policejní orgán v souladu s tímto pokynem věc usnesením podle § 159a odst. 1 tr. ř. odložil. 3. Proti usnesení o odložení věci podal stížnost poškozený. Stížnost poškozeného byla státním zástupcem Městského státního zastupitelství v Praze předložena podle § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze k rozhodnutí. Státní zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze usnesení policejního orgánu o odložení věci zrušil podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. a výslovně v odůvodnění svého kasačního usnesení uložil policejnímu orgánu, aby zahájil trestní stíhání obviněného pro prověřovaný skutek, jímž byla naplněna skutková podstata konkrétního trestného činu. Dozorový státní zástupce Městského státního zastupitelství v Praze po doručení spisu z Vrchního státního zastupitelství v Praze tento vrátil policejnímu orgánu s přípisem, že je nutno shora uvedený pokyn k zahájení trestního stíhání splnit, nijak více se k uloženému pokynu nevyjadřoval. Policejní orgán vydal usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. ř. na základě závazného pokynu státního zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze. Usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. ř. napadl stížností obviněný. Dozorový státní zástupce Městského státního zastupitelství v Praze v dané procesní fázi nespatořoval ve věci svou funkční příslušnost a věc podle § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. předložil k rozhodnutí Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze s přípisem, v němž vyjádřil věcný nesouhlas s pokynem k zahájení trestního stíhání, který byl uložen policejnímu orgánu.

Státní zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze rovněž v dané procesní fázi nespatořoval ve věci svou funkční příslušnost a věc podle § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. předložil Nejvyššímu státnímu zastupitelství k rozhodnutí o stížnosti obviněného proti usnesení o zahájení trestního stíhání.

Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství věc vrátil bez rozhodnutí o oprávněném prostředku, s tím, že funkčně příslušným k rozhodnutí o stížnosti obviněného je dozorový státní zástupce Městského státního zastupitelství v Praze.

Pro závěr, že ve věci nemůže být funkčně příslušný dozorový státní zástupce, bylo argumentováno tím, že není možné přiznat devolutivní účinek vyjádřený v § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. toliko v situaci, kdy pokyn nebo souhlas k rozhodnutí udělí policejnímu orgánu dozorový státní zástupce, ale předmětné ustanovení je nutno aplikovat i v případech, kdy pokyn či souhlas byl policejnímu orgánu dán státním zástupcem nadřízeným dozorovému státnímu zástupci v okamžiku, kdy rozhodoval místo státního zástupce dozorového jako orgán stížnostní.

Dále bylo poukázáno na zásadu, podle níž je vyloučeno, aby o stížnosti rozhodoval státní zástupce, který díky vlastní předchozí aktivitě již nepředstavuje záruku nestranného posouzení podaného oprávněného prostředku. Tato záruka nestranného rozhodování po intervenci v podobě pokynu či souhlasu státního zástupce policejnímu orgánu je v trestním řádu zakotvena v § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. ve vztahu k dozorovému státnímu zástupci a v § 30 odst. 3 věta druhá tr. ř. ve vztahu k nadřízenému státnímu zástupci.

Rovněž bylo možno vycházet z toho, že pokyn vydaný nadřízeným státním zástupcem policejnímu orgánu zavazuje „z hlediska logiky instancní hierarchie“ i dozorového státního zástupce a ten tak nemá žádný autonomní prostor pro volné hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 tr. ř. a možnosti vykonávat řádně další dozor ve věci byly omezeny. Pro opačný právní názor, tedy že ve věci je funkčně příslušný dozorový státní zástupce, bylo argumentováno tím, že obviněným napadené usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání nebylo vydáno k pokynu či k souhlasu dozorového státního zástupce, a ten proto nemůže být z rozhodování o stížnosti vyloučen.

Zpochybněna byla rovněž forma, kterou byl státním zástupcem Vrchního státního zastupitelství v Praze uložen pokyn policejnímu orgánu (v odůvodnění rozhodnutí o stížnosti, nikoli samostatně), a následky s touto formou spojené.

Pro posouzení sporné procesní problematiky bylo nutné se zabývat těmito otázkami:

- zda se svou povahou a dopadem od sebe liší pokyn uložený přímo policejnímu orgánu v rozhodnutí o opravném prostředku od pokynu, který by byl uložen mimo takové rozhodnutí a který by byl adresován státnímu zastupitelství, u něhož působí dozorový státní zástupce,
- zda státní zástupce nadřízeného státního zastupitelství coby stížnostní orgán byl oprávněn k vyjádření takto jednoznačného právního názoru a vydání takto konkrétního pokynu policejnímu orgánu k dalšímu postupu v trestním řízení, a zda a čím je možnost udělit takový pokyn nějak limitována,
- zda pokyn uložený v odůvodnění kasačního rozhodnutí zavazuje podle § 149 odst. 6 trestního řádu pouze policejní orgán, nebo i dozorového státního zástupce, a pokud jej zavazuje, pak v jakém rozsahu.

Posouzení naznačených otázek se pak promítlo do právních vět vydaného výkladového stanoviska.

V. Závěr

Státní zástupce v trestním řízení zajišťuje ochranu veřejného zájmu (nikoli úzce pojatého zájmu státu na potrestání pachatele trestného činu). Proto je velice důležitý akcent na nezávislost nikoli pouze státního zastupitelství jako instituce, ale i státních zástupců jako jednotlivců.

Dalo by se dokonce říci, že požadavek nezávislosti je „heslem dne“ i v souvislosti s přípravou nového zákona o státním zastupitelství. **Je to tedy nezávislost státního zástupce uvnitř soustavy státního zastupitelství tak, aby státnímu zástupci byla zachovávána potřebná míra nezávislosti k výkonu svých pravomocí a svých oprávnění.**

Státní zástupce je přitom subjektem, který má v přípravném řízení dominantní postavení; nejde o nějakou samoučelnou pozici danou subjektivně.³⁰ Pro uvedené řešení svědčí nikoli pouze fakt, že tuto roli nemůže mít ani policejní orgán, ani soudce rozhodující v přípravném řízení, ale i momenty vztahující se k úloze státního zástupce při ochraně veřejného zájmu, prolínání jeho aktivity dvěma nejdůležitějšími stadii procesu, výrazný stupeň nestrannosti (či v určitém rozsahu i nezávislosti), objektivnost.

Má-li státní zástupce plnit svou hlavní úlohu, tj. zastupovat veřejnou žalobu v trestním řízení a plnit další úkoly vyplývající z trestního řádu [§ 4 odst. 1 písm. a) zákona o státním zastupitelství, § 2 odst. 8 věta druhá tr. ř.], musí si vytvořit pro plnění této své úlohy potřebné předpoklady.

V přípravném řízení plní státní zástupce **klíčovou funkci dozoru, dále funkci instančního orgánu**. Součástí dozoru je i funkce rozhodovací a návrhová (ve vztahu k soudci činnému v přípravném řízení). Státní zástupce zde ale vystupuje i jako orgán se stíhací funkcí, i přesto, že sám

Jeden z možných způsobů pro uložení pokynu k zahájení trestního stíhání je spatřován v samostatném přípisu, který by byl adresován nikoli policejnímu orgánu, ale přímo dozorovému státnímu zástupci, tedy vedle samotného kasačního rozhodnutí.

Dozorový státní zástupce rovněž namítal, že neměl možnost proti pokynu státního zástupce nadřízeného státního zastupitelství vyjádřenému v rozhodnutí o opravném prostředku brojit postupem podle § 12d odst. 2 zákona o státním zastupitelství, současně byl vysloven i právní názor zcela opačný, tedy pokud dozorový státní zástupce s tímto pokynem uloženým policejnímu orgánu v kasačním rozhodnutí nesouhlasil, měl včas a řádně takový pokyn coby nezákonný odmítnout.

³⁰ Odmítají se proto koncepty dominance vyšetřujícího soudce či silného policejního vyšetřovatele, který by dokonce byl procesně nezávislým na státním zástupci, tak daleko procesní samostatnost jít nemůže a nesmí. Oba tyto koncepty se v minulosti na území dnešní České republiky vyskytovaly, a to po nikoli krátkou dobu.

zpravidla osoby důvodně podezřelé ze spáchání trestného činu nestíhá. Státní zástupce rozhoduje v přípravném řízení s konečnou platností o tom, zda a pro jaký trestný čin bude určitá osoba stíhána. Vyšetřovací funkce je samostatná a týká se jen omezeného okruhu trestných činů specifické povahy [§ 161 odst. 4, 5 písm. b) tr. ř.]. Oprávnění konat vyšetřování tvoří složku dozoru, ale takové případy jsou v praxi naprosto výjimečné.

Dozor je vykonáván nejen z hlediska zákonnosti postupu policejního orgánu, ale i z hlediska jeho věcné správnosti, odůvodněnosti a úplnosti. Dozor státního zástupce je vykonáván již od doručení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první a druhá tr. ř.), popř. v souvislosti s vykonanými neodkladnými či neopakovatelnými úkony (§ 158 odst. 3 věta třetí tr. ř.). Rekodifikace trestního práva procesního uvažuje o zrušení institutu záznamu o zahájení úkonů trestního řízení a o jeho nahrazení podstatně méně formalistickým institutem prvního úkonu policejního orgánu v trestním řízení, čímž se podporuje právě i jeho procesní samostatnost (stejně jako procesní samostatnost osoby činné v policejním orgánu). Nic to ovšem nemění na pozici státního zástupce v rámci výkonu dozoru i instanční působnosti.

Státní zástupce nemůže vykonávat dozor i nad postupy policejních orgánů podle zákona o policii v tzv. předprocesním stadiu trestního řízení, není-li zde úzká souvislost s trestním řízením [§ 157 odst. 2 věta první a § 157 odst. 2 písm. a) tr. ř.].

V řízení před soudem se po státním zástupci žádá **výrazně vyšší míra aktivity**, než tomu bylo před rokem 2002 (tj. před novelou č. 265/2001 Sb.). Vyšší aktivita se požaduje i po straně obhajoby, ale jde o právo, nikoli povinnost obhájce. Materiální (nikoli formální) důkazní břemeno, pokud jde o prokázání viny a dalších rozhodných skutečností důležitých pro výrok o trestu, ochranných opatřeních a náhradě škody, spočívá především na státním zástupci. Aktivita soudu se uplatní, pokud úsilí státního zástupce nevede k žádoucímu výsledku (§ 2 odst. 5 předposlední a poslední věta tr. ř.). To ve svých důsledcích znamená, že soud nemá roli pouhého arbitra, ale je také orgánem činným v trestním řízení.

Zaistenie nároku poškodeného v prípravnom konaní podľa § 50 Trestného poriadku

Securing Victim's Claim in the Pre-trial Proceedings Pursuant art. 50 of the Code of Criminal Procedure

Ján Šanta¹

Abstrakt: V príspevku autor analyzuje § 50 Trestného poriadku, upravujúci zaistenie nároku poškodeného z viacerých uhlov pohľadu. Venuje sa jednotlivým v ňom použitým pojmom, aplikačným problémom z nich plynúcich a prináša tiež závery ustálenej súdnej praxe. Autor zároveň konštatuje nízke počty aplikovania tohto inštitútu v praxi, a tým aj nižšiu efektivitu postihu páchatelov tiež závažnej ekonomickej kriminality v ich majetkovej sfére.

Abstract: Author of this contribution analysis section 50 of the Code of criminal procedure, in which ensuring of victims claim is contained in many various views. It raises issues such as: terms used in that section and their application problems, conclusion of judicial practice. Author finds out that this section 50 of the Code of the Code of criminal procedure is not applied in practice so much and that penalty of offenders of serious economic criminality is less effective in their property sphere.

Kľúčové slová: obvinený, poškodený, škoda, zaistenie nároku poškodeného, majetok, majetkové práva obvineného.

Key words: accused person, victim, damage, ensuring of victim claim, property, property of accused person.

Úvod

Podľa § 10 ods. 15 Trestného poriadku prípravným konaním sa rozumie úsek od začatia trestného stíhania (§ 199 Trestného poriadku) do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznání viny a prijatí trestu alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej.

Účelom prípravného konania je zhromaždenie dôkazov potrebných pre posúdenie veci, na zistenie páchatela (§ 201 ods. 2 Trestného poriadku) a následkov činu, a to v takom rozsahu, aby orgány činné v trestnom konaní po ich vyhodnotení mohli prípravné konanie ukončiť buď rozhodnutím vo veci samej (meritórne rozhodnutie), alebo postaviť páchatela pred súd (podaním obžaloby alebo návrhu na schválenie dohody o vine a treste). Vo vzťahu k súdnemu konaniu má prípravné konanie pomocnú úlohu a predbežný charakter. Znamená to, že ťažisko dokazovania spočíva v konaní pred súdom. Súd pri svojom rozhodovaní smie spravidla prihliadnuť len na tie dôkazy, ktoré boli vykonané pred ním (§ 2 ods. 19 Trestného poriadku). Trestný poriadok však umožňuje, aby súd pri svojom rozhodovaní prihliadol aj k dôkazom vykonaným v prípravnom konaní (napr. § 263 Trestného poriadku).

¹ JUDr. Ján Šanta, PhD., prokurátor Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry SR, Štúrova 2, Bratislava, e-mail: Jan.Santa@genpro.gov.sk.

Prípravné konanie vymedzuje predmet budúceho súdneho konania a významne ovplyvňuje jeho rozsah a obsah, ako aj výsledok. Preto platí, že dôkazy musia byť v prípravnom konaní získavané zákonne.

Moderné prípravné konanie musí byť nielen zákonné, ale má byť aj rýchle, hospodárne, efektívne, zjednodušené a odformalizované, má účinne garantovať základné práva a oprávnené záujmy fyzických a právnických osôb a má chrániť celospoločenské záujmy. Nezákonnosť, nedôslednosť a pomalosť prípravného konania ohrozuje spravodlivosť konania garantovanú štátom.

Prípravné konanie podľa teórie práva plní nasledujúce funkcie:

- a) vyhľadávaciu,
- b) zabezpečovaciu (fixačnú),
- c) verifikačnú (filtračnú) a
- d) odklonnú.²

Z hľadiska analyzovanej problematiky do popredia vystupuje zabezpečovacia (fixačná) funkcia prípravného konania, pretože, okrem iného, prioritne v prípravnom konaní (a len výnimočne, či skôr vôbec v konaní pred súdom) dochádza tiež k zaistovaniu majetku obvineného.

Právnu úpravu zaistovania majetku obvineného možno zosumarizovať do nasledujúcich ustanovení:

- 1) § 50 – § 52 Trestného poriadku upravujúce zaistenie nároku poškodeného
- 2) § 425 Trestného poriadku upravujúci zaistenie výkonu trestu prepadenia majetku
- 3) § 515 Trestného poriadku zakotvujúci cudzie rozhodnutia
- 4) § 551 Trestného poriadku zakotvujúci zaistenie majetku
- 5) do 01. 07. 2016 tiež § 461b Trestného poriadku upravujúci výkon zhabania majetku a
- 6) zákon č. 650/2005 Z. z. o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v Európskej únii a o zmene a doplnení zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok a zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (transpozícia Rámcového rozhodnutia Rady 2003/577/SVV z 22. júla 2003 o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ).

Predmetná právna úprava spolu s povinnosťou na vydanie veci podľa § 89 Trestného poriadku, odňatím vecí podľa § 91 Trestného poriadku, zaistením peňažných prostriedkov podľa § 95 Trestného poriadku a zaistením zaknihovaných cenných papierov podľa § 96 Trestného poriadku, domovou prehliadkou, prehliadkou iných priestorov a osobnou prehliadkou podľa § 99 a nasl. Trestného poriadku priamo súvisia s § 119 ods. 1 písm. f) Trestného poriadku, podľa ktorého v trestnom konaní treba okrem iného dokazovať tiež príjmy z trestnej činnosti a prostriedky na jej spáchanie, ich umiestnenie, povahu, stav a cenu.

Naznačená právna základňa vytvára východiskovú pozíciu tzv. finančného vyšetrovania, ktorého cieľom je postih majetku odsúdeného pochádzajúceho z trestnej činnosti. Aplikačná prax však ukazuje, že práve využívanie týchto, ale aj ďalších ustanovení Trestného poriadku, ako súčasti trestného stíhania a v rámci neho finančného vyšetrovania, má v Slovenskej republike značné rezervy v činnosti orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Práve na tieto nedostatky dlhodobo poukazuje aj Európska únia. Zdá sa však, že situácia sa v tomto smere síce mierne zlepšuje, a to najmä v prípadoch vyšetrovania najzávažnejších trestných činov ekonomického charakteru, naďalej sa ale vyskytujú spomínané značné rezervy. Ako jednu z množstva výhrad Európskej únie možno spomenúť Odporúčania pre Slovenskú republiku vyplývajúce z piateho kola vzájomných hodnotení multidisciplinárnej pracovnej skupiny pre boj proti organizo-

² Čentíš, J. a kol.: Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, 466–467 s.

vanej trestnej činnosti (MDG), ktorá v rámci hodnotenia finančnej trestnej činnosti a finančného vyšetrovania v podmienkach Slovenskej republiky v roku 2010 Slovenskej republiky tiež odporučila:

- zváženie vytvorenia strategického dokumentu k problematike finančného vyšetrovania a tzv. „k ziskom orientovaného prístupu“ na národnej úrovni a zabezpečenie, aby bolo zameranie sa na zisky z trestnej činnosti jednou z top priorít, ako aj využívanie finančného spravodajstva v čo najväčšom možnom rozsahu,
- vytvorenie mechanizmu umožňujúceho zber a analýzu údajov o zmrazenom, prepadanom, alebo práve identifikovanom majetku. Dosahované výsledky na uvedenom úseku, ako aj problémy pri identifikácii majetku by mali byť diskutované na pravidelných stretnutiach všetkých participujúcich subjektov.

K aplikácii praxi § 50 – § 52 Trestného poriadku upravujúcich zaistenie nároku poškodeného

Podľa § 50 ods. 1 Trestného poriadku, ak je dôvodná obava, že uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody spôsobenej trestným činom bude marené alebo sťažované, možno nárok až do pravdepodobnej výšky škody zaistiť na majetku obvineného, na majetkových právach obvineného v právnickej osobe, v ktorej má obvinený majetkovú účasť, na majetkových právach právnickej osoby, v ktorej obvinený má majetkovú účasť, alebo je štatutárnym orgánom, členom štatutárneho orgánu, členom iného orgánu, prokuristom, vedúcim organizačnej zložky podniku, ktorý je zapísaný do obchodného registra, alebo vedúcim podniku zahraničnej osoby, ktorý je zapísaný do obchodného registra, ak je na podklade zistených skutočností dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin, za ktorý je trestne stíhaný obvinený, bol spáchaný v mene alebo v prospech tejto právnickej osoby, na majetkových právach právnickej osoby, v ktorej má priamu alebo nepriamu majetkovú účasť právnická osoba, v ktorej obvinený má majetkovú účasť, alebo je štatutárnym orgánom, členom štatutárneho orgánu, členom iného orgánu, prokuristom, vedúcim organizačnej zložky podniku, ktorý je zapísaný do obchodného registra, alebo vedúcim podniku zahraničnej osoby, ktorý je zapísaný do obchodného registra, ak je na podklade zistených skutočností dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin, za ktorý je trestne stíhaný obvinený, bol spáchaný v mene alebo v prospech tejto právnickej osoby, na ostatných majetkových právach obvineného.

Zo znenia tohto ustanovenia Trestného poriadku je zrejmé, že medzi jeho ťažiskové pojmy patria majetok, resp. majetkové práva obvineného, nárok poškodeného na náhradu škody, dôvodná obava, že uspokojenie tohto nároku poškodeného bude marené alebo sťažované a zaistenie nároku poškodeného do predpokladanej výšky škody.

Z citovaného ustanovenia § 50 ods. 1 Trestného poriadku vyplýva, že v jeho intenciách možno postupovať len v prípade, ak podozrivej osobe bolo vznesené obvinenie (§ 206 Trestného poriadku) a je teda v pozícii obvineného (§ 33 a nasl. Trestného poriadku).

Zaujímavosťou a zároveň nedostatkom právnej úpravy Trestného zákona je, že tento zákon nepozná pojem majetok. Pojem majetok dokonca absentuje aj v Občianskom zákonníku. Jeden z jeho komentárov uvádza, že majetok fyzickej osoby alebo právnickej osoby tvoria veci hmotné a veci nehmotné (najmä predmety duševného vlastníctva), záväzky a pohľadávky majetkovej povahy a iné peniazmi oceniteľné hodnoty (najmä obchodné podiely, dematerializované cenné papiere, prírodné sily ovládateľné a slúžiace ľudským potrebám), ktoré majú majetkovú hodnotu a s ktorými je možné na základe právnych skutočností disponovať.³ V zmysle nálezu Ústav-

³ Vojčík, P. a kol.: Občianske právo hmotné I., Košice: UPJŠ v Košiciach, Právnická fakulta, 2010, s. 87.

ného súdu SR sp. zn. II. ÚS 31/04 zo 17. decembra 2004 do pojmu majetok podľa článku 20 Ústavy patria veci, práva a pohľadávky. Podľa § 6 ods. 1 Obchodného zákonníka sa obchodným majetkom na účely tohto zákona rozumie súhrn majetkových hodnôt (vecí, pohľadávok a iných práv a peniazmi oceniteľných iných hodnôt), ktoré patria podnikateľovi a slúžia alebo sú určené na podnikanie.

Zohľadňujúc jednotlivé ustanovenia Trestného zákona možno konštatovať, že najbližším k pojmu majetok je pojem vec podľa § 130 ods. 1, 2 Trestného zákona, podľa ktorého vecou sa na účely tohto zákona rozumie hnutelná vec alebo nehnuteľná vec, byt alebo nebytový priestor, zviera, ak z jednotlivých ustanovení tohto zákona nevyplýva niečo iné, ovládateľná prírodná sila alebo energia, cenný papier bez ohľadu na jeho podobu, peňažné prostriedky na účte, príjem z trestnej činnosti, ako aj zisky, úroky a iné úžitky z týchto príjmov, listina, ktorá je podkladom uplatnenia si právneho nároku, alebo majetkové právo alebo iná peniazmi oceniteľná hodnota. Za vec sa považuje aj nehmotná informácia, dáta výpočtovej techniky alebo obrazový záznam na technickom nosiči.

V zmysle ustálenej súdnej praxe nárok poškodeného možno zaistiť len na majetku obvineného, pričom k veciam získaným trestným činom vlastnícke právo obvinenému vzniknúť nemôže. Veci získané trestným činom, napr. veci spreneverené a odcudzené, je treba obvinenému odňať ako veci dôležité pre trestné konanie a vrátiť ich poškodenému, ako náhle pre tieto účely nie sú potrebné (§ 91 Trestného poriadku). V prípade získania nehnuteľnosti na základe podvodnej kúpnej zmluvy, kde je páchatel' zapísaný ako nový vlastník do katastra nehnuteľností, je však postup podľa § 50 Trestného poriadku odôvodnený. Pri úvahe, či vec, ktorou je nehnuteľnosť, možno postihnúť postupom podľa § 50 Trestného poriadku je rozhodujúci stav zápisu vlastníckeho práva v katastri nehnuteľností. Ak ako vlastník nehnuteľnosti je vedený obvinený, potom je pri rozhodnutí podľa § 50 Trestného poriadku bez významu skutočnosť, že kúpna zmluva bola uzatvorená za okolností, ktoré naplňajú skutkovú podstatu trestného činu podvodu.

Zaistená vec musí byť v uznesení opísaná a obvinenému musí byť zakázané s vecou nakladať. Tento názor vyplýva zo samotného znenia ustanovenia § 50 ods. 2 Trestného poriadku, podľa ktorého časti majetku určené na zaistenie nároku sa v uznesení o zaistení opíšu a obvinenému a právnickej osobe uvedenej v odseku 1 sa zakáže s nimi nakladať. Hnuteľné veci sa uložia do úschovy u orgánu, ktorý o ich zaistení rozhodol. Ak ich úschovu nemôže sám zabezpečiť, zabezpečí ju prostredníctvom iného štátneho orgánu alebo právnickej osoby, alebo fyzickej osoby, ktorá vykonáva v takom odbore podnikateľskú činnosť. Ak ide o nehnuteľnosť, môže písomne poveriť takú osobu správou nehnuteľnosti a uznesenie o zaistení nehnuteľnosti doručí príslušnému orgánu štátnej správy na úseku katastra nehnuteľností. Tým, že by chýbal výrok v uznesení zakazujúci obvinenému nakladať so zaisteným majetkom, nemá napádané uznesenie zmysel, pretože obvinený by za takejto situácie mohol ďalej so svojim majetkom disponovať. Popis zaisteného majetku musí byť presný, úplný a zrozumiteľný. V opačnom prípade, by uznesenie o zaistení nároku poškodeného podľa § 50 ods. 1 Trestného poriadku muselo byť súdom zrušené (v prípade podanej sťažnosti).

Pri posudzovaní možného zaistenia majetku obvineného na uspokojenie nároku poškodeného je vždy potrebné zvážiť materiálne podmienky tohto úkonu a tiež rozsah zaistenia, najmä otázku, či je potrebné zaisťovať i jeho ďalší majetok (okrem podvodne získaného) a pokiaľ áno, z akého dôvodu. V každom prípade však výroková časť rozhodnutia musí obsahovať presné a správne označenie zaisťovaných vecí a v odôvodnení by malo byť vysvetlené, o čo sa opiera tvrdenie, že ich vlastníkom je právne obvinený (R ČR 15/1999).

Druhý naznačený okruh aplikačných problémov vyplývajúci z § 50 Trestného poriadku sa odvíja od pojmu „uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody.“ Je evidentné, že do toh-

to právneho režimu patrí len poškodený definovaný v § 46 ods. 3 Trestného poriadku, t. j. poškodený, ktorý má podľa zákona proti obvinenému nárok na náhradu škody, ktorá mu bola spôsobená trestným činom, a teda nie poškodený bez nároku na takúto náhradu, ktorého postavenie je upravené v § 46 ods. 1 Trestného poriadku.

Správne ustálenie a definovanie poškodeného v týchto intenciách osobitne aktuálne rezonuje v prípade trestného činu daňového podvodu podľa § 277a Trestného zákona, pretože práve na postavenie daňových úradov ako poškodených u tohto trestného činu existujú až protichodné právne názory vyúsťujúce až do protichodných rozhodnutí viacerých sudcov v jednej trestnej veci.

Podľa jedného z právnych názorov, v súvislosti s adhéznym konaním, ktoré je súčasťou trestného konania, je potrebné pripomenúť, že predmetom adhézneho konania môžu byť len súkromnoprávne nároky, ktoré vznikajú zo súkromnoprávnych vzťahov, a nie aj nároky verejnoprávne, ktoré vznikajú v oblasti verejného práva. To napokon vyplýva aj z toho, že v negatívnom prípade súd v trestnom konaní podľa § 288 ods. 1 Trestného poriadku odkáže poškodeného na občianske súdne konanie, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom (týmto príslušným orgánom však v daňových trestných veciach nie je možné rozumieť daňové orgány, navyše, bolo by nelogické, aby súd odkazoval poškodenú Slovenskú republiku, ktorú v trestnom konaní zastupuje správca dane, na konanie vykonávané pred správcom dane). V zásade podľa tohto právneho názoru teda platí, že v adhéznom konaní je možné prejednať a rozhodnúť len taký nárok, ktorý by mohol prejednať a rozhodnúť súd v civilnom konaní, t. j. musí ísť o nárok, ktorý by inak podliehal právomoci súdu v zmysle § 7 pôvodného Občianskeho súdneho poriadku. Súd v trestnom konaní tak nahrádza v rámci adhézneho konania súd civilný.

Z uvedeného vyplýva, že ak ide o nárok poškodeného, ktorý vyplýva z verejnoprávnych vzťahov (napr. zo vzťahov, ktoré sú upravené daňovými normami), ide o nárok ktorý nespadá do právomoci civilného súdu v zmysle § 7 pôvodného Občianskeho súdneho poriadku, pretože takéto nároky sa spravidla prejednávajú a rozhodujú v správnom konaní pred príslušným správnym orgánom (napr. v daňovom konaní pred správcom dane). Z uvedeného dôvodu, podľa tohto tvrdenia, takéto nároky nie je možné prejednať a rozhodovať ani v trestnom konaní, a to ani negatívne (t. j. adhézne konanie neprichádza vôbec do úvahy a súd v trestnom konaní preto nezamieta takýto nárok a ani neodkazuje na iný orgán, či súd v občianskom súdnom konaní).

V súvislosti s daňovým vzťahom medzi daňovým subjektom a štátom je potrebné uviesť, že ide o súčasť finančnoprávnych vzťahov, ktoré sú upravené finančnoprávnymi normami majetkového charakteru a mocenskej povahy, vznikajúce vo sfére finančnej činnosti štátu (resp. obce alebo vyššieho územného celku). Finančnoprávne vzťahy, ktoré vznikajú v oblasti verejného práva, možno od iných vzťahov finančnej povahy, ktoré vznikajú vo sfére súkromného práva, odlíšiť tak, že vo finančnoprávnych vzťahoch, ktoré vznikajú v oblasti verejného práva, nemajú subjekty rovnocenné postavenie, finančnoprávne vzťahy sú upravené kogentnými normami, ktoré účastníci nemôžu modifikovať podľa svojej vôle, pri porušení povinnosti nastupujú represívne sankcie, finančnoprávne vzťahy vznikajú, menia sa a zanikajú často nezávisle od vôle účastníkov, na základe rozhodnutia súdu, na rozdiel od súkromnoprávnych vzťahov, ktoré vznikajú prevažne na základe dvojstranných právnych úkonov s tým, že procesné práva a povinnosti sa často spravujú správnoprávnymi normami.

Ak sa zameriame na škodu, ktorá vzniká štátu pri trestnom čine skrátenia dane, ako aj pri trestnom čine daňového podvodu, tak je zrejmé, že podkladom na jej vznik sú práve daňovo-právne vzťahy medzi štátom (zastúpeným správcom dane) a iným subjektom, ktoré vznikli v oblasti verejného práva a o ktorých spravidla rozhoduje správny orgán (správca dane). Až právoplatné rozhodnutie správcu dane je možné napadnúť v konaní pred súdom v rámci ustanovení o správnom súdnictve. Ak teda došlo ku škode protiprávnym konaním určitého daňového sub-

jektu, ktoré naplňa znaky skutkovej podstaty daňového trestného činu, malo by byť v zásade na správcovi dane, aby sa s touto skutočnosťou vysporiadal v rámci daňového konania, nakoľko škoda na majetku Slovenskej republiky vznikla primárne práve v príčinnej súvislosti s porušením mimotrestnej (daňovej) právnej úpravy.

Poškodený teda nemá nárok na náhradu škody vzniknutej z trestného činu, ktorý je možné uplatniť v inom než občianskom súdnom konaní, napríklad v konaní správnom (daňovom). Škodu spôsobenú daňovým trestným činom preto možno nahradiť (či zaviazat' k náhrade) v daňovom konaní a nie v adhéznom konaní.

Ak by teda bol akceptovateľný tento právny názor, potom by ani v prípadoch daňového podvodu podľa § 277a Trestného zákona nemohol byť aplikovateľný § 50 Trestného poriadku, pretože daňový úrad podľa tohto tvrdenia, nie je poškodeným s nárokom na náhradu škody.

Podľa iného právneho názoru, ktorého som zástancom, dlhoročná súdna prax a doposiaľ platná staršia judikatúra (napr. Rt 29/1982, Rt 34/1987, Rt 52/1989) ustálili, že nárok štátu na zaplatenie dane nie je nárokom na náhradu škody spôsobenej daňovými trestnými činmi, ale nárokom vyplývajúcom priamo z príslušných daňových zákonov. Nejde preto o takú škodu, ktorú by mohol daňový, či colný orgán uplatňovať v rámci adhézneho konania podľa § 46 ods. 3 Trestného poriadku. Voči tomuto právnemu záveru nemožno mať výhrady v prípade takých trestných činov daňových, akými sú trestné činy falšovania a pozmeňovania kontrolných, technických opatrení na označenie tovaru podľa § 275 Trestného zákona, skrátenia dane a poistného podľa § 276 Trestného zákona, neodvedenia dane a poistného podľa § 277 Trestného zákona, nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona, trestný čin porušenia predpisov o štátnych technických opatreniach na označenie tovaru podľa § 279 Trestného zákona. Novela Trestného zákona účinná od 1. 9. 1999 však nad rámec uvedenej staršej judikatúry do pôvodného § 148a ods. 1 alinea druhá Trestného zákona, neskôr do § 277 Trestného zákona, súčasné znenie § 277a ods. 1 Trestného zákona, zakotvila neoprávnené uplatnenie nároku na vrátenie dane z pridanej hodnoty alebo spotrebnej dane. A práve v prípade najzávažnejších foriem tejto daňovej trestnej činnosti dochádza páchatelmi – členmi zločineckých skupín voči daňovým úradom k uplatňovaniu nároku na vrátenie dane z pridanej hodnoty v rozsahu aj niekoľko desiatok miliónov EUR, ktoré sú týmto daňovým subjektom daňovými úradmi vyplácané, napriek tomu, že tento nárok nie je uplatnený zákonne. Za takýchto okolností potom už nejde o situácie predpokladané uvedenou judikatúrou, teda že v dôsledku trestne relevantného konania páchatela nedošlo k očakávanému prírastku na majetku, konkrétne že nedošlo k predpokladaným príjmom štátneho rozpočtu. Naopak, vyslovujem názor, že za daných okolností dochádza k reálnemu úbytku na majetku tak, ako to má na zreteli § 124 ods. 1 Trestného zákona, teda k reálnemu odčerpaniu adekvátnej (uvádzanej aj niekoľko desať miliónové čiastky v konkrétnom prípade) sumy priamo zo štátneho rozpočtu, čím dochádza k následku vo forme skutočnej škody – čiastky predstavujúcej majetkovú hodnotu, o ktorú bol trestným činom daňovým majetok poškodeného (štátny rozpočet) ukrátený (Rt 33/1967, Rt 71/1971). Takýto stav potom zodpovedá pojmu majetková škoda v širšom slova zmysle, ktorou sa na účely náhrady škody rozumie ujma, ktorá nastala v majetkovej sfére poškodeného, je objektívne vyjadriteľná v peniazoch a reprezentuje majetkové hodnoty, ktoré je potrebné vynaložiť na to, aby došlo k uvedeniu veci do pôvodného stavu (R 55/1971 – civilné). Tejto situácii v dôsledku spôsobenia majetkovej škody poškodenému – štátu zastúpenému daňovým alebo colným orgánom daňovým trestným činom, konkrétne len trestným činom daňového podvodu podľa § 277a Trestného zákona, spáchaným obvineným zodpovedá nárok poškodeného voči obvinenému na náhradu škody

v rámci tzv. adhézneho konania podľa § 46 ods. 3 Trestného poriadku. U iných daňových deliktov, ako to už bolo naznačené, takýto nárok na náhradu škody neprichádza do úvahy.⁴

Sumarizujúc predmetnú problematiku preto dochádzam k právnomu, že daňový úrad, v prípade stíhania obvineného za trestný čin daňového podvodu podľa § 277a Trestného zákona, má postavenie poškodeného s nárokom na náhradu škody, ktorého nárok možno zaistiť podľa § 50 ods. 1 Trestného poriadku.

Z množstva ďalších právnych problémov si osobitnú pozornosť zasluhujú situácie, ak súčasťou majetku obvineného sú cenné papiere, najmä akcie.

Podľa § 2 ods. 1, 2 Zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Zákon o cenných papieroch) cenný papier je peniazmi oceniteľný zápis v zákonom ustanovenej podobe a forme, s ktorým sú spojené práva podľa tohto zákona a práva podľa osobitných zákonov, najmä oprávnenie požadovať určité majetkové plnenie alebo vykonávať určité práva voči zákonom určeným osobám. Sústavu cenných papierov tvoria tieto druhy cenných papierov: akcie, dočasné listy, podielové listy, dlhopisy, vkladové listy, pokladničné poukážky, vkladné knižky, kupóny, zmenky, šeky, cestovné šeky, náložné listy, skladištné listy, skladiskové záložné listy, tovarové záložné listy, družstevné podielnícké listy, iný druh cenného papiera, ktorý za cenný papier vyhlási osobitný zákon.

Práva spojené s cennými papiermi sú práva, ktoré sú stelesnené v listine alebo v osobitnom zázname nahradzujúcom listinu. Tieto subjektívne práva prechádzajú spolu s hmotným nosičom a ich hodnota predstavuje hodnotu cenného papiera. Cenné papiere ako špecifický predmet právnych vzťahov sú spojením subjektívneho práva a nosiča, v ktorom je subjektívne právo stelesnené (inkorporované). Subjektívne právo patrí tomu, kto je majiteľom nosiča, s ktorým je subjektívne právo spojené. Nosičom je buď listina, alebo elektronický záznam. Vlastníctvo nosiča oprávňuje jeho majiteľa na výkon subjektívneho práva, ktoré je s nosičom spojené. Vlastník nosiča je súčasne majiteľom práva, ktoré je spojené s nosičom. Hodnotu cenného papiera nevytvára hodnota nosiča, v ktorom je právo stelesnené, ale hodnota práva, ktoré je s nosičom spojené. Cenný papier vznikol ako písomný prejav vôle – listina, s ktorou je spojené subjektívne právo tak, že bez tejto listiny nemôže byť subjektívne právo uplatnené ani prevedené. Listina je ale len prostriedkom na vyjadrenie a zakotvenie subjektívnych práv. V listinnej podobe je zachované spojenie práv inkorporovaných do cenného papiera s materiálnym nosičom informácií o týchto právach. Klasické cenné papiere sú práve pre prítomnosť listiny ako hmotného nosiča informácií o právach spojených s cennými papiermi listinnými cennými papiermi. V priebehu historického vývoja sa preukázalo, že nie je nevyhnutné, aby nosičom subjektívneho práva bola len listina. V prípade dematerializovaných cenných papierov nie je existencia subjektívneho práva spojená s listinou, ale so záznamom v evidencii cenných papierov.

Podľa charakteru práva, ktoré je stelesnené v cennom papieri, rozlišujeme cenné papiere vecnoprávne, podielnícké (korporačné) a záväzkové (skriptúrne obligácie).

Vecnoprávne cenné papiere sú cenné papiere, v ktorých je stelesnené vecné právo, najmä právo vlastnícke. Vecnoprávnym cenným papierom je napr. skladiskový záložný list podľa zákona č. 144/1998 Z. z. o skladiskovom záložnom liste, tovarovom záložnom liste, ktorý je potvrdením o prevzatí tovaru na skladovanie vo verejnom sklade na základe zmluvy o skladovaní.

Záväzkové cenné papiere (skriptúrne obligácie), ktoré stelesňujú subjektívne záväzkové právo (pohľadávku), rozdeľujeme na:

⁴ Šanta, J.: K niektorým špecifickým aspektom dokazovania trestných činov daňových, Justičná revue, Ministerstvo spravodlivosti SR Bratislava, rok 2008, č. 12, s. 1710.

- cenné papiere na peňažné plnenie, ktoré stelesňujú peňažnú pohľadávku (zmenky, šeky, dlhopisy, vkladové listy a kupóny);
- tovarové cenné papiere, ktoré stelesňujú peňažnú pohľadávku na vydanie tovaru (skladištný list, náložný list);
- cenné papiere na iné plnenie, ktoré stelesňujú nárok na výmenu za iný cenný papier alebo na iné plnenie (vymeniteľné dlhopisy).

Majetkové (podielnické, korporáčné) cenné papiere sú také cenné papiere, ktoré stelesňujú právo na účasť na podnikaní alebo na majetku (akcie, dočasné listy, podielové listy).⁵

A práve nejednotne chápané práva vlastníkov cenných papierov, v praxi najčastejšie akcií, a závažné následky z ich zaistenia plynúce v prístupe orgánov činných v trestnom konaní, spôsobujú niektoré nejasnosti, a niekedy aj vážavý prístup k § 50 Trestného poriadku.

Jeden zo závažných problémov vyriešila aplikačná súdna prax, ktorá ustálila nasledovné závery.

Inštitút zaistenia nároku poškodeného na majetku obvineného je dočasným opatrením, ktorým sa nemení vlastnícke právo k zaisteným veciam, pričom obvinený je obmedzený v jeho výkone, najmä pokiaľ ide o prevod zaistených vecí, ich užívanie a ďalšie nakladanie s nimi.

Zaistenými vecami môžu byť i akcie vo vlastníctve obvineného ako akcionára. I keď obvinený ako akcionár neprestáva byť vlastníkom zaistených akcií, táto okolnosť sama o sebe nebráni tomu, aby mu bolo možné v súvislosti so zaistením akcií zakázať i výkon hlasovacieho práva na valnom zhromaždení akciovej spoločnosti.

Účelom zaistenia v zmysle § 50 ods. 1 Trestného poriadku je totiž zachovanie hodnoty zaisteného majetku a jeho použiteľnosti pre uspokojenie nároku poškodeného. Splnenie tohto účelu potom môže brániť nie len prevodu zaistenej veci na inú osobu, ale tiež akékoľvek ďalšie dispozície alebo úkony konané vo vzťahu k nej, pokiaľ by ich dôsledkom bolo zníženie hodnoty zaistenej veci. Ak je zaistenou vecou akcia, nie je vylúčené, aby sa obvinenému v záujme dosiahnutia tohto účelu zaistenia zakázalo vykonávať hlasovacie právo na valnom zhromaždení akciovej spoločnosti (R ČR 45/2015).

Do akcie ako cenného papiera sú stelesnené práva majetkovej a nemajetkovej povahy. Podstata majetkových práv je vyjadrená najmä podielom akcionára na základnom kapitále akciovej spoločnosti, prednostným právom na upisovanie akcií a vymeniteľných a prioritných dlhopisov, podielom akcionára na likvidačnom zostatku a právom na podiel na zisku (dividenda). Tieto práva možno samostatne previesť za predpokladu, ak nestanoví zákon inak, pričom stanovy môžu umožniť prevod i iných podobných majetkových práv. Naproti tomu práva nemajetkovej povahy (t. j. práva, ktorých hodnotu nemožno vyjadriť peniazmi) nie sú samostatne prevoditeľné. Takýmto právom spojeným s akciami je taktiež hlasovacie právo spoločníka akciovej spoločnosti (akcionára), ktoré nemožno samostatne prevádzať. Ďalšími právami sú napr. právo akcionára zúčastniť sa valného zhromaždenia akciovej spoločnosti, právo uplatňovať návrhy a protinávrhy, právo protestu akcionára, právo podať žalobu na neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia, atď. Súhrn všetkých uvedených práv tvorí podstatu akcie ako veci v právnom zmysle.

Inštitút zaistenia nároku poškodeného na majetku obvineného podľa § 50 ods. 1 Trestného poriadku je len dočasným opatrením, ktorým sa nemení vlastnícke právo k zaisteným veciam, pričom je obvinený obmedzený v jeho výkone, najmä pokiaľ ide o prevod zaistených vecí, ich užívanie a ďalšie nakladanie s nimi. I keď teda akcionár neprestáva byť vlastníkom zaistenej ak-

⁵ Holub, D.: Právo cenných papierov, Iura Edition, spol. s r. o. Bratislava, r. 2013, č. 24–26.

cie, táto okolnosť sama o sebe nebráni tomu, aby mu bolo možné zakázať výkon hlasovacieho práva na valnom zhromaždení akciovej spoločnosti.

Takáto možnosť vyplýva nielen z už uvedeného, ale tiež z rozhodujúcej trestnej i mimotrestnej právnej úpravy. Jednak možno vychádzať zo zákonnej dikcie ustanovenia § 50 Trestného poriadku a jeho zmyslu, či účelu a jednak z príslušných súvisiacich ustanovení ďalších zákonov. Predovšetkým podľa § 50 ods. 2 Trestného zákona platí, že v uznesení o zaistení majetku sa zakáže obvinenému, aby s časťami majetku určenými na zaistenie nároku poškodeného nakladal.

Účelom zaistenia v zmysle § 50 ods. 1 Trestného poriadku je totiž zachovanie hodnoty zaisteného majetku a jeho použiteľnosti pre uspokojenie nároku poškodeného. Splnenie tohto účelu potom môže brániť nielen prevod zaistenej veci na inú osobu, ale tiež akékoľvek ďalšie dispozície alebo úkony konané vo vzťahu k nej, pokiaľ by ich dôsledkom bolo zníženie hodnoty zaistenej veci. Ak je zaistenou vecou akcia, nie je vylúčené, aby sa obvinenému v záujme dosiahnutia účelu zaistenia zakázalo vykonávať hlasovacie právo na valnom zhromaždení, a to najmä v prípadoch, ak je akcionár vlastníkom akcií v takej hodnote či počte, že svojim hlasovacím právom môže presadiť alebo naopak znemožniť prijatie určitého zásadného rozhodnutia, ktoré bezprostredne ovplyvňuje ekonomickú situáciu celej akciovej spoločnosti a tým aj hodnotu akcií. Obvinený by tým mohol pri hlasovaní na valnom zhromaždení akciovej spoločnosti presadiť určité nepriaznivé rozhodnutia s negatívnym dopadom na možnosť uspokojenia uplatneného nároku poškodenej obchodnej spoločnosti. Prípadné nepriaznivé následky vyplývajúce z nepostihnutia hlasovacích práv spojených s akciami, by sa teda mohli premietnuť i v obmedzení či úplnom vylúčení možnosti uspokojiť nárok poškodeného na náhradu škody spôsobenej trestným činom, ku ktorej ochrane primárne slúži tiež zaistovací inštitút podľa § 50 ods. 1 Trestného poriadku.

V aplikačnej praxi k najzložitejším patrí preukázanie pojmu dôvodná obava, teda, že v zmysle § 50 ods. 1 Trestného poriadku je dôvodná obava, že uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody spôsobenej trestným činom bude zmarené alebo sťažované.

Z množstva rôznych situácií k takémuto záveru môže viesť tiež zistenie, že v iných, t. j. občianskoprávných konaniach sa obvinený podieľal na uvádzaní nepravdivých informácií, či predkladaní falošných listín, prioritne spochybňujúcich oprávnenosť nároku poškodeného a ďalej predstierajúcich neexistujúci nárok inej právnickej osoby a na neho nadväzujúce uznanie dlhu obžalovaným, ktorý v súvislosti s jeho ďalšími postupmi umožnil podanie návrhu údajného veriteľa na nariadenie exekúcie. V konkrétnej trestnej veci totiž súd dospel k záveru o dôvodnej obave, že aktívnym konaním obžalovaného hrozilo, že uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody spôsobenej trestným činom bude marené alebo sťažované, a to nielen v súvislosti s nemožnosťou reálne overiť skutočnú existenciu záväzkového vzťahu, zvlášť pokiaľ u oprávneného sa jedná o zahraničnú firmu, ale predovšetkým z porovnania dátumu uzatvorenia údajnej zmluvy z roku 2013 a výpisom z Obchodného registra švajčiarskeho kantonu, podľa ktorého bola akciová spoločnosť zapísaná v roku 2016, takže by k uzatvoreniu zmluvy muselo prísť viac než dva roky pred jej vznikom. Navyše v prípade niektorých z listín predkladaných obvineným bolo zistené, že tieto listiny vzťahujúce sa k jeho záväzku a ďalším postupom v exekučnom konaní sú sfalšované.

Ďalšími v praxi bežnejšie sa vyskytujúcimi situáciami svedčiacimi o uvedenej „dôvodnej obave“ je dispozícia s majetkom obvineného ním, spočívajúca v skrývaní majetku po čine, jeho predaj, darovanie a pod. (R 11/1962).

Takto zaistiť nárok poškodeného je možné aj na majetku obvineného, ktorý je podielovým (R 43/1977) alebo spolupodielovým vlastníkom (R 23/1978, ZSP 43/2007).

Do okruhu aplikačných problémov súvisiacich s § 50 ods. 1 Trestného poriadku patrí nakoniec tiež aplikácia pojmu „až do pravdepodobnej výšky škody“, teda kvantitatívny aspekt nároku poškodeného na náhradu škody.

Rozsah možného zaistenia nároku poškodeného je ohraničený pravdepodobnou výškou spôsobenej škody. V prípade, že sa rozsah reálnej spôsobenej škody zníži, napr. spresnením po znaleckom vyčíslení, vrátením veci, prípadne čiastočnou náhradou škody zo strany obvineného, je potrebné primerane rozsah zaistenia obmedziť (§ 50 ods. 2 Trestného poriadku). Pravdepodobná výška nároku poškodeného na náhradu škody sa určuje podľa účtovných dokladov, výpisov z účtu preukazujúcich relevantné platby, odborného vyjadrenia, znaleckého posudku, podľa obvyklej hodnoty, ceny veci v danom mieste a čase alebo inými používanými metódami v závislosti od druhu škody, ktorá bola spôsobená/uplatnená.⁶

V právne zložitejších trestných veciach sa javí byť práve prvotné určenie pomeru výšky škody a hodnoty zaisteného majetku značne komplikované. Ideálnymi sú situácie, ak orgány činné v trestnom konaní majú časový priestor tento pomer stanoviť čo najpresnejšie, a teda znaleckým dokazovaním. Z časového a procesného hľadiska je zrejmé, že sa tak môže udiť najmä vtedy, ak orgán činný v trestnom konaní už po začatí trestného stíhania v jeho priebehu predvídavo zohľadňuje možný ďalší postup podľa § 50 Trestného poriadku po vznesení obvinenia (R 11/1962) a teda už pred vznesením obvinenia priebežne zisťuje spomínaný pomer pravdepodobnej výšky škody a hodnoty zaisteného majetku, pričom hodnotu neskôr zaisteného majetku ustalať znaleckým dokazovaním už pred vznesením obvinenia, ak je to procesne a najmä takticky možné. V opačnom prípade sa tak môže udiť až po vznesení obvinenia a aj v súvislosti s aplikovaním § 50 Trestného poriadku je nevyhnutné konať v intenciách § 2 ods. 2 Trestného poriadku, podľa ktorého do základných práv a slobôd osôb (v tomto prípade do majetkových práv obvineného) v prípadoch dovolených zákonom možno zasahovať len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom treba rešpektovať dôstojnosť osôb a ich súkromie.

V súvislosti s už spomínanými aplikačnými problémami týkajúcimi sa akcií a znaleckým dokazovaním ich ceny je potrebné aspoň stručne uviesť, že pri oceňovaní a ohodnocovaní akcií sa možno stretnúť (podobne ako pri iných cenných papieroch) s nasledovnými pojmami:

- 1) menovitou (nominálnou) hodnotou akcie,
- 2) kurzom akcie (trhovou cenou) na sekundárnych trhoch a
- 3) vnútornou hodnotou akcie.

Menovitú hodnotu a trhovú cenu pre akcie (rovnako ako pre všetky ostatné cenné papiere) definuje zákon o cenných papieroch.

Zákon č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch v znení neskorších predpisov „kurz cenných papierov“ definuje ako „cenu cenného papiera, určenú a zverejnenú burzou cenných papierov postupom podľa burzových pravidiel.“

Na výšku kurzu akcie vplýva množstvo faktorov – vnútorných, vonkajších, ekonomických (objektívnych, subjektívnych), politických, odohrávajúcich sa vnútri krajiny i v medzinárodnom meradle. Jedným z najdôležitejších faktorov, vplývajúcich na kurz akcie, je prosperita akciovej spoločnosti. Na jej posúdenie je potrebný súbor informácií. Niektoré z nich sú dostupné, iné ostávajú skryté, mnohokrát tvoria oblasť priemyselného tajomstva. Práve tie druhé významnou mierou ovplyvňujú budúcu prosperitu spoločnosti a tým i úspešnosť alebo neúspešnosť akcionárov. Z tohto hľadiska možno informácie o akciovej spoločnosti rozdeliť na dve skupiny:

1. viditeľné – napríklad – goodwill akciovej spoločnosti, jej tradícia, známosť vo svete, výrobné programy, atď., finančné výsledky akciovej spoločnosti, vnútroštátne a medziná-

⁶ Čentéš, J. a kol.: Trestný poriadok, Veľký komentár, EuroKódex Bratislava, r. 2014, s. 174.

rodné postavenie akciovej spoločnosti, perspektívnosť odboru podnikania a pod. a ďalšie vplyvy,

2. neviditeľné – napríklad – solventnosť či zadlženosť akciovej spoločnosti, novosť, či zastaranosť výroby a zariadenia, perspektívnosť pripravovaných inovácií, projektov a výrobných expanzií, obchodných i finančných operácií, úroveň riadiaceho tímu jednotlivých akciových spoločností a úroveň jeho vedenia, vzťahy k štátu (možnosť získania významných informácií, štátnych objednávok, finančných a informačných dotácií, výhodných úverov, daňových úľav, štátnych záruk a pod.), vzťahy k bankám a ďalším finančným inštitúciám (možnosť získania preklenovacích úverov a pod.), vzťahy k iným spoločnostiam – tuzemským i zahraničným (konkurenčným, dodávateľským, odberateľským, sponzorským a pod.), vzťahy k zamestnancom a odborom, situácia v závodoch spoločnosti (výborná, stabilizovaná, konsolidovaná, riziková, nestabilná – nezabezpečený odbyt, existencia štrajkov a pod.), atď.

Základom na určenie kurzu akcie je vnútorná hodnota akcie. Ak chápeme vnútornú hodnotu akcie ako odhadnutú čiastku na základe fundamentálnej analýzy (vrátane analýzy majetku emitenta a analýzy kapitálového trhu), vyjadrenú v peniazoch – na odhad vnútornej hodnoty akcie možno použiť rad metód a postupov.

V teórii i praxi vyspelých kapitálových trhov sa možno stretnúť s rôznymi metódami a modelmi odhadu vnútornej hodnoty akcie, ktoré predpokladajú zvládnutie potrebných techník.

Na odhad vnútornej hodnoty akcií (na rozdiel od cenných papierov peňažného trhu a dlhových cenných papierov kapitálového trhu, u ktorých možno využiť iba výnosné metódy) možno využiť viacero metód a ich kombinácie.

K najčastejším používaným metódam možno zahrnúť: metódy založené na analýze majetku emitenta (historické metódy), výnosové metódy, metódy založené na analýze trhu, porovnávacie metódy, kombinované metódy, metódy založené na reálnych operáciách, atď.⁷

Záver

Ako je zrejmé z vyššie uvedeného textu, ustanovenie § 50 Trestného poriadku upravujúce zaistenie nároku poškodeného, je ustanovením prinášajúcim množstvo aplikačných problémov, z ktorých som naznačil len niektoré, spravidla tie, ktoré už ustálila súdna prax. Je to zároveň ustanovenie, ktorého využívanie v praxi je z hľadiska efektívneho odčerpávania ziskov páchatelov rôznej ekonomickej trestnej činnosti, vrátane tej najzávažnejšej, zjavne poddimenzované. Svedčí o tom dokonca klesajúci počet využívania § 50 Trestného poriadku prokurátormi v rokoch 2013–2014–2015, o čom svedčia počty 31–21–12 vecí, v ktorých bolo toto ustanovenie využité. Paradoxne na druhej strane stúpa počet závažnejších foriem ekonomickej trestnej činnosti, vrátane napr. daňovej kriminality. Deje sa tak zároveň za situácie, že neadekvátne využívanie tohto a ďalších obdobných ustanovení Trestného poriadku v podmienkach Slovenskej republiky je dlhodobo kritizované aj rôznymi inštitúciami Európskej únie, v členských štátoch, ktorej je aplikácia analogických ustanovení oveľa častejšia a efektívnejšia. Ak teda existujú možnosti efektívnejšieho vedenia prípravného konania (čo nepochybne existujú), či už z hľadiska skracovania jeho dĺžky, adekvátneho postihu páchatelov najmä v majetkovej sfére a dosiahnutia jeho účelu vo vzťahu k obvineným i k spoločnosti ako celku, potom je častejšie využívanie § 50 Trestného poriadku v budúcnosti viac ako nevyhnutné.

⁷ Hrvolová, B. a kol.: Analýza finančných trhov, vydavateľstvo SPRINT – vŕa Bratislava, 2006, s. 370.

Ingerencie sudcu pre prípravné konanie¹

Interference of the Pre-trial Judge

Peter Štift²

Abstrakt: V príspevku sa venujem pôsobnosti sudcu pre prípravné konanie pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní z pohľadu teraz účinnej právnej úpravy v Trestnom poriadku a z pohľadu optimalizácie prípravného konania trestného.

Abstract: The contribution deals with competence of pre-trial judge in preliminary proceedings and pre-trial criminal proceedings with regard to current effective Code of Criminal Procedure and optimization of pre-trial criminal proceedings.

Kľúčové slová: Sudca pre prípravné konanie, pôsobnosť, postup pred začatím trestného stíhania, prípravné konanie, príkaz, základné práva a slobody, prokurátor.

Key words: Pre-trial judge, competence, preliminary proceedings, pre-trial proceedings, order, basic human rights and freedoms, prosecutor.

I. Úvod

Sudca pre prípravné konanie ako nový inštitút trestného práva procesného bol do nášho právneho poriadku s účinnosťou od 1. 1. 2006 zavedený zákonom č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej aj „Tr. por.“). Zákonné vymedzenie sudcu pre prípravné konanie v Trestnom poriadku sa nachádza v ustanoveniach „Výklad niektorých pojmov“, kde v § 10 ods. 3 je tento pojem charakterizovaný tak, že sudca pre prípravné konanie je sudca súdu prvého stupňa, ktorý je rozvrhom práce súdu poverený rozhodovať:

- a) zásahoch do základných práv a slobôd pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní
- b) sťažnostiach proti rozhodnutiam prokurátora, ak tak ustanovuje Trestný poriadok
- c) v iných prípadoch ustanovených Trestným poriadkom.

Z tohto zákonného vymedzenia možno vymedziť aj základné oblasti pôsobnosti sudcu pre prípravné konanie.

II. Základné oblasti pôsobnosti sudcu pre prípravné konanie podľa súčasnej právnej úpravy

Základné oblasti pôsobnosti sudcu pre prípravné konanie podľa Trestného poriadku sú nasledovné:

1. Rozhodovanie sudcu pre prípravné konanie o zásahoch do základných práv a slobôd pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní

Rozhodovanie o zásahoch do základných práv a slobôd pred začatím trestného stíhania

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0356-12/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0356-12.

² JUDr. Peter Štift, sudca Krajského súdu v Bratislave, e-mail: peter.stift@justice.sk.

a v prípravnom konaní sudcom pre prípravné konanie má svoj ústavný základ v Ústave Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava“) a v Listine základných práv a slobôd (ústavný zákon č. 23/1991 Zb.; ďalej len „Listina“).

Podľa čl. 13 ods. 2 Ústavy medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom (obsahovo rovnaká úprava je v čl. 4 ods. 2 Listiny), pričom v druhej hlave Ústavy sa výslovne pri úprave jednotlivých základných práv a slobôd uvádza, že zásah do nich a obmedziť ich výkon možno len v prípadoch ustanovených zákonom.

V druhej hlave Ústavy s názvom „Základné práva a slobody“ (obdobne v druhej hlave Listiny) sa výslovne vyžaduje rozhodnutie alebo príkaz sudcu (súdu) v týchto prípadoch:

- rozhodnutie o väzbe zadržanej osoby (čl. 17 ods. 3 Ústavy),
- vydanie písomného príkazu na zatknutie obvineného a rozhodnutie o väzbe alebo o prepustení obvineného po zatknutí (čl. 17 ods. 4 Ústavy),
- rozhodnutie o vzatí osoby do väzby (čl. 17 ods. 5 Ústavy),
- vydanie príkazu na skúmanie duševného stavu obvineného (čl. 17 ods. 7 Ústavy),
- vydanie príkazu na domovú prehliadku (čl. 21 ods. 2 Ústavy).

Zákonná úprava v Trestnom poriadku je v tomto ohľade širšia a hoci to z ústavnej úpravy výslovne nevyplýva, Trestný poriadok aj v iných prípadoch zveruje rozhodovanie o zásahoch do základných práv a slobôd v prípravnom konaní a pred začatím trestného stíhania sudcovi pre prípravné konanie.

Trestný poriadok už v základných zásadách trestného konania ustanovuje, že o zásahoch do základných práv a slobôd podľa tohto zákona rozhoduje sudca pre prípravné konanie, ak tento zákon neustanovuje inak (§ 2 ods. 3 – zásada súdnej ochrany zásahov do základných práv a slobôd) a do základných práv a slobôd v prípadoch dovolených zákonom možno zasahovať len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom treba rešpektovať dôstojnosť osôb a ich súkromie (§ 2 ods. 2 – zásada zdržanlivosti a primeranosti).

Sudca pre prípravné konanie rozhoduje podľa Trestného poriadku o zásahoch do základných práv a slobôd pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní v týchto prípadoch:

- rozhodovanie o väzbe podľa § 71 až § 82 Tr. por.,
- rozhodovanie o obmedzeniach obvineného vo výkone trestu odňatia slobody podľa § 84 ods. 1 Tr. por.,
- potvrdenie príkazu vydaného prokurátorom na zaistenie peňažných prostriedkov na účte v banke pred začatím trestného stíhania podľa § 95 ods. 2 Tr. por.,
- potvrdenie príkazu vydaného prokurátorom na registráciu pozastavenia práva nakladať s cenným papierom pred začatím trestného stíhania podľa § 96 ods. 2 Tr. por.,
- príkaz na domovú prehliadku podľa § 100 ods. 1 Tr. por.,
- príkaz na vydanie (zadržanie) zásielky podľa § 108 ods. 2 Tr. por.,
- súhlas na otvorenie zásielky podľa § 109 ods. 1 Tr. por.,
- príkaz na sledovanie osoby alebo veci podľa § 113 ods. 4 Tr. por.,
- príkaz na vyhotovovanie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov podľa § 114 ods. 2 a 3 Tr. por.,
- príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 ods. 2 a 3 Tr. por.,
- príkaz na zaistenie a oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke podľa § 116 ods. 2 Tr. por.,
- príkaz na použitie agenta podľa § 117 ods. 5, 6 a 7 Tr. por.,
- príkaz na vyšetrovanie duševného stavu obvineného podľa § 148 ods. 2 a 3 Tr. por. a § 149 ods. 1 Tr. por.,

- príkaz na vyšetrovanie duševného stavu svedka podľa § 150 Tr. por.,
- rozhodovanie o vrátení zaistených peňažných prostriedkov na účte ich vlastníčkovi podľa § 95a ods. 1 Tr. por.,
- príkaz na zatknutie podľa § 73 ods. 1 Tr. por.,
- medzinárodný zatýkací rozkaz podľa § 490 ods. 1 Tr. por.,
- rozhodovanie o väzbe vydanej osoby na základe vydania medzinárodného zatýkacieho rozkazu podľa § 494 ods. 2 a 3 Tr. por.,
- rozhodovanie o väzbe pri dočasnom odovzdaní osoby na územie Slovenskej republiky podľa § 549 ods. 2 Tr. por.

Príslušnosť sudcu pre prípravné konanie na úkony pred začatím trestného stíhania a v právnom konaní je ustanovená v § 24 Tr. por., pričom je určená príslušnosťou súdu na konanie o obžalobe. Ktorý súd by bol príslušný na konanie o obžalobe, treba určiť podľa ustanovení Trestného poriadku o vecnej a miestnej príslušnosti. Trestný poriadok zároveň ustanovuje, že v prípade, že pripadá do úvahy príslušnosť viacerých súdov, úkon vykoná súd, v ktorého obvode je činný prokurátor, ktorý podal návrh na vykonanie úkonu. V prípade príkazu na domovú prehliadku podľa § 100 ods. 1 Tr. por. a v prípade príkazu na sledovanie osôb alebo vecí podľa § 113 ods. 4 Tr. por. môže príkaz v neodkladnom prípade namiesto príslušného sudcu pre prípravné konanie vydať sudca pre prípravné konanie toho súdu, v ktorého obvode sa má vykonať domová prehliadka, resp. sa má vykonať sledovanie osôb alebo vecí.

Osobitným spôsobom je príslušnosť sudcu pre prípravné konanie upravená pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní v prípadoch vydania príkazu na sledovanie osôb alebo vecí podľa § 113 ods. 4 Tr. por., príkazu na vyhotovovanie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov podľa § 114 Tr. por., príkazu na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 Tr. por., príkazu na zaistenie a oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke podľa § 116 Tr. por. a príkazu na použitie agenta podľa § 117 Tr. por., v ktorých je príslušným okresný súd v sídle toho krajského súdu, v ktorého obvode je súd, ktorý by bol príslušný na konanie o obžalobe, pričom v prípade vecí patriacich do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu je príslušným tento súd.

Z uvedeného prehľadu je zrejmé, že sudca pre prípravné konanie nerozhoduje o všetkých zásahoch do základných práv a slobôd pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní. Výnimky sú odôvodnené buď tým, že ide o úkon v prospech osoby, do ktorej základného práva alebo slobody sa zasahuje (prepustenie obvineného z väzby na základe príkazu prokurátora podľa § 79 ods. 1 druhá veta Tr. por., prepustenie podozrivej osoby alebo obvineného zo zadržania na slobodu podľa § 85 ods. 4 Tr. por. resp. § 86 ods. 2 Tr. por.), alebo charakterom (podstatou) úkonu, resp. tou okolnosťou, že by nebolo možné rozhodnutie sudcu včas zadovážiť (zadržanie podozrivej osoby podľa § 85 ods. 1 a 2 Tr. por., zadržanie obvineného podľa § 86 ods. 1 Tr. por., vstup do obydlia, iných priestorov a na pozemok podľa § 103 ods. 1 a 2 Tr. por., príkaz na zaistenie peňažných prostriedkov podľa § 95 ods. 2 Tr. por., príkaz na registráciu pozastavenia práva nakladať s cenným papierom podľa § 96 ods. 2 Tr. por., príkaz na zadržanie zásielok podľa § 108 ods. 3 Tr. por., príkaz na vyhotovovanie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov podľa § 114 ods. 2 tretia veta, príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 ods. 2 druhá veta, príkaz na použitie agenta podľa § 117 ods. 6 Tr. por.).

Treťou skupinou výnimiek zo zásady súdnej ochrany ohľadom zásahov do základných práv a slobôd je úprava niektorých inštitútov v prvej časti Trestného poriadku v hlavách „Zaistenie osôb a vecí“ a „Zabezpečovanie informácií“, pri ktorých zákonodarcu rozhodol, že na zásah do základných práv a slobôd postačuje rozhodnutie prokurátora príp. policajta a prevládla tu účelnosť nad súdnou ochranou. Ide o tieto prípady rozhodovania:

- príkaz na uchovanie a vydanie počítačových údajov a príkaz na zrušenie uchovávaní týchto údajov podľa § 90 ods. 1 a 3 Tr. por.,
- príkaz na odňatie veci podľa § 91 ods. 1 a 3 Tr. por.,
- príkaz na zaistenie peňažných prostriedkov na účte v banke alebo na zrušenie ich zaistenia podľa § 95 ods. 1, 2, 5 a 7 Tr. por.,
- príkaz na registráciu pozastavenia práva nakladať s cenným papierom alebo na registráciu zrušenia tohto pozastavenia podľa § 96 ods. 1, 2, 4 a 6 Tr. por.,
- príkaz na prehliadku iných priestorov a prehliadku pozemku podľa § 101 ods. 1 Tr. por.,
- príkaz na osobnú prehliadku podľa § 102 ods. 1 Tr. por.,
- príkaz na vydanie (zadržanie) zásielky podľa § 108 ods. 1 Tr. por.,
- príkaz na zámenu obsahu zásielok podľa § 110 ods. 1 Tr. por.,
- príkaz na kontrolovanú dodávku podľa § 111 ods. 2 a 4 Tr. por.,
- príkaz na predstieraný prevod podľa § 112 ods. 2 a 5 Tr. por.,
- príkaz na sledovanie osôb a vecí podľa § 113 ods. 2 a 7 Tr. por.,
- príkaz na porovnávanie údajov v informačných systémov podľa § 118 ods. 2 Tr. por.

2. Rozhodovanie sudcu pre prípravné konanie o sťažnostiach proti rozhodnutiam prokurátora

Trestný poriadok ustanovuje v § 191 prípady, v ktorých sudca pre prípravné konanie rozhoduje o sťažnostiach proti rozhodnutiam prokurátora. Ide o tieto prípady:

- ak prokurátor rozhodol o zaistení majetku obvineného na zaistenie nároku poškodeného podľa § 50 ods. 1 Tr. por.,
- ak prokurátor rozhodol o zamietnutí návrhu poškodeného na zaistenie jeho nároku podľa § 50 ods. 5 Tr. por.,
- ak prokurátor rozhodol o zrušení alebo obmedzení zaistenie nároku poškodeného podľa § 51 ods. 1 a 2 Tr. por. alebo vyňal veci zaistené na nárok poškodeného podľa § 51 ods. 2 Tr. por.,
- ak prokurátor rozhodol o zaistení majetku obvineného podľa § 425 ods. 1 Tr. por.

Príslušnosť sudcu pre prípravné konanie je určená súdom, ktorý je príslušný na konanie v prvom stupni. Sudca pre prípravné konanie má rozhodnúť o sťažnosti spravidla do piatich pracovných dní od predloženia veci súdu na rozhodnutie. Sudca pre prípravné konanie v uvedených prípadoch rozhoduje ako druhostupňový orgán s konečnou platnosťou a proti jeho uzneseniu nie je prípustný riadny opravný prostriedok.

3. Rozhodovanie sudcu pre prípravné konanie v iných prípadoch ustanovených Trestným poriadkom

Trestný poriadok ustanovuje aj ďalšie prípady, kedy rozhoduje sudca pre prípravné konanie v prípravnom konaní pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní. Tieto prípady rozhodovania sudcu pre prípravné konanie je možné rozdeliť do niekoľkých skupín.

Prvou skupinou je rozhodovanie v súvislosti s právom obvineného na obhajobu, a to ustanovovanie obhajcov a náhradných obhajcov, ich zrušenie a rozhodovanie o oslobodení od povinnosti obhajovania v zmysle § 40 až § 43 Tr. por.

Druhou skupinou je rozhodovanie o ustanovovaní iných osôb v zákonom určených prípadoch, a to ustanovenie opatrovníka obvinenému podľa § 35 ods. 2 Tr. por. (ak je obvinený pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo je táto jeho spôsobilosť obmedzená a zákonný zástupca obvineného nemôže zastupovať), ustanovenie splnomocnenca zúčastnenej osobe zo zoznamu advokátov, ak je to potrebné na ochranu jej záujmov podľa § 45 ods. 5 Tr. por., ustano-

venie spoločného zástupcu poškodených podľa § 47 ods. 2 Tr. por., ustanovenie zástupcu poškodenému zo zoznamu advokátov, ktorý si uplatňuje nárok na náhradu škody a je nemajetný, ak to považuje za potrebné na ochranu záujmov poškodeného podľa § 47 ods. 6 Tr. por. a ustanovenie opatrovníka poškodenému podľa § 48 ods. 2 a 3 Tr. por. (ak je poškodený pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo je táto jeho spôsobilosť obmedzená a zákonný zástupca poškodeného nemôže zastupovať alebo ak poškodený nemôže vykonávať práva poškodeného).

Osobitný prípad je rozhodovanie sudcu pre prípravné konania podľa § 136 ods. 5 Tr. por., kedy môže príkazom rozhodnúť o určení použitia legendy svedkovi, t. j. o použití krycích údajov ohľadom totožnosti svedka. Uvedené je možné iba v prípade trestného stíhania pre zločin, pre niektorý z trestných činov korupcie, pre trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa a trestný čin legalizácie príjmu z trestnej činnosti.

Posledným prípadom rozhodovania sudcu pre prípravné konanie je rozhodovanie podľa § 348 ods. 1 Tr. por. v tzv. „super rýchlom konaní“, teda ide o prípad, keď podľa Trestného poriadku je prokurátorom odovzdaný súdu do 48 hodín od zadržania spolu s podaním obžaloby obvinený pristihnutý pri spáchaní prečinu so zákonom ustanovenou hornou hranicou trestnej sadzby do 5 rokov resp. bezprostredne po ňom (najneskôr však zadržaný do 24 hodín od spáchania prečinu). V tomto prípade však už nie je možné hovoriť o jeho pôsobnosti v prípravnom konaní, keďže sudca pre prípravné konanie rozhoduje o obžalobe prokurátora podanej podľa § 204 ods. 1 Tr. por., teda ide už o konanie pred súdom a vecne správne by malo ísť o rozhodovanie samosudcu, hoci Trestný poriadok výslovne uvádza, že ide o rozhodovanie sudcu pre prípravné konanie.

III. Optimalizácia prípravného konania a pôsobnosť sudcu pre prípravné konanie

Z pohľadu optimalizácie prípravného konania trestného je potrebné sa zamyslieť nad týmito prípadnými zmenami v právnej úprave týkajúcej sa pôsobnosti sudcu pre prípravné konanie.

1. Rozšírenie úkonov, v prípade ktorých by sudca pre prípravné konanie rozhodoval o zásahu do základných práv a slobôd.

Za účelom zabezpečenia súdnej ochrany zásahov do základných práv a slobôd by bolo potrebné zvážiť, či pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní o týchto zásahoch vo všetkých relevantných prípadoch by nemal rozhodovať sudca pre prípravné konanie. Výnimkou by boli iba tie prípady, kedy vec neznesie odklad, kedy by mohol rozhodovať prokurátor s tým, že jeho pozitívne rozhodnutie (ktorým sa teda zasiahne do základného práva a slobody dotknutej osoby) by musel následne potvrdiť sudca pre prípravné konanie pod následkom straty platnosti a nemožnosti jeho využitia v ďalšom konaní.

V tejto súvislosti treba poukázať, že podľa teraz účinnej právnej úpravy vydáva v prípravnom konaní a pred začatím trestného stíhania príkaz na vydanie domovej prehliadky podľa § 100 ods. 1 Tr. por. sudca pre prípravné konanie. Domová prehliadka sa vydáva na priestory slúžiace na bývanie a priestory k nim patriace, pričom ústavný rámec na vydanie príkazu na domovú prehliadku sudcom je čl. 21 Ústavy ohľadom práva na nedotknuteľnosť obydlia.

Ak však ide o prehliadku priestorov neslúžiacich na bývanie alebo prehliadku pozemku, stačí podľa § 101 ods. 1 Tr. por. vydanie príkazu prokurátorom alebo s jeho súhlasom policajtom. V tejto súvislosti treba uviesť, že v prípade právnickej osoby sa v ustálenej súdnej praxi uznáva, že jej sídlo resp. podnikateľské priestory majú taký charakter, ako by išlo o obydlie v prípade

fyzickej osoby, a teda aj právnická osoba je nositeľom práva na nedotknuteľnosť obydlia. Preto je dostatočne zdôvodniteľné, aby aj príkaz na prehliadku iných priestorov a pozemkov vydával pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie a nie prokurátor alebo s jeho súhlasom policajt.

2. Zúženie úkonov, o ktorých by rozhodoval sudca pre prípravné konanie

Na druhej strane sú podľa teraz účinnej právnej úpravy v prípravnom konaní rozhodnutia sudcu pre prípravné konanie, v prípade ktorých nie je možné jednoznačne hovoriť o zásahoch do základných práv a slobôd, kedy nie je relevantná prekážka na takú zmenu právnej úpravy, aby v týchto prípadoch rozhodoval prokurátor. Ide napríklad o prípady ustanovovania obhajcov, ich zrušenia a s rozhodovanie o oslobodení od povinnosti obhajovania v zmysle § 40 až § 43 Tr. por., ktoré fakticky v absolútnej väčšine prípadov nevykonáva aj tak sudca pre prípravné konanie, ale vyšší súdny úradník. Takouto zmenou právnej úpravy by sa predišlo predkladaniu spisov na súdy a s tým súvisiaceho zbytočného predlžovania konania, resp. by to malo za následok zrýchlenie prípravného konania.

Uvedené sa rovnako vzťahuje na prípady, kedy podľa súčasnej právnej úpravy rozhoduje sudca pre prípravné konanie o ustanovení opatrovníka obvinenému podľa § 35 ods. 2 Tr. por., ustanovení splnomocnenca zúčastnenej osobe podľa § 45 ods. 5 Tr. por., ustanovenie spoločného zástupcu poškodených podľa § 47 ods. 2 Tr. por., ustanovenie zástupcu poškodenému, ktorý si uplatňuje nárok na náhradu škody a je nemajetný podľa § 47 ods. 6 Tr. por. a ustanovenie opatrovníka poškodenému podľa § 48 ods. 2 a 3 Tr. por.

V týchto veciach, v ktorých sa rozhoduje uznesením, by bola možná aj taká úprava, že v prvom stupni by rozhodoval prokurátor a len o sťažnosti voči uzneseniu by rozhodoval sudca pre prípravné konanie (obdobne ako je tomu v súčasnej právnej úprave pri rozhodovaní o sťažnostiach voči rozhodnutiam o zaistení majetku podľa § 191 Tr. por.).

3. Rozšírenie pôsobnosti sudcu pre prípravné konanie na jeho účasť pri neodkladnom alebo neopakovateľnom úkone spočívajúcom vo výsluchu svedka alebo v rekognícii, ktorý by bol vykonávaný pred tým, ako by bola známa obvinená osoba.

V tomto prípade je inšpiráciou právna úprava v Českej republike. Sudca pre prípravné konanie by sa pred vznesením obvinenia zúčastňoval neodkladného alebo neopakovateľného úkonu týkajúceho sa výsluchu svedka alebo rekognície vykonaného za účelom zistenia, či bol spáchaný trestný čin určitou osobou (teda aby bolo možné vzniesť takej osobe obvinenie).

Sudca pre prípravné by tu zodpovedal za zákonnosť (legalitu) vykonania takého úkonu, keďže obvinená osoba ešte nie je, takže podozrivý či už sám alebo prostredníctvom obhajcu nemá možnosť kontradiktórnym spôsobom sa úkonu ako takého zúčastniť a namietat' resp. spochybňovať zákonnosť jeho vykonania a priebehu úkonu už priamo počas vykonávania úkonu. Následkom účasti sudcu pre prípravné konanie ako nezávislého a nestranného orgánu by bolo možné použitie tohto dôkazu v konaní pred súdom.

Uvedené by sa vzťahovalo len na procesný postup pred vznesením obvinenia, keďže v štádiu, keď už je vznesené obvinenie, sa taký úkon môže vykonať kontradiktórnym spôsobom za účasti obvineného resp. jeho obhajcu.

4. Prítomnosť sudcu pre prípravné konanie aj pri iných úkonoch vykonávaných v prípravnom konaní

Je na zvážení, či nevytvoriť zákonnú možnosť účasti sudcu pre prípravné konanie aj na iných úkonoch vykonávaných už v prípravnom konaní.

Podľa súčasnej právnej úpravy v prípravnom konaní vypočúva agenta prokurátor. Je na úvahu, či by pri tomto úkone nemal byť prítomný sudca pre prípravné konanie vzhľadom na charakter tohto inštitútu, kde by opätovne sudca pre prípravné konanie garantoval zákonnosť (legalitu) vykonania takého úkonu.

Ďalším prípadom, kde by bola za tým účelom vhodná prítomnosť sudcu pre prípravné konanie je výsluch maloletej osoby o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej vek mohlo nepriaznivo ovplyvňovať jej duševný a mravný vývoj resp. kde by opätovná výpoveď takej osoby mohla byť ovplyvnená, keďže výsluch takého svedka ma charakter neopakovateľného úkonu.

Literatúra

Čentěš J.: Prípravné konanie po piatich rokoch aplikácie Trestného poriadku; Rekodifikovaný Trestný zákon a Trestný poriadok – analýza poznatkov z teórie a praxe, Zborník príspevkov z konferencie konanej dňa 9. 2. 2011 na Paneurópskej vysokej škole v Bratislave, Bratislava, 2011.

Mandalík R.: Základné zásady trestného konania v predprípravnom konaní; Justičná revue, roč. 64, 2012, č. 11.

Minárik Š. a kol.: Trestný poriadok. Stručný komentár, Iura Edition, Bratislava, 2010.

Svatoš R.: Přípravné řízení trestní ve Slovenské republice; Trestněprávní revue, roč. 5, 2006, č. 12.

Šámal P. a kol.: Trestní řád. Komentář. I. díl. 6. vydání. C. H. Beck, Praha, 2008.

Štíft P.: Sudca pre prípravné konanie a jeho pôsobnosť v prípravnom konaní; Aktuálne problémy prípravného konania trestného, Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3. 4. 2014, Leges, Praha, 2014.

Ústava Slovenskej republiky.

Listina základných práv a slobôd.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Sudca v prípravnom konaní

The Judge in Pre-trial

Daniel Petričko¹

Abstrakt: Cieľom tohto príspevku nie je teoreticky zadefinovať sudcu pre prípravné konania, ale skôr sa venovať pojmom, ktoré v odbornej verejnosti nie sú až tak často prezentované. Dnes sa v spojení s prípravným konaním a činnosťou súdu hovorí len o sudcovi pre prípravné konanie, avšak často sa zabúda aj na činnosť v tzv. predprípravnom konaní, kde podstatné úkony smerujúce k zásahom do základných práv osôb vykonáva sudca krajského súdu. Rovnako je potrebné poukázať aj pojmové ustálenie rozdielu medzi sudcom pre prípravné konanie a sudcom s nariadenou pracovnou pohotovosťou. V druhom rade je cieľom príspevku poukázať na praktické problémy pri činnosti sudcu pre prípravné konanie a možnosti riešenia de lege ferenda.

Abstract: The aim of this topic is not theoretically define a pre-trial judge, but rather be given to the concept that the professional community are not so often presented. In this time, in conjunction with the pre-trial and court activity speaks only of a pre-trial judge, but often forget the activity of the preconditioning procedure, where significant acts regarding interference with the fundamental rights of persons carried out by judge from regional court. It should be noted the conceptual difference fixing between pre-trial judge and judge on duty. In second round it's aim of this topic is demonstration of the practical problems in the acts of pre-trial judge and possible solutions de lege ferenda.

Kľúčové slová: Sudca pre prípravné konanie. Sudca s nariadenou pracovnou pohotovosťou. Prípravné konanie. Prokurátor. Väzba.

Keywords: Pre-trial – judge. Judge on duty. Preparatory proceedings. Prosecutor. Policeman. Custody.

Postavenie sudcu v prípravnom konaní

V Slovenskom trestnom práve procesnom vo všeobecnosti rozoznávame dve základné fázy trestného procesu, a to konanie prípravné a konanie súdne. Konaním prípravným sa na účely tohto poznania chápe veľmi zložitý a ucelený úsek trestného konania, ktorý slúži predovšetkým na čo najlepšie zhromaždenie konkrétnych skutočností, ktoré sa stali a majú úzky súvis s danou trestnou situáciou. Samotnou realizáciou jednotlivých procesných úkonov sú zákonom poverené tzv. orgány činné v trestnom konaní. Pod týmto pojmom sa rozumie policajt, teda poverený príslušník policajného zboru a prokurátor. *Dominus litis* celého prípravného konania je práve prokurátor. V „starom“ Trestnom poriadku č. 141/1961 Zb. sa k orgánom činným v trestnom konaní zaraďoval aj súd. „Nový“ Trestný poriadok č. 301/2005 Z. z. už tento pojem vymedzil a pridelil mu samostatné pomenovanie a postavenie – ide o sudcu pre prípravné konanie. V prípravnom konaní má osobitné postavenie a zákonodarca mu dáva kompetencie ohľadom rozhodovania o prípustnosti zásahov do základných práv a slobôd (väzba, domová a osobná prehliadka a iné). Zároveň sa umožňuje, aby takýto sudca rozhodol aj vo veci obvineného, ktorý bol zadržaný pri spáchaní prečinu s trestnou sadzbou do piatich rokov alebo zastihnutý na úteku, v skrátenej lehote do piatich pracovných dní, ak s tým obvinený súhlasí.²

¹ JUDr. Daniel Petričko, Justičný čakatel' Krajského súdu v Košiciach, daniel.petricko@justice.sk, Paneurópska vysoká škola, fakulta práva, ústav verejného práva – externý doktorand. Tomášikova 20, 821 02 Bratislava, e-mail: petricko.daniel@gmail.com.

² Dôvodová správa k zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Sudca pre prípravné konanie

S pojmom prípravného konania sa takmer vždy spája len prokurátor a policajt, avšak často sa zabúda na inštitút sudcu pre prípravné konanie. Sudcom pre prípravné konanie sa rozumie sudca, ktorý je na základe rozvrhu práce zaradený ako sudca, ktorý vykonáva výkon súdnictva na úseku trestnoprávnom (nie je to podmienkou) a na základe rozpisu služieb vykonáva funkciu sudcu pre prípravné konanie. Rozhoduje v prípravnom konaní o jednotlivých návrhoch, poväčšine ide o závažnejšie rozhodnutia, ktoré nemôže urobiť prokurátor, či dokonca policajt. V istých prípadoch dokonca vystupuje ako tzv. odvolací orgán vo vzťahu k rozhodnutiam prokurátora v prípravnom konaní. Zákonodarcu mu dal možnosť rozhodnúť aj o vine obvineného v prípade splnenia zákonných predpokladov (§ 204 Tr. por.) Zákonné vymedzenie pojmu sudca pre prípravné konanie je uvedené v ustanovení § 2 ods. 3 Tr. por. Ak tento zákon neustanovuje inak, pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní o zásahoch do základných práv a slobôd podľa tohto zákona rozhoduje sudca pre prípravné konanie; sudca pre prípravné konanie rozhoduje aj v iných prípadoch ustanovených týmto zákonom.³

V odseku 3 je upravená zásada súdnej ochrany zásahov do základných práv a slobôd. Táto zásada nadväzuje na zásadu zdržanlivosti a primeranosti uvedenú v odseku 2. Podľa tejto zásady v trestnom konaní o zásahoch do základných práv a slobôd pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní rozhoduje sudca pre prípravné konanie, ak Trestný poriadok neustanovuje inak. Ďalej zákonodarcu v ustanovení § 10 ods. 2 a 3 Tr. por. konštatuje, že súdnictvo vykonávajú nezávislé a nestranné sudy na všetkých stupňoch oddelene od iných štátnych orgánov prostredníctvom sudcu pre prípravné konanie, samosudcu, predsedu senátu, senátu alebo v prípadoch ustanovených zákonom aj vyšším súdnym úradníkom, probačným a mediačným úradníkom a súdnym tajomníkom.⁴ Názory na koncepciu postavenia sudcu pre prípravné konanie sa postupom času vyvíjali, a treba dodať, že ani v súčasnosti, v normatívnej úprave postavenia sudcu pre prípravné konanie v Trestnom poriadku sa tieto neujednotili. Tak zástupcovia teórie, ako aj aplikačnej praxe sa zhodujú v jednom, v potrebe reglementovania postavenia sudcu pre prípravné konaní v Trestnom poriadku, avšak pokiaľ ide o vymedzenie obsahu jeho činnosti a rozsahu práv, ktoré sa mu priznávajú v prípravnom konaní, až takí jednotní nie sú.⁵

Úlohou sudcu pre prípravné konanie v predsúdnom konaní je rozhodovanie:

- a) o zásahoch do základných práv a slobôd,
- b) o sťažnostiach proti rozhodnutiam prokurátora, ak tak ustanovuje Trestný poriadok,
- c) v iných prípadoch ustanovených Trestným poriadkom.

Sudca Krajského súdu v prípravnom konaní

Prípravné konanie je charakteristické tým, že jeho podstatnú úlohu zohrávajú predovšetkým orgány činné v trestnom konaní. Súd v tomto štádiu trestného konania vystupuje iba okrajovo v podobe sudcu pre prípravné konanie. Tento inštitút je odbornej verejnosti známy, avšak pomerne často sa zabúda na postavenie sudcu krajského súdu, ktorý vykonáva úkony prípravného konania, resp. predprípravného. Úkony sudcu krajského súdu v prípravnom konaní rovnako počíta s tzv. služobnou pohotovosťou, kde vykonáva také procesné úkony, ktoré nie sú v kompetencii okresných súdov.

Prvou zásadnou kompetenciou je prípad príkazu na odposluch telekomunikačnej prevádzky pred vznesením obvinenia. Táto agenda sa v súdnom systéme zapisuje do registra Ntt a ide o návrhy, ktoré obsahujú rôzny stupeň utajenia, podľa zákona č. 166/2003 Z.z. o ochrane súkro-

³ Zákon č. 301/2005 – Trestný poriadok v znení neskorších predpisov. § 2 ods. 3.

⁴ Zákon č. 301/2005 – Trestný poriadok v znení neskorších predpisov. § 10 ods. 2 a 3.

⁵ ROMŽA, S.: *Koncepcia prípravného konania*. Brno: Tribun EU, 2010, s. 118.

mia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním) v znení neskorších predpisov. Tento register je podľa Smernice 27/2003 MS SR z 31. 10. 2013 č. 44537/2013/10 utajovanou skutočnosťou označenou stupňom utajenia „Vyhradené“.⁶ Takáto činnosť je v súlade s ustanovením § 4 a 4a ods. 1 zákona č. 166/2003, ktorý špecifikuje, že na rozhodovanie o použití informačno-technických prostriedkov podľa tohto zákona je vecne príslušný krajský súd; to neplatí, ak ide o vec patriacu do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu.⁷ Samotný procesný postup pri vydávaní takéhoto príkazu je takmer obdobný ako v prípade príkazu na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 Trestného poriadku.

Ďalším úkonom prípravného konania v právomoci sudcu krajského súdu je problematika tzv. cudziny. Ide o konanie, ktoré sa v súdnom manažmente vedie v registri Ntc a do ktorého patrí:

- a) konanie vo veci žiadosti cudzích orgánov o vydanie osoby zo Slovenskej republiky do cudziny na trestné stíhanie alebo výkon trestu,
- b) návrh prokurátora na vzatie osoby do predbežnej väzby, vydávacej väzby a rozhodnutie o prípustnosti vydania do cudziny,
- c) návrh na uznanie a výkon cudzieho rozhodnutia, ak je daná príslušnosť krajského súdu,
- d) návrh na rozhodnutie o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu,
- e) žiadosť justičného orgánu štátu pôvodu o zadržanie odsúdeného alebo o prijatie iného opatrenia na zabezpečenie toho, aby odsúdený zostal do prijatia rozhodnutia o uznaní a výkone na území Slovenskej republiky podľa zákona č. 549/2011 Z. z. o uznávaní a výkone rozhodnutí, ktorými sa ukladá trestná sankcia spojená s odňatím slobody v Európskej únii a o zmene a doplnení zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 344/2012 Z. z.,
- f) žiadosť príslušného orgánu členského štátu o udelenie súhlasu s prevzatím rozhodnutia na jeho uznanie a výkon do Slovenskej republiky podľa zákona č. 549/2011 Z. z. v znení zákona č. 344/2012 Z. z.,
- g) žiadosť príslušného justičného orgánu štátu pôvodu o vzatie do väzby osoby, ktorej sa rozhodnutie týka a ktorá sa nachádza na území Slovenskej republiky, a to aj pred doručením osvedčenia a rozhodnutia podľa § 14 ods. 2 zákona č. 549/2011 Z. z.,
- h) návrh na podmienené prepustenie odsúdeného z výkonu trestu odňatia slobody podľa zákona č. 549/2011 Z. z. v znení zákona č. 344/2012 Z. z.⁸

V prípravnom konaní vykonáva sudca krajského súdu úkony aj v agende odvolacej v prípadoch, v ktorých bola podaná sťažnosť proti uzneseniu okresného súdu o vzatí do väzby v prípravnom konaní, v ktorých bola podaná sťažnosť proti uzneseniu okresného súdu o nevzatí do väzby v prípravnom konaní, a ostatné veci, v ktorých je podľa Trestného poriadku prípustný opravný prostriedok proti rozhodnutiam okresného súdu v prípravnom konaní. Táto agenda sa zapisuje do súdneho registra Tpo. V tomto prípade spomeniem dve najčastejšie situácie, kedy sa rozhoduje o väzbe. Prvým prípadom je situácie, kedy sudca pre prípravné konanie rozhodne o vzatí obvineného do väzby. Proti tomuto uzneseniu podá obvinený sťažnosť. Následne sudca pre prípravné konanie po vyhotovení tohto uznesenia doručí kompletný spisový materiál krajskému súdu, ktorý v prípravnom konaní v senáte rozhodne o tejto sťažnosti na verejnom zasadnutí. Obdobný postup je aj v druhom prípade, kedy sudca pre prípravné konanie rozhodne o nevzatí obvineného do väzby. Toto uznesenie musí byť ihneď zdôvodnené do zápisnice. Voči tomuto uzneseniu podá prokurátor ihneď do zápisnice sťažnosť. Sudca pre prípravné konanie

⁶ Rozvrh práce Krajského súdu v Košiciach.

⁷ Zákon č. 166/2003 Z. z., § 4a ods. 1.

⁸ Rozvrh práce Krajského súdu v Košiciach.

ihneď určí termín verejného zasadnutia na krajskom súde, ktorý sa uskutoční najneskôr do piatich pracovných dní odo dňa predloženia veci na rozhodnutie a postupuje primerane podľa ustanovenia § 292 ods. 5 Tr. por. Následne urýchlene, najneskôr na druhý pracovný deň doručí kompletný spisový materiál na krajský súd, ktorý rozhoduje znova v senáte. Teda nadriadený súd o týchto sťažnostiach rozhodne v súlade s ustanovením § 192 ods. 3 Tr. Por.

Posledným bodom činnosti sudcu krajského súdu v prípravnom konaní je rozhodovanie o námietkach zaujatosti, ktoré sú vznesené v prípravnom konaní. Tieto námietky môže vzniesť buď procesná strana alebo sám sudca pre prípravné konanie. Takéto podania sa zapisujú do súdneho registra „Nto“ Aj tu platí zásada, že ak takáto námietka je vznesená v prípade návrhu na vzatie obvineného do väzby je potrebné o týchto námietkach rozhodnúť urýchlene a bezodkladne, nakoľko sa jedná o väzobnú vec a lehota pre sudcu pre prípravné konanie na rozhodnutie o návrhu prokurátora plynie.

Sudca pre prípravné konanie vs. Sudca s nariadenou pracovnou pohotovosťou – vybrané problémy

Dôsledné vymedzenie pojmu sudca pre prípravné konanie nepochybne v našom právnom systéme absentuje. Hovorí o ňom trestný poriadok, ale chýba pomerne lepšia definícia. V praxi sa však práve s pojmom Sudca pre prípravné konanie spája aj pojem sudcu s nariadenou pracovnou pohotovosťou. Práve toto je totiž osoba, ktorá vykonáva sudcu pre prípravné konanie. Teória ho nepozná, a preto je potrebné ujasniť zásadný rozdiel medzi týmito pojmami. Pojem sudcu pre prípravné konanie sme si vyššie definovali a rovnako aj jeho kompetencie. Sudca s nariadenou pracovnou pohotovosťou je teda osoba sudcu, ktorý má nariadenú tzv. pracovnú pohotovosť počas istého vopred stanoveného časového obdobia. Teda každý súd (okresné súdy a špecializovaný trestný súd) vedú zoznam sudcov, ktorí majú nariadenú pracovnú pohotovosť. Táto pohotovosť sa vykonáva v týždňových intervaloch a práve počas tejto doby vykonáva sudca pre prípravné konanie svoje úkony. Teda, aby sme to jasne ozrejmili, sudcom pre prípravné konanie je sudca, ktorý ja zaradený do zoznamu súdu, a vykonáva činnosť sudcu pre prípravné konanie. Rozdielom medzi sudcom pre prípravné konanie a sudcom s nariadenou pracovnou pohotovosťou je, že sudcom s nariadenou pracovnou pohotovosťou je sudca len vtedy, kedy má reálne výkon tejto pracovnej pohotovosti, kým sudcom pre prípravné konanie môže byť aj mimo pracovnú pohotovosť. Teda sudcom pre prípravné konanie je každý sudca, ktorý je podľa rozvrhu práce oprávnený vykonávať takúto činnosť a je sudcom pre prípravné konanie stále, pričom sudcom s nariadenou pracovnou pohotovosťou je len v období presne vymedzenom v rozvrhu práce (od piatka do piatka).

Ako ideálny príklad slúži ustanovenie § 79 ods. 3 Tr. por., ak sa rozhoduje o návrhu obvineného na prepustenie z väzby kedy obvinený má právo kedykoľvek žiadať o prepustenie na slobodu. Ak v prípravnom konaní prokurátor takejto žiadosti nevyhoví, predloží ju bez meškania so svojím stanoviskom a s návrhom na rozhodnutie sudcovi pre prípravné konanie, o čom upovedomí obvineného a jeho obhajcu. O takej žiadosti sa musí bez meškania rozhodnúť. Ak sa žiadosť zamietla, môže ju obvinený, ak v nej neuvedie iné dôvody, opakovať až po uplynutí tridsiatich dní odo dňa, keď rozhodnutie o jeho predchádzajúcej žiadosti nadobudlo právoplatnosť.⁹ Teda ak žiadosti odsúdeného prokurátor nevyhoví, odstúpi túto žiadosť spolu s kompletným spisovým materiálom a svojím vyjadrením na súd pre sudcu pre prípravné konanie. Trestný poriadok hovorí, že o tejto žiadosti rozhodne sudca pre prípravné konanie. Ide však o všeobecné tvrdenie, keďže v tom čase už sudcom pre prípravné konanie môže byť iná osoba sudcu než tá,

⁹ Zákon č. 301/2005 – Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 79 ods. 3.

ktorá rozhodovala o je vzatí. Ktorý sudca pre prípravné konanie to má správne byť, už trestný poriadok nerieši. Má o prepustení z väzby rozhodnúť sudca pre prípravné konanie, ktorý bral obvineného do väzby, teda rozhodoval o jeho vzatí do väzby alebo ten sudca pre prípravné konanie, ktorý má na základe rozvrhu práce nariadenú pracovnú pohotovosť práve vtedy, kedy samotnú žiadosť odstúpi prokurátor? Áno, možno ide len o technickú záležitosť, ktorá sa spája skôr s rozvrhom práce súdu, ale podľa môjho názoru ide o zásadnú vec pri posudzovaní zákonnosti rozhodovania o tejto žiadosti. Nerád by som sa pohrával s pojmom „zákonný sudca pre prípravné konanie“, avšak tento prípad má k tomu podľa môjho názoru veľmi blízko. Niektoré súdy majú rozvrh práce koncipovaný tak, že o týchto žiadostiach rozhoduje práve sudca pre prípravné konanie, ktorý v tento týždeň má nariadenú pracovnú pohotovosť. Teda nastáva situácia, kedy o vzatí do väzby rozhodol jeden sudca pre prípravné konanie a o prepustení už iný sudca pre prípravné konanie. Teda svojím spôsobom o tejto žiadosti rozhodne vždy len sudca pre prípravné konanie, ktorý má v uvedenej dobe nariadenú pracovnú pohotovosť. Zákonné podmienky vždy spĺňa, ide totiž vždy o sudcu pre prípravné konanie. Iné súdy zasa riešia takýto stav tak, že ak sudca pre prípravné konanie rozhoduje o vzatí do väzby, o všetkých ďalších podaniach týkajúcich sa rozhodovania o prepustení či predĺžení väzby rozhoduje vždy ten istý sudca pre prípravné konanie. Teda svojím spôsobom môžeme hovoriť o nejakom druhu zákonného sudcu pre prípravné konanie. Teda sudca pre prípravné konanie založí príslušnosť na rozhodovanie v tejto veci, lenže v čase kedy o tejto žiadosti rozhoduje, už nie je sudcom pre prípravné konanie, ktorý má nariadenú pracovnú pohotovosť, nakoľko v tomto čase na základe rozvrhu práce je sudcom s nariadenou pracovnou pohotovosťou niekto iný. Zároveň sa však na druhej strane asi nemožno úplne stotožniť tento pojem zákonný sudcu, nakoľko samotné pridelenie veci nie je úplne v súlade s prvkami náhodného prideľovania vecí tak, ako to je pri trestných veciach, kedy je na súd podaná obžaloba alebo návrh na schválenie dohody o vine a treste. Pozitívnu stránkou tohto postupu je to, že sudca pre prípravné konanie, ktorý už raz rozhodoval o tejto väzbe má vec patrične naštudovanú, je pre neho oveľa ľahšie znova sa oboznámiť s týmto spisovým materiálom. Rovnako aj na súdoch, kde je podiel týchto tzv. väzobných vecí vyšší je to podľa praxe omnoho lepšie riešenie. Ide totiž často o rozhodovanie v náročných kauzách a keď sa sudca už raz oboznámil so spisovým materiálom, je pre neho určite ľahšie znova rozhodovať ako by mal takýto spis naštudovať iný sudca pre prípravné konanie.

Teda na tomto príklade vidíme zásadný rozdiel medzi pojmom sudca pre prípravné konanie, ktorý je sudcom pre prípravné konanie stále a sudcom s nariadenou pracovnou pohotovosťou, ktorý vykonáva túto činnosť len v stanovených časových intervaloch uvedených v rozvrhu práce (od pondelka do pondelka, od piatka do piatka a pod.).

Odstránenie toho, kto má v týchto prípadoch rozhodovať o väzbe priniesla aj technická zmena v súdnych registroch. Do 30. 6. 2015 fungoval súdny register STA, ktorý viedol všetky trestné veci, či už prípravného konania alebo konania súdneho. Od 1. 7. 2015 sa všetky veci začali zapisovať do spoločného registra a práve ten priniesol technickú zmenu. Starý register zapisoval návrhy prípravného konania do samostatného registra pod značku 0Tp. Nový register už spisovú značku 0Tp nepozná, a preto bolo potrebné zapísať úkony prípravného konania do senátneho registra, napr. 1Tp, 2Tp, 3Tp., atď. Teda návrh prípravného konania dostal spisovú značku toho senátu, ktorý vykonával úkony prípravného konania v čase nariadenej pracovnej pohotovosti. Na súdoch, ktoré zastávali teóriu, že v prípade takéhoto návrhu podľa § 79 ods. 3 Tr. por. rozhoduje sudca pre prípravné konanie, ktorý má v danom momente nariadenú pracovnú pohotovosť následne nastali situácie, kedy sudca pre prípravné konanie v prípravnom konaní vzal do väzby osobu, návrh bol zapísaný do jeho registra, ale o žiadosti o prepustenie podľa § 79 ods. 3 Tr. por. už rozhodoval iný, nakoľko v čase doručenia žiadosti na súd vykonával pracovnú pohotovosť

iný sudca pre prípravné konanie. Teda vznikol optický problém, kedy o návrhu na prepustenie z väzby napr. v senáte 1Tp rozhodol sudca, ktorý má senát 3Tp.

Rovnako je na samovoľnosti súdov, ako si v rozvrhu práce vyšpecifikujú situácie v prípade zastupovania. V konaní súdnom je to takmer totožné na všetkých súdoch. Každý zákonný sudca má po podaní obžaloby svoju tzv. dvojčku. Teda jeho zastupujúceho sudcu, ktorý vykonáva vymedzený okruh úkonov v čase neprítomnosti zákonného sudcu. Avšak v niektorých prípadoch (napr. vyššie spomenutej väzby podľa § 79 ods. 3 Tr. por.) nemajú súdy zhodu v zastupovaní. Totiž pomerne ľahko môže nastať situácia, kedy sudca pre prípravné konanie po vzatí obvineného do väzby založí svoju príslušnosť a po podaní návrhu na prepustenie z väzby je tento „zákonný“ sudca pre prípravné konanie dlhodobo mimo pracoviska (napr. čerpania dovolenky). Samozrejme, že ak ide o takúto väzobnú vec, súdy musia konať prednostne a urýchlene. Niektoré súdy takýto problém riešia tým, že o väzbe rozhodne zastupujúci sudca teda ten, ktorý je daného sudcu zastupujúcim sudcom v konaní pred súdom. Ak sa na pracovisku tento sudca nenachádza, rozhoduje sudca pre prípravné konanie, ktorý má v tom čase nariadenú služobnú pohotovosť. Iné súdy zase razia teóriu, aby o takejto žiadosti rozhodol hneď sudca pre prípravné konanie, ktorý má vtom čase nariadenú pracovnú pohotovosť. Je otázne, ktoré riešenie je správnejšie.

Obdobne ako to je pri rozhodovaní o väzbe podľa § 79 ods. 3 Tr. por. je to aj pri rozhodovaní o príkaze na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 ods. 3 Tr. por. Podľa tohto ustanovenia čas odpočúvania a záznamu môže trvať najviac šesť mesiacov. Tento čas môže v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie predĺžiť vždy o ďalšie dva mesiace, a to aj opakovane.¹⁰ Teda ak sudca pre prípravné konanie vydá takýto súhlas počas nariadenej služobnej pohotovosti môže v prípravnom konaní takéto odpočúvanie predĺžiť. V praxi o tejto žiadosti prokurátora už rozhodne znova sudca pre prípravné konanie, ktorý vo veci už rozhodol aj napriek tomu, že v čase podania takéhoto návrhu nemá nariadenú pracovnú pohotovosť, ale je sudcom pre prípravné konanie. Jedná sa však o režim „vyhradené“ a teda v takýchto prípadoch nie je vhodné, aby sa o týchto skutočnostiach oboznamovali ďalšie osoby. Aj napriek tomu, že ide o citlivú oblasť je podľa môjho názoru tento procesný postu je správny, nakoľko sudca pre prípravné konanie, ktorý vydal takýto príkaz pozná túto vec a môže posúdiť opodstatnenosť toho, či takýto odposluch ďalej povolí alebo nie.

Tento fakt sa však mnohým môže zdať iba ako banálny, nakoľko je to len záležitosť rozvrhu práce daného konkrétneho súdu, avšak zákonodarca by možno mal myslieť aj na takéto situácie, nakoľko dnes zákonný rozdiel medzi pojmom sudca pre prípravné konanie a sudca s nariadenou pracovnou pohotovosťou neexistuje. Možno teda konštatovať, že sudca, ktorý vykonáva sudcu pre prípravné konanie je týmto sudcom počas celého doby zaradenie do tohto zoznamu a je zároveň aj samosudcom a predsedom senátu. Nemyslím si, že rozhodovanie o tak závažnom inštitúte akým je väzba možno ponechávať len na rozvrhy práce súdov. V praxi totiž dochádza k tomu, že súdy postupujú nejednotne pri posudzovaní toho, kto má o tejto väzbe rozhodnúť, nakoľko im to právna úprava umožňuje.

Problém, ktorý má pre kvalitu rozhodovania v prípravnom konaní dosť podstatný význam je situácia, ktorá sa týka hlavne menších okresných súdov. Práve tieto súdy s menším počtom sudcov riešia aj situáciu ohľadom zaradenie sudcov na výkon tzv. služobnej pohotovosti, teda výkon funkcie sudcu pre prípravné konanie aj sudcom, ktorí nie sú zaradení resp. nevykonávajú výkon súdnictva na úseku trestnom. Chápeť skutočnosť, že tieto súdy patria počtom sudcom medzi veľmi malé sudy a pri počte trestných sudcov 2 alebo 3 by asi bolo veľmi nepraktické, ak by sa práve títo sudcovia menili v služobnej pohotovosti každé dva-tri týždne. Nemyslím si, že

¹⁰ Zákon č. 301/2005 – Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 115 ods. 3.

je správne ak v prípravnom konaní, kedy sa častokrát aj na menších súdoch rozhoduje a závažných otázkach prípravného konania rozhoduje sudca pre prípravné konanie, ktorý nie je trestným sudcom, teda nie je zaradený na základe rozvrhu práve na hlavnú trestnú agendu. Špecializácia sudcov na každom súde je na mieste a určite zvyšuje kvalitu rozhodovacej činnosti v tej ktorej oblasti práva. To isté platí aj v prípade trestného práva, konkrétne prípravného konania. Vtedy môže utrpieť práve kvalita spracovania istých procesných postupov v rámci prípravného konania. Ako som už uviedol, prípravné konanie a rozhodovanie sudcu pre prípravné konanie je rozhodovaním o často najzávažnejších zásahoch do práv osôb a ich prípadné pochybenie môže mať za následok prípadné zrušenie veci v konaní pred súdom. Potom už asi otvárame otázku opodstatnenosti fungovanie malých súdov, ale to nie je témou tohto príspevku.

Ďalším podstatným problémom sudcu pre prípravné konanie je aj prípad, kedy je podaný návrh na vecne nepríslušný súd. Tento problém nastáva hlavne pri rozhodovaní o veciach, ktoré podliehajú režimu utajovaných skutočností, prípadne sú krátkodobo lehotované. Zásadný problém je pri situáciách, kedy prokurátor podá na súd sudcovi pre prípravné konanie návrh, ktorý podlieha režimu „vyhradené“. Trestný poriadok výslovne nerieši tento problém, ako by mal správne sudca pre prípravné konanie postupovať. V praxi sa to zvyčajne robieva tak, že ak sudca pre prípravné konanie zistí takýto nedostatok, upovedomí prokurátora a ten tento návrh zoberie neformálne späť. Ideálny riešením by teda bolo, ak by Trestný poriadok počítal s takýmto postupom, ale skôr na báze tej, že ak príde takýto návrh a nespĺňa zákonom stanovené podmienky, sudca pre prípravné konania odmietne tento návrh a následne si prokurátor podá nový návrh na miestne príslušný súd. Problémom tohto návrhu môže byť aj to, že ak ide o potrebu urýchleného nariadenia konkrétneho procesného úkonu, ktorý spadá do režimu „vyhradené“, môže sa týmto postupom zmať účel tohto úkonu a zároveň aj to, že sa s utajovanými skutočnosťami oboznámi sudca pre prípravné konanie (prípadne asistent), ktorý je nepríslušný, teda ktorý svojím spôsobom nemá kompetencie oboznámiť sa s touto utajovanou vecou. Určite by mal zákonodarca zvážiť túto možnosť pre zavedenie do praxe.

Ak sa bavíme o kompetenciách sudcu pre prípravné konanie, tak určite je potrebné reagovať aj na postup sudcov pre prípravné konanie, ktorí sú sudcami súdov v sídle krajského súdu, ktorí vykonávajú svojím charakterom rozsiahlejšiu agendu, jednak v konaní pred súdom (kedy rozhodujú aj o tzv. obzvlášť závažných zločinoch), ale aj v prípravnom konaní. Agenda sudcu pre prípravné konanie na súde v sídle krajského súdu je náročnejšia z pohľadu toho, že okrem úkonov prípravného konania podľa § 24 ods. 1 Tr. por. tieto sudy vykonávajú aj agendu obzvlášť závažných zločinov v prípravnom konaní tak, ako to špecifikuje § 24 ods. 2 Tr. por., ale aj § 24 ods. 4 Tr. por., kde si časť agendy delia spoločne so Špecializovaným trestným súdom. Mnoho procesných rozhodnutí týkajúcich sa hlavne obzvlášť závažnej agendy je na pleciach týchto súdov, teda práca sudcu pre prípravné konanie na súde v sídle krajského súdu je o to náročnejšia a prácnejšie. Aj napriek tomu, že máme relatívne novovzniknutý inštitút tzv. Špecializovaného trestného súdu (predtým Špeciálny súd), mnoho agendy aj napriek tomuto zriadeniu ostalo práve na pleciach týchto súdov. Preto by určite stálo za zmienku, aby sa zákonodarca kvalitnejšie vysporiadal s myšlienkou okolo problematiky okresného súdu v sídle krajského. Ak už je záujmom odbornej verejnosti, aby sa justícia tzv. špecializovala, tak je na mieste zvýšiť pozornosť hlavne na tieto sudy, pretože tieto sudy často realizujú svoju agendu, ktorá je minimálne porovnateľná (v niektorých prípadoch si dovoľím tvrdiť, že aj náročnejšia) s agendou Špecializovaného trestného súdu. Možno by nebolo zlé zamyslieť sa nad možnosťou spojiť inštitút Špecializovaného trestného súdu s okresným súdom v sídle krajského súdu a vytvoriť 3 takéto sudy v chápaní 3 obvodov (východ, stred a západ), ktoré by sa venovali len agende obzvlášť závažnej trestnej činnosti a agende, ktorú má v kompetencii Špecializovaný trestný súd v súlade s miest-

nou príslušnosťou. Určite by som bol nerád, ak by táto časť vyznela ako kritika inštitútu Špecializovaného trestného súdu, ale práve aj okresné sudy v sídle kraja by sme mali klasifikovať ako sudy so špeciálnou pôsobnosťou, bez primeraných zrovnateľných podmienok so Špecializovaným trestným súdom.

Záver

Ak je teda aktuálnou témou justičných problémov rýchlosť a efektívnosť konania, tak práve preto dávam do pozornosti zákonodarcom, aby zvažili niektoré problémy s ktorými sa prax často stretáva. Nejednotnosť v postupoch súdov nie je dobrým znakom a bagatelizovať tento problém a ponechávať ho len na interné predpisy je ľahkovážne. Veď práve pre takéto závažné zásahy do osobných práv by mali mať jasne a presne špecifikované podmienky. V spoločnosti to potom môže vyvolať dojem nejednotnosti justície v procesných postupov bez jej pričinenia.

Literatúra

IVOR, J. a kolektív: *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura Edition, 2006.

MINÁRIK, Š. a kolektív: *Trestný poriadok stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006.

ROMŽA, S.: *Koncepcia prípravného konania*. Brno: Tribun EU, 2010.

Dôvodová správa k zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Rozvrh práce Krajského súdu v Košiciach.

Zákon č. 301/2005. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 166/2003 Z. z. o Ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním) v znení neskorších predpisov.

Možnosti a perspektivy využití videointerakce při vyšetřování trestných činů

Possibilities and Perspectives of Using of Video Interaction in Investigation of Crimes

Václav Kučera¹

Viktor Porada²

Abstrakt: Videointerakce v trestním řízení je způsob komunikace, kdy jsou vybrané procesní úkony prováděny za využití videokonferenční technologie, přičemž jednotlivé strany nemusí být fyzicky přítomny na jednom místě. Odborné sdělení pojednává o využití videografie, videodokumentace, videointerakce a částečně naznačuje i možnosti psychologické analýzy v procesu vyšetřování trestných činů. Potřeba komunikovat rychleji, více spolupracovat a flexibilně řešit vzniklé bezpečnostní a kriminalistické (vyšetřovací) situace vyžaduje změnu myšlení uživatelů s využitím metody videointerakce v návaznosti na stále složitější a sofistikovanější zařízení v procesech odhalování a vyšetřování trestných činů. Proto vznikl podnět pro projekt, který je ve sdělení stručně charakterizován.

Abstract: Video interaction in criminal proceedings is a way of communication, when are the selected procedural acts carried out for the use of video conferencing technology, while the parties need not be physically present in one place. Professional presentation discusses the use of videography, video documentation, video interaction and partly indicates the possibility of psychological analysis in the process of investigation of criminal offences. The need to communicate faster, work more closely and flexibly deal with various security and forensic (investigative) situation requires a change in the thinking of the users with the use of methods video interaction following the increasingly complex and sophisticated equipment in the processes of detection and investigation of criminal acts. This became the impetus for the project, which is in communication briefly characterized.

Klíčová slova: Videografie, videodokumentace, komunikace, videointerakce, psychologická analýza, procesní úkony, strategie, projekt Videointerakce, výsledky aplikace v praxi.

Key words: Videography, video documentation, communication, video interaction, psychological analysis, procedural steps, strategy, project Video interaction, the results of the application in practice.

1. Využití videografie, videodokumentace, videointerakce a psychologické analýzy v procesu vyšetřování trestných činů – základní pojmy a úvodní poznámka

Videografie je jednou z metod dokumentování jednotlivých procesních úkonů s možností následné a opakované analýzy chování jedince, poskytuje možnosti pro adekvátní psychologickou interpretaci. Přispívá k analýze informací souvisejících s trestnou činností; je metodou zefektivnění postupu vyšetřovatele.³

¹ Plk. JUDr. Václav Kučera, doktorand Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola v Bratislave, e-mail: vaclav.kucera@pcr.cz.

² Prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc., Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola v Bratislave, e-mail: viktorporada@vskv.cz.

³ MALÝ, K. O problematice využívání videodokumentace a následné psychoanalýzy při vyšetřování. *Bezpečnostní teorie a praxe*, č. 1/1998, s. 47–55; HOFMANOVÁ, J. Behaviorální analýzy v kriminalistické praxi – zkoumání vlastností známého pachatele analýzou videozáznamů. *Kriminalistický sborník*, č. 1/2011, s. 38–44.

Videodokumentace je pomocí videotechniky na videozáznam zachycený dynamický obraz a zvuk v prostoru a čase, který je zaznamenáván postupně tak, jak se odvíjí probíhající děj.⁴

Videointerakce je vzájemné působení dvou nebo více činitelů prostřednictvím elektronického zařízení, které přenáší současně obraz, zvuk a elektronická data.⁵

Videointerakce v trestním řízení je způsob komunikace, kdy jsou vybrané procesní úkony prováděny za využití videokonferenční technologie, přičemž jednotlivé strany nemusí být fyzicky přítomny na jednom místě. Pro účely videointerakce v trestním řízení je akceptovatelná technologie užívaná pro hardwarové videokonference.⁶

Vyšetřovatelé již v minulosti při vyšetřování závažných trestných činů, zejména vražd, začali používat videotechniku (videografii, videozáznamy) k videodokumentaci některých vyšetřovacích úkonů, například Cikán, Haubelt,⁷ Malý.⁸ Společně se specialisty byl v roce 1996 vytýčen projekt, který měl za úkol komplexně zhodnotit možnosti, klady a nedostatky videografie a současně již i možností psychologické analýzy videozáznamů při vyšetřování násilných trestných činů (viz grantový projekt Ministerstva vnitra ČR (1996–1998), sv. I., II., III., Hofmanová,⁹ Fenyk, Hlaváček, Kroulík,¹⁰ Malý In Porada a kol.¹¹ aj. S odstupem času se problematikou videografie a videozáznamů zabývali rovněž Boukalová,¹² Gillernová, Boukalová,¹³ Boukalová,¹⁴ Hofmanová,¹⁵ Boukalová¹⁶ aj. V této souvislosti nutno vzpomenout i některé práce předchůdců, kteří položili základy pro tyto psychologické aplikace ve vyšetřování, například Matiašek, Soukup, Bárta,¹⁷ Čírtková, Červinka,¹⁸ Čírtková,¹⁹ později například Spurný,²⁰ Matoušková²¹ aj.

Nové způsoby komunikace představují velký zásah do kultury a procesů Policie České republiky. Potřeba komunikovat rychleji, více spolupracovat a flexibilně řešit vzniklé situace vyžaduje nejen rychlá a sofistikovaná zařízení, ale změnu myšlení uživatelů. Doba si žádá rychlejší pro-

⁴ MALÝ, K. O problematice využívání videodokumentace a následné psychoanalýzy při vyšetřování. *Bezpečnostní teorie a praxe*, č. 1/1998, s. 47–55; HOFMANOVÁ, J. Behaviorální analýzy v kriminalistické praxi – zkoumání vlastností známého pachatele analýzou videozáznamů. *Kriminalistický sborník*, č. 1/2011, s. 38–44.

⁵ KUČERA, V. Videointerakce. *Policista*, 2015, č. 1, příloha s. 4–5.

⁶ KUČERA, V. Videointerakce. *Policista*, 2015, č. 1, příloha s. 4–5.

⁷ HAUBLET, M., CIKÁN, M. Kriminalistická videodokumentace a videoexperta – poznámky z praxe. *Bulletin odborných sdělení KÚ*, č. 3/97.

⁸ MALÝ, K. O problematice využívání videodokumentace a následné psychoanalýzy při vyšetřování. *Bezpečnostní teorie a praxe*, č. 1/1998, s. 47–55.

⁹ HOFMANOVÁ, J. Videografie ve vyšetřování – k možnostem psychologické analýzy videozáznamů při vyšetřování násilných trestných činů. Závěrečná zpráva. Grant MV ČR (1996–1998), sv. I., II., III. (1998).

¹⁰ FENYK, J., HLAVÁČEK, J., KROULÍK, P. Některé zvláštní způsoby dokazování. *Kriminalistický sborník*, č. 2/2009, s. 39–41.

¹¹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001.

¹² BOUKALOVÁ, H. Psychologové pomáhají kriminalistům. *Psychologie dnes*, č. 2/2005, s. 16–18.

¹³ GILLNEROVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. (eds.). *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006.

¹⁴ BOUKALOVÁ, H. *Vybrané psychologické charakteristiky interakce a komunikace ve vyšetřování násilné trestné činnosti*. DP. Praha: FF UK, 2009.

¹⁵ HOFMANOVÁ, J. Behaviorální analýzy v kriminalistické praxi – zkoumání vlastností známého pachatele analýzou videozáznamů. In: *Kriminalistický sborník*, č. 1/2011, s. 38–44.

¹⁶ BOUKALOVÁ, H. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestných činů z pohledu psychologie*. Praha: FF UK, 2012.

¹⁷ MATIÁŠEK, J., SOUKUP, J., BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*. Praha: Orbis, 1968.

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, L., ČERVINKA, F. *Forenzní psychologie*. Praha: Support, 1994.

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha: Support, 1995, ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Euro-union, 1998.

²⁰ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003.

²¹ MATOUŠKOVÁ, I. *Aplikovaná forenzní psychologie: teorie, metodologie, praxe*. Praha: Grada, 2013.

cesy, rozhodování i akce.²² Důkladné seznámení spojené s vyhodnocením grantového projektu „Videografie ve vyšetřování“ a s případy, kdy byla videografie použita, předkládá Hofmanová²³ a Pilotního projektu „Videointerakce“²⁴ přineslo a přináší nové poznatky, které se více nebo méně uplatňují v kriminalisticko-praktické činnosti. Komplexně je tato problematika na současné úrovni poznání uvedena v publikaci Porada a kol.²⁵

Na základě analýzy spojené s vyhodnocením grantového projektu „Videografie ve vyšetřování“ a s případy, kdy byla videografie použita později a pilotního projektu „Videointerakce“²⁶ lze uvést poznatky, o způsobech aplikace této nové metody v praxi.

V informaci o projektu a jeho řešení se uvádí, že projekt se vyznačuje řadou úkolů interdisciplinárního charakteru a proto se ho účastnila řada subjektů. Teoreticko-praktické a prakticko-aplikační úkoly projektu obecně směřovaly ke zvýšení efektivity vyšetřování, objektivizaci výsledků vyšetřování a v konečném efektu i k zavedení nové, psychologické konzultační služby pro přípravné řízení ve vyšetřování. Hlavní úkoly projektu se vztahují k možnostem psychoanalytické analýzy videozáznamů ve vyšetřování závažných trestných činů a to jednak z hlediska psychologického, ale i kriminalistického, procesního a dokumentačního. Jsou definovány pojmy videodokumentace, videozáznam a videografie.

Prezentace základních výsledků projektu byla zejména v těchto směrech:

1. Psychologické služby v přípravném řízení z pohledu vyšetřovatelů a kriminalisty-psychologa:
 - analýza spisů v letech 1995–1998,
 - videozáznam v přípravném řízení,
 - psychologické služby a jejich použití v trestním řízení.²⁷
2. Psychologie v trestním řízení
 - úloha psychologie v trestním řízení
 - psychologická analýza videozáznamů procesních úkonů a – případová studie.²⁸
3. Právní aspekty využití videografie a konzultačních psychologických služeb ve vyšetřování.²⁹
4. Tvorba videozáznamů jako podkladu pro videografii ve vyšetřování:³⁰
 - podstata videografie,
 - videografie místa činu, místa nálezu zavražděné osoby či podezřelého úmrtí,
 - videografie výslechu obviněného, oznamovatele, svědka, poškozeného,

²² KUČERA, V. Videointerakce. *Policista*, 2015, č. 1, příloha s. 4–5.

²³ HOFMANOVÁ, J. Behaviorální analýzy v kriminalistické praxi – zkoumání vlastností známého pachatele analýzou videozáznamů. In: *Kriminalistický sborník*, č. 1/2011, s. 38–44.

²⁴ KUČERA, V. Videointerakce. *Policista*, 2015, č. 1, příloha s. 4–5.

²⁵ PORADA a kol. *Kriminalistika*. Plzeň: A. Čeněk, 2016.

²⁶ KUČERA, V., VAŇURA, I. *Videointerakce, využití videokonferenčního zařízení v trestním řízení* (Vyhodnocení pilotního projektu „Videokonference Krajského ředitelství policie Středočeského kraje“). Praha: KŘPSK, 2015; KUČERA, V. Videointerakce. *Policista*, 2015, č. 1, příloha s. 4–5.

²⁷ HOFMANOVÁ, J. a kol. *Videografie ve vyšetřování – k možnostem psychologické analýzy videozáznamů při vyšetřování násilných trestných činů*. Závěrečná zpráva. Grant MV ČR (1996–1998), sv. I., II., III. Praha, 1998.

²⁸ GILLERNOVÁ, I. Informace o projektu a jeho řešení. In: 1. část závěrečné zprávy *Videografie ve vyšetřování*. Grant MV ČR 1996–1998. Praha, 1998.

²⁹ HOFMANOVÁ, J. a kol. *Videografie ve vyšetřování – k možnostem psychologické analýzy videozáznamů při vyšetřování násilných trestných činů*. Závěrečná zpráva. Grant MV ČR (1996–1998), sv. I., II., III. Praha, 1998.

³⁰ HAUBLET, M., CIKÁN, M. Kriminalistická videodokumentace a videoexpertiza – poznámky z praxe. *Bulletin odborných sdělení KÚ*, č. 3/97.

- videografie konfrontace mezi obviněnými, jejichž výpovědi se liší, a mezi obviněným a poškozeným, případně svědkem
- videografie rekonstrukce trestného činu (I. část závěrečné zprávy).

2. Videografie a videodokumentace procesních úkonů

Videografie prokazatelně pomáhá zefektivnit využití vyšetřovací metody a postupy. Umožňuje opakované důkladné prostudování materiálu i „ilustraci“ chování obviněného či svědka pro osoby, jež se úkonu neúčastnily, například soudce. Z psychologického hlediska je videozáznam velmi hutným a obsažným psychologickým studijním materiálem. Lze na něm sledovat zejména chování účastníků trestního řízení, interakce vyšetřovaných osob s vyšetřovatelem a toto chování následně porovnávat s dalšími informacemi o situaci, v níž vzniká. Ptáme se například na to, v jaké je vypovídací osoba situaci, co ví, udělala, tvrdí, a zajímá nás, jak to souvisí či jak se to projevuje v jejím chování.³¹

Videografie je používána při vyšetřování těch nejzávažnějších trestných činů po linii obecné kriminality, tedy vražd a loupeží, a to především k těmto úkonům:

- ohledání místa trestného činu, případně místa nálezu zavražděné osoby, či podezřelého úmrtí,
- výslech obviněného, oznamovatele, svědky, poškozeného a obviněných, jejichž výpovědi se liší,
- konfrontace mezi obviněnými, obviněným a poškozeným, případně svědkem,
- rekonstrukce trestného činu,
- při rekognici,
- mohou se však dokumentovat i další úkony, jako například vyšetřovací pokus, identifikace pachových stop apod.³²

3. Návaznost videointerakcí PČR na relevantní strategie (pozn. projekt justice)

a) Potřeba komunikovat globálně

Způsoby komunikace v posledních letech zaznamenaly rychlý rozvoj. Stejně jako v celé společnosti, tak i v jednotlivých organizacích se zrychluje tempo, narůstají požadavky na spolupráci, sdílení stále většího množství informací na flexibilní rozhodování vzniklých situací. Nové typy zařízení, které umožňují efektivní komunikaci a současně přenáší datové soubory jsou v současné době již běžným nástrojem v řadě firem a společností. V Policii České republiky jsou od roku 2013 zaváděny videokonferenční hovory na více úrovních řízení a postupně se dostávají do standardu manažerských nástrojů. Vedením Policie ČR je tento nový způsob komunikace plně podporován. Tato potřeba je limitována možnostmi audiovizuální techniky.³³

Na tuto rychle se rozvíjející oblast reagují i právní normy upravující trestní řízení. Jednou ze základních podmínek videointerakčních přenosů napříč orgány činnými v trestním řízení, je

³¹ BOUKALOVÁ, H. *Vybrané psychologické charakteristiky interakce a komunikace ve vyšetřování násilné trestné činnosti*. Praha: UK, 2009; BOUKALOVÁ, H. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestných činů z pohledu psychologie*. Praha: FF UK, 2012.

³² MALÝ, K. O problematice využívání videodokumentace a následné psychoanalýzy při vyšetřování. *Bezpečnostní teorie a praxe*, č. 1/1998, s. 47–55.

³³ KUČERA, V. Videointerakce. *Policista*, 2015, č. 1, příloha s. 4–5.

kompatibilnost technických prostředků, které budou tuto procesní komunikaci zprostředkovávat. Již z předběžných výsledků pilotního projektu vyplývá, že tato komunikace je efektivní a žádaná. Ideálním stavem je vybavení každého soudu, věznice a policejního orgánu videointerakčním zařízením. Tento stav by generoval vysokou efektivitu, produktivitu a značnou časovou i finanční úsporu orgánů činných v trestním řízení. Prakticky by odpadly veškeré eskorty zatčených osob k soudům, které jsou pravidelně prováděny policejními orgány napříč republikou, eliminoval by se institut dožádání o procesní úkon jak mezi policejním orgánem, soudními orgány, vězeňskou službou, ke značnému urychlení by došlo při provádění procesních úkonů v cizině, výrazně by byla posílena práva zvláště zranitelných obětí, které by standardně mohly být vyslýchány prostřednictvím videointerakce, čímž by došlo k eliminaci sekundární viktimizace.

b) Potřeba audiovizuální techniky v trestním řízení

S vývojem techniky, související se záznamem, uchováváním a reprodukcí zvuku a obrazu, se zvýšil požadavek na její využití i v oblasti trestního řízení. Zejména od devadesátých let minulého století je audiovizuální technika využívána a postupně rozšiřována pro záznamy vybraných úkonů trestního řízení. S dalším rozvojem audiovizuální techniky se zvyšuje i rozsah využití v trestním řízení.

Nové metody a postupy policistů při odhalování a vyšetřování trestných činů si postupně vyžádaly rozšířené využití, od pořizování záznamů a následné reprodukce, k on-line přenosům. Využívání takové techniky ve speciálních výslechových místnostech, s možností vzdáleného přístupu dalších osob, je výrazným přínosem pro kvalitu procesních úkonů. Jak z taktických důvodů, tak i pro snižování druhotné újmy obětí trestných činů je možnost účasti dalších osob vzdáleným přístupem výraznou přidanou hodnotou, zejména je vytvořen větší rozsah oprávněných subjektů na informace, přičemž nedochází k narušení a negativnímu ovlivnění průběhu procesních úkonů.³⁴

c) Potřeba využití videokonferenční techniky k videointerakci v trestním řízení

Videokonference představuje moderní způsob multimediální komunikace. Umožňuje současný přenos zvuku, obrazu a dat mezi dvěma i více účastníky. Je to také komunikace na libovolnou vzdálenost probíhající v reálném čase. Ze samotného názvu je patrné, že videokonference se vyvinuly a jsou používány zpravidla pro manažerské prostředí, pro komunikaci uvnitř společnosti, pro řešení problémů, kontrolu, školení, prezentaci a obdobná společná jednání.

d) Potřeba nezbytných zákonných podmínek pro realizaci videointerakcí

Novelizaci trestního řádu došlo mimo jiné k doplnění několika ustanovení, která umožňují realizaci videointerakcí v trestním řízení využitím technického zařízení pro přenos obrazu a zvuku (videokonferenční zařízení). Podle trestního řádu je možné využívat videokonferenční zařízení, je-li to potřebné pro ochranu práv osob, zejména s ohledem na jejich věk nebo zdravotní stav, nebo vyžadují-li to bezpečnostní nebo jiné závažné důvody. V průběhu trestních řízení se vyskytuje velký počet úkonů, který umožňuje resp. vyžaduje využití videointerakce. Velkou příležitostí pro využití takové techniky jsou úkony, které zvyšují ochranu obětí trestných činů. Právem obětí trestných činů je ochrana před druhotnou újmou, která nebývá způsobena trestným činem, ale může vzniknout v důsledku přístupu policie nebo orgánů činných v trestním řízení.³⁵ Využitím videokonferenční techniky lze nahradit i úkony dožádání na území ČR, je-

³⁴ KUČERA, V., VAŇURA, I. *Videointerakce, využití videokonferenčního zařízení v trestním řízení* (Vyhodnocení pilotního projektu „Videokonference Krajského ředitelství policie Středočeského kraje“). Praha: KŘPSK, 2015.

³⁵ Zákon č. 45/2013 Sb., *obětech trestných činů*.

jichž provedení vyžadují orgány činné v trestním řízení mimo svůj obvod. Tento způsob výrazně zrychlí a zkvalitní úkony v konkrétních trestních věcech, kdy si tento úkon provádí sám dožadující orgán. Nahradit dožádání videointerakcí lze i mimo území České republiky. Nelze-li předvolat k výslechu do České republiky podezřelého, obviněného, svědka nebo znalce, nebo není-li to z důvodů hodných zřetele vhodné, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce může, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, požádat příslušný orgán cizího státu o zajištění výslechu podezřelého, obviněného, svědka nebo znalce prostřednictvím videokonferenčního zařízení.

Výslech podezřelého nebo obviněného prostřednictvím videokonferenčního zařízení z cizího státu lze provést jen tehdy, jestliže podezřelý nebo obviněný s takovým výsledkem souhlasí (§ 445 odst. 1 TrŘ). Použití videokonferenčního zařízení upravuje zejména Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské z roku 2000, a také dohoda mezi EU a USA.³⁶ Další efektivní využití videointerakce lze realizovat při dodání zatčeného obviněného policejním orgánem příslušnému soudci. Policejní orgán, který obviněného na základě příkazu zatknul, je povinen ve smyslu (§ 69 odst. 4 TrŘ) neodkladně, nejpozději do 24 hodin obviněného dodat k příslušnému soudu nebo na místo umožňující tomuto soudu provést výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení

V rámci zmíněné právní úpravy je řada úkonů v trestním řízení, které lze bezpochyby a efektivně provést videointerakcí. Pro posuzování, zda bude úkon v trestním řízení proveden tímto způsobem, tedy videokonferenční technikou ve virtuálním prostředí, nebo formou klasického úkonu, tedy osobním kontaktem v reálném prostředí, může rozhodovat řada faktorů. Ve většině případů budou vždy úkony prováděné videointerakcí vykazovat výrazné úspory času, zrychlení procesu trestního řízení, nemalé finanční úspory a snížení zátěže na životní prostředí. Ekonomičnost trestního řízení není nezanedbatelnou stránkou trestního procesu. Na druhé straně do úkonů, které nelze nebo není vhodné provádět prostřednictvím této techniky, je možné investovat právě takto vytvořené úspory a časové dotace. Smyslem je vytvořit čas na úkony, zejména operativní, které takto provést nelze.

4. Konfrontace virtuální představy komunikace s realitou trestního řízení

S neustálým rozvojem nových technologií a softwarových nástrojů dostává nový rozměr komunikace. Namísto přímé komunikace face to face, ke sdělování informací přátelům, kolegům využíváme internetových portálů typu Facebook, Twiter, Lidé.cz. Komunikujeme e-mailem, prostřednictvím textových a multimediálních zpráv. Je pro nás samozřejmé použít skype pro komunikaci s rodinou a dětmi v případě odloučení. Pokrok v komunikaci nelze zastavit. Nelze se mu vyhnout ani u orgánů v trestním řízení. Rozdíl oproti popsaným způsobům komunikace je však v požadavku na kvalitu přenášeného obrazu a zvuku. U běžné elektronické komunikace s rodinou nám nevadí drobné trhání obrazu, případně zpoždění zvuku, ale v případě procesního úkonu by se jednalo o problém, který by mohl celý procesní úkon zpochybnit a znevěrohodnit.

Při současném použití videointerakce vyvstává řada otázek, které by měly být řešeny: „Je opravdu nutné vypracovat protokol o procesním úkonu, který je od počátku do konce audiovizuálně zaznamenáván?“; „Musí všechny procesní strany stvrdit svým podpisem účast a správnost prováděného procesního úkonu, ačkoliv toto potvrdili v rámci zaznamenané videointerakce?“ A konečně otázka „Potřebujeme spisový materiál v papírové podobě?“

³⁶ Dohoda o vzájemné pomoci mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými s účinností od 1. února 2010 (5/2000 Sb. m. s.).

Soulad projektu se strategickými a specifickými cíli MV v oblasti IT

Soulad projektu s cíli MV v oblasti IT byl deklarován schválením MV ČR pod č. j. MV-74101-1/REG-2012, a to pilotní části projektového záměru „Videokonference Krajského ředitelství policie Středočeského kraje“ vedeného pod č. j.: KRPS-212499/ČJ-2012-0100IT, který byl posuzován odbornými složkami PP ČR a MV ČR, včetně servisní organizace komunikační infrastruktury veřejné správy Česká pošta s. p.

Pilotní část projektu současně navazuje na záměr projektu Ministerstva spravedlnosti ČR „Zavedení videokonferencí u složek v resortu justice“. Z dostupné studie proveditelnosti tohoto projektu z r. 2010 bylo zjištěno, že úzce navazuje na projekt „Vybudování komunikační infrastruktury justice jako součást jednotné komunikační infrastruktury veřejné správy“. Realizace projektu Ministerstva spravedlnosti ČR je zcela v souladu se strategií Smart Administration a přispívá k zefektivnění spolupráce tří hlavních složek resortu, tedy soudů, státních zastupitelství a vězeňské služby.

Hlavním cílem tohoto projektu je dosažení takového stavu v resortu justice, který se bude primárně vyznačovat:

- vyšší úroveň poskytovaných služeb pro občany ČR a občany členských států EU,
- nižší náklady na zajištění provozu jednotlivých složek justice,
- zefektivněním a zrychlením vyřizování soudních sporů.

Studie vyhodnotila projekt jako proveditelný a trvale udržitelný. Přestože má projekt primární dopad pouze na resort Ministerstva spravedlnosti ČR, jsou zmíněny očekávané přínosy projektu, kterých bude dosažena díky aktivnímu využívání videokonferenčního zařízení ze strany jednotlivých složek Ministerstva vnitra ČR.

Stručná analýza využívání videokonferencí na mezinárodní úrovni

Projekty obdobného typu se realizují ve většině států EU a zvyšují nejen prestiž resortu justice, ale především přispívají k zefektivnění a zrychlení vyřizování soudních sporů a to jak na úrovni členského státu, tak v rámci celé EU. V rámci pilotního projektu bylo úspěšně odzkoušeno připojení na obdobné zařízení na Zemský soud v Degendorfu v Dolním Bavorsku, SRN. Současně bylo zjištěno, že většina soudů v SRN je standardně vybavena videokonferenčním zařízením, které je kompatibilní s projektovanou infrastrukturou. K tomuto účelu byly poskytnuty IP adresy těchto zařízení v SRN a Rakousku (viz mapa). Při komunikaci s policisty z Niederbayernu byl registrován požadavek na tento druh komunikace v příhraničí resp. do Českých Budějovic a případně dalších sousedních krajů.

V průběhu řešení otázek spolupráce se zahraničím bylo zjištěno, že byl v roce 2013 prostřednictvím videokonferenční jednotky proveden soudkyní Městského soudu v Praze *výslech svědka M. V., státního příslušníka ČR, který byl ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Justizvollzugsanstalt Weiterstadt v SRN, prostřednictvím soudu Darmstadt. Pro tento účel byla sestavena videokonferenční jednotka komerční firmou, jejíž použití bylo zpoplatněno.*

Videointerakce, využití videokonferenční techniky v trestním řízení

Shrňme-li dosavadní stav, tak můžeme konstatovat, že trestní řízení je standardně dokumentováno v trestních spisech. Spisy se rozumí datové, zvukové a obrazové záznamy, vyobrazení a jiná znázornění, nevyplyvá-li z jednotlivých ustanovení trestního zákona něco jiného (§ 136 tr. z.). Soud, státní zástupce a policejní orgány vykonávají jednotlivé úkony trestního řízení ve svém obvodu zpravidla sami. Mimo svůj obvod vykonávají jednotlivé úkony trestního řízení dožadáním nebo prostřednictvím videokonferenčního zařízení (§ 53 odst. 1 TrŘ). Nové způsoby komunikace představují velký zásah do kultury a procesů Policie České republiky. Po-

třeba komunikovat rychleji, více spolupracovat a flexibilně řešit vzniklé situace vyžaduje nejen rychlá a sofistikovaná zařízení, ale změnu myšlení uživatelů. Doba si žádá rychlejší procesy, rozhodování i akce.³⁷ Nové způsoby komunikace představují velký zásah do kultury a procesů Policie České republiky. Potřeba komunikovat rychleji, více spolupracovat a flexibilně řešit vzniklé bezpečnostní a kriminalistické (vyšetřovací) situace vyžaduje nejen rychlá a sofistikovaná zařízení, ale i změnu myšlení uživatelů metody videointerakce, jelikož současná doba zcela logicky potřebuje moderní způsoby řízení v návaznosti na stále složitější a sofistikovanější zařízení v procesech odhalování a vyšetřování trestných činů a dalších negativních jevů v naší, ale především v mnoha případech i evropského společenství, zvláště těch složitých, závažných negativních událostí, často využívající podporu dalších policejních služeb, a často i s nezbytnou mezinárodní účastí a spoluprací, pro rychlé, objektivní a efektivní rozhodování a plánování a organizaci policejní práce v národním i mezinárodním měřítku. Tím vznikl podnět pro projekt Videointerakce. Pilotní část projektu „Videointerakce (využití videokonferenčního zařízení v trestním řízení): Videokonference Krajského ředitelství policie Středočeského kraje (řešitel projektu V. Kučera, 2015) navazuje na záměr projektu Ministerstva spravedlnosti ČR „Zavedení videokonferencí u složek v resortu justice“. Navazuje na projekt „Vybudování komunikační infrastruktury justice jako součást jednotné komunikační infrastruktury veřejné správy“. Realizace projektu Ministerstva spravedlnosti ČR je v souladu se strategií Smart Administration a přispívá k zefektivnění spolupráce tří hlavních složek resortu, tedy soudů, státních zastupitelství a vězeňské služby. Hlavním cílem tohoto projektu je dosažení takového stavu v resortu justice, který se bude primárně vyznačovat:

- vyšší úroveň poskytovaných služeb pro občany ČR a občany členských států EU,
- nižší náklady na zajištění provozu jednotlivých složek justice,
- zefektivněním a zrychlením vyřizování soudních sporů.

Studie vyhodnotila projekt jako proveditelný a trvale udržitelný. Přestože má projekt primární dopad pouze na resort Ministerstva spravedlnosti ČR, jsou zmíněny očekávané přínosy projektu, kterých bude dosažena díky aktivnímu využívání videokonferenčního zařízení ze strany jednotlivých složek Ministerstva vnitra ČR.

5. Analýza využívání videokonferencí na mezinárodní úrovni

Do zahájení pilotního projektu byly zkušenosti s použitím videokonferenčního zařízení jen sporadické. V několika případech se jednalo o provedení výslechu do zahraničí, zejména justičními orgány, kdy byla videointerakce zřízena a instalována *ad hoc*. Dosavadní praxe při vedení trestního spisu, dokumentace jednotlivých úkonů trestního řízení, se tradičně vyznačuje vysokou mírou analogové administrativy. K jednotlivým úkonům je nadbytečně vyžadována autorizace obsahu analogového dokumentu signováním, otiskem razítka nebo předáním tzv. originálu dokumentu.³⁸

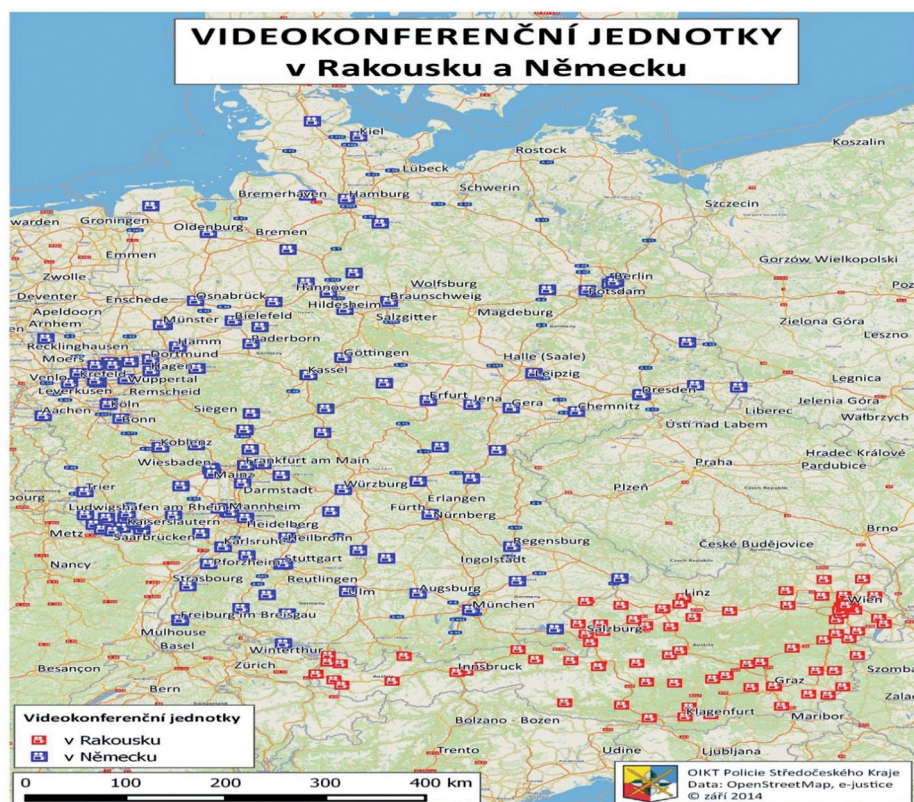
Při provádění jednotlivých videointerakcí v trestním řízení, které se logicky vyznačují komunikací na vzdálené místo, je vyžadována i dokumentace v analogové podobě. Pro tento účel jsou do videokonferenčního systému připojeny tiskárny, na kterých lze vzdáleným přístupem vytisknout dokument a současně vytvořit analogový dokument. Nové, výše naznačené provádění vi-

³⁷ KUČERA, V., VAŇURA, I. *Videointerakce, využití videokonferenčního zařízení v trestním řízení* (Vyhodnocení pilotního projektu „Videokonference Krajského ředitelství policie Středočeského kraje“). Praha: KŘPSK, 2015.

³⁸ KUČERA, V., VAŇURA, I. *Videointerakce, využití videokonferenčního zařízení v trestním řízení* (Vyhodnocení pilotního projektu „Videokonference Krajského ředitelství policie Středočeského kraje“). Praha: KŘPSK, 2015.

deinterakcí v trestním řízení se realizují pomocí projektů ve většině států Evropské unie a zvyšují nejen prestiž resortu justice, ale především přispívají k zefektivnění a zrychlení vyřizování soudních sporů a to jak na úrovni členského státu, tak v rámci celé Evropské unie. V rámci tohoto projektu bylo úspěšně odzkoušeno připojení na obdobné zařízení na Zemský soud v SRN. Současně bylo zjištěno, že většina soudů v SRN je standardně vybavena videokonferenčním zařízením, které je kompatibilní s projektovanou infrastrukturou. K tomuto účelu byly poskytnuty IP adresy těchto zařízení v SRN a Rakousku (viz mapa).

V průběhu řešení otázek spolupráce se zahraničím bylo zjištěno, že v ČR byl již (2013) proveden na soudu v ČR výslech svědka, státního příslušníka ČR, který byl ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici v SRN, prostřednictvím soudu v NSR.

Obr. 1 Videokonferenční jednotky v zahraničí (Zdroj: viz Kučera, Vaňura 2015)

Na základě této analýzy lze v současné době predikovat tyto potřeby nových vědeckých poznatků v policejní praxi v oblasti videointerakce.

6. Realizace potřeby videointerakce v současné praxi

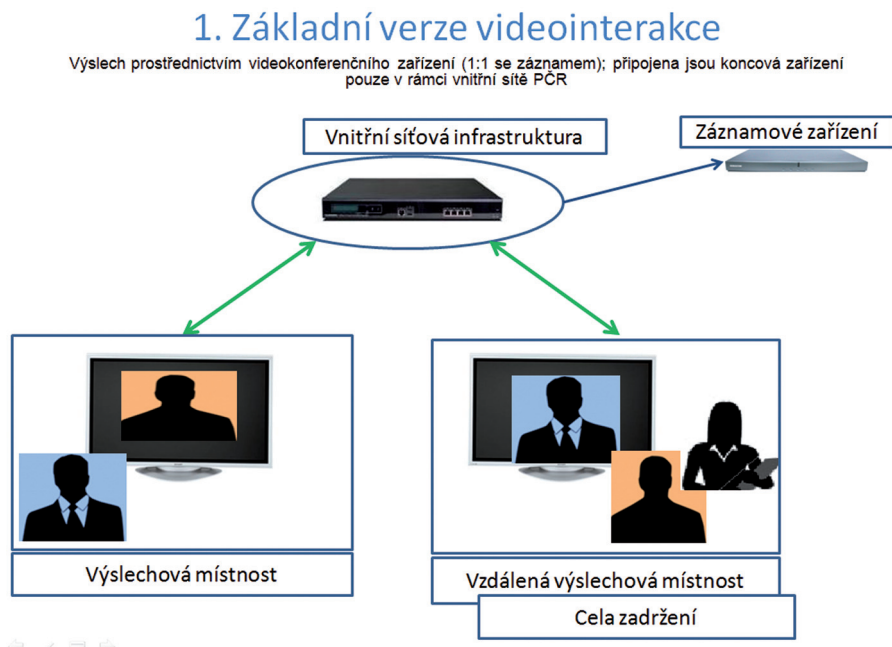
Videointerakce v trestním řízení lze provádět při účasti dvou a více účastníků. Nejčastějším úkolem je výslech, který je prováděn jako úkon dvou stran resp. dvou videokonferenčních jednotek. Současně je možné připojit libovolný počet účastníků (vyslýchající, vyslýchaný, tlumočník, znalec a soudce apod.).

Procesní úkon prostřednictvím videointerakce lze provést dvojím způsobem – PŘED a PŘES prostřednictvím videointerakčního zařízení.

Procesní úkon prováděný PŘES videointerakčního zařízení spočívá v komunikaci dvou nebo více procesních stran, které se nachází na různých místech, propojených kompatibilní videokonferenční technikou. Typickým příkladem je výslech zadrženého podezřelého v cele předběžného zadržení v bodě A, který je prováděn vyšetřovatelem z bodu B.

Procesní úkon prováděný PŘED videointerakčním zařízením spočívá v komunikaci dvou nebo více procesních stran klasickým způsobem, které jsou v jedné místnosti před videointerakčním zařízením se záznamem, před kterým probíhá procesní úkon, přičemž další účastníci jsou na jiném místě (např. soud). Tento způsob je vhodný pro neodkladné a neopakovatelné úkony, kdy vyšetřovatel provádí úkon před videokonferenčním zařízením a soudce je účasten vzdáleným přístupem.³⁹

Dalším takovým příkladem je využití videokonferenčního zařízení jako čistě záznamového zařízení při výslechu osob, u kterých hrozí z nějakého důvodu změna výpovědi, ať pro jejich schopnost uchovat si informace důležité pro trestní řízení, či z důvodu jejich pozdější věrohodnosti. Typickým případem je výslech drogově závislého svědka v trestní věci distribuce drog s následným přehráním záznamu v soudní síni výpovědi takového svědka provedené PŘED videointerakčním zařízením.

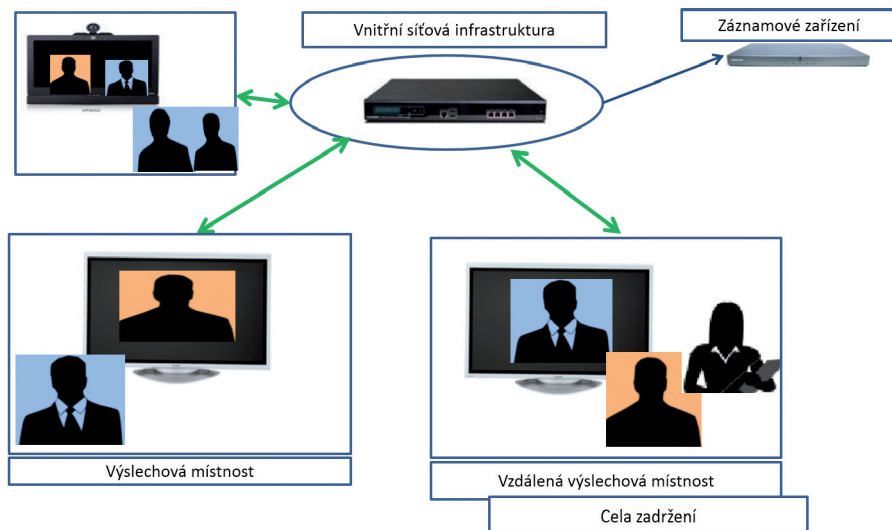

Obr. 2 Základní verze videointerakce spočívá v propojení dvou koncových zařízení (integračních HW videokonferenčních jednotek nebo takové jednotky a mobilní kompaktní HW jednotky) prostřednictvím vnitřní síťové infrastruktury Policie ČR. Veškerou komunikaci je možné uložit na záznamové zařízení k dalšímu využití. V případě plošného nasazení koncových stanic v Policii ČR lze předpokládat, že odpadne dožádání, jako způsob zajištění výslechu osob mimo vlastní územní odbor.

³⁹ KUČERA, V., VAŇURA, I. *Videointerakce, využití videokonferenčního zařízení v trestním řízení* (Vyhodnocení pilotního projektu „Videokonference Krajského ředitelství policie Středočeského kraje“). Praha: KŘPSK, 2015.

2. Videointerakce s připojení dalších účastníků

Výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení se záznamem; připojena jsou koncová zařízení pouze v rámci vnitřní sítě PCR – lze připojit další 1 – 18 aktivních nebo pasivních účastníků

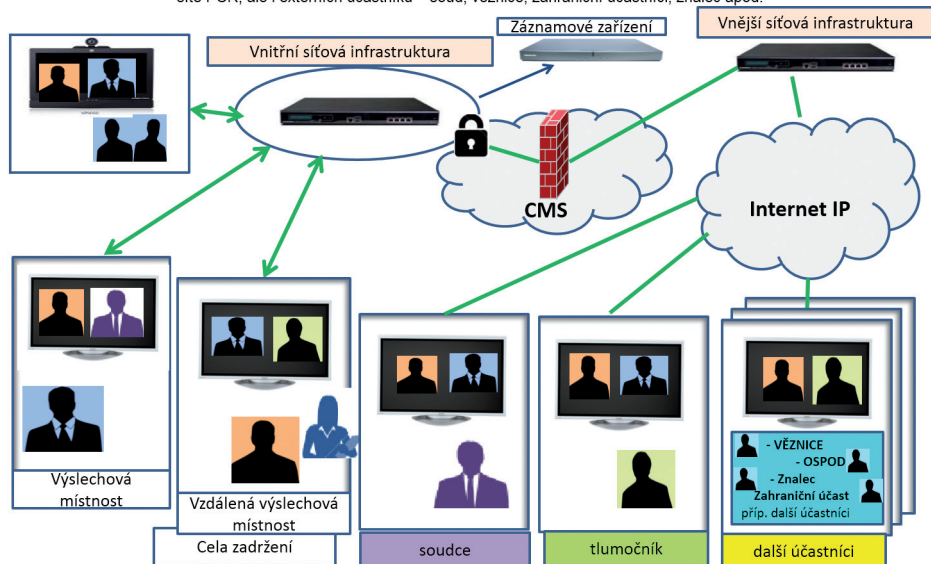
Obr. 3 V rámci celé Policie ČR je relativně snadné připojení koncových stanic z kterékoliv služby Policie ČR. To například v praxi znamená, že prováděný výslech zadržené osoby, která je umístěna v policejní cele v bodu A, a která je vyslýchána vyšetřovatelem z bodu B, může být on-line sledována v bodě C a to jak pasivně, tak i s aktivním přístupem. Jedná se o základní verzi s rozšířeným přístupem, kdy současně může být aktivních více účastníků. Veškerou komunikaci je možné uložit na záznamové zařízení k dalšímu využití. Předpokládané využití je pro výslechy podezřelých, obviněných, poškozených, svědků při vyšetřování složitějších a rozsáhlejších trestných věcí.

Obr. 4 Příklad: Jednací síň soudu – použití videokonferenčního zařízení v hlavním líčení.

3. Videointerakce s připojení externích účastníků

Výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení se záznamem; připojena jsou koncová zařízení nejen v rámci vnitřní sítě PCR, ale i externích účastníků – soud, věznice, zahraniční účastníci, znalec apod.

Obr. 5 V první části pilotního projektu byly vybudovány základy robustní infrastruktury, kdy prostřednictvím Centrálního místa služeb, je realizováno bezpečné připojení na konkrétní IP prostřednictvím internetu. Veškerá komunikace je šifrována. Tento způsob komunikace umožňuje zcela bezpečné a v odpovídající kvalitě realizované úkony trestního řízení. Vnitřní síťová infrastruktura je prostřednictvím Centrálního místa služeb rozšířena o možnost připojení dalších subjektů, což je významnou přidanou hodnotou projektu. V pilotním projektu bylo úspěšně ověřeno připojení dalšího účastníka prostřednictvím satelitního zařízení, pro případ, kdy nebude odpovídající pozemní připojení do sítě internet.

Videokonferenční řešení je postaveno na infrastrukturním technologickém základu s navázanými koncovými jednotkami, a to jak hardwarovými, tak i softwarovými. Umožňuje v rámci pilotního provozu prověřit celé široké spektrum možností fungování obrazové spolupráce a to jak z pohledu logiky nasazení, síťové infrastruktury a technologického provázání – zhodnocení přínosů technologického řešení podporujícího vytvoření komplexního sjednoceného komunikačního prostředí.

Bezpečnost a šifrování hovorů a zkreslení hlasu a obrazu při výslechu utajovaného svědka

Videokonferenční hovory, resp. vícestranné videokonferenční spojení je primárně a z převážné části uskutečňováno na vnitřních resortních sítích. Jednotky jsou registrovány na registrační server, bez registrace nelze infrastrukturu využít. Každý hovor s jednotkou, resp. serverovou částí, která umožňuje šifrování je šifrován šifrovacím algoritmem (jednoduché videotelefony neumožňují šifrování). Pro ověření důvěryhodnosti jednotky je implementována soustava certifikátů certifikační autority domény Policie ČR. Ověřování jednotek připojených z internetu je ještě podmíněno uživatelským jménem a heslem. Odkaz pro připojení SW klientů je generován

jako náhodný řetězec pro konkrétního uživatele.⁴⁰ V rámci úkonů v trestním řízení je nutné využívat i prostředky pro zkreslení hlasu a rozostření obrazu osoby, která je dle trestního řádu ve speciálním postavení (tzv. utajovaný svědek).

Rozostření obrazu utajované osoby lze řešit jak pomocí prostředku videokonferenční jednotky (kamera umožňuje rozostření, resp. snímání jiné části osoby než tváře, či místnosti, ve které se osoba zdržuje) nebo pomocí speciálních prostředků instalovaných v místnosti – tzv. zástěn s využitím lomení světelných paprsků, resp. průsvitných prvků.

Dalším doplňkovým prvkem, který je nutné při výslechu utajovaného svědka využít je zkreslení, resp. modulování hlasového výstupu. Zkreslení hlasu utajovaného svědka musí být dostatečné, tak, aby nebylo možné rozpoznat původní hlas. Pro tyto účely lze k videokonferenční jednotce připojit tzv. modulátor hlasu, což je buď kompaktní hardwarové zařízení, anebo softwarové řešení. Softwarové řešení spočívá v nainstalovaném programu v počítači nebo notebooku, který je vybaven kvalitním mikrofonem a s jednotkou je spojen výstupem line-out.

7. Výsledky testování videointerakcí na místní úrovni

Výslech podezřelého, obviněného

Z hlediska policejního orgánu v rámci pilotního projektu byl nejběžnějším videointerakčním procesním úkonem **výslech podezřelého, resp. obviněného**. Jednalo se o použití PŘES videointerakční zařízení. Vyslychající případně jeho obhájce byli ve výslechové místnosti v bodě A, vyslychaný v cele předběžného zadržení v bodu B., případně ve věznici, bod C. Z počátku, byl úkon vyšetřovatelem prováděn zcela shodně, jako úkon, který probíhal v pozici „face to face“. Postupem času došlo k vypracování jednotlivých druhů poučení vyslychaných osob dle procesního postavení, a to v powerpointových prezentacích, které jsou v úvodní části výslechu vypořádající osobě spuštěny. Toto tištěné poučení je doprovázeno hlasovým záznamem. Vyšetřovatel se může plně věnovat počátečním úkonům, jako je ověření totožnosti osoby a sepsání úvodní části výslechu.⁴¹

Po ukončení této prezentace vyšetřovatel ověří, zda poučovaná osoba poučení porozuměla. Popisná a závěrečná fáze výslechu je zcela totožná s běžným procesním úkonem, kdy zpočátku vyslychaná osoba spontánně vypovídá, a poté následují případné doplňující otázky ze strany vyšetřovatele a obhájce. Vzhledem k tomu, že videointeraktivní zařízení je vybaveno dvěma obrazovkami, může vyslychaný na jedné obrazovce sledovat procesní strany, které jsou na dalších videointerakčních zařízeních (například znalec, obhájce, tlumočník apod.), a na druhé obrazovce například on-line protokolaci své výpovědi. Tato možnost se osvědčila v případě výslechu nedoslýchavé osoby. Po ukončení protokolace se celý výslech zašle na tiskárnu umístěnou ve videointerakční místnosti vyslychající osoby, která každý list podepíše. Poslední list protokolu se vyhotoví ještě jednou a to v interakční místnosti vyšetřovatele, kde je podepsán zde zúčastněnými stranami. Ve spisovém materiálu je poté tento protokol založen se dvěma závěrečnými listy s podpisovými doložkami všech zúčastněných.

⁴⁰ KUČERA, V., VAŇURA, I. *Videointerakce, využití videokonferenčního zařízení v trestním řízení* (Vyhodnocení pilotního projektu „Videokonference Krajského ředitelství policie Středočeského kraje“). Praha: KŘPSK, 2015.

⁴¹ KUČERA, V., VAŇURA, I. *Videointerakce, využití videokonferenčního zařízení v trestním řízení* (Vyhodnocení pilotního projektu „Videokonference Krajského ředitelství policie Středočeského kraje“). Praha: KŘPSK, 2015.

Výslech osoby podávající vysvětlení

Dalším úkonem, který byl proveden způsobem PŘES videointerakční zařízení byl výslech osoby podávající vysvětlení a to spojením několika videointerakčních bodů. V rámci tohoto úkonu bylo poprvé vyzkoušeno přenosné videointerakční zařízení a to pro podané vysvětlení osoby hospitalizované v nemocnici v Praze. Videointerakční zařízení bylo umístěno přímo u lůžka vypovídající osoby a spojení bylo realizováno prostřednictvím vnitřní internetové sítě nemocnice. Tento úkon otevřel možnost výslechu dlouhodobě hospitalizovaných osob zejména do hlavního líčení u soudu, kdy soud nemusí jednání odročovat, čímž dojde k urychlení celého procesu.

Výslech svědka

Výslech svědka byl ze strany policejního orgánu proveden PŘES a PŘED videointerakčním zařízením. Výslech svědka PŘES je prováděn propojením nejméně dvou videointerakčních bodů, a to v případech, kdy se osoba nachází na jiném místě než je policejní orgán, a to už z jakéhokoli důvodu. Tento způsob výslechu je také velmi účinnou ochranou před sekundární viktimizací. Ochrana před sekundární viktimizací u zvláště zranitelných obětí obecně je stanovena zákonem o obětech, jako jedno ze základních práv. Máme za to, že zvláště zranitelná oběť ať už se jedná o dítě nebo dospělou osobu, by neměla vypovídat u hlavního líčení v jednacím síni před pachatelem, neboť tato situace musí zákonitě znásobit její trauma z prožitého činu. Videointerakční zařízení velmi efektivně dokáže tyto stavy eliminovat. Oběť v době hlavního líčení soudu může prostřednictvím videointerakce vypovídat úplně v jiném městě, v případě nezbytnosti díky mobilní interakční jednotce z nemocničního či domácího prostředí. Mimo jiné je to účinná ochrana proti nechtěné medializaci, jako dalšímu přístupujícímu faktoru viktimizace.

Výslech utajeného svědka

Útvar speciálních činností Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen „ÚŠČ“) prováděl ve smyslu § 3 odst. 1 písm. a) a b) zákona zvláštní ochranu a pomoc svědkovi, kterému v souvislosti s trestním řízením zřejmě hrozila újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí (dále jen „chráněná osoba“). Chráněná osoba měla vypovídat v hlavním líčení u Okresního soudu v bodu A. Proto se ÚŠČ obrátil na Územní odbor Policie ČR v tomto bodu (dále jen ÚO) se žádostí o součinnost při zajištění bezpečnosti chráněné osoby. Přítomnost chráněné osoby v hlavním líčení byla vzhledem k okolnostem případu (očekával se zvýšený zájem osob spřízněných s obžalovanými) a daností sídla soudu v bodu A, hodnocena jako vysoce riziková. Opatření k zajištění bezpečnosti chráněné osoby by vyžadovalo nasazení značného množství policistů ÚŠČ, kriminalistů a pořádkových policistů ÚO, a také o posílení členů justiční stráže. Z výše naznačených důvodů ÚŠČ využil možnost provést úkon přes videokonferenční zařízení.

Došlo k minimalizaci bezpečnostních rizik a úspoře lidských zdrojů, neboť:

- a) chráněná osoba byla přivezena na soud v bodu A; při vystoupení z vozu a vstupu do budovy se nacházela v zabezpečeném prostoru a nikoli na volném prostranství, kde bylo zvýšené riziko,
- b) byl eliminován kontakt s osobami spřízněnými s obžalovanými před a vně budovy soudu,
- c) obžalovaní, jejich obhájci a spřízněné osoby nedisponovali informací o tom, kde se videokonferenční jednotka Policie ČR nachází, resp. kde se nachází chráněná osoba.

Samotný průběh úkonu byl v podstatě bezproblémový. Před úkonem bylo vyzkoušeno spojení i nahrávací funkce videokonferenčních jednotek. Soudce ověřil totožnost chráněné osoby prostřednictvím přítomného policisty ÚO a doklad totožnosti si zkontroloval přes skener vi-

deokonferenčního zařízení. Samotný výslech svědka (monologová část i pasáž s otázkami stran) proběhl bez závad. Procesní úkon spočívající ve výslechu chráněné osoby do hlavního řízení je úkon, kde se projevují všechny hlavní výhody videokonferenčního zařízení. Zvláště je třeba zdůraznit eliminaci bezpečnostního rizika hrozícího chráněné osobě a úsporu lidských zdrojů.

Výslech osoby mladší 15 let

Specifickým úkonem výslechu svědka je výslech dítěte. V rámci pilotního projektu došlo k propojení speciální dětské výslechové místnosti na ÚO v bodu A do soustavy videointerakčních zařízení. Následně byl proveden úkon – výslech dítěte – osoby mladší 15 let, pro podezření z jeho pohlavního zneužívání. Úkon proběhl ve speciální místnosti ÚO v bodu A, kdy úkonu byl přítomen soudce okresního soudu v bodu B a to v jednací síni soudu před videointerakčním zařízením, dále pracovník odboru sociálně – právní ochrany dětí v bodu C, odkud úkon sledoval prostřednictvím softwarového klienta na svém počítači a dále znalec z oboru dětské psychiatrie, který byl připojen prostřednictvím satelitního připojení v bodě D. Bez videointerakčního zařízení by všechny zmíněné subjekty musely být fyzicky účastny úkonu v Kolíně, čímž by došlo ke zvýšení ekonomické i časové dotaci úkonu.

Dožádání orgánů činných v trestním řízení

Mimo svůj obvod orgány činné v trestním řízení vykonávají jednotlivé úkony trestního řízení na základě dožádání k věcně i místně příslušnému orgánu. Jedná se o velké množství úkonů, zejména výslechů osob ať již v jakémkoliv procesním postavení. Trestní řád (§ 53), počítá s variantou provedení těchto úkonů prostřednictvím videokonferenčního zařízení. Předpokladem této varianty je rozšíření videointerakčního zařízení v rámci orgánů činných v trestním řízení. V rámci pilotního projektu byl s úspěchem tento způsob využit v rámci dožádání policejního orgánu o výslechy osob do vybrané věznice.

Neodkladné a neopakovatelné úkony

Neodkladné a neopakovatelné úkony jsou specifické jejich časovou naléhavostí. Ve většině případů je nelze zopakovat. Jedná se mimo jiné o výslechy osob staršího věku, osoby, na nichž by mohl být v rámci trestního řízení činěn nátlak s cílem změnit jejich výpověď, cizince, kteří trvale opustí ČR, osoby smrtelně nemocné. Často v dalších fázích trestního řízení již tyto osoby nelze vyslechnout. K zaznamenání úkonů byl využit způsob výslechu PŘED videointerakčním zařízením. Výpověď těchto osob je audiovizuálně zaznamenána, čímž má oproti pouze písemné formě autentickou vypovídající hodnotu.

Výslech osob zatčeným soudem

Velmi běžnou policejní praxí, je zatčení osoby policejním orgánem a to na základě příkazu k zatčení vydaného soudcem. Povinností policejního orgánu je, provést eskortu k soudci, který zatykač vydal. Často se stává, že zatčené osoby jsou eskortovány napříč ČR k příslušnému soudu, kde jim soudce v mnoha případech doručí zásilku do vlastních rukou, případně provede jejich výslech a následně poté je propustí na svobodu. Ve chvíli předpokládaného rozšíření videointerakčních zařízení v rámci soudů v České republice, budou tyto eskorty výrazným způsobem eliminovány, čímž dojde k celkovému zrychlení řízení, k ekonomickým úsporám a ke snížení doby, po kterou musí být osoba omezena na osobní svobodě.

Výsledky prováděné v rámci mezinárodní právní pomoci

V rámci pilotního projektu byly zmapovány zahraniční přístupové body, kde je umístěno videointerakční zařízení. V současné době se připravuje několik takových úkonů s Rakouskem.

Výslech s účastí tlumočníka

Jedním ze subjektů, který se úkonů trestního řízení účastní, je osoba tlumočníka, která je orgánem činným v trestním řízení přibrána ve chvíli, kde je, mimo jiné, třeba přetlumočit výpověď, či jiný procesní úkon. V praxi to znamená, že tlumočník na žádost policejního či jiného orgánu činného v trestním řízení přijede do místa, kde je úkon prováděn, tento přetlumočí a čeká na další úkon, nebo odjíždí domů. V rámci pilotního projektu byl osloven okruh tlumočnicků, kterým byl do jejich počítačů nainstalován softwarový klíč, který jim umožní připojit se do videointerakčního úkonu, který tlumočí ze své kanceláře či z domova. Opět dochází k výrazné úspoře času a zvýšení ekonomičnosti celého řízení.

Rozhodování o uvalení vazby

Od samého počátku je snahou projektu zefektivnění a zkrácení celého trestního procesu. Jedním z nedílných prvků celého řízení je proces rozhodovací. Podezřelý je umístěn v cele předběžného zadržení v Praze, kdy procesní úkony (výslech podezřelého, výslech obviněného) jsou provedeny prostřednictvím videointerakčního zařízení. Po provedení nezbytných procesních úkonů výsledků, případně znaleckého zkoumání se buď zadržená osoba propustí ze zadržení, nebo je podán podnět k vydání návrhu na uvalení vazby. Nařízené jednání o uvalení vazby se koná v jednací síni příslušného soudu. V rámci pilotního projektu byla úspěšně vyzkoušena možnost rozhodnutí o vazbě prostřednictvím videointerakčního zařízení, kdy zadržený od počátku zadržení až do konce rozhodovacího procesu v přípravném řízení neopustil celu.

Rozhodování v rámci zkráceného přípravného řízení do 48 hodin

V rámci projektu byla se soudem komunikována možnost vedení celého zkráceného přípravného řízení do 48 hodin přes videointerakční zařízení. V rámci této možnosti jsme narazili na problém okamžitého doručení rozhodnutí okresního soudu odsouzenému, který by byl fakticky v době nařízeného hlavního líčení v cele předběžného zadržení mimo sídlo soudu. Opodstatněná byla námitka soudce, který rozhodne například o podmíněném trestu, kdy doručení originálu rozhodnutí by trval určitou dobu, po kterou by byl odsouzený nezákonně zadržován. Jako reálný způsob se jeví možnost autorizované konverze dokumentu, který bude v rámci této možnosti v nejbližším termínu vyzkoušen.

Vedení procesního úkonu prostřednictvím videointerakce je oproti běžnému procesnímu úkonu náročnější pro vyšetřovatele a to jak z pohledu jeho přípravy, tak z pohledu psychiky, vhodné a zřetelné výslovnosti, jasné formulace otázek, neboť úkon je od počátku do konce nahráván. Oproti tomu jsou zde výhody, jako je přezkoumatelnost například správného tlumočení úkonu, případně možnost přehrání výpovědi u hlavního líčení, z důvodu například námitky svědka o nátlaku ze strany policejního orgánu, nebo některé z procesních stran při jeho výpovědi.

Při výslechu dítěte, je úkon prováděn v místnosti připomínající dětský pokojíček, která je propojena do videointerakční sítě. Dítě si hraje s hračkami a nenuceně vypovídá před vyšetřovatelkou, současně je audiovizuální záznam přenášen prostřednictvím videointerakční sítě do budovy soudu, kde je přítomen soudce, dále do budovy sociálního odboru, kde celý úkon sleduje orgán péče o dítě a případně dále na pracoviště znalce – dětského psychiatra který celý úkon sleduje. Každé z těchto míst se může nacházet úplně v jiném městě. Celý úkon je samozřejmě

nahráván a může sloužit znalci jako další podkladový materiál pro vypracování znaleckého posudku například na zjištění věrohodnosti výpovědi.

Tento způsob výslechu je velmi účinnou ochranou před sekundární viktimizací. Ochrana před sekundární viktimizací u zvláště zranitelných obětí obecně je stanovena zákonem u obětí, jako jedno ze základních práv. Máme za to, že zvláště zranitelná oběť ať už se jedná o dítě nebo dospělou osobu, by neměla vypovídat u hlavního líčení v jednacím síni před pachatelem, neboť tato situace musí zákonitě znásobit její trauma z prožitého činu. Videointerakční zařízení velmi efektivně dokáže tyto stavy eliminovat. Oběť v době hlavního líčení soudu může prostřednictvím videointerakce vypovídat úplně v jiném městě, v případě nezbytnosti díky mobilní interakční jednotce z nemocničního či domácího prostředí. Mimo jiné je to účinná ochrana proti nechtěné medializaci, jako dalšímu přistupujícímu faktoru viktimizace.

8. Poznámka k psychologické analýze a interpretaci videozáznamů procesních úkonů v procesu vyšetřování závažných trestných činů a využitím videointerakce v trestním řízení

V posledních letech opět vznikají zejména v zahraničí výzkumné projekty prováděné na zakázku policie, např. v Rakousku se realizoval výzkum založený na pozorování autentických výsledkových situací, v SRN vznikl podobný psychologicky zaměřený projekt, ve Velké Británii a Kanadě se formuje, tzv. vyšetřovací psychologie.⁴² V pozdější době tyto otázky ve vztahu k dětem studuje např. Vandervort,⁴³ v ČR zejména Boukalová⁴⁴ a Hofmanová zejména v letech 1996–2011, kdy v souvislosti s videointerakcí, byl v Projektu: Videografie ve vyšetřování sledována i možnost psychologické analýzy a interpretace videozáznamů procesních úkonů ve vyšetřování např. závažných trestných činů.⁴⁵

S uvedeným programem bezprostředně souvisí také fakt, že videozáznamy nabízejí širší možnosti pro konzultaci psychologické služby v podmínkách ČR. Psychologickou konzultační činností při vyšetřování závažných trestných činů s ohledem na sledované cíle a faktory, kterými se psycholog při poskytování doporučení kriminalistům setkává, podílem psychologa-konzultanta na vyhodnocování videozáznamů prověrky n místě činu a kriminalistické rekonstrukci a významu kódování videozáznamů pomocí počítačového programu (např. Interact) a dalších doporučení vyšetřovatelům jak potupovat při výsledcích se průběžně a systematicky zabývá zejména Boukalová, a s odstupem času opět komplexně podává důkladný výčet interakcí a komunikací ve vyšetřovací činnosti z pohledu psychologie (podmínky, analýzy, výpovědi a výsledky, vyšetřování).⁴⁶

V souvislosti s využitím videokonferencí v trestním řízení lze rovněž uvést, že další možnosti použití videozáznamu procesního úkonu umožňující i přímé zapojení psychologa do tohoto

⁴² MALÝ, K. O problematice využívání videodokumentace a následné psychoanalýzy při vyšetřování. *Bezpečnostní teorie a praxe*, č. 1/1998, s. 47–55.

⁴³ VANDERVORT, F. E. Videotaping Investigative Interview of Children in Cases of Child Sexual Abuse: One Community's Approach. *Journal of Criminal Law and Criminology*, č. 4/2006, s. 1353–1416.

⁴⁴ BOUKALOVÁ, H. *Vybrané psychologické charakteristiky interakce a komunikace ve vyšetřování násilné trestné činnosti*. Praha: UK, 2009; BOUKALOVÁ, H. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestných činů z pohledu psychologie*. Praha: FF UK, 2012.

⁴⁵ HOFMANOVÁ, J. *Videografie ve vyšetřování – k možnostem psychologické analýzy videozáznamů při vyšetřování násilných trestných činů*. Závěrečná zpráva. Grant MV ČR (1996–1998), sv. I., II., III. (1998).

⁴⁶ BOUKALOVÁ, H. Psychologové pomáhají kriminalistům. *Psychologie dnes*, č. 2/2005; BOUKALOVÁ, H. *Vybrané psychologické charakteristiky interakce a komunikace ve vyšetřování násilné trestné činnosti*. Praha: UK, 2009; BOUKALOVÁ, H. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestných činů z pohledu psychologie*. Praha: FF UK, 2012.

úkonu přináší až rozmach informačních technologií a internetu. Ke shora uvedeným aspektům a výhodám bude stále častěji přistupovat fakt, že nové technologie umožňují v reálném čase realizovat komunikaci nebo činnosti, které probíhají mezi více osobami na různých místech. Přestává platit předpoklad nutné účasti vyšetřujícího orgánu a dalších osob zúčastněných na úkonu na jediném místě konání úkonu. Nové technologie jednak umožní samotnou komunikaci, ale pochopitelně i její záznam k dalšímu využití popsanému výše. Technologie videokonferenčních hovorů je v praktickém životě běžně používána (např. privátní komunikace, videopřenosy lékařských operací mezi lékařskými týmy atd.), a bylo by naivní se domnívat, že nezasáhne i do oblasti kriminalistické činnosti. Oproti běžnému užití, je v rámci použití videokonference třeba zajistit korektnost úkonu tak, aby totožnost osoby, která on-line komunikuje s vyšetřujícím orgánem, byla aprobována (ověřena), aby nebyly později pochybnosti o účasti konkrétní osoby na takovém úkonu, a dále aby bylo garantováno, že taková osoba splnila i další požadavky, které plynou ze zákona (např. používání poznámek při výpovědi, přítomnost jen oprávněných osob atd.). To lze zajistit přítomností úřední osoby na místě, kde se na úkonu zúčastněná osoba nachází. Dále je třeba probíhající komunikaci technicky ošetřit tak, aby se zamezilo úniku informací z probíhajícího úkonu. Použití popsané technologie ušetří čas (dojezd účastníků na místo úkonu) a související náklady (např. pohonné hmoty, jízdné nebo náhrada za ztrátu na výdělku). Formou videokonferencí budou probíhat zejména výslechy osob, ale lze si představit i realizaci jiných úkonů. Bude možno urychlit například úkony prováděné prostřednictvím mezinárodní právní pomoci, lépe bude možno zajistit utajení totožnosti tzv. utajeného svědka, vyšetřující orgán nebude muset v takové míře dožadovat další orgány o provedení jednotlivých úkonů. V současné době již probíhají testovací procesy, které ověřují možnosti nasazení této technologie do praxe orgánů činných v trestním řízení (např. provádění výslechů, jednání o podmíněném propuštění odsouzených apod.⁴⁷

Literatura

- BOUKALOVÁ, H. Psychologové pomáhají kriminalistům. *Psychologie dnes*, č. 2/2005. ISSN 1212-9607.
- BOUKALOVÁ, H. *Vybrané psychologické charakteristiky interakce a komunikace ve vyšetřování násilné trestné činnosti*. Praha: UK, 2009.
- BOUKALOVÁ, H. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestných činů z pohledu psychologie*. Praha: FF UK, 2012. ISBN 978-80-7308-409-7.
- BOUKALOVÁ, H. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Praha: UK, 2012. ISBN 978-80-7308-409-7.
- ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha: Support, 1995.
- ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.
- ČÍRTKOVÁ, L., ČERVINKA, F. *Forenzní psychologie*. Praha: Support, 1994. ISBN 8086473-86-4.
- Dohoda o vzájemné pomoci mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými s účinností od 1. února 2010* (5/2000 Sb. m. s.).
- FENYK, J., HLAVÁČEK, J., KROULÍK, P. Některé zvláštní způsoby dokazování. In: *Kriminalistický sborník*, č. 2/2009, s. 39–41.
- GILLERNOVÁ, I. Informace o projektu a jeho řešení. In: *1. část závěrečné zprávy Videografie ve vyšetřování: Grant MV ČR 1996–1998*. Praha, 1998.
- GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. (eds). *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1293.

⁴⁷ Kučera, V. Videointerakce. *Policista*, 2015, č. 1, příloha: s. 4–5.

- HAUBLET, M., CIKÁN, M. Kriminalistická videodokumentace a videoexpertiza – poznámky z praxe. In: *Bulletin odborných sdělení KÚ*, č. 3/97.
- HOFMANOVÁ, J. Behaviorální analýzy v kriminalistické praxi – zkoumání vlastností známého pachatele analýzou videozáznamů. In: *Kriminalistický sborník*, č. 1/2011, s. 38–44.
- HOFMANOVÁ, J. *Videografie ve vyšetřování – k možnostem psychologické analýzy videozáznamů při vyšetřování násilných trestných činů*. Závěrečná zpráva. Grant MV ČR (1996–1998), sv. I., II., III. (1998).
- KUČERA, V. Videointerakce. *Policista*, 2015, č. 1, příloha, s. 4–5.
- KUČERA, V., VAŇURA, I. *Videointerakce, využití videokonferenčního zařízení v trestním řízení* (Vyhodnocení pilotního projektu „Videokonference Krajského ředitelství policie Středočeského kraje“). Praha: KŘPSK, 2015.
- MALÝ, K. O problematice využívání videodokumentace a následné psychoanalýzy při vyšetřování. In: *Bezpečnostní teorie a praxe*, č. 1/1998, s. 47–55. ISSN 1801-8211.
- MATIÁŠEK, J., SOUKUP, J., BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*. Praha: Orbis, 1968.
- MATOUŠKOVÁ, I. *Aplikovaná forenzní psychologie: teorie, metodologie, praxe*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4580-0.
- MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha: PA ČR, 2001. ISBN 80-7179-362-0.
- PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001. ISBN 80-7204-194-0.
- PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Plzeň: A. Čeněk, 2016.
- SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-846-5.
- VANDERVORT, F. E. Videotaping Investigative Interview of Children in Cases of Child Sexual Abuse: One Community's Approach. *Journal of Criminal Law and Criminology*, č. 4/2006, s. 1353–1416. ISSN 1871-0131.
- Zákon č. 45/2013 Sb., obětech trestných činů.*

Problémy súvisiace s dokazovaním domáceho násilia orgánmi činnými v trestnom konaní

Problems of the Domestic Violence Evidence Gathering

Lucia Kurilovská¹

Stanislav Šišulák²

Abstrakt: Cieľom odborného článku je zdefinovať pojem domáceho násilia v podmienkach právneho poriadku Slovenskej republiky a poukázať na niektoré aplikačné problémy v exekutive oprávnení kompetentných orgánov v súvislosti s prejavmi domáceho násilia. Súčasne akcentuje na základné úkony predprípravného konania, procesné úkony v procese dokazovania a prezentuje nielen najčastejšie problémy v súvislosti s vyhodnocovaním a objasňovaním domáceho násilia, ale taktiež navrhuje určité metodické postupy kompetentných orgánov v prípadoch protiprávneho konania zo strany páchatelov voči obetiam domáceho násilia.

Abstract: The aim of the contribution is to define the term of the domestic violence in the legal frame of the Slovak republic and to point out certain application problems of the relevant state bodies fighting against the domestic violence. It emphasized relevant procedural steps during the investigative phase while gathering and evaluating of the evidence. The contribution also proposes certain methodologies against the perpetrators of the domestic violence.

Kľúčové slová: domáce násilie, obeť, páchatel, trestné konanie, oznámenie, trestný čin, dokazovanie, výsluch, konfrontácia, maloletý.

Keywords: Domestic violence, victim, perpetrator, criminal proceeding, criminal offence, evidence, interrogation, confrontation, child.

Úvod

Ako v každom odvetví spoločenského života môžeme aj protiprávnu činnosť klasifikovať podľa viacerých kritérií a následne ju rozdeliť podľa závažnosti do jednotlivých kategórií a zároveň podľa potreby vytvárať také postupy a procesy, ako čo najefektívnejšie zabráňovať páchaniu jednotlivých protiprávných konaní. V kontexte tejto skutočnosti možno na pomyselný vrchol protispoločenskej činnosti zaradiť protiprávne konanie, bezprostredne spojené s páchaním násilia voči inej osobe alebo osobám. Aj v rámci takto špecifikovanej násilnej protispoločenskej činnosti možno subsumovať pod túto rôzne kategórie z hľadiska intenzity a druhu použitého násilia, škodlivého následku, úmyslu a v neposlednom rade objektu tejto protiprávnej činnosti. V rámci takejto definície možno poukázať na skutočnosť, že spoločensky veľmi citlivým, ako aj sledovateľným pojmom je „domáce násilie“.

Vývoj spoločenských vzťahov medzi jednotlivcami má svoje špecifiká v každom jednotlivom prípade a vzniku škodlivých javov nemožno generálne zabrániť. Pri aplikácii uvedeného sa však vynára otázka, v akej miere a forme sú takéto škodlivé následky ešte akceptovateľné a kedy už

¹ Doc. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD., Právnická fakulta, Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Šafárikovo nám. č. 6, 810 00 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: lucia.kurilovska@flaw.uniba.sk.

² Ing. Stanislav Šišulák, PhD., Katedra kriminalistiky a forenzných vied, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Sklabinská č. 1, 831 06 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: stanislav.sisulak@minv.sk.

prichádza k takej deformácii spoločenských vzťahov medzi jednotlivcami, že je nutné využiť prostriedky ultima – ratio, ktoré vážne zasahujú do základných práv a slobôd jednotlivcov, no sú nevyhnutné nielen na nápravu takto poškodených vzťahov, ale aj ako prevencia páchania ďalšej protispoločenskej, najmä trestnej činnosti.

Domáce násilie je pojmom, ktorý negatívne vplyva nielen na jednotlivých jeho účastníkov, ale aj na spoločenské zriadenie, v ktorom prebieha. Násilie v rámci úzkych rodinných alebo obdobných vzťahoch je diskutovaným a mediálne zaujímavým pojmom, čo stavia kompetentné orgány do neľahkej úlohy, ktorá v globále zahŕňa predchádzanie, odhaľovanie a vyšetrovanie tohto spoločenského fenoménu, pričom každá forma činnosti kompetentných orgánov – najmä Policajného zboru, príslušných súčastí prokuratúr a súdov – musí smerovať k tomu, aby nedochádzalo komplexne k ohrozeniu života, zdravia alebo majetku zainteresovaných strán. Výskumy v Slovenskej republike poukazujú, že 20 až 25 % žien zažije alebo zažíva násilie v „párovom vzťahu“. Napríklad Inštitút pre verejné otázky realizoval v Slovenskej republike výskum,³ podľa ktorého každá štvrtá žena zažila alebo zažíva domáce násilie.

Práca kompetentných orgánov sa aj napriek tomu, že platná právna úprava reflektuje problematiku v oblasti domáceho násilia, stretáva s určitými funkčnými a procesnými problémami, ktoré sú výsledkom nedostatočných praktických skúseností a teoretických vedomostí exekutívy a právnych noriem najmä u príslušníkov Policajného zboru. V tejto oblasti je preto nesmierne dôležité vytvárať metodické postupy, reflektujúce na praktické skúsenosti v tejto oblasti, pričom dôraz musí byť kladený predovšetkým na oblasť dokazovania v trestnom, ale aj priestupkovom konaní, pretože práve na základe zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností je možné rozhodnúť nielen meritórne, ale možno vytvárať predpoklady na iné, nemenej dôležité rozhodnutia, ktorých účelom je zabrániť v opätovnom páchaní protiprávnej činnosti.

Pojem domáce násilie a jeho príčiny

Pri definovaní pojmu domáce násilie je potrebné sa zamerať na niekoľko hľadísk, ktoré determinujú tento pojem. V globálnom kontexte je však najdôležitejšie definovať uvedený pojem v súvislosti so spoločensko-právnymi normami, ktoré určujú protiprávnosť určitých konaní, ktoré sú neakceptovateľné v demokratickej spoločnosti.

Už pri právnej definícii domáceho násilia prichádzame k problému právnej neurčitosti pojmu domáce násilie. Právny poriadok Slovenskej republiky totiž žiadnym spôsobom nereflektuje tento pojem takým spôsobom, že je zahrnutý v určitej právnej norme, ktorej úlohou je chrániť práva, slobody a oprávnené záujmy jednotlivcov. Aj napriek tomu, že podľa Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násilia na ženách a domáceho násilia a boji proti nemu,⁴ konkrétne podľa článku 3 písmena b) vieme exaktne definovať tento pojem – domácim násilím sa rozumejú všetky činy telesného, duševného, sexuálneho a ekonomického násilia, ktoré sa vyskytujú v rámci rodiny alebo domácnosti, ako aj medzi bývalými a súčasnými manželmi alebo partnermi, či už páchatel mal alebo má s obeťou spoločný byt – no absencia tohto pojmu v relevantných právnych normách Slovenskej republiky spôsobuje značné aplikačné problémy, na základe ktorých nemožno presne určiť hranicu a rozsah protiprávnosti tohto činu.

³ BÚTOROVÁ, Z., FILADELFIOVÁ, J. Násilie páchané na ženách ako problém verejnej politiky. IVO – Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2005.

⁴ Istanbulský dohovor [cit. 2016-03-22] Dostupné na internete: <<http://moznostvolby.sk/dohovor-rady-europy-o-predchadzani-nasilii-na-zenach-a-domacemu-nasilii-a-o-boji-proti-nemu-i-cele-znenie/>>

Na základe ustálenia teoretickej roviny domáceho násillia v komparácii s praktickou exekutívou práva kompetentných orgánov je možné konštatovať, že domáce násillie môže podľa intenzity útoku a povahy skutku naplňovať skutkovú podstatu priestupku alebo trestného činu.

Vo všeobecnosti je potrebné zafinovať formy domáceho násillia, ktoré je najčastejšie realizované v týchto rovinách:⁵

- **Fyzické násillie** ktoré sa prejavuje najmä priamymi fyzickými útokmi. Ide teda najmä o bitie, kopanie, údery, škrtenie, spôsobovanie zranení, popálenín, pričom za fyzické násillie môžeme označiť aj ohrozovanie so zbraňou, odopieranie spánku a jedla, vystavovanie látкам, ktoré môžu spôsobiť poškodenie zdravia (lieky, drogy) a iné formy fyzického násillia, ktoré majú za cieľ poškodiť zdravie obeť. Vo všeobecnosti sa pri fyzickom násillí vyskytuje stupňovanie útokov voči obeť, ktoré môže prejsť až k vážnejším zraneniam, ktoré dlhodobo poškodia zdravie obeť. V nie ojedinelých prípadoch dochádza aj k usmrteniu obeť. Z hľadiska protiprávnosti tu môžeme hovoriť najmä o trestných činoch ublíženia na zdraví, týrania blízkej a zverenej osoby, v najkrajnejších prípadoch o trestných činoch zabitia alebo vraždy, prípadne jej pokusu.
- **Sexuálne násillie** je determinované donútením k súložiu alebo iným sexuálnym praktikám, spravidla násillím alebo hrozbou násillia, pričom obeť takéto praktiky odmieta. Vo väčšine prípadov ide o zneužitie nadradenosti a sily voči obeť za účelom sexuálneho uspokojenia, pričom v trestno – právnej rovine môžeme hovoriť najmä o trestných činoch znásillnenia, sexuálneho násillia, sexuálneho zneužívania alebo súložie medzi príbuznými. Sexuálne násillie sa prejavuje často zo strany páchatel'a nielen voči dospeléj obeť (družka, druh, manžel, manželka), ale aj voči neploletým obeť, pričom toto konanie môžeme definovať ako najalarmujúcejšie v rámci domáceho násillia.
- **Psychické násillie** možno v rámci predmetnej problematiky definovať ako zastrašovanie, vyhrážanie sa, urážanie, ponižovanie, pohrdavé zaobchádzanie, neustále sledovanie a kontrolovanie či vyvolávanie stresu, neistoty a strachu. Prebieha spravidla slovne, pričom sprievodnými javmi sú aj sklony agresivity voči okoliu – ničenie spoločného majetku a podobne. V prípade psychického násillia ide o dlhodobé pôsobenie na obeť za účelom úplne ovládnuť konanie obeť a prevziať kontrolu nad jej rozhodovaním v bežnom živote. Pociť nadradenosti páchatel'a je nástrojom k spôsobovaniu psychickej traumy a pocitu menejcnosti obeť. Z globálneho hľadiska sa psychické násillie môže prejavovať aj na verejnosti a to ponižovaním medzi priateľmi, zosmiešňovanie na verejnosti, urážlivé poznámky o charaktere a výzore, nadávky a vyhrážky. Veľmi časté v tomto prípade je možnosť pozorovať odvracanie pozornosti od činov páchatel'a vyhláseniami, že obeť je psychicky chorá a že si vymýšľa. V prípade tohto druhu domáceho násillia môžeme z pohľadu trestného práva pozorovať pokusy alebo dokonané trestné činy nebezpečného vyhrážania, nebezpečného prenasledovania, týrania blízkej a zverenej osoby, nátlaku alebo vydierania.
- **Ekonomické násillie** je v súčasnosti jedným z najvýraznejších foriem domáceho násillia, ktoré sa prejavuje najmä v zabráňovaní prístupu k majetku, neposkytovaním finančnej hotovosti, zákazmi chodiť do práce, odnímaním mzdy alebo dôchodku, podvodné konania v podobe prepisov majetku, ale aj nútenie k žobaniu alebo k sexuálnym službám za účelom získania finančných prostriedkov zo strany páchatel'a. Cieľom páchatel'a v tomto prípade je zabránenie ekonomického a sociálneho osamostatnenia sa zo strany obeť. Takéto konanie môžeme kvalifikovať nielen ako trestný čin týrania blízkej a zverenej osoby, ale

⁵ TOKARČIK, Š.: Príčiny, formy, dôsledky a spôsoby boja proti domácemu násilliu, Žilinská univerzita v Žiline, 2007, s. 9.

do úvahy prichádzajú aj trestné činy nátlaku, vydierania, podvodu či ohrozovania mravnej výchovy mládeže.

- **Sociálne násillie** je zamerané na zákaz kontaktu s priateľmi, rodinou a známymi, sociálna izolácia obete od okolia, absolútna kontrola nad bežnými činnosťami spoločenského života, uplatňovanie privilégia páchatel'a rozhodovať vo všetkých oblastiach spoločného života s obeťou, vytváranie nátlaku na obeť prostredníctvom detí alebo iných osôb ako aj ponížovaním a znemožňovaním osoby v sociálnom prostredí. V tomto prípade prichádzajú v úvahu trestné činy obmedzovania osobnej slobody, vydierania, obmedzovania slobody pobytu, ako aj trestný čin týrania blízkej a zverenej osoby.

V kontexte uvedených skutočností je však potrebné takisto definovať príčiny, ktoré sú determinantmi domáceho násillia ako takého. Môžeme ich označiť ako faktory alebo spúšťače násillia, ktoré sú špecifické práve pre domáce násillie:⁶

- **psychické predispozície** – nižšie sebavedomie, neistota, depresívne, agresívne alebo asocálne osobnostné sklony, nervová labilita, výbušná agresivita,
- **závislosť na omamných a psychotropných látkach alebo alkohole** – alkohol alebo omamné a psychotropné látky sú častým spúšťačom agresivity u páchatel'a,
- **finančná situácia v domácnosti** – nezamestnanosť, neúspechy v práci, finančná závislosť od partnera,
- **úroveň vzdelania** – nižšia vzdelanosť nemusí byť obligatórnou podmienkou vzniku domáceho násillia, v tomto prípade hovoríme skôr o potlačených sociálnych návykoch a o nedostatočnom vzdelaní v tejto oblasti,
- **výchovné a dedičné predispozície** – zlá výchova v detstve, dospievanie v chudobe, dedičné psychické poruchy a choroby,
- **spoločenské faktory** – vnímanie domáceho násillia v spoločnosti, „tichá“ akceptácia „práva“ mužov na trestanie žien, vágna normotvorba v oblasti domáceho násillia.

V reálnom kontexte nejde vždy o jeden faktor, ktorý je príčinou domáceho násillia, spravidla ide o kombináciu viacerých faktorov, ktoré sú spúšťačom tohto spoločensky neprijateľného fenoménu.

Na základe týchto skutočností je možné konštatovať, že domáce násillie je závažným spoločenským problémom, ktorý vyžaduje reflexiu cez priamy zásah do ľudských práv a slobôd za účelom ochrany spoločenských hodnôt. Je preto namieste poznamenať, že v prípade domáceho násillia treba hodnotiť prípady komplexne, so zameraním sa na znalosť tejto problematiky a priamej konfrontácie páchatel'a s jeho povinnosťami v rámci zákonnej represie. Najzákladnejšou tézou tejto problematiky je preto definícia postupu a metodiky kompetentných orgánov a v neposlednom rade aj priama reflexia legislatívnych nástrojov v súvislosti s rozvojom a nárastom tohto druhu kriminality.

Aplikačné problémy prvotných úkonov v trestnom konaní

Kontrolu a prevenciu domáceho násillia ako takého sťažuje najmä jeho latentný charakter a preto je veľmi náročné definovať štruktúru a stav tohto druhu kriminality.⁷ Štatisticky sú vykazované len tie prípady v ktorých reálne prebiehalo trestné konanie, pričom tieto prípady sú z pohľadu definície pojmu domáceho násillia len zlomkom skutočného stavu. Ako sme už charakterizovali,

⁶ BODNÁROVÁ, B., FILADELFIOVÁ, J.: Domáce násillie na Slovensku, Bratislava, 2002, s. 16.

⁷ VAJZER, L., VIKTORYOVÁ, J.: Zamedzenie sekundárnej viktimizácie obetí domáceho násillia, In: Obete kriminality, Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, Bratislava 2013, s. 17.

dostávame sa k prvému problému predprípravného konania, a to konkrétne k oznámeniu o skutočnostiach, že mohol byť spáchaný trestný čin. Obete domáceho násilia majú v prevažnej väčšine prípadov určité zábrany nahlasovať takéto protiprávne konanie, vychádzajúc z odkázanosti na osobu páchatela, z tiesne, zlej skúsenosti s orgánmi činnými v trestnom konaní a podobne. V prípade domáceho násilia je potrebné, aby prvým kontaktom s kompetentnými orgánmi boli príslušníci Policajného zboru, pôsobiaci na Obvodných oddeleniach Policajného zboru. Táto potreba vyplýva najmä zo skutočnosti, že práve úlohou príslušníkov Policajného zboru by malo byť predovšetkým preventívne pôsobenie proti trestnej a inej protispoločenskej činnosti a zároveň aj zisťovanie trestných činov a ich páchatelov. V súvislosti s oznamovaním, že mohlo dôjsť k domácejmu násiliu, je potrebné podotknúť, že príslušník Policajného zboru zohráva najdôležitejšiu úlohu najmä pri vypočutí obete, ktorá nemusí priamo uvádzať skutočnosti, že dochádza k násiliu v domácnosti. Často obeť komunikuje v náznakoch a v hádankách, ktoré je potrebné správne pochopiť a následne aj vyhodnotiť. Aj na základe správneho úsudku a rozhodnutia príslušníka Policajného zboru môže dôjsť k včasnej intervencii, ktorá môže zabrániť ďalšiemu páchaniu protispoločenskej činnosti.

Pri priamom podaní oznámenia je dôležité, aby príslušník Policajného zboru k oznámeniu pristupoval zodpovedne, nezľahčoval situáciu a preveril všetky relevantné skutočnosti, súvisiace s vecou. Nezáleží od formy oznámenia, no každá z týchto foriem vykazuje určité špecifiká.

V kontexte prípadov domáceho násilia môžeme prvotné úkony rozdeliť do niekoľkých bodov, ktoré determinujú postup príslušníka Policajného zboru:⁸

1. Prijatie oznámenia – oznamovanie skutočností, že došlo k spáchaniu trestného činu, respektíve domáceho násilia, môže byť realizované rôznymi spôsobmi. Najčastejšie však obeť oznamuje páchanie trestného činu alebo iného protiprávneho činu v domácnosti telefonicky alebo osobne na príslušnom útvare Policajného zboru.

a) Telefonické oznámenie – ide o oznámenie, ktoré je výsledkom bezprostredného páchania domáceho násilia a preto je dôležité, aby príslušník Policajného zboru nielen včas prišiel na miesto oznámenia, ale ešte pred príchodom zvážil všetky možné situácie, ktoré môžu nastať pri riešení konfliktnej situácie. Musí zvážiť na základe svojich miestnych a osobných znalostí, ako aj na základe znalostí právnych predpisov a svojich skúseností, akým spôsobom bude postupovať na mieste činu, pričom si musí stanoviť predbežný postup a konfrontovať s ním aj člena alebo členov hliadky. Včasnosť a profesionalita je namieste aj v prípade zisťovania prvotných informácií. Obeť často komunikuje „vystrašená“, pričom telefonáty bývajú z dôvodu vyhrotenej situácie v domácnosti krátke a úsečné. Je potrebné aj prostredníctvom telefonického rozhovoru obeť uklidniť a zisťovať najmä kde dochádza k domácejmu násiliu, kto je osoba násilníka, či má zbraň, či je pod vplyvom alkoholu, akým spôsobom útočí na obeť, či útočí aj na iné osoby v domácnosti a podobne. Príslušník Policajného zboru na základe všetkých informácií a na základe svojich skúseností musí byť schopný rozhodnúť a správne vyhodnotiť daný skutok.

b) Oznámenie na príslušnom útvare Policajného zboru zo strany obete – v tomto prípade ide o komplexnejšie a obsažnejšie oznámenie, ktoré však môže prísť až po určitom časovom období, kedy domáce násilie prebieha. V tomto prípade je najdôležitejším faktorom prvotné vypočutie obete, ktoré je premietnuté do Zápisnice o trestnom oznámení. Príslušník Policajného zboru musí správne vyhodnotiť predmetné oznámenie, pričom musí podľa skutkových okolností, ktoré uvádza obeť pri vypočúvaní, správne kvalifikovať

⁸ VIKTORYOVÁ, J. a kol.: Všetetrovanie, Akadémia PZ v Bratislave, 2013, s. 287.

vať skutok z hľadiska jeho charakteru, prvotne najmä či ide o priestupok alebo trestný čin. Ak výsluchom zistí skutočnosti, že k domácejmu násilliu môže dôjsť aj bezprostredne po oznámení, je príslušník Policajného zboru povinný vykonať všetky dostupné legislatívne kroky, aby zamedzil ďalšiemu páchaniu násillia. V aplikačnej praxi sa stretávajúme s prípadmi, keď príslušník Policajného zboru nedostatočne vyhodnotil skutkovú situáciu, k oznámeniu pristupoval vágne a povrchné, pričom svojou neochotou obeti pomôcť spustil reťaz udalostí, ktoré dopomohli k ďalšiemu páchaniu trestnej činnosti. Je preto nesmierne dôležité, aby príslušník Policajného zboru k oznamovateľovi pristupoval zodpovedne, jeho oznámenie správne vyhodnotil, zistil všetky relevantné skutočnosti, ktoré sú potrebné na prvotné rozhodnutie vo veci a následne rozhodol o ďalších úkonoch v priestupkovom konaní alebo trestnom konaní. Týmto úkonmi môže byť napríklad zisťovanie, či podozrivá osoba nevlastní zbrane, či už v minulosti došlo k podobným oznámeniam, či nedochádza k páchaniu trestnej činnosti aj na iných osobách v domácnosti.

c) Oznámenie zo strany svedka – nie ojedinelou situáciou je skutočnosť, že prípad domáceho násillia oznámi osoba blízka obeti alebo páchatelovi. V tomto prípade je nutné riadne preveriť všetky skutočnosti, ktoré osoba podávajúca oznámenie uvádza a následne rozhodnúť o ďalšom postupe.

2. Preverenie oznámenia – po prijatí oznámenia je najčastejším postupom príslušníka Policajného zboru samotné preverenie oznámenia, ktoré sa spravidla vykonáva v domácnosti, v ktorej násillie prebieha. Po príchode na miesto je potrebné nielen zabezpečiť potenciálne miesto činu, ale najmä vykonať úkony smerujúce k zabráneniu ďalšieho protiprávneho konania, ako aj úkony smerujúce k ochrane života a zdravia obete. Ak už na mieste nedochádza k páchaniu trestného činu alebo priestupku, príslušník Policajného zboru sa nemôže uspokojiť s vyjadreniami obete a páchatela, že k protiprávnej činnosti už dochádzať nebude ale je potrebné zabezpečiť všetky informácie, ktoré dokážu príslušníkovi Policajného zboru zrekonštruovať situáciu pred jeho príchodom. Je dôležité sledovať signály obete, ktorá domáce násillie oznámila. Zo strachu pred páchatelom totiž môže zľahčovať situáciu a vyjadrovať sa, že k ničomu nedošlo. Príslušník Policajného zboru musí preto vyhodnotiť situáciu vo všetkých súvislostiach, pričom by mal použiť všetky dostupné nástroje, ktoré mu poskytuje legislatíva, aby zabránil ďalšiemu protiprávnemu konaniu.

3. Vyhodnotenie skutkového stavu a vykonanie opatrení – ide o najdôležitejšiu úlohu príslušníka Policajného zboru na mieste činu. Na základe prijatých informácií totiž musí vyhodnotiť, či na mieste došlo ku skutku, ktorý má znaky priestupku alebo trestného činu, pričom môže postupovať rôznymi spôsobmi:

a) Zadržanie páchatela podľa § 85 ods. 1 (resp. ods. 2) Trestného poriadku⁹ – ak vo veci existuje podozrenie, že bol spáchaný trestný čin a existujú dôvody väzby, najmä väzby preventívnej, respektíve ak je osoba pristihnutá priamo pri trestnom čine alebo bezprostredne po ňom a je dôvod na postup podľa § 204 Trestného poriadku, príslušník Policajného zboru obmedzí osobnú slobodu osobe, ktorá spáchala trestný čin, čiže je z neho podozrivá. Ide o veľmi vážny zásah do ľudských práv a slobôd a pri vyhodnotení a používaní tohto zákonného ustanovenia je potrebné využiť všetky možnosti, ktoré zamedzujú páchaniu trestného činu. Je to však aj najúčinnjší spôsob, ako zamedziť ďalšiemu domácejmu násilliu a odizolovať osobu páchatela od obete.

⁹ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

- b) Vykázanie z obydlija podľa § 27a zákona o Policajnom zbore¹⁰ – ide o právny nástroj, ktorý má represívny charakter, no pôsobí zároveň preventívne. Tento postup, ktorý oprávňuje príslušníka Policajného zboru vykazať z bytu alebo domu alebo iného priestoru spoločne obývaného s ohrozenou osobou a aj z jeho bezprostredného okolia osobu, u ktorej možno na základe zistených skutočností očakávať útok na život, zdravie, slobodu alebo zvlášť závažný útok na ľudskú dôstojnosť ohrozenej osoby, najmä vzhľadom na predchádzajúce takéto útoky. Novelizáciou Trestných kódexov k 01. 01. 2016 je aj zvýšenie doby zákazu vstupu vykázanej osobe do spoločného obydlija z pôvodných 48 hodín na 10 dní. Súčasťou tohto ustanovenia je takisto aj zákaz približovať sa k ohrozenej osobe zo strany vykázanej osoby na 10 metrov. Toto ustanovenie môže byť podporným ustanovením pri zadržaní a obmedzení osobnej slobody osoby, najmä ak sudca v ďalšom konaní neschváli návrh na väzbu. Dôležitým faktorom v tomto prípade je aj postup poškodeného, ktorý má výsostné právo podať návrh na súd, aby vydal predbežné opatrenie, upravujúce pohyb a pobyt vykázanej osoby vo vzťahu k obeti. Dôležitou súčasťou uvedeného ustanovenia je aj možnosť a nutnosť kontrolovať dodržiavanie vykázania ako rozhodnutia kompetentného orgánu, pričom porušenie tohto rozhodnutia alebo rozhodnutia súdu napĺňa skutkovú podstatu prečinu Marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 ods. 1 písm. g) Trestného zákona.
- c) Iné opatrenia – ak príslušník Policajného zboru vyhodnotí prijaté oznámenie ako priestupok, je namieste zvážiť postup podľa § 49 ods. 1 písm. e) zákona číslo 372/1990 Zb. o Priestupkoch, ktorého novelizáciou vznikol priestor na ukladanie sankcií, ak dochádza k protiprávnemu konaniu, ktoré má znak priestupku proti občianskemu spolunažívaniu, medzi blízkymi osobami. Novelizáciou Trestného zákona, konkrétne ustanovenia § 208 – týranie blízkej a zverenej osoby pribudla do tejto právnej normy možnosť stíhať aj také skutky, ktoré vykazujú znaky priestupku a to v prípade, ak sa páchatel dopustí obdobného konania, ako je uvedené v odseku 1 tohto ustanovenia, pričom však bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý (§ 208 ods. 2 Trestného zákona). V aplikačnej praxi však toto ustanovenie môže spôsobovať problémy v podobe zlého výkladu pojmu „obdobné konanie“, pričom musí ísť výsostne o konanie, ktoré je podobné týraniu blízkej a zverenej osoby, no nenapĺňa všetky znaky skutkovej podstaty tohto trestného činu, ale je priestupkom, vo všeobecnosti priestupkom proti občianskemu spolunažívaniu podľa § 49 ods. 1 písm. e) zákona číslo 372/1990 Zb. o Priestupkoch. Je však veľmi dôležité vyhodnotiť situáciu priamo na mieste spáchania skutku, preveriť, či sa páchatel v minulosti obdobného konania dopustil a v akom rozsahu a následne rozhodnúť o správnej kvalifikácii skutku.
- 4. Následné úkony** – po zabezpečení miesta spáchania skutku a správnom vyhodnotení situácie je potrebné vykonať aj ďalšie úkony, ktoré majú podstatný význam najmä pre dokazovanie. Ide najmä o dokumentáciu miesta spáchania skutku, prvotné procesné úkony ako riadny výsluch poškodenej osoby a páchatela, ktoré majú z hľadiska dokazovania podstatný význam, nakoľko poškodený aj páchatel bezprostredne vnímajú všetky okolnosti skutku. Do následných úkonov takisto patrí obhliadka miesta činu, zaistenie stôp, zaistenie zbraní, ak je páchatel ich vlastníkom a podobne. Dôležitým prvotným úkonom je aj obhliadka tela poškodenej, prípade obhliadka tela páchatela, riadne zadokumentovanie tejto obhliadky a následné lekárske vyšetrenie, ktoré môže byť použité ako základ následného

¹⁰ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

znaleckého posudku alebo odborného vyjadrenia pre zistenie rozsahu poškodenia zdravia poškodeného.

V procese dokazovania sú prvotné úkony veľmi zásadným aspektom, nakoľko ide o prvý kontakt nielen s osobou poškodeného, ale i s páchatelom. Riadna dokumentácia skutku ako aj náležité zistenie skutkového stavu veci v prvotných úkonoch uľahčuje prácu vyšetrovateľa Policajného zboru alebo povereného príslušníka Policajného zboru, nakoľko sú odrazovým mostíkom k ďalším procesným úkonom, pričom prvotné úkony sú ich stavebnými prvkami a bez ich riadneho vykonania nemožno objektívne posúdiť všetky skutočnosti, súvisiace so skutkom a následne tak rozhodnúť v zmysle platných ustanovení Trestného poriadku alebo iného právneho predpisu.

Vybrané problémy v procese dokazovania

V samotnom procese dokazovania domáceho násillia je potrebné dbať na rýchlosť, včasnosť a kvalitu vykonaných procesných úkonov, ktoré vytvoria základ pre rozhodnutie orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej ako aj podklad pre rozhodovanie o vine a treste príslušným súdom. Z tejto skutočnosti teda priamo vyplýva zodpovednosť orgánu činného v trestnom konaní, ktorý vykonáva prípravné konanie, aby pristupoval k trestným veciam domáceho násillia objektívne a vykonával také úkony, ktoré nielen naplnia znenie § 2 ods. 10 Trestného poriadku (Zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností), ale aj zabezpečia riadny priebeh súvisiacich rozhodnutí – rozhodnutie o väzbe, o predbežných opatreniach v občianskom súdnom konaní, o samotnej vine a uložení trestu, o nárokoch poškodeného a podobne.

Proces dokazovania je zložitý proces, ktorého prvky na seba logicky nadväzujú a zabezpečujú tak rekonštrukciu deja minulého, pričom kvalitným vykonaním jednotlivých úkonov je možné objektívne hodnotiť priebeh tohto deja a vyvodiť z takto zadokumentovanej situácie aj reálne dôsledky.¹¹ Dokazovanie domáceho násillia so sebou prináša svoje špecifiká najmä v určitých procesných úkonoch a takisto aj problémy, ktoré je potrebné odstrániť pre riadne objasnenie skutku. Najdôležitejšími procesnými úkonmi v celej veci budú výsluchy poškodeného a páchatela. Z týchto procesných úkonov je možné zistiť najviac informácií, avšak pri ich nesprávnom vedení a protokolovaní môže dôjsť aj k skresleniu alebo nedostatočnému zisteniu skutkového stavu veci a následné úkony môžu byť deformované nesprávnymi formuláciami faktov, respektíve zlým pochopením zaprotokolovaných skutočností. Nakoľko je výsluch najčastejšie používaným dôkazným prostriedkom, v prípade domáceho násillia sú veľmi silnými aj výsluchy svedkov, najmä členov domácnosti a iných osôb, ktoré bezprostredne vnímali akt domáceho násillia alebo zachytili varovné signály u poškodeného.

Výsluch poškodeného

Tento procesný úkon by mal byť prvotným úkonom v celom merite veci, nakoľko ide o výsluch osoby, ktorá priamo vnímala skutočnosti, ktoré sú škodlivým následkom konania inej osoby. Pri výsluchu poškodeného treba spomenúť niekoľko problematických oblastí, na ktoré treba klaásť dôraz.

V prvom rade je dôležité riadne preveriť nie len oznámenie, ale aj následné informácie, podávané poškodeným v procese dokazovania, alebo na mieste spáchania skutku. Treba exaktne rozlíšiť prípady domáceho násillia od aktov pomsty, ktoré negatívne vplývajú na proces dokazovania domáceho násillia, aj jeho odhaľovania. V niektorých prípadoch sa stáva, že oznáme-

¹¹ VIKTORYOVÁ, J. a kol.: Vyšetrovanie, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2013, s. 131.

nie o možnom spáchaní trestného činu, ktoré oznamuje sama poškodená osoba, je len pomstou za „konanie“ respektíve „nekonanie“ partnera a vynútenie si pozornosti z jeho strany. V procese zisťovania prvotných informácií je teda veľmi dôležité zadokumentovať riadne výpovede všetkých zainteresovaných osôb a pri následných výsluchoch komparovať dôkazné prostriedky, najmä čo sa týka časových línií a presného popisu udalostí. Rozdielnosť výpovedí jednotlivých osôb, zmena výpovede, ako aj absencia niektorých znakov domáceho násillia (znaky fyzického, psychického týrania) môžu byť signálom, že v jednotlivých prípadoch mohlo dôjsť k oznámeniu z pomsty. To však neznamená, že výpoveď páchatela, že v tom – ktorom prípade sa o nič nejedná a že poškodená osoba si vymýšľa, nemôže slúžiť ako dôkaz „in dubio pro reo“ a kompetentný orgán – čiže príslušník Policajného zboru musí hľadiť na vykonané dôkazy vo svojich vzájomných vzťahoch a tieto riadne vyhodnotiť.

Vykonanie výsluchu poškodeného si vyžaduje riadnu prípravu nie len vypočúvajúceho, ale aj celého prostredia, v ktorom sa výsluch bude realizovať. Vypočúvajúci musí v prvom rade zhodnotiť všetky doposiaľ zhromaždené dôkazy, pripraviť si otázky k samotnému skutku a najmä ku skutočnostiam, ktoré ešte nie sú objasnené. Z hľadiska prostredia výsluchovej miestnosti je vhodné, aby príslušník Policajného zboru zabezpečil počas výsluchu „atmosféru bez rušivých vplyvov“ – napríklad nečakané vstupy iných spolupracovníkov do výsluchovej miestnosti, telefonáty, odbiehanie od výsluchu a podobne. Takisto je vhodné technicky zabezpečiť výsluch napríklad záznamovým zariadením, pri objasňovaní, ktoré si vyžaduje dlhšiu dobu z hľadiska doby páchania trestného činu, najlepšie obrazovo – zvukový záznam.

Po príchode poškodeného do výsluchovej miestnosti je od príslušníka Policajného zboru žiadať, aby sa k tejto osobe správal úctivo s jasným odkazom pomoci a ústretovosti. Pri nadväzovaní primárneho kontaktu je vhodné začať so všeobecnými témami, ktoré priamo s vecou nesúvisia, no poškodeného dokážu uvoľniť, pričom takýmto spôsobom je možné zo strany príslušníka Policajného zboru dať poškodenému najavo, že sa nachádza v bezpečnom prostredí, kde môže bez strachu a obáv rozprávať o svojich problémoch.¹²

Po začatí samotného úkonu je vhodné, aby poškodený mal možnosť monológom vyjadriť to, ako situáciu, ku ktorej sa vyjadruje, vnímal svojimi zmyslami. Je dôležité, aby príslušník Policajného zboru neprerušoval poškodeného, robil si poznámky a radšej sa vrátil k jednotlivým rozporom alebo nejasnostiam až po monológ poškodeného, pretože zbytočné a zdĺhavé prerušenia môžu viesť k narušeniu a deformácii cieľa výsluchu a poškodeného môžu zmiestniť jednotlivé otázky vyšetrovateľa, ktoré nemusia hneď riadne pochopiť. Pri výsluchu je neprípustné, aby príslušník Policajného zboru vyjadroval svoj názor k problematike domáceho násillia alebo svoje osobné postoje k tomuto fenoménu. Vo výsluchu je potrebné sa zamerať najmä na tieto základné tézy:¹³

- v akom vzťahu je poškodený k páchatelovi, kedy sa začali nezhody v rodinných pomeroch, koľko tieto nezhody trvajú,
- akým spôsobom sa vyvíjala agresivita partnera, či sa táto agresivita stupňuje, alebo či je konštantná,
- čo najčastejšie predchádza útokom, čo býva spúšťačom týchto útokov – alkohol, návykové látky, správanie poškodeného alebo psychické problémy páchatela.

Následne je potrebné zamerať sa na celkový priebeh a druh útokov, teda o akú formu domáceho násillia ide a s akou frekvenciou tieto útoky prebiehajú. V tomto štádiu výsluchu je potrebné dbať na riadnu dokumentáciu časových horizontov a súvislostí s presným popisom deja a kon-

¹² STRNADOVÁ, J.: Problémy dokazovania a vyšetrovania domáceho násillia na ženách, Diplomová práca, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2005, s. 56.

¹³ VIKTORYOVÁ, J. a kol.: Vyšetrovanie, Akadémia PZ v Bratislave, 2013, s. 288.

krétnych udalostí. Vo výsluchu treba dbať na detailné opisovanie útokov, na detailné popisy spôsobených zranení a podobne. Takisto je potrebné skúmať, či už poškodený oznamoval podobné útoky, ako boli vybavené, či pôsobili preventívne alebo skôr ešte viac zhoršili takéto oznámenia celkovú situáciu. Vo výsluchu je dôležité sústrediť sa aj na zisťovanie prípadných svedkov a iných okolností, ktoré môžu byť rozhodujúce vo veci, napríklad zistenie, v čom bol poškodený naposledy oblečený, či a aké stopy má po poslednom útoku (tieto treba riadne zadokumentovať) a iné podstatné detaily, ktoré môžu v dôkaznej situácii dopomôcť zostaviť reálny obraz prebiehajúceho deja.

Výsluch poškodeného nemôže byť unáhľený, nakoľko je potrebné riadne zadokumentovať všetky relevantné skutočnosti, ktoré poslúžia ako dôkaz. Osobitne je potrebné dbať na riadne poučenie poškodeného, ktoré musí byť aj náležite vysvetlené, takisto je nutné, aby príslušník Policajného zboru poskytol poškodenému informácie o organizáciách, ktoré poskytujú pomoc pre obe domáceho násillia a na ktoré sa môže poškodený v prípade potreby s dôverou obrátiť.

Výsluch páchatela/obvineného

Najčastejšou osobitosťou výsluchu páchatela, respektíve obvineného je jeho spontánne piperanie spáchania trestného činu, nepripúšťania si trestnej zodpovednosti a uvádzania nepravdivých skutočností, ktoré v merite veci spôsobujú vytváranie rozporov. Je však dôležité pripomenúť, že obvinený má výsostné právo vyjadriť sa ku všetkým relevantným okolnostiam, ktoré sú mu kladené za vinu a takisto aj predkladať dôkazy. Výsluch obvineného má veľmi vysokú dôkaznú hodnotu. Vo výsluchu obvineného je preto dôležité dbať na taktiku výsluchu a hlavne na predkladanie dôkazov v poradí, ktoré je logickým vyústením výpovede obvineného. Rozpor je možné odstrániť položením doplňujúcich otázok. Tieto však nemôžu byť sugestívne ani kapciózne, aj keď skutková situácia a výsluch obvineného môže u príslušníka Policajného zboru vytvoriť tendencie klásť takéto otázky. Obvinený, respektíve páchatel sa de facto musí vyjadriť k trestnému oznámeniu, alebo k výsluchu poškodeného a ku všetkým skutočnostiam tak, ako ich vnímal on.¹⁴ Ak obvinený aj po predložení dôkazov stále popiera spáchanie trestného činu, je nutné spýtať sa ho na to, aký má podľa neho obeť dôvod na podanie trestného oznámenia a v tejto fáze sa mu opätovne predložia detailné popisy útokov zo strany páchatela voči obeti. Výsluch páchatela je potrebné vykonávať neunáhľene, pričom čas nezohráva významnú rolu, nakoľko taktickým postupom pri výpovedi je možné dosiahnuť získanie relevantných informácií zo strany páchatela, ktoré môžu byť použité ako základ na vydanie rozhodnutia o vznesení obvinenia alebo na podanie obžaloby.

Osobitosti výsluchu detí a maloletých

Výsluch detí a maloletých je veľmi špecifickým procesným úkonom, ktorý má svoje pravidlá v rámci Trestného poriadku, ale aj taktiky výsluchu. Pri výsluchu detí a maloletých v rámci domáceho násillia môže dôjsť nielen k situácii, že dieťa je svedkom domáceho násillia, ale zároveň aj poškodeným objektom. V oboch prípadoch je nevyhnutné k výsluchu pristupovať veľmi citlivo a dbať na duševnú, povahovú, telesnú a sociálnu zrelosť dieťaťa alebo mladistvého. V tomto prípade je základom úspešného výsluchu vytvorenie dôvery medzi vypočúvaným a vypočúvajúcim. Samozrejme je vyžadovaná prítomnosť psychológa alebo znalca, pri ktorom je potrebné zvážiť, či by nemal byť práve on tým sprostredkovateľom medzi príslušníkom Policajného zboru a vypočúvaným objektom, pričom je vhodné nechať znalca alebo psychológa viesť výsluch

¹⁴ BALAJ, P.: Domáce násillie a jeho postih prostriedkami trestného práva, Rigorózna práca, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2004, s. 47.

a pokladať dôležité otázky. Takisto je dôležité zisťovať, či dieťa alebo mladistvý dostatočne vnímal svojimi zmyslami akt domáceho násilia, takisto ako mu to bolo prezentované nielen zo strany páchatela, ale aj z pohľadu poškodeného, ak je svedkom a v neposlednom rade či je schopné chápať účel výsluchu a celého trestného konania. V prípade výsluchu maloletých je možné zvážiť prítomnosť rodičov pri výsluchu, no treba mať na zreteli, že prítomnosť najmä páchatela alebo obvineného môže podstatne sťažiť zistenie objektívnych skutočností z pamäte vypočúvaného objektu, ktorý môže zo strachu pred následným postihom uvádzať skreslené alebo nepravdivé skutočnosti. Pri výsluchu detí a maloletých je dôležité, aby sa príslušník Policajného zboru striktne riadil ustanoveniami Trestného poriadku, ktorý v príslušných ustanoveniach osobitne rieši výsluch maloletých.

Konfrontácia

Veľmi častým procesným úkonom v prípadoch domáceho násilia je konfrontácia, nakoľko v značnom počte prípadov je obeť často jediným priamym svedkom inkriminovaného skutku spáchaného v súkromí rodiny a dokazovanie je zamerané predovšetkým na podrobný výsluch obete. Pribeh konfrontácie v prípadoch domáceho násilia je potrebné prísne regulovať z hľadiska správania sa jeho účastníkov. Páchatelia domáceho násilia často aj pri konfrontácii zľahčujú celú situáciu, ponizujú poškodeného pred orgánom činným v trestnom konaní, prerušujú rozprávanie poškodeného s cieľom vyvieš ho z miery a podobne. Je preto veľmi dôležité, aby príslušník Policajného zboru sústredil svoju pozornosť príprave konfrontácie (aby sa poškodený a páchatel nestretli pred vykonaním konfrontácie, aby nedošlo k prípadnému napadnutiu alebo zastrašovaniu pred vykonaním samotného procesného úkonu). Z hľadiska psychického a mentálneho stavu maloletých je konfrontácia v mnohých prípadoch neprípustná, nakoľko ide o také ožiovovanie udalostí v pamäti maloletých, ktoré by mohlo mať nepriaznivý vplyv na ich duševný a telesný vývoj, najmä ak už vo veci vypovedali. Konfrontácia s maloletými je obtiažna aj z hľadiska pôsobenia obvineného na deti a maloletých, pričom pri konfrontácii by mohlo dôjsť k výraznému zvýšeniu rozporov, ktoré by následne nebolo možné hodnoverným spôsobom odstrániť. Konfrontácia ako taká teda musí prebiehať len v takých prípadoch, kedy nevyhnutne treba v procese dokazovania odstrániť závažné, neodstrániteľné rozpory pričom treba brať ohľad na povahu veci a všetky doposiaľ zabezpečené dôkazy.

V procese dokazovania domáceho násilia je možné aplikovať viac procesných úkonov, potrebných pre rozhodnutie vo veci. Vo vyššie uvedených procesných úkonoch však zohráva najdôležitejšiu rolu samotný ľudský faktor, ktorý môže reálne ovplyvniť ich správne a riadne vykonanie, pričom zanedbanie povinností zo strany kompetentných orgánov môže mať nepriaznivé následky v priamej súvislosti s následným vývinom udalostí. A to vo väčšine prípadov s negatívnym dopadom na poškodené osoby.

Záver

Dokazovanie v oblasti domáceho násilia má svoje špecifiká, ovplyvnené najmä celkovou povahou jednotlivých skutkov, čo sa musí jednoznačne odraziť aj v postupe orgánov činných v trestnom konaní v každom individuálnom prípade. Je zrejmé, že postup orgánov činných v trestnom konaní musí byť založený na objektívnom a riadnom objasnení každého skutku, pričom nemožno vynechať základné zásady trestného konania, ako aj samotnej práce hlavne príslušníkov Policajného zboru. Žiadny prípad domáceho násilia v akomkoľvek štádiu a forme netreba podceňovať, nakoľko neexistuje ospravedlnenie pre nevykonanie potrebných úkonov, ktoré

môžu v konečnom dôsledku zachrániť to najcennejšie – „ľudský život“. Je totiž povinnosťou zo strany orgánov činných v trestnom konaní vytvárať také postupy, ktoré budú implementované v aplikačnej praxi prostriedkami, ktoré dokážu odhaliť páchanie trestnej činnosti v tejto oblasti a následne zabrániť škodlivým následkom. Nakoľko obeťou domáceho násillia môže byť ktokoľvek vrátane detí, žien a ľudí v dôchodkovom veku, nevyhnutnosť chrániť život a zdravie človeka nemôže byť nedosiahnuteľným cieľom, ale absolútnou prioritou.

Literatúra

- BALAJ, P.: Domáce násillie a jeho postih prostriedkami trestného práva, Rigorózna práca, Akadémia PZ v Bratislave, 2004, 82 s.
- BODNÁROVÁ, B., FILADELFIOVÁ, J.: Domáce násillie na Slovensku, Bratislava, 2002, 122 s.
- BÚTOROVÁ, Z., FILADELFIOVÁ, J.: Násillie páchané na ženách ako problém verejnej politiky. IVO – Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2005, ISBN 80-88935-78-4.
- STRNADOVÁ, J.: Problémy dokazovania a vyšetrovania domáceho násillia na ženách, Diplomová práca, Akadémia PZ v Bratislave, 2005, 71 s.
- TOKARČIK, Š.: Príčiny, formy, dôsledky a spôsoby boja proti domácemu násilliu, Žilinská univerzita v Žiline, 2007, 43 s.
- VAJZER, L., VIKTORYOVÁ, J.: Zamedzenie sekundárnej viktimizácie obetí domáceho násillia, In: Obete kriminality, Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, Bratislava 2013.
- VIKTORYOVÁ, J. a kol.: Vyšetrovanie, Akadémia PZ v Bratislave, 2013, 634 s.
- Istanbulský dohovor [cit. 2016-03-22] Dostupné na internete: <<http://moznostvolby.sk/dohovor-rady-europy-o-predchadzani-nasilliu-na-zenach-a-domacemu-nasilliu-a-o-boji-proti-nemu-i-cele-znenie/>>.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
- Zákon. č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Väzba, možnosti náhrady väzby a ich využívanie v praxi¹

Custody, Possibilities using Alternatives to the Custody in Practise

Miroslava Vráblová²

Abstrakt: Príspevok analyzuje inštitút väzby a možnosti náhrady väzby podľa slovenského Trestného poriadku, tak aj v kontexte judikatúry Ústavného súdu SR a Európskeho súdu pre ľudské práva. Ústrednou témou nášmu príspevku je záruka a jej prednosť pred pokračovaním väzby. Autorka poukazuje na reálne využitie jednotlivých náhrad väzby v aplikačnej praxi, v závislosti od charakteru trestnej činnosti a geografického hľadiska rozhodujúcich súdov.

Abstract: This Article analyses the institute of custody and alternatives of custody according to Slovak Code of Criminal Procedure (Act No. 301/2005 Coll.), as well as in the context of the case law of the Slovak Constitutional Court and the European Court of Human Rights. The central theme of our paper is to guarantee and its precedence over continuing detention. The author points to the real use of particular alternatives of custody in the application practice, depending on the nature of crime and geographical location of courts in Slovakia.

Kľúčové slová: Väzba. Náhrada väzby. Záruka záujmového združenia občanov. Záruka dôveryhodnej osoby. Sľub obvineného. Dohľad probačného a mediačného úradníka. Peňažná záruka.

Key words: Custody. Alternative to the custody. Guarantee of an interest association. Guarantee of a trustworthy person. Promise of accused. Supervision of a probation and mediation officer. Caution.

Inštitút väzby v trestnom konaní vždy patril a stále patrí k najdiskutovanejším otázkam trestného procesu. Väzba predstavuje najzávažnejší zásah do života človeka, ktorý sa zásadným spôsobom dotýka osobnej slobody jednotlivca. Vo všeobecnosti je väzba definovaná ako inštitút trestného konania, aplikáciou ktorého je obvinený na základe rozhodnutia oprávneného orgánu dočasne obmedzený na osobnej slobode, aby mu bolo zabránené vyhýbať sa trestnému stíhaniu alebo trestu tým, že ujde alebo sa bude skrývať; zabránené v neprípustnom pôsobení na svedkov, znalcov, spoluobvinených alebo inom marení objasňovania skutočností závažných pre trestné stíhanie alebo zabránené v pokračovaní v trestnej činnosti.

V súlade s účelom a charakterom väzby je nutné väzbu vnímať ako obmedzenie osobnej slobody nie ako pozbavenie osobnej slobody. Je to zaistovací inštitút, z ktorého vyplýva zaistovací charakter, teda nie sankčný ani výchovný. Obsahom väzby je vymedzenie ústavne akceptovateľných dôvodov obmedzenia osobnej slobody obvineného, resp. obžalovaného, s cieľom znemožniť zmarenie alebo sťaženie dosiahnutia účelu trestného konania.³ Podľa názoru Ústavného súdu ČR predstavuje väzba nevyhnutné obmedzenie osobnej slobody, kedy súčasne platí prezumpcia nevinoty a toto obmedzenie umožňuje orgánom činným v trestnom konaní a súdu uskutočniť a ukončiť trestné konanie. Účelom trestného konania pritom nie je len „spravodlivé potrestanie“ ale aj „fair“ proces.

Súčasne je nevyhnutné podčiarknuť, že väzba je inštitútom fakultatívnym a nie obligatónym. To znamená, že i v prípadoch, keď sú splnené všetky podmienky väzby a existuje konkrétny vä-

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0179-12.

² Doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD., Katedra trestného práva a kriminológie, Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, e-mail: miroslava.vrablova@truni.sk.

³ Nález Ústavného súdu ČR, sp. zn. III. ÚS 271/96.

zobný dôvod, tak vzatie do väzby je len jednou z možností. Vo vzťahu k väzobným veciam sa uplatňuje zásada primeranosti a zdržanlivosti, ktorá zaručuje zasahovanie do práv obvineného len v miere nevyhnutnej. Väzba je výnimočným opatrením a nie je na mieste, ak by bola príliš prísny zaisťovací opatrením s prihliadnutím na závažnosť trestného činu a očakávaný trest, tak ani v prípadoch, ak je možné prijatie niektorého inštitútu nahradzujúceho väzbu. Samotným nahradením väzby ponúknutými alternatívnymi možnosťami nahradzujúcimi väzbu nedôjde k zmareniu účelu trestného konania sledovaného prostredníctvom zaistenia osoby vo väzbe.

Pri rozhodovaní o väzbe sa musí súd vysporiadať s dvomi požiadavkami. Na jednej strane stojí požiadavka verejného záujmu odôvodňujúca a ospravedlňujúca vzatie obvineného do väzby, na strane druhej je požiadavka záujmu zachovania zásady prezumpcie neviny, a s tým spojené právo na osobnú slobodu zaručené ústavou. V prípade vzatia do väzby musí požiadavka verejného záujmu prevažovať.⁴ Obvinený sa pri rozhodovaní o väzbe snaží preukázať, že neexistujú väzobné dôvody. Napriek tomu súd rozhodujúci o väzbe, môže dospieť k záveru, že niektorý z väzobných dôvodov existuje, prípadne že existujú všetky dôvody väzby. Avšak aj v takomto prípade môže súd nahradiť väzbu opatreniami uvedenými v Trestnom poriadku.

1. Možnosti náhrady väzby a ich využívanie v praxi

V Trestnom poriadku existujú tri druhy opatrení, ktorými je možné nahradiť väzbu: záruka za ďalšie správanie obvineného, ktorú môže ponúknuť záujmové združenie občanov⁵ alebo dôveryhodná osoba⁶ (§ 80 ods. 1 písm. a) Tr. por.), písomný sľub, ktorý môže dať osobne len obvinený (§ 80 ods. 1 písm. b) Tr. por.), peňažná záruka, ktorú môže zložiť obvinený alebo iná osoba (§ 81 Tr. por.). Osobitným prostriedkom náhrady väzby je dohľad probačného a mediačného úradníka. **Opatrenia nahradzujúce väzbu je možné uplatniť jednotlivo alebo vedľa seba, v praxi sa tieto tri opatrenia spravidla nekumulujú.**

Pri rozhodovaní o väzbe zadržaného obvineného v praxi prichádza do úvahy reálne do úvahy náhrada väzby písomným sľubom obvineného. Vzhľadom na časové obmedzenie (zadržania obvineného) nie je príliš reálne zabezpečiť predloženie ponuky záruky záujmového združenia občanov alebo dôveryhodnej osoby, rovnako tak ani navrhnutie peňažnej záruky. Navyše v počiatočnej fáze väzobného konania, kedy prokurátor podáva návrh na vzatie obvineného do väzby, navrhne sudcovi odmietnutie sľubu, vo väčšine prípadov sa sudca rozhodujúci o väzbe s ním stotožní a sľub obvineného neprijme.

Pokiaľ ide o samotné nahradenie väzby sľubom obvineného, obvinení využívajú v praxi pomerne často. Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR jednoznačne dokazujú, že písomný sľub obvineného je najčastejšie využívanou náhradou väzby. Ide o prípady, kedy súd vzhľadom na osobu obvineného a povahu prejednávaného prípadu prijme písomný sľub obvineného, že povedie riadny život, najmä sa nedopustí trestnej činnosti, splní povinnosti a dodrží obmedzenia, ktoré sa mu súd uloží. Z hľadiska obvineného je podanie sľubu najjednoduchšia možnosť nahradenia väzby.

⁴ BOUČKOVÁ, J., ŠEBESTA, K.: Usnesení o vzetí do vazby ve světle stávající judikatury (část první), eLaw – právní portál. In: VÍCHERK, R.: Důvody vazby. Trestní právo 6/12, s. 14–24.

⁵ Podľa § 4 ods. 2 Trestného poriadku záujmovými združeniami občanov sa na účely tohto zákona rozumejú najmä občianske združenia, odborové organizácie, kolektív spolupracovníkov a štátom uznané cirkvi a náboženské spoločnosti; za záujmové združenia občanov sa nepovažujú politické strany a hnutia.

⁶ Podľa § 4 ods. 3 Trestného poriadku dôveryhodná osoba je osoba, ktorá je schopná priaznivo ovplyvňovať správanie obvineného.

Zriedkavejšie využívanou náhradou väzby je nahradenie väzby zárukou záujmového združenia občanov alebo dôveryhodnej osoby. Dôvodom, prečo nie je táto záruka prijímaná je skutočnosť, že neobsahuje dostatočne konkrétne opatrenia, ktoré majú byť voči obvinenému uplatňované. Ak aj je prevzatie záruky obsahovo kvalitne spracované, súd skúma, či dôveryhodná osoba je schopná priaznivo ovplyvniť správanie obvineného. V praxi sú ponúkané záruky väčšinou prijímané až v konaní pred súdom.

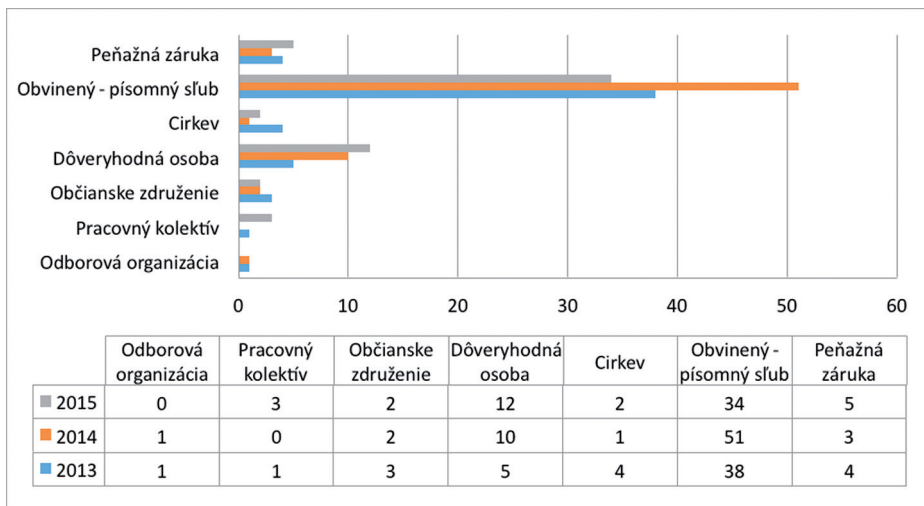
Pokiaľ ide o využívanie náhrad väzby, aplikačná prax má ešte určité rezervy. Z uvedenej tabuľky (Tabuľka č. 1) je zrejmé, že možnosť náhrady väzby využívajú súdy v minimálnej miere (2,85–3,39 %). Sudcovia rozhodujúci o väzbe v prípravnom konaní väčšinu z predložených návrhov neprijímajú, spravidla sa pridŕžajú stanoviska prokurátora. Celkovo možno v činnosti orgánov činných v trestnom konaní badať tendenciu len povrchne skúmať existenciu väzobných dôvodov a hodnotiť väzobné dôvody v neprospech obvineného v záujme menej komplikovaného priebehu dokazovania, v krajných prípadoch využitia negatívneho pôsobenia väzby na obvineného v záujme dosiahnutia účelu trestného konania.

Tabuľka č. 1: Počet osôb vo väzbe v prípravnom konaní a v súdnom konaní v období rokov 2013–2015

	2013	2014	2015
počet stíhaných osôb	53 899	49 644	43 772
počet obžalovaných osôb	35 313	33 759	31 932
väzba v prípravnom konaní	2 020	1 999	1 985
väzba v súdnom konaní	1 962	2 004	1 844
náhrada väzby	56	68	58
%	2,85	3,39	3,14

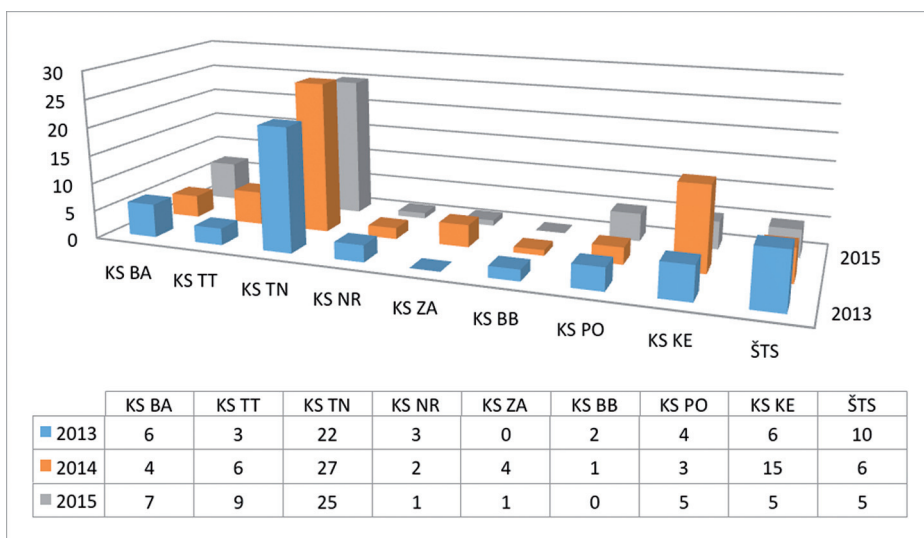
Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR

Pokiaľ ide o početnosť využitia jednotlivých náhrad väzby, zo štatistických údajov vyplýva, že súdy najčastejšie väzbu nahradia písomným sľubom obvineného, menej často zárukou dôveryhodnej osoby, v ojedinelých prípadoch peňažnou zárukou a zárukou záujmového združenia občanov (občianskeho združenia či cirkvi).

Tabuľka č. 2: Využitie jednotlivých náhrad väzby v podmienkach Slovenskej republiky v období rokov 2013–2015

Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR

Zaujímavou skutočnosťou je sledovanie výrazných rozdielov v rozhodovacej činnosti súdov z geografického hľadiska. Súdny rozhodujúce o väzbe v obvode Krajského súdu Trenčín využívajú náhrady väzby najčastejšie. Na strane druhej súdy v obvode Krajského súdu v Banskej Bystrici, Nitre a Žiline využívajú alternatívne opatrenia náhrady väzby minimálne alebo takmer vôbec.

Tabuľka č. 3: Využitie náhrad väzby z geografického hľadiska

Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR

Tabuľka č. 4: Väzba v prípravnom konaní podľa charakteru trestnej činnosti za obdobie rokov 2013–2015

	2013	2014	2015
§ 144 Úkladná vražda	6	4	3
§ 145 Vražda	26	24	21
§ 188 Lúpež	166	189	133
§ 189 Vydieranie	75	50	61
§ 208 Týranie blízkej a zverenej osoby	55	50	46
§ 171 Nedovolená výroba OPLJP	14	12	46
§ 172 Nedovolená výroba OPLJP	241	207	201
§ 212 Krádež	484	434	386
§ 360 Nebezpečné vyhrážanie	284	258	383
§ 289 Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky	121	129	99
§ 348 Marenie výkonu úradného rozhodnutia	75	76	88

Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR

2. Väzba a náhrady väzby v kontexte judikatúry Ústavného súdu SR

V nadväznosti na vyššie uvedené väzba predstavuje najzávažnejší zásah do osobnej slobody obvineného, ktorý je prístupný podľa článku 17 Ústavy SR.⁷ Podľa článku 17 ods. 1 ústavy osobná sloboda sa zaučuje. Podľa článku 17 ods. 2 ústavy nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok. Podľa článku 17 ods. 5 ústavy do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.

Podľa článku 5 ods. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd každý, kto je zatknutý alebo inak pozbavený slobody v súlade s ustanoveniami odseku 1 písm. c) tohto článku, musí byť ihneď predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci a má právo byť súdený v primeranej lehote alebo prepustený počas konania. **Prepustenie sa môže podmieniť zárukou, že sa dotknutá osoba ustanovená na pojednávanie.**

Judikatúra ústavného súdu definovala pojem „záruka“ a zdôraznila prednosť jej využitia pred pokračovaním väzby (I. ÚS 540/2013). Pokiaľ ide o výklad samotného pojmu „záruka“ v zmysle čl. 5 ods. 3 dohovoru, z doterajšej judikatúry ESLP možno vyvodit, že má autonómny obsah, ktorý je nezávislý od terminológie používanej vo vnútroštátnom práve. **Zárukou treba rozumieť akýkoľvek prostriedok prípustný podľa vnútroštátneho práva, ktorý je miernejší ako obmedzenie osobnej slobody a ktorý je zároveň spôsobilý zabezpečiť účasť obvineného na pojednávaní.** Spravidla ide o peňažnú záruku (kauciu), ale aj o iné formy záruk, napríklad odovzdanie cestovného pasu (Stögmüller c. Rakúsko z 10. novembra 1969), určenie povinnosti mať stále bydlisko, hlásiť sa v pravidelných intervaloch atď. Z doterajšej judikatúry ESLP k druhej vete čl. 5 ods. 3 dohovoru, ktorá sa vytvárala postupne, tiež vyplýva, že prepustenie na základe záruky je len možnosťou, a nie oprávnením osoby pozbavenej osobnej slobody. Pri posudzovaní jej opodstatnenosti má záruka prednosť pred pokračovaním väzby. Uplatňuje sa nielen v prí-

⁷ Ústava Slovenskej republiky ústavný zákon č. 460/1992 Zb.

pade takzvanej útekovkej väzby, ako by tomu nasvedčovala formulácia účelu tejto záruky (zabezpečenie prítomnosti na pojednávaní), ale možno ňou nahradiť aj väzbu realizovanú na základe iných dôvodov. V rozpore s dohovorom by bolo, ak by vnútroštátne právo vylučovalo v prípade niektorých trestných činov vôbec možnosť záruky (Caballero c. Spojené kráľovstvo z 8. februára 2000, S. B. C. c. Spojené kráľovstvo z 19. júna 2001).

Ústavný súd SR vo svojom rozhodnutí riešil aj osobitný charakter náhrady väzby, akým je dohľad probačného a mediačného úradníka (**II. ÚS 390/2015**). V prípade dohľadu probačného a mediačného úradníka nejde o pravú „záruku“, keďže obvinený tu nie je motivovaný k sebaobmedzovaniu hrozbou dodatočnej materiálnej či nemateriálnej ujmy seba samého alebo iných osôb. Ustanovenie § 80 ods. 1 Trestného poriadku umožňuje súdu alebo sudcovi pre prípravné konanie ponechať obvineného na slobode alebo ho prepustiť na slobodu, ak súčasne prijme záruku záujmového združenia alebo dôveryhodnej osoby [písmeno a)], ak súčasne prijme sľub obvineného [písmeno b)] alebo „s ohľadom na osobu obvineného a povahu prejednávaneho prípadu možno účel väzby dosiahnuť dohľadom probačného a mediačného úradníka nad obvineným“ [písmeno c)]. Aj § 81 ods. 1 Trestného poriadku umožňuje to isté, ak súčasne prijme peňažnú záruku obvineného alebo inej osoby. Ústavný súd už v náleze sp. zn. IV. ÚS 346/08 formuloval záver, v zmysle ktorého všetky tieto prostriedky treba považovať za „záruky“ v zmysle čl. 5 ods. 3 druhej vety dohovoru. Z uvedených ustanovení tak vyplýva, že **právny poriadok Slovenskej republiky pozná štyri prostriedky nahradenia väzby, z ktorých tri sú závislé na iniciatíve obvineného alebo tretích osôb stojacich mimo súdu, a zároveň existuje minimálne jeden taký prostriedok, ktorý nie je závislý od iniciatívy obvineného, a to dohľad probačného a mediačného úradníka** (zhodne už citovaný nález IV. ÚS 346/08).

Systematicky tak možno rozlišovať dva typy prostriedkov nahrádzajúcich väzbu. Na jednej strane ide o prostriedky, ktorých obmedzujúce preventívne pôsobenie (nahrádzajúce režim obmedzenia osobnej slobody vo väzbe) vyplýva z existencie rizika nemateriálnej ujmy (sľub obvineného) alebo materiálnej ujmy (peňažná záruka) pre obvineného v prípade, ak by sám naplnil konanie, v ktorom mu mala väzba zabrániť, alebo nedodržiaval obmedzenia, ktoré mu boli uložené (§ 82 Trestného poriadku). Na druhej strane sú prostriedky, u ktorých sa predpokladá len sprostredkované obmedzujúce pôsobenie na obvineného, keďže obvinenému nehrozí žiadna bezprostredná ujma v prípade naplnenia väzobného dôvodu alebo nedodržania obmedzení. Takáto materiálna (peňažná záruka) alebo nemateriálna (záruka záujmového združenia alebo dôveryhodnej osoby) ujma, naopak, hrozí tretej osobe a (aj) jej odvrátenie pôsobí na ňu motivačne, aby vplývala na (obmedzovala) obvineného v jeho konaní. V oboch prípadoch významnú preventívnu a sebaobmedzujúcu funkciu plní taktiež už sama hrozba uvalenia väzby v prípade nerešpektovania príslušných obmedzení. Vzhľadom na materiálnu alebo nemateriálnu ujmu, ktorá v týchto prípadoch hrozí buď obvinenému, alebo inej osobe, je logické, že nahradenie väzby týmito prostriedkami si vyžaduje prejav ich vôle a v niektorých prípadoch (§ 81 ods. 1 štvrtá veta Trestného poriadku) aj súhlas obvineného. Nahradenie väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka je však iným druhom preventívneho (zabezpečovacieho) opatrenia. V týchto prípadoch nejde o pravú „záruku“, keďže obvinený tu nie je motivovaný k sebaobmedzovaniu hrozbou dodatočnej materiálnej či nemateriálnej ujmy seba samého alebo iných osôb. Podstatou dohľadu probačného a mediačného úradníka (v spojení s primeranými povinnosťami a obmedzeniami v zmysle § 82 Trestného poriadku) je v podstate to isté, čo je účelom väzby; ide o uloženie určitých obmedzení práv obvineného, ktoré majú miernejšiu povahu ako väzba, a zároveň tiež o zabezpečenie dohľadu nad ich dodržiavaním zo strany štátu. **Ústavný súd v tejto súvislosti už v náleze sp. zn. IV. ÚS 346/08 vyslovil, že súd je povinný sa takým návrhom zaoberať, a to aj vtedy, pokiaľ ho podal napríklad obhajca obvineného.**

Pri posudzovaní opodstatnenosti záruky, má záruka prednosť pred pokračovaním väzby (II. ÚS 885/2014). Z judikatúry ESLP k druhej vete čl. 5 ods. 3 dohovoru vyplýva, že prepustenie na základe záruky je len možnosťou, a nie oprávnením osoby pozbavenej osobnej slobody. Pri posudzovaní jej opodstatnenosti má záruka prednosť pred pokračovaním väzby. Uvedené východiská judikatúry ESLP k čl. 5 ods. 3 druhej vete dohovoru ústavný súd už viackrát zohľadnil vo svojej judikatúre a v tejto súvislosti uviedol, že **čl. 5 ods. 3 Dohovoru síce nepriznáva jednotlivcovi absolútne právo byť prepustený na záruku, ale umožňuje mu žiadať o prepustenie na slobodu s poskytnutím záruky. Súdnym orgánom vzniká v tejto súvislosti povinnosť zvážiť, či sa poskytnutím určitej záruky dosiahne rovnaký účel, aký bol sledovaný vzatím osoby do vyšetrovacej väzby.** Pri posudzovaní jej opodstatnenosti má záruka prednosť pred pokračovaním väzby (I. ÚS 239/04, II. ÚS 38/05, II. ÚS 60/08).

V rozhodnutiach Ústavného súdu SR, sp. zn. II. ÚS 67/2013 (neskôr aj v rozhodnutiach sp. zn. I. ÚS 35/2014 a sp. zn. I. ÚS 314/2014) ústavný súd uviedol, že **súd a sudca pre prípravné konanie rozhodujúci o väzbe je oprávnený (a vzhľadom na preferenciu osobnej slobody vyplývajúcu z čl. 5 ods. 1 Dohovoru aj povinný) skúmať, či účel väzby nemožno rovnako dobre dosiahnuť ponechaním alebo prepustením obvineného na slobodu za súčasného dohľadu probačného a mediačného úradníka, a to aj v prípade, ak takýto návrh nebol výslovne uplatnený.** Pri jej riešení je potrebné vychádzať z toho, že spôsob a miera zaobrerania sa týmito otázkami v uznesení závisí od spôsobu a obsahu procesných návrhov obvineného, jeho obhajcu, resp. ich argumentácie. Podľa názoru ústavného súdu je povinnosťou súdu, resp. sudcu pre prípravné konanie, keď sa rozhoduje o žiadosti o prepustenie, náležite sa s takouto argumentáciou vyrovnáť aspoň v odôvodnení uznesenia.

Ústavný súd SR vo svojom rozhodnutí (sp. zn. III. ÚS 71/2010) tiež zdôraznil **povinnosť súdu rozhodnúť o návrhoch obvineného na nahradenie väzby.** Potreba individualizácie výroku uznesenia, ktorým sa rozhodovalo o väzbe obvineného, resp. o nahradení väzby peňažnou zárukou, písomným sľubom alebo dohľadom probačného a mediačného úradníka vyplýva nielen z ustanovení Trestného poriadku, ale aj z charakteru základného práva na osobnú slobodu. Zásah do osobnej slobody v podobe jej obmedzenia musí mať svoj jednoznačný základ vo výrokovej časti súdneho rozhodnutia, s ktorou zákon spája právne účinky.

Významný posun v problematike prípustnosti nahradenia kolúznej väzby procesnými prostriedkami uvedenými v § 80 ods. 1 a § 81 ods. 1 Trestného poriadku prinieslo rozhodnutie trestného kolégia Najvyššieho súdu SR (sp. zn. 3 Tost 35/2015). Hoci doslovné znenie Trestného poriadku nepripúšťa nahradenie väzby procesnými prostriedkami uvedenými v ustanovení § 80 ods. 1 Trestného poriadku a § 81 ods. 1 Trestného poriadku v prípade ak je u obvineného zistený a ustálený dôvod väzby podľa § 71 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku, tzv. kolúzna väzba, v rozhodovacej činnosti Ústavného súdu SR (napr. III. ÚS 100/2004, I. ÚS 230/2004) a Najvyššieho súdu SR (R 57/2005) sa **pripustila možnosť nahradenia väzby aj vo vzťahu k dôvodom tzv. kolúznej väzby, a to s poukazom na ustanovenie článku 5 ods. 3 druhá veta Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a článku 17 ods. 1, ods. 2 a ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky.** Preto rozhodovanie o nahradení väzby označenými procesnými prostriedkami aj v prípade ak ide o tzv. kolúznu väzbu, je v súlade s rozhodovacou činnosťou ústavného súdu i najvyššieho súdu.

Ostatným aplikačným problémom je požiadavka existencie výnimočných okolností pri obzvlášť závažných zločinoch. Podľa zákonného ustanovenia § 80 ods. 2 Trestného poriadku *ak je obvinený stíhaný pre obzvlášť závažný zločin, je daný dôvod väzby podľa § 71 ods. 2 písm. a) až c) alebo e) alebo obvinený bol vzatý do väzby podľa odseku 3 alebo podľa § 81 ods. 4, možno záruku alebo sľub prijať alebo uložiť dohľad, len ak to odôvodňujú výnimočné okolnosti prípadu.*

Ustanovenie § 80 Trestného poriadku na jednej strane pripúšťa aj pri obzvlášť závažných zločinoch nahradenie väzby zárukou, avšak len za obligatórneho a súčasného splnenia výnimočnej okolnosti prípadu, pričom táto skutočnosť na strane druhej sama vylučuje možnosť použitia nahradenia väzby zárukou.

Podľa komentára k Trestnému poriadku výnimočné okolnosti prípadu sa posudzujú z hľadiska pomerov páchatela a okolností prípadu. Pomeri páchatela treba rozumieť okolnosti týkajúce sa osoby páchatela, jeho osobných a rodinných pomerov, ktoré nesúvisia so spáchaním trestného činu, a existujú v čase rozhodnutia. Pri posudzovaní osoby páchatela sa pozornosť venuje najmä celému jeho predchádzajúcemu životu (vek, recidíva, postoj k spáchanému trestnému činu). Dôležitou okolnosťou pri posudzovaní tohto znaku môže byť, že žena páchatelka obzvlášť závažného zločinu v afekte úzkosti a strachu vyvolaného dlhodobou disharmóniou a chronickou konfliktnou situáciou sa dopustila trestného činu.⁸

Ústavný súd SR vo svojom rozhodnutí (sp. zn. III. ÚS 135/2015) konštatuje, že **podmienka zisťovania výnimočných okolností na nahradenie väzby zárukou sleduje legitímny cieľ a je ústavne udržateľná**. K tomu ďalej uvádza, že samotná požiadavka existencie výnimočných okolností pre prepustenie z väzby osoby stíhanej pre obzvlášť závažný zločin predpokladá vyššiu mieru rizika, že osoby stíhané pre závažnú trestnú činnosť by sa v prípade ich prepustenia snažili utiecť alebo sa skrývať, aby sa vyhli trestnému stíhaniu, pôsobili na svedkov, znalcov či spoluobvinených s úmyslom mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie, či pokračovali v trestnej činnosti.

Literatúra

- Čentíš, J.: Väzba ako najzávažnejší zásah do základných práv a slobôd. In: Trestněprávní revue, 2008, č. 5, 7. ročník, s. 133–164.
- Čentíš, J. a kol.: Trestný poriadok s komentárom. Žilina, Eurokódex Poradca podnikateľa, 2006.
- Ivor, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava, Iura Edition, 2010.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. Praha, Eurolex Bohemia Praha, 2002.
- Minárik, Š. a kol.: Trestný poriadok. Stručný komentár. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava, Iura Edition, 2010.
- Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání. Praha, C. H. Beck, 2005.
- Šimovček, I. a kol.: Trestné právo procesné. Plzeň, Aleš Čeněk, 2011.
- Vantuch, P.: Obhajoba obviněného. Praha, C. H. Beck, 1998.

⁸ MINÁRIK, Š. a kol.: Trestný poriadok. Stručný komentár. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 289.

Znalecké dokazovanie v prípravnom konaní

Expert Evidence in Pre-trial

Jaroslav Klátik¹

Abstrakt: Autor sa v príspevku zaoberá znaleckým dokazovaním v prípravnom konaní. Problematika postavenia znalcov, znaleckých posudkov a znaleckého dokazovania má v slovenskom právnom poriadku významné miesto. Toto miesto jej prislúcha nielen z hľadiska znaleckého posudku ako jedného z dôkazov v súdnom konaní, ale aj preto, že znalecké posudky majú nezastupiteľné miesto ako v civilnom procese, tak aj v trestnom konaní.

Abstract: The author in this paper deals with expert evidence in pre-trial proceedings. The issue of an expert, expert reports and expert evidence is in Slovak legal system an important place. This place is a matter for it not only for the expert's report as one of evidence in judicial proceedings, but also because valuations are irreplaceable as a civil process, as well as in criminal proceedings.

Kľúčové slová: dokazovanie, znalec, znalecké dokazovanie, orgán činný v trestnom konaní, obvinený, vadný posudok.

Keywords: proving, expert, expert opinion, the body active in criminal proceedings, the accused, a faulty report.

Úvod

Dokazovanie je popri rozhodovaní najdôležitejšia procesná činnosť. Tvorí podstatnú časť úloh orgánov činných v trestnom konaní. V procese dokazovania orgány činné v trestnom konaní využívajú rôzne metódy, procesné úkony a trestnoprávne prostriedky na zistenie skutkového stavu bez dôvodných pochybností. Spôsob a metódy dokazovania v trestnom konaní sa vzhľadom na aktuálne poznatky z praxe postupne menili a vyvíjali. Tieto zmeny v spôsoboch a metódach dokazovania jednak vyvolávajú spoločenské zmeny a tiež aj rozvoj prírodných vied a technických prostriedkov a zariadení. Spoločenské zmeny vyvolávajú potrebu zmien aj v legislatívnej oblasti. Nie vždy sa však dá na zmeny reagovať okamžite a dostatočne. Pri dokazovaní sa využívajú aj technické a taktické kriminalistické metódy. Kriminalistické metódy sa využívajú najmä pred začatím trestného stíhania na zaistenie stôp, vyhľadávanie a zhromažďovanie dôkazov. Veľmi dôležitá je osobná životná a profesionálna skúsenosť vyšetrovateľa PZ alebo povereného príslušníka PZ. Musí dobre chápať svoju pracovnú úlohu, mať cieľ, systém a povinnosti v priebehu dokazovania. Prax orgánu činného v trestnom konaní má z hľadiska poznania hodnotu profesionálnej odbornosti a hodnotu dlhodobých skúseností v odbore svojej činnosti. Problematika postavenia znalcov, znaleckých posudkov a znaleckého dokazovania má v slovenskom právnom poriadku významné miesto. Toto miesto jej prislúcha nielen z hľadiska znaleckého posudku ako jedného z dôkazov v súdnom konaní, ale aj preto, že znalecké posudky majú nezastupiteľné miesto ako v civilnom procese, tak aj v trestnom konaní. Dôvodom čoraz väčšej pozornosti, ktorej sa predmetnej problematike vo vedeckej a odbornej obci dostáva je nezmerateľný prínos znaleckého posudku, ktorý môže byť tým kľúčovým dôkazom, ktorý zmení výrokovú časť

¹ Doc. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD., Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta, Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, Komenského 20, 974 01 Banská Bystrica, e-mail: jaroslav.klatik@umb.sk.

súdom vyneseného rozsudku. Berúc do úvahy dôležitosť znaleckých posudkov v jednotlivých konaniach a ich prínos je nepochybné, že v procese tvorby právneho rámca musí zákonodarcu venovať veľkú pozornosť každej eventualite, ktorá by v procese znaleckého dokazovania mohla mať negatívny vplyv, či už na spôsob vykonania dôkazu, alebo trvanie celého procesu.

1. Postavenie znalca v prípravnom konaní

Znalec nie je procesnou stranou ani orgánom činným v trestnom konaní. Je osoba, ktorú orgán činný v trestnom konaní priberá do trestného konania za tým účelom, aby na základe svojich odborných znalostí objasnil skutočnosť dôležitú pre trestné konanie.² Znalca je možné do konania pribrať uznesením, ak si to vyžaduje zložitnosť objasňovanej skutočnosti. Proti uzneseniu o pribratí znalca je prípustná sťažnosť prevecné dôvody a pre osobu znalca. Vyskytuje sa však otázka, čo robiť v prípade, ak bude podaná sťažnosť, ktorej savyhovie, a znalec medzitým už začal so znaleckým skúmaním. Treba najskôr vyriešiť ako sa naloží s údajmi a materiálom a ďalej treba vyriešiť úhradu nákladov, ktoré znalci počas toho ako sa rozhodovalo o sťažnosti, vznikli. Znalecké posudky sú veľmi dôležitým dôkazným prostriedkom a niekedy je nutné pribrať znalca, aj keď to zákon výslovne nevyžaduje. Od znaleckého posudku často závisia mnohé rozhodnutia. V podstate ani je problém to, že sa znalecké posudky využívajú vo väčšej miere, ale skôr sa treba zamerať na to, aby boli vypracované kvalifikovanými znalcami a v čo najvyššej kvalite.³ I preto by bolo vhodné do budúcnosti motivovať vysoko-kvalifikovaných odborníkov, aby boli znalcami a mali záujem vypracúvať znalecké posudky, čo by sa nesporne odzrkadlilo na kvalitnom a odborne spracovanom znaleckom posudku. S tým samozrejme súvisí okrem iného aj finančná motivácia v podobe trov pre znalca. V praxi sa možno stretnúť s problémom, že znalecký posudok má určité nedostatky. Nedostatky znaleckého posudku vznikajú často už postupom orgánu činného v trestnom konaní, ktorý zadáva vypracovanie, napr. aby sa znalec vyjadril k právnym otázkam, aby posúdil právne veci, ktoré nespádajú do jeho príslušnosti, napr. otázka nepříčetnosti, otázka obvykle jednorazovej dávky v prípade prechovávaní omamných a psychotropných látok, otázka definície prostitúcie, pornografie, detského pornografického predstavenia a podobne. Znalec tiež ani nemôže hodnotiť dôkazy v tom zmysle, či sú vierohodné z hľadiska pravdivosti a zákonnosti dôkazov. Pri zadávaní otázok občas dochádza aj k tomu, že sú zadávané nejednoznačne a potom sa v praxi stáva, že znalci nedodržia lehoty na vypracovanie posudku. Tu je dôležitá aktívna a bezproblémová spolupráca orgánov činných v trestnom konaní a znalcov. Znalcom má pomôcť skutočnosť, že si so zadávateľom upresnia jednotlivé znenia otázok, aby sa znalec nezaoberal zbytočnými otázkami, čo môže prispieť k nerušenému procesu spracovania znaleckého posudku a teda aj zrýchleného trestného konania. Ďalším dôvodom na užšiu spoluprácu medzi orgánom činným v trestnom konaní a znalcom spočíva v tom, že málokedy orgán činný v trestnom konaní je schopný vymedziť otázky znalci, nakoľko nemá požadované v najhoršom prípade žiadne vedomosti v danom obore, resp. z prostredia polície a prokuratúry sa nemá s kým o odborne smerovaných a formulovaných otázkach poradiť. Aby sa tento rozpor nejakým spôsobom riešil bolo by potrebné, aby orgán priberajúci znalca konzultoval všetky otázky so znalcom ešte pred jeho pribratím. Na vykonanie znaleckého úkonu

² Bližšie: BLATNICKÝ, J., VIKTORYOVÁ, J.: *Znalec vo vyšetrovaní*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2013, s. 49.; ZÁHORA, J.: *Teoretické a praktické problémy dokazovania*. In: Pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc. k 80. narodeninám. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie – Bratislava: Eurokódex, 2008, str. 34 a nasl.

³ ČENTĚŠ, J., ŠTEPFEK, J., VIKTORYOVÁ, J.: *Teoretické základy dokazovania vo vyšetrovaní. III. časť*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2000, s. 68.

niekedy nepostačujú znalci dôkazy a informácie zhromaždené vo vyšetrovacom spise, pretože mu bolo zadané vypracovať posudok bezúplného zistenia skutkového stavu. Tu nastáva ten problém, že zákon neumožňuje znalci aby dodatočne vykonal ďalšie dôkazy. Vykonávanie dôkazov je vo výlučnej právomoci orgánov činných v trestnom konaní, preto znalec nemôže vykonať dôkazy sám, iba o jeho vykonanie požiadať. Teda má právo navrhnúť vykonanie ďalších dôkazov. Orgány činné v trestnom konaní sú podľa zákona povinné poskytovať znalci potrebnú súčinnosť, predovšetkým mu umožniť nahliadať do spisových materiálov, zapožičať vyšetrovací spis, povoliť znalci účasť na výsluchu obvineného, svedka, zúčastnenej osoby a poškodeného. Tiež má možnosť klásť otázky vypočúvaným osobám, ak sú obsahom ich výpovede skutočnosti vzťahujúce sa na predmet znaleckého skúmania. V praxi môže nastať situácia, kedy sa znalec dostane k informáciám nezákonným spôsobom. Napríklad by znalec zrealizoval rozhovor so zdravotníckym personálom ohľadom zdravotného stavu určitého účastníka trestného konania. V takomto prípade má ošetrojúci lekár a ostatný zdravotnícky personál povinnosť zachovávať mlčanlivosť o všetkom, čo sadozvedeli v súvislosti s výkonom svojho povolania. Mlčanlivosti ich môže zbaviť iba pacient alebo orgán, príslušný na vydanie povolenia na poskytnutie zdravotnej starostlivosti. Ak by bol takýto rozhovor uskutočnený bez vedomia orgánov činných v trestnom konaní, vznikol by vážny procesný problém v tom, že informácie, ktoré by znalec získal a ktoré následne použil pri vypracovaní znaleckého posudku sú nezákonné. To znamená, že takýto znalecký posudok, nemôže byť použitý ako dôkaz v trestnom konaní.

2. Nedostatočná spolupráca orgánov činných v trestnom konaní a znalcov v procese dokazovania

Zložitý poznávací proces dokazovania vyžaduje spoluprácu štátnych orgánov, fyzických i právnických osôb pri vyhľadávaní a vykonávaní dôkazov. V procese dokazovania rôzne osoby pomáhajú orgánom činným v trestnom konaní svojimi výpoveďami objasňovať okolnosti dôležité pre trestné konanie a obstarávať dôkazy pre ich rozhodnutie. Často sa stáva, že znalec je orgánom činným v trestnom konaní doslova zavalený radom podkladov, ktoré sú pre posúdenie danej veci nepotrebné a s ktorými sa znalec musí vysporiadať a podrobne ich preštudovať. Toto vedie k predlžovaniu doby pre spracovanie znaleckého posudku a tiež aj k predražovaniu znaleckých úkonov a samozrejme aj k predlžovaniu celého trestného konania. Je to v rozpore so záujmom a efektívnym priebehom konania. Prípravné konanie by sa v takomto prípade mohlo urýchliť tým, že ak nie je potrebný znalecký posudok na rozhodnutie orgánu činného v trestnom konaní, mohol by sa takýto dôkaz vykonať až na hlavnom pojednávaní. Proces dokazovania i celé trestné konanie by bolo možné zrýchliť aj čiastkovými úpravami procesných vzťahov medzi jednotlivými stranami a subjektmi trestného konania.⁴ Znalecké skúmanie nesmie byť izolované od vyšetrovania. Orgán činný v trestnom konaní má znalca priebežne informovať o všetkých skutočnostiach, ktoré by mohli mať vplyv na skúmanie. Ak podklady pre znalca nie sú dostatočné, orgán činný v trestnom konaní ich musí doplniť, pretože znalec nie je oprávnený ich dopĺňať. Je potrebné skvalitniť spoluprácu a vzájomnú komunikáciu medzi vyšetrovateľmi PZ a znalcami, aby sa predchádzalo zbytočným prietahom. Vyšetrovatelia PZ by mali využívať konzultácie

⁴ Blížšie: BALÁŽ, P., PALKOVIČ, J.: *Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť*. Bratislava: Právnická fakulta TU, VEDA, 2005, s. 84.; HÁLEK, V.: *Spolupráce policejních orgánů se znalci a znaleckými ústavy*. Bratislava: DonauMedia, 2012, s. 12.; ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 340 a nasl.; PROKEINOVÁ, M.: *Odborníci a znalci v trestnom konaní*. In: *Dny verejného práva*. [cit. 2014-02-23]. Dostupné na internete: <http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-publiclaw/files/pdf/Souhrn_Final.pdf>.

so znalcami, už predpôložením otázok v uznesení o pribratí znalca. Treba si uvedomiť, že takáto konzultácia nenaznačuje neschopnosť vyšetrovateľa PZ, ale práve naopak značí o jeho zodpovednom prístupe v procesnej činnosti a jeho snahe o zaistenie čo najefektívnejšieho a najrýchlejšieho priebehu a výsledku trestného konania. Konzultácia vyšetrovateľa PZ so znalcom ohľadne správnosti a vhodnosti otázok má vplyv na celkovú kvalitu a odbornosť otázok. Otázky musia byť zrozumiteľné, konkrétne a musia smerovať k meritu veci, nemožno klást právne otázky, nemôžu siahať mimo odboru znalca, pri zložitých prípadoch je potrebné znenie otázok vopred konzultovať so znalcom. Znalecký posudok je samostatným druhom dôkazného prostriedku a od iných dôkazných prostriedkov sa odlišuje tým, že sa objavuje až v priebehu trestného konania a podáva ho fyzická alebo právnická osoba s odbornými vedomosťami, ktorú dokonať pribrali orgány činné v trestnom konaní alebo súd.⁵ Zároveň platí, že znalecké dokazovanie sa vyznačuje celou radou špecifik, z nich najviac sa vzťahuje k hodnoteniu znaleckého posudku. Hlavný problém hodnotenia spočíva v tom, že od sudcu sa požaduje, aby posúdil výsledok skúmania odborných otázok v oblastiach, v ktorých on sám nie je odborne kvalifikovaný. Rozsah hodnotenia musí byť čo najširší. Hodnotiť je treba nielen konečný výsledok, tzn. znalecký posudok, ale aj celý proces znaleckého dokazovania. Ten zahŕňa prípravu na znalecké posudzovanie, zhromaždenie dostupného spisového materiálu, priebeh a použité metódy pri znaleckom dokazovaní a spôsob vyvodzovania záveru. Ohľadom hodnotenia znaleckého posudku sudcom sa možno stretnúť s rôznymi názormi. Tak napríklad znalecký posudok má byť hodnotený len z pohľadu niektorých formálnych aspektov znaleckého posudku. Tento názor sa opiera o to, či je sudca vôbec schopný hodnotiť odborné východiská, vedecké metódy, z ktorých znalec vyvodzoval svoje závery. Pochybnosť o správnosti posudku môže vzniknúť v dôsledku nevieryhodnosti materiálu, nedostatku materiálu, vnútornej rozpornosti, alebo ak znalec použil nepovolenú metódu, alebo sa dokázalo, že znalec nemá dostatočné odborné predpoklady. Značným uľahčením pre sudcu je, ak má znalecký posudok určitú logickú štruktúru, je jasný, prehľadný, poprípade je doplnený dokumentačným materiálom (fotografie, grafy, tabuľky atď.). Požiadavky na osobu znalca sú stanovené jednak v zákone č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, prekladateľoch a tlmočníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov a v zákone č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších noviel. Vierohodnosť znaleckého posudku závisí aj od spôsobilosti samotného znalca alebo znaleckého ústavu. Môže sa stať, že sa objavia nové skutočnosti, ktoré môžu spôsobiť znalca dodatočne spochybniť. Takouto skutočnosťou môže byť napríklad skôr neznámy fakt svedčiaci o vzťahu medzi znalcom a obvineným alebo inou zúčastnenou osobou alebo o jeho pomere k prejednávanej veci. Tiež nemožno vylúčiť ani prípad, kedy by znalec stratil spôsobilosť v dôsledku odhaleného nezákonného alebo neetického postupu alebo zistených chýb pri vykonávaní znaleckej činnosti. Vierohodnosť znalca možno odvodiť aj od dĺžky jeho znaleckej praxe. U znaleckého ústavu môže vzniknúť pochybnosť, ak sa podstatne zmení jeho personálne zloženie, tzn. že odíde väčšina osvedčených odborne vyprofilovaných znalcov. Vierohodnosť znaleckého posudku závisí aj od objektov, ktoré znalec skúma.⁶ Okrem zhodnotenia toho, či boli získané zákonným spôsobom, treba posúdiť ich skutočný vzťah k trestnej veci, spôsob ich objavenia a zaistenia, neporušenosť ich stavu napríklad aj to, akým spôsobom boli doručené znalcom. Problém môže vzniknúť, ak sú závery znalca opreté o subjektívne údaje (napr. svedecká výpoveď) alebo o materiály, ktoré sú v rozpore alebo sa vylučujú. Vtedy by mal znalec vypracovať alternatívny záver, tzn. všetky možné varianty riešenia. Ak preverka znaleckého posudku ukáže

⁵ PROKEINOVÁ, M.: *Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2009, s. 52.

⁶ MUSIL, J.: *Hodnocení znaleckého posudku*. In: Ministerstvo vnitra České republiky. [cit. 2014-02-24]. Dostupné na internete: <<http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>>.

určité nedostatky, ktorými vzniknú pochybnosti o správnosti posudku, a nie je možné ich dodatočne odstrániť vyžiadaním vysvetlenia od znalca a ak by ani to nevedlo k pozitívnemu výsledku, musel by príslušný orgán činný v trestnom konaní pribrať iného znalca na podanie nového posudku,⁷ resp. odborníkov o vysvetlenie nejasných skutočností pre sudcov.⁸

3. Znalecká činnosť

Znaleckú činnosť upravuje zákon č. 382/2004 Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch v znení neskorších predpisov a Vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 490/2004 Z.z., ktorou sa vykonáva zákon č. 382/2004 Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení č. 33/2009 Z.z. Vo všeobecnosti možno povedať, že zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch upravuje podmienky výkonu znaleckej činnosti, práva a povinnosti znalcov, tlmočníkov a prekladateľov, ako aj podmienky činnosti znaleckých ústavov a pôsobnosť Ministerstva spravodlivosti SR pri výkone ich činnosti.⁹ Povinnosťou znalca, ktorú mu ukladá zákon je, že musí na požiadanie štátnych orgánov a orgánov, ktorým bolo štátom prenesená kompetencia štátnych orgánov podať znalecký posudok. Ak si znalec bez udania dôvodu túto povinnosť nesplní, môže byť proti nemu vedené disciplinárne konanie. Znalci za výkon jeho činnosti patrí nárok na odmenu a náhrada nákladov súvisiacich s podaním znaleckého posudku. Znaleckú činnosť nemožno charakterizovať ako podnikanie, keďže zákon č. 455/1999 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov v ust. § 3 ustanovuje, že znalecká činnosť nie je živnosťou, je vykonávaná na požiadanie, nemožno ju považovať za činnosť sústavnú. Proces pôsobenia znalca v trestnom konaní je presne ohraničený a možno ho rovnako presne rozčleniť na niekoľko fáz v závislosti od vykonávanej činnosti. Moment, v ktorom znalec ukončuje svoje pôsobenie v trestnom procese, možno označiť rozhodnutie o znalcovom nároku na znalečné. Štádiá znaleckej činnosti však nevyhnutne nekopírujú hranice pôsobenia znalca v trestnom konaní. Typickým príkladom, najmä v podmienkach trestného konania sú prípady, v ktorých sa zaistenie dôkazov vykonáva bez prítomnosti znalca a teda znalec vo svojej znaleckej činnosti pracuje s dôkazmi, ktoré nepripravil sám, ale boli zaistené kriminalistickým technikom na mieste činu. Prvým štádiom znaleckej činnosti je prípravné štádium, ktorým sa rozumie súhrn operácií a úkonov smerujúcich k umožneniu znaleckého skúmania. V podmienkach trestného procesu sa týmito činnosťami rozumie najmä dôkladné preskúmanie miesta činu spolu so zistením a zaistením všetkých relevantných dôkazov, ktoré sa na mieste činu nachádzajú. Takto zaistené predmety, ktoré majú byť podrobené znaleckému skúmaniu, sú označované ako objekt znaleckého skúmania. V súvislosti s objektom znaleckého skúmania je nevyhnutné zdôrazniť zákonné zaistenie takéhoto objektu, a v neposlednom rade aj dodržanie zásad manipulovania s objektom znaleckého skúmania. Zásady manipulovania s objektom znaleckého skúmania sa líšia najmä v závislosti od povahy samotného objektu. Teda pri manipulácii s objektom skúmania biologického pôvodu sa postupuje inak ako pri manipulácii s objektom

⁷ BALÁŽ, P., PALKOVIČ, J.: *Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť*. Bratislava: Právnická fakulta TU, VEDA, 2005, s. 102; ŠIMOVIČEK, I. a kol.: *Trestné právo procesné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2011, s. 120 a nasl.; IVOR, J. a kol.: *Trestné právo procesné*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2010, s. 230 a nasl.

⁸ KOLESÁR, J.: *Perspektívy dokazovania v trestnom konaní s dôrazom na znalecké dokazovanie*. Prievidza: Citicom, s. r. o., 2010, s. 110; JALČ, A.: *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*, Bratislava: EUROUNI-ON, 2008, s. 87 a nasl.

⁹ Bližšie: KOLESÁR, J.: *Perspektívy dokazovania v trestnom konaní s dôrazom na znalecké dokazovanie*. Prievidza: Citicom, s. r. o., 2010, s. 111; MALÍK, P.: *Príručka znalca*. Bratislava: EPOS, 2002, s. 7.

skúmania mechanického charakteru. Vo všeobecnosti však medzi tieto zásady možno zaradiť opatrné zaistenie objektu, najmä s dôrazom, aby objekt neskoršieho skúmania nebol v procese jeho zaistenia zmenený, zničený, alebo v prípade biologického a chemického rozboru kontaminovaný. Do štádia prípravy znaleckého skúmania sa zaraďuje aj činnosť orgánu činného v trestnom konaní, a to najmä v rozsahu výberu znalca, presnom stanovení vecných otázok, ktoré má znalec vo svojom posudku zodpovedať a na záver nevyhnutným procesným krokom pre umožnenie znaleckej činnosti je pribratie znalca. Po riadnom zaistení objektov skúmania a splnení všetkých procesných predpokladov umožňujúcich činnosť znalca nasleduje štádium samotného znaleckého skúmania. Štádium znaleckého skúmania možno ohraničiť odovzdaním objektov znaleckého skúmania znalcovi spolu s poskytnutím nevyhnutných informácií zo spisového materiálu, ktoré sú pre činnosť znalca relevantné. Štádium znaleckého skúmania možno vnútorne rozčleniť na viacero fáz, alebo etáp najmä podľa súhrnu úkonov, ktoré znalec za účelom vypracovania posudku vykonáva. Ide o vstupnú etapu, kde sa znalec zoznamuje s okolnosťami prípadu, s objektami znaleckého skúmania a všetkými okolnosťami v tom čase známymi, ktoré sú a môžu byť relevantné vo vzťahu k objektu znaleckého skúmania. Takisto v tejto etape znalec zhromažďuje všetky podklady, ktoré ku svojej činnosti potrebuje. V prípade, že podklady nevyhnutné k znaleckej činnosti sa nachádzajú v trestnom spise, orgány činné v trestnom konaní, resp. súd umožnia znalcovi z týchto materiálov vyhotovovať kópie, záznamy, odpisy a výpisy. Ďalej je to analyticko-syntetická etapa, ktorá predstavuje podstatu samotného znaleckého skúmania. V tejto etape znalec reálne vykonáva znaleckú činnosť v najužšom slova zmysle, a do detailov sa venuje každému jednému charakteristickému aspektu, ktorým objekt skúmania disponuje. V súvislosti s touto etapou je nevyhnutné spomenúť, že pri samotnej znaleckej činnosti existuje riziko poškodenia, alebo zničenia objektu znaleckého skúmania a preto je nevyhnutné, aby znalec použité metódy skúmania zvolil tak, aby bolo riziko poškodenia resp. zničenia objektu skúmania minimalizované, za súčasného maximalizovania získaných informácií. Znalec vykonané skúmanie v tejto fáze dôsledne dokumentuje, pričom táto dokumentácia predstavuje základ pre vypracovanie znaleckého posudku a nezriedka tvorí aj prílohy znaleckého posudku. Dôležitou je i etapa formulovania záverov. Etapu formulovania záverov možno charakterizovať ako vrchol znaleckého skúmania, nakoľko v tejto etape znalec zložitým myšlienkovým procesom sumarizuje zistené skutočnosti z analyticko-syntetickej etapy, a hlavne z vykonaného skúmania vyvodzuje, formuluje závery v podobe odpovedí na položené otázky. Táto etapa je mimoriadne dôležitá najmä z hľadiska, aby znalec čo možno odborne najpresnejšie, ale zároveň dostatočne jednoducho sformuloval závery svojho znaleckého skúmania. Štádium vypracovania znaleckého posudku predstavuje záverečnú časť znaleckej činnosti, v ktorej znalec podrobne popisuje predchádzajúce etapy skúmania, dokumentuje zistené skutočnosti, vyvodzuje závery a odpovedá na predložené otázky. Všetky tieto informácie a celá dokumentácia je obsiahnutá v písomnom znaleckom posudku, ktorý vzniká práve v tejto fáze znaleckého skúmania. V tejto fáze takisto znalec vypracovaný znalecký posudok upravuje do jeho záverečnej podoby, najmä čo sa týka splnenia všetkých obsahových náležitostí posudku. Znalecký posudok je možné podať písomne alebo ústne. Jeho formu určí súd alebo iný orgán verejnej moci, ktorý vyžaduje spravidla podanie písomného znaleckého posudku a v prípade nejasností predvolá znalca za účelom výsluchu a zaznamenania jeho podania do zápisnice. V prípade, že zo znaleckého posudku vyvstanú nové skutočnosti, ktoré je potrebné objasniť odbornými schopnosťami znalca, požiada súd o vypracovanie doplnku znaleckého posudku. O vypracovanie doplnku znaleckého posudku môže súd požiadať aj v prípade, že znalec nezodpovedal na niektorú z položených otázok. Znalcovi pripadá povinnosť archivácie rovnopisu písomne podaného znaleckého posudku po dobu desať rokov od jeho podania. Táto povinnosť trvá aj po prípadnom ukončení odbornej

činnosti znalca. Posudok je dôkazovým materiálom, ktorým sa objasňujú skutočnosti, ktoré si vyžadujú odborné posúdenie a preto posudku vždy predchádza znalecká otázka, na ktorú znalec v posudku odpovedá. Uvedenie podkladov, ktoré znalec použil pri vypracovaní znaleckého posudku nie je obligatórnou náležitosťou posudku, ich uvedenie je však nevyhnutným predpokladom preskúmateľnosti posudku. Preskúmanie súhrnu podkladov a ich kvality je prvým krokom pri práci na revíznom posudku. Nález je obligatórnou súčasťou znaleckého posudku a zahŕňa opis skúmaného materiálu, skutočností a javov, na ktoré znalec pri vyhotovení posudku prihliadal. Nález musí obsahovať teóriu, z ktorej znalec pri skúmaní vychádzal, metódy, ktoré použil, podklady, z ktorých vychádzal a postup, na základe ktorého znalec dospel k svojim záverom. Vlastný posudok predstavuje súhrn otázok, na ktoré má znalec odpovedať a odpovede na tieto otázky. Odpovede sú v posudku uvádzané vo forme tvrdenia, samostatný proces logického dokazovania je súčasťou nálezu. Znaleckou doložkou znalec potvrdzuje podanie písomného posudku pre jeho zápis do znaleckého denníka v prípade znalca ako fyzickej osoby resp. podpis a uvedenie osôb, ktoré sú oprávnené posudok obhajovať v prípade znaleckého ústavu. Prílohy predstavujú podklady, z ktorých znalec pri tvorbe posudku vychádzal a bez nich nie je znalecký posudok preskúmateľný. V prípade, že posudok neobsahuje informácie či už vo forme prílohy alebo v rámci nálezu sa z dôkazov stávajú iba tvrdenia. Pokiaľ bol znalecký posudok vyhotovený pred začiatkom procesu, nie je považovaný za dôkaz znaleckým posudkom, ale za listinný dôkaz. Podnet na vypracovanie znaleckého posudku je oprávnená zadať len osoba, resp. orgán, ktorý nie je znalcom. Cieľom znaleckého posudku je odpovedať na znaleckú otázku, ktorá by mala byť vždy otázkou skutkovou, pretože znalec sa môže vyjadrovať len ku skutkovým podstatám. Výsledkom úsilia zadávateľa znaleckého posudku je formulácia znaleckej otázky. Pokiaľ bude spochybnená zákonnosť znaleckého posudku čo do spôsobu pribratia znalca, alebo osoby znalca, zvyčajne sa do konania priberie znalec opätovne, prípadne bude do konania pribratý iný znalec z odboru. Tieto opatrenia sa vykonávajú najmä z dôvodu minimalizovania akýchkoľvek pochybností ohľadne zákonnosti znaleckého posudku ako dôkazu v súlade so zásadou preukázania skutkového stavu bez dôvodných pochybností. Pokiaľ bude spochybnený znalecký posudok čo do jeho prípustnosti v trestnom konaní, môže byť znalecký posudok, alebo jeho časť označená za neprípustnú, pričom takto označená časť posudku, resp. posudok v celom rozsahu nebudú brať orgány činné v trestnom konaní, resp. súd do úvahy.

Záver

Vzhľadom na skutočnosť, že znalecký posudok je jedným z dôkazov v trestnom konaní platí, že pokiaľ je získaný v rozpore so zákonom, je ako dôkaz v konaní neplatný. Je na uvážení súdu, aby posúdil, či procesná chyba bola tak závažná, aby mala za následok úplnú neplatnosť znaleckého posudku, alebo za ďalšiu príčinu neúčinnosti dôkazu možno považovať vypracovanie znaleckého posudku pod hrozbou, alebo nátlakom. Znalecký posudok je prejavom vôle odborne fundovaného znalca, ktorý na základe svojich odborných vedomostí a skúseností v znaleckom posudku vyjadruje svoju vôľu. Pokiaľ vôľa konzultanta pri vypracovaní znaleckého posudku absentuje, jedná sa o znalecký posudok absolútne neplatný a v trestnom konaní sa naň neprihliada. Už z podstaty znaleckého posudku vyplýva, že pokiaľ bolo v konkrétnom prípade potrebné odborné vyjadrenie a bol vyžiadaný znalecký posudok, nejedná sa o procesné pochybenie. Znalecký posudok ako vyššia forma odborné vyjadrenie nahrádza v plnom rozsahu. V niektorých prípadoch sa stáva, že znalec je oboznámený s okolnosťami prípadu už pred jeho pribratím do konania, napríklad znalec bol v počas vyšetrovania odborným konzultantom, resp. boli s ním

konzultované okolnosti prípadu zo strany poškodeného alebo obvineného. V takomto prípade je mimoriadne dôležité posúdiť znalcov predchádzajúce zapojenie do prípadu, pre správne rozhodnutie o jeho predpojatosti. Aplikačným problémom zvyčajne býva aj počet znaleckých posudkov na jedného znalca, ktorý je vyťažený množstvom skúmaných problémov v rôznych trestných veciach, čo má za následok v niektorých prípadoch povrchné skúmanie problému, resp. osoby páchatela. Znalcova angažovanosť v prípade sa posudzuje obvykle podľa množstva úkonov, ktoré ako konzultant vykonal, množstva konzultácií ktoré poskytol, alebo časový interval, ktorý bol s okolnosťami prípadu oboznámený. Pokiaľ by však voči osobe znalca, jeho odbornému zameraniu, resp. k otázkam ktoré majú byť zodpovedané bola vznesená námietka, predložený znalecký posudok sa stáva absolútne neplatným, a v ďalšom konaní sa naň neprihliada, pričom sa obvykle do konania priberie ďalší znalec za účelom vypracovania nového posudku použiteľného pre účely dokazovania. Určitým problémom, ktorý sa v praxi vyskytoval je opomenutie poučenia znalca pred vypracovaním posudku, alebo pred znaleckou výpoveďou procesným pochybením. Množia sa názory, že poučenie znalca vzhľadom na jeho vedomosti o výkone znaleckej činnosti stráca význam, avšak treba mať na zreteli osobitosti prípadu, o ktorých musí byť znalec poučený, a to najmä v podmienkach trestného konania, teda o kvalifikácii spáchaného činu. Paralelou voči nepoučeniu znalca je neposkytnutie dostatočného množstva informácií relevantných pre znalecké skúmanie. V súčasnosti orgán činný v trestnom konaní poučenie znalca písomne spracuje a po vlastnoručnom podpise znalca tento dokument vloží do vyšetrovacieho spisu. Pokiaľ znalec požiada o sprístupnenie istej časti spisu najmä za účelom získania relevantných informácií pre účely riadneho znaleckého skúmania, tieto informácie mu musia byť bezodkladne sprístupnené. Pokiaľ však znalcovi tieto informácie nie sú sprístupnené, v závislosti od povahy nesprístupnených informácií ide prinajmenšom o tzv. vadný – chybný znalecký posudok. Za predpokladu, že predmetné informácie majú pre vypracovanie posudku rozhodujúci význam, nie sú vylúčené ani nesprávne závery posudku z dôvodu nedostatku relevantných informácií. Podstatnou vadou posudku je tiež prekročenie právomocí zo strany znalca, čo sa najčastejšie stáva v prípade, keď sa znalec vo vypracovanom posudku vyjadrí aj k právnej stránke veci. Takéto vyjadrenie, najmä v závislosti od jeho rozsahu determinuje ďalšiu použiteľnosť posudku pre účely dokazovania. V prípade zanedbateľného vyjadrenia k právnej stránke veci sa neprihliada len na tú časť posudku, v ktorej je vyjadrenie obsiahnuté. Ďalšie časti posudku ostávajú ako použiteľný dôkazový materiál. Iná situácia nastáva v prípade, keď znalec výrazne prekročí hranice znaleckej činnosti. V tom prípade sa neprihliada na posudok ako celok a do konania je pribratý ďalší znalec. Zákon túto situáciu rieši, pretože ak vzniknú pochybnosti o správnosti znaleckého posudku alebo ak je znalecký posudok nejasný alebo neúplný, treba požiadať znalca o vysvetlenie alebo doplnenie posudku. Ak by to nevedlo k odstráneniu pochybností alebo nejasností znaleckého posudku alebo k úplnosti znaleckého posudku, treba pribrať iného znalca. Znalec by sa mal pri vypracovaní posudku vyvarovať vnútornému rozporu jednotlivých častí posudku a dbať na jeho logickú ucelenosť. V praxi sa však stáva, že vypracovaný posudok obsahuje rozporné tvrdenia takeého významu, že do odstránenia rozporu nie je možné v konaní pokračovať. Prvou inštanciou v procese odstránenia rozporov a nejasností je dožiadanie znalca o doplnenie posudku, resp. výsluch znalca za účelom odstránenia rozporov. V prípade, že sa takýmto postupom nepodari rozpor v posudku odstrániť, resp. sa týmto postupom nedosiahne želané doplnenie posudku, je pre ďalšie konanie nevyhnutné pribrať iného znalca. V praxi sa často stáva, že znalec rieši právne otázky, čo je v rozpore so zákonom. V Českej republike judikatúra pripustila (2 Tzn 19/97), aby sa znalec vyjadril aj k právnej stránke veci, nakoľko tzv. zrovnávací posudok sa v niektorých prípadoch hodnoteniu predchádzajúceho posudku nevyhne. Považovať to za vadu revízneho posudku by bolo celkom určite nevhodné, nakoľko

toto vyjadrenie vyplýva už priamo z podstaty inštitútu revízneho posudku. Z uvedeného teda vyvstáva potreba redefinovania otázok, ku ktorým sa znalec vo svojom posudku má vyjadriť. Na základe uvedeného argumentu nie je nutné znalci plošne povoliť vyjadrovať sa aj k právnym otázkam. Pozitívny vplyv by mohlo mať zadefinovanie druhu právnych otázok, ku ktorým sa znalec môže vyjadriť, resp. obmedziť rozsah, v ktorom sa k právnym otázkam veci môže vyjadriť. V niektorých odboroch znalectva, špeciálne v tých, v ktorých nie je zapísaný dostatočný počet znalcov, môže v niektorých konaniach predstavovať problém pribrať do konania znalca, najmä z toho dôvodu, že v zozname zapísaní znalci odmietli posudok vypracovať. Znaleckej praxi by mohlo pomôcť dôsledné preverovanie odmietnutých posudkov, najmä čo do zdôvodnenia takéhoto odmietnutia z vopred stanovených možností, napr. zdravotný stav znalca, preukázaná pracovná záťaženosť znalca, starostlivosť znalca o dlhodobo chorého člena domácnosti, a podobne. Iba tak možno zabezpečiť bezproblémové znalecké dokazovanie bez rizika nedodržania lehoty na dodanie znaleckého posudku.

Literatúra

- BALÁŽ, P., PALKOVIČ, J.: *Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť*. Bratislava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2005, 428 s., ISBN 80-224-0840-9.
- ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012, 864 s., ISBN 80-89122-75-2.
- ČENTĚŠ, J., ŠTEFFEK, J., VIKTORYOVÁ, J.: *Teoretické základy dokazovania vo vyšetrovaní. III. časť*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2000, 71 s., ISBN 978-80-8054-007-1.
- HÁLEK, V.: *Spolupráce policejních orgánů se znalci a znaleckými ústavy*. Bratislava: DonauMedia, 2012, ISBN 978-80-89364-26-8.
- IVOR, J. a kol.: *Trestné právo procesné*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2010, s. 1049 s., ISBN 978-80-8078-309-9.
- JALČ, A.: *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*, Bratislava: EUROUNION, 2008. 151 s., ISBN 978-80-89374-02-1.
- KOLESÁR, J.: *Perspektívy dokazovania v trestnom konaní s dôrazom na znalecké dokazovanie*. Prievidza: Citicom, s. r. o., 2010, ISBN 978-80-89433-00-1.
- MALÍK, P.: *Průručka znalca*. Bratislava: Ing. Miroslav Mračko, EPOS, 2002, 286 s., ISBN 80-8057-504-5.
- MUSIL, J. 2010. Hodnocení znaleckého posudku. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010. [cit. 2014-02-24]. Dostupné na internete: <<http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>>.
- PROKEINOVÁ, M.: *Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2009, 107 s., ISBN 978-7160-279-8.
- PROKEINOVÁ, M.: *Odborníci a znalci v trestnom konaní*. In: *Dny verejného práva* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 1275 s. ISBN: 978-80-210-4430-2. [cit. 2014-02-23] Dostupné na internete: <http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/Souhrn_Final.pdf>.
- ŠIMOVCĚK, I. a kol.: *Trestné právo procesné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2011, 479 s., ISBN 978-80-7380-324-7.
- VIKTOŘOVÁ, J., BLATNICKÝ, J.: *Hodnotenie dôkazov v ustanoveniach Trestného poriadku*. In: *Aktuálne otázky trestného zákonodarstva*, pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h. c. k 80. narodeninám: Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava: Paneurópska vysoká škola a EUKÓDEX, 2012. s. 275–282. ISBN 978-80-89447-63-3.
- ZÁHORA, J.: *Teoretické a praktické problémy dokazovania*. Bratislava: Poradca podnikateľa, spol. s r. o., 2008, 304 s., ISBN 978-80-89363-17-9.

Možnosti ukladania ochranného liečenia v prípravnom konaní

Opportunities for Imposing of Protective Treatment in Pre-trial Proceeding

Simona Ferenčíková¹

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá možnosťami ukladania ochranného liečenia ako druhu ochranného opatrenia v prípravnom konaní. Analyzuje postup prokurátora pred podaním návrhu na uloženie ochranného liečenia, ktorý využíva iný právny prostriedok za účelom ochrany spoločnosti, a to poskytovanie nútenej zdravotnej starostlivosti.

Abstract: This paper deals with opportunities for imposing of protective treatment as category of protective measures in pre-trial proceeding. It analyses prosecutor procedure before making a motion for imposing of protective treatment, which use different legal instrument to protect a society, especially providing of forced health care.

Kľúčové slová: prípravné konanie, ochranné liečenie, nepričetnosť, nútená zdravotná starostlivosť.

Key words: pre-trial proceeding, protective treatment, insanity, forced health care.

Úvod

Ochranné opatrenia sú samostatnou kategóriou trestnoprávných sankcií, a hoci to Trestný zákon explicitne neustanovuje, ochranné opatrenia sú popri trestoch, ukladaní a výkone trestu takisto prostriedkami na dosiahnutie účelu Trestného zákona. Ochranné opatrenie definuje Trestný zákon v § 31 ods. 3 ako ujmu na osobnej slobode alebo majetku odsúdeného, alebo inej osoby, pričom ho môže rovnako ako trest uložiť iba súd podľa ustanovení Trestného zákona v záujme ochrany spoločnosti pred trestnými činmi. Ochranné opatrenie možno uložiť: samostatne, teda bez trestu, kedy predstavuje jediný možný prostriedok ochrany spoločnosti; namiesto trestu, za určitých zákonom stanovených podmienok; popri treste, teda súčasne s uloženým trestom, kedy sa ochranné opatrenie môže vykonávať súčasne s uloženým trestom alebo až po výkone trestu.

Ochranné liečenie predstavuje druh ochranného opatrenia, ktoré možno uložiť iba fyzickej osobe. Je to druh trestnoprávnej sankcie, ktorej primárnym účelom je ochrana spoločnosti, ktorý dosahuje svojím špecifickým, vlastným účelom – liečbou páchatela. Pre ochranné liečenie ako druh trestnoprávnej sankcie je príznačné, že toto ochranné opatrenie možno z hľadiska podmienok trestnej zodpovednosti uložiť trestne zodpovednému páchatelovi, trestne nezodpovednému páchatelovi a páchatelovi v stave zmenšenej príčetnosti. Z hľadiska formy rozhodovania možno ochranné liečenie uložiť tak rozsudkom, ako aj uznesením.

Prípravné konanie

Prípravné konanie je štádiom trestného konania, ktoré sa označuje ako konanie predsúdne. V zmysle platnej právnej úpravy je prípravné konanie úsek od začatia trestného stíhania do po-

¹ Doc. JUDr. Simona Ferenčíková, PhD., Katedra trestného práva UPJŠ v Košiciach, Právnická fakulta, Šrobárova 2, 041 80 Košice, e-mail: simona.ferencikova@upjs.sk.

dania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej.²

Pokiaľ ide o prípravné konanie, vzniká v rámci tohto štádia trestného konania možnosť uložiť ochranné liečenie podľa hmotnoprávných podmienok upravených v Trestnom zákone. Špecifikom je skutočnosť, že o uložení ochranného liečenia v prípravnom konaní možno rozhodnúť len na základe návrhu prokurátora a len vo vzťahu k páchatelovi, ktorý je z hľadiska podmienok trestnej zodpovednosti trestne nezodpovedným z dôvodu nedostatku príčetnosti. V tomto prípade sa ochranné liečenie ukladá samostatne ako jediný prostriedok ochrany spoločnosti. Aplikácia prax však počíta aj s možnosťou uloženia ochranného liečenia trestne zodpovednému páchatelovi, teda pri zachovaní oboch zložiek príčetnosti, zložky rozpoznávacej aj ovládacej, a to páchatelovi v stave duševnej poruchy; rovnako tak trestne zodpovednému páchatelovi, ktorého rozpoznávací alebo ovládacia schopnosť bola v dôsledku duševnej poruchy iba oslabená, teda páchatelovi v stave zmenšenej príčetnosti. Analýza uvedených možností a postupu je predmetom spracovania tohto príspevku.

Podmienky ukladania ochranného liečenia podľa Trestného zákona

Hmotnoprávne podmienky ukladania ochranného liečenia upravuje Trestný zákon v ustanoveniach § 73 a § 74. Procesnoprávne podmienky výkonu ochranného liečenia upravuje Trestný poriadok v ustanoveniach § 445 až § 448a. Ďalšiu právnu úpravu súvisiacu s výkonom ochranného liečenia poskytujú ustanovenia § 80 až § 82 Spravovacieho a kancelárskeho poriadku,³ § 77 ods. 1 a § 80 zákona o výkone trestu odňatia slobody,⁴ § 79, § 80 až § 88 vyhlášky, ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody.⁵

Trestný zákon diferencuje obligatórne a fakultatívne dôvody ukladania ochranného liečenia. Tri obligatórne dôvody sú upravené v § 73 ods. 1 Tr. zák.; štyri fakultatívne dôvody sú upravené v § 73 ods. 2 Tr. zák.

Obligatórne sa ochranné liečenie ukladá páchatelovi činu inak trestného, ktorý nie je trestne zodpovedný pre nepríčetnosť a ktorého pobyt na slobode je nebezpečný. To znamená, že absencia jednej z podmienok trestnej zodpovednosti – príčetnosti a nebezpečnosť pobytu páchatela na slobode predstavujú kumulatívne podmienky, ktoré musia byť naplnené súčasne, aby mohlo dôjsť k aplikácii § 73 ods. 1 Tr. zák. Spáchanie činu inak trestného nepríčetným páchatelom teda samo o sebe nestačí, aby došlo k uloženiu ochranného liečenia, pokiaľ nie je súčasne splnená podmienka nebezpečného pobytu páchatela na slobode. Stav nepríčetnosti páchatela musí nevyhnutne existovať v čase spáchania činu inak trestného. Nebezpečnosť pobytu páchatela na slobode je podmienka, ktorú je potrebné posudzovať v čase rozhodovania súdu o uložení ochranného liečenia.⁶

Nebezpečnosť pobytu páchatela na slobode nemožno vyvodzovať iba z jeho konania, ktoré inak vykazuje znaky trestného činu. Pre záver o pravdepodobnosti možného opakovania takéhoto inak trestného konania sa musí zisťovať stupeň duševnej poruchy páchatela, prípadne jeho doterajšie recidivistické prejavy, ktoré môžu vytvárať stav nebezpečenstva pre spoločnosť

² § 10 ods. 15 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

³ Vyhláška MS SR č. 543/2005 Z. z. o spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálne sudy a vojenské sudy.

⁴ Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení zákonov.

⁵ Vyhláška MS SR č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody.

⁶ SAMAŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. 2006. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-078-1, s. 177 a V 18/1988.

pri jeho ponechaní na slobode.⁷ To znamená, že vzhľadom na povahu a stupeň duševnej poruchy páchateľa je veľmi pravdepodobné, že bez liečenia pod vplyvom duševnej poruchy znovu spácha závažnejší útok na záujmy chránené Trestným zákonom. Preto zistenia súdu v tomto prípade musia byť založené na zhodnotení všetkých dôkazov prichádzajúcich do úvahy, najmä kompletného posudku znalca psychiatra o vyšetrení duševného stavu páchateľa, ktorý má obsahovať aj odborne (medicínsky) zdôvodnené úvahy o možnom budúcom vývoji duševnej poruchy a z neho vyplývajúcom nebezpečenstve pre spoločenské záujmy.⁸

Súd však rozhodne o obligatórnom uložení ochranného liečenia aj v prípade, keď páchateľ spáchal trestný čin v stave zmenšenej pričetnosti a súd súčasne aplikoval ustanovenie o mimo-riadnom znížení trestu.⁹ Ďalším prípadom obligatórneho uloženia ochranného liečenia je situácia, keď páchateľ spáchal trestný čin v stave zmenšenej pričetnosti a súd súčasne upustil od potrestania.¹⁰

Fakultatívne sa ochranné liečenie ukladá v štyroch prípadoch, pričom fakultatívna možnosť uloženia ochranného liečenia sa viaže len na trestne zodpovedných páchateľov a spravidla sa ochranné liečenie ukladá popri treste. V prvom prípade ide o páchateľa, ktorý spáchal trestný čin v stave zmenšenej pričetnosti a jeho pobyt na slobode je nebezpečný. V druhom prípade ide o páchateľa, ktorý spáchal trestný čin v stave duševnej poruchy a jeho pobyt na slobode je nebezpečný. V treťom prípade ide o páchateľa, ktorý spáchal trestný čin násilnej povahy voči blízkej osobe alebo zverenej osobe a vzhľadom na osobu páchateľa možno dôvodne predpokladať, že bude v násilnom konaní pokračovať. V štvrtom prípade ide o páchateľa, ktorý spáchal trestný čin pod vplyvom návykovej látky alebo v súvislosti s jej užívaním.

Osobitnú pozornosť je potrebné v súvislosti s témou príspevku venovať ustanoveniu § 73 ods. 2 písm. b) Tr. zák., podľa ktorého možno fakultatívne uložiť ochranné liečenie aj páchateľovi trestného činu, ktorý spáchal trestný čin v stave vyvolanom duševnou poruchou a jeho pobyt na slobode je nebezpečný. Duševná porucha je v tomto prípade považovaná za príčinu, ktorá vyvolala protiprávne konanie. Môžeme ju chápať ako nejaký motivačný faktor. Súčasne však nemusela mať vplyv na rozpoznávaciu a ovládaciu schopnosť, teda páchateľ v dobe činu mohol disponovať uvedenými schopnosťami v plnom rozsahu, a teda mohol byť pričetným. Zrejme je správnejšie prezentovať názor, že vzhľadom na normatívne znenie musí ísť o trestne zodpovedného páchateľa, keďže Trestný zákon používa slovné spojenie „súd tak môže urobiť aj vtedy, ak páchateľ spáchal trestný čin“.

Ak by nastala situácia, že duševná porucha by znížila, resp. oslabil rozpoznávaciu alebo ovládaciu schopnosť, potom by bolo namieste použiť § 73 ods. 2 písm. a) Tr. zák., teda že páchateľ spáchal trestný čin v stave zmenšenej pričetnosti a jeho pobyt na slobode je nebezpečný. Z uvedeného teda jednoznačne vyplýva, že § 73 ods. 2 písm. b) Tr. zák. sa bude vzťahovať len na páchateľov pričetných v plnom rozsahu napriek tomu, že duševná porucha ich motivovala k trest-

⁷ SAMÁŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. 2006. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-078-1, s. 177 a R 58/1968.

⁸ K tomu pozri aj V 19/1979.

⁹ Podľa ustanovenia § 39 ods. 2 písm. c) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon „súd môže znížiť trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby ustanovenej Trestným zákonom aj vtedy, ak odsudzuje páchateľa, ktorý spáchal trestný čin v stave zmenšenej pričetnosti a súd má za to, že vzhľadom na zdravotný stav páchateľa by bolo možné za súčasného uloženia ochranného liečenia dosiahnuť ochranu spoločnosti aj trestom kratšieho trvania, pričom nie je viazaný obmedzeniami uvedenými v ustanovení § 39 ods. 3 Tr. zák. a zároveň uloží ochranné liečenie“.

¹⁰ Podľa ustanovenia § 40 ods. 1 písm. d) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon „od potrestania páchateľa prečinu, ak ním nebola spôsobená smrť alebo ťažká ujma na zdraví, možno upustiť, ak prečin spáchal v stave zmenšenej pričetnosti a súd má za to, že ochranné liečenie, ktoré mu zároveň ukladá, zabezpečí ochranu spoločnosti a nápravu páchateľa účinnejšie ako trest; to neplatí, ak si stav zmenšenej pričetnosti spôsobil vplyvom návykovej látky“.

nej činnosti. Spoločným znakom oboch ustanovení [§ 73 ods. 2 písm. a) a písm. b) Tr. zák.] je zákonná podmienka nebezpečnosti pobytu páchatela na slobode. Ako zásadný rozdiel oboch ustanovení sa potom javí stav zmenšenej pričetnosti a stav (plnej) pričetnosti. Následný rozdiel sa prejaví v otázke trestania, keďže zmenšená pričetnosť determinuje pri splnení požadovaných zákonných podmienok aplikáciu inštitútu mimoriadneho zníženia trestu podľa § 39 ods. 2 písm. c) Tr. zák. alebo upustenia od potrestania podľa § 40 ods. 1 písm. d) Tr. zák.

Trestný zákon však vymedzuje aj negatívne podmienky uloženia ochranného liečenia. Tento druh ochranného opatrenia totiž súd neuloží v prípade, ak je vzhľadom na osobu páchatela zrejmé, že jeho účel nemožno dosiahnuť.¹¹ Keďže hlavným účelom ochranného liečenia je potreba ochrany spoločnosti a potreba liečenia, ochranné liečenie potrvá, kým to vyžaduje jeho účel. Na rozdiel od ostatných druhov ochranných opatrení nie je vo vzťahu k ochrannému liečeniu Trestným zákonom vymedzená veková hranica, stanovená doba uloženia (dolná a horná časová hranica trvania), ani subsidiárne stanovená požiadavka zabezpečenia ochrany spoločnosti miernejšími prostriedkami. Preto súd pri ukladaní ochranného liečenia vo výroku o uložení ochranného liečenia neurčuje dobu jeho trvania, ale určuje len spôsob jeho výkonu.¹²

Postup prokurátora pri navrhovaní ochranného liečenia v prípravnom konaní

Postup prokurátora pri navrhovaní ochranného liečenia páchatelovi, ktorého pobyt na slobode je nebezpečný a spáchal čin inak trestný alebo trestný čin pod vplyvom duševnej poruchy (či v stave zmenšenej pričetnosti) je upravený pokynom generálneho prokurátora všeobecnej povahy zo dňa 7. augusta 2014¹³ (ďalej len „pokyn“). Dôvodom prijatia pokynu všeobecnej povahy bola skutočnosť, že prokurátori nemali jednotný postup pri izolácii nepríčetného a zároveň nebezpečného páchatela pre spoločnosť v dobe od zastavenia trestného stíhania do právoplatnosti rozhodnutia súdu o uložení ochranného liečenia ústavnou formou.¹⁴ Bolo potrebné hľadať iné právne prostriedky (rozumej odlišné od ochranného liečenia) za účelom eliminácie existujúceho nebezpečenstva vyplývajúceho z pohybu nepríčetného a potenciálneho páchatela na slobode.

V zmysle vyššie uvedeného pokynu všeobecnej povahy, ak prokurátor zistí, že znalec vyšetrením duševného stavu konštatoval u obvineného duševnú poruchu spojenú s úplným vymiznutím rozpoznávacej alebo ovládacej schopnosti, musí bezodkladne preskúmať vyšetrovací spis. Uvedenú skutočnosť môže prokurátor zistiť z vlastnej iniciatívy, na základe signalizácie policajta, resp. iného subjektu trestného konania. Zrejme možno pripustiť, že takúto signalizáciu skutočnosti o duševnom stave môže prokurátorovi poskytnúť aj samotný znalec vyšetrojúci duševný stav obvineného, ktorý bezprostredne po vyšetrení obvineného môže ešte pred samotným vyhotovením znaleckého posudku informovať prokurátora o záveroch vedúcich k prítomnosti duševnej poruchy determinujúcej absenciu rozpoznávacej alebo ovládacej schopnosti, rovnako k nebezpečnosti páchatela pre spoločnosť; no z aplikačnej praxe orgánov činných v trestnom konaní vyplýva, že sa požaduje existencia písomného vyhotovenia znaleckého posudku z odboru psychiatrie. Podkladom však môže byť aj signalizácia samotnej osoby, voči ktorej sa vedie trestné stíhanie, jej obhajcu alebo inej osoby.

¹¹ Ustanovenie § 73 ods. 3 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

¹² K tomu pozri aj R 30/1972.

¹³ IV/1 Spr 200/14/1000-7; III Spr 115/14/1000-1.

¹⁴ III Spr 115/14/1000-1, s. 4.

Pred samotným vydaním uznesenia o zastavení trestného stíhania je postup prokurátora determinovaný atribútmi skutku, spáchanie ktorého viedlo k začatiu trestného stíhania. Ak sa zistí, že skutok, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie, sa nepochybne nestal, alebo sa síce stal, ale nezakladá znaky žiadneho trestného činu, prokurátor zastaví trestné stíhanie z dôvodov podľa § 215 ods. 1 písm. a), resp. b) Tr. por., ktoré sú pre obvineného priaznivejšie ako dôvod podľa § 215 ods. 1 písm. e) Tr. por.

V prípade, ak prokurátor zistí, že sa skutok kladený obvinenému za vinu skutočne stal a zakladal by inak znaky trestného činu, dôsledne preskúma úplnosť a opodstatnenosť záverov znaleckého posudku znalca-psychiatra. Hodnotenie spočíva najmä v posúdení, či posudok o duševnom stave obvineného sa opiera o úplné anamnestické údaje a komplexnú zdravotnú dokumentáciu vrátane informácií o prípadnom predchádzajúcom ochrannom liečení a či obsahuje jednoznačné stanovisko znalca k prítomnosti duševnej poruchy u obvineného, v príčinnej súvislosti s ňou stanovisko k absencii rozpoznávacej alebo vôľovej zložky konania obvineného a stanovisko k nebezpečnosti jeho pobytu na slobode a potrebe uloženia ochranného liečenia príslušného druhu.

Prokurátor skúma, či závery znaleckého posudku z odboru psychiatrie nie sú v rozpore s ostatnými dôkazmi a či odôvodnenie znaleckého posudku z odboru psychiatrie zodpovedá pravidlám logického myslenia. Prokurátor musí mať možnosť overiť, z akých zistení znalec-psychiater vo svojom posudku vychádzal a na základe akých úvah dospel k svojmu záveru. Dôvodom je fakt, že nepríčetnosť je pojem typicky právny, preto len orgán činný v trestnom konaní, resp. súd môže na základe voľného hodnotenia dôkazov a svojho uváženia urobiť záver o páchatelovej nepríčetnosti. V prípade pochybností o správnosti znaleckého posudku z odboru psychiatrie musí prokurátor neodkladne pristúpiť k ich odstráneniu.

Po ustálení, že sa skutok stal, zakladá znaky trestného činu a obvinený v čase jeho spáchania trpel duševnou poruchou, v dôsledku ktorej nemohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, musí prokurátor zastaviť trestné stíhanie podľa § 215 ods. 1 písm. e) Tr. por. (ďalej len „zastavenie trestného stíhania“). Zároveň zabezpečí, ak už tomu tak nie je z iných dôvodov, právo obvineného na obhajobu, pretože z doterajšej súdnej praxe vyplýva, že ak podľa záveru znalca psychiatra obvinený nie je schopný pre duševnú poruchu rozpoznať protiprávnosť svojho konania alebo ovládať svoje konanie, ide o okolnosť, pre ktorú je potrebné mať pochybnosti o schopnosti obvineného náležite sa obhajovať, čo zakladá aplikáciu povinnej obhajoby podľa § 37 ods. 2 Tr. por.

Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť predpoklady pre uloženie ochranného liečenia nepríčetnej osobe. Kumulatívne musia byť splnené nasledovné podmienky:

1. spáchanie činu inak trestného;
2. nepríčetnosť páchatela, ktorá je dôsledkom trestnej nezodpovednosti;
3. nebezpečnosť pobytu páchatela na slobode.

V súvislosti s podmienkou nepríčetnosti sa vyžaduje kumulatívne splnenie nasledovných skutočností:

- a) biologické kritérium nepríčetnosti, teda prítomnosť duševnej poruchy,
- b) psychologické kritérium nepríčetnosti, teda nedostatok rozpoznávacej alebo ovládacej schopnosti,
- c) príčinný vzťah medzi biologickým a psychologickým kritériom nepríčetnosti,
- d) časové hľadisko, ktorým je doba spáchania skutku (činu),
- e) do stavu nepríčetnosti sa páchatel neprivedol svojím vlastným zaviniením.

V súvislosti s podmienkou nebezpečnosti pobytu páchatela na slobode je potrebné akcentovať, že táto musí trvať v dobe rozhodovania súdu o uložení ochranného opatrenia a súčasne sa predpokladá jej existencia aj v budúcnosti (nie vzdialenej).

Prokurátor ďalej súčasne s vydaním uznesenia o zastavení trestného stíhania posúdi, či pobyt obvineného je na slobode nebezpečný a je dôvodné podať návrh súdu na uloženie ochranného liečenia. To znamená, že prokurátor zváži dôvodnosť návrhu znalca na uloženie ochranného liečenia v zmysle zásad pre ukladanie ochranných opatrení a v zmysle hmotnoprávných dôvodov ukladania ochranného liečenia podľa príslušných ustanovení Trestného zákona. Samotné odporúčanie znalca, či je alebo nie je vhodné uložiť obvinenému ochranné liečenie, nie je jediným určujúcim podkladom pre rozhodnutie o tejto otázke, ale prokurátor musí reálnu hrozbu nebezpečnosti pobytu obvineného na slobode pre spoločnosť vyhodnotiť na základe všetkých doteraz vykonaných dôkazov.¹⁵ Po zhodnotení, že pobyt obvineného je nebezpečný pre spoločnosť, prokurátor ihneď so zastavením trestného stíhania urobí opatrenia smerujúce k jeho okamžitej hospitalizácii do ústavu až do rozhodnutia súdu o ochrannom liečení.

V súvislosti s otázkou nebezpečnosti pobytu páchatela na slobode je potrebné akcentovať, že predmetná otázka je síce právnou otázkou, ale jej zodpovedanie vyžaduje odborné znalosti; ide o otázku, na ktorú odpoveď dáva znalec psychiater priamo v znaleckom posudku v zmysle povinnosti danej mu samotným Trestným poriadkom. Podľa § 149 ods. 2 Tr. por. ak znalec u obvineného zistí príznaky nasvedčujúce jeho nepričetnosti alebo zmenšenej pričetnosti, musí zaujať stanovisko k tomu, či je jeho pobyt na slobode nebezpečný. Podkladom pre toto posúdenie prokurátorom bude teda nevyhnutne existujúci znalecký posudok o vyšetrení duševného stavu posudzovaného obvineného z odboru psychiatrie, ale aj ďalšie doposiaľ vo veci vykonané dôkazy. V tomto smere by bolo možné vytknúť pokynu istú terminologickú nepresnosť, pretože podľa nášho názoru nebezpečnosť pobytu obvineného na slobode posúdi znalec – psychiater a zhodnotí prokurátor.

Máme za to, že procesná úprava je v tomto smere nedostatočná, pretože nereflektuje na hmotnoprávne ustanovenie § 73 ods. 2 písm. b) Tr. zák. Myslíme si, že je vhodné upraviť normatívne znenie § 149 ods. 2 Tr. por. tak, aby sa nebezpečnosť páchatela posudzovala aj v prípade spáchania trestného činu v stave vyvolanom duševnou poruchou, pretože pre možnosť uloženia ochranného liečenia musia byť kumulatívne splnené dve podmienky, v dobe činu stav vyvolaný duševnou poruchou a súčasne nebezpečnosť páchatela pre spoločnosť v čase rozhodovania o ochrannom opatrení. Zo samotnej právnej úpravy možno implicitne vyvodit' záver, že pojem nebezpečnosť páchatela pre spoločnosť sa nespája len výlučne s pojmom nepričetnosť alebo zmenšená pričetnosť, ale aj s pojmom pričetnosť.¹⁶

Ak teda prokurátor vyhodnotením znaleckého dokazovania a ostatných dôkazov vykonaných v prípravnom konaní dospeje k záveru, že pobyt obvineného na slobode je nebezpečný a že je mu potrebné uložiť ochranné liečenie ústavnou formou, rozhodne (príkazom) o prepustení obvineného z väzby na slobodu a súčasne zabezpečí, spravidla prostredníctvom policajta, jeho **bezodkladné** predvedenie do ústavu zdravotníckej starostlivosti pre účely jeho eventuálnej hospitalizácie až do rozhodnutia súdu o ochrannom liečení. Ak ide o neväzobné trestné stíhanie, prokurátor zastaví trestné stíhanie vedené voči obvinenému na slobode a súčasne zabezpečí jeho **bezodkladné** predvedenie do ústavu zdravotníckej starostlivosti pre účely jeho eventuálnej hospitalizácie až do rozhodnutia súdu o ochrannom liečení. Predvedenie realizuje podľa § 17b

¹⁵ III Spr 115/14/1000-1, s. 6.

¹⁶ K tomu pozri aj FERENČÍKOVÁ, S. 2015. *Detencia v trestnom práve*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, 252 s. ISBN 978-80-8152-359-5, s. 107–108.

zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore. Zoznam do úvahy prichádzajúcich zdravotníckych zariadení je uvedený v prílohe č. 2 pokynu.¹⁷

Postupuje pritom podľa osobitného predpisu, podľa § 6 ods. 9 písm. d.) zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti a o zmene niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 576/2004 Z. z.“).¹⁸ Prevziať osobu do ústavnej zdravotnej starostlivosti možno len na základe jej predchádzajúceho súhlasu, pričom vyššie uvedené ustanovenie vymedzuje prípady, keď možno osobu prevziať do ústavnej starostlivosti aj bez jej informovaného súhlasu, a to v prípade, ak osoba v dôsledku duševnej choroby alebo s príznakmi duševnej poruchy ohrozuje seba alebo svoje okolie alebo ak hrozí vážne zhoršenie jej zdravotného stavu.

Ústav vykonávajúci zdravotnú starostlivosť je povinný oznámiť do 24 hodín súdu, v ktorého obvode sa ústav nachádza, prevzatie každého, kto v ňom bol umiestnený bez svojho súhlasu. Ústav je povinný urobiť také oznámenie aj v prípade, ak je osoba, ktorá bola prijatá do zdravotnej starostlivosti so svojim písomným súhlasom, obmedzená vo voľnom pohybe alebo styku s vonkajším svetom až v priebehu liečenia, a to do 24 hodín po tom, čo k takému obmedzeniu došlo. Na uvedenú povinnosť ústavu nadväzuje súdne, tzv. detenčné konanie podľa príslušných občianskoprávných predpisov.¹⁹

Pokyn ďalej uvádza, že takýto postup je potrebný aj vtedy, ak je páchateľ dočasne hospitalizovaný v ústave zdravotnej starostlivosti z jeho vlastnej vôle alebo z dôvodov nesúvisiacich s jeho trestným stíhaním, pretože ukončenie dobrovoľnej hospitalizácie môže nastať skôr ako ukončenie súdom uloženého ochranného liečby ako následku spáchania činu inak trestného, čo nemusí byť v záujme ochrany spoločnosti pred páchatelmi trestných činov a činov inak trestných.²⁰

Po právoplatnosti rozhodnutia o zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 1 písm. e) Tr. por. prokurátor vykonávajúci dozor nad zachovávaním zákonnosti v prípravnom konaní navrhne podľa § 236 ods. 1 Tr. por., prvá veta, vecne a miestne príslušnému súdu, aby bolo páchatelovi činu inak trestného uložené ochranné liečenie. Návrh na uloženie ochranného liečenia musí obsahovať údaje o páchatelovi, teda meno, priezvisko a ďalšie identifikačné údaje vrátane miesta, kde sa v čase podania návrhu nachádza (čiže uvedenie konkrétneho ústavu zdravotnej starostlivosti). Ďalej musí obsahovať opis skutku, pre ktorý bol stíhaný; zákonné označenie trestného činu, pre ktorý bol stíhaný; údaj o zastavení trestného stíhania vrátane uvedenia dátumu, kedy uznesenie o zastavení trestného stíhania nadobudlo právoplatnosť. Povinnosťou prokurátora je návrh na uloženie ochranného liečenia odôvodniť a súčasne uviesť aj jeho navrhovaný druh a formu. Spolu s návrhom na uloženie ochranného liečenia sa spravidla predloží súdu aj vyšetrovací spis, prípadne jeho rovnopis a uznesenie o zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 1 písm. e) Tr. por. opatrené doložkou právoplatnosti.

Postup upravený v bode 3 písm. b) pokynu sa použije nielen vo vzťahu k nepríčetnému páchatelovi (na slobode/nie vo väzbe), ktorého pobyt na slobode je nebezpečný, ale rovnako sa bude postupovať aj voči páchatelovi na slobode, ktorý sa dopustil skutku (trestného činu) v stave zmenšenej príčetnosti alebo v stave vyvolanom duševnou poruchou, ak je jeho pobyt na slobode nebezpečný a prokurátor mu mieni v konaní pred súdom navrhovať uloženie ochranného ústavného liečenia podľa § 73 ods. 2 písm. a) alebo písm. b) Tr. zák.

¹⁷ Ide o zoznam zdravotníckych zariadení, ktoré poskytujú ústavnú zdravotnú starostlivosť duševne chorým osobám. Sú rozdelené do troch kategórií: a) všeobecné nemocnice (v počte 21), b) nemocnice špecializované (v počte 11), c) centrá pre liečbu drogových závislostí (v počte 5). Nejde o identické zdravotnícke zariadenia, v ktorých sa vykonáva ochranné liečenie uložené súdom.

¹⁸ Bod 3 písm. a) pokynu III Spr 115/14/1000-1.

¹⁹ Konanie o vyslovenie prípustnosti prevzatia alebo držania v ústave zdravotníckej starostlivosti.

²⁰ III Spr 115/14/1000-1, s. 8.

V prípade týchto dvoch kategórií páchatel'ov je potrebné akcentovať, že ide o trestne zodpovedných páchatel'ov; páchatel' v stave zmenšenej príčetnosti má v dôsledku duševnej poruchy iba oslabenú rozpoznávaciu alebo ovládaciu zložku (alebo sú oslabené obe zložky súčasne). Páchatel' v stave duševnej poruchy je príčetným v plnom rozsahu, duševná porucha je v tomto prípade akousi príčinou páchania trestnej činnosti (prípadne motiváciou jej páchania), pri zachovaní rozpoznávacej a ovládacej zložky. V prípade uvedených páchatel'ov je potrebné podčiarknuť, že sa nejedná o väzobné stíhanie, ale o stíhanie na slobode. Ak by šlo o väzobné stíhanie, nedošlo by k aplikácii postupu podľa bodu 3 písm. b) pokynu.

V oboch prípadoch však podľa nášho názoru musí byť nevyhnutne splnená podmienka nebezpečnosti páchatel'a pre spoločnosť. Táto podmienka je posudzovaná znalcom-psychiatrom v znaleckom posudku, teda v oboch prípadoch musí nevyhnutne prebiehať vyšetrovanie duševného stavu obvineného znalcom z odboru psychiatrie, ktorý sa súčasne vyjadrí k nebezpečnosti páchatel'a pre spoločnosť. Práve pre nebezpečnosť pobytu páchatel'a/obvineného pre spoločnosť a pre jeho súčasný pobyt na slobode dochádza k bezodkladnému dodaniu do ústavu zdravotnej starostlivosti. Aj keď je daný postup determinovaný skutočnosťou, či prokurátor mieni navrhovať ochranné liečenie v konaní pred súdom, nazdávame sa, že v prípade splnenia podmienky nebezpečnosti páchatel'a pre spoločnosť, ktorý navyše nie je väzobne stíhaný, mal by tento postup byť nevyhnutným. Osobitne možno poukázať na problematiku stavu duševnej poruchy, akou je sexuálna deviácia, ktorá má trvalý charakter, je neliečiteľná, zachováva rozpoznávaciu a ovládaciu schopnosť v plnom rozsahu a predstavuje vysokú pravdepodobnosť opakovania trestného činu, teda bezprostredne determinuje recidívu trestnej činnosti.

Na tomto mieste je potrebné poukázať zrejme len na písársku chybu pokynu. V bode 5 pokynu na s. 3 je použitý termín „stav zmenšenej nepríčetnosti“. Platný Trestný zákon používa termín „stav zmenšenej príčetnosti“, ktorý v žiadnom svojom ustanovení nedefinuje. Tu vidíme priestor v rámci návrhov *de lege ferenda* zaviesť do Trestného zákona legálnu definíciu pojmu zmenšená príčetnosť, keďže uvedená skutočnosť determinuje v trestnom práve aplikáciu hmotnoprávnych inštitútov, ukladanie trestnoprávnych sankcií a v neposlednom rade aj procesné postupy v trestnom konaní.²¹

Aplikačné problémy poskytovania nútenej zdravotnej starostlivosti

Poskytovanie nútenej zdravotnej starostlivosti sa vyznačuje tiež aplikačnými problémami, ktoré bezprostredne súvisia s vyššie popísaným postupom navrhovania ústavného ochranného liečenia v prípravnom konaní.

Ak je obvinený predvedený, spravidla policajtom, z väzby alebo z tzv. „voľnej nohy“ (ak je trestne stíhaný na slobode) do ústavu zdravotnej starostlivosti, môže nastať dvojaká situácia: obvinený môže dobrovoľne súhlasiť so svojou hospitalizáciou v ústave zdravotnej starostlivosti, alebo obvinený nebude súhlasiť so svojou hospitalizáciou v ústave zdravotnej starostlivosti, takže sa jeho hospitalizácia bude spravovať režimom poskytovania nútenej zdravotnej starostlivosti, a teda ústav zdravotnej starostlivosti bude musieť podať návrh na začatie občianskoprávneho konania, a to do 24 hodín súdu, v obvode ktorého sa ústav zdravotnej starostlivosti nachádza. Ak by obvinený páchatel' súhlasil dobrovoľne s liečbou, môže túto liečbu kedykoľvek odvolať. V takom prípade prichádza do úvahy možnosť zmeniť dobrovoľnú liečbu na nedobrovoľnú, teda

²¹ Český Trestný zákonník č. 40/2009 Sb. definuje stav zmenšenej príčetnosti v § 27 nasledovne: „Kto pre duševnú poruchu v dobe spáchania činu mal podstatne zníženú schopnosť rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, je zmenšene príčetný.“

nútenú a postupovať podľa vyššie uvedeného postupu (oznamovacou povinnosťou, podaním návrhu na detenčné konanie).

V prípade Košického kraja k frekventovaným zariadeniam poskytovania ústavnej zdravotnej starostlivosti duševne chorým osobám patrí Univerzitná nemocnica L. Pastéra v Košiciach, Psychiatrické oddelenie (v prílohe pokynu uvádzané ako Fakultná nemocnica L. Pastéra, I. a II. psychiatrická klinika) a taktiež Psychiatrická liečebňa Samuela Bluma v Plešivci.

Situácia v oblasti poskytovania nútenej psychiatrickej starostlivosti v súvislosti s ukladaním ochranného liečenia v prípravnom konaní však vyvoláva určité otázky, ktoré nie sú legislatívne riešené a na strane ústavov psychiatrickej zdravotnej starostlivosti vyvolávajú ťažko riešiteľné problémy, na ktoré sa pokúsime záverom poukázať.

Problém v tomto prípade predstavuje otázka zdravotného poistenia. Ak má predvedený obvinený uhradené zdravotné poistenie, poskytne sa mu štandardná zdravotná starostlivosť, ktorá trvá 21 dní. Po uvedenej lehote s prihladením na zdravotný stav môže byť ďalšia potrebná zdravotná starostlivosť poskytnutá v psychiatrickej liečebni, ktorá umožňuje dlhodobejšiu hospitalizáciu. Ak nemá predvedený obvinený uhradené zdravotné poistenie, poskytne sa mu akútna (neodkladná) zdravotná starostlivosť.²² Po poskytnutí akútnej zdravotnej starostlivosti však nemožno obvineného bez uhradeného zdravotného poistenia hospitalizovať v psychiatrickej liečebni, takýto obvinený ostáva hospitalizovaný na klinike (nemocnici) až do času nariadenia právoplatne uloženého ochranného liečenia trestným súdom, pričom zákonom nie je vyriešená otázka, aká starostlivosť má byť poskytnutá takémuto obvinenému, ak už nie je potrebná akútna starostlivosť. Lekári v takýchto prípadoch nevedia, ako postupovať. V aplikačnej praxi teda nastáva neriešená situácia týkajúca sa poskytovania neakútnej zdravotnej starostlivosti obvinenému s neuhradeným zdravotným poistením, ktorá okrem iného vyvoláva ďalšiu otázku, otázku preplácania poskytovanej zdravotnej starostlivosti.

Ak trestný súd nariadi výkon právoplatne uloženého ochranného liečenia, potom musí zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti túto poskytnúť aj obvinenému, ktorý nemá uhradené zdravotné poistenie. Osoba s uhradeným zdravotným poistením je do príslušného ústavu zdravotnej starostlivosti za účelom výkonu ochranného liečenia odvezená sanitkou, v prípade osoby s neuhradeným zdravotným poistením je táto eskortovaná príslušníkmi Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky.

Záver

Záverom možno akcentovať skutočnosť, že je nevyhnutné precizovať postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu pri ukladaní ochranného liečenia v prípravnom konaní vybraným kategóriám páchatelov trestných činov a činov inak trestných. Je však nutné zohľadniť a na legislatívnej úrovni riešiť aj ďalšie otázky aplikačnej praxe, ktoré nastávajú v rámci núteného po-

²² Podľa § 2 ods. 3 zákona č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov je neodkladná zdravotná starostlivosť „zdravotná starostlivosť poskytovaná osobe pri náhlej zmene jej zdravotného stavu, ktorá bezprostredne ohrozuje jej život alebo niektorú zo základných životných funkcií, bez rýchleho poskytnutia zdravotnej starostlivosti môže vážne ohroziť jej zdravie, spôsobuje jej náhlu a neznesiteľnú bolesť alebo spôsobuje náhle zmeny jej správania a konania, pod ktorých vplyvom bezprostredne ohrozuje seba alebo svoje okolie. Neodkladná starostlivosť je aj zdravotná starostlivosť poskytovaná pri pôrode. Neodkladná starostlivosť je aj vyšetrovanie osoby označenej za možný zdroj rýchlo sa šíriacej a život ohrozujúcej nákazy, diagnostika a liečba osoby s rýchlo sa šíriacou a život ohrozujúcou nákazou. Súčasťou neodkladnej starostlivosti je neodkladná preprava osoby do zdravotníckeho zariadenia, neodkladná preprava medzi zdravotníckymi zariadeniami a neodkladná preprava darcov a príjemcov orgánov, tkanív a buniek určených na transplantáciu; neodkladnú prepravu vykonávajú poskytovatelia záchrannej zdravotnej služby“.

skytovania zdravotnej starostlivosti za účelom zachovania a garantovania efektivity uvedených postupov tak, aby bolo možné naplniť konečný účel, ku ktorému smerujú.

Na vyššie naznačené problémy reagoval aj Výbor Slovenskej psychiatrickej spoločnosti Slovenskej lekárskej spoločnosti svojím stanoviskom zo dňa 5. apríla 2016 (ďalej len „stanovisko“).²³ Pre ďalší postup z medicínskeho aspektu existuje niekoľko možností, ktoré sa majú použiť do právoplatného rozhodnutia súdu o uložení ochranného liečenia.

Podľa vyššie uvedeného stanoviska po prepustení z väzby má byť páchateľ psychiatricky vyšetrený v spádovom psychiatrickom zariadení. Na základe záverov tohto vyšetrenia psychiater rozhodne, či sú splnené podmienky pre nedobrovoľnú hospitalizáciu (hospitalizáciu bez súhlasu pacienta):

a) ak podmienky pre nedobrovoľnú hospitalizáciu sú splnené, začne sa liečba jeho akútneho stavu v spádovom psychiatrickom zariadení, a to do takého zlepšenia takého stavu, aby páchateľ neohrozoval seba alebo svoje okolie, alebo aby nehrozilo vážne zhoršenie jeho zdravotného stavu. Následne po liečbe a zlepšení stavu je páchateľ prepustený z hospitalizácie do ambulantnej psychiatrickej starostlivosti, pretože už neexistujú medicínske dôvody pre jeho ďalšiu hospitalizáciu, t. j. nie je hradená zo zdravotného poistenia, neexistuje ani nariadenie súdu, ktoré by odôvodňovalo jeho ďalšiu hospitalizáciu, neexistuje ani žiadna opora v platnej legislatíve. V prípade, že prokurátor trvá na hospitalizácii takéhoto pacienta, pre ktorú už neexistujú zákonné podmienky, je nutné iniciovať prijatie predbežného opatrenia alebo iného legislatívneho kroku, ktorý túto situáciu vyrieši. Nie je možné od zdravotníckeho zariadenia požadovať „nelegislatívne, protizákonné“ kroky, t. j. prevziať do starostlivosti a držať v ústave pacienta, ktorý nespĺňa podmienky podľa zákona č. 576/2004 Z. z. Hospitalizácia bez súhlasu pacienta v psychiatrickom zariadení musí mať zákonné dôvody a plniť svoj účel.

b) ak podmienky pre nedobrovoľnú hospitalizáciu nie sú splnené a páchateľ odmieta podpísať informovaný súhlas s hospitalizáciou, t. j. nevyžaduje neodkladnú ústavnú zdravotnú starostlivosť, nie je možné ho psychiatricky hospitalizovať. Ďalší postup je v kompetencii ambulantného psychiatra.

Ďalej stanovisko uvádza, že ak počas nedobrovoľnej hospitalizácie nedôjde k takému zlepšeniu stavu, aby mohla byť ukončená, zariadenie, kde je páchateľ hospitalizovaný, zabezpečí jeho preklad do zariadenia zdravotníckej starostlivosti, ktorého spôsob financovania umožňuje dlhodobé hospitalizácie (napríklad psychiatrické liečebne), najvhodnejšie tam, kde sa očakáva výkon ústavného ochranného liečenia. Súčasne toto zdravotnícke zariadenie informuje prokurátora o postupe, ktorý zvolilo a upozorní na potrebu urýchleného rozhodnutia súdu o nariadení a výkone ochranného liečenia. Na splnenie účelu ochranného liečenia je nevyhnutná aktívna spolupráca všetkých zainteresovaných strán – súdu, prokuratúry a zdravotníckeho zariadenia. V prípade, že sa stav páchateľa počas liečby v tomto zariadení zlepší do tej miery, že ďalej nebude spĺňať zákonné podmienky pre nedobrovoľnú hospitalizáciu, prepustí ho do ambulantnej psychiatrickej starostlivosti. Akcentovaná je skutočnosť, že zdravotnícke zariadenie rieši počas bežnej hospitalizácie akútny stav pacienta, pričom ochranné liečenie nie je zamerané len na riešenie akútneho stavu, ale na jeho dlhodobé liečebné ovplyvnenie, čo zníži riziko opätovného páchania trestnej činnosti. Pokiaľ však takýto druh opatrenia nie je páchateľovi uložený rozhodnutím súdu, nemocničné zariadenie nie je oprávnené takýto spôsob liečby realizovať.

²³ Stanovisko Výboru Slovenskej psychiatrickej spoločnosti Slovenskej lekárskej spoločnosti zo dňa 5. apríla 2016.

Literatúra

- FERENČÍKOVÁ, S. 2015. *Detencia v trestnom práve*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, 252 s. ISBN 978-80-8152-359-5.
- SAMAŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. 2006. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-078-1.
- ŠTEFANKOVÁ, S. 2009. Problematika výkonu ochranného liečenia vo vzťahu k páchatelom so špecifickou poruchou osobnosti. In: *Milníky práva v stredoeurópskom priestore II. časť: zborník z medzinárodnej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov konanej v dňoch 16.–18. apríla 2009*. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2009. ISBN 9788071602958, s. 967–976.
- R 58/1968.
- R 30/1972.
- Stanovisko Výboru Slovenskej psychiatrickej spoločnosti Slovenskej lekárskej spoločnosti zo dňa 5. apríla 2016.
- Zákon č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore.
- Zákon č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti a o zmene niektorých zákonov.
- Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon.
- Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok.
- Zákon č. 475/2005 Z.z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení zákonov.
- Zákon č. 40/2009 Sb. Trestný zákonník.
- V 19/1979.
- V 18/1988.
- Vyhláška MS SR č. 543/2005 Z.z. o spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy.
- Vyhláška MS SR č. 368/2008 Z.z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody.
- III Spr 115/14/1000-1.
- IV/1 Spr 200/14/1000-7.

K pripravám transpozície Smernice 2012/29/EÚ o obetiach¹

Towards Transposition of the Directive 2012/29/EU

Libor Klimek²

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá prípravou transpozície Smernice 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov (Smernica 2012/29/EÚ o obetiach). Je rozdelený do dvoch sekcií. Kým prvá sekcia prezentuje poznatky k pripravovanému zákonu o obetiach, druhá sekcia stručne prezentuje stretnutia Pracovnej skupiny k príprave transpozície Smernice o obetiach.

Abstract: The contribution deals with the preparation of the transposition of the Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime (the Directive 2012/29/EU on victims). It is divided into two sections. While the first section introduces knowledge on ingoing Act on Victims, the second section briefly introduces meetings of Working group on preparation for the transposition of the Directive 2012/29/EU on victims.

Kľúčové slová: Smernica 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov; „zákon o obetiach“; transpozícia; „Pracovná skupina k príprave transpozície Smernice o obetiach“.

Key words: Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime; Act on Victims; transposition; Working group on preparation for the transposition of the Directive 2012/29/EU on victims.

Úvod

Ochrana obetí trestných činov predstavuje v európskom kontexte jednu z hlavných priorít. Prostredníctvom Dohovoru Rady Európy o ochrane ľudských práv a základných slobôd³ ako aj Charty základných práv Európskej únie⁴ štáty sú vyzývané k tomu, aby aktívne ochraňovali obeť trestných činov.

V európskom kontexte bolo predstavených nemálo dokumentov zaoberajúcich sa postavením a odškodňovaním obetí trestných činov.⁵ Európska únia nedávno predstavila **Smernicu**

¹ Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu APVV „Monitoring latentnej kriminality a viktimologická situácia na Slovensku“ č. APVV-0752-12. Zodpovedným riešiteľom projektu je prof. PhDr. Květoň Holc, DrSc.

² Dr. et JUDr. Libor Klimek, PhD., Výskumné kriminologické centrum Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy, Tomášikova 20, P. O. BOX 12, 820 09 Bratislava 29, Slovenská republika. e-mail: libor.klimek@paneurouni.com. Autor príspevku je členom „Pracovnej skupiny k príprave transpozície Smernice o obetiach“, ktorá bola vytvorená na pôde Ministerstva Spravodlivosti Slovenskej republiky.

³ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Rada Európy, Séria európskych zmlúv č. 005 [1950]. Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky č. 209/1992 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Protokolov na tento Dohovor nadväzujúcich. Bližšie pozri: SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch*. Žilina: Eurokódex, 2011, ISBN 978-80-89447-43-5, 1904 strán; k trestnoprávnemu kontextu Dohovoru pozri: FENYK, J. et SVÁK, J.: *Europeizace trestního práva*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, ISBN 978-80-88931-88-1, 233 strán.

⁴ Charta základných práv Európskej únie. Úradný vestník Európskej únie, C 83/389, 30. marec 2010.

⁵ Bližšie pozri: ZÁHORA, J.: *Európske štandardy pre postavenie a odškodňovanie obetí trestných činov*. In: *Obete kriminality: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej 25. novembra 2010 na Paneurópskej vysokej škole v Bratislave*. Žilina: Eurokódex, 2010, ISBN 978-80-89447-36-7, s. 29–46.

2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov.⁶ Účelom tejto Smernice je zaistiť, aby sa obetiam trestných činov poskytli náležité informácie, podpora a ochrana a aby sa im umožnilo zúčastniť sa na trestnom konaní.⁷ Členské štáty Európskej únie – vrátane Slovenskej republiky – sú povinné uviesť do účinnosti zákony, právne predpisy a správne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto Smernicou **do 16. novembra 2015.**⁸ Pokiaľ ide o Slovenskú republiku, na pôde Ministerstva Spravodlivosti Slovenskej republiky bola vytvorená 'Pracovná skupina k príprave transpozície Smernice o obetiach'.

Autor konferenčného vystúpenia prezentuje právnej obci poznatky súvisiace s činnosťou uvedenej pracovnej skupiny. Pred samotným prezentovaním vopred poukazuje na skutočnosť, že práca komisie ešte nebola úplne ukončená, a to aj napriek vyššie uvedenému termínu.

1. Zámer prijať osobitný právny predpis – „zákon o obetiach“

V súvislosti s transpozíciou Smernice 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza Rámcové rozhodnutie 2001/220/SVV⁹ do právneho poriadku Slovenskej republiky sa navrhuje prijatie osobitného zákona o obetiach trestných činov. Predmetom Smernice sú: požiadavky na garancie základných procesných práv obetí trestných činov v trestnom konaní (právo na informácie, právo na ochranu súkromia, právo na preklad a tlmočenie), ktoré sú v zásade uspokojivo riešené v platnom Trestnom poriadku č. 301/2005 Z. z.¹⁰ a ich plnú transpozíciu je možné riešiť zmenou a doplnením jeho príslušných ustanovení Trestného poriadku; požiadavky na zabezpečenie zvláštnej starostlivosti o obe trestných činov, ktoré presahujú úpravu trestného práva a sú čiastočne riešené jednak v Trestnom poriadku ale najmä v iných osobitných zákonoch v gescii viacerých rezortov – napr. zákon č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi¹¹ či zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele.¹²

V podmienkach Slovenskej republiky absentuje právna úprava garantujúca vyšší štandard práv obete, a to najmä v oblasti práva na právnu pomoc, práva na ochranu obetí pred sekundárnou viktimizáciou a v neposlednom rade absentuje koncept úpravy štátnej podpory neštátnych organizácií poskytujúcich pomoc obetiam trestných činov.

V rámci posúdenia vhodnosti riešenia transpozície Smernice 2012/29/EÚ bol skúmaný tiež variant riešiť transpozíciu aj prostredníctvom novelizácie existujúcich predpisov, predovšet-

⁶ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza Rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV. Úradný vestník Európskej únie, L 315, 14. november 2012. Analýzu Smernice pozri: IVOR, J. – KLIMEK, L. et ZÁHORA, J.: *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2013, ISBN 978-80-8155-017-1, s. 477 et seq.

⁷ Čl. 1 ods. 1 Smernice 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov.

⁸ Čl. 27 ods. 1 Smernice 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov.

⁹ Rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV z 15. marca 2001 o postavení obetí v trestnom konaní. Úradný vestník Európskych spoločenstiev L 82/1 22. marec 2001.

¹⁰ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 24. mája 2005 č. 301/2005 Z. z. – Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

¹¹ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 15. marca 2006 č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení neskorších predpisov.

¹² Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 25. mája 2005 č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

kým Trestného poriadku. Avšak, tento variant sa javí ako nevhodný nakoľko samotný Trestný poriadok by mal upravovať predovšetkým procesné postavenie poškodeného na účely trestného konania a nezachádzať do úprav, ktoré nemajú procesný charakter. Navyše, takáto úprava by musela rozlišovať medzi poškodeným, ktorý v trestnom konaní môže byť ako fyzická osoba tak aj právnická osoba, a obeťou v zmysle Smernice, ktorou je len fyzická osoba. V neposlednom rade transpozícia do Trestného poriadku by nepochybne viedla k neželanému zneprehľadneniu právnej úpravy, ktoré by nebolo vhodné ani vo vzťahu k samotným obetiam. Tento variant bol vyhodnotený ako nevhodný.

Prijatie osobitného zákona o obetiach trestných činov si vyžiada súčasne potrebu prehodnotenia znenia Trestného poriadku a následne vypustenia viacerých ustanovení, ktoré budú riešené komplexne v osobitnom zákone. Po vzore Českej republiky¹³ by malo ísť o transpozíciu Smernice 2012/29/EÚ formou osobitného zákona, ktorý by komplexne upravil nasledujúce oblasti:¹⁴

- práva obeť na bezplatnú odbornú pomoc – právna pomoc, psychologické poradenstvo, sociálne poradenstvo, poskytovanie právnych informácií,
- práva obeť na informácie – zo strany orgánov činných v trestnom konaní, poskytovateľov pomoci pri prvom kontakte,
- právo na ochranu obeť pred hroziacim nebezpečenstvom,
- právo na ochranu na súkromia,
- právo na ochranu pred sekundárnou viktimizáciou – kontakt s páchateľom, osobitné úpravy k vedeniu výsluchov obeť, osobitne u zraniteľných obeť, právo na sprevádzanie obeť a pod.,
- právo na odškodnenie obeť + hmotnoprávna a procesná úprava rozhodnutia o pridelení odškodnenia + riešenie poskytovania odškodňovania v cezhraničných trestných veciach – úprava by viedla k nahradeniu platného zákona č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi,
- podpora subjektov poskytujúcich pomoc obetiam trestných činov vrátane systému akreditácie a vytvorenia registra.

2. Stretnutia pracovnej skupiny

V súvislosti s transpozíciou Smernice 2012/29/EÚ sa konali dve stretnutia pracovnej skupiny – v októbri 2014 a februári 2015. Na oboch stretnutiach boli prerokovávané otázky spojené s transpozíciou Smernice 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obeť trestných činov.

Pokiaľ ide o zloženie pracovnej skupiny, boli v nej predstavitelia Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, Prezídia Policajného zboru Slovenskej republiky, Národnej rady Slovenskej republiky a taktiež Fakulty práva paneurópske vysokej školy (prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD. a Libor Klimek).

¹³ Zákon Parlamentu České republiky ze dne 30. ledna 2013 č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Bližšie pozri: GRIVNA, T. – ŠÁMAL, P. et VÁLKOVÁ, H. et al.: *Zákon o obětech trestných činů: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-513-8, 544 strán; JELÍNEK, J. et al.: *Zákon o obětech trestných činů – Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-016-1, 320 strán.

¹⁴ Vecný zámer k zákonu o obetiach trestných činov.

Záver

Vážene dámy, ďakujem za pozornosť. Vážení páni, Vám ďakujem taktiež.

Literatúra

IVOR, J. – KLIMEK, L. et ZÁHORA, J.: *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2013, ISBN 978-80-8155-017-1, 888 strán.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza Rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV. Úradný vestník Európskej únie, L 315, 14. november 2012.

Uznesenie Rady z 10. júna 2011 o pláne na posilnenie práv a ochrany obetí, najmä v trestnom konaní (2011/C 187/01). Úradný vestník Európskej únie C 187/1, 28. jún 2011.

Vecný zámer k zákonu o obetiach trestných činov.

ZÁHORA, J.: *Európske štandardy pre postavenie a odškodňovanie obetí trestných činov*. In: *Obete kriminality: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej 25. novembra 2010 na Paneurópskej vysokej škole v Bratislave*. Žilina: Eurokódex, 2010, ISBN 978-80-89447-36-7, s. 29–46.

Spolupracujúci obvinený vs. agent – trestno-procesné prostriedky boja proti organizovanému zločinu

The Crown Witness vs. Agent – the Measures of Criminal Procedure Law for Fighting against the Organized Crime

Miloš Deset¹

Abstrakt: Závažnejšie formy trestnej činnosti si vyžadujú osobitné prostriedky na jej odhaľovanie a objasňovanie. Medzi tieto závažnejšie formy trestnej činnosti patrí aj organizovaný zločin a medzi osobitné prostriedky boja proti nemu patrí spolupracujúci obvinený a agent. Cieľom tohto príspevku je preskúmať právnu úpravu oboch inštitútov a ich efektívnosť pri objasňovaní trestnej činnosti páchanej organizovanou formou.

Abstract: The more serious forms of criminality take the necessity of special measures to investigate them. These more serious forms of criminality include the organized crime and these more serious measures of fight against it include the crown witness and the agent. The aim of this paper is to search the legal regulation of both of these institutes and their efficiency within the investigation of organized crime.

Kľúčové slová: organizovaný zločin, spolupracujúci obvinený, korunný svedok, agent.

Key words: the organized crime, the cooperating accused person, the crown witness, the agent.

Úvod

V odbornej literatúre je osoba pochádzajúca zo zločineckých štruktúr, ktorá sa podieľala na páchaní trestnej činnosti a ktorá sa rozhodla spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní pri odhaľovaní tejto trestnej činnosti alebo usvedčovaní páchateľov, označovaná ako korunný svedok (resp. ako spolupracujúci obvinený, čo je v podstate legislatívnym vyjadrením korunného svedka v našom Trestnom poriadku č. 300/2005 Z. z.). Korunným svedkom sa napríklad podľa Chmelíka myslí páchateľ trestného činu, ktorý kvalitou a rozsahom informácií, ktorými disponuje, je spôsobilý zásadným spôsobom ovplyvniť výsledok odhaľovania a vyšetrovania obzvlášť závažnej úmyselnej trestnej činnosti a za poskytnutie týchto informácií orgánom činným v trestnom konaní očakáva určitú mieru benevolencie pri posudzovaní ním spáchaného trestného činu.²

To znamená, že korunným svedkom sa rozumie osoba určitým spôsobom participujúca na trestnej činnosti iných osôb, o ktorých je orgánom činným v trestnom konaní ochotná poskytnúť informácie dôležité na odhalenie ich trestnej činnosti alebo na ich usvedčenie. Ide o osobu „zvnútra“ zločineckých štruktúr, ktoré štátu odhalí, ak jej za to poskytne určité – v zákone pripúšťané – výhody.

Agentom je príslušník Policajného zboru SR alebo príslušník polície iného štátu (ak nejde o agenta provokatéra), ktorý na základe príkazu prokurátora alebo súdu prispieva k odhaľovaniu, zisťovaniu a usvedčovaniu páchateľov zločinu, trestných činov korupcie, trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa a trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti (§ 10 ods. 20 TP). Z takejto legálnej definície agenta vyplýva, že agent sa môže využiť aj pri od-

¹ JUDr. Miloš Deset, PhD., Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, e-mail: deset.milos@gmail.com.

² Chmelík, J. Úvahy k agentu provokatérovi a korunnému svedkovi. Kriminológia, roč. XXXVIII, 2005, č. 1, s. 72.

haľovanie organizovaného zločinu, pretože vzhľadom k tomu, že ten zvyčajne predstavuje mimoriadne závažné formy trestnej činnosti, spadá do kategórie zločinov; okrem toho s organizovaným zločinom sú úzko späté trestné činy korupcie a trestný čin legalizácie príjmu z trestnej činnosti.

Oba trestno-procesné inštitúty sú významnými právnymi nástrojmi boja proti organizovanému zločinu, no okrem tohto spoločného znaku vykazujú celý rad odlišností, čo je pochopiteľné pre ich rozdielnu povahu (spolupracujúci obvinený je upravený ako jeden z odklonov, zatiaľ čo agent je prostriedok operatívno-pátracej činnosti).

1. Spolupracujúci obvinený

Inštitút korunného svedka je v Trestnom poriadku č. 300/2005 Z. z. (ďalej len „TP“ alebo „Trestný poriadok“) upravený hneď v niekoľkých ustanoveniach. Ide o § 205 TP, v ktorom je upravené dočasné odloženie vznesenia obvinenia, § 215 ods. 3 TP, v ktorom je upravené zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného, § 218 TP, v ktorom je upravené podmienkové zastavenie spolupracujúceho obvineného, a § 228 TP, v ktorom je upravené prerušenie trestného stíhania. Zatiaľ čo dočasné odloženia vznesenia obvinenia sa od ostatných trestno-procesných rozhodnutí odlišuje štádiom trestného konania, nakoľko prichádza do úvahy pred začatím trestného stíhania, zvyšné tri rozhodnutia sa môžu využiť počas trestného stíhania.

Podstatou týchto inštitútov je dohoda medzi páchatelom a štátom, ktorej obsahom je poskytnutie výhody v podobe dočasnej alebo trvalej beztrestnosti a upustenia od ďalšieho trestného stíhania za poskytnutie dôkazne významných informácií, výnimočne spôsobilých prispieť k naplneniu účelu spolupráce, teda k objasneniu niektorého z trestných činov uvedených v zákone alebo zisteniu či usvedčeniu ich páchatelov.³ Uvedené postupy predstavujú výnimky zo zásady legality, umožňujúce dočasne alebo trvalo nestíhať páchatela v zákonne vymedzenom okruhu trestných činov, ak záujem spoločnosti na objasnení týchto trestných činov prevyšuje nad záujmom trestne stíhať a postihnúť takú osobu, ktorá sa významnou mierou prichýľala o ich objasnenie, alebo zistenie alebo usvedčenie jej páchatelov.⁴

Dôsledkom aplikácie týchto postupov je na jednej strane odhalenie v zákone predpokladanej trestnej činnosti a zistenie jej páchatelov, a to predovšetkým vďaka svedectvu spolupracujúceho obvineného, no na druhej strane aj to, že spolupracujúci obvinený nebude trestne stíhaný a odsúdený, hoci by za normálnych okolností trestne stíhaný aj odsúdený bol. Svedectvo spolupracujúceho obvineného, resp. informácie, ktoré poskytne orgánom činným v trestnom konaní a súdu, preto musí byť natoľko významné, že by sa bez neho nepodarilo odhaliť predmetnú trestnú činnosť či zistiť alebo usvedčiť jej páchatelov. To znamená, že svedectvo spolupracujúceho obvineného je v tomto smere rozhodujúce, kľúčové a nemožno ho nahradiť iným dôkazným prostriedkom. Len tak môže byť splnená ďalšia zo zákonných podmienok aplikácie týchto postupov, pretože len tak môže záujem spoločnosti na objasnení predmetného trestného činu prevyšovať záujem na trestnom stíhaní spolupracujúceho obvineného. Posúdenie významu svedectva spolupracujúceho obvineného k objasneniu predmetnej trestnej činnosti alebo k zisteniu alebo usvedčeniu jej páchatelov je v kompetencii prokurátora, ktorý za posúdenie významu tohto svedectva, ako aj za posúdenie splnenia tejto zákonnej podmienky, samozrejme, nesie zod-

³ Žilinka, M. Spolupracujúca osoba a procesné postupy podľa Trestného poriadku. Justičná revue, roč. 59, 2007, č. 5, s. 624.

⁴ Žilinka, M. Spolupracujúca osoba a procesné postupy podľa Trestného poriadku. Justičná revue, roč. 59, 2007, č. 5, s. 622 až 623.

povednosť. Zákon totiž vylučuje aplikáciu týchto postupov iba v prípade organizátora, návodcu a objednávateľa (pozri napríklad § 218 ods. 1 TP).

No na druhej strane treba povedať aj to, že spolupracujúci obvinený určite je spôsobilý podať orgánom činným v trestnom konaní také svedectvo, aby táto zákonná podmienka mohla byť splnená a aby aj tieto postupy mohli byť aplikované, pretože ako už bolo zmienené, ide o osobu znútra zločineckej organizácie, ktorú veľmi dobre pozná, ako aj osoby do nej začlenené, s ktorými sa podieľala na páchaní určitej trestnej činnosti. Dá sa celkom logicky predpokladať, že spolupracujúci obvinený sa týmito osobami pozná relatívne dlhší čas, a rovnako tak aj to, že relatívne dlhší čas spolu s nimi páchal trestnú činnosť. Kriminálne prostredie, v ktorom sa pohybuje, je mu teda dôverne známe a pozná celé pozadie páchanej trestnej činnosti, a preto jeho svedectvo môže mať veľmi vysokú a nenahraditeľnú informačnú hodnotu. Orgány činné v trestnom konaní však musia brať do úvahy aj isté riziko, že výpoveď spolupracujúceho obvineného by mohla byť zámerne viac či menej skreslená, aby pre seba dosiahol čo najvýhodnejšie podmienky, spočívajúce pokiaľ možno v tom, aby sa vyhol trestnému stíhaniu, resp. aby bolo trestné stíhanie, vedené proti nemu, zastavené.

2. Agent

Agent je prostriedkom operatívno-pátracej činnosti a zároveň prostriedkom, ktorým je možné získavať informácie, ktoré sú určitým spôsobom dôležité pre trestné konanie. Aktuálna právna úprava zakotvuje tento inštitút ako jeden z prostriedkov, pomocou ktorých je možné nielen odhaľovať, ale taktiež aj dokazovať tie najzávažnejšie trestné činy.⁵

Agent pôsobí v kriminálnom prostredí, v ktorom získava informácie dôležité pre trestné konanie. Takto získané informácie nemusia mať vždy priamy dôkazný význam v konkrétnej veci, na ktorú sa použitie agenta vzťahuje, no môžu správnym smerom zamerať objasňovaciu činnosť polície a procesnú činnosť orgánov činných v trestnom konaní.⁶

To znamená, že informácie, ktoré agent získa, nemusia mať nevyhnutne dôkaznú hodnotu, ale hodnotu taktickú. To však neznamená, že by pre orgány činné neboli nijakým spôsobom významné, práve naopak, aj takéto informácie sú pre vyšetrovateľov relevantné z hľadiska taktiky vedenia vyšetrovania a vytyčovania, preverovania a potvrdzovania kriminalistických verzií. Samozrejme, z hľadiska objasnenosti trestnej činnosti a preukázania viny konkrétnym páchatelom za jej spáchanie sú najvýznamnejšie tie informácie, ktoré môžu byť v trestnom konaní použité ako dôkazy.

Činnosť agenta, ktorý je upravený v § 117 TP, musí spĺňať niekoľko požiadaviek. Prvou z nich je súlad s účelom trestného konania, ktorým je náležité zistenie trestných činov a spravodlivé potrestanie ich páchatelov, tak aby boli súčasne rešpektované základné ľudské práva a slobody. Činnosť agenta tiež musí byť primeraná závažnosti tých trestných činov, na ktorých odhaľovaní, zisťovaní a usvedčovaní (páchatelov) sa agent podieľa.⁷ Ak nejde o agenta provokatéra, nesmie ani iniciatívne navádzať na spáchanie trestného činu.

Z povahy veci je zjavné, že agent sa využíva tak, že „zvonka“ prenikne do zločineckej organizácie, v ktorej pôsobí po určitý čas, aby mohol získať potrebné informácie, ktoré by neskôr mohli byť využité pri objasňovaní predmetnej trestnej činnosti a usvedčovaní jej páchatelov. Z toho

⁵ Ivor, J. Agent provokatér v trestnom konaní. Justičná revue, č. 8–9/2004, s. 837 až 843.

⁶ Polák, P. Výsluch agenta ako dôkazný prostriedok. Teoretické a praktické problémy dokazovania. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. Decembra 2008, FP BVŠP, Bratislava, 2008, s. 198.

⁷ Šimovček, I. a kol. Trestné právo procesné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 153 až 155.

však vyplýva hneď niekoľko závažných dôsledkov. Predovšetkým si treba uvedomiť, že agent, ktorý sa bude snažiť infiltrovať do zločineckej organizácie, je príslušník policajného zboru, ktorému hrozí isté riziko odhalenia, aj keď zvyčajne koná pod legendou. V takomto prípade nie je vylúčené, že by mu hrozilo vážne nebezpečenstvo a ujma na zdraví alebo dokonca na živote zo strany zločincov zoskupený v tejto zločineckej organizácii. Z hľadiska vyšetrovania či objasňovania trestnej činnosti, na ktorom sa agent podieľa, treba brať do úvahy aj to, že agent bude pravdepodobne potrebovať istý čas, kým sa do tejto zločineckej organizácie infiltruje, kým spozná osoby zapojené do trestnej činnosti a získa dostatok informácií o tejto trestnej činnosti, a kým si u týchto osobách získa takú dôveru, že mu budú zverovať aj také informácie, ktoré budú pre agenta aj pre vyšetrovateľov relevantné z hľadiska objasňovania tejto trestnej činnosti.

Dalo by sa preto povedať, že podobne ako spolupracujúci obvinený, aj agent môže mať pre objasňovanie trestnej činnosti a zisťovanie jej páchatelov niekoľko veľmi pozitívnych vplyvov, no zároveň aj istých rizík.

Záver

Spolupracujúci obvinený, resp. korunný svedok, aj agent sú významnými trestno-procesnými prostriedkami boja proti organizovanému zločinu, ktoré sa využívajú predovšetkým vtedy, ak trestnú činnosť páchanú organizovanou formou nie je možné objasniť bežnými dôkaznými prostriedkami.

Agent ako príslušník policajného zboru nielenže vie, aké informácie sú významné z hľadiska objasňovania trestnej činnosti a usvedčovania jej páchatelov, ale tieto informácie môže orgánom činným v trestnom konaní a súdu podať v neskreslenej podobe a v zhode s objektívnou realitou. Agent navyše nemusí iba podať svedectvo o tom, čoho bol napríklad svedkom, ale keďže môže používať aj informačno-technické prostriedky, môže zaobstarať aj ďalšie dôkazy, ako napríklad zvukové záznamy.

U spolupracujúceho obvineného hrozí, že jeho svedectvo bude do istej miery skreslené v dôsledku očakávania čo najvýhodnejších podmienok v trestnom konaní. Okrem toho svedectvo spolupracujúceho obvineného nemusí byť natoľko hodnoverné ako svedectvo agenta, pretože osoba spolupracujúceho obvineného je osobou, ktorá bola zapojená do páchania trestnej činnosti. Naopak výhodou využitia spolupracujúceho obvineného oproti agentovi je, že ak polícia nadviaže spoluprácu s určitou osobou z vnútra zločineckej organizácie, táto osoba (spolupracujúci obvinený) môže políciou pomôcť odkryť celú organizáciu, v ktorej pôsobila, a pritom políciou nehrozí žiadne riziko, ako by hrozilo jej príslušníkovi, ktorý by plnil úlohu agenta v tejto organizácii s rovnakým cieľom. Polícia v takomto prípade nemusí niesť riziko ako pri agentovi, ktorému v takejto organizácii mohlo hroziť nebezpečenstvo odhalenia. Navyše orgány činné v trestnom konaní môžu z takejto spolupráce prakticky okamžite ťažiť, pretože spolupráca so spolupracujúcim obvineným nie je ani z časového hľadiska tak náročná ako plnenie úlohy agenta (ktorý potrebuje istý čas, aby sa infiltroval do zločineckej organizácie, čo, prirodzene, spolupracujúci obvinený nemusí, pretože v takejto organizácii pôsobí). Samozrejme, v prípade potreby ochrany spolupracujúceho obvineného, príslušné zložky polície nesú zodpovednosť za jeho ochranu. Aj z týchto dôvodov je zrejme agent využívaný pri odhaľovaní trestnej činnosti páchanej organizovanou formou oveľa menej ako spolupracujúci obvinený. Takýto záver je logický, pretože nadviazať spoluprácu s osobou z vnútra zločineckej organizácie je pre políciu oveľa jednoduchšie ako do nej dostať svojho človeka.

Okrem týchto, takpovediac kriminalisticko-taktických aspektov oboch inštitútov, aj ich právna úprava vykazuje niektoré spoločné a naopak aj rozdielne črty. Právna úprava oboch inštitútov má spoločné, že umožňuje ich použitie iba v obmedzenom okruhu trestných činov, aj keď treba povedať, že pri agentovi je tento okruh stanovený o niečo všeobecnejšie. Oba inštitúty podliehajú rozhodnutiu, a tým aj kontrole, príslušných orgánov – pri spolupracujúcom obvinenom je to v prípravnom konaní prokurátor, pri agentovi sudca pre prípravné konanie (na dobu 72 hodín tak môže urobiť aj prokurátor). Oba inštitúty majú ďalej spoločné aj to, že právna úprava pripúšťa ich využitie vo výnimočných prípadoch. Využitie agenta je možné iba vtedy, ak odhaľovanie, zisťovanie a usvedčovanie páchatelov predmetných trestných činov by bolo iným spôsobom podstatne sťažené a získané poznatky odôvodňujú podozrenie, že bol spáchaný trestný čin alebo má byť spáchaný taký trestný čin. Využitie spolupracujúceho obvineného je možné zasa iba vtedy, ak záujem spoločnosti na objasnení predmetnej trestnej činnosti prevyšuje záujem na trestnom stíhaní spolupracujúceho obvineného.

Pri právnej úprave spolupracujúceho obvineného by však stálo za zváženie rozšírenie okruhu trestných činov, pri ktorých prichádza do úvahy jeho využitie. Podľa súčasnej právnej úpravy je spolupracujúceho obvineného možné využiť iba pri odhaľovaní korupcie, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny, alebo zločinu spáchaného organizovanou skupinou alebo zločineckou skupinou alebo trestných činoch terorizmu. Takto vymedzený okruh trestných činov je logický, pretože jedným z dôsledkov využitia spolupracujúceho obvineného je, že osoba spolupracujúceho obvineného sa vyhne trestnému stíhaniu, a tým aj spravodlivému trestu. No vzhľadom na význam tohto prostriedku pre odhaľovanie trestnej činnosti a zisťovanie a usvedčovanie jej páchatelov by stálo za zváženie rozšírenie uvedeného okruhu trestných činov podobne ako je to pri agentovi, tzn. napríklad o trestné činy extrémizmu, trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa či trestný čin legalizácie z príjmu trestnej činnosti.

Kontradiktórnosť v súvislosti s výsluchom svedka v prípravnom konaní¹

Contradiction in the Context of the Interview of a Witness in the Pre-trial process

Dominik Škohel²

Abstrakt: Autor sa v príspevku zaoberá kontradiktórnosťou trestného konania v súvislosti s vykonávaním výsluchu svedka v prípravnom konaní v podmienkach Slovenskej republiky, teda v podmienkach účinného a platného zákona č. 301/2005 Z. z., Trestného poriadku v znení neskorších predpisov. Autor poukazuje na konkrétne ustanovenia Trestného poriadku a ich problematickej aplikácie v praxi, pričom svoje argumenty opiera o názory odborníkov z oblasti trestného práva procesného, ako aj o judikatúru domácich a zahraničných súdov.

Abstract: The author in this article deals with the contradiction of criminal proceedings in connection with a hearing of witness in pre-trial proceedings in the Slovak Republic in a context of Act no. 301/2005 Coll., Criminal Procedure Code. The author points to the specific provisions of the Code of Criminal Procedure and their problematic application in practice, and his arguments based on the opinions of experts in the field of criminal procedure, as well as the court decisions of domestic and foreign courts.

Kľúčové slová: kontradiktórnosť, výsluch svedka, svedok, prípravné konanie.

Keywords: contradiction, hearing of witness, witness, pre-trial.

Úvod

Výpoveď svedka patrí nepochybne k jedným z najdôležitejších poznatkov získaných OČTK. Vzhľadom k tomu, že svedok vypovedá o skutočnostiach, ktoré vnímal vlastnými zmyslami a získava tak poznatky o veci priamym a bezprostredným pozorovaním skutočnosti, jeho výpoveď je pre trestné konanie nenahraditeľná a nositeľ tejto výpovede je nezastupiteľný, a preto musí vypovedať osobne.³ Kontradiktórnosť ako jedna zo zásad, na ktorých je vybudované trestné konanie v podmienkach Slovenskej republiky býva veľakrát spochybňovaná práve v štádiu prípravného konania, alebo vo všeobecnosti v predsúdnom konaní, kedy strana obhajoby nemá zaručené právo zúčastniť sa takeého výsluchu za každých okolností, pričom však súd ako aj orgány činné v trestnom konaní získanú svedeckú výpoveď môžu považovať za dôkaz, na ktorom založia svoje konečné rozhodnutie, hoci aj v prípade, že sa strana obhajoby takeého výsluchu nezúčastnila, a to najmä v prípade vypočutia svedka pred vznesením obvinenia, čo nie je v súlade s rozhodnutiami Európskeho súdu pre ľudské práva a ani v súlade s Dohovorom o ochrane ľudských práv a slobôd, teda ani s právom na spravodlivé konanie. Je potrebné aj na účely následnej aplikácie procesnoprávných ustanovení Trestného poriadku sa zamyslieť nad nekomplexnosťou a určitou zmätočnosťou konkrétnych ustanovení Trestného poriadku, na ktoré upozorním

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0356-12/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0356-12.

² JUDr. Dominik Škohel, Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, 821 02 Bratislava, e-mail: dominik.skohel@gmail.com.

³ Polák, P.: Svedok v trestnom konaní. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011. s. 93.

a uvediem, v čom vidím z hľadiska práva na kontradiktórny priebeh trestného konania problém, pričom sa budem opierať o názory odborníkov, odbornej literatúry a tiež súdnych rozhodnutí, ktoré predmetný problém riešili.

Výsluch svedka v prípravnom konaní vs. kontradiktórnosť

Osoba proti ktorej sa vedie trestné konanie má právo vypočúvať svedkov proti sebe, právo dať ich vypočúvať, poprípade právo dosiahnuť ich predvolania, bezpochyby sa aj výsluch svedka dotýka práva na spravodlivý proces, ktorého súčasťou je aj kontradiktórnosť. Toto právo je zaručené Dohovorom, konkrétne článkom 6. ods. 3 písm. d).

Výsluch svedka je závažným procesným úkonom, ktorý môže mať charakter neopakovateľného úkonu, ktorého obsah môže byť dôležitý na účely ďalšieho postupu v konaní. Neopakovateľnými úkonmi budú predovšetkým úkony týkajúce sa osôb, ktoré môžu byť v dobe bezprostredne nasledujúcej po predpokladanom úkone pre orgány činné v trestnom konaní nedosiahnuteľné, napr. cudzinec odchádza z územia Slovenskej republiky a už sa do nej nevráti, výsluch svedka, ak ide o osobu, ktorá umiera alebo jej život je vážne ohrozený, je veľmi vysokého veku alebo vážne chorá, ide o osobu, ktorá je cudzím štátnym príslušníkom a nemá v Slovenskej republike trvalý pobyt.⁴

Problémom, ktorý už na začiatku problematiky výsluchu svedka ako dôkazného prostriedku vykonávaného v prípravnom konaní vidím je ten, že kontradiktórnosť ako zásada trestného konania nie je pre kontinentálny model trestného procesu typická, teda o kontradiktórnom postupe v rámci prípravného konania v súvislosti s vypočúvaním svedka je otázkou stále zaujímavou a často v judikatúre ESLP riešenou.

Napriek tomu, že kontradiktórnosť je skôr zásadou príznačnou pre konanie pred súdom, Dohovor právo na vypočúvanie svedkov v priebehu trestného konania bližšie vo svojich ustanoveniach nešpecifikuje, v ktorom štádiu má obvinený právo na jeho vypočutie. ESLP uvádza, že s kontradiktórnosťou výsluchu svedka v prípravnom konaní počítá.⁵

A vzhľadom k tejto skutočnosti je podľa môjho názoru potrebné rozobrať oprávnenia obvineného týkajúce sa kontradiktórneho charakteru trestného procesu v súvislosti s výsluchom svedka, ktorý bol vykonaný OČTK v predsúdnom konaní.

Obvinenému je teda bez pochybností zaručené právo vyjadrovať sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu a k dôkazom o nich, ako som už skôr rozobral pri problematike výsluchu obvineného a jeho právach s tým spojených. Keďže prostredníctvom výsluchu svedka OČTK získavajú informácie priamo od osoby, ktorá priamo svojim pozorovaním získala poznatky o páchanom trestnom čine a o osobe podozrivej z trestnej činnosti, ide pochopiteľne o skutočnosti, ktoré len ťažko alebo s mimoriadne náročným postupom pri ich vyhľadávaní a zabezpečovaní možno objasniť inak ako svedeckou výpoveďou.

Výsluch svedka však možno v trestnom konaní vykonať už pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia. Dôvodom prečo OČTK takýto postup zvolia je ten, že na vydanie uznesenia o vznesení obvinenia musí existovať odôvodnený záver, že bol spáchaný trestný čin a že ho spáchala konkrétna osoba. Na to, aby OČTK mohli kvalifikovať skutok, pre ktorý trestné konanie začalo ako trestný čin, je potrebné mať o ňom dostatočné informácie, či už na základe vlastnej

⁴ Ivor, J.: Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní. In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného. Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3. apríla 2014. Praha: Leges s. r. o., s. 44.

⁵ Napr. v prípade rozhodnutia ESLP z 23. 4. 1997. Van Mechelen a ďalší proti Holandsku (číslo sťažnosti 21363/93).

činnosti alebo na základe overených skutočností, ktoré im podal svedok. To znamená, že pokiaľ bol vykonaný výsluch svedka ešte pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, obvinený sa tohto výsluchu pochopiteľne nemohol zúčastniť a ani sa nijakým iným vhodným spôsobom k nemu vyjadriť, vzhľadom k tomu, že právo vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu a ku dôkazom mu je priznané ako právo obvineného, teda osoby, proti ktorej bolo vydané uznesenie o vznesení obvinenia.

V čase kedy však k reálnemu výsluchu tohto svedka došlo bol obvinený ešte osobou podozrivou zo spáchania trestného činu. Absenciu práva osoby podozrivej zo spáchania trestného činu zúčastniť sa a vyjadriť sa ku skutočnostiam, ktoré boli získané v priebehu výsluchu svedka pred vznesením obvinenia kompenzuje oprávnenie obvineného po vznesení obvinenia vlastným návrhom alebo prostredníctvom svojho obhajcu podať návrh na doplnenie výsluchu svedka, poprípade vykonať výsluch ďalších svedkov, ktorých strana obhajoby navrhuje. Doplnenie výsluchu prichádza do úvahy spravidla po vznesení obvinenia, kedy okrem uvedeného možno obvinenému, resp. obhajcovi umožniť klásť svedkovi otázky.

V takom prípade sa už počas prípravného konania uplatnia zásady kontradiktórnosti a rovnosti zbraní.⁶

Na tomto mieste by som len vyjadril myšlienku, že obhajca ako zástupca obvineného musí v priebehu predsúdneho konania s mimoriadnou vážnosťou a včasnosťou reagovať na procesné úkony, ktoré boli v jeho priebehu vykonané. Takým spôsobom sa z vlastnej iniciatívy dozvedá od OČTK, prípadne súdu potrebné informácie a neskôr môže na základe nich vymyslieť spôsob, akým práva obvineného v jeho mene v konaní uplatní.

Na účely analýzy výsluchu svedka vykonaného pred vznesením obvinenia je dôležité uviesť si rozdiel medzi doplnením výsluchu a ďalším vykonaním výsluchu.

Rozdielnosť týchto dvoch pojmov spočíva v tom, že pri doplnení výsluchu spravidla ide o vypočúvanie svedka o skutočnostiach, ku ktorým sa počas prvého výsluchu v trestnom konaní nevyjadril a ktoré OČTK potrebujú na ďalší postup na účely konania. Taktiež pôjde o doplnenie výsluchu vtedy, ak je svedok vyzvaný či už OČTK alebo obvineným a jeho obhajcom na účely vysvetlenia nejasností, neúplnosti a rozporov, ktoré obsahovala jeho predošlá výpoveď. Pri ďalšom vykonaní výsluchu OČTK vypočujú svedka o skutočnostiach nových, to znamená, že ide o celkom nový procesný úkon.

Netypickou situáciou v trestnom konaní by mohlo byť, ak by prokurátor na konci prípravného konania oprel obžalobu o svedeckú výpoveď, ktorá bola získaná pred vznesením obvinenia. Týmto spôsobom by sa obvinený ani jeho obhajca reálne v priebehu prípravného konania nemohli zúčastniť tohto výsluchu, čoho dôsledkom by bolo porušenie práva na kontradiktórny proces a práva na obhajobu.

Najvyšší súd SR sa k tejto problematike vyjadril nasledovne: „Obžaloba v trestnej veci môže byť opretá o výpovede svedkov a iné dôkazy vykonané pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, prípadne pred oznámením uznesenia o vznesení obvinenia jeho vyhlásením (§ 206 ods. 1 Tr. por.), ak k ich vykonaniu došlo po začatí trestného stíhania ‚vo veci‘ podľa § 199 ods. 1 Tr. Por.“⁷

Na základe tohto stanoviska je potom nepopierateľné, že všetky svedecké výpovede, ktoré OČTK získajú výsluchom svedkov ešte pred vznesením obvinenia, ale po začatí trestného stíhania, môžu byť podkladmi, na ktorých prokurátor oprie na konci prípravného konania svoju obžalobu.

⁶ Perhács, Z.: K zopakovaniu a doplneniu výsluchu svedka po vznesení obvinenia. In: Justičná revue, 63, 2011, č. 3, s. 435.

⁷ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky Tpj 63/2009, I. bod stanoviska.

Rovnako nemožno považovať získané svedecké výpovede za neplatné, pretože potom by bolo možné spochybniť zákonnosť a odôvodnenosť uznesenia o vznesení obvinenia, ktoré bolo vydané na základe poznatkov získaných po začatí trestného stíhania. Najvyšší súd SR sa v ďalšom bode svojho stanoviska k predmetnej problematike vyjadril aj k otázke porušenia práva na obhajobu a síce slovami:

„Ak je ale výpoveď svedka jediným usvedčujúcim dôkazom alebo vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom, o ktorý chce prokurátor, ako nositeľ dôkazného bremena v konaní pred súdom, oprieť obžalobu, je nevyhnutné takého svedka vypočuť až po vznesení obvinenia (alebo svedka vypočutého pred týmto úkonom znovu vypočuť) a tak zachovať právo obvineného na obhajobu (právo na kontradiktórny postup).“^{8,9}

Môžeme teda vidieť, že aj v prípade, ak OČTK síce vykonajú výsluch svedka pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, čo nie je v rozpore s ustanoveniami Trestného poriadku, je potom možné oprieť obžalobu o podklady získané týmto výsluchom, avšak pokiaľ by táto svedecká výpoveď bola jediným usvedčujúcim dôkazom alebo by bola vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom, na ktorom prokurátor chce založiť obžalobu, musí byť výsluch takého svedka vykonaný znovu po vydaní uznesenia o vznesení obvinenia.

Vo všeobecnosti možno potom tvrdiť, že nevykonanie opätovného výsluchu svedka po vznesení obvinenia neznamena automaticky neplatnosť takto získanej svedeckej výpovede pokiaľ bol výsluch vykonaný OČTK zákonným spôsobom. Pokiaľ by však prokurátor chcel svoju obžalobu oprieť o takto získanú svedeckú výpoveď, ako o jediný usvedčujúci a vo významnej miere rozhodujúci dôkaz, potom je potrebné výsluch svedka vykonať aj po vznesení obvinenia tak, aby mal obvinený alebo jeho obhajca zaručené právo zúčastniť sa tohto výsluchu a uplatniť právo byť oboznámený a právo vyjadriť sa ku skutočnostiam, ktoré svedok uviedol a ktoré svedčia proti obvinenému, aby bolo možné tento procesný postup označiť za kontradiktórny. Na zabezpečenie kontradiktórnosti prípravného konania nestačí pokiaľ sa svedok, ktorý bol vypočutý pred vznesením obvinenia iba odvolá na svoju skoršiu výpoveď pričom k reálnemu opätovnému výsluchu už po vznesení obvinenia nedôjde.¹⁰

„Výpovede svedkov z prípravného konania vykonané pred vznesením obvinenia môžu vo veci prakticky slúžiť ako dôkaz pre vznesenie obvinenia, pre rozhodnutie o väzbe či odôvodnenie použitia informačno-technických prostriedkov. Na obsah výpovede ako svedka, osoby neskoršie obvinenej a obžalovanej nemôžeme v konaní pred súdom – pri vyhodnocovaní dôkazov prihliadať.“¹¹

Najvyšší súd SR sa rovnako ako v prípade výsluchu svedka vykonaného po začatí trestného stíhania, ale pred vznesením obvinenia vyjadril k otázke výpovede svedka, ktorý má právo odoprieť vypovedať podľa ustanovenia § 130 Trestného poriadku. Je tiež vhodné uvedomiť si, že ani Trestný poriadok bližšie neupravuje podmienky týkajúce sa podmienok použitia získanej svedeckej výpovede pred vznesením obvinenia, to znamená, že táto skutočnosť neznamena automaticky neplatnosť takto získaných dôkazov.

Nutnosťou však zostáva, aby bolo obhajobe zaručené právo klásť svedkovi otázky aspoň raz počas trestného konania. V prípade nejasností alebo rozporov v svedeckej výpovedi je možné tento nedostatok na účely trestného konania napraviť a síce podľa ustanovenia § 264 Trestné-

⁸ Stanovisko trestnoprávného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky Tpj 63/2009, II. bod stanoviska.

⁹ Polák, P.: Postavenie svedka v prípravnom konaní. In: Rozhodnutia súdov v trestnom konaní. Zborník príspevkov vydaný v rámci grantového projektu: „Revízia rozhodnutí v trestnom konaní“. Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2014, s. 85.

¹⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 1 Tošs 29/2008.

¹¹ Samaš, O. – Prikrýl, O.: Niekoľko úvah nad kontradiktórnosťou v slovenskom trestnom konaní. In: Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní. Justičná Akadémia Slovenskej republiky. Pezinok. 2012. s. 190.

ho poriadku je možné predložiť tomuto svedkovi zápisnicu o jeho skoršej výpovedi na hlavnom pojednávaní, ak sa jeho neskoršia výpoveď odchyľ v podstatných bodoch od tej skoršej. To znamená, že stále existuje možnosť takto závažný nedostatok napraviť, aj keď už nie v prípravnom konaní ale v konaní pred súdom, pre ktoré je zásada kontradiktórnosti viac príznačná, čo možno zhodnotiť aj na základe tejto problematiky.

Ďalšou zaujímavou situáciou z hľadiska kontradiktórnosti trestného konania by mohol byť prípad kedy by osoba, ktorá bola ako svedok vypočutá OČTK pred vznesením obvinenia bola voči obvinenému osobou blízkou podľa ustanovenia § 130 Trestného poriadku, poprípade by sa stala osobou blízkou obvinenému po vznesení obvinenia. Na základe predmetného ustanovenia je jasné, že takáto osoba má právo odoprieť výpoveď, ak je preukázateľné, že ide o osobu, ktorá je voči obvinenému v príbuzenskom alebo inom obdobnom pomere, kedy by výpoveďou mohla spôsobiť nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo svojmu príbuznému podľa § 130 ods. 2 Trestného poriadku.

V takom prípade je namieste uviesť, že nikoho nemožno nútiť k priznaniu a pokiaľ svedok využije svoje právo nevypovedať musia to OČTK v rámci zachovania práv tejto osoby rešpektovať. Ak by prokurátor postavil obžalobu na výpovedi svedka, ktorý bol vypočutý pred vznesením obvinenia a zároveň by bol voči obvinenému osobou podľa § 130 Trestného poriadku, v takom prípade je výpoveď získaná týmto výsluchom v ďalšom procese nepoužiteľným dôkazom, nakoľko obžaloba nemôže byť postavená na neistých dôkazoch a preto je potrebné takýto výsluch zopakovať po vznesení obvinenia.

Avšak tejto osobe je zaručené právo odoprieť vypovedať o čom musí byť zo strany OČTK oboznámená. V prípade, že sa takýto svedok rozhodne pre uplatnenie práva nevypovedať, v takom prípade ho OČTK nemôžu vypočuť. Ak by OČTK tohto svedka neoboznámili o práve nevypovedať, pričom by bolo celkom zjavné, že ide o postavenie svedka, ktorý je voči obvinenému blízkou osobou, išlo by o zásadné porušenie procesných pravidiel, pre ktoré by súd následne mal vrátiť prokurátorovi obžalobu a tým by sa vec naspäť vrátila do prípravného konania.

Samozrejme ako som sa už vyjadril, obsahom kontradiktórnosti je aj právo neuplatniť práva s tým súvisiace. Mám tým na mysli prípad, kedy aj keď by bola osoba ako svedok vypočutá pred vznesením obvinenia a obvinený alebo jeho obhajca netrvajú na tom, aby bol svedok opätovne vypočutý po vznesení obvinenia, alebo v priebehu vyšetrovania, alebo skráteného vyšetrovania nejde v tomto prípade o obchádzanie alebo porušenie práva na kontradiktórny proces. Obvinený je oprávnený vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu a má právo predkladať vlastné dôkazy na svoju obhajobu, preto ak si je on alebo jeho obhajca vedomý skutočnosti, že sa má na účely trestného konania použiť ako dôkaz svedecká výpoveď získaná ešte pred vznesením obvinenia je čisto len na strane obhajoby či OČTK navrhne, aby tohto svedka vypočuli za prítomnosti obhajcu aj po vznesení obvinenia.

Taktiež je dôležité spomenúť, že v prípade ak obhajoba nenavrhuje výsluch svedka počas prípravného konania je zbytočné, aby OČTK opätovne vykonávali výsluch takého svedka len preto, aby boli formálne zachované práva obvineného na obhajobu.¹² V takom prípade by sme mohli opäť hovoriť o probléme zbytočného predlžovania trestného konania, kde by bola samotná zásada kontradiktórnosti bola na úkor zásady rýchlosti a hospodárnosti konania.

Ak obvinený alebo jeho obhajca trvá na tom, aby bol kontradiktórne vypočutý svedok v priebehu prípravného konania, OČTK musia takúto skutočnosť zobrať na vedomie a na základe

¹² Čentíš, J. – Kolcunová, M.: Výsluch svedka v prípravnom konaní a jeho prípustnosť v súdnom konaní; Justičná revue, 62, 2010, č. 3, s. 355.

vlastnej úvahy posúdiť jej vhodnosť pre konkrétny prípad. Obhajobe však musí byť aspoň raz v priebehu trestného konania zaručená možnosť jeho kontradiktórneho výsluchu.¹³

Napriek tomu, že rekodifikácia Trestného poriadku mala priniesť zrýchlenie predsúdneho konania a tým aj celého trestného konania sa malo dosiahnuť prenesením ťažiska dokazovania pred súdom, kde sa mali dôkazy vykonávať kontradiktórnym spôsobom.

Prípravné konanie už nemalo slúžiť na zdĺhavé vykonávanie dokazovania, najprv pred vznesením obvinenia, následne potom a tretíkrát po podaní obžaloby, stále možno badať v jeho súčasnom znení výrazné nedostatky.¹⁴

Záver

Na záver je potrebné uviesť, že aj v prípade, ak orgány činné v trestnom konaní síce vykonajú výsluch svedka pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, čo nie je v rozpore s ustanoveniami Trestného poriadku, je potom možné oprieť obžalobu o podklady získané týmto výsluchom, avšak pokiaľ by táto svedecká výpoveď bola jediným usvedčujúcim dôkazom alebo by bola vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom, na ktorom prokurátor chce založiť obžalobu, musí byť výsluch takého svedka vykonaný znovu po vydaní uznesenia o vznesení obvinenia, aby bola strane obhajoby zaručená možnosť na spravodlivé konanie. V prípade, že by sa tohto výsluchu strana obhajoby nezúčastnila ani v nasledujúcom súdnom konaní, v takom prípade by súd na základe rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva nemohol založiť odsúdenia páchateľa na takejto výpovedi ako na jedinom dôkaze. To sa týka aj prípadu čítania svedeckej výpovede na hlavnom pojednávaní, ktorého sa svedok nezúčastňuje a strana obhajoby predtým nemala možnosť, respektíve jej nebolo umožnené sa výsluchu tohto svedka zúčastniť a uplatňovať právo na kontradiktórny priebeh konania.

Literatúra

- Čentěš, J. – Kolcunová, M. 2010. Výsluch svedka v prípravnom konaní a jeho prípustnosť v súdnom konaní. In: Justičná revue, roč. 62, 2010, č. 3, ISSN 1335-6461, s. 348–363.
- Ivor, J. 2014. Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní. In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného. Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3. apríla 2014. Praha: Leges s. r. o., ISBN 978-80-7502-030-7, s. 38–49.
- Perhács, Z. 2001. K zopakovaniu a doplneniu výsluchu svedka po vznesení obvinenia. In: Justičná revue, roč. 63, 2011, č. 3, ISSN 1335-6461, s. 435–452.
- Polák, P. 2014. Postavenie svedka v prípravnom konaní. In: Rozhodnutia súdov v trestnom konaní. Zborník príspevkov vydaný v rámci grantového projektu: „Revízia rozhodnutí v trestnom konaní“. Kraków: Spółk Słowaków w Polsce = Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014. ISBN 978-83-7490-787-3, s. 77–94.
- Polák, P. 2011. Svedok v trestnom konaní. I. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o. ISBN 978-80-89447-47-3, 296 s.
- Rozhodnutie EŠLP zo dňa 15. 6. 1992. *Lüdi proti Švajčiarsku* (č. sťažnosti 12433/86).
- Rozhodnutie EŠLP zo dňa 23. 4. 1997. *Van Mechelen a ďalší proti Holandsku* (č. sťažnosti 21363/93).

¹³ Rozhodnutie EŠLP zo dňa 15. 6. 1992. *Lüdi proti Švajčiarsku* (č. sťažnosti 12433/86).

¹⁴ Ivor, J.: Predmet a rozsah dokazovania v prípravnom konaní. In: Aktuálne problémy prípravného konania trestného. Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3. apríla 2014. Praha: Leges s. r. o., s. 46.

Samaš, O. – Prikryl, O. 2012. Niekoľko úvah nad kontradiktórnosťou v slovenskom trestnom konaní. In: Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní. Pezinok: Justičná Akadémia Slovenskej republiky. ISBN 978-80-970207-4-3, s. 188–194.

Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, Tpj 63/2009, I. bod stanoviska.

Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, Tpj 63/2009, II. bod stanoviska.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 1 Tošs 29/2008.

Úradné záznamy – hodnovernosť a ich použiteľnosť ako listinného dôkazu v prípravnom konaní

Official Records – Reliability and Admissibility of them as Evidence in the Pre-trial Process

Michal Žofčák¹

Anotácia: Príspevok autora je zameraný na nezákonné praktiky orgánov činných v trestnom konaní ne-správnou aplikáciou trestného zákona v praxi.

Annotation: Author of the paper points to the wrong application of the criminal law public officials *lex lata* in practice, suggesting possible solutions *de lege ferenda*.

Kľúčové slová: zneužitie právomocí verejného činiteľa, marenie úlohy verejným činiteľom, na nezákonnosti chceli dosiahnuť zákonnosť.

Keywords: abuse of power, obstruction of a public official tasks, the illegality wanted to achieve legality.

Úvod

Prokurátor, vyšetrovateľ a policajný orgán sú povinní prijímať oznámenia o skutočnostiach, že bol spáchaný trestný čin a čo najrýchlejšie ich vybavovať.

Na preverenie oznámení o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin a ostatných podnetov na trestné stíhanie obstarávajú prokurátor, vyšetrovateľ a policajný orgán potrebné podklady a nevyhnutné vysvetlenia, zisťujú a zabezpečujú stopy trestného činu. O obsahu vysvetlení sa spíše **úradný záznam**.

Cieľom môjho príspevku je poukázať na pomerne rozšírenú prax niektorých orgánov činných v trestnom konaní a súdov, ktoré považujú úradné záznamy spísané príslušníkmi polície za listinné dôkazy, ktoré sú použiteľné a čítané ako listinné dôkazy v súdnom konaní a nezriedka je výrok o vine založený aj na takýchto úradných záznamoch.

Z nezákonného priestupku prípravné konanie

Mestskí policajti, verejný činitelia, **boli vyslaní cez svojho operátora, ktorý prostredníctvom kamerového systému, patriacemu do pôsobnosti mestskej polície, videl na vyhradenom parkovacom mieste stáť osobné motorové vozidlo.**² Po príchode na miesto parkovania, vykonal mestskí policajti potrebné úkony pre neprítomného vodiča. V tom čase prišiel k zaparkovanému autu vodič a nasadol do auta. Jeden z policajtov ho požiadal, aby mu predložil doklad totožnosti. Nakoľko vodič nevedel pohotovo zareagovať na výzvu policajta, bol opakovane vyzývaný, aby vystúpil z auta a aby mu poskytol súčinnosť. Vodič sa podriadil jeho výzve, z auta vystúpil, no nakoľko nevedel ihneď predložiť doklad totožnosti, **nadiktoval svoje nacionálne dotýčnému**

¹ JUDr. Michal Žofčák, Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, Bratislava, e-mail: xzofcak@is.paneurouni.com.

² Pozri: Vyhlášku MVSČ č. 274/2014 o podrobnostiach o kamerovom zabezpečovacom systéme, k tomu pozri aj Metodické usmernenie č. 1/2014 Monitorovanie priestoru.

policajtovi.³ Ten si tieto údaje zapísal a následne si ich cez vysielачku overil u službukonajúceho operačného policajta a zistil, že sa jedná o osobu, ktorú kontrolujú. Následne k vodičovi pristúpil aj druhý policajt, ktorý nebol usstrojený tak, ako jeho kolega, na uniforme mu chýbal odznak mestskej polície so služobným číslom. Vodič si chcel **pomocou fotoaparátu zdokumentovať neustrojeného policajta**, na čo obidvaja policajti fyzicky spacificovali vodiča tak, že ho každý z nich držal za jedno rameno, tlačili ho tvárou k zaparkovanému autu so slovami, aby **ustúpil od svojho konania**. V tej chvíli došla na miesto incidentu motorizovaná hliadka mestskej polície, prichádzajúci policajti mu nasadili putá a odviezli ho na oddelenie mestskej polície, **za účelom overenia jeho totožnosti**. Na oddelení mestskej polície mu bolo oznámené, že neoprávnene parkoval na vyhradenom parkovacom mieste, za čo mu bola uložená bloková pokuta vo výške 60,- EUR, ktorú vodič odmietol zaplatiť.⁴ Po zhruba piatich hodinách zadržiavania na mestskej polícii ho mestskí policajti odovzdali vyšetrovateľovi Okresného riaditeľstva Policajného zboru (ďalej len OR PZ), z dôvodu, že **vodič bol**, podľa tvrdenia mestských policajtov, **prištiehnutý pri spáchaní prečinu útoku na verejného činiteľa**. O tom, že k žiadnemu kontaktu zo strany vodiča voči mestskému policajtovi nedošlo, mal svedčiť aj **kamerový záznam z miesta incidentu, ktorý mestská polícia odmietla vydať pre orgány činné v trestnom konaní** (ďalej len OČTK).

Počas tzv. vyšetrovania, vyšetrovateľom OR PZ, vodič využil právo nevypovedať, domáhal sa právneho zástupcu, telefonátu príbuzným, domáhal sa podania lieku, nakoľko bol v tom čase na antibiotikách, čo **mu bolo zo strany vyšetrovateľa zamietnuté**. Následne bolo voči vodičovi vyšetrovateľom začaté trestné stíhanie a zároveň bol vodič obvinený z útoku na verejného činiteľa. Vodič bol umiestnený do CPZ, v zmysle ustanovenia § 71 ods. 1 písm. b) Tr. poriadku, t. j., že vodič nemohol byť prepustený na slobodu **z dôvodu ovplyvňovania svedkov** incidentu.⁵ Jediným svedkom, ktorý by mal svedčiť o nejakom fyzickom útoku bol jeden z dvoch mestských policajtov, ktorý zdokumentovali priestupok. Ten však bol pred vyšetrovateľom vypočutý až o 20 dní po incidente. Keď **vyšetrovateľ OR PZ začal trestne stíhať vodiča**, v uznesení to odôvodnil tým, že trestné stíhanie začal **na základe obhliadky miesta činu a na základe úradných záznamov**.

Po odmietnutí zaplataenia uloženej blokovej pokuty, mestská polícia odstúpila riešenie priestupku na Okresný dopravný inšpektorát ORPZ, kde bol vodič bez vypočutia, bez šetrenia priestupku či je opodstatnený, či ho vodič spáchal alebo nie, obvinený a opakovane dopravným inšpektorátom, na základe úradného záznamu mestských policajtov o priestupku, mu prostredníctvom vydaného rozkazu bola udelená pokuta vo výške 60,- EUR.⁶ Vodič požiadal o výklad oprávnenosti parkovania na uvedenom mieste Ministerstvo vnútra, odbor dopravy, odkiaľ mu prišla odpoveď, že parkovať na predmetnom vyhradenom parkovacom mieste mohol, dopravná značka nebola osadená v súlade s platnou vyhláškou. Navyše neexistovala zmluva o prenájme vyhradeného parkovacieho miesta medzi mestom a prenajímateľom. Následne Okresný dopravný inšpektorát svoje rozhodnutie o obvinení zastavil, avšak nie podľa ustanovenia § 76 ods. 1 písm. a) zákona č. 372/1990 Z. z. o priestupkoch, ale podľa ustanovenia § 76 ods. 1 písm. i) a j) zákona o priestupkoch, čo je v rozpore s právnou úpravou o priestupkovom konaní.

³ Pozri Zákon č. 224/2006 Zb. z. o občianskych preukazoch a o zmene doplnení niektorých zákonov.

⁴ Porovnaj – Zákon č. 372/1990 Zb. z. o priestupkoch v znení neskorších predpisov a Zákon č. 71/1967 Zb. z. o správnom konaní (správny poriadok).

⁵ Zákon č. 301/2005 Zb. z. Trestný poriadok v platnom znení.

⁶ Zákon č. 8/2009 Zb. z. o cestnej premávke v znení neskorších predpisov.

Hodnovernosť úradných záznamov a ich použiteľnosť v prípravnom konaní

Po zadržaní vodiča a následnom predvedení na oddelenie mestskej polície, boli mestskí policajti povinní vyhotoviť úradné záznamy. V priebehu asi piatich hodín, vyhotovili štyria mestskí policajti úradné záznamy, ktoré mali popisovať skutočný priebeh udalosti z miesta údajného spáchania trestného činu. Po obsahovej stránke boli úradné záznamy identické, no jeden z nich, vo svojom úradnom zázname opisuje navyiac útok na jeho osobu zadržaným vodičom. Dvaja mestskí policajti, aj napriek tomu, že poznali totožnosť vodiča na mieste prejednávania údajného priestupku, vo svojich úradných záznamoch, uvádzajú na záver, že vodič bol na oddelenie mestskej polície predvedený za účelom zistenia jeho totožnosti. Neopisujú tu dôležitú skutočnosť, že ak vodič mal útočiť na verejného činiteľa, tak bol vodič predvedený na oddelenie mestskej polície v rozpore s ustanovením § 85 ods. 2 Tr. poriadku, nakoľko ak spáchal trestný čin tak, ako ho opisuje vo svojom úradnom zázname napadnutý mestský policajt, bolo ich povinnosťou **bezodkladne odovzdať osobu pristihnutú pri trestnom čine najbližšiemu oddeleniu PZ** (§ 85 ods. 2 Tr. poriadku).

V čase „spáchania útoku na verejného činiteľa“, keď tam boli iba dvaja mestskí policajti, neexistoval, podľa obsahu úradných záznamov, svedok údajného incidentu, nakoľko druhý mestský policajt, ten, ktorý mal byť svedkom údajného útoku na verejného činiteľa, toto vážne obvinenie vo svojom úradnom zázname vôbec nespomína.

Ďalší dvaja mestskí policajti, ktorí neboli prítomní pri zisťovaní totožnosti vodiča na mieste údajného priestupku mestským policajtom cez vysielacku, vo svojich úradných záznamoch neopisujú útok na verejného činiteľa, lebo o údajnom útoku na ich kolegu sa dozvedeli od poškodeného, ale obidvaja svorne tvrdia, že vodič bol predvedený na oddelenie mestskej polície, kde bol stotožnený.

Takže máme k dispozícii štyri úradné záznamy, ktoré vyhotovili mestskí policajti, a obhliadku miesta činu, na základe ktorých vyšetrovateľ OR PZ začal trestne stíhať podľa

§ 199 ods. 1 Tr. poriadku vodiča a súčasne vzniesol podľa § 206 ods. 1 Tr. poriadku obvinenie. Navyše, si vyšetrovateľ OR PZ po telefonickom odsúhlasení s dozorovým prokurátorom dovolil, už obvineného vodiča, umiestniť do CPZ s odvolaním sa na ustanovenie § 71 ods. 1 písm. b) Tr. poriadku, t. j., aby zo strany vodiča nedošlo k ovplyvňovaniu svedkov.

Mestský policajt, ktorý riešil dopravný priestupok a ktorý dopravným priestupkom nakoniec nebol, takže krivo obvinil vodiča z priestupku a navyše mal byť podľa vyšetrovateľa OR PZ a prokurátora svedkom údajného incidentu, vo svojom úradnom zázname o napadnutí svojho kolegu nepíše ani slovo, t. z., že v čase páchania údajného útoku na verejného činiteľa nevidel žiadny útok na svojho kolegu. Dvaja mestskí policajti, ktorí boli z motorizovanej hliadky a ktorí prišli na miesto incidentu až v momente, keď už bol vodič spacificovaný prvou hliadkou, nevideli útok na ich kolegu, nevideli a ani nepočuli priebeh prejednávania údajného priestupku, akurát nasadili vodičovi putá, naložili ho do služobného auta a následne odviezli na oddelenie mestskej polície, nemohli byť tým pádom použitý ako svedkovia útoku na ich kolegu a nemohol ich vodič, ak by nebol zadržaný v CPZ ovplyvňovať, lebo nič o incidente nevedeli. O tomto tvrdení svedčia aj ich úradné záznamy, v ktorých o útoku na ich kolegu nie je ani zmienka. Je na mieste otázka, na základe čoho bol vlastne vodič vyšetrovateľom OR PZ obvinený, ak ani len nevy počul neexistujúcich svedkov, dokonca nevy počul ani napadnutého mestského policajta a to aj napriek tomu, že bol so všetkými mestskými policajtmi na ich oddelení počas zadržiavania vodiča. Z uvedeného logicky vyplýva, že pre vznesenie obvinenia stačili vyšetrovateľovi OR PZ úradné záznamy mestských policajtov, nevy pýtal si kamerový záznam z miesta incidentu, ne-

hľadal možných svedkov incidentu, teda pre vznesenie obvinenia stačili vyšetrovateľovi OR PZ úradné záznamy a obhliadka miesta činu, kde pri obhliadke zistil, že auto vodiča skutočne parkuje na vyhradenom parkovacom mieste, zistil tiež, aké bolo počasie a to je všetko. Vyšetrovateľ sa vo svojom uznesení o vznesení obvinenia odvoláva na ustanovenie § 206 ods. 1 Tr. poriadku, kde okrem iného je stanovené: „Ak je na podklade trestného oznámenia alebo zistených skutočností po začatí trestného stíhania dostatočne dôvodný záver, že trestný čin spáchala určitá osoba, policajt bez meškania vydá uznesenie o vznesení obvinenia ...“. Všetko vyzerá byť na prvý pohľad v poriadku, akurát, že odvolací súd tento nezákonný postup vyšetrovateľa vyhodnotil ako nie trestný, t. j., **skutok nie je trestným činom**.

Úradný záznam vypracovaný policajtmí pred začatím trestného stíhania, má obdobnú povahu ako majú zápisnice o podaných vysvetleniach osôb, ktoré sa realizujú podľa zákona o policajnom zbore. Účelom úradných záznamov je popísať postup polície pri overovaní informácií o tom, že mal byť, alebo mohol byť, spáchaný trestný čin, prípadne popísať postup polície pri realizovaní oprávnení, podľa zákona o policajnom zbore (napríklad pri overovaní totožností osôb), ide teda o dokumentovanie operatívneho postupu polície pred začatím trestného stíhania. **Úradný záznam vypracovaný policajtmí preto nie je dôkazným prostriedkom použiteľným v trestnom stíhaní osoby, ktorého obsah by mohol byť dôkazom, ale ide len o záznam postupu polície, ktorý má, pre trestné stíhanie, len povahu informácie.** Za dôkaz v trestnej veci môžu slúžiť svedecké výpovede policajtov, ktorí vykonávali operatívne šetrenie na mieste a spisovali úradný záznam, respektíve svedecké výpovede osôb, ktoré poskytovali vysvetlenie do zápisnice o podanom vysvetlení. V rámci komparatívnej metódy výkladu práva možno primerane použiť aj judikatúru Najvyššieho súdu ČR R 45/1994 – I., v ktorej sa uvádza, že **úradný záznam nie je možné na hlavnom pojednávaní prečítať ani ako listinný dôkaz**.

Je ďalej potrebné upozorniť na situácie, v ktorých policajt popisuje v úradnom zázname vyjadrenia podozrivých osôb, teda to čo povedali ku skutku ohľadne ktorého sa následne vedie trestné konanie (napríklad policajt v úradnom zázname popisuje, že podozrivá osoba sa priznala policajtom k spáchaniu trestného činu, čo konkrétne uviedla a pod.). Policajt môže v trestnom konaní vypovedať ako svedok k obsahu úradného záznamu (t. j. napríklad k tomu ako vykonával služobný zákrok, ako zaistoval podozrivé osoby, z čoho vyvodil, že ide o podozrivé osoby a pod.), avšak nie k tomu, čo mu ktorá osoba povedala pri vykonávaní služobného zákroku k skutku, ktorý vykazuje znaky skutkovej podstaty konkrétneho trestného činu. Prípadný výsluch policajta v procesnom postavení svedka k tvrdeniu podozrivej osoby na mieste činu, či po jej zadržení, je neprijateľný, nakoľko sa tak obchádzajú ustanovenia Tr. poriadku.

Úradný záznam polície teda môže slúžiť len na posúdenie otázky, či je nevyhnutné vykonať takýto dôkaz podľa príslušných ustanovení Tr. poriadku. Ak policajt, v procesnom postavení svedka, uvedie pri svojom výsluchu, že sa na bližšie okolnosti nepamätá, nie je možné mu prečítať úradný záznam a následne ho k jeho obsahu vypočuť. Rovnako tak nemožno odstraňovať rozpory, ktoré vznikli medzi obsahom úradného záznamu a následnou svedeckou výpoveďou.

Len pre úplnosť je možné uviesť, že uvedené závery ohľadne nepoužiteľnosti úradných záznamov v trestnom konaní sa uplatnia aj pri príslušníkoch mestskej polície. Zo záverov judikatúry, podľa ktorej spísanie úradného záznamu príslušníkom mestskej polície nie je úkonom podľa Tr. poriadku a nemože byť dôkazom o tom, ako konali osoby prítomné na mieste výkonu služby príslušníka mestskej polície sa vylučuje zákonný postup vyšetrovateľa OR PZ v tomto konkrétnom prípade.

Na záver si dovoľím vysloviť právny názor na **konanie vyšetrovateľa ORPZ**, že neznalosťou, alebo svojvôľou, prípadne koordinovaným postupom došlo zo strany vyšetrovateľa OR PZ, tým, že **začal trestné stíhanie a následne obvinil vodiča na základe úradných záznamov mestských**

policajtov, čo, tak ako bolo uvedené, nie je prípustné v trestnom konaní, nakoľko tento úkon nie je úkonom v súlade s Tr. poriadkom, k naplneniu skutkovej podstaty trestného činu – zneužitia právomoci verejným činiteľom.

Z celého procesu krivého obvinenia, začatia trestného stíhania, následného vznesenia obvinenia, až po podanie obžaloby a odsúdenia prvostupňovým súdom je možné vysloviť záver, že tento nezákonný proces, ktorý zastavil až odvolací súd, zrušením rozsudku prvostupňového súdu a oslobodením obžalovaného spod obžaloby, nakoľko skutok, ak by sa aj stal tak, ako ho opisujú aktéri vykonštruovaného obvinenia, nie je trestným činom, je možné vysloviť dva závery. **Verejní činitelia**, mestskí policajti, vyšetrovateľ, prokurátor a sudca buď **nepoznajú zákony a ústavu Slovenskej republiky**, alebo, **ich činnosť bola koordinovaná, všetci, aj za cenu porušenia zákonov a ústavy Slovenskej republiky, prispeli k vykonštruovaniu a k odsúdeniu vodiča za niečo, čo nie je trestným činom**. Teda **na nezákonnosti** (krivého obvinenia z neexistujúceho priestupku, čo mali OČTK okamžite riešiť v súlade so zákonom a tým pádom by nemohli byť mestskí policajti v postavení svedka), chceli a nakoniec aj dokonali na prvostupňovom súde, **vykonali „zákonnosť“** – nezákonným odsúdením.

Záver

Po zhrnutí všetkých uvedených faktov je možné konštatovať, že také **konanie verejných činiteľov**, o ktorom je príspevok, **je pre spoločnosť veľmi nebezpečné**, nakoľko je takýmto spôsobom komukoľvek možné dokázať, aj napriek tomu, že opak je pravdou, trestnú činnosť vykonštruovaným konaním verejných činiteľov, ktoré môže mať aj taký zámer, aby sa dotýčný trestne označený „vykúpil“, čo pravda vedie k skrytej, no dobre organizovanej, ale hlavne nepostihnuteľnej činnosti. Preto som toho názoru, že je neodkladne nutné takémuto konaniu verejných činiteľov čo najskôr zabrániť.

Zoznam použitých platných právnych noriem

Zákon č. 300/2005 Zb. z. Trestný zákon v platnom znení.

Zákon č. 301/2005 Zb. z. Trestný poriadok v platnom znení.

Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok).

Zákon č. 372/1990 Zb. z. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 73/1998 Zb. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru...

Zákon č. 564/1991 Zb. z. o obecnej polícii v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 171/1993 Zb. z. o Policajnom zbore.

Zákon č. 8/2009 Zb. z. o cestnej premávke v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 514/2003 Zb. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moc.

Zákon č. 224/2006 Zb. z. o občianskych preukazoch a o zmene doplnení niektorých zákonov.

Vyhláška MVSR č. 332/2009 Zb. z. o podrobnostiach o kamerovom zabezpečovacom systéme.

Medzinárodná justičná spolupráca v prípravnom konaní trestnom¹

International Judicial Cooperation in the Pre-trial Proceeding

Jozef Záhora²

Abstrakt: Medzinárodná justičná spolupráca v trestných veciach predstavuje významnú súčasť trestného práva procesného. Dynamicky sa rozvíjajúcou oblasťou justičnej spolupráce v trestných veciach je aj spolupráca medzi členskými štátmi Európskej únie. Medzinárodná justičná spolupráca v trestných veciach je upravená tak medzinárodným právom ako aj právom Európskej únie a v neposlednom rade aj vnútroštátnym právom. Medzi charakteristické črty právneho rámca pre medzinárodnú spoluprácu v trestných veciach je, že je značne fragmentovaný, upravený vo veľkom množstve medzinárodných zmlúv, rôznych zákonov, a právna úprava Trestného poriadku sa použije len vtedy, ak medzinárodná zmluva neustanovuje niečo iné. Autor v štúdiu poukazuje na jednotlivé nástroje justičnej a policajnej spolupráce so zameraním na spoluprácu v prípravnom konaní.

Abstract: International judicial cooperation in criminal matters is an important part of the criminal proceeding law. Dynamically developing area of judicial cooperation in criminal matters is cooperation between the Member States of the European Union as well. International judicial cooperation in criminal matters is governed by international law, as well as European Union law, and national law. The most significant feature of the legal framework for international cooperation in criminal matters is highly fragmentation in a large number of international treaties, different acts, and the legislation of the Code of criminal procedure shall be used only if something is not regulated by an international treaty. The author of the study points to the individual tools of judicial and police cooperation, mainly focusing on cooperation in the pre-trial proceeding.

Kľúčové slová: justičná spolupráca, európsky zatýkací rozkaz, zmluva, prípravné konanie.

Key words: judicial cooperation, the European arrest warrant, treaty, pre-trial proceedings.

Úvod

Už od nepamäti mali zločinci snahu vyhnúť sa trestnej zodpovednosti útekou do cudziny. Preto sa štáty snažia hľadať rôzne spôsoby, aby sa mohla vykonať spravodlivosť a vykonať trest na páchateloch.³ Postupne sa začali vytvárať určité mechanizmy spolupráce v trestných veciach medzi dvoma alebo viacerými štátmi. Táto spolupráca sa uskutočňuje spravidla na základe kvalifikovaného podnetu, keď jeden zo štátov sa stáva dožadujúcim a druhý dožiadaným.⁴ Štúdia predstavuje podrobnú analýzu jednotlivých režimov medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0356-12/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0356-12.

² Prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD., Ústav verejného práva, Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, e-mail: jozef.zahora@paneurouni.com.

³ Bližšie ZÁHORA, J. *Implementácia európskeho zatýkacieho rozkazu v podmienkach Slovenskej republiky*. In: Aktuálne otázky trestného zákonodarstva: pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h. c. k 80. narodeninám: zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 283.

⁴ Porovnaj IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura edition 2010, s. 854 a nasl.

veciach, so zameraním na prípravné konanie. Autor poukazuje na niektoré nedostatky a transpozičné „deficity“ slovenskej právnej úpravy a v závere predstavuje návrhy a odporúčania.

1. Historický exkurz

V odbornej literatúre⁵ sa prvé zmienky o spolupráci v prípravnom konaní trestnom v Európe datujú do roku 1888, kedy tri štáty – Rakúsko, Belgicko a Holandsko iniciovali zriadenie nástroja na zefektívnenie policajnej spolupráce v boji proti kriminalite. Na základe tejto dohody bolo v Hamburgu zriadené spoločné informačné centrum, ktorého účelom bolo zbierať, triediť a distribuovať informácie o zločincoch, ktorí operovali vo viacerých štátoch.

Útoky anarchistov v rôznych častiach Európy koncom devätnásteho storočia viedli taliansku vládu v roku 1898 k zorganizovaniu medzinárodnej konferencie v Ríme, ktorej účelom bolo povzbudiť európske štáty k vzájomnej policajnej spolupráci. Talianska vláda na tejto konferencii predstavila model organizácie, ktorá by bola schopná zbierať a spracovávať informácie týkajúce sa anarchistických operácií v jednotlivých štátoch. Na základe tejto výzvy bolo v auguste 1914 na kongrese justičnej polície v Monaku zriadené centrum na výmenu informácií v trestných veciach.⁶ Z dôvodu vypuknutia prvej svetovej vojny bola policajná spolupráca prerušená až do roku 1923, kedy bola počas druhého Kongresu z Medzinárodnej kriminálnej polície vo Viedni zriadená Medzinárodná komisia pre kriminálnu políciu – *International Criminal Police Commission (ICPC)*, ktorej účelom bolo rozvíjanie vzájomnej pomoci medzi národnými políciaми pri odhaľovaní a vyšetrovaní trestnej činnosti.⁷

1.1 Medzinárodné zmluvy

V podmienkach Československej republiky sa postupne začínajú objavovať aktivity týkajúce sa uzatvárania medzinárodných nástrojov na zlepšenie policajnej spolupráce v trestnom konaní, najmä vydávania páchateľov na trestné stíhanie. Išlo predovšetkým o bilaterálne zmluvy a do začiatku druhej svetovej vojny bývalé Československo malo uzatvorených viac ako tridsať rôznych zmlúv týkajúcich sa spolupráce v trestných veciach, najmä vydávania páchateľov. Z množstva týchto zmlúv možno spomenúť najmä zmluvu medzi Československou republikou a Poľskom,⁸ Spojenými štátmi americkými,⁹ Talianskom,¹⁰ Veľkou Britániou,¹¹ Francúzskom¹² a Španielskom.¹³

⁵ Napr. BRAMMERTZ S. *La coopération policière en Europe et dans l'Euregio Meuse-Rhin*. In: *Déviance et société*. 1992 Vol. 16 N° 2. s. 219.

⁶ Bližšie STEFAN, C. *European Legal System of Police Cooperation in the Fight against Terrorism and Organized Crime*. In: *Journal of Criminal Investigations*, 2012, vol. 5, no. 2. s. 54.

⁷ Porovnaj DOLGHI, D. I., BOGDAN, I. *Cross-Border Perspectives on Police and Judicial Cooperation in the European Union*. In: *Eurotimes*, Spring, 2013, vol. 15. s. 173.

⁸ Zmluva medzi Československou republikou a republikou Poľskom zo dňa 6. marca 1925 ohľadne úpravy právnych stykov vo veciach občianskych, trestných a nesporných publikovaná pod č. 5/1926 Sb.

⁹ Zmluva medzi republikou Československou a Spojenými štátmi Severoamerickými o vzájomnom vydávaní zločincov publikovaná pod číslom 48/1926 Zb.

¹⁰ Dohovor medzi republikou Československou a kráľovstvom Talianskym o vydaní zločincov publikovaný pod číslom 128/1926 Zb.

¹¹ Zmluva medzi republikou Československou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Írska o vzájomnom vydávaní zločincov publikovaná pod číslom 211/1926 Zb.

¹² Dohovor medzi Československom a Francúzskom o vydávaní zločincov a právnej pomoci v trestných veciach publikovaný pod číslom 11/1931 Zb.

¹³ Dohovor medzi republikou Československou a kráľovstvom Španielskym o vydávaní zločincov a právnej pomoci v trestných veciach publikovaný pod číslom 20/1931 Zb.

Po skočení druhej svetovej vojny boli bývalým Československom prijímané bilaterálne zmluvy predovšetkým so štátmi tzv. východného bloku napr. Poľskom,¹⁴ Rumunskom,¹⁵ Albánskom,¹⁶ či Zväzom sovietskych socialistických republík.¹⁷ Do roku 1990 boli zmluvy o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach uzatvorené aj s niektorými štátmi, ktoré nepatrili tohto bloku, napr. Cypruskou republikou¹⁸ alebo Gréckom.¹⁹

Na Rady Európy boli od 60. rokov minulého storočia prijímané niektoré dokumenty, ktoré uľahčovali spoluprácu v trestnom konaní. Československá republika však niektoré z týchto zmlúv ratifikovala až po roku 1991, keď sa stala členským štátom Rady Európy. Takými dokumentmi sú napr. Európsky dohovor o vydávaní (1957),²⁰ Európsky dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach (1959),²¹ Európsky dohovor o medzinárodnej platnosti trestných rozsudkov (1970),²² Európsky dohovor o odovzdávaní trestného stíhania (1972),²³ Európsky dohovor o potlačovaní terorizmu (1977),²⁴ Dohovor o odovzdávaní odsúdených osôb (1983).²⁵

Okrem týchto zmlúv po rozdelení Českej a Slovenskej federatívnej republiky Slovenská republika uzatvorila viaceré bilaterálne zmluvy o spolupráci medzi členskými štátmi Európskej únie, napr. Bulharskom,²⁶ Belgickom,²⁷ Českou republikou,²⁸ Poľskom,²⁹ Rakúskom,³⁰ Maďarskom,³¹ Chorvátskom.³²

¹⁴ Zmluva medzi republikou Československou a republikou Poľskou o vzájomných právnych stykoch vo veciach občianskych i trestných publikovaná pod číslom 89/1949 Sb.

¹⁵ Zmluva medzi Československou republikou a Rumunskou ľudovou republikou o právnej pomoci v občianskych, rodinných a trestných veciach publikovaná pod číslom 31/1959 Zb.

¹⁶ Zmluva medzi Československou republikou a Albánskou ľudovou republikou o právnej pomoci v občianskych, rodinných a trestných veciach publikovaná pod číslom 97/1960 Zb.

¹⁷ Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o právnej pomoci a právnych vzťahoch v občianskych, rodinných a trestných veciach publikovaná pod číslom č. 95/1983 Zb.

¹⁸ Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Cypruskou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach publikovaná pod číslom 96/1983 Zb.

¹⁹ Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Gréckou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach publikovaná pod číslom 102/1983 Zb.

²⁰ Európsky dohovor o vydávaní (1957) uverejnený pod č. 549/1992 Zb. v znení neskorších dodatkov.

²¹ Európsky dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach (1959) s dodatkovým protokolom z r. 1978 uverejnený pod č. 550/1992 Zb. v znení neskoršieho dodatku a vyhlásenia.

²² Slovenská republika uvedený dohovor nepodpísala ani neratifikovala.

²³ Európsky dohovor o odovzdávaní trestného stíhania (1972) publikovaný pod číslom 551/1992 Zb.

²⁴ Európsky dohovor o potlačovaní terorizmu (1977) publikovaný pod číslom 552/1992 Zb.

²⁵ Dohovor o odovzdávaní odsúdených osôb (1983) publikovaný pod číslom 553/1992 Zb.

²⁶ Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Bulharskej republiky o policajnej spolupráci publikovaná pod číslom 303/2000 Z. z.

²⁷ Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Belgického kráľovstva o policajnej spolupráci publikovaná pod číslom 568/2002 Z. z.

²⁸ Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o spolupráci v boji proti trestnej činnosti, pri ochrane verejného poriadku a pri ochrane štátnej hranice publikovaná pod číslom 35/2005 Z. z.

²⁹ Zmluva medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou o spolupráci v boji proti trestnej činnosti publikovaná pod číslom 638/2006 Z. z.

³⁰ Zmluva medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o policajnej spolupráci publikovaná pod číslom 252/2005 Z. z.

³¹ Zmluva medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou o spolupráci pri predchádzaní cezhraničnej trestnej činnosti a v boji proti organizovanej trestnej činnosti publikovaná pod číslom 248/2007 Z. z.

³² Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Chorvátskej republiky o policajnej spolupráci publikovaná pod číslom 169/2011 Z. z.

1.2 Vnútroštátna úprava

Po vzniku Československej republiky v roku 1918 zostali v oblasti trestného práva procesného v platnosti zákony z Rakúsko-Uhorska, a to v Čechách zákon o trestnom konaní č. 113/1873 r. z., na Slovensku bývalý uhorský zák. čl. XXXIII/1896. V odbore vojenského súdnictva platili na území štátu síce tiež dva vojenské trestné poriadky, v Čechách zákon č. 131/1912 r. z. a na Slovensku zák. čl. XXXIII/1912, obidva však mali celkom zhodný obsah.³³

Trestný poriadok z roku 1950³⁴ rámcovo upravoval určité formy justičnej spolupráce, táto právna úprava bola v zákone rozptýlená vo viacerých ustanoveniach. Právna pomoc v styku s cudzinou bola upravená v § 23 citovaného zákona, vyžiadanie obvineného z cudziny upravoval § 106 a konanie o vydaní do cudziny bolo zaradené medzi osobitnými spôsobmi konania v § 242 a nasl. Postup pri styku štátnych úradov a iných orgánov s úradmi a orgánmi cudzích štátov upravovalo vládne nariadenie.³⁵

Trestný poriadok z roku 1956³⁶ právny styk s cudzinou upravil v samostatnej – dvadsiatej druhej hlave. Táto hlava sa členila na dva oddiely, a to vyžiadanie z cudziny a vydanie do cudziny. Podľa dôvodovej správy³⁷ konanie o vydaní do cudziny a o vyžiadaní z cudziny sa upravujú širšie a inštruktívnejšie ako to bolo v dovtedajšom Trestnom poriadku lebo prax ukázala, potrebu, aby aspoň v hlavné zásady extradičného konania boli vyjadrené priamo v zákone i keď v podrobnostiach je nevyhnutné odkázať na medzinárodné zmluvy a predpisy vydané ministerstvom spravodlivosti.

Z podobnej koncepcie vychádzal aj Trestný poriadok z roku 1961.³⁸ Osobitne zdôrazňoval zásadu subsidiarity (§ 375 cit. zákona): „*ustanovenia tejto hlavy sa použijú len vtedy, keď neustanovuje vyhlásená medzinárodná zmluva iný postup*“. Okrem vyžiadania z cudziny a vydania do cudziny, v treťom diele rámcovo upravoval aj postup pri vybavovaní dožiadania cudzích súdov.

Novelou Trestného poriadku z roku 1999³⁹ s účinnosťou od 1. novembra 1999 sa v rámci justičnej spolupráce v trestnom konaní vykonali niektoré čiastkové zmeny. Vzhľadom na to, že bol v New Yorku otvorený na podpis Štatút stáleho Medzinárodného trestného súdu so sídlom v Haagu, do ustanovenia § 375 vtedy platného Trestného poriadku bol doplnený nový odsek 2, ktorý umožňoval ustanovenie o právnom styku s cudzinou použiť aj v prípade žiadosti medzinárodného súdu. Najvýznamnejšou zmenou bolo zavedenie inštitútu skráteného vydávacieho konania (§ 379a vtedy platného Trestného poriadku). Podľa dôvodovej správy zavedenie skráteného vydávacieho konania si vyžiadali potreby praxe. Navrhované ustanovenie reaguje tiež na Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy (80)7 z 27. 6. 1980,⁴⁰ ako aj perspektívne, v rámci prijímania *acquis* na Akt Rady z 27. 9. 1996 navrhujúci Dohovor týkajúci sa extradície medzi členskými štátmi EÚ⁴¹ a Dohovor vypracovaný na základe článku K. 3. Zmluvy o EÚ o zjedno-

³³ Bližšie RŮŽEK, A., et al. *Československé trestné konanie*. Bratislava: Obzor, 1984, s. 29.

³⁴ Zákon č. 87/1950 Sb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok).

³⁵ Vládne nariadenie č. 31/1951 Sb. o styku štátnych úradov a iných orgánov s úradmi a orgánmi cudzích štátov.

³⁶ Zákon č. 64/1956 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok).

³⁷ Vládny návrh zákona o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok), Národné zhromaždenie Československej republiky 1956, II. volebné obdobie, číslo tlače 95.

³⁸ Zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok).

³⁹ Zákon č. 272/1999 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) v znení neskorších predpisov.

⁴⁰ Rec (80) 7 concerning the practical application of the European Convention on Extradition 27/06/1980.

⁴¹ Dohovor vypracovaný na základe článku K.3 Zmluvy o Európskej únii o extradícii medzi členskými štátmi Európskej únie, Ú. v. C 313, 23. 10. 1996, s. 12–23.

dušenom vydávacom konaní medzi členskými štátmi EÚ.⁴² Podstatou skráteného vydávacieho konania je záujem na skrátení doby konania, najmä času, kedy sa vydávaná osoba nachádza vo vydávacej väzbe. Podmienkou je súhlas vydávanej osoby. V takom prípade nemusí súd rozhodovať o prípustnosti vydania a vec sa predloží na rozhodnutie o povolení vydania priamo ministrovi spravodlivosti. Okrem tejto zmeny boli vykonané určité úpravy s tzv. vydávacou väzbou – prelomenie zásady obligatórnosti vydávacej väzby v osobitnej situácii. Ak osoba, o ktorej vydanie ide, sa už nachádza vo väzbe alebo výkone trestu odňatia slobody v súvislosti s inou trestnou činnosťou, než ktorá je predmetom žiadosti o vydanie, nie je dôvodné nariaďovať vydávaciu väzbu, kým dôvody väzby alebo výkon trestu trvajú. A to aj s ohľadom na skutočnosti, že aj v prípade kladného rozhodnutia o žiadosti cudzieho štátu o vydanie, vydanie nebude realizované skôr, kým konanie pred slovenským súdom nebude ukončené, resp. trest uložený týmto súdom nebude vykonaný. Podľa dôvodovej správy si túto úpravu vyžiadali skúsenosti z praxe, pretože dovtedajšia zákonná úprava neumožňovala riešenie stretu vydávacej väzby a vyšetrovacej väzby, resp. výkonu trestu odňatia slobody riešili, čím v praxi vznikali často neprekonateľné ťažkosti.

Najzásadnejšie zmeny v rámci právneho styku s cudzinou boli v Trestnom poriadku z roku 1961 vykonané novelou číslo 422/2002 Z. z.⁴³ s účinnosťou od 1. júla 2002. Podľa dôvodovej správy novela bola pripravená najmä z dôvodu plnenia prioritných úloh vlády SR vyplývajúce z Pravidelnej správy Európskej komisie o pripravenosti SR na členstvo v Európskej únii z 13. 11. 2001. Prijatie predloženej novely bolo nevyhnuté aj pre uzavretie 24. kapitoly – spolupráca v oblasti spravodlivosti a vnútorných záležitostí – v prístupovom procese do ES, resp. EÚ. Najrozsiahljšia zmena a doplnenie (popri úprave prípravného konania) sa uskutočňuje v časti zaoberajúcej sa právnym stykom s cudzinou; obsahuje právnu pomoc v tradičnom (užšom) slova zmysle (piaty oddiel), jednak jej nadstavbu, teda inštitúty právnej pomoci v širšom slova zmysle – extradíciu (druhý oddiel), uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí (tretí oddiel) a prevzatie a odovzdanie trestnej veci (štvrtý oddiel).

K tejto právnej úprave právneho styku s cudzinou je treba bližšie uviesť, že vychádzala z troch základných princípov. Prvým je prednosť a priama použiteľnosť medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná (§ 372). Druhým je poskytovanie právnej pomoci na základe vzájomnosti (§ 375). Tretím je použiteľnosť ustanovení aj na žiadosti medzinárodných trestných súdov (§ 373).

Úprava obsiahnutá v tejto časti bola právnym základom, ktorý je použiteľný predovšetkým vo vzťahu k štátom, s ktorými nie je Slovenská republika viazaná medzinárodnou zmluvou. Zároveň však, i pri prednosti a priamej použiteľnosti medzinárodných zmlúv, slúži na vykonávanie takýchto medzinárodných zmlúv v rozsahu, v ktorom zákonná úprava nie je v rozpore v ustanoveniami medzinárodnej zmluvy. Význam tejto úpravy vo vzťahu k medzinárodným zmluvám je predovšetkým u tých zmlúv, ktoré upravujú len rámcovú povinnosť spolupracovať, avšak neobsahujú podrobnú úpravu vykonávania jednotlivých inštitútov.

Pri tvorbe právnej úpravy sa vychádzalo jednak z existujúcej právnej úpravy v 24. hlave Trestného poriadku, ktorá je mnohými prijatými novelami značne zneprehľadnená, ako aj zo skúseností z používania tejto úpravy. Úprava sa inšpiruje tiež praktickými skúsenosťami z vykonávania predovšetkým dohovorov Rady Európy v trestnoprávnej oblasti, ktorými je Slovenská republika zmluvnou stranou od roku 1992. Taktiež využíva skúsenosti z komplexných právnych

⁴² Dohovor vypracovaný na základe článku K.3 Zmluvy o Európskej únii o zjednodušenom postupe vydávania osôb medzi členskými štátmi Európskej únie, Ú. v. C 78, 30. 3. 1995, s. 2–10.

⁴³ Zákon č. 422/2002 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnym (Trestný poriadok) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

úprav tejto problematiky inými štátmi (najmä Rakúska a Maďarska) a nakoniec anticipuje záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv, ktoré Slovenská republika nedávno ratifikovala alebo ktorých ratifikácia sa v dohľadnej dobe predpokladá.

Pri rekodifikačných prácach v roku 2004 boli využité aj viaceré úpravy z posledných noviel Trestného poriadku, ktoré reagovali na aktuálne problémy boja s kriminalitou a osvedčili sa. Takto sa do Trestného poriadku z roku 2005⁴⁴ (ďalej len „Trestný poriadok“ alebo „TP“) účinného od 1. 1. 2006 zapracovala aj celá oblasť právneho styku s cudzinou. Právny styk s cudzincov bol zaradený do samostatnej piatej časti Trestného poriadku a naďalej platí pravidlo, že medzinárodné zmluvy majú prednosť pred úpravou uvedenou v piatej časti Trestného poriadku. Právny styk s cudzinou obsahuje jednak právnu pomoc v tradičnom (užšom) slova zmysle (Piata hlava) a jednak jej nadstavbu, teda inštitúty právnej pomoci v širšom slova zmysle: extradíciu (Druhá hlava), uznávanie a výkon cudzích trestných rozsudkov (Tretia hlava) a prevzatie a odovzdanie trestnej veci (Štvrtá hlava). Úprava právneho styku v Trestnom poriadku nereaguje na špecifické formy právneho styku v trestných veciach vo vzťahu k štátom Európskej únie na základe tzv. Rámcových rozhodnutí Rady, u ktorých sa vzhľadom na ich špecifiká očakáva osobitná zákonná úprava, ktorá bude mať charakter *lex specialis* k všeobecnej úprave právneho styku obsiahnutej v piatej časti Trestného poriadku.

1.3 Justičná spolupráca medzi štátmi Európskej únie

Pri vzniku Európskych spoločenstiev sa nepočítalo s koordináciou policajnej spolupráce, vývoj však ukázal, že takáto koordinácia je nevyhnutná. Za významný míľnik policajnej spolupráce medzi členskými štátmi ES možno považovať skutočnosť, že v roku 1976 bola zriadená skupina TREVI podľa francúzskych ekvivalentov terorizmus, radikalizmus, extrémizmus a medzinárodné násilie slúžiaca ako platforma pre výmenu informácií medzi policajnými a spravodajskými službami. Skupina TREVI predznamenalala ideu centralizovanej európskej policajnej jednotky, ktorá by nahradila voľný mechanizmus spolupráce v Európe. Tá sa prejavila na konci 80. a začiatkom 90. rokov minulého storočia. Vtedajší nemecký kancelár *Helmut Kohl* opakovane argumentoval zriadením „európskej FBI“, čo viedlo k rokovaniam vtedajších štátov ES. Výsledkom bolo zriadenie Európskeho policajného úradu.⁴⁵

S rozvojom Európskej únie a rozširovaním voľného pohybu osôb sú aktivity kriminálnych skupín často páchané na nadnárodnej úrovni. V týchto prípadoch pri odhaľovaní a vyšetrovaní takýchto trestných činov je nevyhnutná kooperácia medzi policajnými zložkami jednotlivých štátov.⁴⁶

Policajná a justičná spolupráca v trestných veciach predstavuje významnú oblasť práva Európskej únie.⁴⁷ Zakladajúce zmluvy neobsahovali žiadne ustanovenia týkajúce sa oprávnení Spoločenstva zasahovať do oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí.⁴⁸ Základné východiská pre policajnú spoluprácu v rámci Európskej únie priniesla Maastrichtská zmluva,⁴⁹ na základe ktorej

⁴⁴ Trestný poriadok č. 301/2005 Z. z.

⁴⁵ Bližšie IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2013. s. 63 a nasl.

⁴⁶ Bližšie RIJKEN, C. *Re-balancing Security and Justice: Protection of Fundamental Rights in Police and Judicial Cooperation in Criminal Matters*. In: *Common Market Law Review*, 10, 2010, vol. 47, no. 5. s. 1457.

⁴⁷ Porovnaj PANAIT, C., F. *The Issue of the Police and Judicial Cooperation in the European Union*. In: *Contemporary Readings in Law and Social Justice*, 2012, vol. 4, no. 2. s. 537–544.

⁴⁸ Bližšie PIRIS, J.-C.: *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*. Cambridge University Press, 2010, s. 167.

⁴⁹ Zmluva o Európskej únii podpísaná v Maastrichte 7. februára 1992, U. v. C 191, 29. 7. 1992, s. 1–112.

bola⁵⁰ spolupráca v trestných veciach na úrovni EÚ vykonávaná na základe medzivládnej spolupráce tretieho piliera.⁵¹ Táto zmluva v čl. K1 vytvorila rámec pre policajnú spoluprácu za účelom boja proti terorizmu, nezákonnému obchodovaniu s drogami a ďalšími závažnými formami medzinárodného zločinu, a v prípade potreby aj určité aspekty colnej spolupráce v súvislosti s organizáciou systému únie v oblasti výmeny informácií v rámci Európskeho policajného úradu (Europolu). K podpisu textu Maastrichtskej zmluvy bolo pripojené aj vyhlásenie č. 32 „Vyhlásenie o policajnej spolupráci“.

Amsterdamská zmluva⁵² problematiku policajnej spolupráce v trestných veciach upravila v hlave VI nazvanej Ustanovenia o policajnej a justičnej spolupráci v trestných veciach. Táto zmluva okrem ustanovení vytvárajúcich priestor na užšiu spoluprácu medzi policajnými zložkami, colnými orgánmi a inými príslušnými orgánmi v členských štátoch, a to tak priamo ako aj prostredníctvom Europolu, v čl. K.2 zadefinovala štyri oblasti spoločného postupu v oblasti policajnej spolupráce:

- a) operatívnu spoluprácu príslušných orgánov, vrátane policajných, colných a iných špecializovaných orgánov činných v trestnom konaní členských štátov vo vzťahu k prevencii, odhaľovaniu a vyšetrovaniu trestných činov;
- b) zhromažďovanie, uchovávanie, spracovávanie, analýzu a výmenu relevantných informácií, vrátane informácií orgánov činných v trestnom konaní o hláseniach podozrivých finančných transakcií, predovšetkým prostredníctvom Europolu, v zmysle príslušných ustanovení o ochrane osobných údajov;
- c) spoluprácu a spoločné podnety v oblasti vzdelávania, výmeny styčných dôstojníkov, vojenských pridelenčov, použitia vybavenia a kriminalistického výskumu;
- d) spoločné vyhodnocovanie jednotlivých vyšetrovacích techník vo vzťahu k odhaľovaniu závažných foriem organizovaného zločinu.

V roku 2009 nadobudla platnosť Lisabonská zmluva, ktorá vykonala doposiaľ poslednú, tretiu revíziu ZEÚ. Po nadobudnutí účinnosti Lisabonskej zmluvy, bola oblasť justičnej a policajnej spolupráce zaradená do V. hlavy nazvanej „Priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti“, konkrétne 4. a 5. kapitoly ZFEÚ s názvom „Justičná spolupráca v trestných veciach“ a „Policajná spolupráca“. Zjednotenie úpravy justičnej spolupráce v trestných veciach (čl. 82–86 ZFEÚ) a policajnej spolupráce (čl. 87–89 ZFEÚ) znamená celý rad podstatných zmien spravujúcich sa predovšetkým v povahe právnych aktov a jurisdikcii Súdneho dvora EÚ. Priestor slobody bezpečnosti a spravodlivosti v súčasnosti zakotvuje katalóg právnych aktov pozostávajúcich z nariadení, smerníc, rozhodnutí, odporúčaní a stanovísk.

Právny rámec týkajúci sa inštitútov trestného práva procesného možno v Lisabonskej zmluve nájsť v čl. 82 ZFEÚ. Zmienené ustanovenie vytvára podmienky pre vzájomné uznávanie rozsudkov a iných justičných rozhodnutí. Táto zásada vo všeobecnosti znamená, že rozhodnutie vydané jedným členským štátom, bude v prípade potreby bez ďalšieho skúmania akceptované a vykonané iným členským štátom.⁵³

Justičná spolupráca v trestných veciach tiež zahŕňa aproximáciu zákonov a iných právnych predpisov členských štátov vo viacerých oblastiach. Zmiený čl. 82 ZFEÚ upravuje dva právne

⁵⁰ Porovnaj HERLIN-KARNELL, E.: *The Lisbon Treaty and the Area of Criminal Law and Justice*. In: *European Policy Analysis*. Swedish Institute for European Policies Studies, 3/2008, s. 2.

⁵¹ Pozri ŠIMOVČEK, I.: *Európsky priestor slobody, bezpečnosti a dôvery v členských štátoch Európskej únie*. In: *Karlovarská právní revue*, roč. 5/2009, č. 4, s. 21.

⁵² Amsterdamská zmluva, ktorá mení Zmluvu o Európskej únii, zmluvy o založení Európskych spoločenstiev a niektoré súvisiace akty, Ú. v. C 340, 10. 11. 1997, s. 1–144.

⁵³ Pozri KRATOCHVÍL, V.: *České trestní právo hmotné a procesní v evropském právním prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, Acta Universitatis Brunensis Iuridica No 355, 2009, s. 117.

základy pre vydávanie legislatívnych aktov v oblasti trestného práva procesného. Prvý právny základ je upravený v druhom pododseku čl. 82 ods. 1, ktorý vytvára imperatív pre Európsky parlament a Radu v súlade s riadnym legislatívnym postupom prijať **opatrenia** zamerané na:

- a) vytvorenie pravidiel a postupov na zabezpečovanie **uznávania všetkých foriem rozsudkov a iných súdnych rozhodnutí** v celej Únii;
- b) **predchádzanie sporom o právomoc** medzi členskými štátmi a ich riešenie;
- c) podporu **vzdelávania sudcov** a justičných pracovníkov;
- d) **uľahčovanie spolupráce** medzi justičnými orgánmi alebo rovnocennými orgánmi členských štátov v rámci trestného stíhania a výkonu rozhodnutí.

Druhý právny základ je upravený v čl. 82 ods. 2 ZFEÚ, ktorý fakultatívne umožňuje („môže“) Európskemu parlamentu a Rade v súlade s riadnym legislatívnym postupom prostredníctvom smerníc ustanoviť **minimálne pravidlá** s cieľom uľahčiť v potrebnom rozsahu **vzájomné uznávanie rozsudkov a iných súdnych rozhodnutí**, ako aj policajnú a justičnú spoluprácu v trestných veciach, ktoré majú cezhraničný rozmer.⁵⁴ Tieto minimálne pravidlá zohľadňujú rozdiely medzi právnymi tradíciami a systémami členských štátov. Minimálne pravidlá sa týkajú nasledovných oblastí:

- a) vzájomnej **prípustnosti dôkazov** medzi členskými štátmi;
- b) **práv jednotlivcov** v trestnom konaní;
- c) **práv obetí** trestných činov.

Do oblasti spolupráce možno zaradiť aj ustanovenia kapitoly 5, V. hlavy ZFEÚ, týkajúce sa **policajnej spolupráce**. Podobne ako pri justičnej spolupráci, ZFEÚ v čl. 87 vytvára právny rámec pre rôzne oblasti policajnej spolupráce pri predchádzaní, odhaľovaní alebo vyšetrovaní trestných činov. Európsky parlament a Rada môžu v súlade s riadnym legislatívnym postupom prijať opatrenia zamerané ktoré sa týkajú:

- a) zhromažďovania, uchovávaní, spracúvania, analýzy a výmeny príslušných informácií;
- b) podpory odborného vzdelávania personálu, ako aj spolupráce v oblasti výmeny personálu, v oblasti zariadenia a výskumu v kriminalistike;
- c) spoločných techník vyšetrovania pri odhaľovaní závažných foriem organizovanej trestnej činnosti.⁵⁵

2. Pramene práva v oblasti medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach

Medzinárodná spolupráca v trestných veciach je upravená tak medzinárodným právom ako aj právom Európskej únie a v neposlednom rade aj vnútroštátnym právom. Charakteristickou črtou právneho rámca pre medzinárodnú spoluprácu v trestných veciach je skutočnosť, že je značne fragmentovaný, upravený vo veľkom množstve medzinárodných zmlúv a právna úprava Trestného poriadku sa použije len vtedy, ak neustanovuje niečo iné medzinárodná zmluva.

Za pramene práva v oblasti medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach považujeme predovšetkým medzinárodné zmluvy, Trestný poriadok a ďalšie právne predpisy Slovenskej republiky. Prameňom práva justičnej spolupráce v trestných veciach môžu byť aj príslušné

⁵⁴ Porovnaj ZMIJ, M.: *Vývoj a súčasný stav acquis trestného práva v právnom poriadku Európskej únie*. In: LANTA-JOVÁ, D. et al.: *Aktuálne otázky medzinárodného trestného práva v kontexte európskych a vnútroštátnych noriem*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2012, s. 292.

⁵⁵ Bližšie IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Eurokódex, Žilina, 2013, s. 101 a nasl.

ustanovenia práva cudzieho štátu, ktorý požaduje spoluprácu. Medzinárodné zmluvy spravidla stanovujú možnosť, na žiadosť dožadujúceho orgánu vykonať dožiadanie spôsobom v ňom uvedeným, pokiaľ to nie je v rozpore s právnym poriadkom jeho štátu.

Naproti tomu za prameň práva justičnej spolupráce v trestných veciach v **zásade nebudeme považovať** právne akty príslušných orgánov Európskej únie, ktoré nie sú zmluvného charakteru, ale akty, ktoré k určitému dátumu zaväzujú členské štáty Európskej únie uviesť do súladu s týmto aktom svoje legislatívne postupy a inštitúty v rozsahu im stanovené, a ktoré nie sú na území členských štátov priamo aplikovateľné.⁵⁶ Na druhej strane v zmysle konštantnej judikatúry Súdneho dvora pri aplikácii vnútroštátnej právnej normy ktorá má pôvod v práve Európskej únie, súd má povinnosť „**eurokonformného výkladu**“ tejto právnej normy. Pri uplatňovaní vnútroštátneho práva ho má vnútroštátny súd vykladať v rámci možností vo svetle znenia a účelu normy práva Európskej únie tak, aby sa dosiahol cieľ, ktorý táto norma Európskej únie sleduje. Vnútroštátny súd musí zohľadniť všetky pravidlá vnútroštátneho práva a vykladať ich v rámci možností vo svetle znenia a účelu normy práva Európskej únie.⁵⁷

Medzinárodné zmluvy sú základom a najrozšírenejšou formou medzinárodného práva, regulujú značnú časť medzinárodných vzťahov a poskytujú právny základ pre všestrannú medzinárodnú spoluprácu. To všetko objektívne zvyšuje úlohu a význam medzinárodných zmlúv ako dôležitého prostriedku zabezpečenia nielen konkrétnych vzťahov medzi dvoma alebo viacerými štátmi, ale množstvo z nich upravuje celé oblasti medzinárodných vzťahov.

Proces vzniku medzinárodného záväzku je upravený tak medzinárodným právom ako aj vnútroštátnym právom. Medzinárodné právo upravuje náležitosti vzniku, nadobudnutia platnosti a zániku medzinárodnej zmluvy, vnútroštátne právo upravuje proces pri schvaľovaní zmluvy. Zmluvné právo medzi štátmi bolo kodifikované vo Viedenskom dohovore o zmluvnom práve.⁵⁸ Podľa čl. 2 ods. 1 Viedenského dohovoru sa zmluvou rozumie medzinárodná dohoda uzavretá medzi štátmi písomnou formou, spravujúca sa medzinárodným právom, spísaná v jedinej alebo vo dvoch alebo viacerých súvisiacich listinách, nech je jej názov akýkoľvek. Medzinárodné zmluvy sa označujú rôznymi názvami (dohovor, zmluva, dohoda, konvencia, charta, protokol a pod.).

Medzinárodné zmluvy sa členia podľa rôznych kritérií (napr. počet zmluvných strán, možnosti prístupu, forma, dohadujúce orgány, normatívny obsah, rozsah pôsobnosti, doba platnosti).⁵⁹

Podľa počtu zmluvných strán sa môžu medzinárodné zmluvy členiť na:

- a) mnohostranné (multilaterálne).
- b) dvojstranné (bilaterálne).

Podľa normatívneho obsahu možno medzinárodné zmluvy členiť na:

- a) upravujúce **výlučne justičnú spoluprácu v trestných veciach** (v názve môže byť uvedený len určitý druh justičnej spolupráce, napr. o vydávaní, o odovzdávaní trestného stíhania, o odovzdávaní odsúdených osôb),
- b) upravujúce spoluprácu pri stíhaní **určitého druhu trestnej činnosti**, pričom medzinárodná justičná spolupráca je obsahom tejto zmluvy (napr. o potlačovaní terorizmu, o praní špinavých peňazí, vyhľadávaní, zhabaní a konfiškácii ziskov z trestnej činnosti, o korupcii, o počítačovej kriminalite, o boji proti obchodovaniu s ľuďmi).

⁵⁶ Porovnaj NOVOTNÁ, J. *Právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení trestním*. 3. vydání. C. H. Beck 2015, s. 28 a nasl.

⁵⁷ Napr. Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) zo 16. júna 2005. Trestné konanie proti Maria Pupino. Návrh na začatie prejudiciálneho konania Tribunale di Firenze – Taliansko. *Vec C-105/03*.

⁵⁸ Vyhláška MZV č. 15/1988 Zb.

⁵⁹ Bližšie IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura edition 2010, s. 850 a nasl.

Multilaterálne zmluvy je potrebné vo vzťahu medzi jednotlivými zmluvnými stranami aplikovať v zmysle výhrad a vyhlásení.⁶⁰ Výhradou sa rozumie jednostranné akokoľvek formulované alebo označené vyhlásenie urobené štátom pri podpise, ratifikácii, prijatí alebo schválení zmluvy alebo pri prístupe k nej, ktorým tento štát zamýšľa vylúčiť alebo zmeniť právny účinok určitých ustanovení zmluvy pri ich použití voči tomuto štátu (čl. 2 ods. 1 Viedenského dohovoru).

V zmysle § 477 Trestného poriadku sa medzinárodnou zmluvou rozumie vyhlásená medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná.

Medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, sa vyhlasuje v zbierke zákonov, ak ide o⁶¹

- a) medzinárodnú zmluvu ratifikovanú prezidentom alebo
- b) inú medzinárodnú zmluvu, ktorá obsahuje úpravu týkajúcu sa právneho postavenia osôb alebo ich oprávnených záujmov.

Medzinárodná zmluva sa v zbierke zákonov vyhlasuje oznámením ministerstva zahraničných vecí; v oznámení sa uvedú relevantné skutočnosti dôležité na jeho vykonávanie, najmä deň nadobudnutia platnosti pre Slovenskú republiku. Zmluva nadobúda platnosť dňom a spôsobom určeným v jeho ustanoveniach alebo iným spôsobom podľa pravidiel medzinárodného práva.⁶² Medzinárodná zmluva je vyhlásením v zbierke zákonov záväzná pre osoby, ak v nej nie je ustanovený neskorší deň nadobudnutia jej platnosti. Úplné znenie medzinárodnej zmluvy sa v zbierke zákonov vyhlási, ak má medzinárodná zmluva prednosť pred zákonmi; informácia o rozhodnutí Národnej rady Slovenskej republiky o tejto skutočnosti sa uvedie v oznámení ministerstva zahraničných vecí. V úplnom znení sa vyhlási aj medzinárodná zmluva, pri ktorej sa vyžaduje pred ratifikáciou súhlas Národnej rady Slovenskej republiky. Medzinárodná zmluva sa v zbierke zákonov vyhlasuje v autentickom jazyku. Ak autentickým jazykom aktu medzinárodného práva nie je štátny jazyk, vyhlasuje sa aj v preklade do štátneho jazyka. Ak má akt medzinárodného práva viacero cudzích autentických jazykov, vyhlasuje sa len v jednom z nich, avšak znenie aktu medzinárodného práva, ktoré je v prípade rozdielného výkladu textov rozhodujúce, sa vyhlasuje vždy.

Medzinárodné zmluvy už vyhlásené v Úradnom vestníku Európskej únie⁶³ sa vyhlasujú v zbierke zákonov oznámením ministerstva zahraničných vecí; v oznámení sa uvedú údaje dôležité na jej vykonávanie, najmä deň nadobudnutia platnosti medzinárodnej zmluvy pre Slovenskú republiku. Zároveň sa uvedie odkaz, v ktorom vydaní Úradného vestníka Európskej únie možno nazrieť do úplného znenia takej medzinárodnej zmluvy.⁶⁴

Okrem medzinárodných zmlúv uverejnených v Zbierke zákonov sú prameňom medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach aj medzinárodné zmluvy medzi Európskou úniou a inými štátmi resp. inštitúciami a boli vyhlásené v Úradnom vestníku Európskej únie. Úrad-

⁶⁰ Pozri NOVOTNÁ, J. *Právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení trestním*. 3. vydání. C. H. Beck 2015, s. 209 a nasl.

⁶¹ Pozri § 20 ods. 2 zákona č. 400/2015 Z.z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁶² Čl. 24 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve (vyhláška ministra zahraničných vecí č. 15/1988 Zb. o Viedenskom dohovore o zmluvnom práve).

⁶³ Nariadenie Rady (EÚ) č. 216/2013 zo 7. marca 2013 o elektronickom uverejňovaní Úradného vestníka Európskej únie, *Ú. v. EÚ L* 69, 13. 3. 2013, s. 1–3.

⁶⁴ Bližšie § 20 a nasl. zákona č. 400/2015 Z.z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

ný vestník⁶⁵ sa uverejňuje v úradných jazykoch.⁶⁶ V oblasti medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach pôjde predovšetkým o nasledovné zmluvy:

- a) Dohovor, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda uzatvorená medzi vládami štátov hospodárskej únie Beneluxu, Nemeckej spolkovej republiky a Francúzskej republiky o postupnom zrušení kontrol na ich spoločných hraniciach, *Ú. v. L* 239, 22. 9. 2000, s. 19–62,
- b) Dohoda o vzájomnej právnej pomoci medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi americkými, *Ú. v. EÚ L* 181, 19. 7. 2003, s. 34–42,
- c) Dohoda medzi Medzinárodným trestným súdom a Európskou úniou o spolupráci a pomoci, *Ú. v. L* 115, 28. 04. 2006, s. 50–56,
- d) Dohoda medzi Európskou úniou a Islandskou republikou a Nórske kráľovstvom o vydávanom konaní medzi členskými štátmi Európskej únie a Islandom a Nórskom, *Ú. v. EÚ L* 292, 21. 10. 2006, s. 2–19,
- e) Dohoda medzi Európskou úniou a Japonskom o vzájomnej právnej pomoci v trestných veciach, *Ú. v. EÚ L*, 39, 12. 2. 2010, s. 20–35.

Ustanovenia **Trestného poriadku** sa vo vzťahu k medzinárodnej justičnej spolupráci v trestných veciach použijú **subsidiárne** – ustanovenia Trestného poriadku sa použijú, ak medzinárodná zmluva neustanovuje inak (§ 478 TP). Justičná spolupráca v trestných veciach v zmysle Trestného poriadku prichádza do úvahy pri bezzmluvnom vyžadovaní justičnej spolupráce to vtedy ak medzinárodná zmluva s príslušným štátom neexistuje alebo medzinárodná zmluva neobsahuje úpravu predmetnej problematiky, ktorú by bolo možné priamo aplikovať.

Problematiku medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach upravuje predovšetkým piata časť Trestného poriadku (§ 477 a nas. TP). Niektoré aspekty medzinárodnej spolupráce sú upravené aj v § 2 ods. 5 (modifikácia zásada legality medzinárodnou zmluvou), § 8 TP (vyňatie osôb z pôsobnosti orgánov činných v trestnom konaní a súdu), § 9 TP (nepripustnosť trestného stíhania), § 10 ods. 9 TP (pôsobenie spoločného vyšetrovacieho tímu), § 37 ods. 3 TP (povinná obhajoba aj v konaní o vydanie do cudziny), § 74 (upovedomenie príslušného konzulárneho úradu o vzatí do väzby cudzinca), § 111 ods. 5 TP (kontrolovaná dodávka do cudziny), § 117 ods. 14 (pôsobenie agenta na území iného štátu), § 228 ods. 2 TP (prerušenie trestného stíhania ak sa navrhuje odovzdanie trestného stíhania do cudziny alebo obvinený je vydaný do cudziny resp. obvinený je dočasne odovzdaný na vykonanie úkonov do cudziny), § 231 (oprávnenie prokurátora navrhnúť vyžiadanie obvineného z cudziny, vykonať predbežné vyšetrenie v konaní o vydanie do cudziny) a § 470 ods. 1 TP (rozhodovanie o zahľadení odsúdenia cudzozemským súdom).

Ďalšie právne predpisy Slovenskej republiky sa stávajú prameňom medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach ak upravujú určitú oblasť medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach. Predovšetkým pôjde o nasledovné zákony:

- a) zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov,

⁶⁵ Nariadenie č. 1 o používaní jazykov v Európskom hospodárskom spoločenstve. *Ú. v. ES* 17, 6. 10. 1958, s. 385–386.

⁶⁶ Článok 58 Aktu o podmienkach pristúpenia Českej republiky, Estónskej republiky, Cyperskej republiky, Lotyšskej republiky, Litovskej republiky, Maďarskej republiky, Maltskej republiky, Poľskej republiky, Slovinskej republiky a Slovenskej republiky k Európskej únii a o úpravách zmlúv, na ktorých je založená Európska únia, bráni tomu, aby povinnosti obsiahnuté v právnej úprave Spoločenstva, ktorá nebola uverejnená v Úradnom vestníku Európskej únie v jazyku nového členského štátu, hoci tento jazyk je úradným jazykom Európskej únie, mohli byť ukladané jednotlivcom v tomto štáte, aj keby sa tieto osoby mohli oboznámiť s touto právnou úpravou inými spôsobmi. *Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 11. decembra 2007. Skoma-Lux sro proti Celní ředitelství Olomouc. Návrh na začatie prejudiciálneho konania: Krajský soud v Ostravě – Česká republika. Vec C-161/06. Zbierka rozhodnutí 2007 I-10841.*

- b) zákon č. 650/2005 Z.z. o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v Európskej únii,
- c) zákon č. 183/2011 Z.z. o uznávaní a výkone rozhodnutí o peňažnej sankcii v Európskej únii,
- d) zákon č. 533/2011 Z.z. o uznávaní a výkone rozhodnutí, ktorými sa ukladá trestná sankcia nespojená s odňatím slobody alebo probačné opatrenie na účely dohľadu v Európskej únii,
- e) zákon č. 549/2011 Z.z. o uznávaní a výkone rozhodnutí, ktorými sa ukladá trestná sankcia spojená s odňatím slobody v Európskej únii v znení zákon č. 344/2012 Z.z.,
- f) zákon č. 161/2013 Z.z. o odovzdávaní, uznávaní a výkone rozhodnutí o opatreniach dohľadu ako náhrade väzby v Európskej únii,
- g) zákon č. 398/2015 Z.z. o európskom ochrannom príkaze v trestných veciach a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

3. Medzinárodná justičná spolupráca v trestných veciach na základe medzinárodných zmlúv

Medzinárodná justičná spolupráca v trestných veciach je upravená vo veľkom množstve medzinárodných zmlúv. Väčšina z týchto zmluvných dokumentov bola uzavretá ešte pred vznikom Slovenskej republiky a na základe článku 153 Ústavy Slovenskej republiky a Vyhlásenia Národnej rady Slovenskej republiky z 3. 12. 1992⁶⁷ Slovenská republika do týchto zmlúv sukcedovala.⁶⁸ Ako už bolo spomenuté vyššie, väčšiu časť zmluvnej základne Slovenskej republiky tvoria zmluvné dokumenty bývalého Československa, do ktorých Slovenská republika sukcedovala. Od 1. januára 1993 do 31. decembra 2002 bola ukončená revízia dvojstrannej zmluvnej základne so 44 štátmi. V tomto prípade ide o zdĺhavý proces, ktorý napriek snahe MZV SR nebolo možné urýchliť. Postup procesu revízie dvojstrannej zmluvnej základne závisí od ochoty partnerskej krajiny revíziu začať, resp. od schvaľovacieho procesu na strane druhého zmluvného partnera.

Tradične pretrvávajú problémy v plnení Zmluvy medzi ČSSR a ZSSR o právnej pomoci a právnych vzťahoch v občianskych, rodinných a trestných veciach (vyhl. č. 95/1983 Zb.) zo strany Ukrajiny a Ruskej federácie. Nie sú však spôsobené vlastným znením zmluvy, skôr nepružným vybavovaním zo strany ruských resp. ukrajinských orgánov. Podobné problémy sú pri plnení zmluvy o právnej pomoci s Kubou (vyhl. č. 80/1981 Zb.) a Vietnamom (vyhl. č. 98/1984 Zb.), kde vybavenie dožiadaní trvá niekoľko rokov, niekedy je vybavenie úplne neúspešné a bez akejkoľvek správy zo strany príslušného ministerstva spravodlivosti, a to aj napriek opakovaným diplomatickým urgenciám. Pretrvávajú problémy s plnením Zmluvy medzi ČSSR a SFRJ o úprave právnych vzťahov vo veciach občianskych, rodinných a trestných (vyhl. č. 207/1964 Zb.) zo strany niektorých nástupníckych štátov, predovšetkým ZRJ, tiež z hľadiska jej praktického vykonávania.⁶⁹

⁶⁷ Vyhlásenie Národnej rady Slovenskej republiky o členstve Slovenskej republiky v Rade Európy a prevzatí záväzkov z medzinárodných zmlúv Schválené Národnou radou Slovenskej republiky uznesením z 3. decembra 1992 číslo 85.

⁶⁸ Viedenský dohovor o sukcesii štátov vo vzťahu k zmluvám (Oznámenie MZV SR č. 33/2001 Z.z.).

⁶⁹ Bližšie: Informácia o stave plnenia medzinárodných zmlúv za rok 2002, Materiál programu rokovania Vlády SR, č. UV-2517/2003, rokovanie: 29/2003, konaného 10. 04. 2003, bod programu c); Materiál bol Vládou SR vzatá na vedomie.

Ako už bolo uvedené, medzinárodná justičná spolupráca v trestných veciach je upravená v bilaterálnych a multilaterálnych zmluvách.

3.1 Bilaterálne zmluvy

Medzinárodná justičná spolupráca v trestných veciach je upravená v množstve medzinárodných zmlúv. Tieto zmluvy boli prijímané už od začiatku minulého storočia. Mnoho z týchto zmlúv je v súčasnosti už prekonaných, alebo sa z rôznych iných príčin nevykonávajú, prípadne nezodpovedajú záujmom a potrebám Slovenskej republiky. Ako už bolo uvedené určité problémy pri aplikácii zmlúv už „neexistujúcich štátov“ zo strany nástupníckych štátov predovšetkým Zmluvy medzi ČSSR a ZSSR o právnej pomoci a právnych vzťahoch v občianskych, rodinných a trestných veciach zo strany Ukrajiny a Ruskej federácie a Zmluvy medzi ČSSR a SFRJ o úprave právnych vzťahov vo veciach občianskych, rodinných a trestných zo strany niektorých nástupníckych štátov, predovšetkým ZRJ, tiež z hľadiska jej praktického vykonávania.

Bilaterálne zmluvy regulujúce policajnú a justičnú spoluprácu v trestnom konaní resp. pri odhaľovaní a predchádzaní trestnej činnosti majú rôzny charakter.

Najstaršou formou bilaterálnych zmlúv o justičnej spolupráci v trestných veciach sú zmluvy uzatvorené za tzv. prvej republiky. Tieto zmluvy sa najčastejšie označujú ako dohovor o vydávaní zločincov a právnej pomoci vo veciach trestných (napr. Belgicko, Portugalsko, Juhoafrická republika, Kanada, Seychelská republika, Spojené štáty americké).

Najčastejším rámcom pre justičnú spoluprácu v trestných veciach je „univerzálny“ dohovor právnej pomoci v občianskych a trestných veciach. Takéto dohovory boli uzatvárané ešte za čias bývalej Československej republiky a Slovenská republika väčšinu z nich suksedovala a následne boli aj potvrdené.

Ďalšou skupinou sú špeciálne dohovory upravujúce spoluprácu v určitých oblastiach napr. o spolupráci v boji proti terorizmu, organizovanej trestnej činnosti, nedovolenému obchodovaniu s omamnými látkami, organizovanej trestnej činnosti (napr. Albánska republika, Bosna a Hercegovina, Cyprus, Lotyšsko, Ruská federácia), v boji proti organizovanej trestnej činnosti (napr. Chorvátsko, Malta, Moldavsko, Ukrajina), pri odhaľovaní, objasňovaní a predchádzaní trestnej činnosti (napr. Litva, Maďarsko, Poľsko, Srbská republika).

Osobitnú kategóriu medzinárodných zmlúv tvoria zmluvy o policajnej spolupráci (napr. Belgicko, Bulharsko, Chorvátsko, Macedónsko, Rakúsko).

Medzinárodná justičná spolupráca v trestných veciach v pôsobnosti slovenských orgánov je upravená predovšetkým nasledovnými bilaterálnymi zmluvami, dohodami a dohovormi:

1. Afganistan:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Afganskou demokratickou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach (*vyhláška MZV č. 44/1983 Zb.*).

2. Albánska republika:

- a) Zmluva medzi Československou republikou a Albánskou ľudovou republikou o právnej pomoci v občianskych, rodinných a trestných veciach (*vyhláška MZV č. 97/1960 Zb.*),
- b) Protokol medzi Ministerstvom zahraničných vecí Slovenskej republiky a Ministerstvom zahraničných vecí Albánskej republiky o platnosti dvojstranných dohôd podpísaných medzi Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou a Albánskou Republikou (*Oznámenie MZV SR č. 174/2006 Z. z.*),
- c) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a Radou ministrov Albánskej republiky o spolupráci v boji proti terorizmu, organizovanej trestnej činnosti, nedovolenému obchodo-

vaniu s omamnými látkami, psychotropnými látkami, jedmi a drogovými prekurzormi a iným trestným činom (*Oznámenie MZV a EZ SR č. 183/2015 Z. z.*).

3. Alžírsko:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Alžírskou demokratickou a ľudovou republikou o právnej pomoci v občianskych, rodinných a trestných veciach (*vyhláška MZV č. 17/1984 Zb.*).

4. Belgické kráľovstvo:

- a) Dohovor o vydávaní zločincov a právnej pomoci vo veciach trestných uzatvorený medzi republikou Československou a kráľovstvom Belgickým (*vyhláška č. 79/1928 Zb.*),
- b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Belgickým kráľovstvom po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 408/2005 Z. z.*),
- c) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Belgického kráľovstva o policajnej spolupráci (*Oznámenie MZV SR č. 568/2002 Z. z.*).

5. Bieloruská republika:

- a) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Bieloruskej republiky o spolupráci v boji proti terorizmu, nedovolenému obchodovaniu s drogami a inej organizovanej trestnej činnosti (*Oznámenie MZV SR č. 407/2003 Z. z.*).

6. Bosna a Hercegovina:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federatívnou republikou Juhosláviou o úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (*vyhláška č. 207/1964 Zb.*),
- b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Bosnou a Hercegovinou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 265/2006 Z. z.*),
- c) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a Radou ministrov Bosny a Hercegoviny o spolupráci v boji proti trestnej činnosti, najmä terorizmu, nedovolenému obchodovaniu s omamnými látkami a organizovanej trestnej činnosti (*Oznámenie MZV SR č. 178/2009 Z. z.*).

7. Bulharská republika:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Bulharskou ľudovou republikou o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (*vyhláška MZV č. 3/1978 Zb.*),
- b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Bulharskou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 45/2001 Z. z.*),
- c) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Bulharskej republiky o policajnej spolupráci (*Oznámenie MZV SR č. 303/2000 Z. z.*).

8. Cyperská republika:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Cyperskou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach (*vyhláška MZV č. 96/1983 Zb.*),
- b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Cyperskou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 110/2000 Z. z.*),
- c) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Cyperskej republiky o spolupráci v boji proti organizovanej trestnej činnosti, terorizmu, nedovolenému obchodovaniu

s omamnými a psychotropnými látkami a iným druhom trestnej činnosti (*Oznámenie MZV SR č. 509/2005 Z. z.*).

9. Česká republika:

- a) Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o právnej pomoci poskytovanej justičnými orgánmi v občianskych a trestných veciach (*Oznámenie MZV SR č. 193/1993 Z. z.*),
- b) Protokol o zmene a doplnení Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o právnej pomoci poskytovanej justičnými orgánmi a úprave niektorých právnych vzťahov v občianskych a trestných veciach z 29. októbra 1992 a jej Záverečného protokolu (*Oznámenie MZV a EZ SR č. 302/2014 Z. z.*),
- c) Zmluva medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Českej republiky o výmene údajov z informačných fondov obsiahnutých v registri trestov (*Oznámenie MZV SR č. 184/1995 Z. z.*),
- d) Vykonávací protokol k Zmluve medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Českej republiky o výmene údajov z informačných fondov obsiahnutých v registri trestov (*Oznámenie MZV SR č. 356/2009 Z. z.*),
- e) Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o spolupráci v boji proti trestnej činnosti, pri ochrane verejného poriadku a pri ochrane štátnej hranice (*Oznámenie MZV SR č. 35/2005 Z. z.*).

10. Čierna Hora:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federatívnou republikou Juhosláviou o úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (*vyhláška č. 207/1964 Zb.*),
- b) Protokol medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Čiernej Hory o dvojstranných dohodách upravujúcich slovensko-čiernohorské vzťahy, potvrdzujúci stav zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Čiernou Horou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a po sukcesii Čiernej Hory do zmlúv bývalej Juhoslávie a Štátneho zväzu Srbska a Čiernej Hory. (*Oznámenie MZV a EZ SR č. 299/2015 Z. z.*),
- c) Protokol medzi Slovenskou republikou a Čiernou Horou k Zmluve medzi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federatívnou republikou Juhosláviou o úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (*Oznámenie MZV a EZ SR č. 46/2016 Z. z.*).

11. Grécko:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Gréckou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach (*vyhláška MZV č. 102/1983 Zb.*),
- b) Protokol o potvrdení zmluvných vzťahov medzi Slovenskou republikou a Gréckou republikou z 2. júna 1995 ministrami zahraničných vecí Slovenskej republiky a Gréckej republiky bol potvrdený stav zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Gréckou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 226/1995 Z. z.*).

12. Gruzínsko:

- a) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Gruzínska o spolupráci v boji proti trestnej činnosti (*Oznámenie MZV a EZ SR č. 189/2016 Z. z.*).

13. Chorvátska republika:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federatívnou republikou Juhosláviou o úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (*vyhláška č. 207/1964 Zb.*),
- b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Chorvátskou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 112/2006 Z. z.*),
- c) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Chorvátskej republiky o spolupráci v boji proti organizovanej trestnej činnosti (*Oznámenie MZV SR č. 278/2001 Z. z.*),
- d) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Chorvátskej republiky o policajnej spolupráci (*Oznámenie MZV SR č. 169/2011 Z. z.*),
- e) Vykonávací protokol medzi Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky a Ministerstvom vnútra Chorvátskej republiky k Dohode medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Chorvátskej republiky o policajnej spolupráci zo dňa 17. novembra 2010 (*Oznámenie MZV SR č. 130/2013 Z. z.*).

14. Jemenská ľudovo demokratická republika:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Jemenskou ľudovou demokratickou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach (*Oznámenie FM ZV č. 76/1990 Zb.*).

15. Juhoafrická republika:

- a) Zmluva medzi republikou Československou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Írska o vzájomnom vydávaní zločincov (*publikovaná pod č. 211/1926 Zb.*),
- b) Protokol k Zmluve medzi republikou Československou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Írska o vzájomnom vydávaní zločincov (*publikovaná pod č. 211/1926 Zb.*),
- c) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Juhoafrickou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a po sukcesii Juhoafrickej republiky do niektorých zmlúv Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska, ktoré sa vzťahujú na územie Juhoafrickej republiky (*Oznámenie MZV SR č. 427/2000 Z. z.*).

16. Kanada:

- a) Zmluva medzi Republikou československou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Írska o vzájomnom vydávaní zločincov (ČSSR - Kanada) (*vyhláška č. 56/1929 Zb.*),
- b) Protokol k Zmluve medzi Republikou československou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Írska o vzájomnom vydávaní zločincov z 11. 11. 1924 (ČSSR - Kanada) (*vyhláška č. 56/1929 Zb.*),
- c) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Kanadou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 411/2005 Z. z.*).

17. Kórejská ľudovodemokratická republika:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Kórejskou ľudovodemokratickou republikou o vzájomnej právnej pomoci v občianskych, rodinných a trestných veciach, Pchjongjang 11. septembra 1988 (*vyhláška č. 93/1989 Zb.*),
- b) Protokol medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Kórejskej ľudovodemokratickej republiky o medzinárodných zmluvách uzavretých medzi bývalým Československom a Kórejskou ľudovodemokratickou republikou bol potvrdený stav zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Kórejskou ľudovodemokratickou republikou po sukcesii Sloven-

skej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (Oznámenie MZV SR č. 365/2003 Z. z.).

18. Kubánska republika:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou o vzájomnej právnej pomoci v občianskych, rodinných a trestných veciach (vyhláška č. 80/1981 Zb.).

19. Litovská republika:

- a) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Litovskej republiky o spolupráci pri odhaľovaní, objasňovaní a predchádzaní trestnej činnosti (Oznámenie MZV č. 129/2009 Z. z.).

20. Lotyšská republika:

- a) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Lotyšskej republiky o spolupráci v boji proti terorizmu, nedovolenému obchodovaniu s drogami a inej organizovanej trestnej činnosti (Oznámenie MZV SR č. 216/1999 Z. z.).

21. Macedónska republika:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federatívnou republikou Juhosláviou o úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (vyhláška č. 207/1964 Zb.),
- b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Macedónskou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (Oznámenie MZV SR č. 489/2005 Z. z.),
- c) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Macedónskej republiky o policajnej spolupráci v boji proti trestnej činnosti (Oznámenie MZV č. 326/2010 Z. z.).

22. Malta:

- a) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Malty o spolupráci v boji proti organizovanej trestnej činnosti (Oznámenie MZV SR č. 362/2001 Z. z.).

23. Maďarská republika:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Maďarskou ľudovou republikou o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (Oznámenie MZV č. 63/1990 Zb.),
- b) Zmluva medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou o spolupráci pri predchádzaní cezhraničnej trestnej činnosti a v boji proti organizovanej trestnej činnosti (Oznámenie MZV SR č. 248/2007 Z. z.),
- c) Zmluva medzi Slovenskou republikou a Maďarskom, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou o spolupráci pri predchádzaní cezhraničnej trestnej činnosti a v boji proti organizovanej trestnej činnosti (Oznámenie č. 80/2016 Z. z.).

24. Moldavská republika:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o právnej pomoci a právnych vzťahoch v občianskych, rodinných a trestných veciach (vyhláška č. 95/1983 Zb.),
- b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Moldavskou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (Oznámenie MZV SR č. 436/2006 Z. z.),
- c) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Moldavskej republiky o spolupráci v boji proti organizovanej trestnej činnosti (Oznámenie MZV SR č. 423/2007 Z. z.).

25. Mongolsko:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Mongolskou ľudovou republikou o poskytovaní právnej pomoci a o právnych vzťahoch v občianskych, rodinných a trestných veciach (*vyhláška MZV č. 106/1978 Zb.*),
- b) Protokol medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Mongolska o medzinárodných zmluvách, ktorými sa riadia dvojstranné slovensko-mongolské vzťahy (*Oznámenie MZV SR č. 399/2011 Z. z.*).

26. Poľská republika:

- a) Zmluva medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou o doplnení a uľahčení vykonávania Európskeho dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach (*Oznámenie MZV SR č. 28/1998 Z. z.*),
- b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 493/2005 Z. z.*),
- c) Zmluva medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou o spolupráci v boji proti trestnej činnosti (*Oznámenie MZV č. 638/2006 Z. z.*),
- d) Zmluva medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou o spolupráci v boji proti trestnej činnosti a spolupráci na prihraničných územiach podpísaná 23. marca 2004 vo Varšave (*Oznámenie MZV SR č. 240/2011 Z. z.*).

27. Portugalská republika:

- a) Zmluva medzi republikou Československou a republikou Portugalskou o vydávaní zločincov a právnej pomoci vo veciach trestných (*publikovaná pod č. 24/1931 Zb.*),
- b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Portugalskou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 406/2000 Z. z.*).

28. Rakúska republika:

- a) Zmluva medzi Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou a Rakúskou republikou o vzájomnom výkone súdnych rozhodnutí v trestných veciach (*Oznámenie MZV č. 113/1992 Zb.*),
- b) Dohoda medzi vládou Československej socialistickej republiky a vládou Rakúskej republiky o spolupráci pri predchádzaní a odhaľovaní súdne trestných činov a zaškoľovaní bezpečnosti cestnej dopravy (*Oznámenie MZV č. 275/1990 Zb.*),
- c) Zmluva medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o doplnení Európskeho dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach (*Oznámenie MZV SR č. 51/1996 Z. z.*),
- d) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 369/2000 Z. z.*),
- e) Zmluva medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o policajnej spolupráci (*Oznámenie MZV SR č. 252/2005 Z. z.*),
- f) Zmluva medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o policajnej spolupráci podpísaná 13. februára 2004 vo Viedni (*Oznámenie MZV a EZ SR č. 232/2015 Z. z.*).

29. Rumunská republika:

- a) Zmluva medzi Československou republikou a Rumunskou ľudovou republikou o právnej pomoci v občianskych, rodinných a trestných veciach (*vyhláška MZV č. 31/1959 Zb.*),

- b) Protokol medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Rumunska o platnosti zmlúv, dohôd, dohovorov a iných dokumentov uzavretých medzi Československom a Rumunskom bol potvrdený stav zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Rumunskom po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 485/2002 Z. z.*).

30. Ruská federácia:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o právnej pomoci a právnych vzťahoch v občianskych, rodinných a trestných veciach (*vyhláška MZV č. 95/1983 Zb.*),
- b) Protokol medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Ruskej federácie o inventarizácii zmluvnoprávnej základne a platnosti dvojstranných zmlúv vo vzťahoch medzi Slovenskou republikou a Ruskou federáciou podpísaného v Bratislave 31. októbra 1995 potvrdený stav zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Ruskou federáciou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a po sukcesii Ruskej federácie do zmlúv bývalého Zväzu sovietskych socialistických republík (*Oznámenie MZV SR č. 274/2000 Z. z.*),
- c) Dohoda medzi Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky a Federálnou službou pre kontrolu narkotík Ruskej federácie o spolupráci v boji proti nedovolenému obchodovaniu s omamnými látkami, psychotropnými látkami a ich prekursorami (*Oznámenie MZV SR č. 182/2010 Z. z.*),
- d) Dohoda medzi Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky a Federálnou službou pre finančný monitoring (Ruská federácia) o spolupráci v oblasti boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovaniu terorizmu (*Oznámenie MZV a EZ SR č. 224/2013 Z. z.*).

31. Seychelská republika:

- a) Potvrdenie vykonávania Zmluvy medzi republikou Československou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Írska o vzájomnom vydávaní zločincov z 11. novembra 1924 a Protokolu o zmene článku 12 tejto zmluvy zo 4. júna 1926 (*vyhláška č. 211/1926 Zb.*) vo vzájomných vzťahoch medzi Slovenskou republikou a Seychelskou republikou (*Oznámenie MZV a EZ SR č. 97/2015 Z. z.*).

32. Slovinská republika:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federatívnou republikou Juhosláviou o úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (*vyhláška č. 207/1964 Zb.*),
- b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Slovinskou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 176/2006 Z. z.*).

33. Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska:

- a) Dohoda medzi vládou Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a vládou Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska o spolupráci v otázkach boja proti terorizmu, obchodovaniu s narkotikami a organizovanému zločinu a vo všeobecných otázkach bezpečnostnej praxe (Praha 23. júla 1990),
- b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 324/1999 Z. z.*).

34. Spojené štáty americké:

- a) Zmluva medzi republikou Československou a Spojenými štátmi Severoamerickými o vzájomnom vydávaní zločincov (*publikovaná pod č. 48/1926 Zb.*),

- b) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Spojených štátov amerických o výmene informácií z preverovania známych teroristov alebo osôb podozrivých z terorizmu (*Oznámenie MZV SR č. 650/2008 Z. z.*),
 - c) Zmluva medzi Slovenskou republikou a Spojenými štátmi americkými o zintenzívnení spolupráce pri predchádzaní a boji proti trestnej činnosti (*Oznámenie MZV SR č. 161/2009 Z. z.*),
 - d) Právny nástroj medzi Slovenskou republikou a Spojenými štátmi americkými podľa článku 3 odseku 3 Dohody medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi americkými o vzájomnej právnej pomoci podpísanej 25. júna 2003 (*Oznámenie MZS SR č. 28/2010 Z. z.*),
 - e) Právny nástroj o extradícii medzi Slovenskou republikou a Spojenými štátmi americkými podľa článku 3 odseku 2 Dohody medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi americkými o extradícii podpísanej 25. júna 2003 (*Oznámenie MZS SR č. 29/2010 Z. z.*),
 - f) Vykonávací protokol medzi Ministerstvom spravodlivosti a Ministerstvom vnútornej bezpečnosti Spojených štátov amerických a Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky k Zmluve medzi Slovenskou republikou a Spojenými štátmi americkými o zintenzívnení spolupráce pri predchádzaní a boji proti trestnej činnosti (*Oznámenie MZV a EZ SR č. 169/2013 Z. z.*).
- 35. Spolková republika Nemecko:**
- a) Dohoda medzi vládou Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a vládou Spolkovej republiky Nemecko o spolupráci v boji proti organizovanej kriminalite (*Oznámenie FMZV č. 631/1992 Zb.*).
- 36. Srbská republika:**
- a) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Srbskej republiky o spolupráci v boji proti trestnej činnosti (*Oznámenie MZV SR č. 295/2009 Z. z.*).
- 37. Sýrska arabská republika:**
- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Sýrskou arabskou republikou o právnej pomoci v občianskych, rodinných a trestných veciach (*vyhláška MZV č. 8/1986 Zb.*).
- 38. Španielske kráľovstvo:**
- a) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Španielskeho kráľovstva o spolupráci v boji proti organizovanej trestnej činnosti (*Oznámenie MZV SR č. 94/2000 Z. z.*).
- 39. Talianska republika:**
- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Talianskou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach (*Oznámenie FMZV č. 508/1990 Zb.*),
 - b) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Talianskej republiky o spolupráci v boji proti terorizmu, organizovanej trestnej činnosti a nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropnými látkami (*Oznámenie MZV SR č. 339/2007 Z. z.*).
- 40. Tuniská republika:**
- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Tuniskou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach, o uznaní a výkone justičných rozhodnutí a o vydávaní a Dodatkový protokol (*vyhláška č. 40/1981 Zb.*),
 - b) Potvrdenie stavu zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Tuniskou republikou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (*Oznámenie MZV SR č. 19/2006 Z. z.*).

41. Turecká republika:

- a) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Tureckej republiky o spolupráci v boji proti medzinárodnému terorizmu, nezákonnému obchodovaniu s drogami a inej organizovanej trestnej činnosti (*Oznámenie MZV SR č. 170/1997 Z. z.*).

42. Ukrajina:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o právnej pomoci a právnych vzťahoch vo veciach občianskych, rodinných a trestných (*vyhláška č. 95/1983 Zb.*),
- b) Protokol medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Ukrajiny o dvojstranných zmluvných vzťahoch medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou bol potvrdený stav zmluvnej základne medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a po sukcesii Ukrajiny do zmlúv bývalého Zväzu sovietskych socialistických republík (*Oznámenie MZV SR č. 382/2002 Z. z.*),
- c) Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a Kabinetom ministrov Ukrajiny o spolupráci v boji proti organizovanej trestnej činnosti (*Oznámenie MZV SR č. 282/2001 Z. z.*).

43. Vietnamská socialistická republika:

- a) Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach (*vyhláška č. 98/1984 Zb.*).

3.2 Multilaterálne zmluvy

Ďalším významným prameňom práva upravujúcich justičnú spoluprácu trestných veciach sú multilaterálne zmluvy. Takéto zmluvy na podmienkach Slovenskej republiky boli prijímané predovšetkým na pôde Rady Európy a Organizácie spojených národov. Okrem toho boli prijaté aj niektoré multilaterálne zmluvy mimo rámca týchto organizácií, upravujúcich medzinárodnú spoluprácu napr. Zmluva o spolupráci v oblasti ochrany svedka,⁷⁰ či Dohovor o boji s podplácaním zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách.⁷¹

3.2.1 Rada Európy

Rada Európy je najstaršia európska politická organizácia, ktorá bola ako subjekt medzinárodného práva verejného založená v Londýne 5. mája 1949 podpísaním multilaterálnej medzinárodnej zmluvy nazvanej Štatút Rady Európy. Bývalá Česká a Slovenská Federatívna Republika bola prijatá za plnoprávneho člena Rady Európy dňa 21. februára 1991, ako jeden z prvých štátov strednej a východnej Európy.

Vzhľadom na to, že automatická sukcesia do členstva v Rade Európy nie je možná, po rozpade Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky sa Slovenská republika stala riadnym členom Rady Európy už dňa 30. júna 1993. Keďže prijatie nástupníckych štátov bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky Rada Európy podmienila okrem iného tým, že je potrebné preveriť, ako sú na území obidvoch republík rešpektované ľudské práva a do akej miery je naplňovaná zásada politického pluralizmu, preto ešte skôr ako sa obidva štáty stali riadnymi členmi Rady Európy, bola v marci 1993 delegáciou Rady vypracovaná správa o plnení podmienok prijatia do Rady Európy.

⁷⁰ Zmluva o spolupráci v oblasti ochrany svedka (*Oznámenie MZV a EZ SR č. 360/2012 Z. z.*).

⁷¹ Dohovor o boji s podplácaním zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách (*Oznámenie MZV SR č. 318/1999 Z. z.*).

V období, keď Slovenská republika a rovnako aj Česká republika neboli členmi Rady Európy, to je od 1. januára 1993 do 30. júna 1993, mali parlamenty obidvoch krajín tzv. status zvláštneho hosťa Parlamentného zhromaždenia Rady Európy a vlády obidvoch republík vysielali okrem iného svojich pozorovateľov do jednotlivých výborov medzivládnych expertov.⁷²

Krátko po prijatí bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky do Rady Európy boli ratifikované viaceré multilaterálne zmluvy, okrem iného týkajúce sa aj medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach. Po prijatí Slovenskej republiky za člena Rady Európy Výbor ministrov Rady Európy dňa 8. januára 1993 potvrdil so spätnou platnosťou od 1. januára 1993 sukcesiu Slovenskej republiky do mnohostranných zmlúv, ktorých zmluvnou stranou bola Česká a Slovenská Federatívna Republika, deponovaných u generálneho tajomníka Rady Európy a otvorených na prístup aj štátom, ktoré nie sú členmi Rady Európy. Dňa 30. júna 1993 Výbor ministrov Rady Európy potvrdil so spätnou platnosťou od 1. januára 1993 sukcesiu Slovenskej republiky do mnohostranných zmlúv, ktorých zmluvnou stranou bola Česká a Slovenská Federatívna Republika, deponovaných u generálneho tajomníka Rady Európy a otvorených na prístup len členským štátom Rady Európy. Uvedené mnohostranné zmluvy boli uverejnené v Zbierke zákonov Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a 1. januárom 1993 nadobudli platnosť pre Slovenskú republiku.⁷³ Do oblasti medzinárodnej justičnej spolupráce zasahovali nasledovné dohovory ktoré Slovenská republika sukcedovala: Európsky dohovor o vydávaní, Európsky dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach, Európsky dohovor o odovzdávaní trestného konania, Európsky dohovor o odovzdávaní odsúdených osôb, Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Európsky dohovor o potlačovaní terorizmu.

Po roku 1993 boli prijímané dohovory vo vzťahu k Rade Európy uzatvárané v mene Slovenskej republiky. Väčšina z prijímaných dohovorov upravovala postih určitého druhu kriminality, kde popri hmotnoprávných ustanoveniach tieto dohovory obsahujú aj ustanovenia o medzinárodnej spolupráci.

Vo vzťahu k Rade Európy je Slovenská republika viazaná nasledovnými dohovormi zasahujúcimi do oblasti medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach:

- a) Európsky dohovor o vydávaní (*Oznámenie FMZV č. 549/1992 Zb.*),
- b) Dodatokový protokol k Európskemu dohovoru o vydávaní (*Oznámenie MZV SR č. 10/1997 Z. z.*),
- c) Druhý dodatkový protokol k Európskemu dohovoru o vydávaní (*Oznámenie MZV SR č. 11/1997 Z. z.*),
- d) Vyhlásenie Slovenskej republiky k Európskemu dohovoru o vydávaní (*Oznámenie MZV SR č. 312/2000 Z. z.*),
- e) Vyhlásenie Slovenskej republiky k Európskemu dohovoru o vydávaní (*Oznámenie MZV SR č. 508/2006 Z. z.*),
- f) Európsky dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach (*Oznámenie FMZV č. 550/1992 Zb.*),
- g) Dodatokový protokol k Európskemu dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach (*Oznámenie MZV SR č. 12/1997 Z. z.*),
- h) Druhý dodatkový protokol k Európskemu dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach (*Oznámenie MZV SR č. 165/2005 Z. z.*),

⁷² Bližšie SKALOŠ, M.: *Štátne nástupníctvo po dismembrácii Českej a Slovenskej federatívnej republiky*. In: Dny práva 2012 – Days of Law 2012: sborník příspěvků, 6. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity, Brno 2012. s. 483–498.

⁷³ Pozri Potvrdenie mnohostranných zmlúv, ktorých zmluvnou stranou bola Česká a Slovenská Federatívna Republika, deponovaných u generálneho tajomníka Rady Európy (*Oznámenie MZV SR č. 79/1994 Z. z.*).

- i) Vyhlásenie Slovenskej republiky k Európskemu dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach (Oznámenie MZV SR č. 506/2006 Z. z.),
- j) Európsky dohovor o odovzdávaní trestného stíhania (Oznámenie FMZV č. 551/1992 Zb.),
- k) Vyhlásenie Slovenskej republiky k Európskemu dohovoru o odovzdávaní trestného konania (Oznámenie MZ SR č. 507/2006 Z. z.),
- l) Európsky dohovor o potlačovaní terorizmu (Oznámenie FMZV č. 552/1992 Zb.),
- m) Dohovor o odovzdávaní odsúdených osôb (Oznámenie FMZV č. 553/1992 Zb.),
- n) Vyhlásenie Slovenskej republiky podľa článku 3 odseku 4 Dohovoru o odovzdávaní odsúdených osôb (Oznámenie MZV SR č. 113/1996 Z. z.),
- o) Európsky dohovor o násilí a neviazanosti divákov počas športových podujatí, a najmä na futbalových zápasoch (Oznámenie MZV SR č. 295/1993 Z. z.),
- p) Európsky dohovor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (Oznámenie MZV SR č. 26/1995 Z. z.),
- q) Protokol č. 1 k Európskemu dohovoru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (Oznámenie MZV SR č. 478/2004 Z. z.),
- r) Protokol č. 2 k Európskemu dohovoru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (Oznámenie MZV SR č. 480/2004 Z. z.),
- s) Dohovor o praní špinavých peňazí, vyhľadávaní, zhabaní a konfiškácii ziskov z trestnej činnosti (Oznámenie MZV SR č. 109/2002 Z. z.),
- t) Nóta o odvolaní výhrad Slovenskej republiky k článku 6 Dohovoru o praní špinavých peňazí, vyhľadávaní, zhabaní a konfiškácii ziskov z trestnej činnosti (Oznámenie MZV SR č. 76/2004 Z. z.),
- u) Vyhlásenie Slovenskej republiky k Dohovoru o praní špinavých peňazí, vyhľadávaní, zhabaní a konfiškácii ziskov z trestnej činnosti (Oznámenie MZV SR č. 549/2006 Z. z.),
- v) Trestnoprávny dohovor o korupcii (Oznámenie MZV SR č. 375/2002 Z. z.),
- w) Dodatokový protokol k Trestnoprávnemu dohovoru o korupcii (Oznámenie MZV SR č. 345/2005 Z. z.),
- x) Európsky dohovor o dohlade nad podmiennečne odsúdenými alebo podmiennečne prepustenými páchatelmi (Oznámenie MZV SR č. 412/2003 Z. z.),
- y) Dohovor Rady Európy o predchádzaní terorizmu (Oznámenie MZV SR č. 186/2007 Z. z.),
- z) Dohovor o počítačovej kriminalite (Oznámenie MZV SR č. 137/2008 Z. z.),
- aa) Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (Oznámenie MZV SR č. 487/2008 Z. z.),
- ab) Dohovor Rady Európy o praní špinavých peňazí, vyhľadávaní, zaistení a konfiškácii ziskov z trestnej činnosti a o financovaní terorizmu (Oznámenie MZV SR č. 91/2009 Z. z.),
- ac) Európsky dohovor o odškodňovaní obetí násilných trestných činov (Oznámenie MZV SR č. 162/2009 Z. z.),
- ad) Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (Oznámenie MZV a EZ SR č. 164/2016 Z. z.).

3.2.2 Organizácia spojených národov

Slovensko sa stalo členskou krajinou Organizácie Spojených národov 19. januára 1993 ako jeden z nástupníckych štátov po rozdelení bývalej Českej a Slovenskej federatívnej republiky. Slovensko, ako súčasť bývalého Československa, bolo jedným zo zakladateľských štátov OSN v roku 1945. Po rozdelení Českej a Slovenskej federatívnej republiky Slovenská republika suksedovala

zmluvy, ktorých signatárom bola Česká a Slovenská federatívna republika.⁷⁴ Do oblasti medzinárodnej justičnej spolupráce zasahovali nasledovné dohovory OSN resp. Spoločenstva národov ktoré Slovenská republika sukcedovala:

- a) Medzinárodný dohovor o potlačovaní obchodu s necudnými publikáciami a ich rozširovaní (*uverejnený pod č. 96/1927 Zb.*),
- b) Medzinárodný dohovor o potieraní peňazokazectva a Protokol (*uverejnené pod č. 15/1932 Zb. a č. 216/1935 Zb.*),
- c) Viedenský dohovor o diplomatických stykoch (*vyhláška č. 157/1964 Zb.*),
- d) Jednotný dohovor o omamných látkach (*vyhláška č. 47/1965 Zb.*),
- e) Viedenský dohovor o konzulárnych stykoch (*vyhláška č. 32/1969 Zb.*),
- f) Dohovor o zabránení a trestaní trestných činov proti osobám požívajúcim medzinárodnú ochranu včítane diplomatických zástupcov (*vyhláška č. 131/1978 Zb.*),
- g) Dohovor o zabránení a trestaní zločinu genocidia (*vyhláška č. 32/1955 Zb.*),
- h) Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (*vyhláška č. 120/1976 Zb.*),
- i) Dohovor o nepremlčateľnosti vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti (*vyhláška č. 53/1974 Zb.*),
- j) Medzinárodný dohovor o potlačení a trestaní zločinu apartheidu (*vyhláška č. 116/1976 Zb.*),
- k) Medzinárodný dohovor proti braniu rukojemníka (*vyhláška č. 36/1988 Zb.*),
- l) Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (*vyhláška č. 143/1988 Zb.*),
- m) Dohovor o psychotropných látkach (*vyhláška č. 62/1989 Zb.*),
- n) Dohovor o právach dieťaťa (*Oznámenie FMZV č. 104/1991 Zb.*),
- o) Dohovor OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropnými látkami (*Oznámenie FMZV, č. 462/1991 Zb.*).

Po rozdelení Českej a Slovenskej federatívnej republiky, Slovenská republika je signatárom nasledujúcich dohovorov OSN upravujúcich medzinárodnú spoluprácu v trestných veciach:

- a) Dohovor o zákaze použitia, skladovania, výroby a transferu protipechotných mín a o ich zničení (*Oznámenie MZV SR č. 121/1999 Z. z.*),
- b) Medzinárodný dohovor o potláčaní bombového terorizmu (*Oznámenie MZV SR č. 382/2001 Z. z.*),
- c) Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu (*Oznámenie MZV SR č. 333/2002 Z. z.*),
- d) Dohoda o výsadách a imunitách Medzinárodného trestného súdu (*Oznámenie MZV SR č. 418/2004 Z. z.*),
- e) Medzinárodný dohovor o potláčaní financovania terorizmu (*Oznámenie MZV SR č. 593/2002 Z. z.*),
- f) Dohovor Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu (*Oznámenie MZV SR č. 621/2003 Z. z.*),
- g) Protokol proti nezákonnej výrobe a obchodovaniu so strelnými zbraňami, ich súčasťami a komponentmi a strelivom dopĺňujúci Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu (*Oznámenie MZV SR č. 21/2006 Z. z.*),
- h) Vyhlásenie Slovenskej republiky k Dohovoru Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu (*Oznámenie MZV SR č. 502/2006 Z. z.*),

⁷⁴ Notifikácia sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých depozitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov (*Oznámenie MZV SR č. 53/1994 Z. z.*).

- i) Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii (*Oznámenie MZV SR č. 424/2004 Z. z.*),
- j) Medzinárodný dohovor o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím (*Oznámenie MZV a EZ SR č. 12/2015 Z. z.*).

4. Medzinárodná justičná spolupráca v trestných veciach na základe Trestného poriadku

Univerzálnou vnútroštátnou normou upravujúcu justičnú spoluprácu v trestných veciach je Trestný poriadok. Právna úprava medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach je zaradená do piatej časti Trestného poriadku nazvanej Právny styk s cudzinou.

Trestný poriadok upravuje štyri základné princípy medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach podľa Trestného poriadku:⁷⁵

1. **Subsidiarity** zákonnej úpravy voči úprave v medzinárodných zmluvách (§ 478 TP). Podstatou princípu subsidiarity je, že ustanovenia Trestného poriadku sa použijú len vtedy, ak medzinárodná zmluva neustanovuje inak, a len v rozsahu, v ktorom neustanovuje inak. Z tohto ustanovenia však súčasne vyplýva aj ďalší dôležitý aspekt, a to, že ustanovenia medzinárodnej zmluvy sú priamo použiteľné.
2. **Vzájomnosti – reciprocity** (§ 479 TP). Princíp reciprocity sa uplatňuje len v prípade, ak realizovaná forma justičnej spolupráce nie je upravená medzinárodnou zmluvou. Ak existuje medzinárodná zmluva, podmienky spolupráce sú upravené v predmetnej zmluve. V zmysle tejto zásady príslušné orgány budú konať o žiadosti o justičnú spoluprácu v trestných veciach, ak dožadujúci štát zaručí, že vyhovie porovnateľnej žiadosti slovenského orgánu.
3. Použiteľnosť úpravy aj na žiadosti **medzinárodných trestných súdov** (§ 481 TP). V zmysle tejto zásady sa podľa Trestného poriadku postupuje aj v konaní o žiadostiach medzinárodného súdu. Medzinárodným súdom sa rozumie medzinárodný trestný súd zriadený medzinárodnou zmluvou alebo rozhodnutím medzinárodnej organizácie, ktoré je záväzné pre Slovenskú republiku a jeho organizačné zložky (§ 477 TP). Pôjde predovšetkým o žiadosti Medzinárodného trestného súdu,⁷⁶ hoci Rímsky štatút v deviatej časti upravuje niektoré formy medzinárodnej spolupráce a súdnej pomoci.⁷⁷
4. **Ochrana záujmov štátu** (§ 482 TP) resp. „*essential interests*“ je všeobecne uznávanou zásadou medzinárodného práva verejného⁷⁸ a do Trestného poriadku je zapracovaná ako všeobecný dôvod na odmietnutie určitej formy spolupráce. Žiadosti cudzieho orgánu nemožno vyhovieť, ak by jej vybavením bola porušená ústava alebo také ustanovenie právneho poriadku Slovenskej republiky, na ktorom je potrebné bez výhrady trvať, alebo ak by vybavením žiadosti bol poškodený iný významný chránený záujem Slovenskej republiky.

Podľa súčasného znenia Trestného poriadku rozlišujeme nasledovné formy medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach:⁷⁹

⁷⁵ Porovnaj IVOR, J., ZÁHORA, J. *Repetitórium trestného práva*. Bratislava: Wolters Kluwer 2016, s. 211.

⁷⁶ Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu (oznámenie MZV SR č. 333/2002 Z. z.).

⁷⁷ Bližšie k jednotlivým formám pozri KUBÍČEK, M. *Jednotlivé typy spolupráce justičných orgánů České republiky s mezinárodními trestními soudy a tribunály z pohledu platné právní úpravy*. In: *Trestněprávní revue* 9/2010, s. 275 a nasl.

⁷⁸ Bližšie KUBÍČEK M., POLÁK P. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 16.

⁷⁹ Porovnaj IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura edition 2010, s. 855.

1. Vydávanie (extradícia):

- a) vyžiadanie z cudziny (§ 489 až § 497 TP),
- b) vydanie do cudziny (§ 498 až § 514 TP).

2. Výkon rozhodnutia vo vzťahu k cudzine:

- a) uznanie a výkon cudzieho rozhodnutia (§ 515 až § 521a TP),
- b) prevzatie a odovzdanie odsúdeného na výkon trestu odňatia slobody (§ 522 a § 523 TP),
- c) prevzatie a odovzdanie výkonu podmieneného trestu s dohľadom (§ 524 až § 527 TP).

3. Prevzatie a odovzdanie trestnej veci:

- a) prevzatie trestnej veci (§ 528 TP),
- b) odovzdanie trestnej veci (§ 529 až 532a TP).

4. Právna pomoc vo vzťahu k cudzine:

- a) dožiadania slovenských orgánov (§ 532 až § 536 TP),
- b) dožiadania cudzích orgánov (§ 537 až 542 TP),
- c) prevoz (§ 543 TP),
- d) cezhraničné sledovanie (§ 544 TP),
- e) dočasné odovzdanie osoby na vykonanie úkonov do cudziny (§ 545 až 548 TP),
- f) dočasné prevzatie osoby z cudziny na vykonanie úkonov (§ 549 TP),
- g) odovzdanie veci (§ 550 TP),
- h) zaistenie majetku (§ 551 TP),
- i) informácie z registra trestov (§ 552 TP).

5. Justičná spolupráca v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie

Európska integrácia sa nezaobíde bez úzkej spolupráce príslušných orgánov členských štátov presadzujúcich výkon práva. Po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie sa otvorili nové dimenzie spolupráce v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie. Zo zrušenia hraničných kontrol profitujú aj páchatelia trestných činov, ktorí sa nekontrolovane môžu pohybovať v rámci celého priestoru. Výhodu voľného pohybu však nemajú orgány podieľajúce sa na odhaľovaní a vyšetrovaní trestnej činnosti. Pri spolupráci medzi jednotlivými štátmi orgány pri vyšetrovaní trestných činov s cezhraničným prvkom narážali na problémy vyplývajúce z rozdielnej právnej úpravy trestného konania v týchto štátoch.⁸⁰ Justičnú a policajnú spoluprácu v rámci EÚ možno sledovať v dvoch rovinách:

- 1. horizontálna spolupráca** – spolupráca medzi orgánmi činnými v trestnom konaní (*law enforcement authorities*) dvoch alebo viacerých členských štátov,
- 2. vertikálna spolupráca** – spolupráca medzi Komisiou a jednotlivým členským štátom.⁸¹

Horizontálna spolupráca je spolupráca medzi príslušnými orgánmi jednotlivých členských štátov vyjadruje ich rovnosť a je založená na troch základných modeloch.

- a) **Model spolupráce na požiadanie** (*request model*), vychádza z medzinárodného práva necháva členskému štátu možnosť na voľné uváženie, či žiadosti vyhovie alebo nie. Do tejto

⁸⁰ Bližšie ZÁHORA, J.: *Spoločné vyšetrovanie trestných činov v Európskej únii*. In: Karlovarská právnická revue, roč. 6 (2010), č. 4, s. 111.

⁸¹ Bližšie KLIP, A.: *European Criminal Law: An Integrative Approach*. 2nd edition. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2012, s. 335.

kategórie možno zaradiť predovšetkým prijaté dohovory napr. Dohovor o zjednodušenom postupe **vydávania osôb** medzi členskými štátmi EÚ⁸² alebo Dohovor o **extradicii** medzi členskými štátmi EÚ,⁸³ Dohovor o **vzájomnej pomoci v trestných veciach** medzi členskými štátmi EÚ.⁸⁴

- b) **Model spolupráce založenej na vzájomnom uznávaní** (*mutual recognition model*) bol formulovaný v záveroch stretnutia Rady v roku 1999 v Tampere, kde bola vyslovená požiadavka, aby sa vzájomné uznávanie rozsudkov v trestných a civilných veciach sa stalo základom spolupráce v justičných veciach.⁸⁵ Túto zásadu potvrdila aj ZFEÚ (čl. 82 ods. 1) „*Justičná spolupráca v trestných veciach v Únii je založená na zásade vzájomného uznávania rozsudkov a iných justičných rozhodnutí...*“. Medzi nástroje, kde má vykonávajúci štát minimalizovaný priestor pre nevykonanie žiadosti iného členského štátu, môžeme predovšetkým zaradiť napr. európsky zatykač,⁸⁶ príkaz na zaistenie majetku alebo dôkazu.⁸⁷
- c) **Model spolupráce založený na dostupnosti** (*availability model*) znamená, že informácia, ktorou disponuje orgán činný v trestnom konaní je automaticky dostupná orgánu činnému v trestnom konaní iného členského štátu. Prvý dokument, ktorý zaviedol túto zásadu je **Prümská zmluva**⁸⁸ o zintenzívnení cezhraničnej spolupráce najmä v boji proti terorizmu, cezhraničnej trestnej činnosti a nelegálnemu prisťahovalectvu, ktorej podstata za začlenila do práva EÚ Rozhodnutím Rady o zintenzívnení cezhraničnej spolupráce, najmä v boji proti terorizmu a cezhraničnej trestnej činnosti.⁸⁹ Táto zásada je definovaná v preambule uvedeného dokumentu „*Znamená to, že príslušník orgánu činného v trestnom konaní v jednom členskom štáte Únie, ktorý potrebuje na plnenie svojich povinností informácie, ich môže získať z iného členského štátu a že orgány činné v trestnom konaní v inom členskom štáte, ktoré takéto informácie majú, ich na uvedený účel poskytnú a zohľadnia pritom potreby vyšetrovaní, ktoré v tomto štáte prebiehajú.*“ Na základe tohto nástroja si členské štáty sprístupňujú informácie profilov DNA, daktyloskopických údajoch a údajov z evidencie vozidiel.

Vertikálna spolupráca je spolupráca medzi členským štátom a Komisiou. Na rozdiel od horizontálnej spolupráce, kde sú subjekty na jednej úrovni, čiže sú si rovnocenné, pri vertikálnej spolupráci vystupuje prvok nadradenosti a podradenosti. Komisia je oprávnená požadovať informácie a spoluprácu od členských štátov na základe špeciálnej legislatívy. Ak Komisia nie je spokojná s informáciami alebo so spoluprácou jednotlivého členského štátu môže vec predložiť Súdnemu dvoru EÚ (čl. 258 ZFEÚ). Okrem toho ustanovenia spolupráci medzi EÚ a členský-

⁸² Dohovor vypracovaný na základe článku K.3 Zmluvy o Európskej únii o zjednodušenom postupe vydávania osôb medzi členskými štátmi Európskej únie, Ú. v. C 78, 30. 3. 1995, s. 2–10.

⁸³ Dohovor vypracovaný na základe článku K.3 Zmluvy o Európskej únii o extradícii medzi členskými štátmi Európskej únie, Ú. v. C 313, 23. 10. 1996, s. 12–23.

⁸⁴ Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie, vypracovaný Radou v súlade s článkom 34 Zmluvy o Európskej únii, Ú. v. ES C 197, 12. 7. 2000, s. 3–23.

⁸⁵ Bližšie Mutual Recognition of Final Decisions in Criminal Matters. COM(2000) 495 final, s. 3.

⁸⁶ Rámcové rozhodnutie Rady z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi, Ú. v. ES L 190, 18. 7. 2002, s. 1–20.

⁸⁷ Rámcové rozhodnutie Rady 2003/577/SVV z 22. júla 2003 o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v Európskej únii, Ú. v. EÚ L 196, 2. 8. 2003, s. 45–55.

⁸⁸ Dohovor medzi Belgickým kráľovstvom, Spolkovou republikou Nemecko, Španielskym kráľovstvom, Francúzskou republikou, Luxemburským veľkovojvodstvom, Holandským kráľovstvom a Rakúskou republikou o zintenzívnení cezhraničnej spolupráce najmä v boji proti terorizmu, cezhraničnej trestnej činnosti a nelegálnej migrácii publikovaný pod číslom 187/2009 Z. z.

⁸⁹ Rozhodnutie Rady 2008/615/SVV z 23. júna 2008 o zintenzívnení cezhraničnej spolupráce, najmä v boji proti terorizmu a cezhraničnej trestnej činnosti. Ú. v. L 210/1, 6. 8. 2008.

mi štátmi možno nájsť aj v iných normách, napr. čl. 325 ZFEÚ stanovuje povinnosť členským štátom EÚ spolupracovať pri zamedzovaní podvodov a iných protiprávných konaní poškodzujúcich finančné záujmy EÚ, druhý protokol k Dohovoru o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev,⁹⁰ kde v čl. 7 nazvanom „Spolupráca s Komisiou Európskych spoločenstiev“ stanovuje pravidlá pre spoluprácu Komisie a členských štátov v boji proti podvodu, aktívnej a pasívnej korupcii a praniu špinavých peňazí.

V oblasti justičnej a policajnej spolupráce bolo prijatých množstvo dohovorov, spoločných akcií, spoločných pozícií, odporúčaní, rezolúcií, rozhodnutí a rámcových rozhodnutí týkajúcich sa policajnej resp. justičnej spolupráce v trestných veciach. Jednotlivé formy policajnej spolupráce medzi štátmi EÚ sú upravené vo veľkom množstve právnych aktov rôzneho druhu, viaceré formy spolupráce sú duplicitne upravené v rôznych právnych normách, čo robí túto problematiku značne neprehľadnou. Nie je naším cieľom na tomto mieste sa všetkým z týchto nástrojov detailne venovať. Poukážeme na základné východiská a analýza najvýznamnejších nástrojov je uvedená v ďalšom texte.

5.1 Európsky zatykáci rozkaz

Krátko po teroristických útokoch v roku 2001 v Spojených štátoch amerických, Komisia predložila návrh rámcového rozhodnutia,⁹¹ ktorým sa navrhuje zaviesť Európsky zatykáci rozkaz (ďalej len EZR). Nemožno povedať, že dôvodom na predloženie návrhu boli teroristické útoky v Spojených štátoch amerických, ale na druhej strane však práce na príprave rámcového rozhodnutia táto udalosť urýchlila.⁹² Po niekoľko mesačnom legislatívnom procese Rada schválila Rámcové rozhodnutie Rady z 13. júna 2002 o európskom zatykáci a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi.⁹³

Európsky zatykáci rozkaz je justičné rozhodnutie vydané členským štátom s cieľom zatknúť a vydať požadovanú osobu inému členskému štátu na účely vedenia trestného stíhania alebo výkonu trestu alebo ochranného opatrenia (čl. 1 rámcového rozhodnutia o európskom zatykáci).

Pri vydávaní EZR sa uplatňujú dve pravidlá:⁹⁴

1. Všeobecne sa uplatňuje zásada **obojsstrannej trestnosti** – EZR sa môže vydať za činy, ktoré môžu byť potrestané podľa právneho predpisu vydávajúceho členského štátu výkonom trestu alebo ochranným opatrením, ktorých horná hranica je najmenej 12 mesiacov, alebo ak bol vynesený rozsudok alebo uložené ochranné opatrenie, pre tresty s minimálnou dĺžkou štyri mesiace.
2. **Bez skúmania zásady obojsstrannej trestnosti** – ak sú trestné v členskom štáte, ktorý vydal rozhodnutie o treste odňatia slobody alebo o ochrannom opatrení, ktorých horná hra-

⁹⁰ Druhý Protokol vypracovaný na základe článku K.3 ZEÚ k Dohovoru o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev, Ú. v., C 221, 19. 7. 1997, s. 11–22.

⁹¹ Proposal for a Council Framework Decision on the European arrest warrant and the surrender procedures between the Member States [COM(2001) 522 final – 2001/0215(CNS)] Ú. v. C 332 E, 27/11/2001 P. 0305–0319

⁹² Porovnaj napr. BOHÁČIK, B. *Európsky zatykáci rozkaz*. In: Justičná revue č. 10/2004, s. 1008 a nasl.; MIHALOV, J. *Vplyv práva Európskej únie na europeizáciu trestného práva procesného*. In: Integrácia a unifikácia práva Európskej únie v oblasti trestného zákonodarstva: Zborník. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Právnická fakulta, 2008. s. 162

⁹³ Ú. v. ES L 190, 18. 7. 2002, s. 1–20, mimoriadne vydanie v slovenskom jazyku: Kapitola 19 Zväzok 06 s. 34–51.

⁹⁴ Bližšie ZÁHORA, J. *Implementácia európskeho zatykácieho rozkazu v podmienkach Slovenskej republiky*. In: Aktuálne otázky trestného zákonodarstva: pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h. c. k 80. narodeninám: zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Žilina: Eurókódex, 2012. s. 283

nica je najmenej tri roky a sú vymedzené trestným poriadkom vydávajúceho členského štátu.⁹⁵

Medzi najvýznamnejšie zmeny ktoré zaviedol EZR patrí:⁹⁶

- **Zrušenie formálneho postupu** vydávania osôb na trestné stíhanie alebo výkon trestu medzi členskými štátmi Európskej únie. Ak je známe miesto vyžiadanej osoby, vydávajúcí súdny orgán môže postúpiť európsky zatykač priamo vykonávajúcemu súdnemu orgánu.
- Zavedenie **priameho styku** medzi justičnými orgánmi členských štátov. Vydávací a vykonávajúcí súdny orgán je súdny orgán vykonávajúceho alebo vydávacieho členského štátu, ktorý je oprávnený vykonať alebo vydať európsky zatykač v zmysle právnych predpisov tohto štátu.
- **Obmedzil zásadu obojstrannej trestnosti**. Bez ohľadom na zásadu obojstrannej trestnosti sa EZR vykoná ak ide o trestný čin v členskom štáte, ktorý vydal rozhodnutie o treste odňatia slobody alebo o ochrannom opatrení, ktorých horná hranica je najmenej tri roky a je to niektorý z tridsaťdva taxatívne vymenovaných trestných činov.
- EZR je založený na zásade **vzájomného uznávania** rozhodnutí medzi členskými štátmi. Členské štáty vykonávajú každý európsky zatykač na základe zásady vzájomného uznávania a v súlade s ustanoveniami rámcového rozhodnutia.
- Až na presne stanovené prípady EZR **upustil** od zásady nevydávania vlastných občanov na trestné stíhanie do iných štátov. Ak osoba, na ktorú bol vydaný európsky zatykač pre účely trestného stíhania, je štátnym občanom alebo má trvalý pobyt vo vykonávajúcom členskom štáte, odovzdanie môže podliehať podmienke, že táto osoba bude po vypočutí vrátená do vykonávajúceho členského štátu s cieľom výkonu trestu alebo ochranného opatrenia, ktorý bol proti nej vydaný vo vydávajúcom členskom štáte.
- Vykonanie EZR sa môže **odložiť iba za presne stanovených podmienok**. Vykonávajúcí súdny orgán môže po prijatí rozhodnutia o vykonaní európskeho zatykača odložiť odovzdanie vyžiadanej osoby, aby umožnil jej trestné stíhanie vo vykonávajúcom členskom štáte, alebo, ak táto osoba už bola odsúdená, aby jej umožnil výkon trestu uloženého za iný čin, než je čin uvedený v európskom zatykači, na svojom území.
- Zabezpečil lepšiu ochranu práv osôb **stanovením lehôt** na odovzdanie osoby. Osoba sa odovzdá do 10 dní po prijatí konečného rozhodnutia o vykonaní európskeho zatykača.

Po niekoľkých rokoch, vo februári 2008, niektoré štáty predložili návrh na zmenu rámcového rozhodnutia pokiaľ ide o **rozhodnutia vydané v neprítomnosti dotknutej osoby** na konaní.⁹⁷ Uvedený podnet mal ambíciu odstrániť nedostatky, ktoré boli vytykané rámcovému roz-

⁹⁵ Čl. 2 ods. 2 rámcového rozhodnutia. Ide o taxatívny výpočet 32 trestných činov, pri ktorých sa neuplatňuje zásada obojstrannej trestnosti napr. účasť na zločinnom spolčení, terorizmus, obchodovanie s ľuďmi, sexuálne vykorisťovanie detí a detská pornografia, nedovolené obchodovanie s omamnými a psychotropnými látkami, nedovolené obchodovanie so zbraňami, strelivom a výbušninami, korupcia, podvod vrátane podvodu týkajúceho sa finančných záujmov Európskych spoločenstiev podľa Dohovoru o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev z 26. júla 1995, legalizácia príjmov z trestnej činnosti).

⁹⁶ Bližšie pozri HANUS, A.: *Európsky zatykáci rozkaz a jeho zaradenie do slovenského trestného konania*. In: Integrácia a unifikácia práva Európskej únie v oblasti trestného zákonodarstva: Zborník. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Právnická fakulta, 2008. s. 45

⁹⁷ Podnet Slovenskej republiky, Francúzskej republiky, Českej republiky, Švédskeho kráľovstva, Slovenskej republiky, Spojeného kráľovstva a Spolkovej republiky Nemecko na účely prijatia rámcového rozhodnutia Rady 2008/.../SVV o výkone rozhodnutí vydaných v neprítomnosti a o zmene a doplnení rámcového rozhodnutia 2002/584/SVV o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi, rámcového rozhodnutia 2005/214/SVV o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na peňažné sankcie, rámcového rozhodnutia 2006/783/SVV o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na príkazy na konfiškáciu a rámcového rozhodnutia 2008/.../SVV o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania rozsudkov v trestných, veciach, ktorými sa ukladajú

hodnutiu pretože dostatočne negarantoval práva obvineného zúčastniť sa na trestnom konaní. Rámcové rozhodnutie pokiaľ ide o rozhodnutia vydané v neprítomnosti dotknutej osoby na konaní bolo schválené 26. februára 2009.⁹⁸ Cieľom tohto rámcového rozhodnutia je posilniť procesné práva osôb, voči ktorým prebieha trestné konanie, a zároveň uľahčiť justičnú spoluprácu v trestných veciach, a najmä zlepšiť vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí medzi členskými štátmi. Do pôvodného rámcového rozhodnutia sa dopĺňa čl. 4a – *Rozhodnutia vydané v konaní, ktorého sa dotknutá osoba osobne nezúčastnila*. V zmysle tohto článku vykonávajúci súdny orgán môže tiež odmietnuť vykonať EZR vydaný na účely výkonu trestu odňatia slobody alebo ochranného opatrenia, ak sa dotknutá osoba osobne nezúčastnila konania, a boli splnené ďalšie podmienky uvedené v čl. 4a tohto rámcového rozhodnutia.⁹⁹

Rada prijala 30. novembra 2009 uznesenie o pláne na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní.¹⁰⁰ V pláne sa uplatňuje prístup založený na postupných krokoch a vyzýva sa v ňom na prijatie opatrení týkajúcich sa práva na **preklad a tlmočenie** (opatrenie A), práva na poučenie o **právach a informovaní o obvinení** (opatrenie B), práva na **právne poradenstvo a právnu pomoc** (opatrenie C), **práva na komunikáciu** s príbuznými, zamestnávateľmi a konzulárnymi orgánmi (opatrenie D) a osobitných záruk pre podozrivé alebo obvinené osoby, **ktoré sú zraniteľné** (opatrenie E).

Pre zlepšenie garancií práv osôb bol predložený návrh smernice pre posilnenie práv osôb, najmä **práva na tlmočníka**.¹⁰¹ V októbri 2010 bola táto smernica schválená.¹⁰² Predmetná smernica stanovuje pravidlá týkajúce sa práva na tlmočenie a preklad v trestnom konaní a konaní týkajúcom sa výkonu európskeho zatýkacieho rozkazu.¹⁰³ Smernica sa vzťahuje na osoby od chvíle, keď sa od príslušných orgánov členského štátu úradným oznámením alebo inak dozvedia, že sú podozrivé alebo obvinené zo spáchania trestného činu, až do ukončenia konania, čo znamená konečné rozhodnutie o otázke, či podozrivé alebo obvinené osoby spáchali trestný čin, pričom sa v prípade potreby vzťahuje aj na odsúdenie a rozhodnutie o každom opravnom prostriedku.¹⁰⁴

tresty odňatia slobody alebo opatrenia zahŕňajúce odňatie slobody, na účely ich výkonu v Európskej únii, Ú. v. EÚ C 52, 26. 2. 2008, s. 1–8.

⁹⁸ Rámcové rozhodnutie Rady 2009/299/SVV z 26. februára 2009 o zmene a doplnení rámcových rozhodnutí 2002/584/SVV, 2005/214/SVV, 2006/783/SVV, 2008/909/SVV a 2008/947/SVV a o posilnení procesných práv osôb, podpore uplatňovania zásady vzájomného uznávania, pokiaľ ide o rozhodnutia vydané v neprítomnosti dotknutej osoby na konaní, Ú. v. EÚ L 81, 27. 3. 2009, s. 24–36.

⁹⁹ Bližšie pozri KLIMEK, L.: *Zmeny európskeho zatýkacieho rozkazu týkajúce sa konania „in absentia“*. In: Justičná revue č. 10/2009, s. 1282 a nasl.

¹⁰⁰ Uznesenie Rady z 30. novembra 2009 o pláne na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní. Ú. v. EÚ C 295, 4. 12. 2009, s. 1.

¹⁰¹ Iniciatíva Belgického kráľovstva, Spolkovej republiky Nemecko, Estónskej republiky, Španielskeho kráľovstva, Francúzskej republiky, Talianskej republiky, Luxemburského veľkovevodstva, Maďarskej republiky, Rakúskej republiky, Portugalskej republiky, Rumunska, Fínskej republiky a Švédskeho kráľovstva na účely prijatia smernice Európskeho parlamentu a Rady o právach na tlmočenie a preklad v trestnom konaní Ú. v. EÚ C 69, 18. 3. 2010, s. 1–4.

¹⁰² Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 280, 26. 10. 2010, s. 1–7.

¹⁰³ Porovnaj KLIMEK, L. *Právo na tlmočenie a preklad v trestnom konaní EÚ: nové opatrenie na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb*. In: Časopis pro právní vědu a praxi, č. 2/2012, s. 132 a nasl. KLIMEK, L. *Právo na tlmočenie a preklad v konaní o európskom zatýkacom rozkaze*. In: Justičná revue: časopis pre právnu prax. Roč. 63, č. 2/2011, s. 262–269.

¹⁰⁴ Bližšie KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Springer, Cham, Heidelberg, New York, Dordrecht, London. 2015, s. 348 a nasl.

Oblasť **práva na informácie** v trestnom konaní upravuje Smernica 2012/13/EÚ o práve na informácie v trestnom konaní.¹⁰⁵ Táto smernica ustanovuje minimálne pravidlá týkajúce sa informovania o právach podozrivých alebo obvinených osôb. Smernica taktiež stanovuje pravidlá týkajúce sa práva na informácie o právach osôb zatknutých v súvislosti s vykonaním európskeho zatykáacieho rozkazu.

Za účelom posilnenia práva na obhajobu bola prijatá smernica o **prístupe k obhajcovi**.¹⁰⁶ Touto smernicou sa ustanovujú minimálne pravidlá týkajúce sa práva na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a konaní o vykonávaní európskeho zatykáacieho rozkazu a práva na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody v trestnom konaní a práva na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody. Smernica reaguje aj na aktuálnu judikatúru Súdneho dvora v ktorej sa okrem iného zdôrazňuje, že spravodlivosť konania si vyžaduje, aby podozrivá alebo obvinená osoba mala možnosť prístupu k celej škále služieb súvisiacich s právnou pomocou. V tejto súvislosti by obhajcovia podozrivých alebo obvinených osôb mali mať možnosť zabezpečiť bez obmedzenia základné aspekty obhajoby.¹⁰⁷

Osobitou skupinou zraniteľných osôb sú deti. Na základe citovaného uznesenia Rady z roku 2009 bola prijatá smernica o **procesných zárukách pre deti**, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní.¹⁰⁸ Účelom tejto smernice je zaviesť procesné záruky na zaisťovanie toho, aby deti, teda osoby mladšie ako 18 rokov, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, boli schopné pochopiť a sledovať toto konanie a uplatniť svoje právo na spravodlivý proces a aby sa predišlo tomu, že deti budú opätovne páchať trestné činy, a posilnila sa ich sociálna integrácia. Zavedením spoločných minimálnych pravidiel ochrany procesných práv detí, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami, si táto smernica kladie za cieľ posilniť vzájomnú dôveru členských štátov vo svoje systémy trestného súdnictva, a tým pomôcť zlepšiť vzájomné uznávanie rozhodnutí v trestných veciach.

Pri transpozícii rámcového rozhodnutia o európskom zatykači sa Slovenská republika vybrala cestou prijatia osobitného zákona.¹⁰⁹ Od účinnosti zákona o európskom zatykacom rozkaze z roku 2004 až na nutné zmeny, ktoré súviseli so vstupom SR do Schengenského priestoru¹¹⁰ nebol tento zákon výraznejším spôsobom menený a dopĺňaný.¹¹¹

Ministerstvo spravodlivosti predložilo v roku 2009 do legislatívneho procesu nový zákon o Európskom zatykacom rozkaze.¹¹² Po príslušnom legislatívnom procese bol uvedený zákon schválený dňa 9. marca 2010 a publikovaný pod číslom 154/2010. Účinnosť zákona bola stanovená od 1. septembra 2010. Zákon o európskom zatykacom rozkaze je tzv. *lex specialis*, preto jeho usta-

¹⁰⁵ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní. Ú. v. EÚ L 142, 1. 6. 2012, s. 1–10.

¹⁰⁶ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody. Ú. v. EÚ L 294, 6. 11. 2013, s. 1–12.

¹⁰⁷ Bližšie KLIMEK, L. *Posilnenie práva na prístup k obhajcovi v trestnom konaní ako požiadavka Smernice 2013/48/EÚ o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní*. In: Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související. Roč. 19, č. 3/2015, s. 37–40, č. 4/2015, s. 34–40.

¹⁰⁸ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. Ú. v. EÚ L 132, 21. 5. 2016, s. 1–20.

¹⁰⁹ Zákon č. 403/2004 Z. z. o európskom zatykacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹¹⁰ Zákon č. 342/2007 Z. z. ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Schengenského priestoru.

¹¹¹ JAKUBČÍK, S.: Európsky zatykáci rozkaz a problémy jeho aplikácie v praxi. In: Justičná revue č. 10/2009, s. 1178

¹¹² Vládny návrh zákona o európskom zatykacom rozkaze, parlamentná tlač 1405.

novenia majú prednosť pred ustanoveniami Trestného poriadku, ktoré sa použijú iba vtedy, ak zákon o európskom zatýkacom rozkaze nemá osobitné ustanovenia.¹¹³

Zákon sa systematicky člení na šesť častí. V prvej časti upravuje základné ustanovenia, druhá časť upravuje postup slovenských orgánov ako štátu pôvodu, tretia časť sa týka postupu keď slovenské orgány sú ako vykonávajúcich justičných orgánov, v štvrtej časti je upravená zásada špeciality, piata časť sú spoločné ustanovenia a posledná časť sú prechodné a záverečné ustanovenia.

5.1.1 Rozsah použitia európskeho zatýkacieho rozkazu

Odovzdávanie osôb na základe európskeho zatýkacieho rozkazu sa uskutočňuje na základe vzájomného uznávania

I. Európsky zatýkací rozkaz **možno vydať** (§ 4 ods. 1 zákona o európskom zatýkacom rozkaze):

- a) pre skutok, za ktorý možno podľa právneho poriadku Slovenskej republiky uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej dvanásť mesiacov,
- b) ak sa žiada o vydanie na výkon už uloženého trestu odňatia slobody, ak uložený trest odňatia slobody alebo jeho zvyšok, ktorý sa má vykonať, je najmenej štyri mesiace; viaceré tresty alebo nevykonané zvyšky viacerých trestov sa spočítavajú.

II. Európsky zatýkací rozkaz **možno vykonať** (§ 4 ods. 1 zákona o európskom zatýkacom rozkaze):

- a) ak bol vydaný na účely **trestného stíhania** pre skutok, ktorý je podľa právneho poriadku Slovenskej republiky a právneho poriadku štátu pôvodu trestným činom a ak možno podľa právneho poriadku štátu pôvodu za takýto skutok uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby **najmenej dvanásť mesiacov** a nie je dôvod na odmietnutie jeho vykonania,
- b) ak bol vydaný na účely **vykonania už uloženého trestu odňatia slobody** pre skutok, ktorý je podľa právneho poriadku Slovenskej republiky a právneho poriadku štátu pôvodu trestným činom, ak uložený trest odňatia slobody alebo jeho zvyšok, ktorý sa má vykonať, je najmenej **štyri mesiace** a nie je dôvod na odmietnutie jeho vykonania.

Ak sa žiada o vydanie pre trestný čin, za ktorý možno v štáte pôvodu uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby **najmenej tri roky** a ktorý je v európskom zatýkacom rozkaze príslušným orgánom štátu pôvodu označený priradením k jednej alebo viacerým kategóriám trestných činov uvedených v § 4 ods. 4 zákona o európskom zatýkacom rozkaze (katalóg 32 taxatívne vymenovaných trestných činov napr. terorizmus, obchodovanie s ľuďmi, sexuálne zneužívanie detí a detská pornografia), vykonávajúci justičný orgán neskúma, či ide o čin trestný podľa práva vykonávajúceho štátu.

5.1.2 Postup slovenských orgánov ako orgánov štátu pôvodu

Oprávnenou osobu na vydanie európskeho zatýkacieho rozkazu je predseda senátu alebo sudca príslušného súdu. V prípravnom konaní je to sudca pre prípravné konanie, ktorý vydá európsky zatýkací rozkaz na návrh prokurátora. Európsky zatýkací rozkaz sa vydá ak existuje predpoklad, že by sa obvinený mohol zdržiavať alebo sa zdržiava v inom členskom štáte a je potrebné ho vyžiadať. Európsky zatýkací rozkaz sa vyhotovuje na formulári, ktorého vzor sa uvádza v prílo-

¹¹³ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 22. januára 2008, sp. zn. 2 Tost 2/2008, publikované pod č. 33/2008.

he č. 1 zákona o európskom zatýkacom rozkaze. Európsky zatýkací sa spravidla priamo zasie-
la príslušnému orgánu iného členského štátu. Na zaslanie európskeho zatýkacieho rozkazu do
vykonávajúceho štátu súd použije postup podľa § 36 zákona o európskom zatýkacom rozkaze.
Rovnopis európskeho zatýkacieho rozkazu súčasne zašle ministerstvu spravodlivosti a Národ-
nej ústredni SIRENE; ak tento útvar nie je príslušný vo veci konať, postúpi ho Národnej ústredni
INTERPOL. V prípravnom konaní zašle súd európsky zatýkací rozkaz aj prokurátorovi, o kto-
rého návrhu rozhodol.

5.1.3 Postup slovenských orgánov ako vykonávajúcich orgánov

Na začatie konania o európskom zatýkacom rozkaze je príslušná krajská prokuratúra, v ktorej
obvode bola vyžiadaná osoba zadržaná alebo jej bola inak obmedzená osobná sloboda; zmena
miesta výkonu väzby alebo miesta výkonu trestu odňatia slobody v priebehu konania o európ-
skom zatýkacom rozkaze nemá vplyv na príslušnosť (§ 11 zákona o európskom zatýkacom roz-
kaze). Príslušná prokuratúra o začatí konania informuje ministerstvo spravodlivosti, ktorému
zároveň zašle aj kópiu európskeho zatýkacieho rozkazu a útvar SIRENE, ktorý vykoná príslušné
opatrenia; ak tento útvar nie je príslušný konať, postúpi informáciu útvaru INTERPOL.

Príslušníci Policajného zboru zadržia osobu, ktorej prítomnosť bola zistená na území Sloven-
skej republiky a na ktorú bol vydaný európsky zatýkací rozkaz. Príslušníci Policajného zboru
oboznámia zadržanú osobu s dôvodmi jej zadržania a poučia ju o práve zvoliť si obhajcu a o prá-
ve na tlmočníka. O zadržaní osoby informujú bezodkladne príslušného prokurátora. Prokurá-
tor o zadržaní vyžiadanej osoby na území Slovenskej republiky informuje bezodkladne justičný
orgán štátu pôvodu. Ak prokurátor do 48 hodín a pri trestných činoch terorizmu do 96 hodín
od zadržania neprepustí zadržanú osobu, podá v tejto lehote súdu návrh na jej vzatie do pred-
bežnej alebo vydávacej väzby, ku ktorému pripojí európsky zatýkací rozkaz, alebo ak ten nie je
k dispozícii, záznam; záznam má do doručenia európskeho zatýkacieho rozkazu rovnaké účinky
ako európsky zatýkací rozkaz. Ak prokurátor osobu prepustí, informuje o tom útvar SIRENE; ak
tento útvar nie je príslušný konať, postúpi informáciu útvaru INTERPOL.

Inštitút **vydávacej väzby** v konaní o európskom zatýkacom rozkaze má iný charakter ako väz-
ba v rozsahu jej úpravy v štvrtej hlave prvej časti, prvého až tretieho dielu Trestného poriadku.
Podľa platnej a účinnej úpravy konania a rozhodovania o vydávacej väzbe podľa § 16 ods. 1 zá-
kona o európskom zatýkacom rozkaze, výsluch vyžiadanej osoby pred rozhodnutím súdu nie je
obligatórny. Vyplýva to aj z článku 5 ods. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slo-
bôd, ktorý predpokladá povinný výsluch osoby len v prípade väzby v zmysle čl. 5 ods. 1 písm. c)
Dohovoru, akou však vydávacia väzba nie je.¹¹⁴

Prokurátor vykoná **predbežné vyšetrovanie**. Účelom predbežného vyšetrovania je zistiť, či
sú dané podmienky na vykonanie európskeho zatýkacieho rozkazu. Prokurátor vyžiadanú oso-
bu vypočuje a oboznámi ju s obsahom európskeho zatýkacieho rozkazu a doručí jej kópiu eu-
rópskeho zatýkacieho rozkazu. Ak je európsky zatýkací rozkaz vyhotovený v jazyku, ktorému
vyžiadaná osoba nerozumie, má vyžiadaná osoba právo na jeho preklad; ak to nemá vplyv na
spravodlivosť konania možno namiesto prekladu európskeho zatýkacieho rozkazu jeho obsah
vyžiadanej osobe pretlmočiť. O práve na preklad európskeho zatýkacieho rozkazu prokurátor
vyžiadanú osobu poučí (§ 19 zákona o európskom zatýkacom rozkaze).

¹¹⁴ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 11. júna 2011, sp. zn. Tpj 50/2011, na
zjednotenie výkladu zákona v otázke týkajúcej sa výsluchu vyžiadanej osoby pred jej vzatím do vydávacej väzby
podľa § 16 ods. 1 zákona č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze publikované pod číslom S 2/2013.

Ak **vyžiadaná osoba súhlasí** s odovzdaním do členského štátu podľa § 19 ods. 3 zákona o európskom zatýkacom rozkaze, prokurátor spíše s ňou v prítomnosti jej obhajcu a tlmočníka zápisnicu, v ktorej sa zaznamená jej súhlas s vydaním, ako aj jej vyjadrenie o tom, či sa vzdáva alebo nevzdáva uplatnenia zásady špeciality a v akom rozsahu. Ak vyžiadaná osoba súhlasí s vydaním do členského štátu a nie je dôvod odmietnutia vykonania európskeho zatýkacieho rozkazu, prokurátor po skončení predbežného vyšetrovania rozhodne uznesením, že sa európsky zatýkací rozkaz vykoná (§ 21 zákona o európskom zatýkacom rozkaze).

Ak **vyžiadaná osoba nesúhlasí** s odovzdaním do členského štátu o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu rozhoduje súd podľa § 22 a nasl. zákona o európskom zatýkacom rozkaze. O výkone európskeho zatýkacieho rozkazu rozhoduje súd uznesením na neverejnom zasadnutí. Pred rozhodnutím umožní vyžiadanej osobe a jej obhajcovi vyjadriť sa písomne k európskemu zatýkaciemu rozkazu. Ak v tomto vyjadrení vyžiadaná osoba alebo jej obhajca o to požiada alebo ak to považuje súd za potrebné, o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu rozhodne súd na verejnom zasadnutí. Pri rozhodovaní o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu podľa § 22 ods. 1, ods. 4 zákona o európskom zatýkacom rozkaze jeho vykonanie súd **obligatórne odmieta**, ak sú dané dôvody podľa § 23 ods. 1 označeného zákona a **môže jeho vykonanie odmietnuť**, ak sú dané dôvody podľa § 23 ods. 2 tohto zákona. Medzi takto určené dôvody **nepatrí hodnotenie dôkazného podkladu obvinenia alebo obžaloby**. Ak dôvody podľa § 23 ods. 1 alebo ods. 2 nie sú dané, súd vždy rozhodne o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu.¹¹⁵

Ak vyžiadaná osoba súhlasí s vykonaním európskeho zatýkacieho rozkazu, prokurátor rozhodne o vykonaní európskeho zatýkacieho rozkazu do desiatich dní odo dňa udelenia súhlasu vyžiadanej osoby. V ostatných prípadoch sa o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu rozhodne do 60 dní od zadržania vyžiadanej osoby. Ak uvedené lehoty nemožno v odôvodnených prípadoch dodržať, predlžujú sa o ďalších 30 dní (§ 24 zákona o európskom zatýkacom rozkaze). Lehoty uvedené v § 24 ods. 1 až 3 zákona o európskom zatýkacom rozkaze sú tzv. „poriadkovými lehotami“, tzn., že zákon s ich nedodržaním nespája žiadne sankčné následky, napr. vo forme zákazu ďalej o veci konať. Preto nedodržanie lehôt na prijatie rozhodnutia o výkone európskeho zatýkacieho rozkazu stanovených v citovanom ustanovení nespôsobuje následok vo forme nemožnosti rozhodnúť aj po ich uplynutí, a to či už o jeho vykonaní alebo nevykonaní.¹¹⁶

5.2 Zaistenie majetku a dôkazov v Európskej únii

Právny základ pre zaistenie majetku a dôkazu v Európskej únii vychádza z Rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ.¹¹⁷ Cieľom rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV je ustanoviť pravidlá, podľa ktorých členský štát uzná a vykoná na svojom území príkaz na zaistenie vydaný súdnym orgánom iného členského štátu v rámci trestného konania. Rámcové rozhodnutie stanovuje pravidlá, podľa ktorých členský štát uzná a vykoná na svojom území príkaz na zaistenie vydaný súdnym orgánom iného členského štátu v rámci trestného konania. Vykonávanie príkazu na zaistenie sa uskutočňuje medzi členskými štátmi podľa zásady reciprocitu – vzájomného uznávania rozhodnutí justičných orgánov.

¹¹⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 2 Tost 19/2011 zo dňa 12. 7. 2011, publikované pod č. R 126/2012.

¹¹⁶ Uznesenie Najvyššieho súdu SR 6 Tost 40/2011 zo dňa 11. 1. 2012, publikované pod číslom R 8/2013

¹¹⁷ Rámcové rozhodnutie Rady 2003/577/SVV z 22. júla 2003 o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ. Ú. v., L 196, 2. 8. 2003, s. 45–55.

5.2.1 Príkaz na zaistenie

Príkazom na zaistenie sa rozumie každé opatrenie vydané príslušným justičným orgánom¹¹⁸ vo vydávajúcom štáte s cieľom predbežne zabrániť zničeniu, premene, premiestneniu, prevodu alebo nakladaniu s majetkom, ktorý môže byť predmetom zabavenia majetku alebo dôkazom.¹¹⁹

Príkaz na zaistenie môže vydať justičný orgán na účely:

- a) **zaistenia majetku**,¹²⁰ ak má byť predmetom zabavenia majetku,¹²¹ alebo
- b) **zaistenia dôkazov**.¹²²

Pri vydávaní príkazu na zaistenie sa uplatňujú dva režimy:

1. **Neskúma sa trestnosť činu** vo vykonávajúcom štáte – ak ide o trestné činy taxatívne vymenované v čl. 3 ods. 2 rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV,¹²³ a horná hranica trestnej sadzby trestu odňatia slobody,¹²⁴ ktorý možno za taký trestný čin uložiť, je podľa právneho poriadku štátu pôvodu **najmenej tri roky**.
2. Môže sa uplatniť zásada **obojstrannej trestnosti** – prípadoch, ak nejde o taxatívne vymenované trestné činy, môže vykonávajúcí štát podriaďiť uznanie a vykonanie príkazu na zaistenie vydaného na účely zaistenia dôkazu ak sú trestným činom aj v štáte pôvodu aj vo vykonávajúcom štáte.

5.2.2 Postup pri vydávaní príkazu na zaistenie

Príkaz na zaistenie, v zmysle rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV, spolu s osvedčením rámcového rozhodnutia, musí byť odoslaný justičným orgánom, ktorý ho vydal priamo príslušnému justičnému orgánu na vykonanie akýmikoľvek prostriedkami, ktoré umožňujú predloženie pí-

¹¹⁸ V slovenskom preklade rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV sa používa pojem „súdny orgán“. Rámcové rozhodnutie v anglickej mutácii používa označenie „judicial authority“, vhodnejší preklad sa javí ako justičný orgán, ktorý by zahŕňal aj rozhodnutia prokurátora. Transpozičný zákon č. 650/2005 Z. z. vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ používa označenie justičný orgán, ktorým sa rozumie orgán členského štátu oprávnený podľa právneho poriadku štátu pôvodu alebo právneho poriadku vykonávajúceho štátu na vydanie, uznanie a vykonanie príkazu na zaistenie.

¹¹⁹ Čl. 2 písm. c) rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV.

¹²⁰ Majetkom sa v zmysle čl. 2 písm. d) rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV rozumie „majetok akéhokoľvek popisu, bez ohľadu na to, či je hmotný, alebo nehmotný, hnutelý alebo nehnuteľný a právne dokumenty a listiny, ktoré dokazujú právny nárok alebo zainteresovanosť na takomto majetku, o ktorom sa príslušný súdny orgán vo vydávajúcom štáte domnieva, že:

– je výnosom z trestného činu uvedeného v článku 3 alebo ekvivalentným buď plnej hodnote, alebo čiastočnej hodnote takéhoto výnosu, alebo

– predstavuje prostriedky alebo predmety z takéhoto trestného činu.“

¹²¹ Zabavenie majetku ktoré používa rámcové rozhodnutie je pojem širší ako len trest prepadnutia majetku. Prepádnutím majetku sa rozumie aj prepadnutie veci, zhabanie veci, zhabanie peňažnej čiastky, zhabanie majetku alebo akéhokoľvek iné obdobné odobratie majetku na základe právoplatného rozhodnutia justičného orgánu štátu pôvodu.

¹²² Dôkazy sa v zmysle čl. 2 písm. d) rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV rozumejú „predmety, dokumenty alebo údaje, ktoré možno predložiť ako dôkazy v trestnom konaní týkajúceho sa trestného činu uvedeného v článku 3“.

¹²³ Ide o taxatívny výpočet 32 trestných činov, pri ktorých sa neuplatňuje zásada obojstrannej trestnosti a ktoré sú totožné s právnou úpravou európskeho zatykáacieho rozkazu prevzatou z Rámcového rozhodnutia Rady 2002/584/SVV z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi (napr. účasť na zločinnom spolčení, terorizmus, obchodovanie s ľuďmi, sexuálne vykorisťovanie detí a detská pornografia, nedovolené obchodovanie s omamnými a psychotropnými látkami, nedovolené obchodovanie so zbraňami, strelivom a výbušninami, korupcia, podvod vrátane podvodu týkajúceho sa finančných záujmov Európskych spoločenstiev podľa Dohovoru o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev z 26. júla 1995, legalizácia príjmov z trestnej činnosti, atď.)

¹²⁴ V slovenskej verzii prekladu rámcového rozhodnutia sa nesprávne uvádza „vzatie do väzby“ maximálne na obdobie aspoň troch rokov“.

somného záznamu za podmienok, ktoré umožnia vykonávajúcemu štátu potvrdiť autentickosť. Osvedčenie, ktorého štandardný vzor je uvedený v prílohe rámcového rozhodnutia, musí byť podpísané a správnosť jeho obsahu overená príslušným súdnym orgánom vo vydávajúcom štáte, ktorý opatrenie nariadil. Osvedčenie musí byť preložené do úradného jazyka alebo jedného z úradných jazykov vykonávajúceho štátu (čl. 9 rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV).

Ak nie je známy príslušný súdny orgán na vykonanie príkazu, súdny orgán vo vydávajúcom štáte vykoná potrebné vyšetrovanie, ktoré zahŕňa tiež vyšetrovanie prostredníctvom styčných miest Európskej justičnej siete, s cieľom získania informácií od vykonávajúceho štátu. Ak súdny orgán vo vykonávajúcom štáte, ktorý obdrží príkaz na zaistenie nemá právomoc ho uznať a prijať potrebné opatrenia na vykonanie, odošle príkaz na zaistenie z úradnej moci príslušnému súdnemu orgánu na vykonanie a informuje o tom súdny orgán vo vydávajúcom štáte, ktorý ho vydal (čl. 4 rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV).

Príslušné súdne orgány vykonávajúceho štátu v zmysle čl. 5 rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV uznajú príkaz na zaistenie, odoslaný v súlade s rámcovým rozhodnutím, bez potreby akejkoľvek ďalšej formality a bezodkladne prijímajú potrebné opatrenia na jeho okamžité vykonanie rovnakým spôsobom, ako v prípade príkazu na zaistenie vydaného orgánom vykonávajúceho štátu, pokiaľ tento orgán nerozhodne o uplatnení jedného z dôvodov neuznania, alebo nevykonania, alebo jedného z dôvodov odkladu. Správa o vykonaní príkazu na zaistenie musí byť bezodkladne podaná príslušnému orgánu vo vydávajúcom štáte, akýmkoľvek spôsobom, ktorý umožňuje predloženie písomného záznamu. Akékoľvek ďalšie donucovacie opatrenia potrebné na základe príkazu na zaistenie musia byť prijaté v súlade s platnými procesnými pravidlami vykonávajúceho štátu. Príslušné súdne orgány vykonávajúceho štátu rozhodnú a oznámia rozhodnutie, ktoré sa týka príkazu na zaistenie podľa možnosti čo najskôr a, vždy keď je to možné, do 24 hodín po obdržaní príkazu na zaistenie.

5.2.3 Dôvody neuznania alebo nevykonania

Ako už bolo uvedené príslušné justičné orgány vykonávajúceho štátu uznajú príkaz na zaistenie, bez potreby akejkoľvek ďalšej formality a bezodkladne prijímajú potrebné opatrenia na jeho okamžité vykonanie, pokiaľ tento orgán nerozhodne o uplatnení jedného z dôvodov neuznania, nevykonania, alebo odkladu. Dôvody na neuznanie alebo nevykonanie sú uvedené v čl. 7 rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV.

Príslušné justičné orgány vykonávajúceho štátu môžu odmietnuť uznať alebo vykonať príkaz na zaistenie len ak:

- a) nie je predložené osvedčenie, je neúplné alebo zjavne nezodpovedá príkazu na zaistenie;
- b) existuje podľa práva vykonávajúceho štátu imunita alebo výsada, ktorá znemožňuje vykonanie príkazu na zaistenie;
- c) je z informácií poskytnutých v osvedčení okamžite jasné, že poskytnutie justičnej pomoci, by porušovalo zásadu *ne bis in dem*;
- d) v jednom z prípadov uvedených v čl. 3 ods. 4 rámcového rozhodnutia 2003/577/SVV čin, na ktorom je príkaz na zaistenie založený, nie je trestným činom podľa práva vykonávajúceho štátu.

Akékoľvek rozhodnutie odmietnuť uznanie, alebo vykonanie musí byť prijaté a bezodkladne oznámené príslušným súdnym orgánom vydávajúceho štátu akýmkoľvek spôsobom, ktorý umožňuje predloženie písomného záznamu. V prípade, ak je prakticky nemožné vykonať príkaz na zaistenie z toho dôvodu, že majetok alebo dôkazy sa stratili, boli zničené, nemožno ich nájsť na mieste uvedenom v osvedčení alebo mieste, kde sa majetok alebo dôkazy nachádzajú,

nebolo uvedené dostatočne presne, aj po porade s vydávajúcim štátom, bezodkladne sa táto skutočnosť rovnako oznámi súdnym orgánom vydávajúceho štátu.

5.2.4 Dôvody na odklad vykonania

V čl. 8 rámcové rozhodnutie 2003/577/SVV stanovuje podmienky na odklad vykonania príkazu. Takýmito dôvodmi je:

- a) ak by jeho vykonanie mohlo poškodiť prebiehajúce vyšetrovanie, a to až na takú dobu, akú považuje za primeranú;
- b) ak príslušný majetok alebo dôkazy už boli predmetom príkazu na zaistenie v rámci trestného konania a pokiaľ tento príkaz na zaistenie nie je zrušený;
- c) ak v prípade príkazu, ktorým sa zaisťuje majetok v rámci trestného konania s cieľom jeho následného zabavenia, tento majetok už podlieha príkazu vydaného v priebehu iného konania vo vykonávajúcim štáte a pokiaľ tento príkaz nie je zrušený. Toto pravidlo sa uplatní len, ak by mal takýto príkaz prednosť pred následnými vnútroštátnymi príkazmi v rámci trestných konaní podľa vnútroštátneho práva.

Len čo zaniknú dôvody na odklad, príslušný súdny orgán vykonávajúceho štátu bezodkladne prijme potrebné opatrenia na vykonanie príkazu na zaistenie a informuje o nich príslušný orgán vo vydávajúcim štáte akýmkoľvek spôsobom, ktorý umožňuje predloženie písomného záznamu.

V ďalších článkoch rámcové rozhodnutie stanovuje následné nakladanie so zaisteným majetkom, opravné prostriedky a pravidlá na náhradu škody medzi členskými štátmi v prípade vykonávania príkazu. Lehota na transpozíciu bola stanovená do 2. augusta 2005.

5.2.5 Transpozícia do právneho poriadku Slovenskej republiky

Rámcové rozhodnutie 2003/577/SVV bolo do slovenskej vnútroštátnej právnej úpravy transponované zákonom č. 650/2005 Z.z. o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ,¹²⁵ ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2006.

Predmetný zákon v zásade vychádza z koncepcie ktorá bola stanovená predmetným rámcovým rozhodnutím. Okrem všeobecných ustanovení, zákon podrobnejšie rozpracováva prípady pri vykonávaní príkazu na zaistenie keď je SR štátom pôvodu a keď je vykonávajúcim štátom.

Ak je SR štátom pôvodu,¹²⁶ justičným orgánom SR oprávneným na vydanie príkazu na zaistenie je v súlade s TP prokurátor, sudca pre prípravné konanie alebo súd. Ak je potrebné zaistiť majetok alebo dôkaz, ktorý sa nachádza v inom členskom štáte, justičný orgán SR zašle justičnému orgánu vykonávajúceho štátu príkaz na zaistenie takého majetku alebo dôkazu a osvedčenie. **Príkazom na zaistenie** sa rozumie príslušné rozhodnutie vydané podľa TP (napr. príkaz na odňatie vecí – § 91, príkaz na zaistenie peňažných prostriedkov – § 95, príkaz na zaistenie zaknihovaných cenných papierov – § 96). **Osvedčenie** sa zasiela na tlačive, ktorého vzor je uvedený v prílohe 2 zákona.

Justičný orgán SR je oprávnený požiadať justičný orgán vykonávajúceho štátu, aby pri vykonávaní príkazu na zaistenie dôkazov dodržiaval postupy a formálne náležitosti uvedené v osvedčení, ak to vyplýva z právneho poriadku SR. Je to najmä z dôvodu ich možného následného použiť

¹²⁵ Zákom č. 650/2005 Z.z. o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ a o zmene a doplnení zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon, zákona č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok a zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

¹²⁶ Štátom pôvodu je členský štát, ktorého justičný orgán určený právnym poriadkom tohto štátu vydal, schválil alebo akýmkoľvek iným spôsobom potvrdil príkaz na zaistenie.

tia v konaní vzhľadom na skutočnosť, že právne poriadky členských štátov EÚ môžu upravovať osobitné formality a postupy pri zaistovaní dôkazov, ktoré musia byť splnené pod sankciou neplatnosti dôkazu. Príkaz na zaistenie a ostatné písomnosti a informácie súvisiace s vykonaním príkazu na zaistenie zasiela justičný orgán SR v **slovenskom jazyku**. **Osvedčenie** zasiela justičný orgán SR preložené do **úradného jazyka vykonávajúceho štátu** alebo do jedného z úradných jazykov vykonávajúceho štátu alebo do iného jazyka, s ktorým súhlasí vykonávajúci štát.

V prípade, že je SR **vykonávajúcim štátom**,¹²⁷ justičným orgánom SR oprávneným na uznanie a vykonanie príkazu na zaistenie je prokurátor okresnej prokuratúry, v obvode ktorej sa majetok alebo dôkaz, ktorý má byť zaistený na základe príkazu na zaistenie, v čase doručenia príkazu na zaistenie a osvedčenia nachádza.

Prokurátor okresnej prokuratúry po prijatí príkazu na zaistenie a osvedčenia preskúma splnenie podmienok uznania a vykonania príkazu na zaistenie a uznesením:

- a) uzná príkaz na zaistenie a zabezpečí jeho vykonanie podľa § 9 zákona,
- b) rozhodne o odmietnutí uznania a vykonania príkazu na zaistenie (§ 11 zákona), alebo
- c) uzná príkaz na zaistenie a nariadi odklad jeho vykonania z dôvodu uvedeného v § 12 zákona.

Ak je to potrebné, v uznesení sa zakáže nakladať so zaisteným majetkom. Proti uzneseniu je prípustná sťažnosť. Sťažnosťou nemožno napadnúť dôvody, pre ktoré bol príkaz na zaistenie vydaný justičným orgánom štátu pôvodu. Prokurátor informuje justičný orgán štátu pôvodu o podaní sťažnosti a o výsledku konania o takej sťažnosti.

O sťažnosti rozhoduje sudca pre prípravné konanie okresného súdu, v ktorého obvode je činný prokurátor, ktorý vydal napadnuté rozhodnutie, a to spravidla do **piatich** pracovných dní od predloženia veci súdu. Okresný súd sťažnosť zamietne, ak zistí, že nie je dôvodná. Ak sťažnosť nezamietne, zruší napadnuté rozhodnutie a po doplnení konania, ak je potrebné, sám rozhodne uznesením niektorým z uvedených spôsobov.

Ak zaistenie nemožno vykonať z dôvodu, že majetok alebo dôkazy nemožno nájsť na mieste uvedenom v osvedčení, alebo miesto, kde sa majetok alebo dôkazy nachádzajú, nie je uvedené dostatočne presne, prokurátor to bezodkladne oznámi justičnému orgánu štátu pôvodu.

Písomnosti a informácie súvisiace s uznaním a vykonaním príkazu na zaistenie, zasiela prokurátor justičnému orgánu štátu pôvodu v slovenskom jazyku. Osvedčenie adresované justičnému orgánu SR ako vykonávajúcemu štátu musí byť zaslané v preklade do slovenského jazyka.

Vykonaním jednotlivých procesných úkonov súvisiacich s vykonaním príkazu na zaistenie, okrem tých, ktoré môže vykonať iba prokurátor, je prokurátor oprávnený **poveriť policajta**, ktorý je orgánom činným v trestnom konaní. Ak na vykonanie niektorého úkonu sa vyžaduje rozhodnutie súdu, je prokurátor povinný vykonať potrebné úkony na vydanie takeého rozhodnutia; príslušným súdom je okresný súd, v ktorého obvode je činný prokurátor, ktorý podal príslušný návrh.

Justičný orgán SR rozhodne **do 24** hodín od doručenia príkazu na zaistenie a osvedčenia, ak je možné v tejto lehote zabezpečiť podklady nevyhnutné pre rozhodnutie. Ak nie je možné vydať rozhodnutie v tejto lehote, justičný orgán SR rozhodne bezodkladne po zabezpečení podkladov nevyhnutných pre rozhodnutie; v odôvodnení uznesenia uvedie dôvody, pre ktoré nebolo možné rozhodnúť v lehote do 24 hodín.

Zaistenie **majetku** trvá až do doby výkonu rozhodnutia o uznaní rozhodnutia justičného orgánu štátu pôvodu, ktorým bolo vyslovené prepadnutie majetku alebo do doby zrušenia zaiste-

¹²⁷ Vykonávajúcim štátom je členský štát, na území ktorého sa nachádzajú majetok alebo dôkazy, na ktoré bol príkaz na zaistenie vydaný.

nia majetku podľa § 19 zákona. Zaistenie **dôkazu** trvá až do doby jeho odovzdania justičnému orgánu štátu pôvodu alebo do doby zrušenia zaistenia dôkazu podľa § 19 zákona.

Zrušenie zaistenia majetku alebo dôkazov. Ak justičný orgán SR ako vykonávajúceho štátu je informovaný justičným orgánom štátu pôvodu, že príkaz na zaistenie bol v štáte pôvodu zrušený alebo rozsah zaistenia majetku alebo dôkazov uvedený v príkaze na zaistenie bol v štáte pôvodu obmedzený, uznesením zruší alebo obmedzí zaistenie majetku alebo dôkazov zaistených na jeho základe.

Pokiaľ ide o **ochranu práv tretích osôb**, fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá je vydaním príkazu na zaistenie poškodená alebo iným spôsobom dotknutá na svojich právach, má právo domáhať sa ochrany svojich práv na súde v štáte pôvodu.

Napriek tomu že príkaz na zaistenie majetku a dôkazu v EÚ je založený na podobnej filozofii ako má európsky zatýkací rozkaz, účinnosť príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ je nízka. Hoci v literatúre¹²⁸ sa poukazuje aj na jeho kladné stránky, vo všeobecnosti je príkaz na zaistenie majetku a dôkaz v EÚ považovaný za príliš komplikovaný a preto je v praxi zriedkavo využívaný.¹²⁹ Vo všeobecnosti, Európska komisia dospela k záveru, že jeho vykonávanie v členských štátoch nie je uspokojivé.¹³⁰ Rámcové rozhodnutie vykonalo do stanoveného termínu (2. augusta 2005) iba sedem členských štátov (Rakúsko, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Poľsko a Švédsko). V priebehu roku 2006 rámcové rozhodnutie transponovalo a právne predpisy, ktorými sa vykonáva, odovzdalo Komisii ďalších osem členských štátov (Belgicko, Cyprus, Česká republika, Španielsko, Maďarsko, Slovinsko, Slovensko a Spojené kráľovstvo). Vo vzťahu k SR a ďalším trinástim štátom správa konštatuje že „okrem dôvodov neuznania alebo nevykonania uvedených v rámcovom rozhodnutí zaviedlo [...] vo svojich vnútroštátnych právnych predpisoch **dodatočné dôvody na odmietnutie**.“ Vzhľadom na negatívnu správu Komisie vyvstáva otázka či nástroj, ktorý nie je poriadne zavedený vo vnútroštátnych právnych poriadkoch členských štátov EÚ, môže byť reálne účinný.¹³¹

5.3 Uznávanie opatrení dohľadu ako náhrady väzby

Z dôvodu absencie nástrojov, ktoré by umožňovali odovzdanie opatrení dohľadu ako náhrady väzby z jedného členského štátu EÚ do iného, bol prijatý právny nástroj, ktorý takého odovzdanie má umožniť.¹³² Týmto nástrojom je Rámcové rozhodnutie Rady 2009/829/SVV o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozhodnutia o opatreniach dohľadu ako alternatíve väzby medzi členskými štátmi EÚ.¹³³ Toto rámcové rozhodnutie ustanovuje pravidlá, podľa ktorých členský štát uznáva rozhodnutie o opatreniach dohľadu vydané v inom členskom štáte ako alter-

¹²⁸ Napr. ZÁHORA, J.: *Prínos príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v Európskej únii pre Slovensko*. In: *Integrácia a unifikácia práva Európskej únie v oblasti trestného zákonodarstva*. Zborník príspevkov z medzinárodnej virtuálnej interdisciplinárnej vedeckej konferencie konanej dňa 30. 12. 2008 na Právnickej fakulte UMB v Banskej Bystrici. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2008, s. 221 a nasl.

¹²⁹ Replies to the questionnaire on the evaluation of the tools for judicial cooperation in criminal matters. Council of the EU document, 5684/09, s. 6.

¹³⁰ Správa Komisie na základe článku 14 Rámcového rozhodnutia Rady 2003/577/SVV z 22. júla 2003 o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ. KOM(2008) 885 v konečnom znení, s. 7.

¹³¹ Bližšie KLIMEK, L. et KLIMEK, R.: *Príkaz na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ: právna úprava v Slovenskej republike a jej neistá budúcnosť*. In: *Trestní právo*, roč. 16 (2012), č. 6, s. 29 a nasl.

¹³² Porovnaj KLIMEK, L.: *Európsky príkaz na dohľad v predsúdnom konaní*. In: *Justičná revue*, roč. 64 (2012), č. 5, s. 716–726.

¹³³ Rámcové rozhodnutie Rady 2009/829/SVV z 23. októbra 2009 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozhodnutia o opatreniach dohľadu ako alternatíve väzby medzi členskými štátmi EÚ. *Ú. v. L* 294, 11. 11. 2009, s. 20–40.

natívu väzby, monitoruje opatrenia dohľadu uložené fyzickej osobe a odovzdáva dotknutú osobu štátu pôvodu v prípade porušenia týchto opatrení (čl. 1 rámcového rozhodnutia 2009/829/SVV).

Ciele tohto rámcového rozhodnutia sú:

- a) zaručiť riadny výkon spravodlivosti, a najmä zabezpečiť, aby sa dotknutá osoba dostavila na súd;
- b) ak je to vhodné, podporiť v trestnom konaní využívanie opatrení nezahŕňajúcich pozbanie osobnej slobody v prípade osôb, ktoré nemajú pobyt v členskom štáte, v ktorom sa vedie konanie;
- c) zlepšiť ochranu obetí a verejnosti.

Rozhodnutím o opatreniach dohľadu sa rozumie vykonateľné rozhodnutie prijaté v priebehu trestného konania príslušným orgánom štátu pôvodu v súlade s jeho vnútroštátnym právom a postupmi, ktorým sa fyzickej osobe ukladá jedno alebo viacero opatrení dohľadu ako alternatíva väzby (čl. 4 rámcového rozhodnutia 2009/829/SVV).

Rámcové rozhodnutie sa vzťahuje na nasledovné **opatrenia dohľadu** (čl. 8 ods. 1 rámcového rozhodnutia 2009/829/SVV):

- a) povinnosť osoby informovať príslušný orgán vo vykonávajúcim štáte o akejkoľvek zmene pobytu najmä na účely doručovania predvolaní zúčastniť sa na vypočutí alebo súdnom konaní v rámci trestného konania;
- b) povinnosť nevstupovať do určitých lokalít, na miesta alebo do vymedzených oblastí v štáte pôvodu alebo vo vykonávajúcim štáte;
- c) povinnosť zdržiavať sa v určenom čase, ak je stanovený, na určenom mieste;
- d) povinnosť zahŕňajúca obmedzenia týkajúce sa opustenia územia vykonávajúceho štátu;
- e) povinnosť hlásiť sa v určenom čase určitému orgánu;
- f) povinnosť vyhýbať sa kontaktu s určitými osobami v súvislosti s údajne spáchanými trestnými činmi.

Okrem uvedených opatrení dohľadu, každý členský štát má povinnosť oznámiť v čase transpozície tohto rámcového rozhodnutia alebo kedykoľvek neskôr Generálnemu sekretariátu Rady, **ďalšie opatrenia**, ktoré je pripravený monitorovať (čl. 8 ods. 2 rámcového rozhodnutia 2009/829/SVV). Tieto opatrenia môžu zahŕňať najmä:

- a) povinnosť zdržať sa určitých činností v súvislosti s údajne spáchanými trestnými činmi, napr. výkonu určitých povolaní alebo výkonu určitého druhu zamestnania;
- b) zákaz viesť motorové vozidlo;
- c) povinnosť zložiť určenú sumu peňazí alebo dať iný druh záruky, ktorú možno splniť prostredníctvom určeného počtu splátok alebo naraz;
- d) povinnosť podstúpiť liečenie alebo liečbu závislosti;
- e) povinnosť vyhýbať sa kontaktu s určitými predmetmi v súvislosti s údajne spáchanými trestnými činmi.

5.3.1 Postup pri postupovaní rozhodnutia o opatreniach dohľadu spolu s osvedčením

Rozhodnutie o opatreniach dohľadu možno postúpiť príslušnému orgánu členského štátu, v ktorom má osoba legálny a obvyklý pobyt v prípadoch, keď osoba po oboznámení sa s dotknutými opatreniami súhlasí s návratom do tohto štátu. Na žiadosť osoby môže postúpiť rozhodnutie o opatreniach dohľadu príslušnému orgánu iného členského štátu, ako je členský štát, v ktorom má osoba legálny a obvyklý pobyt, pod podmienkou, že tento orgán s postúpením súhlasí (čl. 9 rámcového rozhodnutia 2009/829/SVV).

Ak príslušný orgán štátu pôvodu postúpi rozhodnutie o opatreniach dohľadu inému členskému štátu, zabezpečí, aby ho sprevádzalo **osvedčenie na vzorovom tlačive uvedenom v prílohe I. rámcového rozhodnutia 2009/829/SVV**.

Príslušný orgán vydávajúceho štátu postúpi rozhodnutie o opatreniach dohľadu alebo jeho overenú kópiu spolu s osvedčením priamo príslušnému orgánu vykonávajúceho štátu akýmkoľvek spôsobom, pri ktorom sa vyhotovuje písomný záznam za podmienok umožňujúcich vykonávajúcemu štátu overiť ich pravosť. Originál rozhodnutia o opatreniach dohľadu alebo jeho overená kópia a **originál osvedčenia** sa zašlú vykonávajúcemu štátu, ak o to požiada. Všetka úradná komunikácia prebieha priamo medzi uvedenými príslušnými orgánmi. Osvedčenie musí podpísať a správnosť jeho obsahu musí overiť príslušný orgán štátu pôvodu.

V rozhodnutí príslušný orgán štátu pôvodu určí:

- a) prípadnú **dĺžku obdobia**, počas ktorého platí rozhodnutie o opatreniach dohľadu, a či je možné predĺženie platnosti tohto rozhodnutia a
- b) orientačným spôsobom predbežnú dĺžku obdobia, počas ktorého bude pravdepodobne potrebné monitorovanie opatrení dohľadu so zreteľom na všetky okolnosti prípadu známe v čase postúpenia rozhodnutia o opatreniach dohľadu.

Príslušný orgán štátu pôvodu postupuje rozhodnutie o opatreniach dohľadu spolu s osvedčením vždy len jednému vykonávajúcemu štátu. Ak príslušný orgán štátu pôvodu nepozná príslušný orgán vykonávajúceho štátu, vykoná všetky potrebné zistenia, a to aj prostredníctvom kontaktných miest Európskej justičnej siete s cieľom získať od vykonávajúceho štátu túto informáciu. Ak orgán vykonávajúceho štátu, ktorému sa doručí rozhodnutie o opatreniach dohľadu spolu s osvedčením, nemá právomoc toto rozhodnutie uznať, z úradnej moci toto rozhodnutie spolu s osvedčením postúpi príslušnému orgánu (čl. 10 rámcového rozhodnutia 2009/829/SVV).

5.3.2 Právomoc nad monitorovaním opatrení dohľadu

Príslušný orgán štátu pôvodu má právomoc v súvislosti s monitorovaním uložených opatrení dohľadu dovtedy, kým príslušný orgán vydávajúceho štátu neuzná postúpené rozhodnutie o opatreniach dohľadu a neoznámí príslušnému orgánu štátu pôvodu toto uznanie.

Ak sa právomoc monitorovať opatrenia dohľadu odovzdala príslušnému orgánu vykonávajúceho štátu, táto právomoc sa **vracia príslušnému orgánu štátu pôvodu** (čl. 11 rámcového rozhodnutia 2009/829/SVV):

- a) ak dotknutá osoba má v inom ako vykonávajúcom štáte svoj legálny a obvyklý pobyt;
- b) len čo príslušný orgán štátu pôvodu oznámí príslušnému orgánu vykonávajúceho štátu vzatie osvedčenia späť;
- c) ak príslušný orgán štátu pôvodu zmenil opatrenia dohľadu a príslušný orgán vykonávajúceho štátu odmietol monitorovať zmenené opatrenia dohľadu;
- d) ak uplynula maximálna dĺžka obdobia, počas ktorej možno monitorovať opatrenia dohľadu vo vykonávajúcom štáte;
- e) ak sa príslušný orgán vykonávajúceho štátu rozhodol prestať monitorovať opatrenia dohľadu a informoval o tom príslušný orgán štátu pôvodu.

5.3.3 Rozhodnutie vo vykonávajúcom štáte

Príslušný orgán vykonávajúceho štátu čo najskôr, najneskôr však do 20 pracovných dní od doručenia rozhodnutia o opatreniach dohľadu a osvedčenia, uzná rozhodnutie o opatreniach dohľadu postúpené v súlade s rámcovým rozhodnutím a bezodkladne prijme všetky opatrenia po-

trebné na monitorovanie opatrení dohľadu, pokiaľ sa nerozhodne uplatniť niektorý z dôvodov na neuznanie. Ak sa podal opravný prostriedok proti rozhodnutiu o uznaní, lehota na uznanie rozhodnutia o opatreniach dohľadu sa predĺži o ďalších 20 pracovných dní. Ak za mimoriadnych okolností príslušný orgán vykonávajúceho štátu nemôže dodržať uvedené lehoty, bezodkladne oznámi akýmkoľvek spôsobom, ktorý si zvolí, príslušnému orgánu štátu pôvodu dôvody meškania a uvedie, za ako dlho očakáva vydanie konečného rozhodnutia. Príslušný orgán môže odložiť prijatie rozhodnutia o uznaní rozhodnutia o opatreniach dohľadu, ak osvedčenie ustanovené v článku 10 nie je úplné alebo zjavne nezodpovedá rozhodnutiu o opatreniach dohľadu, do uplynutia primeranej lehoty stanovenej na doplnenie alebo opravu osvedčenia (čl. 12).

V prípade, ak druh opatrení dohľadu je nezlučiteľný s právom vykonávajúceho štátu, príslušný orgán v uvedenom členskom štáte ich môže prispôbiť v súlade s druhmi opatrení dohľadu, ktoré sa podľa práva vykonávajúceho štátu uplatňujú na rovnocenné trestné činy. Prispôbené opatrenia dohľadu musia v čo najväčšej miere zodpovedať tým, ktoré sa uložili v štáte pôvodu. Prispôbené opatrenia dohľadu nesmú byť prísnejšie než pôvodne uložené opatrenia dohľadu (čl. 13 rámcového rozhodnutia 2009/829/SVV).

5.3.4 Neoverovanie obojstrannej trestnosti

Rámcové rozhodnutie 2009/829/SVV v čl. 14 preberá podobné pravidlá ako pri uznávaní trestných rozsudkov. Pre uznanie sa nevyžaduje obojstranná trestnosť ak ide o niektorý z 32 taxatívne uvedených trestných činov, za ktorý podľa právneho poriadku štátu pôvodu uložiť trest odňatia slobody alebo opatrenie zahŕňajúce odňatie slobody, ktorých horná hranica je najmenej tri roky.

Členské štáty mohli z ústavných dôvodov v čase prijatia tohto rámcového rozhodnutia prostredníctvom vyhlásenia určeného Generálnemu sekretariátu Rady oznámiť, že nebudú uvedené ustanovenia vo vzťahu k niektorým alebo k všetkým trestným činom uvedeným v tomto odseku. Každé takéto vyhlásenie možno kedykoľvek vziať späť. Takéto vyhlásenia a vzatia vyhlásení späť sa uverejnia v Úradnom vestníku Európskej únie. Takéto vyhlásenie urobili Nemecko, Poľsko, Maďarsko a Litva.¹³⁴

Pri ostatných trestných činoch, na ktoré nepatria do vyššie uvedenej kategórie, môže vykonávajúci štát uznať rozhodnutie o opatreniach dohľadu pod podmienkou, že sa rozhodnutie týka skutkov, ktoré sú trestnými činmi aj podľa práva vykonávajúceho štátu bez ohľadu na skutkovú podstatu alebo ich opis.

5.3.5 Dôvody neuznania

Podobne ako v iných nástrojoch aj uvedené rámcové rozhodnutie v čl. 15 stanovuje dôvody na odmietnutie vykonania rozhodnutia o opatreniach dohľadu. Týmito dôvodmi sú:

- a) osvedčenie je neúplné alebo zjavne nezodpovedá rozhodnutiu o opatreniach dohľadu a nebolo doplnené ani opravené v primeranej lehote stanovenej príslušným orgánom vykonávajúceho štátu;
- b) nie sú splnené kritériá stanovené v článku 9 ods. 1, článku 9 ods. 2 alebo článku 10 ods. 4;
- c) uznanie rozhodnutia o opatreniach dohľadu by porušilo zásadu *ne bis in idem*;
- d) ak vykonávajúci štát vydal vyhlásenie podľa článku 14 ods. 4;

¹³⁴ Pozri prílohu k Rámcovému rozhodnutiu č. 2009/829/SVV.

- e) trestné stíhanie je podľa práva vykonávajúceho štátu premlčané a týka sa skutku, ktorý podľa tohto práva patrí do jeho právomoci;
- f) právo vykonávajúceho štátu stanovuje imunitu, ktorá znemožňuje monitorovanie opatrení dohľadu;
- g) osoba nemôže byť podľa práva vykonávajúceho štátu vzhľadom na svoj vek trestne zodpovedná za skutok, na ktorom sa zakladá rozhodnutie o opatreniach dohľadu;
- h) v prípade porušenia opatrení dohľadu by musel odmietnuť odovzdať dotknutú osobu v súlade s rámcovým rozhodnutím Rady 2002/584/SVV.

5.3.6 Právna úprava v Slovenskej republike

Transpozícia rámcového rozhodnutia 2009/829/SVV bola v SR vykonaná zákonom č. 161/2013 Z. z. o odovzdávaní, uznávaní a výkone rozhodnutí o opatreniach dohľadu ako náhrade väzby v Európskej únii.¹³⁵

Opatrením dohľadu v zmysle § 3 zákona č. 161/2013 Z. z. sa rozumie:

- a) povinnosť dotknutej osoby informovať príslušný orgán vo vykonávajúcom štáte o každej zmene miesta pobytu najmä na účely doručovania predvolaní na výsluch alebo na konanie pred súdom v rámci trestného konania v štáte pôvodu,
- b) povinnosť nevstupovať do určitých lokalít, na miesta alebo do vymedzených oblastí v štáte pôvodu alebo vo vykonávajúcom štáte,
- c) povinnosť zdržiavať sa v určenom čase, ak je ustanovený, na určenom mieste,
- d) povinnosť zahŕňajúca obmedzenia týkajúce sa opustenia územia vykonávajúceho štátu,
- e) povinnosť hlásiť sa v určenom čase určitému orgánu,
- f) povinnosť vyhýbať sa kontaktu s určitými osobami súvisiacimi s údajne spáchanými trestnými činmi.

Ďalšími opatreniami dohľadu¹³⁶ sú najmä

- a) povinnosť zdržať sa určitých činností v súvislosti s údajne spáchanými trestnými činmi, najmä výkonu určitých povolaní alebo výkonu určitého druhu zamestnania,
- b) zákaz viesť motorové vozidlo,
- c) povinnosť zložiť určenú sumu peňazí alebo dať iný druh záruky, ktorú možno splniť prostredníctvom určeného počtu splátok alebo naraz,
- d) povinnosť podstúpiť liečenie alebo liečbu závislosti,
- e) povinnosť vyhýbať sa kontaktu s určitými predmetmi súvisiacimi s údajne spáchanými trestnými činmi.

Rozhodnutie o opatreniach dohľadu možno v Slovenskej republike uznať a vykonať, ak (§ 4 zákona č. 161/2013 Z. z.)

- a) skutok, pre ktorý bolo rozhodnutie o opatreniach dohľadu vydané, je trestným činom aj podľa právneho poriadku Slovenskej republiky, zákon nestanovuje inak,
- b) dotknutá osoba má na území Slovenskej republiky obvyklý pobyt,
- c) ukladá dotknutej osobe opatrenia dohľadu.

Ak sa žiada o uznanie a výkon rozhodnutia o opatreniach dohľadu pre trestný čin, za ktorý možno v štáte pôvodu uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej tri roky, a ktorý je v osvedčení o vydaní rozhodnutia o opatreniach dohľadu označený justičným orgánom štátu pôvodu priradením k jednej alebo k viacerým kategóriám trestných či-

¹³⁵ Zákon č. 161/2013 Z. z. o odovzdávaní, uznávaní a výkone rozhodnutí o opatreniach dohľadu ako náhrade väzby v Európskej únii.

¹³⁶ Korešpondujúce ustanovenie čl. 8 ods. 2 rámcového rozhodnutia 2009/829/SVV.

nov taxatívne uvedených, súd neskúma, či ide o čin trestný podľa právneho poriadku Slovenskej republiky.

Postup slovenských orgánov ako orgánov štátov pôvodu

Súdom príslušným na konanie podľa tejto časti je súd alebo sudca pre prípravné konanie, ktorý je príslušný rozhodovať o väzbe v zmysle Trestného poriadku.

Súd môže odovzdať výkon rozhodnutia o opatreniach dohľadu do iného členského štátu, ak dotknutá osoba bola s uloženými opatreniami dohľadu oboznámená, má v tomto členskom štáte obvyklý pobyt a so svojím návratom do tohto členského štátu súhlasí. Na žiadosť dotknutej osoby môže súd odovzdať výkon rozhodnutia o opatreniach dohľadu aj do iného členského štátu, ako je členský štát, v ktorom má dotknutá osoba svoj obvyklý pobyt, ak s tým súhlasí justičný orgán členského štátu, do ktorého sa má výkon rozhodnutia o opatreniach dohľadu odovzdať; na tento účel súd požiada justičný orgán tohto členského štátu o súhlas.

Súd, ktorý vydal rozhodnutie o opatreniach dohľadu, zašle rovnopis tohto rozhodnutia s riadne vyplneným a **podpísaným osvedčením**, ktorého vzor je uvedený v prílohe č. 1, justičnému orgánu vykonávajúcemu štátu. Kópiu rozhodnutia o opatreniach dohľadu a osvedčenia zašle súd aj Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky. Súd v osvedčení uvedie dĺžku obdobia, počas ktorého bude potrebné kontrolovať dodržiavanie opatrení dohľadu vo vykonávajúcom štáte s prihliadnutím na všetky známe okolnosti konkrétneho prípadu (§ 7 zákona č. 161/2013 Z. z.). Osvedčenie sa justičnému orgánu vykonávajúcemu štátu zasiela v úradnom jazyku alebo v jednom z úradných jazykov tohto štátu; ak vykonávajúcí štát svojím vyhlásením umožnil prijatie osvedčenia aj v inom jazyku, možno vyhotoviť preklad aj do iného jazyka.

Postup slovenských orgánov ako orgánov vykonávacieho štátu

Na konanie o uznaní a výkone rozhodnutia o opatreniach dohľadu podľa tejto časti je príslušný okresný súd, v obvode ktorého má dotknutá osoba obvyklý pobyt; ak je obvyklým pobytom dotknutej osoby na území Slovenskej republiky súčasne trvalý pobyt aj prechodný pobyt, príslušný je okresný súd, v obvode ktorého má dotknutá osoba trvalý pobyt. O doručení rozhodnutia o opatreniach dohľadu a osvedčenia justičným orgánom štátu pôvodu súd podľa odseku 1 informuje ministerstvo, ktorému súčasne zašle kópie uvedených písomností (§ 12 zákona č. 161/2013 Z. z.).

Súd rozhodne o tom, či sa rozhodnutie o opatreniach dohľadu uzná a vykoná, na neverejnom zasadnutí po písomnom vyjadrení prokurátora. Súd rozhoduje uznesením. Súd vydá rozhodnutie do 20 pracovných dní od doručenia rozhodnutia o opatreniach dohľadu a osvedčenia; do tejto lehoty sa nezapočítava obdobie, počas ktorého súd zabezpečuje dodatočné informácie od justičného orgánu štátu pôvodu, ktoré sú nevyhnutné pre rozhodnutie o uznaní a výkone vrátane doplnenia osvedčenia, ak osvedčenie nie je úplné, alebo zjavne nezodpovedá rozhodnutiu o opatreniach dohľadu. Rozhodnutie sa doručuje dotknutej osobe a prokurátorovi. Proti rozhodnutiu je prípustná sťažnosť, ktorú môže podať dotknutá osoba alebo prokurátor. Sťažnosť nemá odkladný účinok. Súd o sťažnosti rozhodne do 20 pracovných dní od jej podania (§ 13 zákona č. 161/2013 Z. z.). Ak nie je dôvod na odmietnutie uznania a výkonu rozhodnutia o opatreniach dohľadu podľa § 14 zákona, súd rozhodne o uznaní takeého rozhodnutia a súčasne rozhodne, že sa také rozhodnutie vykoná. Súd prostredníctvom tlačiva, ktorého vzor je uvedený v prílohe č. 2, justičnému orgánu štátu pôvodu bezodkladne oznámi každé porušenie opatrení dohľadu dotknutou osobou alebo inú relevantnú skutočnosť, na základe ktorej by justičný orgán

štátu pôvodu mohol prijať následné rozhodnutie. Súd ukončí výkon rozhodnutia o opatreniach dohľadu bezodkladne po oznámení, že osvedčenie súvisiace s týmto rozhodnutím o opatreniach dohľadu bolo justičným orgánom štátu pôvodu vzaté späť (§ 15 zákona č. 161/2013 Z. z.).

5.4 Ďalšie formy spolupráce v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ

5.4.1 Spolupráca na základe Schengenského vykonávacieho dohovoru

Základné východiská pre spoluprácu v trestných veciach obsahujú ustanovenia čl. 39 a nasl. **Schengenského vykonávacieho dohovoru**.¹³⁷ Zmluvné strany sa zaväzujú, že si ich policajné služby budú vzájomne pomáhať v súlade s ustanoveniami vnútroštátneho práva a ich príslušnosti v záujme prevencie a objasňovania trestných činov, pokiaľ žiadosť alebo jej vybavenie nie je podľa vnútroštátneho práva vyhradená súdnym orgánom a vybavenie žiadosti nevyžaduje prostredníctvom žiadanej zmluvnej strany donucovacie opatrenia. Schengenský vykonávací dohovor obsahuje nasledovné formy spolupráce v trestných veciach:¹³⁸

- vzájomná pomoc v záujme prevencie a objasňovania trestných činov (čl. 39),
- sledovanie osoby podozrivej z trestného činu (čl. 40),
- cezhraničné prenasledovanie (čl. 41),
- výmena informácií, ktoré môžu mať význam pre prevenciu zločinov (čl. 46),
- vysielanie styčných dôstojníkov (čl. 47),
- právna pomoc (čl. 49),
- prehliadky a zabavenia vecí (čl. 51).

5.4.2 Spolupráca na základe Dohovoru 2000

Ďalšie formy policajnej spolupráce medzi členskými štátmi EÚ sú upravené predovšetkým v **Dohovore o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie**¹³⁹ (ďalej len „Dohovor 2000“).

Cieľom Dohovoru 2000 bolo rozvinutie a modernizácia existujúcich ustanovení týkajúcich sa spolupráce, berúc do úvahy najmä pokroky v technológiách.¹⁴⁰ Prijatie Dohovoru 2000 predstavovalo významný nástroj na úseku dožiadania o vzájomnú pomoc v trestných veciach medzi štátmi EÚ. Dohovor 2000 zatiaľ neratifikovali všetky štáty EÚ.¹⁴¹ SR ho ratifikovala v roku 2006.¹⁴²

Dohovor 2000 a jeho protokol¹⁴³ upravujú nasledovné **oblasti spolupráce**:

¹³⁷ Dohovor, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda uzatvorená medzi vládami štátov hospodárskej únie Benelu-xu, Nemeckej spolkovej republiky a Francúzskej republiky o postupnom zrušení kontrol na ich spoločných hrani-ciach, *Ú. v., L* 239, 22. 9. 2000, s. 19–62.

¹³⁸ Bližšie IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Sloven-skej republiky. Žilina: Eurokódex, 2013. s. 699 a nasl.

¹³⁹ Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie, vypracovaný Radou v súlade s článkom 34 Zmluvy o Európskej únii, *Ú. v., C* 197/3, 12. 7. 2000.

¹⁴⁰ Bližšie McCLEAN, D.: *International Co-Operation in Civil and Criminal Matters*. Third edition. Oxford University Press, 2012, s. 225.

¹⁴¹ K 10. máju 2016 Dohovor 2000 ešte neratifikovalo Grécko, Taliansko, Írsko a Chorvátsko. Porovnaj <<http://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/agreements-conventions/agreement/?aid=2000023>>.

¹⁴² Oznámenie MZV SR č. 572/2006 Z. z. – Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štát-mi Európskej únie, vypracovaný Radou v súlade s článkom 34 Zmluvy o Európskej únii, a 16. októbra 2001 bol v Luxemburgu prijatý Protokol k Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie, vypracovanému Radou v súlade s článkom 34 Zmluvy o Európskej únii.

¹⁴³ Protokol k Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ, vypracovaný Radou v súlade s článkom 34 ZEÚ. *Ú. v., C* 326/2, 21. 11. 2001.

- Náležitosti a postupy pri vybavovaní žiadostí o právnu pomoc (čl. 4, 6),
- Zasielanie a doručovanie procesných písomností (čl. 5),
- Spontánna výmena informácií (čl. 7),
- Vrátenie vecí (čl. 8),
- Dočasné odovzdanie osôb vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody na účely vyšetrovania (čl. 9),
- Výsluch formou videokonferencie (čl. 10, 11),
- Kontrolované dodávky (čl. 12),
- Spoločné vyšetrovacie tímy (čl. 13),
- Utajené vyšetrovanie (agent) (čl. 14),
- Odpočúvanie telekomunikačnej prevádzky (čl. 17 až 22),
- Poskytovanie informácií o bankových účtoch a bankových operáciách (Protokol).

Vzhľadom na to, že ratifikácie Dohovoru 2000 neprebiehali tak rýchlo ako sa očakávalo, Rada presadila prijatie rámcového rozhodnutia spoločných vyšetrovacích tímov,¹⁴⁴ aby bol na úrovni celej Únie jeden právne záväzný nástroj o spoločných vyšetrovacích tímoch, ktorý by sa vzťahoval na spoločné vyšetrovania nezákonného obchodovania s drogami a ľuďmi, ako aj na terorizmus.¹⁴⁵ Rámcové rozhodnutie v zásade prebralo rovnaké pravidlá pre vytváranie a fungovanie spoločných vyšetrovacích tímov ako Dohovor 2000 a malo byť iba dočasným právnym nástrojom. V súčasnosti platia dva režimy na vytváranie spoločných vyšetrovacích tímov a to pre členské štáty ktoré ratifikovali Dohovor 2000, ktoré sa vytvárajú na základe tohto dohovoru a pre členské štáty, ktoré ho neratifikovali ktoré ich môžu vytvárať len na základe tohto rámcového rozhodnutia.¹⁴⁶

5.4.3 Spoločné vyšetrovacie tímy

Pri spolupráci medzi jednotlivými štátmi Európskej únie pri vyšetrovaní trestných činov s cezhraničným prvkom orgány jednotlivých členských štátov narážali na problémy vyplývajúce z rozdielnej právnej úpravy trestného konania v týchto štátoch. Preto vznikla idea vytvárať **spoločné vyšetrovacie tímy** (angl. *Joint Investigation Teams*; ďalej len „JIT“¹⁴⁷), v ktorých by boli zástupcovia príslušných orgánov dotknutých členských štátov.¹⁴⁸

V Európe sa prvé pokusy o kreovanie JIT objavujú najmä v Nemecku, kde sa využíva spolupráca medzi rôznymi orgánmi činnými v trestnom konaní a rôznymi spolkovými krajinami. Prvý takýto tím bol založený v roku 1970 v Hamburgu medzi štátnou políciou a federálnym colným úradom zameraný sa na vyšetrovanie obchodovania s drogami, a z toho vznikla aj skratka používaná pre tieto tímy – GER (nem. *Gemeinsame Ermittlungsgruppe Rauschgift*). Následne začali úspešne vznikať ďalšie tímy, čo naznačilo, že táto stratégia bola vnímaná ako úspešná

¹⁴⁴ Rámcové rozhodnutie Rady 2002/465/SVV z 13. júna 2002 o spoločných vyšetrovacích tímoch. Ú. v., L 162/1, 20. 6. 2002.

¹⁴⁵ Bližšie RIJKEN, C.: *Joint Investigation Teams: principles, practice, and problems. Lessons learnt from the first efforts to establish a JIT*. In: Utrecht Law Review, Vol. 2/2006, No. 2, s. 100.

¹⁴⁶ Bližšie ZÁHORA, J. *Spoločné vyšetrovanie trestných činov v Európskej únii*. In: Karlovarska právni revue. – č. 4/2010, s. 116.

¹⁴⁷ Skratku JIT používame s ohľadom na skutočnosť, že v medzinárodnom rozmere je široko zaužívaná, ako aj udomáčená.

¹⁴⁸ ZÁHORA, J. *Spoločné vyšetrovanie trestných činov v Európskej únii*. In: Karlovarska právni revue. roč. 6, č. 4/2010, s. 111–121.

nástroj pre spoluprácu pri vyšetrovaní trestných činov a Nemecko malo záujem tieto výsledky prezentovať na európskej úrovni.¹⁴⁹

JIT sa v agende politiky EÚ prvýkrát objavili v roku 1994. Nemecko ponúklo JIT ako doplnkovú metódu spolupráce nad rámec tradičnej vzájomnej pomoci.¹⁵⁰ V odbornej literatúre nie je jednotná definícia JIT, jednotlivé definície sa rôznia. Moor a Vermeulen¹⁵¹ charakterizujú JIT ako „tím skladajúci sa zo zástupcov orgánov činných v trestnom konaní z rôznych štátov, spoločne vyšetrojúcich prípady medzinárodnej alebo cezhraničnej kriminality. JIT je často považovaný za formu policajnej spolupráce, zatiaľ čo v skutočnosti je to forma justičnej spolupráce v trestných veciach.“ Klátik¹⁵² zdôrazňuje, že JIT je skupina osôb zložená z orgánov činných v trestnom konaní, ktorá vzniká na základe dohody dvoch alebo viacerých štátov na vymedzený účel a určenú dobu trvania, najmä ak ide o trestné činy, pri ktorých sa vyžadujú zložité a náročné vyšetrovania, ktoré majú spojitost s inými členskými štátmi, resp. ak niekoľko členských štátov vedie vyšetrovania trestných činov, pri ktorých okolnosti prípadu vyžadujú koordinovaný, spoločný postup v dotknutých členských štátoch. Podľa Šamála¹⁵³ JIT predstavujú osobitnú formu justičnej spolupráce medzi štátmi. Vytvorenie JIT je formou justičnej spolupráce *sui generis*, pretože je právnym a organizačným rámcom pre získavanie dôkazov na území štátov, ktoré ho vytvoria. Nagy¹⁵⁴ považuje JIT za účinný nástroj pre medzinárodnú spoluprácu orgánov činných v trestnom konaní jednotlivých členských štátov EÚ v boji proti organizovanej cezhraničnej trestnej činnosti, rovnako ako užitočný nástroj na uľahčenie vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ.

Účelom zriaďovania JIT je predovšetkým uľahčenie zhromažďovania dôkazov, ktoré sú právne pokryté národnými jurisdikciami, aby mohli byť využité v trestnom konaní zainteresovaných štátov.¹⁵⁵

Všeobecné výhody JIT oproti tradičným formám presadzovania medzinárodného práva a justičnej spolupráce, ako sú „zrkadlové“ alebo „paralelné“ vyšetrovania a dožiadania, sú najmä:¹⁵⁶

- **priama výmena informácií** medzi členmi JIT bez potreby formálnych žiadostí,
- **priame žiadosti** o vyšetrovacie opatrenia medzi členmi tímu bez potreby dožiadaní; toto sa vzťahuje i na žiadosti o donucovacie opatrenia,
- **priama prítomnosť členov JIT** pri jednotlivých úkonoch (napr. pri domových prehliadkach, výsluchoch) vo všetkých jurisdikciách, čím sa pomôže prekonať jazyková bariéra,
- **koordinácia vyšetrovania na mieste** a neformálna výmena špecializovaných znalostí a skúseností,

¹⁴⁹ Podľa BLOCK, L.: *Joint Investigation Teams: The Panacea for Fighting Organised Crime?* ECPR Annual Conference, August 2011 [online], [cit. 2013-02-19] prístupné na internete <<http://ssrn.com/abstract=1981641>>, pp. 10–11.

¹⁵⁰ Pozri KLIMEK, L.: *Joint Investigation Teams in the European Union*. In: *Internal Security*, Vol. 4 (2012), No. 1, s. 65.

¹⁵¹ MOOR, A. D. et VERMEULEN, G. *The Europol Council Decision: Transforming Europol into an Agency of the European Union*. In: *Common Market Law Review*, Vol. 47 (2010), No. 4., s. 1109.

¹⁵² KLÁTIK, J. *Spoločné vyšetrovacie tímy v zmysle ustanovenia § 10 ods. 9 Trestného poriadku*. In: *Justičná revue*, roč. 58 (2006), č. 8–9, s. 1121.

¹⁵³ ŠÁMAL, P. et al.: *Trestní řád*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2803.

¹⁵⁴ NAGY, J. *About joint investigation teams in a nutshell*. In: *Current Issues of Business and Law*, Vol. 4 (2009), pp. 141.

¹⁵⁵ Porovnaj POLÁK, P. *Medzinárodná policajná spolupráca v boji proti kriminalite v podmienkach EÚ*. In: *Právne aspekty činnosti polície v boji proti kriminalite v európskej dimenzii*. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou. Bratislava: Akadémia PZ Bratislava, 2005, s. 157.

¹⁵⁶ Porovnaj Príručka pre spoločné vyšetrovacie tímy. Rada EÚ, č. 15790/1/11, REV 1, s. 3.

- **budovanie a podpora vzájomnej dôvery** medzi príslušnými orgánmi z rôznych jurisdikcií a odlišného pracovného prostredia,
- **najlepšia platforma** na stanovenie optimálnych stratégií vyšetrovania a trestného stíhania,
- Europol a Eurojust môžu byť zainteresovaní s priamou podporou a pomocou,
- **možnosť finančnej podpory** z prostriedkov EÚ, Eurojustu alebo Europolu,
- **zvyšovanie povedomia** o riadení vyšetrovania a **zvyšovanie miery úspešnosti** medzinárodných vyšetrovaní.

Problematika JIT je upravená v rôznych medzinárodných dokumentoch.

Na pôde **OSN** boli prijaté medzinárodné zmluvy, ktoré umožňujú v prípade, že trestný čin bol spáchaný vo viacerých štátoch vytvárať JIT. Sú to predovšetkým:

- čl. 19 Dohovoru OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu,¹⁵⁷
- čl. 49 Dohovoru OSN proti korupcii.¹⁵⁸

Z dohovorov prijatých v rámci **Rady Európy** je možnosť zriaďovania JIT upravená v čl. 20 Druhého dodatkového protokolu k Európskemu dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach.¹⁵⁹ SR v rámci ratifikácie využila možnosť danú čl. 33 ods. 2 druhého dodatkového protokolu a v plnom rozsahu neprijala čl. 20 protokolu, čiže na základe výhrady použitie ustanovení o JIT vylúčila.

V práve EÚ je problematika JIT upravená predovšetkým v:

- čl. 87 ZFEÚ,
- čl. 24 Dohovoru o vzájomnej pomoci a spolupráci medzi colnými správami,¹⁶⁰
- čl. 13 Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ,¹⁶¹
- Rámcovom rozhodnutí 2002/465/SVV o spoločných vyšetrovacích tímoch,¹⁶²
- čl. 4 Rozhodnutia o vykonávaní osobitných opatrení v rámci policajnej a justičnej spolupráce na boj proti terorizmu,¹⁶³
- čl. 5 Dohody o vzájomnej právnej pomoci medzi EÚ a Spojenými štátmi americkými,¹⁶⁴
- čl. 2 Právneho nástroja medzi SR a Spojenými štátmi americkými podľa čl. 3 ods. 3 Dohody medzi EÚ a Spojenými štátmi americkými o vzájomnej právnej pomoci podpísanej 25. júna 2003,¹⁶⁵
- čl. 6. Rozhodnutia Rady o zriadení Európskeho policajného úradu (Europol),¹⁶⁶
- Uznesení o vzorovej dohode o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu (JIT).¹⁶⁷

¹⁵⁷ Oznámenie MZV SR č. 621/2003 Z. z.

¹⁵⁸ Oznámenie MZV SR č. 434/2006 Z. z.

¹⁵⁹ Oznámenie MZV SR č. 165/2005 Z. z.

¹⁶⁰ Dohovor vypracovaný na základe článku K.3 ZEÚ o vzájomnej pomoci a spolupráci medzi colnými správami. Oznámenie MZV č. 245/2009 Z. z.

¹⁶¹ Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ, vypracovaný Radou v súlade s článkom 34 ZEÚ; Oznámenie MZV SR č. 572/2006 Z. z.

¹⁶² Rámcové rozhodnutie Rady 2002/465/SVV z 13. júna 2002 o spoločných vyšetrovacích tímoch. Ú. v., L 162, 20. 6. 2002, s. 1–3.

¹⁶³ Rozhodnutie Rady 2003/48/SVV z 19. decembra 2002 o vykonávaní osobitných opatrení v rámci policajnej a justičnej spolupráce na boj proti terorizmu v súlade s článkom 4 Spoločnej pozície 2001/931/SZBP. Ú. v., L 16, 22. 1. 2003, s. 68–70.

¹⁶⁴ Dohoda o vzájomnej právnej pomoci medzi EÚ a Spojenými štátmi americkými. Ú. v., L 181, 19. 7. 2003, s. 34–42.

¹⁶⁵ Oznámenie MZV SR č. 28/2010 Z. z.

¹⁶⁶ Rozhodnutie Rady 2009/371/SVV zo 6. apríla 2009 o zriadení Európskeho policajného úradu (Europol). Ú. v., L 121, 15. 5. 2009, s. 37–66.

¹⁶⁷ Uznesenie Rady z 26. februára 2010 o vzorovej dohode o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu (JIT). Ú. v., C 70, 19. 3. 2010, s. 1–12.

Okrem uvedených právnych nástrojov, SR má uzatvorenú bilaterálnu zmluvu s Rakúskom, kde v zmysle čl. 12 možno vytvárať JIT.¹⁶⁸

Dohovor 2000

Ako už bolo uvedené, okrem iných foriem spolupráce Dohovor 2000 v čl. 13 upravuje podmienky vytvárania a fungovania JIT. Na základe spoločnej dohody môžu príslušné orgány dvoch alebo viacerých členských štátov EÚ vytvoriť JIT na špecifické účely a na obmedzený čas, ktorý sa môže predĺžiť spoločným súhlasom, na vyšetrovanie trestných činov na území jedného členského štátu alebo viacerých členských štátov, ktoré vytvorili tím. Zloženie tímu sa spresní v dohode.

JIT sa môže vytvoriť, najmä ak:

- a) vyšetrovanie trestných činov jedným členským štátom je **ťažké a náročné a má väzby na iné členské štáty**,
- b) niekoľko členských štátov vyšetruje trestné činy, ktorých okolnosti **vyžadujú koordinovaný a zosúladený postup** zúčastnených členských štátov.

Žiadosť o vytvorenie JIT môže podať ktorýkoľvek z dotknutých členských štátov. Tím sa vytvorí na území jedného z členských štátov, na ktorého území sa vykonanie vyšetrovania očakáva. Žiadosť musí obsahovať návrh na zloženie tímu.

JIT pôsobí na území členských štátov, ktoré ho vytvorili, za týchto všeobecných podmienok:

- a) vedúci tímu je zástupcom príslušného orgánu, ktorý sa podieľa na vyšetrovaní trestných činov členského štátu, na ktorého území tím pôsobí; vedúci tímu koná v rozsahu svojich právomocí podľa vnútroštátneho právneho poriadku,
- b) tím vykonáva svoje akcie podľa právneho poriadku členského štátu, na ktorého území pôsobí; členovia tímu vykonávajú svoje úlohy pod vedením osoby uvedenej v písmene a) s prihliadnutím na podmienky určené ich vlastnými orgánmi v dohode o vytvorení tímu,
- c) členský štát, v ktorom tím pôsobí, prijme organizačné opatrenia potrebné na jeho činnosť.

Členovia JIT z iných členských štátov, ako je ten, na ktorého území tím pôsobí, sa označujú ako „pridelení členovia“. Pridelení členovia JIT majú právo byť prítomní pri vyšetrovacích opatreniach na území členského štátu, kde tím pôsobí. Vedúci tímu však môže z osobitných dôvodov a v súlade s právnym poriadkom členského štátu, kde tím pôsobí, rozhodnúť inak. Prideleným členom JIT môže vedúci tímu v súlade s právnym poriadkom členského štátu, v ktorom tím pôsobí, zveriť určité úlohy v rámci vyšetrovania, ak taký postup schválili príslušné orgány členského štátu, v ktorom tím pôsobí, a členského štátu, z ktorého sú členovia pridelení.

Člen JIT môže v súlade s právnym poriadkom svojho štátu a v rozsahu svojej právomoci poskytnúť tímu pre potreby ním vedeného vyšetrovania informácie dostupné v členskom štáte, ktorý ho pridelil.

Informácie zákonne získané členom alebo prideleným členom, kým sú v JIT, ktoré nie sú inak dostupné, príslušným orgánom dotknutých členských štátov, sa môžu použiť takto:

- a) na účely, na ktoré bol tím vytvorený,
- b) za predpokladu predchádzajúceho súhlasu členského štátu, v ktorom sa informácia stala dostupná, na odhaľovanie, vyšetrovanie a trestné stíhanie **iných trestných činov**; taký súhlas možno odmietnuť len v prípadoch, ak by ich použitie ohrozilo vyšetrovanie na území

¹⁶⁸ Zmluva medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o policajnej spolupráci; oznámenie MZV SR č. 252/2005 Z. z.

dotknutého členského štátu, alebo v prípadoch, keď by členský štát mohol odmietnuť poskytnutie právnej pomoci,

- c) na **zabránenie bezprostrednému a vážnemu ohrozeniu verejnej bezpečnosti** a bez toho, aby bolo dotknuté písmeno b), ak sa následne začne vyšetrovanie trestného činu,
- d) na **iné účely**, ak sa tak **dohodli členské štáty**, ktoré vytvorili tím.

V rozsahu, v akom to dovoľuje právny poriadok dotknutých členských štátov alebo ustanovenia právneho nástroja použiteľného medzi nimi, možno dohodnúť, aby sa na činnosti tímu zúčastnili aj iné osoby ako zástupcovia príslušných orgánov členských štátov, ktoré vytvorili JIT. K takým osobám môžu napríklad patriť zástupcovia orgánov zriadených podľa ZEÚ. Na také osoby sa nevzťahujú práva, ktoré tento článok priznáva členom alebo prideleným členom tímu, ak dohoda výslovne nestanoví inak.

Rámcové rozhodnutie o JIT

Prijatie rámcového rozhodnutia vyvolala potreba urýchleného využívania JIT z dôvodu pomalej ratifikácie Dohovoru 2000.¹⁶⁹ Rada presadila, že na účel čo najefektívnejšieho boja proti medzinárodnému zločinu je vhodné, aby sa v tomto štádiu prijal právne záväzný nástroj o JIT na úrovni únie, ktorý by sa vzťahoval na spoločné vyšetrovania nezákonného obchodovania s drogami a ľuďmi, ako aj na terorizmus. Rámcové rozhodnutie v zásade prebralo rovnaké pravidlá pre vytváranie a fungovanie JIT a malo byť iba dočasným právnym nástrojom.

V súčasnosti platia dva režimy na vytvárania JIT a to:

1. pre členské štáty **ktoré ratifikovali Dohovor 2000**, ktoré sa vytvárajú na základe tohto dohovoru a
2. pre členské štáty, ktoré **ho neratifikovali** sa môžu vytvárať len na základe rámcového rozhodnutia o JIT.

Žiadosť o vytvorenie JIT môže podať ktorýkoľvek z dotknutých členských štátov. Tím sa vytvorí na území jedného z členských štátov, na ktorého území sa vykonanie vyšetrovania očakáva. Tím je zostavený v členskom štáte, v ktorom sa očakáva vykonanie vyšetrovaní z prevažnej časti. Čl. 13 Dohovoru 2000 umožňuje zoskupenie viacerých vyšetrovateľov a iného personálu z dvoch alebo viacerých členských štátov v blízkosti vyšetrovania.¹⁷⁰ Z toho vyplýva, že určitý počet osôb bude dočasne pracovať mimo územia svojho členského štátu, keďže v mnohých prípadoch to môže byť ideálne riešenie. Neexistuje však požiadavka, aby členovia JIT museli pracovať mimo svojej domovskej krajiny, hoci má JIT stále sídlo v inej krajine. JIT sa naozaj môže náležite zriadiť z členov z dvoch alebo viacerých členských štátov, keď nikto nepracuje mimo vlastného členského štátu.

Každý JIT má vedúceho alebo vedúcich tímu. Čl. 13 Dohovoru 2000 poskytuje niekoľko možností, pre výklad zo strany členského štátu. Nie je určené, či by vedúci tímu mal byť prokurátor, sudca alebo vyšší policajt alebo colník. Táto otázka vo veľkej miere závisí od vnútroštátnych právnych predpisov. Keďže sa však JIT v niektorých členských štátoch považuje za „osobitnú formu vzájomnej právnej pomoci“, odporúča sa, aby bol zástupca vedúcim justičného orgánu v tých prípadoch, keď operácie riadia vyšetrojúci sudcovia alebo prokurátori. V iných jurisdikciách a v závislosti od vnútroštátneho rámca môže byť vhodné, aby JIT viedol príslušník orgánu činného v trestnom konaní. Vedúci tímu je zástupcom príslušného orgánu, ktorý sa podieľa

¹⁶⁹ Bližšie RIJKEN, C. *Joint Investigation Teams: principles, practice, and problems. Lessons learnt from the first efforts to establish a JIT*. In: Utrecht Law Review, Vol. 2 (2006), No. 2, s. 100.

¹⁷⁰ Bližšie KLIMEK, L. *Joint Investigation Teams in the European Union*. In: Internal Security, Vol. 4 (2012), No. 1, s. 69.

na vyšetrovaní trestných činov, členského štátu, na ktorého území tím pôsobí; vedúci tímu koná v rozsahu svojich právomocí podľa vnútroštátneho právneho poriadku. Jeden z výkladov tohto ustanovenia je ten, že JIT má jedno stále vedenie vyvodené z hlavného miesta operácií JIT. Iným výkladom je, že vedúci tímu by mal pochádzať z členského štátu, v ktorom sa tím práve nachádza, keď vykonáva svoje operácie. Určitú argumentáciu pre tento výklad možno vyvodiť zo vzorovej dohody,¹⁷¹ kde sa ustanovuje, že vedúci „je zástupcom príslušných orgánov v členskom(-ých) štáte(-och), v ktorom tím pôsobí, za vedúceho JIT, pod ktorého vedením členovia JIT musia vykonávať svoje úlohy v členskom štáte, ku ktorému patrí“.¹⁷²

Dohovor 2000 rozlišuje medzi členmi a pridelenými členmi pôsobiacimi v JIT. Členovia JIT z iných členských štátov, ako je ten, na ktorého území tím pôsobí, sa označujú ako „**pridelení členovia**“. Pridelení členovia JIT majú právo byť prítomní pri vyšetrovacích opatreniach na území členského štátu, kde tím pôsobí (napr. prehliadky priestorov). Vedúci tímu však môže z osobitných dôvodov a v súlade s právnym poriadkom členského štátu, kde tím pôsobí, rozhodnúť inak (čl. 13 ods. 4, 5 Dohovoru 2000). Prideleným členom JIT môže vedúci tímu v súlade s právnym poriadkom členského štátu, v ktorom tím pôsobí, zveriť určité úlohy v rámci vyšetrovania, ak taký postup schválili príslušné orgány členského štátu, v ktorom tím pôsobí, a členského štátu, z ktorého sú členovia pridelení.

Členovia tímu plnia svoje úlohy pod vedením vedúceho JIT, pričom zohľadnia podmienky stanovené ich vlastnými orgánmi v dohode o zriadení JIT.

Vo vyšetrovacích tímoch, môžu okrem orgánov jednotlivých členských štátov pôsobiť aj zástupcovia Európskeho policajného úradu (Europol), Európskej jednotky pre justičnú spoluprácu (Eurojust), Európskeho úradu pre boj proti podvodom (OLAF), úradníci inštitúcií zriadených v súlade so ZEÚ, zástupcovia orgánov nečlenských štátov, napr. zástupcovia orgánov činných v trestnom konaní Spojených štátov amerických.¹⁷³

V súlade s čl. 1 ods. 12 rámcového rozhodnutia JIT, ako aj ustanoveniami Dohovoru 2000, Eurojust a Europol sa môžu zúčastňovať v JIT samostatne, ako aj spolu. Navyše čl. 6 dohody o spolupráci medzi Europolom a Eurojustom umožňuje spoločne obom stranám, na žiadosť jedného alebo viacerých členských štátov, zúčastňovať sa na zriaďovaní JIT a podporovať vnútroštátne justičné orgány a orgány presadzovania práva pri predbežných rokovaniach o zriadení JIT. Obe organizácie budú teda v úzkej spolupráci k dispozícii žiadajúcim členským štátom pri zvažovaní vytvorenia JIT. Hoci účasť Eurojustu a Europolu pri vytváraní a pôsobení JIT nie je povinná, obe agentúry môžu zohrávať rozhodujúcu úlohu pri zabezpečovaní efektívnosti a operačnej kapacity JIT a celkového úspechu vyšetrovania. Obe organizácie môžu pomáhať pri administratívnom riadení JIT a tiež pomáhať a poskytovať poradenstvo v oblasti získavania finančných prostriedkov.

Príslušníci Europolu, OLAF-u a národní členovia Eurojustu, ich zástupcovia alebo asistenti, ktorí nekonajú ako príslušný vnútroštátny orgán, sa môžu zúčastňovať na pôsobení JIT, **nemôžu však byť v jeho vedení ani nemôžu byť jeho členmi.**

¹⁷¹ Pozri oddiel 6 a prílohy II Uznesenia Rady z 26. februára 2010 o vzorovej dohode o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu (JIT). Ú. v., C 70, 19. 3. 2010, s. 1–12.

¹⁷² Bližšie Príručka pre spoločné vyšetrovacie tímy. Rada EÚ, č. 15790/1/11, REV 1, s. 9.

¹⁷³ Čl. 5 Dohody o vzájomnej právnej pomoci medzi EÚ a Spojenými štátmi americkými. Ú. v., L 181/34, 19. 7. 2003.

Dohody o zriadení JIT

JIT zriaďujú na základe písomnej dohody. Právny rámec pre zriadenie a pôsobenie JIT umožňuje široké diskrečné právomoci, a preto má dohoda pre všetky zmluvné strany rozhodujúci význam. Pri dojednávaní dohody je žiaduce sa už od začiatku dohodnúť na podrobných dojednaniach, aby sa vyšlo časovo náročným diskusiám počas pôsobenia JIT. Na druhej strane treba brať do úvahy, že vyšetrovanie a zhromažďovanie dôkazov sa často musia začať rýchlo, aby bolo možné vyhnúť sa dlhým diskusiám o dohode. Z toho dôvodu čl. 13 Dohovoru 2000 umožňuje meniť a dopĺňať dohodu kedykoľvek, malo by sa uprednostniť rýchle dosiahnutie dohody pred dlhými diskusiami o každom detaile.

Na základe čl. 13 Dohovoru 2000, Rada vydala odporúčanie o vzorovej dohode o vytvorení spoločných vyšetrovacích tímov.¹⁷⁴ V roku 2010 po niekoľkoročných skúsenostiach, Rada na základe odporúčaní ktoré vzišli zo stretnutia národných expertov na JIT,¹⁷⁵ prijala uznesenie o **vzorovej dohode o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu**.¹⁷⁶ V zmysle uvedeného uznesenia vzorová dohoda by mala obsahovať nasledovné formálne a obsahové náležitosti:

1. zmluvné strany dohody,
2. účel zriadenia JIT (mal by obsahovať okolnosti trestných činov, ktoré sa vyšetrujú – dátum, miesto a povaha),
3. prístup (zmluvné strany dohody sa môžu dohodnúť na operatívnom akčnom pláne (OAP), v ktorom sa stanovujú usmernenia, v súlade s ktorými sa má dosiahnuť účel zriadenia tímu),
4. obdobie, na ktoré sa dohoda vzťahuje (*dátum od – do*),
5. členské štáty, v ktorých tím pôsobí,
6. vedúci tímu (koho zmluvné strany určili za vedúceho tímu),
7. členovia tímu (názov orgánu, meno, identifikačné číslo, hodnosť a príslušnosť k policajnému alebo inému príslušnému orgánu),
8. účastníci tímu (napr. tretie krajiny, Eurojust, Europol, Komisia – OLAF),
9. dôkazy (postupy, a osobitné pravidlá, ktoré sa majú pri získavaní dôkazov zohľadniť),
10. všeobecné podmienky dohody (v zmysle článku 13 dohovoru 2000 a rámcového rozhodnutia o JIT),
11. zmeny a doplnenia dohody (napr. začlenenie nových členov tímu; zmeny účelu dohody o zriadení tímu; doplnenia alebo zmeny súčasných článkov),
12. interné hodnotenie (vedúci tímu najmenej raz za šesť mesiacov zhodnotí pokrok, ktorý sa dosiahol v súvislosti so všeobecným účelom tímu),
13. osobitné dojednania dohody (napr. určenie jazyka pri komunikácii; osobitné ustanovenie o výdavkoch; osobitné pravidlá ochrany osobných údajov; ustanovenia týkajúce sa výdavkov na preklad/tlmočenie/odpočúvanie telefonických hovorov; podmienky, za ktorých dočasne vyslaní členovia môžu nosiť/používať zbraň).

Vzorová dohoda v súlade s praxou vo viacerých členských štátoch odkazuje na **operatívny akčný plán**, ktorý je popri dohode o JIT samostatným dokumentom ustanovujúcim konkrétne podrobné operačné údaje, stratégiu a plánovanie; nová vzorová dohoda taktiež vo svojom do-

¹⁷⁴ Odporúčanie Rady z 8. mája 2003 o vzorovej dohode pre vytvorenie spoločných vyšetrovacích tímov (JIT). Ú. v., C 121, 23. 5. 2003, s. 1–6.

¹⁷⁵ Conclusions of the fifth meeting of National Experts on Joint Investigation Teams (30 November – 1 December 2009, The Hague), 17161/09.

¹⁷⁶ Uznesenie Rady z 26. februára 2010 o vzorovej dohode o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu (JIT). Ú. v., C 70/1, 19. 3. 2010, 1–12.

datku IV obsahuje návrh kontrolného zoznamu pre uvedený operačný akčný plán. To umožňuje pružnosť v prípade zmien a znižuje rozsah a znižuje úroveň detailnosti základnej dohody o JIT.¹⁷⁷

Zmluvné strany môžu upraviť tieto otázky napr.:¹⁷⁸

- **Operatívny postup** – miesta, kde bude JIT pravdepodobne činný, ako bude JIT riadený a ako sa bude viesť vyšetrovanie, vrátane odkazov na vnútroštátne právne predpisy.
- **Úloha členov a/alebo účastníkov JIT** – jednotlivé operatívne funkcie a úlohy každého člena alebo účastníka JIT.
- **Osobitné alebo konkrétne opatrenia**, ktoré sa majú vykonať – napr. maloletí podozriví, obeť, nebezpečné/nepriateľské pracovné prostredie.
- **Operácie a vyšetrovacie právomoci** – osobitné operácie/vyšetrovacie techniky, ktoré sa použijú počas vyšetrovania, napr. sledovanie, informátori, utajení príslušníci, zadržanie/odpočúvanie komunikácie atď.
- **Výmena informácií a komunikácia** – spôsob, postupy komunikácie, a určenie príslušného partnera alebo agentúry.
- **Hodnotenie spravodajských informácií a stanovenie úloh** – zhromažďovanie a spracúvanie spravodajských informácií.
- **Finančné vyšetrovanie** – sledovanie „peňažnej stopy“.
- **Získavanie dôkazov** – určenie právneho poriadku/právnych poriadkov v rámci ktorých sa budú vykonávať dôkazy.

Do právneho poriadku SR bolo rámcové rozhodnutie o JIT transponované **zákonom č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze**, s účinnosťou od 1. augusta, kde sa do § 12 ods. 15 TP č. 141/1961 Zb. rozšírila definícia vyšetrovateľa aj o „*zástupcu príslušného orgánu iného štátu, orgánu Európskej únie alebo orgánu vytvoreného spoločne členskými štátmi Európskej únie, ktorý je vyslaný do spoločného vyšetrovacieho tímu vytvoreného na základe dohody. Spoločný vyšetrovací tím sa môže vytvoriť najmä, ak vyšetrovanie trestného činu vyžaduje vykonať zložité úkony aj v inom štáte alebo vyšetrovanie trestného činu uskutočňuje niekoľko štátov, pričom okolnosti prípadu vyžadujú ich koordinovaný a spoločný postup. Vedúcim spoločného vyšetrovacieho tímu je vždy zástupca orgánu činného v trestnom konaní Slovenskej republiky; ostatné podmienky činnosti spoločného vyšetrovacieho tímu upraví dohoda o jeho vytvorení. Orgánom oprávneným uzavrieť dohodu o vytvorení spoločného vyšetrovacieho tímu je Generálna prokuratúra Slovenskej republiky po predchádzajúcom súhlase ministra spravodlivosti Slovenskej republiky.*“ Súčasne sa do prílohy TP č. 141/1961 Zb. doplnil do zoznamu preberaných právnych aktov ES a EÚ aj predmetné rámcové rozhodnutie.

TP č. 301/2005 Z. z. s účinnosťou od 1. januára 2006 prevzal túto úpravu do výkladu pojmov uvedenú v § 10 ods. 9 s jednou malou zmenou, kde namiesto „... ktorý je **vyslaný** do spoločného vyšetrovacieho tímu...“ uvádza „... ktorý je **zaradený** do spoločného vyšetrovacieho tímu...“.

5.4.4 Spolupráca na základe Príručky zmluvy

Ďalším nástrojom rozširujúcim justičnú spoluprácu je Dohovor o zintenzívnení cezhraničnej spolupráce, najmä v boji proti terorizmu, cezhraničnej trestnej činnosti a nelegálnej migrácii¹⁷⁹

¹⁷⁷ Bližšie Príručka pre spoločné vyšetrovacie tímy. Rada EÚ, č. 15790/1/11, REV 1, s. 16.

¹⁷⁸ Obsah operatívneho akčného plánu je „živý“ dokument, ktorý odráža praktické aspekty JIT. Mal by byť v súlade s oddielom 13 „Osobitné dojednania“ dohody o JIT. Niektoré prvky oddielu 13 sa môžu uviesť v operačnom akčnom pláne.

¹⁷⁹ Dohovor medzi Belgickým kráľovstvom, Spolkovou republikou Nemecko, Španielskym kráľovstvom, Francúzskou republikou, Luxemburským veľkovojvodstvom, Holandským kráľovstvom a Rakúskou republikou o zintenzí-

(ďalej len **Prümská zmluva**). Cieľom zmluvy je zlepšiť výmenu informácií v rámci EÚ, najmä v boji proti terorizmu, cezhraničnej trestnej činnosti a nelegálnej migrácii, a na tento účel vytvoriť nevyhnutné právne a technické podmienky, pri rešpektovaní základných práv a ochranu osobných údajov.¹⁸⁰ V odbornej literatúre sa môžeme stretnúť s viacerými pozitívami Prümskej zmluvy.¹⁸¹ Možno spomenúť predovšetkým, že prispieva k posilneniu spolupráce založenej na zásade vzájomnej dôvery v citlivej oblasti. Okrem toho, Prümská zmluva zavádza spoluprácu na základe „zásady dostupnosti“, ktorá má za cieľ zlepšiť výmenu informácií medzi zmluvnými stranami. Prümská zmluva v oblasti boja proti terorizmu a cezhraničnej trestnej činnosti obsahuje nasledovné formy spolupráce:

- Automatizované vyhľadávanie a porovnávanie profilov DNA (čl. 3 až 7),
- Automatizované vyhľadávanie daktyloskopických údajov (čl. 8 až 11),
- Automatizované vyhľadávanie údajov z evidencie vozidiel (čl. 12),
- Poskytovanie osobných údajov a iných údajov ako osobných údajov (čl. 13 až 15),
- Poskytovanie informácií na účely predchádzania teroristickým trestným činom (čl. 16 až 19).¹⁸²

5.4.5 Európsky vyšetrovací príkaz

Jedným z posledných nástrojov je **európsky vyšetrovací príkaz**.¹⁸³ Doterajší existujúci rámec zabezpečovania dôkazov je príliš neucelený a zložitý. Preto bolo potrebné hľadať nový prístup. Preto je cieľom predmetnej smernice vytvoriť **jeden účinný, prehľadný a flexibilný inštitút** na získanie dôkazu v rámci trestného konania, ktorý sa nachádza v inom členskom štáte.¹⁸⁴ Táto smernica sa vzťahuje na všetky členské štáty EÚ okrem Dánska a Írska, ktoré sa rozhodli pre neúčast'. Nahrádzajú sa ňou existujúce systémy vzájomnej právnej pomoci EÚ, najmä dohovor o vzájomnej právnej pomoci z roku 2000 a rámcové rozhodnutie 2008/978/SVV týkajúce sa európskeho príkazu na zabezpečenie dôkazov. Európsky vyšetrovací príkaz (ďalej len „EVP“) je justičné rozhodnutie, ktoré vydal alebo overil justičný orgán členského štátu na účely vykonania jedného alebo viacerých konkrétnych vyšetrovacích opatrení v inom členskom štáte s cieľom získať dôkazy v súlade s touto smernicou. O vydanie EVP môže požiadať aj podozrivá alebo obvinená osoba alebo právnik v jej mene v rámci príslušných práv na obhajobu v súlade s vnútroštátnym trestným právom procesným. EVP sa má vydávať na účely vykonania jedného alebo viacerých konkrétnych vyšetrovacích opatrení v štáte vykonávajúcom EVP s cieľom zabezpečiť dôkazy. To zahŕňa aj získavanie dôkazov, ktoré sa už nachádzajú v držbe vykonávajúceho orgánu.¹⁸⁵

zivení cezhraničnej spolupráce najmä v boji proti terorizmu, cezhraničnej trestnej činnosti a nelegálnej migrácii; Oznámenie MZV č. 187/2009 Z. z.

¹⁸⁰ Bližšie PIKNA, B. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské smlouvy*. 2. doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, s. 216.

¹⁸¹ Napr. ZILLER, J. *Le traité de Prüm Une vraie-fausse coopération renforcée dans l'Espace de sécurité de liberté et de justice*. EUI Working papers, Law No. 2006/32, s. 7 a nasl.

¹⁸² Bližšie ZÁHORA, J. *Policijná spolupráca medzi členskými štátmi Európskej únie*. In: Bezpečná Evropa 2013: zborník príspevků z 6. ročníku mezinárodní. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2013. s. 194 a nasl.

¹⁸³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/41/EÚ z 3. apríla 2014 o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach. Ú. v. EÚ L 130, 01. 05. 2014, s. 1–36.

¹⁸⁴ Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/41/EÚ z 3. apríla 2014 o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach, Explanatory Memorandum.

¹⁸⁵ Bližšie ZÁHORA, J. *Európsky vyšetrovací príkaz*. In: Iustitia Omnibus Pocta prof. JUDr. Pavlovi Balážovi, CSc., Kraków 2014, str. 343 a nasl.

V súlade s doterajšími nástrojmi na vzájomné uznávanie rozhodnutí medzi členskými štátmi aj EVP sa vydáva na formulári ktorého vzor je uvedený v prílohe Smernice. Príslušný vydávajúci orgán presnosť a správnosť obsahu EVP osvedčí podpisom.

EVP obsahuje najmä tieto informácie (čl. 5 Smernice):

- a) údaje o vydávajúcom orgáne a prípadne o overujúcom orgáne;
- b) predmet a dôvody EVP;
- c) dostupné potrebné informácie o dotknutej osobe (osobách);
- d) opis trestného činu, ktorý je predmetom vyšetrovania alebo konania, a uplatniteľné ustanovenia trestného práva vydávajúceho štátu;
- e) opis požadovaného vyšetrovacieho opatrenia (opatrení) a dôkazy, ktoré sa majú získať.

Každý členský štát uvedie jeden alebo viacero jazykov spomedzi úradných jazykov inštitúcií Únie, okrem úradného jazyka či jazykov dotknutého členského štátu, ktoré sa môžu použiť pri vyplňaní alebo preklade EVP v prípade, keď je dotknutý členský štát vykonávajúcim štátom.

Postupy pre vydávajúci štát

V zmysle záruk uvedených v čl. 6 Smernice vydávajúci orgán môže vydať EVP len ak sú splnené tieto podmienky:

- a) vydanie EVP je pri zohľadnení práv podozrivej alebo obvinenej osoby nevyhnutné a primerané na účely konania uvedeného v článku 4 Smernice a
- b) vyšetrovacie opatrenie uvedené v EVP by sa mohlo za rovnakých podmienok nariadiť v podobnom vnútroštátnom prípade.

Ak má vykonávajúci orgán dôvod domnievať sa, že neboli splnené vyššie uvedené podmienky, môže sa poradiť s vydávajúcim orgánom o potrebe vykonať EVP. Po tejto porade môže vydávajúci orgán rozhodnúť, že vezme EVP späť.

Vydávajúci orgán zašle EVP vyplnený v súlade s článkom 5 Smernice vykonávajúcemu orgánu akýmkoľvek spôsobom, ktorý umožňuje vyhotovenie písomného záznamu za podmienok, ktoré vykonávajúcemu štátu umožnia potvrdiť jeho pravosť. Každá ďalšia úradná komunikácia sa uskutoční priamo medzi vydávajúcim orgánom a vykonávajúcim orgánom. Vydávajúci orgán môže zaslať EVP prostredníctvom telekomunikačného systému Európskej justičnej siete.

Postupy pre vykonávajúci štát

Vykonávajúci orgán uzná EVP zaslaný v súlade s touto smernicou bez toho, aby sa museli splniť akékoľvek ďalšie formálne náležitosti, a zabezpečí jeho vykonanie rovnakým spôsobom a za rovnakých podmienok, ako keby dotknuté vyšetrovacie opatrenie nariadil orgán vydávajúceho štátu, pokiaľ tento orgán nerozhodne o uplatnení jedného z dôvodov neuznania alebo nevykonania EVP alebo jedného z dôvodov odkladu stanoveného v tejto smernici. Vykonávajúci orgán dodržiava formálne náležitosti a postupy výslovne určené vydávajúcim orgánom, pokiaľ v tejto smernici nie je ustanovené inak a pokiaľ takéto formálne náležitosti a postupy nie sú v rozpore so základnými zásadami právneho poriadku vykonávajúceho štátu. Vydávajúci orgán môže žiadať, aby sa jeden alebo viaceré orgány vydávajúceho štátu zúčastňovali na vykonávaní EVP tým, že poskytnú pomoc príslušným orgánom vykonávajúceho štátu, a to v rozsahu, v akom by sa určené orgány vydávajúceho štátu mohli zúčastniť na vykonávaní vyšetrovacích opatrení uvedených v EVP v podobnom vnútroštátnom prípade. Vykonávajúci orgán vyhovie tejto žiadosti, pokiaľ takáto účasť nie je v rozpore so základnými zásadami právneho poriadku vykonávajúceho štátu alebo nepoškodzuje jeho základné záujmy národnej bezpečnosti. Orgány vydávajúceho

štátu, ktoré sa nachádzajú vo vykonávajúcim štáte, sú počas vykonávania EVP viazané právnym poriadkom vykonávajúceho štátu. Nemajú žiadne právomoci presadzovania práva na území vykonávajúceho štátu, okrem prípadu, keď je vykonávanie týchto právomocí na území vykonávajúceho štátu v súlade s právnym poriadkom vykonávajúceho štátu, a to v rozsahu dohodnutom medzi vydávajúcim orgánom a vykonávajúcim orgánom. Vydávajúcí orgán a vykonávajúcí orgán sa môžu navzájom radiť akýmkoľvek vhodným spôsobom, aby sa umožnilo efektívne uplatňovanie EVP.

Podobne, ako pri predošlých nástrojoch na vzájomné uznávanie, aj smernica stanovuje povinnosť vykonávajúcemu štátu uznať a vykonať príkaz, okrem ôsmich taxatívne vymenovaných dôvodov na odmietnutie uznania a vykonania (čl. 11 Smernice). Takými dôvodmi sú napr. imunity a výsady, vykonaním by sa poškodili záujmy národnej bezpečnosti vykonávajúceho štátu, či vykonanie EVP by bolo v rozpore so zásadou *ne bis in idem*.

Ak sa EVP týka trestného činu v súvislosti s daňami alebo poplatkami, clami a devízami, vykonávajúcí orgán nemôže odmietnuť uznanie alebo vykonanie z toho dôvodu, že právny poriadok vykonávajúceho štátu neukladá rovnaký druh dane alebo poplatku alebo neobsahuje daňovú, poplatkovú, colnú a devízovú úpravu rovnakého druhu ako právny poriadok vydávajúceho štátu.

Skôr ako vykonávajúcí orgán rozhodne o úplnom alebo čiastočnom neuznaní alebo nevykonaní EVP, vykonávajúcí orgán sa akýmkoľvek vhodným spôsobom poradí s vydávajúcim orgánom, a v prípade potreby požiada vydávajúcí orgán o bezodkladné poskytnutie potrebných informácií.

Jedným z vytýkaných nedostatkov doterajších nástrojov na vykonanie dôkazu v inom členskom štáte bola páve nedostatočná flexibilita. Preto smernica zavádza určité pravidlá pre zrýchlenie konania. O uznaní alebo vykonaní EVP sa rozhodne a vyšetrovacie opatrenie sa vykoná rovnako rýchlo a prioritne ako v podobnom vnútroštátnom prípade, v každom prípade však najneskôr v lehotách ustanovených v Smernici (čl. 12 smernice). Vykonávajúcí orgán rozhodne o uznaní alebo vykonaní EVP čo najskôr, najneskôr však do 30 dní od doručenia EVP príslušnému vykonávajúcemu orgánu.

Smernica sa v ďalších častiach venuje samotnému postupu pri odovzdaní dôkazov, opravným prostriedkom, zodpovednosti za vykonanie dôkazov a nákladom.

Vykonávanie určitých vyšetrovacích opatrení

V piatej časti smernice nazvanej Osobitné ustanovenia sú upravené niektoré vyšetrovacie opatrenia. Veľká väčšina vyšetrovacích opatrení je prebraná z Dohovoru 2000 a jeho protokolu. Dôvodom na zavedenie už existujúcich nástrojov do tejto smernice je predovšetkým detailnejšie rozpracovanie jednotlivých vyšetrovacích opatrení ale aj skutočnosť, že uvedený dohovor doposiaľ neratifikovali všetky členské štáty.

V tejto časti smernice sú upravené nasledovné vyšetrovacie opatrenia:

- dočasné odovzdanie osôb vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody do vydávajúceho štátu na účely vykonania vyšetrovacieho opatrenia (čl. 22),
- výsluch formou videokonferencie alebo inou formou audiovizuálneho prenosu (čl. 24),
- výsluch formou telefonickej konferencie (čl. 25),
- informácie o bankových a iných finančných účtoch (čl. 26),
- informácie o bankových a iných finančných operáciách (čl. 27),
- vyšetrovacie opatrenia zahŕňajúce zabezpečovanie dôkazov v reálnom čase, priebežne a počas určitého obdobia (čl. 28),

- utajované vyšetrovania (čl. 29),
- odpočúvanie telekomunikačnej prevádzky (čl. 30 a nasl.).

Okrem uvádzaných vyšetrovacích opatrení smernica zavádza aj predbežné opatrenia (čl. 32), aby sa predbežne zabránilo ničeniu, pozmeňovaniu, odstráneniu, odovzdaniu veci, ktorá sa môže použiť ako dôkaz, alebo zaobchádzaniu s ňou. Vykonávajúci orgán rozhodne o predbežnom opatrení a informuje o ňom čo najskôr, a ak je to možné, do 24 hodín po doručení EVP.

Členské štáty majú povinnosť do svojich vnútroštátnych právnych poriadkov transponovať smernicu najneskôr do 22. mája 2017. V tejto lehote tiež majú povinnosť oznámiť Komisii informácie v súvislosti s realizáciou EVP, najmä ktoré orgány sú príslušné na vydanie a vykonanie EVP, jazyky v ktorých možno EVP zasielať a informácie o určenom ústrednom orgáne. Smernica tiež uvádza zoznam právnych nástrojov a ich rozsahu, ktoré smernica po 22. máji 2017 nahrádza.

5.5 Orgány koordinujúce spoluprácu v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ

Európska integrácia v oblasti trestného práva sa vyznačuje tým, že v rámci Európskej únie vznikli viaceré orgány s pôsobnosťou v trestných veciach na rôznom právnom základe. Niektoré z nich (napr. Europol, Eurojust) v rámci tzv. „tretieho piliera“, iné (napr. OLAF) vznikli v rámci tzv. „komunitárneho práva“.

Medzi najvýznamnejšie orgány v tejto oblasti patrí **Europol**. Europol je orgánom EU, ktorého úlohou je zabezpečovať policajnú spoluprácu medzi príslušnými orgánmi členských štátov, vrátane polície, colných orgánov a ďalších orgánov zabezpečujúcich vynútiteľnosť práva špecializovaných na predchádzanie a odhaľovanie a vyšetrovanie trestných činov.¹⁸⁶ Právny základ na zriadenie Europolu vytvorila Maastrichtská zmluva. Zmluva vytvorila tzv. „tretí pilier“ a v zmysle čl. K 1. ods. 9. v oblasti policajnej spolupráce za účelom boja proti terorizmu, nezákonnému obchodovaniu s drogami a ďalšími závažnými formami medzinárodného zločinu, v súvislosti s organizáciou systému únie v oblasti výmeny informácií v rámci vytvorila základ na konštituovanie Európskeho policajného úradu (Europolu). Europol vznikol na základe Dohovoru o Europole¹⁸⁷ po ratifikácii členskými štátmi od 1. októbra 1998. Dohovor bol následne niekoľko krát doplnený.

Lisabonská zmluva redefinovala právny rámec pôsobenia Europolu. Európsky parlament a Rada môžu v súlade s riadnym legislatívnym postupom prostredníctvom nariadení stanoviť štruktúru, fungovanie, oblasť pôsobenia a úlohy Europolu. Medzi tieto úlohy môže patriť:

- a) zhromažďovanie, uchovávanie, spracúvanie, analýza a výmena informácií zasielaných najmä orgánmi členských štátov alebo tretích krajín alebo subjektov;
- b) koordinácia, organizácia a uskutočňovanie vyšetrovania a operačnej činnosti vykonávanej spoločne s príslušnými orgánmi členských štátov alebo v rámci spoločných vyšetrovateľských tímov, prípadne v spojení s Eurojustom.

Nariadenia tiež ustanovia podrobnosti kontroly činnosti Europolu Európskym parlamentom a kontroly, na ktorej sa zúčastňujú národné parlamenty. Každá operačná činnosť Europolu sa musí vykonávať v spojení a so súhlasom orgánov členského štátu, respektíve členských štátov,

¹⁸⁶ Porovnaj ZMIJ, M.: Vývoj a súčasný stav *acquis* trestného práva v právnom poriadku Európskej únie. In: LAN-TAJOVÁ, D. et al.: Aktuálne otázky medzinárodného trestného práva v kontexte európskych a vnútroštátnych noriem. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2012, s. 294.

¹⁸⁷ Dohovor o zriadení Európskeho policajného úradu (Dohovor o Europole) vypracovaný na základe článku K.3 ZEÚ. Ú. v., C 316/2, 27. 11. 1995.

ktorých územia sa dotýka (čl. 88 ZFEÚ). Použitie donucovacích opatrení je vo výlučnej právomoci príslušného národného orgánu.¹⁸⁸

Europol bol s účinnosťou od 1. januára 2010 na základe rozhodnutia Rady¹⁸⁹ transformovaný a toto rozhodnutie nahradilo ustanovenia dohovoru o Europole. Cieľom Europolu je poskytovať pomoc a podporu činnostiam vykonávaným príslušnými orgánmi členských štátov a ich vzájomná spolupráca pri predchádzaní organizovanej trestnej činnosti, terorizmu a iným závažným formám trestnej činnosti, ktorá sa týka dvoch alebo viacerých členských štátov, a v boji proti takýmto činnostiam.

S cieľom bojovať proti podvodom voči fondom Európskych spoločenstiev bol s účinnosťou od 1. júna 1999 zriadený **Európsky úrad pre boj proti podvodným konaniam – OLAF** (angl. *European Anti-fraud Office*, resp. fran. *Organisation de la lutte anti-fraude*).¹⁹⁰ Najvšeobecnejšie možno OLAF charakterizovať ako vyšetrovaciu službu EÚ, poskytujúcu platformu služieb všetkým svojim partnerom reprezentujúcim inštitúcie jednotlivých štátov i inštitúcií EÚ. Poslaním OLAF je chrániť finančné záujmy EÚ, boj proti podvodom, korupcii a všetkým ďalším nezákonným aktivitám, vrátane zneužitia úradnej moci v rámci európskych inštitúcií. Pri výkone tohto poslania, postupujúc transparentne, spôsobom finančne efektívnym a nesúc plnú zodpovednosť, sa OLAF usiluje o poskytovanie kvalitných služieb občanom Európy (bližšie pozri kapitolu 29 – OLAF).

Po vzore Europolu, ktorý zabezpečoval spoluprácu medzi členskými štátmi v oblasti policajnej spolupráce, v oblasti justičnej spolupráce vznikla Európska jednotka justičnej spolupráce – **Eurojust**. Eurojust vznikol na základe Rozhodnutia Rady EÚ 2002/187/SVV z 28. februára 2002 o zriadení Eurojustu.¹⁹¹ Eurojust ako špecializovaný orgán EÚ je chápaný ako štrukturálne opatrenie prijaté v rámci zintenzívneného úsilia členských štátov EÚ na úseku zdokonaľovania úrovne justičnej spolupráce v oblasti boja proti formám závažnej cezhraničnej trestnej činnosti.¹⁹² Lisabonská zmluva v čl. 85 zadefinovala poslanie Eurojustu „*podporovať a posilňovať koordináciu a spoluprácu medzi vnútroštátnymi orgánmi zodpovednými za vyšetrovanie a stíhanie závažnej trestnej činnosti, ktorá sa týka dvoch alebo viacerých členských štátov alebo ktorá si vyžaduje trestné stíhanie na spoločnom základe, a to na základe operácií vykonaných a informácií poskytovaných orgánmi členských štátov a Europolom.*“ V následnom čl. 86 stanovila právomoc Rade v súlade s mimoriadnym legislatívnym postupom prostredníctvom nariadení vytvoriť z Eurojustu Európsku prokuratúru.

Na základe č. K.3 ods. 2 písm. b) Maastrichtskej zmluvy bola za účelom zdokonaľovania justičnej spolupráce medzi členskými štátmi EÚ, najmä pokiaľ ide o boj proti formám závažnej kriminality často páchanej skutočnými, vo väčšine prípadov nadnárodnými organizáciami, vytvorená **Európska justičná sieť**.¹⁹³ V roku 2008 bola jednotná akcia nahradená Rozhodnutím Rady.¹⁹⁴ Európska justičná sieť pre trestné veci je sieťou kontaktných bodov členských štátov,

¹⁸⁸ Bližšie MATHIJSEN, P.: *A Guide to European Union Law as amended by the Treaty of Lisbon*. 10th edition. London: Sweet & Maxwell, 2010, s. 188.

¹⁸⁹ Rozhodnutie Rady 2009/371/SVV zo 6. apríla 2009 o zriadení Európskeho policajného úradu (Europol). Ú. v., L 121/37, 15. 5. 2009.

¹⁹⁰ Rozhodnutie Komisie 1999/352/ES, ESUO, Euratom z 28. apríla 1999, ktorým sa zriaďuje Európsky úrad pre boj proti podvodom (OLAF). Ú. v., L 136/20, 31. 5. 1999.

¹⁹¹ Rozhodnutie Rady 2002/187/SVV z 28. februára 2002, ktorým sa zriaďuje Eurojust s cieľom posilniť boj proti závažným trestným činom. Ú. v., L 63/1, 6. 3. 2002.

¹⁹² Porovnaj MAJERNÍK, L.: Súčasnosť a budúcnosť Eurojustu (1. časť). In: *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae*, roč. 3 (2009), č. 2, s. 23 a nasl.

¹⁹³ Jednotná akcia 98/428/SVV z 29. júna 1998, ktorú prijala Rada na základe článku K.3 ZEÚ o vytvorení Európskej justičnej siete. Ú. v., L 191/4, 7. 7. 1998.

¹⁹⁴ Rozhodnutie Rady 2008/976/SVV zo 16. decembra 2008 o Európskej justičnej sieti. Ú. v., L 348/130, 24. 12. 2008.

ktoré sa vybrali spomedzi justičných orgánov alebo iných orgánov s osobitnou zodpovednosťou v oblasti medzinárodnej justičnej spolupráce.

Ďalším menej známym inštitútom, ktorý zabezpečuje spoluprácu medzi členskými štátmi je aj **Európska sieť pre prevenciu kriminality**. Európska sieť pre prevenciu kriminality vznikla na základe rozhodnutia Rady¹⁹⁵ v roku 2001. Rozhodnutie Rady z roku 2001 bolo v roku 2009 zrušené a nahradené novým rozhodnutím Rady.¹⁹⁶ Cieľom Siete pre prevenciu kriminality je v zmysle čl. 2 uvedeného rozhodnutia Rady prispievať k „rozvoju rôznych aspektov predchádzania trestnej činnosti na úrovni Únie so zreteľom na stratégiu EÚ na predchádzanie trestnej činnosti a podporovať aktivity v oblasti predchádzania trestnej činnosti na vnútroštátnej a miestnej úrovni.“ Predchádzanie trestnej činnosti pokrýva všetky opatrenia zamerané na zníženie trestnej činnosti alebo prispievajú iným spôsobom k jej zníženiu a k zníženiu pocitu neistoty občanov jednak kvantitatívne, ako aj kvalitatívne, buď priamo potláčaním kriminálnych aktivít, alebo prostredníctvom politik a akcií zameraných na zníženie potenciálu trestnej činnosti a príčin trestnej činnosti.

Literatúra

- ALLEGREZZA, S. *Critical Remarks on the Green Paper on Obtaining Evidence in Criminal Matters from one Member State to another and Securing its Admissibility*. In: ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik. 5. Volume, Issue 9/2010, s. 569–579.
- BACHMAIER WINTER, L. *European investigation order for obtaining evidence in the criminal proceedings. Study of the proposal for a European directive*. In: ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik. 5. Volume, Issue 9/2010, s. 580–589.
- BOHÁČIK, B. *Európsky zatýkací rozkaz*. In: Justičná revue. č. 10/2004, s. 1008–1015.
- BRAMMERTZ S. *La coopération policière en Europe et dans l'Euregio Meuse-Rhin*. In: Déviance et société. 1992, Vol. 16, N° 2. s. 219–229.
- CAPITANI, E., PEERS, S. *The European Investigation Order: A new approach to mutual recognition in criminal matters*. [online] [prebrané 24. 9. 2014] dostupné na World Wide Web: <<http://eulawanalysis.blogspot.sk/2014/05/the-european-investigation-order-new.html>>.
- CRAIG, P. *The Lisbon Treaty: Law, Politics, and Treaty Reform*. Oxford University Press, 2010, ISBN 978-0-09-959501-3.
- DLOUHÝ, M. *Európsky zatýkací rozkaz*. In: Kriminalistický sborník č. 3/2003, s. 59.
- DOLGHI, D. I., BOGDAN, I. *Cross-Border Perspectives on Police and Judicial Cooperation in the European Union*. In: Eurolimes, Spring, 2013, vol. 15. s. 169–182.
- FENYK, J. *Vývoj mezinárodní policejní a justiční spolupráce v trestních věcech v Evropské unii*. In: Právne aspekty činnosti polície v boji proti kriminalite v európskej dimenzii. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 16. mája 2005, Akadémia PZ, Bratislava 2005.
- FENYK, J., SVÁK, J. *Europeizace trestního práva*. Bratislava: Poradca podnikateľa, 2008.
- HANUS, A. *Európsky zatýkací rozkaz a jeho zaradenie do slovenského trestného konania*. In: Integrácia a unifikácia práva Európskej únie v oblasti trestného zákonodarstva: Zborník. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Právnická fakulta, 2008. s. 41–51.
- HANUS, A. *Všeobecne o európskom zatýkacom rozkaze a o postupoch vydávania osôb medzi členskými štátmi Európskej únie*. In: Policajná teória a prax č. 3/2006, s. 36–47.

¹⁹⁵ Rozhodnutie Rady 2001/427/SVV z 28. mája 2001 o vytvorení Európskej siete na prevenciu kriminality. Ú. v., L 153/1, 8. 6. 2001.

¹⁹⁶ Rozhodnutie Rady 2009/902/SVV z 30. novembra 2009 o vytvorení Európskej siete na predchádzanie trestnej činnosti (EUCPN) a o zrušení Rozhodnutia 2001/427/SVV. Ú. v., L 321/44, 8. 12. 2009.

- HERLIN-KARNELL, E. *The Lisbon Treaty and the Area of Criminal Law and Justice*. Swedish Institute for European Policies Studies, European Policy Analysis, Issue 3/2008.
- IGLEWSKA, I. *The Presidency of the Council of the European Union in the Post-Lisbon System in Relation to Police Cooperation*. In: Internal Security, Jul, 2011, vol. 3, no. 2. s. 15–23.
- IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2013.
- JAKUBČÍK, S. *Európsky zatýkací rozkaz a problémy jeho aplikácie v praxi*. In: Justičná revue č. 10/2009, s. 1178 a nasl.
- KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Springer, Cham, Heidelberg, New York, Dordrecht, London. 2015.
- KLIMEK, L. *Fragmented Concept of Free Movement of Evidence in Criminal Matters in the EU: How to Solve It?* In: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie COFOLA 2012. Brno: Právnická fakulta Masarykovy university, 2012, s. 919–936.
- KLIMEK, L. *Free Movement of Evidence in Criminal Matters in the EU*. In: The Lawyer Quarterly, Vol. 2 (2012), No. 4, s. 250–290.
- KLIMEK, L. *Hodnotenie Európskeho zatýkacieho rozkazu*. In: Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae, Bratislava č. 2/2009, s. 64–70.
- KLIMEK, L. *Joint Investigation Teams in the European Union*. In: Internal Security, Jan, 2012, vol. 4, no. 1. s. 63–77.
- KLIMEK, L. *Posilnenie práva na prístup k obhajcovi v trestnom konaní ako požiadavka Smernice 2013/48/EÚ o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní*. In: Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související. Roč. 19, č. 3/2015, s. 37–40, č. 4/2015, s. 34–40.
- KLIMEK, L. *Právo na tlmočenie a preklad v konaní o európskom zatýkacom rozkaze*. In: Justičná revue, č. 2/2011, s. 262–269.
- KLIMEK, L. *Právo na tlmočenie a preklad v trestnom konaní EÚ: nové opatrenie na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb*. In: Časopis pro právní vědu a praxi, č. 2/2012, s. 132–137.
- KLIMEK, L. *Úvahy de lege ferenda k novému slovenskému zákonu o európskom zatýkacom rozkaze*. In: Trestní právo, č. 7–8/2011.
- KLIMEK, L.: *Vplyv rozhodovacej činnosti Súdneho dvora EÚ na európsky zatýkací rozkaz*. In: Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae, č. 1/2011, s. 14–31.
- KLIP, A.: *European Criminal Law: An Integrative Approach*. 2nd edition. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2012.
- KORDÍK, M. *Procesný postup pri vydávaní európskeho zatýkacieho rozkazu v SR*. In: Trestní právo č. 9/2007, s. 33–36.
- KRATOCHVÍL, V.: *České trestní právo hmotné a procesní v evropském právním prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, Acta Universitatis Brunensis Iuridica No 355, 2009.
- MAJERNÍK, L.: *Súčasnosc' a budúcnosc' Eurojustu*. In: Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae, ISSN 1337-6810, roč. 3 (2009), č. 2, s. 23–44 [I. časť] & č. 3, s. 97–104 [II. časť].
- MATHIJSEN, P.: *A Guide to European Union Law as amended by the Treaty of Lisbon*. 10th edition. London: Sweet & Maxwell, 2010.
- MCCLEAN, D.: *International Co-Operation in Civil and Criminal Matters*. Third edition. Oxford University Press, 2012.
- MIHALOV, J. *Vplyv práva Európskej únie na europeizáciu trestného práva procesného*. In: Integrácia a unifikácia práva Európskej únie v oblasti trestného zákonodarstva: Zborník. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Právnická fakulta, 2008. s. 162–171.
- MITSOLENGAS, V.: *EU Criminal Law*. Oxford – Portland: Hart Publishing, 2009.
- PANAIT, C. F. *The Issue of the Police and Judicial Cooperation in the European Union*. In: Contemporary Readings in Law and Social Justice, 2012, vol. 4, no. 2. s. 537–544.

- PIKNA, B.: *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské smlouvy*. 2. doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, ISBN 978-80-7201-813-0.
- PIRIS, J., C. *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*. Cambridge University Press, 2010.
- RIJKEN, C. *Re-balancing Security and Justice: Protection of Fundamental Rights in Police and Judicial Cooperation in Criminal Matters*. In: *Common Market Law Review*, 10, 2010, vol. 47, no. 5. s. 1455–1492.
- RŮŽEK, A., et al. *Československé trestné konanie*. Bratislava: Obzor, 1984.
- ŠIMOŤEK, I. *Európsky priestor slobody, bezpečnosti a dôvery v členských štátoch Európskej únie*. In: *Karlovarská právni revue*, ISSN 1801-2193, roč. 5 (2009), č. 4, s. 21–27.
- STEFAN, C. *European Legal System of Police Cooperation in the Fight against Terrorism and Organized Crime*. In: *Journal of Criminal Investigations*, 2012, vol. 5, no. 2. s. 54–57.
- SYLLOVÁ, J. – PÍTRVÁ, L. – PALDUSOVÁ, H. et al.: *Lisabonská smlouva: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010.
- TICHÝ, L. – ARNOLD, R. – SVOBODA, P. – ZEMÁNEK, J. et KRÁL, R. *Evropské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004.
- ZÁHORA, J. *Európsky príkaz na zabezpečenie dôkazov v trestných veciach*. In: *Harmonizácia procesných práv v trestnom konaní v členských štátoch Európskej únie: zborník materiálov z medzinárodného vedeckého seminára konaného v rámci projektu VEGA č. 1/0011/08 v Trnave dňa 10. 06. 2009*. Trnava: Typi Universitatis Trnavensis, 2009. s. 71–80.
- ZÁHORA, J. *Európsky vyšetrovací príkaz*. In: *Iustitia Omnibus Poca* prof. JUDr. Pavlovi Balážovi, CSc., Kraków 2014, s. 343–355.
- ZÁHORA, J. *Implementácia európskeho zatýkacieho rozkazu v podmienkach Slovenskej republiky*. In: *Aktuálne otázky trestného zákonodarstva: poca prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h. c. k 80. narodeninám: zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012*. – Žilina: Eurokódex, 2012. s. 283–298.
- ZÁHORA, J. *Policajná spolupráca medzi členskými štátmi Európskej únie*. In: *Sborník příspěvků z 6. ročníku mezinárodní vědecké konference „Bezpečná Evropa 2013“ 25. listopadu 2013*. Karlovy Vary: Druckvo, 2013, s. 189–198.
- ZÁHORA, J. *Policajná spolupráca v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ*. In: *JELÍNEK, J., IVOR, J. et al. Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. Praha: Leges, 2015, s. 89–104.
- ZÁHORA, J. *Príkaz na zaistenie majetku alebo dôkazov v Európskej únii*. In: *Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi*. roč. 39, č. 2/2006, s. 122–127.
- ZÁHORA, J. *Spoločné vyšetrovanie trestných činov v Európskej únii*. In: *Karlovarská právni revue*. č. 4/2010, s. 111–121.
- ZILLER, J. *Le traité de Prüm Une vraie-fausse coopération renforcée dans l'Espace de sécurité de liberté et de justice*. EUI Working papers, ISSN 1725-6739, Law No. 2006/32.
- ZMIJ, M. *Vývoj a súčasný stav acquis trestného práva v právnom poriadku Európskej únie*. In: *LANTAJOVÁ, D. et al.: Aktuálne otázky medzinárodného trestného práva v kontexte európskych a vnútroštátnych noriem*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2012.